

ANGELIQUE'in HÜLYASI

Emile Zola

Emile Zola - Angelique'in Hülyası

Prodüktör AH KUMRUOĞLU

Editör Özlem ÖZDEMİR - Gonca AYDEMİR

Yayın Sorumlusu Haluk EKREN

Yazarı Emile ZOLA

Çeviren Hamdi VAROĞLU

Basım Yılı Ağustos 1997

Dizgi ŞERİDA - 418 19 01 - Ankara

Kapak! asarımı Özlem ÖZDEMİR

Kapak Resmi Özlem ÖZDEMİR

Baskı Yıldızlar Matbaası

Ali Suavi Sok. 60/A Tel: 230 06 45

Yayınevi Adresi

Büyük Sanayi 1. Cad. 7/11 İskitler Tel.-Fax: (0312) 341 16 36

ISBN 975-583-001-4

.1860 yılındaki şiddetli kışta. Oise nehri dondu, aşağı Picardie ovalarını karlar kapladı; hele kuzey doğudan öyle bir sağanak geldi ki, Noel günü; Beaumont'u adeta gömdü. Kar, sabahtan yağmaya başlamış, akşama doğru artmış, bütün gece yığılmıştı. Yukarı şehirde öte başında katedralin yan kolunun kuzey cephesi bir ucuna geçmiş gibi olan Orfevres sokağına, kar, rüzgarla itilerek gömülüyor, üç köşeli çatı tepesinin çıplaklığı altında, oymalarla çok süslü, adeta gotik, roman mimari üslubunda antika bir kapı olan Saint-Agnes kapısını dövüyordu. Ertesi gün, şafak sökerken, orada yarım metreye yakın kar birikmişti.

Sokak, bir gün önceki şenliğin uyuşukluğu içinde, hala uyuyordu. Saat altıyı çaldı. Kar tanelerinin usul usul ve inatçı dökülüğü ile mavileşen karanlıklar içinde, canlı olarak, yalnız, belli belirsiz bir şekil, dokuz yaşında bir kız çocuğu vardı. Kapının kemeri altında sığınmış, elinden geldiği kadar barınarak geceyi orada titremekle geçirmişti.

Paçavralar giymişti, başına bir atkı parçası sarmıştı, çıplak ayaklarında iri erkek kunduraları vardı. Herhalde, şehirde uzun zaman dolaştıktan sonra oraya düşmüş olacaktı; çünkü yorgunluktan yığılıp kalmıştı. Onun için, orası, dünyanın öteki ucu idi. Ne bir insan vardı, ne hiç bir şey; son yalnızlık içinde, kemiren açlık, öldüren soğuk vardı; halsizliğinin ortasında, kalbinin ağır yükü nefesini tıkıyarak, direnmekten vazgeçiyor, vücudundaki gerileme ihtiyacından, yer değiştirme içgüdüsünden, bir sağanak karları firıl firıl döndürdüğü, bu köhne taşlara gömülme içgüdüsünden başka bir şey duymuyordu.

Saatler, saatler geçiyordu, uzun süre çifte kapı yuvalarının iki kanadı arasındaki aynaya sırtını

vermişti. Bu aynanın direği üstünde,

Skendisi gibi küçük bir kız olan on üç yaşındaki din şehidi Sainde -Agnes'in ayakları dibinde bir defne dalı ile bir kuzu bulunan heykeli vardır. Alında, direk başlığının üstünde İsa'ya nişanlı bakirenin bütün efsanesi, kabartma olarak, safdil bir inançla cereyan eder: Oğluna varmayı reddettiği vali, onu kötü yerlere gönderdiği zaman, uzayan ve vücudunu örten saçları cellatlar odunu tutuşturur tutuşturmaz, vücudundan uzaklaşıp o cellatları yakan ateşin alevleri kemiklerini, imparatorunun kızı Constance'ın cüzam illetini iyi ederek gösterdiği mucizeler; sonra bir resminin gösterdiği mucizeler; bir kadın almak ihtiyacıyla kıvranan rahip Paulin'in papanın tavsiyesi üzerine, züm-rütlü bir yüzüğü resme göstermesi, resmin, parmağını uzatıp tekrar çekmesi, hala resmin üzerinde görülen yüzüğü alıkoyması, böylece, Paulin'i kurtarması. Alnın ta tepesinde, bir bulut içinde, Agnes, nihayet semaya kabul edilir; nişanlısı İsa, onunla, ufacık ve çok genç olduğu halde evlenir, onu mutluluklarını müjdeleyen buseyle öper.

Fakat, rüzgar, sokağı baştan başa doldurduğu zaman, kar cepheden kamçılıyor, beyaz yığınlar, eşiği tıkamak tehlikesi gösteriyordu; o zaman, çocuk yan taraflara, pervaz aralığının direk tabanı üstüne yerleştirilmiş bakirelere yaslanıp sığınıyordu. Bunlar, Agnes'in arkadaşları, onun egemenliğinde bulunan ermiş kızlardır. Üçü sağ tarafındadır. Hapishanede mucizeli ekmekle beslenen Do-rothee, bir kule içinde yaşamış olan Barbe, bakireliğe Paris'i kurtaran Genevieve. Üçü de solundadır: Memeleri bükülüp koparılan Agat-he, babası tarafından işkence edilen ve kendi vücudundan kopan eti onun suratına fırlatan Christine, bir melek tarafından sevilen Cecile. Bunların üstünde yine melekler vardır; köşe talarının kemeriyle beraber yukarı doğru çıkan, üç kemer tavanını, sevinçli ve iffetli vücutlarının açılışıyla süsleyen sık, üç sıra bakire ki, aşağıda işkenceye konulmuşlardır, azaplar içinde ezilmişlerdir, yukarıda da, cennetlikler ortasında, sevinçler içinde, uçuşan melekler tarafından karşılanmışlardır.

Çocuğu, çoktan beri, koruyan hiçbir şey kalmadığı sırada saat sekizi çaldı, gün ağarmaya başladı. Eğer, ayağıyla itip süpürme, kar, omuzlarına kadar gelecekti. Arkasındaki antika kapı, kürk kaplanmış gibi karla örtülmüş, bir döşek gibi bembeyazdı; onun üstünde külrengi cephe, o kadar düz ve o kadar kaygandığı, üzerinde bir tek kar tanesi tutunamıyordu. Hele kapının, dışarıdan içeriye doğru genişleyen kısmındaki büyük ermiş kadınlar, beyaz ayaklarından beyaz saçlarına kadar karla örtünmüşler, saflık içinde pırıl pırıldılar. Daha yüksekte alındaki sahneler, kemer kovanlarındaki küçük ermiş kız-lar, koyu renkli zemin üzerine parlak bir çizgi ile çizilmiş keskin köşeler halinde kabarılaşıyorlardı. Bu, alınış sahnesine, Agnes'in evlenmesine kadar böyle devam ediyor, sanki melekler, bu evlenmeyi, bir beyaz gül yağmuru altında kutluyorlardı. Bakire çocuğun heykeli, sütunun üstünde, ayakta, beyaz defne dalı ile, beyaz koyunu ile, etrafında, üstten gelen bakireliğin mistik hamlesini donduran soğuşun bu hareketsiz katılığı içinde, beyaz bir saflık, lekesiz kar beyazlığı içinde idi. Ayakları dibinde de, öteki, o sefil çocuk, onun gibi kardan bem-beyaz, taş kesilmiş sanılacak kadar katılmış ve beyaz, din uğrunda can vermiş büyük bakirelerden ayırddilemiyordu.

Bu sırada, evlerin uyuyan cepheleri boyunca, takırdı ile açılan bir pancurun gürültüsünü işitince, çocuk, gözlerini kaldırdı. Bu pan-cur, sağında, katedrale bitişik evin birinci katında açılmıştı. Oradan, bir kadın, güzel, esmer ve gülbüz, yaklaşık kırk yaşlarında bir kadın eğilmişti; çocuğun kımıldadığını görünce olağanüstü soğuşa karşın, çıplak kolunu bir dakika dışarıda bıraktı. Acıma ile karışık bir hayret, sakin yüzünü kederlendiriyordu. Sonra, titreyerek pencereyi örttü. Kısacık bir zaman içinde gördüğü, bir atkı parçasına bürünmüş, menekşe gözlü, sarışın bir minimininin hayali,

gözlerinin önünde kalmıştı; çocuğun çekme biryüzü, özellikle, düşük omuzların üstünde, bir boynu vardı; fakat, yarı yarıya ölmüş ufacık elleriyle ufacık ayakları soğuktan morarmış, çocuğun biricik canlı tarafı, nefesinden çıkan

7hafif buğudan oluşuyordu.

Çocuk, dalgın gözleri havada kalmış, eve bakıyordu. Tek katlı, pek eski, on beşinci asır sonuna doğru yapılmış bir evdi, bu. Bir dev ayağının iki parmağı arasına sıkışmış bir siğil gibi, katedralin ta böğürüne, iki payanda arasına gömülmüştü. Böylece yaslanmış olarak, taştan kaide eteğiyle; tuğlaları meydanda tahta kirişli katı ile; çatısı, kulenin üstünden bir metre ileriye çıkan tavan arası ile; sol köşedeki çıkıntılı merdiven yuvası ile; o tarafta, inşa edildiği devreye mahsus kurşun kaplamasını hala koruyan ensiz penceresiyle, çok sağlam kalmıştı. Bununla beraber, eskiliği tamirleri gerektirmişti. Kiremitli dam XIV. Louis zamanından kalma olsa gerekti. Merdiven yuvasının cephesinde açılmış bir tepe camı, her tarafta eski zaman biçimli süslü camların çerçeveleri yerine konulmuş adi tahta çerçeveler, birinci katta, ortadaki tuğlalarla tıkanıp ikiye indirilmiş, bitişik üç pencere yeri, böylece, cepheye, o sokaktaki daha yeni binalara göre bir tenazur vermiş olan ortadaki pencere yeri, o devre mahsus yapı şeklini kolayca gösteriyordu. Zemin Katındaki değişiklikler aynı derecede belli idi. Merdivenin altında, demir kuşaklı eski kapının yerine oymalı meşeden bir kapı yapılmış, aşağısı yanları ve tepesi taşla örülmüş olan ortadaki büyük sıra kemerler, zamanla kaldırılma doğru çıkan kavisli pencere yerine bir çeşit geniş pencere yapılacak şekilde, dörtgen bir boşluk şekline konulmuştur.

Çocuk, zihni boş, bu tertemiz tutulmuş sanatkar evine bakıyor, kapının sol tarafına mihlanmış sarı bir tabela üzerinde. eski, siyah harflerle yazılı Üstlükçü Hubert ibaresini okuyordu, o sırada, tekrar ardına kadar açılan bir pencere kanadının gürültüsü dikkatimi çekti. Bu kez zemin katındaki dört köşe pencerenin kanadı açılmıştı. Şimdi, yüzü tasalı, kartal gagası biçimi burunlu, alını tümsekli, ancak kırk beş yaşında olmasına karşın gür saçları şimdiden ağarmış bir erkek, pencereden sarkıyordu. O da, merhametli iri ağzının kenarında acıklı bir kırışıyla, bir dakika orada kaldı, çocuğu seyret. Sonra, çocuk bu

adamın, yeşilimtrak küçük camların arkasında, ayakta durduğunu gördü. Adam döndü, bir işaret yaptı, karısı, çok güzel yüzü ile tekrar gözükte. İkisi yanyana, artık kımıldamıyorlar, hallerinde derin bir kederle, gözlerini ondan ayırmıyorlardı.

Babadan oğula işlemeci olan Hubert'ler sülalesi dört yüz yıldan beri bu evde oturuyordu. Bir Üstlükçü ustası, evi, XI. Louis devrinde yaptırmış, başka bir tanesi de XIV. Louis zamanında tamir ettirmişti. Şimdiki Hubert'de, kendi sülalesinden olanların hepsi gibi, orda, üstlükler işliyordu. Yirmi yaşında iken Hubertine isimli, on altı yaşında bir kızı öyle bir tutkunlukla sevmişti ki, bir yargıcın dul karısı olan kızın annesi, kızını vermeyince onu kaçırmış, nikahlamıştı. Genç kız görülmedik derecede güzeldi, bu evlenme bütün maceralarını, mutlulukları ve felaketleri oluşturdu. Hubertine, sekiz ay sonra, gebeliğinde, annesini ölüm döşeginde görmeğe geldiği zaman, kadın, onu, mirasından yoksun bıraktı ve lanet okudu; öyle ki, aynı günün akşamı doğan çocuk, öldü. O zamandan beri, inatçı kadın, mezarında, tabutunun içinde, hala onları affetmiyordu; nitekim, karı kocanın çok şiddetli isteklerine karşın, başka çocukları olmamıştı. Aradan yirmi dört yıl geçtiği halde, hala, kaybetikleri çocuğa ağlıyorlar, artık, ölmüş anneyi razı edebileceklerinden ümidi kesiyorlardı.

Küçük kız, onların bakışından sıkılmış, Sainte-Agnes sütununun gerisine tekrar gömülmüştü. Sokağın

canlanmaya başlamasından da endişeleniyordu. Dükkanlar açılıyor, dışarı çıkanlar oluyordu. Dar bir dehliz halinde olan Soleil sokağı, eski yan cephenin boyunca, Clo-itre meydanındaki büyük cepheye kadar açık olmasa, ucu kilisenin yan cephesine gelip dayanan bu Orfevres sokağı, mihrap kısmı Hubert'lerin eviyle tıkalı küçük bir çıkmaz sokak olurdu. İki sofü kadın geçti, Beaumont'da hiç görmedikleri bu küçük dilenci kıza şaşkın şaşkın baktılar. Ağır ağır, inatla yağın kar devam ediyor, solgun gün ışığı ile birlikte soğuk da artar gibi oluyor, şehri örten büyük, beyaz kefenin sağır beyazlığı altında, uzaktan gelen bir takım seslerin gü-rüküşünden başka bir şey işitilmiyordu.

Çocuk, terkedilmiş olmasından dolayı, bir suç işlemiş gibi utanç içinde,, yabani yabani tekrar gerilediği sırada, birdenbire, karşısında Hubertine'i gördü. Kadın, hizmetçisi olmadığı için, ekmeğini almaya kendisi, çıkmıştı.

— Küçük, orada ne yapıyorsun? Kimsin sen?

Çocuk yanıt vermedi; yüzünü saklıyordu, vücudunda artık his kalmamıştı, kendinden geçiyordu. Kalbi, sanki buz tutmuş, durmuştu. Kadıncağz, çekingen bir acıma jesti yaparak arkasını dönünce artık gücü tükenip dizüstü, düştü, bir paçavra gibi, karların içine kaydı, kartaneleri, sessizce, vücudunu örtmeğe başladı. Kadın, sıcacık ekmeğini almış, döndüğü sırada onu böyle yerde görünce, tekrar yaklaştı.

— İyi ama, yavrum bu kapının önünde böyle kalamazsın ki!

Hubert'de dışarı çıkmış, kapının eşiğinde, ayakta duruyordu. Karısının elinden ekmeği aldı.

— Kaldır şunu, buraya getir, dedi.

Hubertine başka söz ekmeden çocuğu, güçlü kolları arasına aldı. Çocuk, artık gerilemiyor, dişlen kısık, gözleri kapalı, vücudu buz gibi, yuvasından düşmüş bir yavru kuş gibi hafif, bir bohça gibi kucakta gidiyordu.

İçeri girdiler, Hubert kapıyı örttü. Hubertine'de, salon olarak kullanılan ve büyük penceresi önünde birkaç parça işlemenin örnek diye serili durduğu sokak üstündeki odanın, kucağındaki yükü ile geçti, mutfığa girdi. Burası, meydanda duran kirişleriyle, yirmi yerinden tamir görmüş taş döşemesiyle, taş yaşmaklı geniş ocağı ile, hemen olduğu gibi korunmuş eski oturma odası idi. Raflarda duran mutfak takımları'kavanozlar, ibrikler, taslar, eski çiniler, toprak çanak, çömlek, eski kalay kaplar iki yüzyıllıktı. Fakat, ocağın ortasında, bakır süsleri parıldayan, dökmeden, geniş bir mutfak sobası duruyordu,

10

Soba kızmıştı, ibriğin içinde suyun kaynadığı işitiliyordu. Sütlü kahve dolu bir tencere, sobanın bir kenarında sıcak duruyordu.

Hubert, ekmeği mutfağın ortasında duran XIII. Louis üslubu ağır bir masanın üstüne koydu;

— Vay canına! dedi, burası dışarıdan daha iyi. Şu yavrucağı sobaya yakın oturt, buzları çözülsün.

Hubertine, çocuğu oturtmuştu; birlikte, kendine gelişini seyrettiler, giysilerinin üstündeki karlar eriyor, iri damlalar halinde dökülüyordu. Ayağının iri erkek kunduralarının deliklerinden, morarmış

ufacık ayaklan gözükyor, ince entarisi, kollarının bacaklarının, bu zavallı sefil ve can denli vücudun katılığını belli ediyordu. Çocuk, kapana yakalanmış bir hayvanın sıçrılarak uyanışı gibi, uzun bir ürperti geçirdi, şaşkın gözlerini açtı, yüzü boynunda bağlı duran paçavranın içine tekrar gömülür gibi oldu. Sağ kolunu, ka-mıldatmadan, göğsüne öyle bastırıyordu ki, sakat sandılar.

— Korkma, sana kötülük edecek değiliz... Nereden geliyorsun? Kimsin?

Onlar konuştuğça, çocuk daha fazla ürkyor, sanki, arkasında duran biri varmış da onu dövecekmiş gibi, başını çeviriyordu.

Kaçamaklı bir bakışla, mutfığı, döşeme taşlarını, kirişleri, parlak takımları muayene etti; sonra, bakışı eski geniş pencerenin bulunduğu yerde bırakılmış, biçimsiz iki pencereden dışarıya gitti, beyaz şekilleri dipteki duvar üzerinde daha keskin gözüken piskoposluk binasının ağaçlarına kadar bahçeyi araştırdı; orada, sol tarafta, bir bahçe yolunun boyunca katedrali ve katedralin mihrap dairelerindeki Roman biçimi pencereleri tekrar görünce şaşar gibi oldu. Vücudunu kaplamaya başlayan sobanın sıcaklığı altında, yeniden, uzun bir ürperti geçirdi; sonra gözlerini yere indirdi, artık kımlıdamadı.

— Sen Beaumont'dan mısın?.. Baban kim?

11 Onun sustuğunu görünce, Hubert, belki de boğazı çok kısık olduğu için yanıt veremediğini düşündü.

— Sorguya çekeceğimiz yerde, sıcacık bir fincan sütlü kahve versek daha iyi olur, dedi.

Bu, o kadar akıllıca bir sözdü ki, Hubertine, hemen kendi fincanını uzattı. İki iri dilim ekmek kesip üstüne tereyağı sürerken, çocuk hala sakınıyor, geri geri çekiliyordu; fakat, açlık üstün geldi, tıka basa yedi, içti. Karı koca, çocuğun ufacık eli, ağzını bulamıyacak kadar titrediğini görünce, etkilenmiş onu sıkmamak için susuyorlardı. O da, yalnız sol elini kullanıyor, sağ eli vücuduna sımsıkı yapışık duruyordu. Sütünü içip bitirince, az daha fincanı kırıyordu, çolak gibi, beceriksiz bir hareket yaparak, dirseği ile yakaladı.

Hubertine:

— Kolunda yara mı var senin? diye sordu. Korkma, göster bakayım, cicim.

Fakat, elini sürünce, çocuk, şiddetle yerinden kalktı, çırpındı; didişirken kolunu vücudundan ayırdı. Ta tenine yapıştırıp gizlediği mukavva kaplı bir cüzdan, korsajının bir yırtığından kayıp yere düştü. Cüzdanı almak istedi, bu yabancıların onu açıp okuduklarını görünce, yumruklan öfkeyle sıkılmış, öylece durdu.

Bu, Seine belediye dairesinin çocuk esirgeme şubesi tarafından verilmiş bir öğrenci kimliği idi. İlk sayfasında, bir Saint Vincent de Paul madalyonu altında, matbaa yazısı ile, öğrencinin adı vardır. Karşısındaki boş haneyi, mürekkeple çizilmiş bir çizgi dolduruyordu; sonra, göbek adı hanesinde, Angélique ve Marie isimleri yazıldı idi; tarih hanesinde, 22 ocak 1851 tarihi okunuyor, aynı ayın 23 ünde, 2634 numara ile kabul edildiği yazılı bulunuyordu. Yani, ana baba belli değildi. Soluk pembe kaplı, resmiliğin kayıtsızlığını taşıyan bu cüzdandan başka hiçbir kağıt, bir doğum belgesi bile yoktu. Çocuk kimsesizdi, her şeyi, bir kimlikten oluşuyordu. Terk edilmiş, numaralanmış, sıraya konmuş bir yaratıktı.

Hubertine:

— Ha! bulunmuş bir çocuk! diye haykırdı.

O zaman, Angeliqe, çılgınca bir öfke içinde konuştu:

— Ötekilerin hepsinden daha iyiyim, ben! Evet, daha iyiyim, daha iyiyim, daha iyiyim... Ben hiç kimseden bir şey çalmadım, benim herşeyimi çalıyorlar... Çaldığınız şeyi geri verin bana.

Ufacık kadın vücudu, zayıflığının verdiği öyle bir gururla, en güçlü kendisi olmak için duyduğu öyle bir atılıyordu ki, Hubert'ler şaşırıp kaldılar. Menekşe rengi gözlü zambak kadar zarif uzun boyunlu, sarışın miniminiyi tanıyamıyorlardı. Haşın yüzünde, gözleri siyahlanmış, şehvetli boynu, bir kan dalgasıyla kabarmıştı. Şimdi, vücudu ısınınca, kar üstünde bulunmuş bir yılan gibi dikiliyor, ıslık çalıyordu.

İşlemeci, yumuşak bir sesle:

— Öyleyse sen kötü bir kızsın ha? dedi. Kim olduğunu öğrenmek istememiz, senin iyiliğin için.

Aynı zamanda karısının omuzundan uzanıp bakıyor, onun yapraklarını çevirmekte olduğu kimliğe göz gezdiriyordu. İkinci sayfada, sütনের adı yazılı idi. "Angeliqe, Marie çocuk, 25 ocak 1851 de, Nevers belediyesine bağlı Soulanges bucağında oturan, çiftçilikle uğraşan Hamelin'in karısı sütne Françoise'a emanet edilmiştir, bu sütne çocuğu alıp götüreceği sırada, kendisine, beslenme ücretinin ilk aylığı ile, bir takım çamaşır verilmiştir" deniliyordu,

Bu kayıttan sonra, çocuk esirgeme evinin papazı tarafından imzalanmış bir vaftiz belgesi geliyordu, sonra, çocuğun gittiği ve geldiği tarihlerde, doktor raporları vardı. Ondan sonraki dört sayfanın sütunlarını, her üç ayda bir verilen aylıklar dolduruyor, her ödenişte, tahsildarın okunmaz imzası görülüyordu.

Hubertine:

13— Nasıl, Nevers mi? diye sordu sen Nevers yakınında mı bü-y-üdün?

Angeliqe, onların, kimliğini okumalarına engel olmadığı için kıpkırmızı kesilmiş, aynı vahşi sessizliğe yine gömülmüştü. Fakat, öfke, onu konuşturdu; sütnesinden sözetti.

— Ah! Nini anne burada olsa, mutlaka sizi döverdi. O bana şamar atardı ama, korurdu da.. Yoo! Orada davarların arasında, o kadar zavallı değildim...

Sesi kısılıyor, kesik kesik, bağlantısız cümlelerle devam ediyor, çayırlarla Rausse'u nasıl güttüğünü, büyük yolda nasıl oyunlar oynadıklarını, galetalar pişirdiklerini, büyük bir köpeğin onu nasıl ısırıldığını anlatıyordu.

Hubert, çocuğun sözünü yarıda keserek, yüksek sesle okudu:

— "Çocuk ağır hasta olur veya hırpalanırsa, müfettiş yardımcısı, sütne değiştirmeğe yetkilidir.

Bu belirtinin altında, Angeliqe, Marie çocuğun 20 haziran 1860 da Paris'te oturan, karı koca çiçekçi Lois Franchomme'la Therese'e emanet edildiği yazılı bulunuyordu.

Hubertine:

— Ha! anladım, dedi, hastalanmışsın, seni tekrar Paris'e almışlar.

Ama, iş böyle değildi; Hubert'ler bütün hikâyeyi, ancak, Ange-lique'in ağzından, parça parça zorla aldıktan sonra öğrenebildiler. Nini annesinin kuzeni olan Louis Franchomme, bir hummadan sonra, kendini toplamak üzere Nevers kasabasına gelmiş, bir ay kalmıştı; o zaman, karısı Therese, çocuğu çok sevmiş, alıp Paris'e götürmek için izin almış, orada, çocuğa çiçekçilik öğretmeye söz vermişti. Üç ay sonra, kocası ölmüş, kendisi de çok hasta olduğu için, Beaumont'da yerleşmiş olan erkek kardeşi derici Rabier'nin yanına sığınmak zorunda kalmıştı. Kadın, aralık ayının başlarında, orada ölmüş, kızca-

14

ğızı gelinine emanet etmişti; çocuk o tarihten beri hakaret görüyor, dayak yiyor, eziyet çekiyordu.

Hubert:

— Rabier'ler, Rabier'ler diye mırıldandı, evet, evet! Aşağı şehirde, Ligneul kıyısında, tabaklık ederler... Kocasını içer, karısı kötüdür.

Angelique, isyan içinde, yaralanan gururunun verdiği öfkeyle devam etti:

— Bana piç gibi davranıyorlardı. Çirkef bir piçin nesine yetmez, diyorlardı. Kadın, döve döve canımı çıkardıktan sonra, kedisine mama verir gibi, bana yerde yemek yediriyordu; çoğu zaman da aç yatıyordum... Yoo! Sonunda kendimi öldürecektim!

Öfke ve üzüntüyle bir hareket yaptı:

— Dün, Noel sabahı içtiler, üstüme çullandılar, alay olsun diye, parmaklarıyla gözlerimi oyacaklarını söyleyip beni korkuttular. Sonra, bu iş sökmedi, dövüşmeye başladılar; birbirlerine öyle hızlı yumruk indiriyorlardı ki, ikisi de odanın ortasına yuvarlanınca öldüler sandım... Çoktan beri, kaçmayı aklıma koymuştum. Ama, kimliğimi istiyordum. Nini anne, bu kimliğimi bazı bazı bana gösterir: "Bak derdi, varın yoğun bu, bilmiş ol, eğer bu da olmazsa, hiç bir şeyin yok demektir." Therese annenin ölümünden beri, kimliği sakladıkları yeri biliyordum. Konsolun üst çekmecesinde duruyordu. Üstlerinden aştım, kimliği aldım, koynuma soktum, kolumun altına sıkıştırıp koşmaya başladım. Çok büyüktü, herkes onu görüyor sanıyordum çalacaklar sanıyordum. Ama ne koştum, ne koştum! Gece karanlığı basınca, o kapının altında üşüdüm. Ama ne kadar üşüdüm, artık yaşamıyorum sanacak kadar. Ama olsun, onu elimden düşürmedim, işte burada!

Hubert'ler kimliği kendisine geri vermek üzere kapatırlarken, ani bir hamle ile atıldı, onu ellerinden kaptı. Sonra oturdu, masaya kapandı, kimliği kollarının arasında, yanağı pembe kaba dayalı, hıçkır-

15maya başladı. Korkunç bir güç gururunu kırıyor, bütün varlığı, kenarları aşınmış bu birkaç sayfanın, bütün hazinesi olan, dünya hayatına bağlandığı biricik bağı olan bu sefil şeyin acılığı içinde erir gibi oluyordu. Kalbindeki bu çok büyük yeisi boşaltamıyordu; göz yaşlan akıyor, sonu gelmeden akıyordu; bu hüznün altında, uzunca oval, gayet pürüzsüz, o güzel, sarışın yavru yüzü, görünüşüyle soluklaşan menekşe gözleri, onu, kilise camlarındaki küçük bakirelere benzeten boyunun zarif görünüşüyle tekrar yerine gelmişti. Birdenbire, Hubertine'in elini yakaladı, okşamaya susamış

dudaklarını yapıştırdı, hareketle öptü.

Hubert'lerin ruhuna bir ezginlik geldi, kendileri de ağlayacak halde, kekelediler:

— Sevgili, sevgili çocuk!

Öyle büsbütün de kötü çocuk değil miydi, acaba? Belki de, onların korkutan bu haşinliğini gidermek mümkün olurdu.

— Ooh! Rica ederim, beni ötekilerin yanına yollamayın, diye sızlandı, beni ötekilerin yanına yollamayın!

Karı koca bakışmışlardı. zaten kısır karı koca olmaktan duydukları üzüntü ile çok sıkıntılı hale gelen evi şenlendirsın diye, son-bahardanberi, bir küçük kız bulmayı, boğazı tokluğuna, evde nakışçı çıraklığı ettirmeyi tasarlıyorlardı. Hemen karar verdiler.

Hubert:

— İster misin? diye sordu. Hubertine, sakın sesiyle, yanıt verdi:

— Hay hay, isterim.

Hemen, resmi işlemlere başladılar. İşlemeci, beaumont'un kuzey Kanton'u sulh yargıcına gitti, macerayı anlattı, Adı, mösyö Grandsire olan bu zat, karısının, dargınlıktan sonra yüzünü gördüğü biricik akrabası, kuzeni idi; bütün işi üzerine aldı. Sosyal yardım idaresine mektup yazdı, kütük numarası sayesinde Angeliqne'in kaydı orada ko-

16

r

layca bulundu. Namuslu oluşları ile büyük bir ün kazanmış olan Hubert'lerin yanında çocuğun çıkar olarak kalmasına izin aldı. Belediye dairesi müfettiş yardımcısını kimliğe kayıt düşmek için geldiği zaman, çocuğun yeni patronu ile sözleşme yaptı; bu sözleşmede, Hu-bert'in, çocuğa yumuşak davranacağı, onu temiz giydireceği, kasaba okuluna yollayacağı, ayrı yatakta yatıracağı yazılı idi. İdare de, ayrıca yöntem gereğince Hubert'e tazminat ödemeyi, çocuğun giyeceklerini vermeyi kabul ediyordu.

İş on günde halledildi. Angeliqne, yukarıda, tavan arasına yakın, bahçeye bakan çatı odasında yatıyordu; ilk işleme derslerini de almıştı. Pazar sabahı, Hubertine, onu ayine götürmeden önce, halis altın kılaptanları içinde sakladığı atölyedeki eski dolabı gözü önünde açtı. Cüzdanı elinde tutuyordu, onu bir çekmecenin içine koydu:

— Nereye koyduğumu gör, aklında tut da istediğin zaman ala-bilesin, dedi:

O sabah, -kiliseye girerken Angliqne, tekrar Sainte - Anges kapısından geçti. Hafta içinde, karlar erir gibi olmuş, sonra soğuk, yeniden o kadar şiddetle başlamıştı ki, heykellerin üstündeki yarı yarıya eriyen karlar, salkım salkım, diken diken, kaskatı kesilmişti, şimdi, bakireler, tepeden tırnağa buzlara gömülmüş, camdan dan-telâlarla süslü, saydam fistanlar giymişlerdi.

Dorothee bir meşale tutuyordu ki, duru sızıntıları ellerinden akıyordu; Cecile'in başındaki gümüş taçtan, parlak ince damlaları dökülüyordu; Agathe'ın, kerpetenlerle kısırılmış göğsü, bir zırhla kapanmıştı. Alındaki sahneler, kemer kovanlarındaki küçük bakireler, asırlardan beri, bir dev mahfazanın camlan ve billurları içinde, böylece duruyormuş gibi idiler. Agnes, ışıkla dokunmuş, yıldızlarla işlenmiş bir saray kaftanının eteğini sürüyordu. Kuzusunun tüyleri elmastandı. Defnesi gök rengini almıştı. Bütün kapı, şiddetli soğğun duruluğu ortasında parıltılar saçıyordu.

Angelique, orada, bakirelerin koruması altında geçirdiği geceyi hatırladı. Başını kaldırdı, onlara gülümsedi.

17II

Beunmont, birbirinden büsbütün ayrı ve başka, iki şehirden meydana gelmiştir. Biri, on ikinci yüzyıldan kalma katedrali, henüz on yedinci yüzyılda yapılmış piskoposluk binası ile, dar sokaklarının içine sıkışmış, tıklım tıklım, birden oluşan nüfusu ile, tepedeki Beaumont -1 'Eglise;- öteki de, yamacın altında, Ligneult'nün kıyısında, dantela ve batis fabrikalarının gelişmesiyle zenginleşen, genişliyen, nüfusu on bine yaklaşacak dereceye gelen, geniş meydanlar, modern yapıda güzel bir kaymakamlık binası kazanmış eski dış mahalle olan Beaumont - la - Ville'dir. Biri kuzey kantonu, öteki güney kantonu olan bu iki kantonun, böylece aralarında sadece idari bakımdan ilişkiler vardır. İki saatte varılan Paris'e otuz fersah kadar mesafede olmakla beraber, Beaumont - l'Eglise, hala eski surlarının içine örülmüş gibidir; gerçi, bu surların kapılarından da ancak üç tanesi kalmıştır. Orada yerinden kımıldamayan apayrı bir halk, atalarının beş yüz yıldan beri babadan oğula süregeldikleri hayatı yaşar.

Orada, her şeyi anlatan, her şeye vücut vermiş olan ve her şeyi koruyan, katedraldir. O, arada, taştan kanatlarının altına, üşüyerek sığınmış yavrulara benzeyen bodur evlerin küçük yığını ortasında, heybetli vücudu ile anadır, kıralıçedir. Beaumont'da, yalnız onun için oturulur, onun sayesinde oturulur, sanatçıların çalışması, dükkanların satışı, yalnız onu ve papazlarını beslemek, giydirmek, onlara bakmak içindir; orada rastlanan, orta tabaka birkaç kişi ise, kaybolup gitmiş sofu kalabalıkların son kişileridir. O, bir kalp gibi merkezde çarpar, her sokak onun bir damarıdır, şehirde onun soluğundan başka soluk yoktur. O geçmiş bir çağ ruhu, o geçmişe gömülü dindar uyuşukluk, etrafını kuşatan eski bir huzur ve inan rayihasiyle kokulu, örtülü şehir, hep ondan ötürüdür.

Bütün o sofu şehir evleri arasında, Angelique'in, artık içinde ya-şıyacağı Hubert'lerin evi, katedrale en yakın, onun ta gövdesine ya-

18

r

pişik olanı idi. Oraya, iki payanda arasına bina yapmak izni, bu işlemeciler sülalesinin dedesini camegahın mütaahhidi Üstlükçü ustası olarak kendisine bağlamak istiyen bir eski rahip tarafından verilmiş olsa gerekti. Kuzey tarafından, kilisenin heybetli yığını, ince uzun bahçeyi biçiyordu; önce, pencereleri tarhlara bakan yan mihrap dairelerinin çevresi vardı; sonra, istinat kemerlerinin taşıdığı, yüksek kubbealtı bedeni; sonra, kurşun levhalarla kaplı çatı kısmı vardı. Güneş bu bahçenin içine hiç girmezdi, orada yalnız sarmaşıklar ve şimşirler, gür yetişirdi; halbuki, mihrabın dev gibi bedeninden düşen gölge, gölge, güzel kokan, dinî, saf bir lahid gölgesi vardı ki çok hoştu. Asude bir serinlikte

olan yeşilimtrak alaca aydınlıkta, iki ku-leden, yalnız çanlarının sesi dökülürdü. Fakat, o köhne taşlara yapışık, onlarla kaynaşmış, onların kaniyle yaşıyan ev, baştanbaşa o sesle ürperirdi. En ufak törenlerde titrerdi; büyük odalarında uğuldar, ona, görünmez bir alemden gelen kutsal bir solukla ninni söylerdi. İlinan duvardan, bazan, günlük tütsüleri bile tüter gibi olurdu.

Angelique, beş sene, orada, bir manastırda yaşar gibi dünyadan uzak, büyüdü. Hubertine, kötü arkadaşlarla düşüp kalkmasından kor-karak onun okula gitmemesine izin alabildiği için, kız yalnız pazar günleri, kilisede saat yedi ayinini dinlemek üzere evden çıkıyordu. Bahçesi ölü bir sessizliğe gömülü bu daracık, antika ev, onun bütün dünyası oldu. Çatı altında, beyaz badanalı bir odada yatıp kalkıyordu; sabahleyin kahvaltı etmek için mutfığa iniyordu; çalışmak üzere, tekrar birinci kattaki atelyeye çıkıyordu; bu yerler, yuvasının içinde dönen taş merdivenle beraber, onun, içinde yaşadığı biricik köşelerdi; bunlar da, evin, çağdan çağa geçerek muhafaza edilmiş, saygı gören köşeleri idi. Angelique, Hubert'lerin odasına hiç girmez, aşağıdaki salondan, o devrin zevkine göre onarılıp çekidüzen verilmiş iki odadan geçmekle kalırdı. Salondaki tavan kirişleri alçı ile sıvanmıştı; ortası gül biçimi süslü, üzerinde hurma dalı şekilleri bulunan bir korniş, tavanı süslüyordu; iri, sarı çiçekli duvar kağıdı, beyaz mermerli ocak, tek ayaklı bir masadan, Utrecht kadifesi kaplı bir

19kanapeden, dört kolluktan oluşan akaju eşya, birinci imparatorluk zamanından kalma idi. Angelique, pencere önüne asılı birkaç işlemeyen oluşan sergilenmiş eşyayı değiştirmek üzere buraya girdiği zamanlar, dışarıya bir göz atacak olursa, hep o değişmez köşeyi, Sainte-Agnes kapısına gelip dayanan sokağı görüyordu. Bir sofukadının ittiği kapı kanadı, sessizce kapanırdı; kuddas kafalarını ve iri kilise mumlarını sıralamış karşiki kuyumcu ile mumcunun dükkanları, her zaman boş görünürdü; bütün Beaumont - l'Eglise'in, piskoposluk binası arkasındaki Magloire sokağının, Orfevres sokağının ulaştığı Grande Rue'nün, her iki kulenin yükseldiği Cloitre meydanının manastır sessizliği, uyuşuk hava ortasında hissedilir, solan gün ışığı ile beraber usul usul kaldırırma dökülürdü.

Hubertine, Angelique'in tahsilini tamamlamasını üstüne almıştı. Zaten, o, eski kafadaydı; bir kadın, yazı yazmasını öğrenmeli, bir de dört hesap ameliyesini bilmelidir, fazlasına gerek yoktur, diye düşünüyordu. Fakat, çocuğun isteksizliği ile uğraşmak zorunda kaldı; pencereler bahçeye açıldığı için, orada pek eğlenceli bir manzara bulunmamakla beraber, çocuk, pencereden dışarı bakmakla vakit geçiriyordu. Angelique, okuma dersinden başka şeye karşı heves göstermedi; basma kalıp seçilmiş dil derslerine karşın, bir sayfa yazıyı, doğru dürüst yazmayı başaramadı; halbuki, güzel bir el yazısı da vardı, eski zaman kibar kadınlarının yazılarına benzeyen uzun ve kalın harflerle yazıyordu. Üst tarafına gelince, coğrafyadan, tarihten, hesaptan yana, karacahil kaldı. İlim neye yarardı? Pek gereksizdi. Sonradan, ilk yaptığı sırada, din derslerini, öyle bir iman ateşiyle ezberine aldı ki, belleğine herkesi hayran bıraktı.

ilk yıl, Hubert'ler, yumuşaklıklarına karşın, çoğu zaman ümidi kesmişlerdi. Çok hünerli bir işlemeci olacağı umudunu veren Ange-lique, günlerce, örnek olmaya değer bir dikkatle çalıştıktan sonra, ani değişikliklerle, akıl ermez tembelliklerle, onları hayal kırıklığına uğrattıyordu. Birdenbire gevşiyor, sinsileşiyor, şeker aşırıyor, kıza-ran

yüzünde gözleri yorgun görünüyordu; azarlarlarsa köpürüyor, kötü kötü yanıtlar veriyordu. Bazı günler, onu uslandırmak istedikleri zaman, tepinerek, ellerini vurarak, yırtmaya ve ısırma-yaya hazır, kasılıyor, delice gurur buhranları geçiriyordu. O zaman, bu küçük canavar karşısında, korkudan

geriliyorlar, onun içinde kıvranan iblisten, dehşete kapılıyorlardı. Kimdi bu kız, acaba? Nereden geliyordu? Sokakta bulunan bu çocuklar, hemen daima, ahlaksızlığın ve cinayetın eseridirler. Onu sokaktan çekip aldıklarına iki defa pişman olmuşlar, sinirlenmişler, hükümete geri vererek başlarından savmaya karar vermişlerdi. Fakat, her defasında, bütün evi sarsan bu müthiş sahneler, aynı göz yaşu tufanı ile, aynı pişmanlık taşkınlığı ile sona eriyor, çocuk, öyle bir cezalanma isteğıyle kendini yerlere atıyordu ki, çaresiz affetmek gerekiyordu.

Hubertine, yavaş yavaş, onun üzerinde etkinlik kazandı. Saflığı, kuvvetli ve yumuşak hali, dengesi kusursuz dürüst aklı ile, bu şekilde eğitim vermeye elverişli yaratılmıştı. Ona, feragati ve itaati öğretiyor, ihtirası ve gururu bunlarla karşılaştırıp ona gösteriyordu. Söz dinlemek, yaşamak demekti. Allaha, anaya babaya, kendinden büyüklere itaat etmek gerekti. Bütün bir sözdinleme silsilesi vardı ki, bunun dışında, ayarı bozulan hayat, düzenini kaybederdi. Onun için, Hubertine, her isyanda, alçak gönüllülüğü öğretmek üzere, ceza olarak ona, bulaşığı kurulamak, mutfağı yıkamak gibi işler yükledi; sonuna kadar da kendisi başında durur, onu, önce öfkeden kuduran, sonra boyun eğen haliyle, iki kat, döşeme taşlan üstünde çalıştırırdı. Bu çocuğun, onu en fazla endişelendiren tarafı, ihtirası, sevgilerinin hamlesi ve şiddeti idi. Onu, birçok defa, kendi kendisinin ellerini öperken görmüştü. Resimlerin karşısında, ermişlere ait ufak resimlerin, biriktirdiğı İsa betimlemelerinin karşısında ateşlendiğini gördü; sonra, bir akşam, onu, göz yaşlan içinde, baygın, başu masaya dayalı, dudakları resimlere yapışık bir halde bulmuştu. Resimleri elinden çekip aldığı zaman kıyametler koptu; Angelique, derisini yüzüyorlarmış

21 gibi yaygaralar kopardı, ağladı. Hubertine, o günden sonra, onu sıkıya koydu, gevşeme hallerine göz yummadı, işe boğdu, gözleri yuvalarından fırlayıp yanakları ateş kesilerek sinirlenmeye başladığını anlar anlamaz etrafında bir sessizlik ve soğukluk yaratmağa başladı.

Zaten, Hubertine, sosyal yardım kimliğini kendisine yardımcı edinmişti. Her üç ayda bir, tahsildar onu imzaladığı zaman, Angelique akşama kadar kederli olurdu. Dolaptan, tesadüf, bir makara altın kılıptan alırken, kimliği gözü ilişecek olsa, yüreğı sızlardı. Öfkesi ve aksiliğı tuttuğı, hiçbir şeyle yola getirilemediğı bir gün, çekmenin ta içini karıştırdığı sırada, küçük cüzdanın karşısında kendinden ge-çivermişti. Hıçkırıklarla boğuluyordu; Hubert'lerin ayağına kapanmış yalvarıyor, kekeliyor, kendisini sokaktan evlerine almakla hata işlediklerini, onların ekmeğini yemeye layık bir insan olmadığını söylüyordu. O günden sonra, cüzdan aklına geldikçe, çoğı zaman öfkesini önlüyordu.

Angelique, böyle, ilk komünyon yaşu olan 12 sine bastı. Bu çok sakin çevre, katedralin gölgesinde uyuklayan, günlük kokularıyla, ilahi ürpertileriyle dolu bu küçük ev, nereden koparıldığı belli olmayan, daracık bahçenin mistik toprağına daldırılan bu vahşi dölün yavaş yavaş düzelmesine yardım ediyordu; orada, gündelik çalışma ile, uyuklayan mahalleden bir ses bile yansımada dünyadan habersizlikle geçen düzenli hayatın da etkisi vardı. Fakat, asıl huzuru yaratan şey, Hubert'lerin şifasız bir vicdan azabıyla artmış gibi görünen büyük aşkı idi. Hubert, karısını, anasının isteğıne karşın almakla ona karşı yaptığı hakareti, onu çalışmakla günlerini geçiriyordu. Çocukları öldüğü zaman, karısının, bu cezadan dolayı kendisini suçlu bulduğunu iyiden iyiye hissetmiş, kendisini affettirmeye uğraşıyordu. Bu iş, çoktan beri olmuştu zaten, karısı ona tapıyordu. Bununla beraber, Hubert bazan şüphe ediyor, bu şüphe hayatını zehirliyordu. Ölünün, o inatçı ananın, toprak altında, artık inattan vazgeçtiğine emin olmak için, bir çocuğı daha olmasını istiyordu. İkisinin de tek

isteği, af eseri olacak bu çocuktu; Hubert, bir ibadet halinde, bitmez tükenmezlin nişanlılığa benzeyen, ateşli ve iffetli bir evlilik ihtirası içinde, karısının ayakları dibinde yaşıyordu. Çırak kızın yanında, karısını saçlarından bile öpmediği halde, yirmi yılı evlilik hayatından sonra, yatak odasına girerken zifaf gecesi, genç bir kocanın duyduğu heyecanı hissediyordu.

Bu oda, beyazlı grili yağlı boyasıyla, mavi çiçek demetleriyle süslü kağıdıyla, kreton kılıflı, ceviz ağacından mobilyasıyla, orta halli bir yerdi. Ortadan, hiçbir gürültü işitilmezdi, fakat bir şefkat kokusu yayılır, bütün evi ılık bir hava ile sarardı. Angelique, bu sevgi havası içinde, çok heyecanlı, çok saf büyüyordu.

Bir kitap, eseri tamamladı. Bir gün, atölyenin tozlu bir rafını karıştırıp bir şeyler aradığı sırada, artık kullanılmıyan işlemeci avadanlıkları arasında, Jacques de Voragine'in La Légende Doree'sinin çok eski bir nüshasını ele geçirdi. 1549 tarihinden kalma bu Fransızca tercüme, ermişlere dair faydalı bilgilerle dolu resimlerinden dolayı, vaktiyle, bir Üstlükçü ustası tarafından satın alınmış olsa gerekti. Angelique de, uzun zaman, yalnız bu resimlere, karşısında hayran kaldığı, safdil bir imanla yapılmış, tahta üstüne kazılıp basılmış bu eski resimlere ilgi duydu. Oyun oynamasına izin verilmez, sarı buzağı derisi kaplı o koca cildi alıyor, sayfalarını ağır ağır çeviriyordu. En başta, kırmızılı siyahlı harflerle, kitapçının adresi yazılıydı. "Paris'te Neufve Nötre - Dame sokağında kain, Sain - Jehan Baptiste kütüphanesi". Sonra, dört incil yazarının, aşağı kısmı üç hakimin Mesihe tapması sahnesiyle; yukarı kısmı, Hazreti İsa'nın, kemiklere basarak yükselmesi sahnesiyle çerçevelenmiş, madalyon biçimi betimlemesiyle çevrili başlık geliyordu. Sonra resimler, süslü harfler, sayfaların başında, metnin içinde, iri ve orta boy gravürler birbirini izliyor. Çok naif bir Meryem'i nurlara boğan bir melek betimlemesiyle sahnesi; ufacık cesetler yığını ortasında zalim Herode'u gösteren, masumların boğazlanması sahnesi; Betul ile, elinde bir mum tutan Sait - Joseph arasında İsa'yı gösteren beşik sahnesi; fakirlere sa-

23daka veren Saint Jean l'Aumonier; bir putu kıran Saint Mathias; sağında bir tekne içinde çocuklar bulunan, piskopos kıyafetli Saint Ni-colas; sonra, bütün ermiş kadınlar, boynu bir kılıçla delinmiş Agnes, memeleri kiskaçlarla koparılmış Christine, peşinden kuzuları gelen Genevieve, kamçılanan Julienne, yakılan Anastasie, çölde çile çeken Mısırlı Marie, koku kabını taşıyan Madeleine. Başkaları, daha başkaları, kabile kabile geçiyorlardı, her biri, gitgide artan bir acı, bir dehşet uyandırıyor; yüreği sikan ve gözleri yaşlarla ıslatan, dehşet ve acı veren hikayelere benziyorlardı. Fakat, Angelique, yavaş yavaş, resimlerin asıl anlamını öğrenmek merakına düştü. Sararmış kağıdın üstünde, simsiyah rengini muhafaza etmiş olan sıkışık iki sütun metin, yassı, gotikharflerin ilkel görünüşü ile onu ürkütüyordu. Ama, alıştı, o harfleri söktü; kısaltmaları, idgamları anladı; eski ifadeleri ve kelimeleri kavramayı öğrendi; bir sır keşfediyormuş gibi haz içinde, başardığı her yeni güçlükten son derece memnun yanlısız okumaya başladı. Bütün bu kaynaşan karanlıklar altında, pırıl pırıl bir alem ortaya çıkıyordu. Angelique, göksel bir mamur içine giriyordu. Çok kuru ve çok soğuk o birkaç klasik kitabı artık gözünde yoktu. Onu, yalnız, Efsane heyecanlandırıyor; başı elleri arasında, artık günlük hayatını yaşayamayacak kadar kendini vermiş, kitabın üstüne eğiliyor, zaman kavramını unutup, meçhulün derinliğinden, rüyanın büyük bir gelişme ile yükselişine bakıyordu.

Tanrı rahimde; önce, ermiş erkeklerle ermiş kadınlar geliyordu. Bunlar, ermiş olarak doğuyorlardı,

dünyaya geleceklerini haber veren bir takım sesler işitiliyordu, anneleri parlak rüyalar görüyorlardı. Hepsi güzel, güçlü üstün kişilerdi. Büyük aydınlıklarla kuşatılmışlardı, yüzleri parıldıyordu. Dominique'in alnında bir yıldız vardı. İnsanların fikirlerini okuyorlar, ne düşündüklerini yüksek sesle söylüyorlardı. Geleceği görme hassaları vardı, haber verdikleri şeyler sürekli gerçekleşiyordu. Sayısız derecede çoklular, piskoposlar ve keşişler vardı, bakireler ve fahişeler vardı, dilenciler ve hükümdar sü-

24

lalesinden gelen senyörler vardı, kök yiyen çıplak tariki dünyalar, mağaralar içinde, dişi geyiklerle yaşayan ihtiyarlar vardı. Hepsinin hikayesi birdi, İsa uğruna büyüyorlardı, ona inanıyorlar, sahte tanrılara inanmak istemiyorlar, işkenceye konuluyorlar, şerefler dolu olarak ölüyorlardı. İşkenceler, İmparatorları bıktırıyor. Çarmıha gerilen Andre, tam iki gün, yirmi bin kişiye va'zediyordu. Toplu bir halde İsa dinini kabul edenler oluyor, kırk bin kişi birden vaftiz ediliyordu. Hal'k, mucizeler karşısında, Hıristiyanlığı kabul etmediği zamanlar, dehşete kapılıp kaçıyor. Ermişler, sihirbazlıkla suçlanıyor; bilmeceler soruluyordu, çözüyorlardı; hekimlerin karşısına çıkarılıyorlardı, hekimlerin dili tutuluyordu. Onları, kurban etmek için tapınağa sokar sokmaz, putlar bir solukta devriliyor, parçalanıyordu. Bir bakire kemerini Venüs'ün boynuna takıyor, Venüs devriliyor, tuzla buz oluyordu. Yer sarsılıyor, Diana tapınağı yıldırımla vurulup yıkılıyordu; halk isyan ediyor, iç savaşlar başlıyordu. O zaman, cellatlar, çokluk, vaftiz edilmek istiyorlar; krallar, fakirliğe and içmiş, yırtık pırtık ermişlerin ayaklarına kapanıyorlardı. Sabine, babasının evinden kaçıyor. Paule, beş çocuğunu bırakıyor, nefsini, yıkanmadan yoksun ediyordu. Riyazetler, oruçlar, onu saf hale getiriyordu. Ne un yiyordu, ne zeytinyağı. Germain, yiyeceklerine kül döküyordu. Beraard, yemekleri ayırdetmez oluyor, artık, bayağı sudan başka hiçbir şeyin tadını almıyordu. Agathon, bir taş paçasını ağzında, üç yıl tutuyordu. Augustun bir köpeğin koşmasını seyrederek oyalanırken, günah işlediği için pişmanlık duyuyordu. Bolluk, sağlık hor görülüyordu. Zevk, vücudu öldüren yokluklarda başlıyordu. Böylece bu ermişler, memnun, çiçeklerin yıldız olduğu, ağaç yapraklarının şarkı söylediği bahçelerde yaşıyorlardı. Ejderleri öldürüyorlar, fırtınalar estirip dindiriyorlar, kendisinden geçmiş bir halde, zeminden iki kulaç yükse-liyorlardı. Hayattalarken, dul kadınlar, onların ihtiyaçlarını sağlıyorlardı. Ölülerini, gidip gömsünler diye, aynı kadınlara rüyada görünüyorlardı. Başlarından, olmadık olaylar, roman kadar güzel, maceralar ge-

25çiyordu. Yüzlerce yıl sonra da, mezarları açıldığı zaman, içinden güzel kokular çıkıyordu. Sonra, ermişlerin karşısında, şeytanlar, sayısız şeytanlar vardı. "Ekser zaman, etarf-ü eknafımızda, sinekler mi-sillu tayaran ederler ve lâyuat, havayı doldururlar. Hızme-i şems, nasıl zerrat ile mâli ise, hava da, iblislerle ve ervahı habise ile öyle malâmaldır. Keene toz gibidirler." Artık, sonu gelmez bir savaş başlıyordu. Hep ermişler üstün geliyorlardı ve sürekli üstün olmak zorundaydılar. Şeytanlar, ne kadar çok kovulursa, o kadar kalabalık, dönüp geliyorlardı. Bir tek kadının vücudunda altı bin altı yüz altmış altı tane şeytan sayıyorlardı. Bu kadını Fortunat kurtarıyordu. Bu şeytanlar, kıvranıp duruyorlar, cin çarpmış insanların sesiyle konuşuyorlar, haykırıyorlar, o insanların böğürlerini, fırtınaya yakalanmış gibi sarsıyorlardı. Onaların vücutlarına burunlarından, kulaklarından,' ağızlarında giriyorlar, günlerce süren korkunç mücadelelerden sonra, uğultularla dışarıya çıkıyorlardı. Yolların her dönemecinde, cin çarpmış bir insan yerde kıvranıyor, oradan geçen bir ermiş, şeytanla savaşıyordu. Basile, bir delikanlıyı kurtarmak için, göğüs göğüse çarpışıyordu. Macaire mezarlar arasında yatıyor, bütün bir gece, hücumu uğruyor, kendini savunuyordu. Melekler bile, ölülerin yataklarının başı ucunda, ruhları kabzedebilmek için, iblisleri sopadan geçirmek

zorunda kalıyorlardı. Bazan da, sırf zeka ve şeytanlık mücadeleleri oluyordu. Latifeler ediliyor, kim kimi aldatacak diye desise yarışına giriyor, havari Pierre'le, sihibaz Siman, mucize yarışmasına girişiyorlardı. Sinsi sinsi dolaşan şeytan, türlü biçimlere giriyor, kadın kılığına bürünüyor, ermişlere berzeyecek kadar ileri gidiyordu. Fakat, yenilir yenilmez kendi çirkin kılığı ile görünüyordu. Zihinleri tek meşgul eden, en fazla kin uyandıran o idi. Ondandır hem korkuluyor, hem onunla alay ediliyordu. Hatta, ona karşı, dürüst bile davranılıyordu. Aslında, kazanlarının korkunç tertibatına karşın, ezeli safdildi. Yaptığı bütün anlaşmalarla, elinde, zorla veya hile ile alınıyordu. Kadınlar onu yere seriyor, Marguerite ayağıyla başını ezi-

26

yor, Julienne zincirle vura vura, böğürlerini deliyordu. Ondandır, bir sessizlik oluşuyor aciz olduğu için kötülüğe karşı bir hor görüş hakim olduğu için hayra karşı bir inanç yükseliyordu. Istevroz çıkarmak yetiyordu, şeytan bir şey yapamıyor, haykırarak kaçıyor. Bir bakire, istavroz çıkarınca, bütün cehennem yakılıyordu.

O zaman, ermiş erkeklerle ermiş kadınların şeytanla yaptıkları bu savaş esnasında, korkunç zulümler ve işkenceler oluyordu. Cellatlar, mazlumları bala bulayıp ortaya sürüyorlar, sinekleri üşüştürüyorlardı; onları, yalınayak, cam kırıkları ve kızgın kömürler üzerinde yürütüyorlardı; yılanlarla beraber çukurlara atıyorlardı; uçları kurşun yuvarlaklı kırbaçlarla dövüyorlardı; diri diri tabuta koyuyorlar, tabutun kapağını mihlayıp denize atıyorlardı; saçlarından asıyorlar, sonra tutuşturuyorlardı; yaralarına sönmemiş kireç, kızgın katran, erimiş kurşun akıtıyorlardı; kızdırılıp korater haline getirilmiş tunç iskemleler üzerine oturtuyorlardı; kafalarına, kızgın miğferler geçiliyorlardı; böğürlerini meşalelerle yakıyorlar, bacaklarını örseler üzerinde kırıyorlar, gözlerini oyuyorlar, dillerini kesiyorlar, parmaklarını birer birer kırıyorlardı. Yine de, ermişler, can acısını hiçe sayıyorlar küçümsüyorlar, daha fazla ıztırap çekmek için ileri atılıyorlar, bundan hoşnut oluyorlardı. Hoş, devamlı bir mucize onları koruyordu; cellatları usandırıyorlardı. Jean zehir içtiği halde bir rahatsızlık duymuyordu. Sebastien, vücudu batan oklarla diken diken, gülümsüyordu. Bazı defa, oklar mazlumun sağında solunda, havada takılı kalıyor; yahut, atıldıktan sonra, tersine dönüp, okçunun gözlerini oyuyordu. Ermişler, erimiş kurşunu, buzlu su içer gibi içiyorlardı. Aslanlar, kuzu gibi secdeye kapanıp ellerini yalıyorlardı. Saint - Laurent, ateşte kızartılırken, hoş bir serinlik duyuyor: "A zavallı, bir tarafımı kızarttın, öte tarafımı çevir, sonra, ye, yetim kalan kızarmıştır" diye haykırıyordu. Kaynar suya daldırılan Cecile, "orada soğuk bir yerde imiş gibi oturuyor, bir parça ter bile dökmüyordu." Chritine, işkenceleri boşa çıkartıyordu. Babası, onu, on iki kişiye

27dövdürüyor, hepsi yorgunluktan ölüyordu; onların yerini bir başka cellat alıyor, Christine'i bir işkence tekerleğine bağlıyor, bin beş yüz. kişiyi kavuruyordu; cellat onu, boynuna bir taş bağlayıp denize atıyordu; fakat melekler onu koruyorlardı, İsa kendisi gelip onu vaftiz ediyor, sonra, tekrar yer yüzüne götürsün diye Saint Michel'e emanet ediyordu; nihayet, başka bir cellat, onu, yılanlarla bir araya katıyor, yılanlar, okşarcasına boynuna dolanıyordu; cellat, Christine'i beş gün, bir fırına kapatıyordu; orada, hiçbir yerine bir şey olmadan şarkı söylüyordu. Vincent, ondan daha fazla işkence çektiği halde, ıztırap du-yamıyordu. Kollarını, bacaklarını kırıyorlardı; böğürlerini, bağırsakları dışarı dökülünceye kadar, demir taraklarla tırmalıyorlardı; vücudunu iğnelerle delik deşik ediyorlardı; alev alev yanan bir ateşe atıyorlardı. Yaralarından akan kan, ateşi kaplıyordu; tekrar hapse atıyorlar, ayaklarını bir direğe mihliyorlardı; o, vücudu yaralanmış, ateşte kızarmış, karnı deşilmiş hala yaşıyordu; çektiği işkenceler, bir çiçek güzelliğine bürünüyor, zindan büyük bir ışıkla

doluyor; melekler, güllerden bir döşek üzerinde onunla beraber şarkı söylüyorlardı. "Şarkının tatlı ahengi ve çiçeklerin kokusu dışardan işitildi, muhafızlar bunu işitince imana geldiler ve Dacien bu hali duyunca öfkesinden kudurdu; ona, daha başka ne yapalım, yenildik, dedi". İşkenceciler böyle haykırıyorlardı. İşin sonunda, ya dini kabul ediyorlar, ya da ölüyorlardı. Elleri kötürüm oluyordu. Zor ölümlerle ölüyorlardı, boğazlarına balık kılçığı kaçıp boğuluyorlardı; tepelerinden yıldırımlar iniyordu; bindikleri savaş arabaları parçalanıyordu. Ermişlerin zindanları da nur içinde parıldıyordu, Meryemle havariler, duvarlardan geçerek oralara rahatça giriyorlardı. Genellikle yardımlar geliyordu, gökyüzü açılıyor, ruhlar iniyor, Allah, elinde mücevherlerden bir taçla orada gözükiyordu. Ölüm de, ondan dolayı, zevkli oluyordu. Ermişler, ölüme meydan okuyorlardı, yakınlarından biri ölen akrabalar seviniyorlardı. Arafat dağında, on bin kişi çarpmıha gerilip can veriyordu. Cologne çevresinde, Hunlar, on bin bakireyi kı-

28

lıçtan geçiriyordu. Sirklerde, hayvanların dişleri arasında kemikler çatırdıyordu. Daha üç yaşındayken, ruh-ül-kudüs'ün büyük adam gibi konuştuğu Quirique, işkenceye konuluyordu. Memedeki çocuklar, cellatlara hakaref ediyorlardı. Tene karşı, insan paçavrasına karşı bir hor görüş, bir tiksinti, can acısına gökse bir haz. katıyordu. Teni pa-

o

ralasınlar, ezsinler, yaksınlar, ne iyi idi; ne kadar fazla işkence etseler, çektiği azap yetmezdi; hepsi keskin silah istiyor, boğazlarına kılıç batırılmasını istiyor, yalnız onunla ölüyorlardı. Eulalie, odun yığını üzerinde, kendisine hakaretler savuran gafil bir kalabalık ortasında, daha çabuk ölmek için alevi yutuyordu. Allah, onun muradını veriyor, ağzından, beyaz bir güvercin çıkıyor, göğe yükseliyordu.

Angelique, bunları okudukça hayran kalıyordu. Bunca facia ve zafer dolu bu sevinç hali, onu, gerçeğin üstünde hazdan mest bir hale getiriyordu. Fakat, efsanenin daha latif başka tarafları, örneğin hayvanlar, orada kaynaşan bütün Nuh gemisi kalabalığı da onu eğlendiriyordu. Tarik-i dünyaları beslemeye memur kargalarla kartallar onu ilgilendiriyordu. Sonra, aslanlara özgü ne güzel hikayeler vardı! Mısırlı Marie'nin mezarını kazan hatır sayar aslan; Mısırlı Marie'nin mezarını kazan hatır sayar aslan; Prokonsül'ler, bakireleri kötü evlere yolladıkları zaman, o evlerin kapısında bekleyen, ateş saçan aslan; sonra, kendisine bir eşek emanet edilen, eşek çaldıran, tekrar alıp getiren Jerome'un aslanı. Bir de, çaldığı domuz yavrusunu geri getiren, pişman olmuş kurt vardı. Bernard, sinekleri afroz ediyor, sinekler düşüp ölüyordu. Remi ile Blaise, kuşları sofralarında besliyorlar, takdis ediyorlar, onlara şifa veriyorlardı. "Çok sade ve safdil" François, onlar vaaz veriyor, Allahı sevmeye özendiriyordu. "Ağustosböceği denilen bir kuş, bir incir ağacına konmuştu, ve François elini uzattı ve bu kuşu çağırdı, kuş hemen söz dinledi vegelip onun eline kondu. Ve François ona dedi ki: Öt, kardeşim, Tanrıya şükret. Ve kuş, hemen öttü ve ondan izin almadıkça gitmedi". Bu, Angelique için, bir eğlence konusu idi; ona, bakalım gelecekler mi diye merak ederek, gü-

29vercinleri çağırmak fikrini veriyordu. Sonra, bir takım hikayeler vardı ki, ne zaman okusa, gülmekten hasta oluyordu. İsa'yı taşıyan iyi yürekli dev Christophe, onu, gözlerini yaşartacak kadar güldürüyordu, Anastasie'nin üç oda hizmetçisini kucaklamak için mutfığa girip de, onların yerine sobaları ve tencereleri öpen valinin bu kötü macerası, onu katıla katıla güldürüyordu. "Simsiyah, pek çirkin giysileri perişan bir halde dışarı çıktı. Dışarıda bekleyen hizmetkarlar onu bu kılıkta görünce,

cin çarpmış sandılar, bunun üzerine, onu sopalarla dövdüler, tek başına bırakıp savuştular". Ama, asıl, şeytanın dayak yediğini okurken kahkahadan kınılıyordu; hele, zindanda yatarken, şeytanın baştan çıkarmaya çalıştığı Julienne, ona bukağısı ile öyle mükemmel bir kötek atıyordu ki, "İmdi hakim, Julienne'in getirilmesini emretti ve Julienne, dışarı çıktığı zaman, şeytanı peşinden sürüklüyordu ve şeytan şöyle bağırdı: Madam Julienne, artık bana eziyet etmeyin. Julienne, onu çarşının bir başından öte başına kadar böylece sürükledi ve sonra, gayet murdar bir çukura attı". Angeliqve, bazan da, bir yan- dan iş işlerken, bir yandan da Hubert'lere, peri masallarından daha meraklı efsaneler anlatıyordu. Bu efsaneleri o kadar çok okumuştı ki, ezbere biliyordu: Zulümden kaçıp, bir mağarada etrafları örülen, orada üç yüz yetmiş yedi sene uyuyan, uyandıkları zaman, imparator Theodor'u pek hayrette bırakan "yedi uyular"ın efsanesi; büyük felaketlerle birbirinden ayrılan, nihayet, çok güzel mucizelerde tekrar birleşen baba, ana ve üç oğuldan oluşan bütün bir ailenin, son-suz,beklenmedik, rikkat verici maceralarla dolu Saint Cemet'ih efsanesi. Angeliqve'in gözyaşları akıyor, gece rüyada bunları görüyor, artık, yalnızca facia ve zafer dolu bu mucize dünyasında, her türlü zevklerle ödüllendirilirken her türlü mutlulukların doğaüstü diyarında yaşıyordu.

Angeliqve, ilk komünyon'unu yaptıktan sonra, ermiş kadılar gibi, yerden iki kulaç yukarıda yürüdüğünü sandı. Hristiyanlığın ilk de-virlerindeki genç Hristiyan kızlarından biri idi, gufransız iman se-

30

lameline eremiyeceğini kitapta okuyup öğrendiği için, kendisini, Al-lahın eline bırakıyordu. Hubert'ler, yalnızca alelade tapınakları yapıyorlar, pazar günleri sabah ayinine gidiyorlar, büyük yortularda ko-münyon'a katılıyorlardı; bunu da naçiz insanlara ait o sakin imanla, biraz da, gelenek yüzünden ve müşterileri için yapıyorlardı, çünkü, üstlükler, babadan oğula, komünyon'larını vaktinde yapa gelmişlerdi. Hubert, bazan, bir tezgah kurarken işini yarıda bırakıp, çocuğun okuduğu efsaneleri dinliyor, saçları, görünmez alemin hafif soluğu ile uyuşarak, onunla beraber ürpertiler geçiriyordu. Çocuktaki ihtiras onda da vardı, Angeliqve'i beyaz fistanıyla görünce ağladı. O gün, bir rüyaya benzedi, kiliseden, ikisi de şaşkın ve yorgun döndüler. Hubertine, gece onları azarlamak zorunda kaldı; kendisi mutedildi, iyi şeylerde bile ifratı ayıplardı. O günden sonra, Angeliqve'in gayretkeşliğini, hele, kızın yakalandığı merhamet taşkınlığını yenmek zorunda kaldı. François'nın sevgilisi yoksuldu. Julien l'Aumonier, yoksullara, efendilerim diyordu; Gervais ile Protais, yoksulluktan ayaklarını yıkıyorlardı; Martin, kaftanını onlarla paylaşıyordu. Çocuk da, Luce gibi, nesi varsa satıp yosullara vermek istiyordu. Önce, ufak tefet eşyasını elden çıkarmış, sonra, evi soymaya başlamıştı. Fakat, asıl kötüsü, iyiyi kötüyü ayırdetmeden, eli gayet açık, layık olmayanlara vermesi idi. İlk komünyon'un daha ertesi gününün akşamı, bir ayyaş kadına percereden çamaşır attığı için azarlanınca, tekrar eski acarlıklarına döndü,müthiş bir buhran geçirdi. Sonra, utancından bitkin bir halde, hastalandı, üç gün yataktan çıkamadı.

Böylece, haftalar, aylar geçiyordu. İki yıl geçmişti. Angeliqve, on dört yaşındaydı, artık kadın oluyordu. Efsaneyi okuduğu zaman, kulakları uğulduyor, kanı, şakaklarının ince mavi damarlarında atıyordu; şimdi, bakirelere karşı, kardeşçe bir sevgi duymaya başlıyordu.

Bakirelik, meleklerin kardeşiydi, her türlü nimete ermiş olmaktı, şeytanın yenilgisi üstün iman sahipliği idi. Gufrana yenilgi aciz edi-

31niyordu, yenilmez mükemmellikti. Ruhülkudüs, Luce'ü öyle ağır hale getiriyordu ki, bin kişi ile beş

yüz çift öküz, prokonsül'ün emriyle onu sürüklemeye çalıştıkları halde, kötü bir yere götüremiyorlardı. Anas-tasie'yi öpmek isteyen bir valinin gözleri kör oluyordu. İşkenceler esnasında, bakirelerin saflığı nur saçıyor, demir taraklarla tırmalanan bembeyaz tenlerinden, kan yerine, oluk gibi süt akıyordu. Ailesinden kaçıp bir keşişin cüppesi altına saklanan, Hıristiyan genç kızın hikayesi, on defa tazeleniyordu; keşiş civardaki bir kızı berbadetmek töhmeti altında kalıyor, kendini temize çıkarmaya çalışmadan iftiraya göğüs geriyor sonra, kızın masumluluğu birden bire anlaşılacak haklı çıkıyordu. Eugenie böylece bir yargıç karşısına getiriliyor, babasını tanıyor, fistanını yırtıyor, kendini gösteriyordu. Namus mücadelesi, öncesi ve sonrası hep yeniden başlıyor, sürekli teşvikçiler çıkıyordu. Onun için, ermişlerin hikmeti kadın korkusu idi. Bu dünya, tuzaklarla dolu idi, tariki dünyalar, içinde kadın bulunmayan çöle gidiyorlardı. Korkunç bir savaş yapıyorlardı, vücutlarını kırbaçlıyorlar, çalılıklara ve karın üstüne kendilerini çırılçıplak atıyorlardı. Bir münzevi keşiş, annesine yardım edip onu sıklık bir yerden geçirirken, cüppesini parmaklarına sarıyordu. İplerle bağlı bir din kurbanı, kendisini bir fahişenin baştan çıkarmaya uğraşması üzerine, dilini dişleriyle koparıp onun suratına tükürüyordu. François, kendi vücudundan daha büyük düşmanı olmadığını söylüyordu. Bernard, evinde konuk kaldığı bir kadından kendisini korumak için, hırsız var! hırsız var! diye haykırıyordu. Papa Leon, hamursuz ekmek verdiği bir kadın, elini öpünce, elini bileğinden kesiyor; bakire Meryem, eli tekrar yerine koyuyordu. Hepsi karı kocaların ayrılığını övüyordu. Çok zengin ve evli olan Alexis, karısına namuz derisi veriyor, sonra çekilip gidiyordu. Ancak beraber ölmek için evleniliyordu. Cyprien'i görüp rahatsız olmaya başlayan Justine ayak diriyor, ona dini kabul ettiriyor, beraber ölüme gidiyordu. Bir melek tarafından sevilen Cecile, düğün gecesi, kocası Valerien'e bu sırrı açıyor, o da, kendisine el sürmüyor, meleği

32

görebilmek için vaftiz olmak istiyordu. "Odasında, Cecile'in melekle konuştuğunu gördü ve meleğin elinde, iki gül çelengi vardı ve onların birini Cecile'in eline, ötekini Valerien'in eline verip dedi ki: Bu kalp ve vücut çelenklerini, lekesiz koruyunuz". Ölüm aşktan daha güçlüydü, varlığa bir meydan okuyuştu; Hilaire, kızı Apia asla evlenmesin diye onu cennete çağırması için Allaha yalvarıyordu, kızı ölüyordu. Annesi, kendisini de cennete çağirtaması için babaya rica ediyordu; bu da oluyordu. Hazreti Meryem, kadınların nişanlılarını ellerinden alıyordu. Macar kralının akrabası olan bir asilzade, Meryem mücadeleye başlar başlamaz, doğaüstü güzel olan bir genç kızdan vazgeçiyordu. "Meryem anamız, birdenbire ona gözüktü ve dedi ki: eğer, ben, dediğin gibi güzelsem, beni niçin bırakıp başkasını alıyorsun" ve asilzade, onunla nişanlandı. .

Bütün bu ermiş bakireler arasında, Angeliqve'in seçtikleri vardı; onların verdikleri ders, kalbine kadar giriyor, onu düzeltecek kadar etki yapıyordu. Saltanat içinde doğmuş olan akıllı Catherine'in karşısına imparator Maxime'in, çıkardığı elli beyan hocası ve gramerci ile çekişmesi, geniş bilgisi ile Angeliqve'i körüklüyordu. Catherine onları utandırıyor, susturuyordu: "Şaşıp kaldılar ve ne diyeceklerini bilemediler, fakat hepsi sustular. Ve imparator, bir genç kıza bu kadar çirkin şekilde yenildikleri için, hepsini ayıpladı." O zaman, ellisi birden, Catherine'e gidip hıristiyan dinini kabul ettiklerini söylediler. "İmdi, müstebit bunu haber aldıkta, azim bir tehevüre giriftar oldu ve cümlesinin belde ortasında yakılmasını emretti.." Angeliqve'in gözünde, Catherine, yenilmez bilgili kızdı, güzellikte olduğu kadar akılca da gururlu ve parlaktı, Angeliqve, insanları hak yoluna getirmek ve kellesi kesilmeden önce, hapishanede, bir güvercin tarafından beslenmek için, onun yerinde olmak istiyordu. Fakat, asıl, Macar kralının kızı Elisabeth, onun için sürekli bir ders oluyordu. Gururu her isyan ettikçe, şiddete kapıldığı zamanlar, daha beş yaşında iken sofı olan,

33oyun oynamak istemeyen, Allaha hamdetmek için yerde yatan; sonradan, Thuringe hakiminin yumuşak başlı ve mazlum karısı olan, her gece göz yaşları ile sırılsıklam olan yüzünü kocasına neşeli gösteren; sonunda, bir dul olarak kendi memleketi sınırlarından dışarı kovulan, yoksul bir kadın hayatı yaşa-maktan mutluluk duyan o halavet ve sadelik örneğini düşünüyordu. "Giysileri o kadar kötü idi ki, sırtındaki kül rengi manto, başka renkten bir kumaş eklenip uzatılmıştı. Etekliğinin kenarları kopmuştu ve başka renkten yama vurulmuştu". Babası kral, bir kontu gönderip onu çağırıyordu. "Kont, onu, bu kıyafette ve yün eğirirken görünce, kederinden ve hayretinden haykırdı ve dedi ki: hiç bir kral kızı ne böyle bir kıyafette, ne de yün eğirirken görülmüştür." Elisabeth, tam bir Hıristiyan alçak gönüllülüğü gösteriyor, dilencilerle beraber kara ekmekle geçiniyor, tiksinden onların yaralarını sarıyor, kaba giysiler giyiyor, katı toprakta yatıyor, dini alayların peşinden yalınayak yürüyordu. "Çok kez, mutfaktaki çanak çömlekleri yıkıyor, hizmetçi kadınlar engel olmasınlar diye saklanıp gizleniyor; bundan daha kötü bir başka hayat bulsam öyle yaşardım, diyordu". Öyle ki, Angelique, kendisine mutfağı yıkattıkları zaman öfkeden direndiği halde, şimdi ezilmek ihtiyacı ile kıvrandığını hissettikçe, aşağılık işler görmeğe uğraşıyordu. Nihayet, Catherine'den de fazla, Elisabeth'den de fazla, hepsinden de fazla, bir ermiş kızı, din şehidi, çocuk Agnes'i seviyordu. Kendisini katedralin kapısı altında kurumuş olan, vücudu saçları ile örtülü o bakireyi, efsanede buldukça, yüreği titriyordu. Ne kadar ateşli bir saf aşktı o! Okuldan çıkarken, yanına yaklaşan valinin oğlunu nasıl da uzak-laştırıyordu: "Haydi! çekil yanımdan, ölüm çobanı, günah başlangıcı, hainlik." Aşkını nasıl da övüyordu: "Ben, annesi Hazreti Meryem olanı, babası kadın yüzü görmemiş olanı, güzelliğine güneşle ayın hayran bırakanı, kokusu ölüleri diriltene seviyorum". Aspasien "boğazına bir kılıç sokulmasını" emredince, Ag-nes, cennete yükseliyor, "Ak ve ateş alı" ile birleşiyordu.

34

Angelique, hele birkaç aydan beri, heyecanlı zamanlarında, kızışan kanı şakaklarını döverken, Agnes'i anıyor, ona yalvarıyor; hemen serinler gibi oluyordu. Onu hep etrafında görüyor, yaptığı işlerle onu gücendirdiğini hissettikçe canı sıkılıyordu. Bir akşam, bazan hala zevk aldığı için, yine kendi kendisinin ellerini öptüğü sırada, yalnız olduğu halde, ermiş kızın kendisini gördüğünü anlıyarak, birdenbire utandı, kıpkırmızı kesildi. Arkasına dönüp baktı. Agnes oradaydı, onun vücuduna bekçilik ediyordu.

Angelique, on beş yaşına bastığı zaman, böylece, çok sevimli bir kız oldu. Gerçi ne o kapalı ve çalışmakla geçen hayat, ne katedralin latif gölgesi, ne, güzel ermiş kadınlarla dolu efsane, onu bir melek, mutlak mükemmellikte bir yaratık yapmış değildi. Hep, taşkınlıklara kapılıyor, tıkanması ihmal edilmiş ruh köşelerinde, akla gelmedik boşluklardan, kusurlar patlak veriyordu. Fakat, o zaman, ne kadar utanıyordu, kusursuz olmayı ne kadar istiyordu! Aslında ne kadar insani ne dara canlı, ne kadar cahil ve saftı! Hubert'lerin, yılda iki defa, Hamsin yortusu'nun ilk pazartesi günü ile Urucu Meryem yortusu günü, gitmeyi adet edindikleri büyük yarışların birinden dönerken, bir yabani gül fidanı sökmüş, sanra onu daracık bahçeye daldırmıştı. Fidanı buduyor, buduyordu; fidan, orada, daha düz sürüyor, daha iri, daha kibar kokulu yaban gülleri veriyordu; Angelique, her zamanki intirasıyla, bunu kolluyor, fakat aşılacak istemiyor, bir mucize olup da, fidan, aşı gülü verecek mi diye anlamak istiyordu. Fidanın etrafında döne döne zıplıyor, hayran bir tavırla: "Ben diktim! Ben diktim!" deyip duruyordu.

Allanın bayırında bulduğu yaban gülünden dolayı onunla alay edecek olsalar, buna kendi de gülüyor,

yüzü bir parça soluyor, kirpiklerinin ucunda yaşlar birikiyordu. Menekşe rengi gözlerinin bakışı daha tatlılaştı, ışık şeffaflığındaki kumral saçlarının, altın bir hale ile kuşattığı hüznü yüzünde, aralık dudakları, ufak, beyaz dişlerini meydana çıkarıyordu. Narinleşmeden büyümüştü; boynu ve

35omuzları, hep, gururlu bir zariflikte idi, göğsü yuvarlak, endamı kıvraktı; aynı zamanda da neşeli, sağlıklı idi; masum bir tenin, iffetli bir ruhun geliştiği, sonsuz bir şirinliğe sahip, az görülen bir güzeldi.

Hubert'ler, onu, her gün biraz ha fazla seviyorlardı. İkisi de, onu evlat edinmeği düşünmüşlerdi. .Yalnız eski acılarını tazelemek korkusuyla bundan hiç söz etmiyorlardı. Nitekim yatak odalarında, Hubert, her şeyi göze alıp bunun sözünü ettiği sabah, kadın bir iskemleye yığıldı, hıçkırarak ağlamaya başladı. Bu çocuğu evlat edinmek, bir evlat sahibi olmaktan sonsuza dek ümit kesmek değil iniydi? Gerçi, o yaşta, artık bunu ummamak gerekiyordu; sonra, Hubertine, çocuğun kendi kız evladı olacağı gibi güzel bir düşünceyle, bu işe razı. Bunu kendisine söyledikleri zaman, hüngür hüngür ağladı. Artık karar verilmişti; Angelique, şimdi kendisiyle dopdolu, kendisinin gençliğiyle gençleşen, gülüşüyle güleç hale gelen bu evde, onlarla beraber yaşıyacaktı. Fakat, daha ilk adımda, bir engelle karşılaşmışlardı. Danıştıkları sulh yargıcısı M. Grandsire, çocuğu evlat edinmelerinin kesin olanaksızlığını onlara anlattı; kanun, manevi evladın reşit olmasını emrediyordu. Sonra, üzgün olduklarını görünce, onlara, manevi vasilik şeklini önerdi. Elli yaşını geçmiş herkes, on beş yaşından küçük bir kişiyi, manevi vasisi olmak suretiyle, kanuni bir sıfatla koruması altına alabilirdi. Üçünün yaşı da buna uygundu, Hubert'ler, son derece hoşnut, bu şekli kabul ettiler; hatta, medeni kanun uygun olduğu için,, ileride, vasiyetname ile, çocuğu yine evlatlığa almaları da kararlaştı. M. Grandsire, Hubert'in yazısını ve karısının iznini aldı, sonra bütün kimsesiz çocukların vasisi olan sosyal yardım direktörüyle ilişkiye geçti; oranın da rızasını almak gerekiyordu. Soruşturma yapıldı. Sonuçta evrak, Paris'te, bu işe memur edilen sulh yargıcısına verildi. Manevi vasilik beyannamesi olan zabıt evraklarından başka bir eksik kalmamış ki, Hubert'ler neden sonra akıllarına gelen bir kuruntuya yakalandılar.

• Angelique'i bu şekilde evlat edinmeden önce ailesini bulmak için

36

çaba haracmalı değil miydiler? Eğer, annesi varsa, çocuğunu terk ettiğine kesin emin olmadıkça, kızı bildikleri gibi kullanmak hakkını kimden alıyorlardı? Sonra, asıl, vaktiyle endişe ettikleri, şimdi yeni den kaygısını duydukları, o bilinmeyen nokta vardı, çocuk, belki de bozuk bir kökten geliyordu. Bu, onları o kadar rahatsız ediyordu ki, uykuları kaçıyordu.

Hubert, birdenbire, Paris'e gitti. Bu, onun sakin hayatında tepeden inme bir olaydı. Angelique'e yalan söyledi, vasilik işi için, kendisinin orda bulunması gerekli olduğunu söyledi. Yirmi dört saat içinde, her şeyi öğreneceğini umuyordu. Fakat, Paris'te, günler geçti, her adımda karşısına engeller dikiliyordu; ondan ona koşarak, kaldırımları aşandırarak, şaşkın, adeta ağlamaklı bir halde, orada bir hafta vakit geçirdi. Önce, sosyal yardım dairesinde, onu çok soğuk karşıladılar. Çocuklar reşit oluncaya kadar, aileleri hakkında bilgi vermemek, dairenin usulü idi. Arka arkaya üç sabah, onu boş çevirdiler. Israr etmek, dört kalem odasında açıklama yapmak zorunda kaldı, manevi vasi sıfatıyla müracaat ettiğini anlata anlata sesi kısıldı; o an, uzun boylu, sıska bir şef içeri girdi. Hiç bir kesin vesika bulunmadığını ona haber verdi. Daire, çocuk hakkında hiçbir şey bilmiyordu; Angelique - Marie çocuğu, bir ebe kadın getirip bırakmış, annesinin adını söylememişti. Hubert, ümidini kesip,

Beumon'un yolunu tutacağı sırada, aklına bir şey geldi, daireye dördüncü kez başvurdu, doğum kağıdını görmek istedi; orda ebenin adı herhalde yazıl olacaktı. Bu da bir sorun oldu. Nihayet, ebenin adını öğrendi, Madam Foucart'dı, hatta, bu kadının, 1850 senesinde, Deux - Ecus sokağında oturduğunu da öğrendi.

Bunun üzerine, yine ordan oraya dolaşmağa başladı. Deux -Ecus sokağının bir ucundaki binaları yıkmışlardı çevre sokaklarıdaki dükkancılardan hiçbirisi, madam Foucartı anımsayamıyordu. Bir salnameyi karıştırdı. Ebenin adı orada da yoktu. Gözleri havada, tabelaları araştırarak, bütün ebe kadınların kapıların çalmayı göze aldı;

37sonuçta, bu çare, zaman kazandırdı. Hubert, şans eseri olarak, ihtiyar bir kadın ele geçirdi. Kadın bir çığlık kopardı. Nasıl? Madam Foucart'ı nasıl tanımadı? O ne değerli kadındı, başına ne felaketler gelmişti! Paris'in öbür ucunda Censier sokağında oturuyordu. Hubert, oraya seğirtti.

Deneyimden akıllanmış, diplomatça davranmayı kararlaştırmıştı. Fakat, kısacık bacaklı, bodur, koskoca bir kadın olan madam Foucart, önceden hazırladığı soruları sırasıyla sormasına meydan bırakmadı. Hubert, çocuğun adlarını ve hükümete teslim edildiği tarihi söyler söylemez, kadının, çenesi kendiliğinden açıldı, bir sürü kindar sözlerle, bütün olayı anlattı. Ya! Çocuk yaşıyordu, ha! Eh, ana diye, yaman bir kaltağa sahip olduğu için övünebilirdi! Evet, dul kaldığından beri madam Sidonie diye çağrılan bu kadın çok iyi bir ailedendi, bir erkek kardeşinin bakan olduğu söyleniyordu, ama, yine de en munda işleri yapmaktan geri kalmıyordu! Sonra, madam Foucart, kadını ne şekilde tanıdığını anlattı; o tarihte, bu kaltak, talihini denemek için, kocasıyla beraber Plassans'dan henüz gelmiş, Saint -Honore sokağında bir dükkan açmış, yemiş ve Provence zeytin yağı satıyordu. Kocası ölüp gömüldükten on beş ay sonra, bir kızı olmuştu; nereden peydahladığını bilmiyordu; çünkü, fatura kadar kuru, protesto kağıda kadar soğuk, mübaşir yamağı kadar kayıtsız ve kaba bir kadındı. Bir suç affedilirdi, ama, nankörlük! Mağazanın sermayesi yenip bittikten sonra, lohusalığında onu besleyen, çocuğu beri tarafa götürüp teslim ederek onu kurtaracak kadar fedakarlık gösteren, madam Foucart değil miydi? Halbuki, bu fedakarlığına ödül olarak gördüğü karşılık, kendisi de sıkıntıya düştüğü zaman, ondan aylığı koparmağa, hatta, elden, ödünç verdiği on beş frangı geri almaya başarılı olamamaktan ibaret kalmıştı. Şimdi, madam Sidonie, Faubourg - Poissonniere'de, bir binanın asma katında, küçük bir dük-kanla üç odada oturuyor, orada, dantela satmak bahanesiyle, her şey satıyordu. Ya! kuzum, ya kuzum! Bu çeşit bir anayı tanımamak daha iyi idi!

38 "

Bir saat sonra, Hubert, madam Sidonie'nin dükkanının etrafında dolaşıp duruyordu. Orada, zayıf, solgun, yaşı ve cinsiyeti belli olmayan, her türlü şüpheli işlerle lekeli, tirelmiş, siyah elbiseli bir kadın, gözüne ilişti. Bir rastlantı dünyaya gelen kızının anası, bu me-yancı karı yüreğini asla ısıtmış olmasa gerekti. Hubert, titizlikle soruşturma yaptı, hiç kimseye, hatta karısına bile söylemediği bir sürü şeyler öğrendi. Bununla beraber, esrarlı küçük mağazanın önünden, son bir defa daha geçti. Acaba, kendini tanıtmayı, kadını razı etmesi gerekmez miydi? Ana ile kız arasındaki bağı, böyle, sonsuza dek kesmeye hakkı olup olmadığına karar vermek bir namuslu insanın kendisine düşen bir işti. Birdenbire yüzgeri etti. O akşam Beumont'a döndü. Hebertine de, manevi vasilik zabıt varakasının imzalandığını, tam o gün, mösyö Grandsire'den haber almıştı. Ange-lique, kolları arasına atıldığı zaman, Hubert, çocuğun gözlerindeki sancı dolu yalvarmadan, yolculuğun asıl nedini anlamış olduğunu iyice görmüştü. O zaman, yalnızca şu sözleri söyledi.

— Evladım, annen ölmüş.

Angelique, ağlıyarak onları kucakladı. Ondan sonra, bu sorundan asla sözedilmedi. Angelique, kızlarıydı.

m

O yıl, Hamsin yortusunun ilk pazartesi günü, Hubert'ler, Angelique'i Beamont'un iki fersah aşağısındaki Ligneul'e tepeden bakan Hautecour şatosu harabelerinde öğle yemeği yemeye götürmüşlerdi; güzel havada koşmalar ve gülmelerle geçen o günden sonra, ertesi günü, atölyenin eski saati yediye çaldığı zaman, genç kız hala uyuyordu.

Hubertine, yukarı çıkıp kayıyı vurmak zorunda kaldı.

39— Hu! Tembel kız!.. Biz kahvaltı ettik bile.

Angelique acele giyindi, aşağıya indi, yalnız başına kahvaltı etti. Sonra, Hubert'le karısının işe başlamış buldukları atelyeye girince:

— Aman! Ne uyumuşum! dedi. Pazar günü için söz verdiğimiz üstlük ne olacak?

Pencereleri bahçeye bakan atelye, ilk haliyle, hemen olduğu gibi korunmuş, geniş bir yerdi. Tavandaki çıplak, isle kapkara olmuş, kurt yenikleriyle dolu iki kalın kirişin üç oralığı, badana bile edilmemişti; sıva çatlaklarından, bağdadinin lataları gözükiyordu. Kirişleri tutan taş saçak oymalarından birinde, herhalde binanın yapım tarihi olan, 1463 rakamı yazılıydı. Yine taştan olan, ufalanmış ve bitişik yerleri ayrılmış şömine, yüksek payandalarıyla dirsekleriyle, bir tepelikle biten başlığıyla, zarifliğini koruyordu; hatta, başlık süsü üzerinde hala, zamanla erimiş gibi duran ilkel bir oymada işlemecilerin piri, Saint Clair görülüyordu. Fakat, şömine artık kullanılmaz olmuştu; içini, kapaksız bir dolap yapmışlar, raflar koymuşlardı, raflarda resimler yığılı duruyordu; şimdi, odayı çan biçimi kocaman bir dökme soba ısıtıyor, sobanın borusu, tavan hizasında uzandıktan sonra, şöminenin başlığının delip dışarı çıkıyordu. Sarsak hale gelmiş olan kapılar XIV. Louis devrinden kalma idi. Eski döşeme tahtaları çürüyor, aralarında, her delik açıldıkça birer birer yerleştirilmiş daha yeni tahtalar görülüyordu. Duvarların sarı boyası, yüz yıla yakın bir zamandır dayanıyordu, yukarı kısımlar solmuş, aşağı kısımlar çizik çizik olmuş, küherçile lekeleriyle dolu idi. Her sene, duvarı yeniden boyatmaktan söz ediyorlardı, fakat, değişiklikten hoşlanmadıkları için bir türlü karar veremiyorlardı.

Üstünlüğün gerili olduğu tezgahın başında oturan Hubertine, başını kaldırdı:

— Biliyorsun ya, dedi, üstlüğü pazar günü teslim edersek, sana

40

bahçe için bir sepet hercai menekşesi sözverdim. Angelique, neşeyle haykırdı:

— Sahi... Hemen başlayayım!.. Ama yüksüğüm nerede? Çalışmadın mıydı, avadanlıklar uçuyor.

Eski fildişi yüzüğü serçe parmağının ortasına geçirdi, tezgahın öte tarafına, pencerenin karşısına oturdu.

Son asrın ortasından beri, atelyenin tertibatında hiçbir değişiklik olmamıştı. Usuller değişiyor, işlemecilik sanatı başkalaşıyordu, fakat, orada, odanın öte başında, müteharrik bir sehpa üzerinde duvara çakılı duruyordu. Köşelerde antika aletler pinekliyordu; makaralara sarılı altın kılaptanları, el sürmeden şişe geçirmeye yarayan çarkı ve küçük şişleriyle, bir öreke: iplikleri bükmeye yarayan makaraya benzer, duvara mihlanarak kullanılan bir el çırkrığı; tığ iğ-nesiyle işleme yapmak için, atlasları ve çemberleri üzerlerinde duran, boy boy kasnaklar vardı. Bir rafta, pul kesmeye yarayan bir sürü köhne zımba aleti duruyordu. Atelyede, bir de enkaz halinde bir şey, eski işlemecilerin kullandıkları türden büyük bir şamdan vardı. Duvara çakılı, kayıştan bir avadanlığın gözlerinde zimbalar, tokmaklar, çekişler, tirşe oymaya yarayan demirler, ipliklere, kullanıldıkça şekil vermeye yarayan şimşir kalemler takılı idi. Oyma yapılan ıllamur ağacından masanın altında büyük bir çırkrık görülüyor, kamıştan, hareketli iki makarasına bir çile kırmızı yün gerilmiş duruyordu. Dolabın yanında, bir ipe geçirilmiş, çiğ renkli ipek makarası dizileri sallanıyordu. Bir de, bir sepet dolusu boş makara vardı. Bir iskemlenin üstünden bir sicim yumağı yere düşmüş, çözülmüştü.

Angelique:

— Oh! ne güzel hava, ne güzel hava, dedi. Yaşamak insanın hoşuna gidiyor.

Sonra, işinin üstüne eğilmeden önce, parlak mayıs sabahının

41 içeri girdiği açık pencerenin önünde, bir an kaldı. Katedralin çatısından, bir güneş huzmesi süzülüyor; piskoposluk bahçesinden, taze bir leylak kokusu yükseliyordu. Angelique, hayran, ilkbahara gömülü gülümsüyordu. Sonra, yeniden uykuya dalmış gibi, irkilerek:

— Baba, iğneme takacak kılaptanım kalmadı, dedi.

Çıkarmakta olduğu bir kaftan nakışının kalıbını bitirmekle uğraşan Hubert, dolaptan bir yumak aldı, kesti, ipeği kaplıyan kılaptanı kazıyarak iki ucunun inceltti; bir parşömene sarılı bu yumağı ona getirdi.

— İsteğin bu kadar mı?

— Evet, evet.

Angelique, bir bakışla, başka. hiçbir eksiği olmadığını görmüştü. Kırmızı, yeşil, mavi, renk renk sırmalar geçirilmiş şişler; her renkten ipekleri sarılı makaralar; kutu diye kullanılan bir şap-kadibinde karmakarışık, bükme veya kıvrırcık tırtıllar, ince uzun iğneler, çelik kıskaçlar, yüksekler, makaslar, balmumu yumağı, hepsi tamamdı. Bütün bunlar, doğruya tezgahın kalın, külrengi bir kağıtla örtülü, gerilmiş kumaşı üstünde duruyordu.

Angelique, iğneye bir sap sırma takmıştı. Fakat, iğneyi kumaşa ilk batırışında, sırma koptu, genç kız, sırmayı bir parça kazıyıp, ipeğin ucunu inceltmek zorunda kaldı, kazıdığı sırmayı, yine tezgahın üstünde duran kırıntı kutusuna attı. İğnesini batırınca:

— Eh! Hele şükür, dedi.

Büyük bir sessizlik oldu. Hubert, bir tezgah germeğe koyulmuştu, Hubertine'in kenar bezlerine diktiği kaftanını kırmızı ipeğini yolu yoluna getirecek şekilde, köprülerin ikisini de, tam ka-rırışıklıkla, kalasla sehpanın üstüne koymuştu. Sonra, padavraları, köprülerin yuvalarına yerleştirdi, dört çivi ile tutturdu.

Sağa sola oynattıktan sonra, çivileri geriye alarak, tezgahı iyice gerdi. Parmaklarının ucuyla kumaşa vurdu, kumaş, davul gibi ötüyordu.

42

Angelique, eşi az bulunur bir işlemeci olmuştu, ustalığı ve temiz zevki ile, Hubert'leri hayran bırakıyordu. Ona öğrettikleri şeylerden başka, işlediği işe kendisi de ihtirasını katıyor, çiçeklere hayat, sembollere iman veriyordu. Ellerin altında, ipek ve sırma canlanıyor, en küçük süsler, mistik bir hamle ile yükseliyor; Angelique, hep uyanık muhayyilesi, görünmez aleme inancı ile, kendisi işe tamamiyle veriyordu. İşlemelirin bazıları, Beaumont ruhani dairesini öyle heyecana vermişti ki, arkeolog bir papazla, tablo heveslisi bir başka papaz onu görmeğe gelmişler, yaptığı Meryem tasvirleri karşısında kendilerinden geçmişler bunları, ilkel sanatlarının yaptıkları safdil betimlemelerle kıyas etmişlerdi. Bunlarda da aynı samimiyet, ayrıntıların inceden inceye mükemmelliği ile kuşatılmış aynı ahret duygusu görülüyordu. Angelique'de resme karşı ilgi vardı; bu, gerçekten bir mucize idi: Kimseden ders almadan sırf, geceleri lamba ışığındaki çalışmalarıyla, çoğu zaman, modellerini tashih ediyor, onlardan ayrılıp, iğnesinin ucuyla kendi keyfine göre şekiller yaratıyordu. Onun için, Hubert'ler, iyi bir işlemeciye resim bilgisinin çok gerekli olduğunu söylüyorlar, bu işte eski olmalarına karşın onun karşısında geriliyorlardı. Yavaş yavaş, kendileri onun alçakgönüllü yardımcılarından ibaret kalıyorlar, fazla süslü bütün işleri ona veriyorlar, kendileri bu işlerin sadece zeminini hazırlıyorlardı.

Yılın bir başından öte başına kadar, Angelique'in ellerinden, ne parlak ve kutsal harikalar geçiyordu! Genç kız, hep ipeklerin, atlasların, kadifelerin, altın ve gümüş kılaptanlı kumaşların içinde yaşıyordu. Üstlükler, omuzluklar, kolçaklar, kaftanlar, diyakos har-maniyeleri, taçlar, bayraklar, kupalarla kuddas kapları için örtüler işliyordu. Fakat, asıl, beş renk üzerine boyuna işlediği üstlüklerdi. Günah çıkartan papazlarla bakireler için beyaz, havariler ve din şehitleri için kırmızı, ölümlerle göğe çekilme günleri için siyah, masumlar günü için mor, bütün yortu günleri için yeşil üstlükler işliyordu. Bir de, beyazın, kırmızının ve yeşilin yerini tutabilen, sık sık kullanılan

43sırmalı üstlükler vardı. Salibin ortasına, hep aynı alametler, İsa ile Meryem'in markaları, ışıklarla kuşatılmış üçgen, kuzu, sakakuşu, güvercin, bir kupa, bir gevrek kabı, dikenlerle delinmiş, kanayan bir yürek betimi işleniyordu; yakada ve kollarda, şekiller ve çiçekler, eski biçim bütün süsler, bütün iri çiçekler, Girit laleleri, bayağı laleler, şakayıklar, nar çiçekleri, ortancalar vardı. Mevsim geçmiyordu ki, Angelique, siyah üzerine gümüş sırma ile, yahut kırmızı üzerine altın sırma ile, simgesel başaklar ya da üzümler işlemesin. Çok süslü üstlükler için, tablolar oluşturuyor, ortaya bir tebşir, beşik, çile sahnesi yapıyor, etrafına ermiş başlan diziyordu. Bazen, sırma işlemler, doğrudan doğruya zemin üzerinde oluyor, bazen, ipek veya atlas şeritleri, sırmalı diba, ya da kadife üzerine işliyordu. Kutsal bir ihtişamlı dolu bu çiçekler, birer birer, onun ince parmaklarından doğuyordu.

Angelique'in o sırada işlediği üstlük, beyaz atlastan bir üstlüktü; salıp, çeşitli çiğ renk ipekle işlenmiş güllerin arasında, sırmadan bir zambak demetiyle yapılmıştı. Ortada, donuk sırma ile işlenmiş küçük güllerden bir çilingir içinde, kırmızı ve yeşil sırmadan yapılmış, gayet süslü bir Meryem markası pırıltılar saçıyordu.

Angelique, bir saatten beri, sırmadan küçük güllerin yapraklarını, sarma işiyle işliyordu; sessizliği, tek kelime bozmamıştı. Fakat, iğ-nesindeki sırma tekrar koptu, genç kız, becerikli işçi sanatıyla, te-gahın altında onu tekrar iğneye geçirdi. Sonra, başını kaldırdı, per-cereden giren bütün o ilk baharı,

uzun bir nefesle, adeta içti.

— Ooh! diye mırıldandı, dün hava ne kadar güzeldi!.. Güneş, ne iyi şey!

İpliğini balmumulamakla meşgul Hubertine, başını salladı.

— Ben çok yorgunum, dedi, kollarım bende değil. Senin gibi on altı yaşında değilim, sokağa da bu kadar az çıkınca!

Yine de, hemen işe koyuldu. Kabartma yapmak için, yerleri işa-

44

retli tirşe parçaları keserek zambakları hazırlıyordu.

Hem, bu ilkbahar güneşlerinde insanın başı çatlıyor, dedi.

Angelique, kilisenin bir payandasından süzülen ışığa dalıp gitmişti.

— Yok, yok, ben serinledim, dedi; bütün gün güzel havada kendimi dinlendirdim.

Küçük sırma yaprakları bitirmişti, iri güllerden birine başladı; kaç türlü, renk ipek gerekli ise o kadar sayıda ipek geçirilmiş iğneyi hazır tutuyor, çiçek yapraklarının açılış yönünde girintili çıkıntılı dikişlerle işliyordu. Bunun nazik bir iş olmasına karşın biraz önce sessizlik içinde, tekrar yaşadığı bir gün önceki anılar şimdi dudaklarından taşıyor, öyle bol sayıda fırlıyordu ki, arkası kesilmiyordu. Girişi anlatıyor, geniş kırları, orada, Hauterceur harabelerinde, yıkık duvarları, altta, elli metre aşağıda, söğütler arasında akan Ligneul deresine hakim bir salonun taş döşemeleri üstünde yedikleri öğle yemeğini anlatıyordu. Zihni, bu harabelerle, çalılıklar altında darmadağın duran ve o dev binanın, ayakta, her iki vadiye tepeden baktığı devirdeki heybetine tanık olan o enkazla dolu idi. Kule, tepesi düşmüş, yarılmış olmakla beraber, her şeye karşın on beş ayak kalınlığındaki temelleri üzerinde yine sapaşğlam, altmış metre yüksekliğindeki boyu ile, öylece duruyordu. İki kule, Clarlemagrie kulesiyle David kulesi de adeta sağlam kalmış bir cephe du-varıyla birbirine bağlı olarak dayanmıştı. İçeride, kilise, mahkeme salonu, odalardan bir takımı gibi, binanın bazı kısımları hala bulunuyordu; merdiven basamakları, pencerelerin istinat duvarları, set-lerdeki sıralar, bugünkü kuşaklar için ölçüden aşırı, adeta, devler tarafında yapılmışa benziyordu. Burası koskoca bir hisar şehriydi. Beş yüz savaşçı asker, orada, ne cephe, ne yiyecek sıkıntısı çekmeden, otuz ay sürecektir bir korumalar göğüs gerebilirdi. Yabani gül ağaları, iki asırdan beri alt odaların tuğlalarını birbirinden ayırıyor, leylaklarla sıra salkımlar, yıkık tavanların enkazını çiçeklen-diriyordu;

45korumalar odasının ocağında bir çınar sürmüştü. Fakat, gün batarken, kulenin iskeleti, gölgesini, üç fersahlık ekilmiş topraklara uzattığı ve bütün şato, akşamın karaltıları ortasında, dev gibi cüssesiyle, onarılmış gibi görüldüğü zaman, eski hakimiyeti, onu, Fransa krallarının bile tir tir titrediği, kuşatılmaz bir kale haline koyan çetin gücü hala hissediliyordu.

Angelique, devam etti:

— Hem, eminim, içinde ruhlar oturuyor, geceleri geliyorlar. Türlü türlü sesler işitiliyor, her tarafta hayvanlar var, adama bakıyorlar; ayrılırken arkama dönüp baktığım zaman, duvarların tepesinde yüzen kocaman beyaz yüzler gördüm.. Öyle değil mi anne? Siz şatonun tarihini biliyorsunuz.

Hubertine sakin sakin gülümsedi.

— Yok canım! Ben ömrümde hortlak görmedim.

Ama, gerçek, şatonun tarihini biliyordu, bir kitapta okumuştı; genç kızın ısrarlı sorulan üzerine, onu yeniden anlatmak zorunda kaldı.

Arazi, Clovis'den Saint Remi'ye geçmişti, ondan beri de, Reims Başpiskoposluğuna bağlı idi. Severin isimli bir başpiskopos, onuncu yüzyılın amacı içine Ligneul deresinin döküldüğü Oise nehri boyunca yukarı çıkan Normand'lara karşı memleketi savunmaktır. Bir yıl sonra, Severin'in bir düşmanı, kaleyi, senede altmış metelik vergi koşulunda ve Beaumont şehriyle kilisesinin serbest kalması şartıyla Normandie hanedanının küçük oğlu Norbert'e vermişti. Böylece, birinci Norbert, Hauteceur markilerinin reisi oldu ve bunların ünlü sülalesi, o tarihten itibaren, tarihi doldurdu. Kilise mallarını çaldığı için iki kez aforoz edilen, bir kez de otuz burjuvayı kendi eliyle boğazlayan yol kesici haydut IV. Herve, Louis le Gros'ya karşı savaş ilanına kalkıştığı için, kalesi yerle bir edilmişti. Philippe Auguste'le beraber Haçlı seferine katılan Birinci Raoul, kalbine bir mızrak yiyerek Akka önünde telef oldu. Fakat, en ünlüleri Büyük V. Jean'dı;

46

1225 de kaleyi yeniden yaptırdı, beş yıldan az bir zaman içinde bu korkunç Hauteceur şatosunu yaptırdı, onun korumasına sığınıp, bir süre, Fransa tahtına konmayı kurdu; yirmi meydan savaşından kurtulduktan sonra, İskoç kralının kayını oldu, rahat döşeğinde öldü. Sonra, Kudüs'e yalınayak giden III. Felicien; İskoç tahtı üzerinde hak iddia eden VII. Herve, yıl boyunca, kudretli ve asil, daha başkaları geldiler, ta IX- Jean'a kadar; o da, Mazarin devrinde, şatonun yıkılışını görmek acısına uğradı. Son bir kuşatmadan sonra, kulelerle burcun kubbeleri, lağım konularak uçuruldu; deliliğini avutmak için VI. Charles'ın gelip içinde oturduğu, ondan yaklaşık iki yüz yıl sonra, IV. Henri'nin Gabrielle d'Estrees ile birlikte bir hafta kaldığı binalar yıkıldı. Bütün bu güzel anılar şimdi otlar altında uyukluyordu.

Angelique, tezgahındaki gül doğdukça, renklerin latif canlılığından sanki bu ölmüş, heybetli şeylerin hayali yükseliyormuş gibi, iğnesini durdurmadan, merakla dinliyordu. Tarihteki bilgisizliği, olayları büyütüyor, harikalı bir efsanenin derinliğine itiyordu. Kız, hayran, bir inanla ürperiyor, şato diriliyor, göğün kapılarına kadar yükseliyor, Hauteceur'ler, hazreti Meryem'in amca oğulları oluyorlardı.

— Öyleyse, dedi, bizim yeni piskopos monseryör d'Hauteceur, o aileden mi?

Hubertine, Monsenyörün küçük bir koldan olması gerektiğini, büyük bir kolun çoktan beri nesli tükendiğini söyledi. Hatta, bu acaip bir değişme idi; çünkü, yıllarca Muatceur markileriyle Beaumont ruhani heyeti, savaş halinde yaşamışlardı. 1150 yılı civarında, bir başpapaz, sadece kendi tarikatının kaynaklarıyla kilisenin yapımına kalkışmıştı; onun için, çok geçmeden para tükendi; bina, ancak yan mihrapların hizasına kadar yükselebilmişki, kubbeyi, tahtadan bir damla örtmek zorunda kaldılar.

Aradan seksen yıl geçti, V. Jean şatoyu yeniden yaptırmıştı; yüz Frank verdi, bu para daha başka paralara eklenerek kilisenin yapımını sürdürüldü. Kubbe yapıлып tamamlandı. İki kule ile büyük cephe, çok

Ldaha sonra, ancak, 1430 yılı dolaylarında on beşinci yüzyıl ortasında tamamlanabildi... V. Jean'ı, cömertliğinden dolayı ödüllendirmek için, ruhani heyet ona ve adamlarına kilisenin, Saint Georges'a tahsis edilmiş mihrap dairelerinden birine gömülmek hakkını vermiş, o tarihten beri de, o daire, Hautecoeur mihrabı adını almıştı. Fakat, iyi ilişkiler devam edemezdi; şato Beumont'un imtiyazlarını sürekli tehlikeye koyuyor, haraç ve kıdem hakkı meseleleri yüzünden boyuna çatışmalar patlak veriyordu. Özellikle bu sorunlardan biri, senyörlerin Ligneul ır-mağındaki seferlerden almak istedikleri geçit hakkı, kavgaları uzattıkça uzattı. Tam o sırada, aşağı şehir, ince bez fabrikaları açılması üzerine, büyük bir gelişmeye erdi. O tarihten başlayarak Beaumont'un serveti günden güne arttı; Hautecoeur'ünki ise azalıyordu; bu, şato yı-kılıncaya kadar devam etti, o zaman kilise üstün geldi. XIV. Louis, kiliseyi bir katedral haline getirdi, eski keşişler dairesinin birinde bir piskoposlar binası yapıldı; bugün de tesadüfen, Hautecoeur ailesi tarafından biri, dört yüz yıl savaştıktan sonra atalarını yenen ve hala dipdiri duran bu ruhani heyete, piskopos sıfatıyla hükmediyordu,

Angelique:

— Ama, Monsenyön evli imiş, dedi. Yirmi yaşında, koca bir oğlu var değil mi?

Hubertine, tirşe parçalarından birinin pürüzlerini düzeltmek için makası almıştı.

— Evet, bunu bana rakip Cornille anlattı, diye yanıt verdi. Aman, çok hazin bir hikaye!.. Monsenyör, X. Charles zamanında, yirmi bir yaşındayken yüzbaşı imiş; 1830 da, yirmi dört yaşında istifa etmiş; iddia ettiklerine göre, kırkına kadar yolcu içinde yaşamış, yolculuklar yapmış, maceralar geçirmiş, düellolar etmiş, sonra, bir akşam, yazlıkta tanıdıkları evinde, kont de Valencay'nin Paule isimli kızını görmüş; çok zengin, görülmemiş derecede güzel, henüz on dokuz yaşında, yani kendisinden yirmi iki yaş küçük bir kızmış. Kızın aşkından deli olacak hale gelmiş, o da onu taparcasına sevmiş,

hemen evlendirmek zorunda kalmışlar. Hautecoeur harabelerini o zaman satın almış, yok pahasına, galiba on bin franga; maksadı şatoyu onarmak ve orada karısıyla yerleşmekmiş, Anjou'daki eski bir malikaneye kapanıp yaşamışlar, insan yüzü görmek istememişler; saatler, ikisine de, çok kısa görünüyormuş... Paule, bir oğlan doğurmuş, ölmüş.

Tebeşir dolu bir kesecikle nakış örneği çıkarmakta olan Hubert, benzi sapsarı, başını kaldırmıştı.

— Ah! Zavallı! diye sızlandı. Hubertine devam etti:

— Monsenyön, az daha ölecekmiş, diyorlar. Bir hafta sonra papazlığa girmiş; bu dediğim, yirmi yıl önce bugün de, piskopos... Ama, bir şey daha söylüyorlar, anasının başını yiyen o çocuğu, oğlunu, yirmi yıl görmek istememiş. Onu, karısının amcası olan ihtiyar bir papazın yanına verip başından atmış, ondan haber bile almak istememiş, varlığını unutmaya çalışmış. Bir gün, çocuğun resmini yollamışlar, ölen sevgili karısını görür gibi olmuş; onu, sanki kafasına bir balyoz vurulmuş gibi, yerde, kaskatı bir halde bulmuşlar... Sonra, yaşlanmış, hep dua ile zaman geçirmiş, o büyük acısı sanırım dinmiş; çünkü rabip Cornille bana dün söyledi, Monsenyör, nihayet, oğlunu yanına çağırılmış.

Angelique, kokusu atlastan yükseliyormuş sanılacak kadar taze görünüşlü gülü işleyip bitirmiş,

gözleri hülya dolu, güneşli pencereden tekrar dışarı bakıyordu. Yavaş sesle tekrarlardı:

— Monsenyörün oğlu... Hubertine, hikayesini tamamlıyordu.

— Arslan gibi bir delikanlıymış, diyorlar. Babası onu papaz yapmak istiyormuş ama, ihtiyar rakip istememiş, çünkü bu işe çocuğun hiç isteği yokmuş... Üstelik de milyonları var! Söylentilere bakılırsa, elli milyon! Öyle ya, annesi ona beş milyon bırakmış, bu para

49ile, Paris'te arsa satın almışlar, şimdi değeri elli milyondan fazla imiş. Bir kral kadar zengin!

Angelique, sayıklar gibi farkına varmadan tekrarlardı:

— Kral kadar zengin, arslan gibi bir delikanlı.

Sonra, elini, içten gelen bir hareketle uzattı, tezgahın üstünden, bir çile sırma sarılmış bir şişaldı, büyük bir zambağın oymalı nakısına başladı. Sırmayı şişin gözünden geçirdikten sonra, bir ucunu, kalınlık yapan tirşenin ta kenarına bir düğümle tutuldu. Sonra çalışmaya başladı, isteğinin özlemine dalmış:

— Ooh! Ben, benim isteğim, benim istediğim... Dedi, fikrini tamamlamadı.

Tekrar, derin bir sessizliğe başladı; bu sessizliği yalnız, kiliseden gelen hafif bir ilahi sesi bozuyordu. Hubert, tebeşir tozunun bıraktığı bütün noktama çizgilerin üstünden bir fırçayla geçerek resmi düzeltiyor; böylece, kaftanın süsleri, kırmızı ipekli üzerinde beyaz olarak meydana çıkıyordu. Bu sefer, yine o konuştu:

— O eski devirler ne mükemmelmiş! Senyörler, nakışlarla kaskatı duran giysiler giyerlermiş. Lyon'd, bu giysilerin kumaşını, kulacı altı yüz Frank'a kadar satarlarmış. İşlemeci ustalarının tüzüklerini emirnamelerini okumalı; kral işlemecilerinin, öteki ustaların işçilerini ordu kuvvetiyle müsadere etmeğe hakları olduğu, anlarda yazılıdır... Hem, bizim armalarımız da varmış: Mavi zemin üzerine, orta şeridi alaca altın sırma, ikisi baş tarafta, biri uçta, yine sarmadan üç tane zambak.. Hey! ne mükemmelmiş, o eski zamanlar!

Sustu, tozlarını silmek için, parmağıyla tezgaha vurdu. Sonra ekledi:

— Ben küçükken, annemin bana sık sık anlattığı, Hautceur'lere dair bir hikaye vardır ki, Beaumont'da hala söylerler... Müthiş bir veba, şehri mahvediyormuş, halkın yarısı ölmüş; o sırada, V. Jean,

50

şu kaleyi yeniden yaptıran, bir de bakmış ki Tanrı kendisine, bu afeti yenecek güç vermiş. Bunun üzerine yalınayak, hastaların evine gitmiş, diz çökmüş, dudaklarından öpmüş; "Tanrı istese, ben de istiyorum" diye, onları dudaklarından öper öpmez, hastalar iyi oluyorlarmış. Onun için, bu sözle, Hautceur'lerin istediği olup kalmış; o tarihten beri, hepsi vebayı iyi ederler... Yoo! Yaman adamlar! Hanedan adamlar! Monsenyör, papalığa girmeden evvel, XII. Jean adını taşıyordu, oğlunun ismine de, prens gibi, bir rakam eklenecek.

Bu sözlerin her biri, Angelique'in hülyasını avutuyor, uzatıyordu. Aynı ahenkli sesle, tekrar:

— Ooh! Benim istediğim, benim istediğim., dedi.

İpliğe dokunmadan şişi elinde tutuyor, sırmayı, tirşe üzerinde, bir sağ bir sola götürerek işliyor, her geri dönüşünde, ipekle bir düğüm yapıp tıglıyordu. Büyük, sırma zambak, yavaş yavaş çiçekleniyordu.

— Ooh! Benin istediğim, benim istediğim, bir prensle evlenmek... Hiç görmediğim bir prens olacak, bir akşam, gün kavuşurken gelecek, beni elinden tutup bir saraya görürecektir... Bir de, çok yakışıklı çok zengin olmasını isterim. Dünyaya, hiç onun kadar yakışıklı, onun kadar zengin prens gelmemiş olmasını isterim! Pencerelemin altında atlar kişnesin, dizlerimin üstünde sel gibi mücevherler dökülsün, avuçlarımı açar açmaz altınlar aksın, yağmur gibi, tufan gibi, altın aksın... Bir de, prensim beni çıldırmasıya sevsin ki, ben de onu deli gibi seveyim isterim. İkimiz de çok genç, çok saf, çok asil olacağız, sürekli, sürekli!

Hubert, tezgahını bırakmış, gülümseyerek yaklaşmıştı; Hubertine de, genç kızı, parmağıyla dostça, tehdit ediyordu.

— Ah!, mağrur kız, ah! Aç gözlü kız, sen yola gelmiyecek misin? Şimdi de kraliçe olmak istiyorsun ha! Bu hülya, şeker çalmak, pay vermek kadar çirkin değil ama, aslına bakarsan, alt tarafı yine şeytan 51 işi; iptila eseri, gurur eseri.

Angeque neşeli bir yüzle ona bakıyordu.

— Anne, anne, dedi, ne söylüyorsunuz?.. Güzelliği, zenginliği seviyorsam kabahat bende mi? Güzel olduğu için, zengin olduğu için seviyorum, bana öyle geliyor ki, şuramı, kalbimi ısıtıyor... Pekala bilirsiniz ki, enkarıma düşkün değilim. Para, adam sende, çok param olsaydı, onu nasıl kullanırdım, görürdünüz. Yağmur gibi şehre yağardı, yoksulların evine akardı. Gökten nimet inmiş gibi olurdu, yoksulluktan eser kalmazdı! Bir kere, sizi de babamı da zengin ederdim. Sizleri, birer eski zaman senyörüyle, eski zaman madamı gibi güzel giysiler içinde görmek isterdim.

Hubertine omuz silkti.

— Deli kız!.. İyi ama, çocuğum, sen yoksulsun, evlendiğin zaman bir paran olmayacak. Nasıl olur da prens sayıyorsun? Kendinden daha zenginiyle mi evleneceksin?

— Ne demek; niçin evlenmiyecek misim? Halinde derin bir hayret ifadesi vardı.

— Elbette evlenirim, ya!.. Mademki onun parası olacak, benim param olmasına ne gerek var? Her şeyi ona borçlu olurum, onu daha çok severim.

Bu asil kıyaslama, Hubert'in çok hoşuna gitti. Çocukla beraber o da hayal alemine dalmaktan hoşlanırdı.

— Kızın hakkı var, diye haykırdı.

Fakat karısı, ona, memnun kalmadığını gösteren bir bakış fırlattı. Ciddileşiyordu.

— Kızım, dedi, sonra görürsün, hayatı öğrenirsin.

— Hayatı ben biliyorum.

— Nerede öğrendin ki?.. Çok gençsin, kötülüğü bilmezsin. Sen beni dinle. Kötülük vardır, hem de çok güçlüdür.

52

— Kötülük... Kötülük...

Angelique, anlamını kavramak için, bu kelimeyi ağır ağır söylüyordu. Saf bakışlı gözlerinde aynı masum hayret vardı. Kötülüğü iyi biliyordu, efsane, bunu kendisine yeteri kadar göstermişti. Kötülük denilen şey, şeytan değil miydi? Şeytanın hep yeniden dirildiğini, fakat her zaman yenildiğini görmemiş miydi? Şeytan, her savaşta dayaktan canı çıkmış acınacak bir halde, yerde serili kalıyordu,

— Kötülük mü? Aman, anne, bilerseniz kötüğe ben hiç önem vermem! Yeter ki insan, nefisini yensin; mutlu yaşar.

Hubertine, üzüntülü, endişeli bir hareket yaptı:

— Seni bu evde, bizimle yapayalnız, herkesten uzak, hayatın bu derece cahili büyüttüğüme beni pişman edeceksin... Sen nasıl bir cennet sayıklıyorsun kuzum? Dünyayı nasıl tanımlıyorsun.

Genç kız, eğilmiş, aynı hareketle şişi yürütürken, yüzü, geniş bir ümitle aydınlanıyordu.

— Siz beni budala mı sanıyorsunuz, anne?.. Dünya iyi adamlarla doludur. İnsan namuslu olup da çalıştı mıydı, her zaman ödülünü alır,.. Yoo! biliyorum, kötülükleri de var, birkaç tane, ama onlar hesaba katılır mı? Kimse yüzlerine bakmaz, çabucak cezalarını bulurlar... Sonra da, size bir şey söyleyeyim mi, dünya, bana uzaktan, büyük bir bahçe gibi görünüyor; bahçe. Yaşamak öyle iyi, hayat o kadar tatlı ki, kötü olamaz.-

İpeklerin ve sırmanın parıltısıyla mest olmuş gibi coşuyordu.

— Mutluluk çok kolay şey. Bizler mutluyuz. Niçin? Çünkü birbirimizi seviyoruz. Bu o kadar zor bir şey mi?.. O beklediğim gelince de, göreceksiniz, bak. Birbirimizi hemen tanıyacağız. Onu hiç görmedim, ama, ne biçim olacağını biliyorum. İçeri girecek: Seni bekliyordum, albeni, diyeceğim. Beni alacak, artık, sonsuza dek tamam. Bir saraya gidip, elmas işlemeli, sırmalı bir yatakta yatıp uyuyacağız. Yok canım! Çok kolay!

53Hubertine:

— Delisin sen; sus!

Diye onun sözünü kesti. Sonra, kızın aşka geldiğini, tekrar hülyaya kapılmaya hazırlandığını görünce:

— Sus! dedi. Beni korkutuyorsun... A zavallı, seni yoksulum, biriyle evlendirdiğimiz zaman, tekrar yeryüzüne düşeceksin, kemiklerin kırılacak. Bizim gibi yoksullar için, mutluluk, alçak gönüllülüklerdir.

Angelique, sakın bir ısrarla, hala gülümsüyordu.

— Onu bekliyorum, gelecek dedi.

Hubert de coşmuş, onun hararetine o da kapılmıştı.

— Kızın hakkı var, a canım! dedi. Niçin paylıyorsun?.. Güzelliğine pekala güzel, bir kral gelip onu bizden istiyebilir. Dünyada neler olmaz.

Hubertine, mantıklı bakışlı güzel gözlerini mahzun mahzun ona çevirdi.

— Çocuğu kötülüğe teşvik etme. Sen herkesten daha iyi bilirsin ki, duygulara kapılma, insana palalıya mal olur.

Hubert sapsarı kesildi, gözkapaklarının kenarında iri yaşlar birikti. Hubertine, verdiği bu derse hemen pişman olmuş, onun ellerini tutmak için ayağa kalkmıştı. Fakat o, ellerini çekti, titrek bir sesle:

— Hayır, hayır, hata ettim.. dedi. İştüyormusun, Angeliqve annenin sözünü dinle. Biz ikimiz de deliyiz, yalnız o akıllı başında insandır.. Hata ettim, hata ettim..

Çok heyecanlı olduğu için yerine oturmadı, gerdiği kaftanı bıraktı, tamamlanıp tezgah üstünde bırakılmış bir bayrağı zamklamağa koyuldu. Dolaptan Flandre zamkı çanağını aldı, kumaşın ters tarafına fırça ile zamkı sürdü; bu zamk, işlemeyi sağlamlaştardı. Dudakları, hala, hafif hafif ürperiyordu; artık konuşmadı.

Angeliqve, söz dinlemiş, o da susmuştu; ama, için için devam

54

ediyor, daha yükseğe çıkıyor, arzusunun da ötesine yükseliyordu; vecd içinde aralanan dudakları, hülyasının sonsuz maviliğini yansıtan gözleri, her hali bunu gösteriyordu. Şimdi, o yoksul kız hülyasını, sırma ipliğiyle işliyordu; beyaz atlas üzerine, iri zambaklar da, güller de, meryem markası da, hep ondan doğuyordu. Kat kat sırma işlemeli zambağın sapı, bir ışık huzmesi gibi fişkiriyor, herbiri bir küçük sır-mak tırtılla dikilmiş pullardan yapılmış ince uzun yapraklar, bir yıldız yağmuru gibi dökülüyordu. Ortada, Meryem markası parıltı saçıyor, girinti ve çıkıntılarla, son sırma kabartma işlenmiş ışıkların mistik yangın ortasında, bir mihrap başlığı gibi yanıyordu. Tatlı renkli ipekten güller canlanıyor, bütün üstlük, harikalı, sırma çiçekleriyle, bembeyaz parıltı saçıyordu.

Uzun bir susmadan sonra, Angeliqve başını kalırdı. Kurnaz bir eda ile Hubertine'e baktı, başım salladı:

— Gelecek, onu bekliyorum, dedi.

Bu hülya, delice bir şeydi. Fakat, o, bunda ısrar ediyordu. Dediği gibi olacaktı, emindi. Gülümseyerek söylediği inancını hiç bir şey sarsmıyordu.

— Anne, söylüyorum sana, bu dediklerim olacak. Hubertine, işi alaya dökmeği daha uygun gördü, Kıza takıldı:

— Ama ben senin evlenmek istemediğini sanıyordum. Aklını çelen o senin ermiş kızlar evlenmiyorlardı. Evlenecekleri yerde, nişanlılarını dine davet ediyorlardı, analarının babalarının yanından kaçıp boyunlarını vurduruyorlardı.

Genç kız hayret içinde dinliyordu. Sonra bir kahkaha attı. Bütün sağlığı bütün yaşama aşkı bu gürültülü neşe içinde ötüyordu. Ermiş kızların hikayeleri, çok eski tarihlerde geçen şeylerdi! Zamanlar değişmişti, zafere ulaşan Tanrı artık kimseden kendi uğrunda ölmesini istemiyordu. Efsanenin, dünyayı küçümseme başka yönleri onu çekmişti. Yook! Elbette evlenmek istiyordu. Sevmek istiyordu, sevilme, mutlu olmak istiyordu!

55Hubertine:

— Sakın ha! dedi. Koruyucun Anges'i ağlatırsın. Valinin oğlunu istemedi de, İsa'ya varmak için ölümü ona değişti, bilmiyor musun?

Katedralin kulesindeki büyük çan, çalmağa başladı; mihrap dairesini pencerelerinden birinin etrafını kuşatan koca bir sarmaşıktan, bir serçe sürüsü havalandı. Atelyede, hala susan Hubert, zamkın nemini henüz üzerinden alması geregefe gerili bayrağı, kurusun diye, duvara mıhlı iri demir çivilerden birine asmıştı. Güneş alçalıyor, yer değiştiriyor, örekeyi, kamış çıkırıkları, bakır şamdanı, bütün eski aletleri ışılatıyordu; iki işçi kadına kadar gelince, üzerinde çalıştıkları tezgah., kullanıla kullanıla cilalanmış sıırıkları ve la-talariyle, kumaşın üstünde sürünüp duran tırtıllarla, kırıntı se-petindeki pullarla, ipek makamlarıyla, halis sırma takılı şişlerle, parıltıda.

O zaman, ilk baharın bu ılık aydınlığı ortasında, Angeliqve, tamamladığı sembolik, büyük zambağa baktı. Sonra, inanç dolu, neşeli haliyle yanıt verdi.

— İyi ya, ben de zaten İsa'yı istiyorum!

56

IV

Angeliqve canlı neşesine rağmen, yalnızlığı seviyor; sabah akşam, odasında yalnız kaldığı zaman, gerçekten bir dinlenme neşesi duyuyordu. Kendini bu neşeye bırakıyor, hayale dalıp gitmenin tadını alıyordu. Hatta bazan, gün ortası, koşup bir on oraya çıka-bildiği zaman, kaçmış, tam bir özgürlüğe kavuşmuş gibi mutlu oluyordu.

Oldukça geniş olan oda, tavan arasının yarısını baştan başa

\

kaplıyor, öteki yarısın çatı arası işgal ediyordu. Duvarlar, hatıllar, eğik çatı altını tutan kısımların meydanda duran kirişlerine kadar her taraf, baştan başa kireçle sıvanmıştı; bu beyaz çıplaklık ortasında, meşeden, eski eşya siyah görünüyordu. Aşağı kattaki salonla yatak odası döşendiği sırada, her devirden kalma eski mobilyayı oraya çıkarmışlardı. Bir rönesans sandık, on üçüncü Louis koca bir karyola, on beşinci Louis çok güzel bir elbise dolabı vardı. Yalnız beyaz çini soba ile muşamba kaplı, küçük bir tuvalet masası, bu saygı telkin eden eski eşyanın ortasında, aykırı duruyordu. Hele o koca karyola, ihtiyar yaşının ihtişamını koruyordu eski İran kumaşından funda demetli pembe perdeler öyle sönmüştü ki, belli belirsiz, sönük pembe bir renk almıştı.

Fakat, Angeliqve'in asıl hoşlandığı yer, balkonu. İki tane eski camlı kapıdan biri, salondaki kapı, sadece çivilerle tuturularak battal edilmişti; evvelce o kadın bütün enliliğini kaplıyan balkon, şimdi

yalnız sağdaki pencerenin önüneydi. Altındaki kirişler henüz sağlam olduğu için, yeniden tahta döşemişler, üstüne, çürümüş eski parmaklık yerine, demir bir tarabzan vidalamışlardı. Burası, bu yıl başında yenileştirilen padavraların örttüğu, çatı tepesinin altında latif bir köşe, bir çeşit hücre idi. Oradan eğilip bakınca, yontma küçük taşlardan zemin duvarıyla, tuğlaları gözüken tahta kaplamalarıyla şimdi ufaltılmış, geniş pencere yuvalarıyla, binanın bahçeye bakan bütün cephesinin köhne biçimi görülüyordu. Aşağıda, mutfak kapısı

57üstünde, çinko örtülü bir kepenk vardı. Tepede de, bir mete çıkıntı yapan son çinko direkleri ve çatıkatinın dam örtüsü, kaidesi zemin kat pervazına dayanan iri dirseklerle sağlamlaştırılmıştı. Böylece, balkon, şebboylarla yosunların yeşillendirdiği, köhne tahtalardan bir ormana gömülü, bir kereste yığını içinde kalıyordu.

Angelique, odada yatıp kalkmağa başlıyalı, orada, trabzana dayanıp etrafa bakarak nice saatler geçirmişti. Önce ayaklarının dibinde, iri şimşirlerin hiç solmayan yeşillikleriyle kararlıkları derin bahçe vardı, bir köşede, kilisenin duvarı dibinde, sıska leylaklardan bir yığın, eski bir granit peykenin etrafım kuşatıyordu; öbür köşede, dipteki duvarı baştan başa kaplıyan bir sarmaşık, işlememiş geniş bir arsaya, Clos - Marie'ye açılan küçük bir kapıyı, yarı yarıya örtüyordu. Bu Clos - Marie, keşişlerin eski yemiş bahçesiydi. İçinden Chevrotte deresi geçiyor, yöre evlerde oturan kadınlara, bu derede çamaşır yıkamaları için izin verilmiş bulunuyordu; yıkık, eski bir değirmenin enkazı içinde, yoksul aileler barınıyorlardı; piskoposluk binasıyla Vo-incourt konağının yüksek duvarları arasındaki Mağloire sokağına, yalnız dar Guerdaches sokağıyla bağlı bulunan kırdı, başka hiç kimse oturmuyordu. Güney tarafından, kilisenin dev cüssesiyle tıkalı dar ufku, yazın her iki bahçenin asırlık kara ağaçları, yapraklı tepeleriyle örtüyordu. Clos - Marie, her taraftan böylece kuşatılmış bir halde, arsız otların istilasası altında, rüzgarın eğdiği kavaklar ve söğütler dikili, bakımsızlığın suskunluğu içinde uyukluyordu. Chevrotte bir şarkı gibi çakılların üstünden seke seke, sürekli bir billur müzik sesiyle, şırıl şırıl akıyordu.

Angelique, bu kuytu köşenin karşısında, hiç usanmıyordu. Halbuki, yedi yıldır orada, her sabah, ancak, bir gün evvel izlediği manzarayı görebilmişti. Cephesi Grand Rue'ye bakan Voincourt konağının ağaçları öyle sık yapraklı idi ki, Angelique, kendi yaşında bir çocuk olan kontesinin kızı Claire'i, ancak kışın seçebiliyordu. Piskoposluk binasının bahçesindeki dallar daha da sıktı, Angelique, Monsenyörün cüppesini görebilmek için, boşuboşuna uğraşmıştı;

58

Clos - Marie'ye açılan, tahta kanatlarla örtülü parmaklıklı kapı, çoktan beri battal edilmiş olsa gerekti; çünkü Angelique, o kapının bir tek kez aralık edilerek bir bahçıvanın olsun içeri girdiğini görmemişti, anınsamıyordu. Orada, çamaşırılarını tokmaklıyan kadınlardan başka, hep otların üstünde yatan, paçavralar giymiş aynı yoksul çocukları görüyordu.

O yıl ilkbahar çok hoştu. Angelique on altı yaşındaydı, o zamana kadar, yalnız bakışları, nisan güneşleri altında, Clos -Marie'nin yeşerdiğini görmekten zevk almıştı. Körpe yaprakların sürmesi, sıcak akşamların saydamlığı toprağın, bütün o kokulu turfandalığı, onu, yalnızca eğlendiriyordu. Fakat, bu yıl ilk tomurcuk sürerken, onun kalbi de çarpmıştı. Otlar büyümeye ve rüzgar, ona, yeşilliklerin keskinleşen kokusunu getirmeye başlıyordu. Bir akşam, Hubertine'in kollarına atıldı, kederlenmesine hiç bir neden yokken, tersine, gayet mutlu olduğu halde, ağladı. Hele geceleri güzel rüyalar görüyor, gözüne bir takım gölgeler gözücüyor, uyandığı zaman hatırlamaya cesaret edemediği

kendinden geçme halleri yapıyor meleklerin kensine verdiği bu mululuktan utanıyordu. Bazen, büyük karyolanın içinde, elleri bitişik, göğsüne bastırılmış bir halde, sıçrayarak uyanıyordu; öyle nefesi tıkanıyordu ki, döşeme tahtasına yalınayak atlamak zorunda kalıyordu; sonra koşup pencereyi açıyor, orada, heyecanını dindiren o serin hava bonyosu içinde ürpererek, şaşkın bir halde kalıyordu. Sürekli bir hayranlık, kendini tanıyamamaktan, bilemediği zevklerle ve acılarla büyümüş gibi hissetmeden, bütün bu sihirli kadın gelişmesinden duyduğu bir şaşkınlıktı, bu.

Piskoposluk bahçesindeki, gözükmeyen leylaklarla sarı salkımlar, gerçekten bu kadar güzel mi kokuyordu ki, ne zaman koklasa, yanaklarına mutlaka dalga dalga pembelik yayılıyordu? Şimdi, onu canlı bir solukla okşayan bu ılık kokuların, o zamana kadar hiç farkına varmamıştı. Hem, Voincourt'ların bahçesindeki iki kara-ağacın arasından, morumsu, koskoca yığın gözüken, çiçek açmış bir Japon ayva ağacını, geçen yıllarda nasıl olmuş da görmemişti? Bu yıl bu

59soluk mor renk. yüreğine öyle dokunuyordu ki, ağaca bakar bakmaz gözlerini bir heyecan bulandırıyor. Chevrotte deresinin de, kıyılarındaki sallar arasından, çakıllar üzerinde sekerek, bu kadar yüksek sesle şırıldadığını işitmemişti, hatırlamıyordu. Dere mutlaka konuşuyor; hep aynı belli belirsiz kelimeleri tekrarlayışını dinliyordu. Bu kırlık, eski kırlık değil miydi ki. orada her şey onu hayrete düşürüyor, böylece, yeni anlamlar yükleniyordu. Yoksa, asıl değişen kendisi mi idi de, orada, hayatın filizlendiğini hissediyor, görüyor, işitiyordu?

Fakat, sağ taraftaki katedral, gökyüzünü tıkayan olağanüstü yığın onu dahada şaşırtıyordu. Her sabah, onu ilk kez gördüğünü sanıyor, bu buluştan haz duyuyor, o köhne taşların da, kendisi gibi sevdiklerini ve düşündüklerini anlıyordu. Bu bir kıyaslama değildi, Angeliq"e in bildiği bir şey yoktu, doğurması üç yy. süren, nesillerin inançları, kat kat üstüne biriken dev binanın mistik havasına kendini bırakıyordu. Pencereleri oyma zırhlar altında, yalnızca ince sü-tuncuklarla süslü, çıplak, dolu kemerli çevredeki roman mihraplarla, alt kısım, diz çökmüş, halinde yığılmıştı. Arkadan, kubbe altının, seksen yıl sonra yapılmış, yüksek ve zarif, yarım kavisler ve güllerle süslü bölmelerle bölünmüş pencereleriyle, yüzü ve elleri doğru kalkık, yükseldiğini duyuyordu. Nihayet, iki yy. sonra gotik imarının en parlak devrinde eklenmiş ve süslenmiş olan küçük kuleleriyle, kule tepeleriyle, alemler dolu yerinin payandaları ve duvarlarıyla, içinde, dimdik, yerden kalkıyordu. Oluk ağızlan, damda biriken suları duvarlarının dibinden yere boşaltıyordu. Mihrap dairelerinin üstüne, ta-raçanın çepeçevre etrafına, yonca yaprağı biçiminde süslerle, bir korkuluk eklenmişti. Çatı da, küçük çiçekler şeklinde bir başlıkla süslenmişti. Bütün bina, köhne ruhani kurtularak, sürekli bir hamle ile, göğe yaklaştıkça çiçekleniyor, bir yetenek ve aşk tanrısının kucağında kayboluyordu. Angeliq, bunu maddi bir duygu ile hissediyordu, sanki kendi okuduğu çok saf, çok ince, çok yükseklerle dalıp kaybolan bir ilâhının etkisinde kalmış gibi, bu manzarayla ra-

60

hatlıyor, mutlu oluyordu.

Zaten, katedral canlı idi. Yüzlerce kırlangıç, yonca yaprağı biçimi çevre kemerlerine, küçük çanların, alemlerin kovuklarına varıncaya kadar yuva yapmıştı; ortasında yaşadıkları istinat duvarlarıyla payandalara durmadan sürtünerek uçuşuyorlardı. Piskoposluk binasının karaağaçlarındaki yabancı güvercinler de, ta-raçaların kenarında gezintiye çıkmış gibi ağır ağır yürüyerek dem çekiyorlardı. Bazan, gökyüzünün maviliği içinde kaybolmuş, pek pek sinek iriliğinde bir karga, bir alemin tepesinde tüylerini temizliyordu. Bitkiler, bütün bir çiçek yığını, duvarların tepelerinde süren

yosunlar, samanlar, köhne taşlar, köklerinin sisni faaliyetiyle canlandırıyor. • Yağmur yağdığı günler, bütün mihrap dairesi, çatı kurşunlarını öven, galerilerin su yollarından akan, taşmış bir sel hışırtısıyla kattan kata yuvarlanan sağnağın uğultusuyla uyanıyordu. Hatta, ekimin ve martın müthiş rüzgârları, çatı tepelerinin ve sıra kemerlerin sütuncukların ve gül biçimi süslerin oluşturduğu yığın içinde estikçe ona bir ruh, öfkeli ve iniltili bir ses veriyordu. Güneş de, onu, kumral bir aydınlıkla gençleştiren sabahtan, ağırağır uzayan karaltılar altında bilinmeze gömen akşama kadar, ışığın hareketli oyunuyla canlandırıyor ka-baatın, damarları atıyormuş gibi, bir de iç hayatı vardı; âyinleri, çanların gürültüsüyle, erganunların müziği ile, rahiplerin ilâhi sesleriyle, onu baştan başa sarsıyordu. Onda, hayat, uzak gürültüler, bir âyin mırıltısı, bir kadının hafif diz çöküşü, belli belirsiz bir ürperti, kelimelerle anlatılmadan, kapalı ağızla okunan bir duanın sofuca yanıklığı ile, hep ürpermekteydi.

Günler uzamaya başladığı için, Angelique, sabah akşam, büyük dostu katedralle yan yana, balkona uzanıp, uzun uzun kalıyordu. Akşamları, yalnız yıldızlı gölge bir yığın halinde yansıyan bedenini gördüğü zaman, onu daha çok seviyordu. Plânlar kayboluyordu, Angelique, boşluğa köprüler gibi atılmış duvarlarını belli belirsiz seçiyordu. Onu, yedi yy.lık bir hülya ile dolu, mihraplarının önünde

61 ümide ve ümitsizliğe düşen kalabalıklarla büyümüş, karanlıklar altında uyanmış hissediyordu. Bu, geçmişin sonsuzluğundan gelip geleceğin sonsuzluğuna sürekli bir uyanıklık içinde Allanın uyuyamadığı bir evin gizemli ve korkunç uyanıklığı idi. Hareketsiz ve canlı kara yığın içinde, Angelique'in gözleri hep, Clos - Marie fidanlarının hizasındaki, zâkirler yeri mihrabının penceresine, gece karanlığına açılmış bir göz gibi yanan biricik pencereye köşesinde, bir türbe kandili yanıyordu. Bu mihrap, eski zaman papazlarının V. Jean d'Hautecoeur'e ve taraflarına, cömertliklerinin ödülü olarak, oraya gömülmek hakkını verdikleri mihraptı. Saint Georges'a ayılmış olan bu mihrabın, on ikinci yy.da kalma bir renkli camdan penceresi vardı ki, • üzerinde, o ermişlerle açıklama yazılıydı. Alaca karanlık olur olmaz, bu açıklama, karaltılar içinde, bir hayal gibi, aydınlık meydana çıkıyordu. Angelique de, gözleri hülyalı, pencereyi bunun için seviyordu.

Renkli camın zemini mavi, kenarları kırmızıydı. Loş bir güzellik taşıyan bu zemin üzerinde, uçuşan elbiselerinden çıplak tenleri gözüken şahıslar, her parçası renkli camlarla yapılmış bir siyahla gölgeli, kurşunlararasına sıkışık, keskin renklerle gözükiyordu. Ermişle ilgili açıklamaya ait üç sahne, kemere kadar, üst üste, pencereyi kaplıyordu. En alt sahnede, ejderha tarafından yenilmek üzere, şahane giysilerle şehirden çıkan, Kralın kızı, bataklığın yanında, Saint Georges'a rasgeliyordu; canavarın kafası bataklıktan dışarı çıkıyor, bir bandrol üzerinde de şu sözler okuyuyordu: "İyi şövalye, benim için kendini öldürme, çünkü, kurtulmama yardım edemezsin. Benimle beraber sen de ölürsün". Sonra, orta yerde, savaş sahnesi vardı; ata binmiş olan ermiş, canavarın vücudunu baştan başa deliyor, sahneyi, şu cümle anlatıyordu: "Georges, mızrağım öyle bir kaldırdı ki, canavarı deldi ve yere serdi". En sonunda, üst kısımda kralın kızı, yenilen canavarı şehre getiriyordu. "Georges, dedi: Kemerini onun boynuna at ve hiçbir kuşku besleme, güzel kız. Kralın kızı böyle yapınca, ejder oldukça uslu bir köpek gibi onun peşinden geldi." Pencere camı, ya-

pıldığı sırada, kemer kısmında bir süsleme motifi bulunsa gerekti. Fakat, sonradan, mihrap dairesi Hautecoeur'lere mal edilince, bu motifin yerine kendi armalarını koymuşlardı. Onun için, karanlık gecelerde, ermişle ilgili açıklama üzerinde, daha yeni bir tarihte yapılmış olan armalar, parıl parıl

yaniyordu. Bu arma, parçalı çeşittendi, birinci ve dördüncü parçaları Jerusalem hanelerinde gümüş zemin üzerine, altın yaldızlı bir salıp bunun etrafında da serpiştirilmiş dört küçük haç vardı; Hautecoeur hanelerinde de, mavi zemin üzerine altın bir kale, ortada gümüşü zemin üzerine gümüş göbekli siyah bir tura, ikisi üstü biri alta üç tane zambak vardı. Arma levhasını, sağdan ve soldan, iki altın ejder tutuyordu; mavi bir sorguç ortasında, düklerin, Fransa mareşallarının, unvan sahibi senyörlerin ve kral bölükleri kumandanlarının miğferi olan, altın takmalı, on bir ıskaralı gümüş miğfer vardı. Olarak da; "Tanrı isterse, ben de isterim" yazılıydı.

Angelique, kralın kızını, ellerini bitiştirip yukarı kaldırmış, Saint Georges'u da, mızrağıyla canavarın vücudunu delmiş durumda göre göre, bu ermişe gönül vermişti. Uzaktan, yüzleri pek iyi seçemiyor, rüyada gibi büyümüş görüyordu; kız ince, sarışın, temiz yüzlü; ermiş, masum ve melek kadar güzeldi. Kendisini kurtarmaya geliyordu. Angelique, olsa, onun ellerini minnetle öpecekti. Bulanık bir hayal halinde göz önüne yetindiği bu maceraya, bir göl kenarındaki rastlantıya, güneşten daha güzel bir delikanlının eliyle kurtulduğu büyük bir tehlike macerasına Hautecoeur şatosunda yaptığı gezintinin anısı karışıyor, göğe doğru yükselen, eski zaman senyörleriyle dolu derebeylik kale burcu, dimdik duruşuyla hayalinde canlanıyordu. Armalar, bir yaz gecesi yıldızı gibi parlıyordu. Angelique, sık sık arma işlediği için bunları iyi tanıyor, ahenkli kelimeleriyle, onları, kolayca okuyordu. V. Jean, vebanın bitirdiği şehirde, kapı kapı dolaşüyor, ölüm halindeki hastalan dudaklarından öpüyor, "Tanrı isterse, ben de isterim" diye onları iyi ediyordu. III. Felicien, Philippe le Bel'in Filistin'e gitmesine bir hastalığın engel ol-

63düğünü haber alınca, onun yerine kendisi, yalınayak, elinde bir mumla oraya gidiyor, armasına, Jerusalem hanesi eklemek imtiyazını alıyordu. Daha başka hikayeler, özellikle efsanenin verdiği ölümler adıyla Hautecoeur ailesi kadınlarının hikayeleri aklına geliyordu. Ailede kadınlar, tam" mutluluk ortasında, genç yaşta ölüyorlardı. Bazen iki üç nesil esirgeniyordu; sonra, ölüm, gülümseyerek, yumuşak ellerle, yeniden ortaya çıkıyor, Hautecosur'lerden birinin kızını yada karısını, büyük bir aşk mutluluğu ortasında, en yaşlısı yirmi yaşında olmak üzere, alıp götürüyordu, I. Raoul'un kızı Laurette, şatoda oturan amcası oğlu Richard'la nişanlandığı günün akşamı, David kulesindeki penceresinin önünde dururken, onu da, Charlemagne kulasesindeki kendi penceresinde görmüş; kendisini çağırıyor sanmış, bir ayışığı, o sırada, aralarına aydınlık bir köprü attığı için, kız ona doğru yürümüştü; fakat yolun ortasında, telaşından, yanlış bir adım atıp ay aydınlığından dışarı çıktığı için düşmüş, kulelerin dibinde parça parça olmuştu; nitekim, o tarihten beri, ay ışığı parlak olduğu zamanlar, her gece şatonun etrafında, havada yürüyor, koskoca fıstanının sessizce sürtünüşü orayı beyazlığa gömüyordu. VII. Herve'nin karısı Balbine, altı ay, kocasının harpte öldüğünü sanmıştı; sonra bir sabah, burcun tepesinde hala beklerken, yoldan doğru onun geldiğini görmüş, koşa koşa, o kadar sevinçle inmişti ki, merdivenin son basamağında, ölmüştü; bugün bile, akşam üstü ortalık kararırkararmaz, yıkıntılar arasından yine iniyor, kattan kata koştuğu dehlizlerden ve odalardan süzüldüğü, boşluğa alabildiğine açılan pencerelerin arkasından, bir gölge gibi geçtiği görülüyordu. Austreberthe, Yvonne, Gudule, Ysabeau, hepsi, ilk mutluklarının hayranlığı içinde, çok genç yaşta, bir kanat vurarak alıp götürmek suretiyle hayattan kurtaran ölümün sevdiği bütün mutlu ölümler, hortluyorlardı. Bazı geceler, beyazlı uçuşları, şatoyu bir uçuşuyla dolduruyordu. Bunların en sonuncusunu, Monsenyörün oğlunun annesi bile, çocuğunun beşiği önünde, cansız uzanmış bir halde bulunmuştu; hasta hasta oraya kadar sürüklenerek gelmiş, çocuğunu öpmek sevinci içinde yıldırımla

vurulurcasına ölmüştü. Bu hikayeler, Angeliqve'in hayalini dolduruyordu; genç kız bunlardan, daha dün olmuş, kesin olaylar gibi sö-zediyordu; Laurette'le Balbine'in maceralarını, mihrabın duvarları-na gömülü eski mezar taşları üstünde okumuştı. Niçin kendisi de, henüz gençken, mutlu ölmesindi? Armalar parılıyor, ermiş, penceresinden iniyor, Angeliqve, bir öpücüğü hafif soluğu içinde, göğe çekiyordu.

Efsane, ona bunu göstermişti. Mucize, genel kural, eşyanın doğal gidişi değil miydi? Mucize, devamlı olarak doğal bulunuyordu. Her ilişkide hatta boş yere, doğa kanunlarını inkar etmek zevki için son derece kolaylıkla oluyordu, çoğalıyor, yayılıyor, taşıyordu. Tanrıyla bir izada yaşıyordu. Edesse hükümdarı Abagar, İsa'ya mektup yazıyor, yanıt alıyordu. İgnace'a Meryem'den mektuplar geliyordu, Ana Oğul, hertarafa gözücüyorlar, değişik kıyafetlere bürünüyorlar, gülümser bir babacanlıkla konuşuyorlardı. Etienne, onlarla buluştuğu zaman, oldukça keyifsiz davranıyordu. Bütün bakireler İsa ile evleniyorlar, din şehitleri semaya yükselip Meryem'le birleşiyorlardı. meleklerle ermişler, insanların her zamanki arkadaşları idiler, duvarlardan geçiyorlar, gidip geliyorlar, rüyalara giriyorlar, bulutların üstünden aşağıya sesleniyorlar, doğumda, ölümden hazır bulunuyorlar, işkence esnasında cesaret veriyorlar, zindanlardan kurtarıyorlar, yanıtlar getiriyorlar, siparişler yapıyorlardı. Geçtikleri yerlerde tükenmez mucizeler belirliyordu.

Silvestre, bir ejderin ağzını iplikle bağlıyordu. Arkadaşlarından hakaret gören Hilair'e, oturacak yer hazırlamak için toprak yükseliyordu. Saint Loup'nun kupasına, pahada ağır bir mücevher düşüyordu. Bir ağaç, SaintMartin'in düşmanlarını eziyordu; o emredince, bir köpekle bir-tavşanı eziyordu; o emredince, bir köpek bir tavşanı bırakıyordu, bir yangın sönüyordu. Mısırlı Marie denizin üzerinde yürüyordu; Ambroise doğduğu zaman, ağzından bal arıları çıkıyordu. Ermişler, boyuna, hasta gözleri, kötürüm ya da kurumuş el ve ayakları cüzzamı, özellikle vebayı iyi ediyorlardı, hiçbir hastalık istavroz işaretine dayanamıyordu. Bir kalabalık içindeki hastalarla, zayıflar

65bir tarafa ayrılıyor, bir yıldırımla iyi ediliyordu. Ölüm yeniliyordu. Öldükten sonra dirilmeler o kadar sık sık oluyordu ki, her günkü ufak tefek olaylardan sayılıyordu. Ermişlerin kendileri de son nefeslerini verdikten sonra mucizeler yine durmuyor, artıyor, mezarlarının canlı çiçekleri gibi oluyordu. Nicolas'nın ayaklarından ve başından, her derde deva, iki çeşme halinde zeytin yağı akıyordu. Cecile'in tabutu açılınca, bir gül kokusu çıkıyordu. Dorothe'nin tabutu kudret hel-vasıyla dolu idi. Bakirelerin ve din şehitlerinin bütün kemikleri, yalancıları utandırıyor, hırsızları, çaldıkları malları, geri vermek zorunda bırakıyor, kısır kadınların muradını veriyor, ölüm halindeki hastalara sağlıklarını geri veriyordu. Olanaksız bir şey kalmıyordu. Gözle görünmez güç hüküm sürüyordu, biricik kanun, doğaüstünün cilveleriydi. Tapınaklarda sihirbazlar işe karışıyordu; orakların kendi kendine ot biçtikleri, tunçtan yılanların kımıldadıkları görülüyor, tunç heykellerin güldüğü, kurtların şarkı söylediği işitiliyordu. Ermişler, hemen karşılık veriyor, onları saf dışı ediyordu. Mukaddes ekmekler canlı et haline geliyor, betimlemelerinden kan akıyor, toprağa batırılan değnekler çiçek açıyor, pınarlar fişkiyor, yoksulların ayakları dibinde yığınlarla ekmek birikiyor, bir ağaç eğiliyor, İsa'ya tapıyordu. Daha daha, kesik başlar konuşuyor, kırık kupalar kendi kendine onarılıyor, yağmur bir kilisenin üstünden uzaklaşıp civardaki sarayları suya boğuyor, keşiflerin giysileri eskimiyor, her mevsim, hayvan derisi gibi yenileniyordu. Ermenisan'da, zalimler, beş din şehidinin kurşun tabutlarını denize atıyorlardı; içinde havari Barthelemy'nin cesedi bulunan tabut başa geçiyor, öbür dördü saygı olsun diye, ona eşlik ediyorlar, hepsi, bir gibi düzen içinde, meltemde, ağır ağır yüzerek, engin denizlerden, Sicilya kıyılarına kadar geliyorlardı.

Angelique, mucizeye güçle inanıyordu. Bilgisizliği ortasında, yıldızların doğması, menekşelerin açması gibi harikalarla kuşatılmış ' bir halde yaşıyordu. Dünyayı, bir makine gibi değişmez kanunlarla yönetmek düşüncesi, ona divanelik görünüyordu. Kavrayamadığı neler vardı; kudretini ölçmesine olanak olmayan, bazen yüzünde do-

66

laşan engin solukları olmasa varlıklarını tahmin bile edemeyeceği güçlerin ortasında, kendisini ne kadar kaybolmuş, ne kadar zayıf hissediyordu. Nitekim, ilk devir hıristiyanları gibi, okuduğu efsanelerle beslenerek, ilk günahı silmek ödeviyle kendini cansız bir halde Al-lahın ellerine bırakıyordu; hiç hür değildi, ona göndererek, iman yolunu Tanrı sağlayabilirdi; bu yüzden Hubert'lerin damı altına, katedralin gölgesine getirip, orada, itaatten, saflıktan ve inançtan ibaret bir hayat yaşatmasıydı.

Angelique, irsi illet ifritinin, canevinde homurdandığını işitiyordu. Doğduğu memlekette kalsaydı, kim bilir ne olacaktı. Kuşkusuz kötü bir kız olacaktı; oysa, şimdi, bu mübarek köşede, her mevsimde yeni bir sağlıkla büyüyordu. Ezbere bildiği masallardan, orada içtiği imandan, içinde yıkandığı mistik maveradan yapılmış bu çevre; mucizeyi, ona, günlük hayatıyla bir seviyede, doğal gösteren bu görünmez alem çevresi, gufran değil miydi? Gufran, din şehitlerini nasıl silahlandırıyor, bu çevre de, hayat savaşı için onu silahlandırıyor. Angelique de, bilmeden, onu kendisi yaratıyordu; çevre onun efsanelerle kızıyan hayallerinden doğuyordu; onun bilmediği neler varsa onlarla dolup genişliyor, varlığındaki ve eşyadaki bilinmezle cisimleniyordu. Her şey onun kendisinden gelip yine kendisine dönüyor, insan insanı kurtarmak için Tanrıyı yaratıyordu, hülyadan başka bir şey yoktu. Bazen şaşırıyor, kendi varlığından şüphe ederek, şaşkınlık içinde, elini yüzünde gezdiriyordu. Varlığı, bir hayal yarattıktan sonra ortadan kaybolacak bir görüşten oluş-muyor muydu?

Bir mayıs gecesi, üzerinde çok uzun saatler geçirdiği o balkonda, hüngür hüngür ağladı. Kederi yoktu, gelecek hiç kimse olmadığı halde, bir beklemenin heyecanı içindeydi. Gece çok karanlıktı, Clos Marie, yıldızla dolu gökyüzünün altında, karaltılı bir kovuk gibi çukur görünüyor, Angelique yalnız piskoposluk bahçesinin ihtiyar kara ağaçlarıyla, Voincourt konağının kara yığınlarını seçebiliyordu. Yalnız, mihrabın renkli camdan penceresi pırıldıyordu. Mademki ge-

67lecek kimse yoktu, kalbi niçin böyle hızlı hızlı çarpıyordu? Bu, uzak tarihe, ta çocukluğuna ait bir bekleyişti; bir bekleyiş ki. yaşı ilerledikçe büyümüş ergenliğin bu heyecanlı hummasına gelip dayanmıştı. Hiçbir şey ona garip görünmeyecekti. haftalardır hayalinde canlandırdığı bu esrarlı köşeden sesler duyuyordu. Efsane, oraya, ermiş erkek ve kadınlardan, doğa üstü alemini salıvermişti, mucize, orada gelişmeye hazırdı. Angelique. her şeyin canlanmakta olduğunu, işittiği seslerin, vaktiyle sessiz olan şeylerden geldiğini, ağaç yapraklarının, Chevrotte'un sularının, katedralin taşlarının kendisiyle konuştuklarını iyice anlıyordu. Fakat, görünmez alemin fısıltıları ona böyle kimi haber veriyordu, maveradan esen ve havada dalgalanan, bi-. linmedik güçler, ona ne yapmak istiyorlardı? Angelique, hiç kimsenin vermediği bir randevuda imiş gibi, gözleri karanlıklarda, orada du-. ruyor, uykusuzluktan bitik hale gelinceye kadar sürekli bekliyor; bir yandan da, bilmediği alemin,kendi isteği dışında, hayatı hakkında karar verdiğini hissediyordu.

Angelique, bir hafta, böylece, gecenin karanlığında ağladı. Hep oraya geliyor, sabırla bekliyordu. Etrafının kuşatılması, sanki ufuk daralmış da onu sıkıyormuş gibi, devam ediyor, her akşam artıyordu. Eşya, yüreğine ağır basıyor, sesler, şimdi, kafatasının ta içinde uğul-dadığı halde, Angelique, onları

daha net işitemiyordu. Bu, yavaşça bir kavrayıştı, bütün doğa yer ve geniş gökyüzü onun varlığına giriyordu. En hafif bir gürültü olsa, elleri ateş gibi yanıyor, gözleri karanlıkları delmeye uğraşıyordu. Sonunu, beklediği mucize miydi bu? Hayır, yine bir şey yoktu, her halde, bir gece kuşunun kanat çırpmasından başka bir şey değildi. Tekrar kulak veriyor, kara ağaçların ve söğütlerin yapraklarından çıkan başka başka hışırtılara varıncaya kadar seziyordu. Derede bir taş tekerlendikçe, yada etrafı araştıran bir hayvan, bir duvardan süzülürken, belki yirmi kez, böylece, bir ürperti ile tepeden tırnağa titredi. Baygınlıklar geçirerek eğiliyordu. Hiç, yine hiçbir şey yoktu.

68

Sonunda, aysız gökyüzünden, daha sıcak bir karanlık döküldüğü bir akşam, bir şey başladı. Angeliqve, aldandığını sanarak korktu; bu çok hafif, adeta belli belirsiz bir şey, tanıdığı gürültüler arasında yeni. ufak bir gürültü idi. Tekrar duyulması gecikiyor, Angeliqve nefesini tutuyordu. Sonra, yine belli belirsiz daha güçle işitildi. Gözün ve kulakların dışında, bir şeyin yaklaştığını haber veren havadaki bu titremeye, adeta, uzaktan işitilen, güçlkle sezilen bir ayak sesi geliyordu. Angeliqve'in beklediği şey, görünmez alemden geliyor, etrafında ürperen şeylerden ağır ağır çıkıyordu. Gençlik isteklerinin gerçekleşmesi gibi, hülyasından, parça parça ortaya çıkan bir şeydi bu. Boyalı resimden sessiz ayaklarıyla, ona doğru yükselmek için, otlara basarak yürüyen renkli camdaki Saint Georges'mi idi acaba? Pencere de, rastlantı soluklaşıyordu, Angeliqve, bulanık, dumanlı, kızıl bir küçük buluta benzeyen ermiş, artık iyiden iyiye göremiyordu. O gece daha fazla bir şey öğrenemedi. Fakat ertesi gün, aynı saatte, aynı karanlıkta, gürültü arttı, bir parça yaklaştı. Kesinlikle bir ayak sesiydi, yere sürtünerek geçen, hayal gibi ayak sesleriydi. Duruyor, şurada, burada tekrar başlıyor, yerini kesin olarak anıyamıyordu. Belki de Voincourt'ların bahçesinden geliyordu, kara ağaçların altında, gece geç vakit dolaşan birisiydi. Belki de, oradan değil de, piskoposluk bahçesindeki sık ağaçlıklardan, keskin kokusu yüreğini bayıltan iri leylaklardan geliyordu. Angeliqve, karanlıkları ne kadar araştırırsa. beklediği mucizeyi ona, yalnız kulakları, bir de burnu, sanki içine bir nefes karışmış gibi artan o çiçeklerin kokusu haber veriyordu Birçok geceler, ayak seslerinin çizdiği daire, balkonun altında, gitgide daraldı; Angeliqve, seslerin duvara, ayaklarının dibine kadar geldiğini işitti. Ayak sesleri orada duruyor, o zaman, uzun bir sessizlik oluyor, kuşatılma, içinde baygınlık geçirdiğini duyduğu, bilmediği alemin yavaşça ve gitgide büyüyen kucaklayışı tamamlanıyordu.

Ertesi geceler, Angeliqve, yıldızların arasında, yeni ayın ince bir hilal şeklinde belirmediğini gördü. Fakat ay. gün kavuşurken uzaklaşıyor, göz kapağının örttüğü keskin ışıklı bir göz gibi. katedralin

69çatısının arkasına çekiliyordu. Angeliqve, ayı izliyor, her gün, akşamın karanlığı çökerken onun büyüdüğünü görüyor, sonunda, görünmeyen alemi aydınlatacak olan bu meşaleyi bekliyordu. Gerçek, Clos Marie, köhne değirmenin yıkıntılarıyla, ağaçlarıyla hızlı akan deresiyle, karanlıklardan sıyrılıyordu. O zaman, ışık ortasında, yaratılış devam etti. Hülya aleminden gelen şey, sonunda bir vücut gölgesi oldu. Çünkü, Angeliqve, ayın altında kımıldayan, silik bir gölgeden başka bir şey görmemişti. Neydi bu, acaba? Rüzgarla sallanan bir dal gölgesi mi? Bazen, her şey silinip kayboluyor, meydan bir ölüm hareketsizliği içinde uyuyor, Angeliqve, gözüne hayal gözüktüğünü sanıyordu. Sonra, kuşku duymak olanağı kalmadı, koyu renkli bir gölge aydınlık bir alanı aşmış, bir söğütten ötekine süzülmişti. Angeliqve onu gözden kaybediyor, tekrar buluyor, ne olduğunu bir türlü anıyamıyordu. Bir akşam, çevik bir hareketle kaçan iki omuz görür gibi oldu, gözleri hemen kilisenin penceresine itti; pencere, tam karşıdan vuran ay ışığıyla sönmüş, boşalmış gibi, kül rengi idi. O andan başlayarak, Angeliqve, canlı gölgenin uzadığını, penceresine yaklaştığını, kilise

boyunca, otların arasında, şu karakovuklardan o kara kovuklara geçerek hep mesafe kazandığını farkettiler. Onu daha yakında hissettikçe, gitgide artan bir heyecana, görülmeyen gizemli gözlerin bakmasıyla duyulan o sınırlı duyguya kapılıyordu. Kesinlikle orada, yaprakların altında biri vardı, gözlerini kaldırıp, üzerinden ayırmadan, hep kendisine bakıyordu. Ellerinde, yüzünde bu bakışla-rın uzun, çok tatlı, çekingen dokunuşunu duyuyor, efsanenin sihirli aleminden geldikleri için onları saf sanıyor, sakınmıyordu; ilk duy-duğu endişe, mutluluğa karşı duyduğu inançla çok latif bir heyecan haline geliyordu. Bir gece, ay ışığıyla ağaran toprağın üzerinde, gölge, açık ve belli bir çizgi halinde gözüktü; bu, söğütlerin arkasında zili olduğu için göremediği bir adamın gölgesiydi. Adam kımıldamıyordu, Angeliqve, hareketsiz gölgeye uzun uzun baktı.

O günden sonra, Angeliqve birgize sahip oldu. Kireçle badana edilmiş, bembeyaz, çıplak odası bu gizle dolmuştu. Saatlerce,büyük

70

karyolasında, incecik vücuduyla kaybolmuş, yatıp kalıyor, gözleri kapalı olduğu halde uyuyamıyor, pırıl pırıl toprağın üzerindeki hareketsiz gölge, gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. Şafak sökerken gözlerini açtığı zaman, bakışları, koca elbise dolabından köhne sandığa, çini sobadan tuvalet masasına gidiyor, ezbere, yanılmadan çizebileceği o gizemli gölgeyi orada göremediğine şaşırıyordu. Uykuya yatarken, onun perdelerinin soluk renkli fundaları arasından sü-züldüğünü görmüştü. Uyanırken olduğu gibi, rüyalarında da hep onunla uğraşıyordu. Bu, kendi gölgesinin arkadaşı bir gölgeydi, yalnız olduğu halde, rüyasıyla beraber, iki gölgesi vardı. Bu gize, hiç kimseye söylemedi, hatta, o zamana kadar, herşeyi söylediği Hu-bertin'e bile anlatmadı. Hubertine, onun neşeli haline şaşarak sorduğu zaman, Angeliqve, kıpkırmızı kesiliyor, erken gelen ilkbaharın kendisini neşelendirdiğini söylüyordu. İlk güneşli havalarda mest olmuş bir arı gibi, sabahtan akşama kadar vızıldıyordu. İşlediği üstlükler, ipekler ve sırmalar içinde, hiç bu kadar parlaklık saçma-mıştı. Hubertl'ler, gülümsüyorlar, onu, yalnızca sağlıklı sanıyorlardı. Akşam yaklaştıkça neşesi artıyor, ay doğarken şarkı söylüyor, vakit gelince, balkona abanıyor, gölgeyi görüyordu. Mehtap devam ettiği kadar, onu, dimdik ve sessiz, dakikası dakikasına, randevuda hazır buldu, fakat, daha fazla bir şey anlamadı, gölgeyi yapan yaratığın kim olduğunu öğrenemedi; yalnızca bir gölge mi, bir hayal miydi, yoksa kilise camından kaybolan ermiş miydi; yada, vakiyel Cecile'i sevmiş olan melekti de, şimdi de kendisini sevmek için'gökten yere mi iniyordu? Bu düşünce ona gurur verdi, görünmez alemde gelmiş bir okşama gibi, çok zevkli bir şey oldu. Sonra, bunun ne olduğunu anlamak için bir sabırsızlık duydu, tekrar beklemeye başladı.

Tam yuvarlak halindeki ay, Clos - Marie'yi aydınlatıyordu. Gökyüzünün ortasında bulunduğu zaman, tepeden inen beyaz ışığın altında, ağaçların, sessiz ışıklar akıtan pınarlar gibi, hiç gölgesi kalmıyordu. Bütün saha, bu ışığa gömülüyor, bir bir aydınlık dalgası orayı, bir

71billur duruluğu ile dolduruyordu; ışığın parlaklığı öyle delici idi ki, söğüt yapraklarının zarif oyalalarına varıncaya kadar seçiliyordu. Havadaki en hafif ürperti, bitişik bahçelerin iri karaağaçlarıyla katedralin dev cüssesi arasında doğanüstü bir huzur içinde uyuklayan bu ışık gölünü karıştırır gibi oluyordu.

İki gece daha geçmişti, üçüncü gece, Angeliqve, gelip balkona abandığı zaman yüreği şiddetle hopladı. Orada, parlak ışığın ör--tasında, onun, ayakta, yüzü kendisine dönük durduğunu görmüştü. Gölgesi de, ağaçların gölgeleri gibi, ayakları dibinde toplanmış, kaybolmuştu. Belli, yalnız o vardı.

Angelique, onu bulunduğu uzak yerden, güpegündüz gibi, yirmi yaşında, sarışın, uzun boylu, narin görüyordu. Kıvrırcık saçlarıyla, seyrek sakalıyla, irice, düz burnu, mağrur ve tatlı bakışlı kara gözleriyle, bir Saint Georges'a, bir İsa'ya benziyordu. Hem, onu tanıyordu; onu hiçbir zaman başka türlü görmemişti, ta kendisiydi. Angelique, onu bu şekilde bekliyordu. Mucize, sonunda gerçekleşiyordu, görünmez alemin yavaşça yaratışı, bu canlı hayale gelip dayanıyordu. Hayal, bilinmeyen alemden, eşyanın ürpertisinden, mırıldanan seslerden, gecenin hareketli cilvelerinden, Angelique'i, içine baygınlıklar verecek kadar kuşatmış olan şeylerin hepsinden çıkıyordu. Nitekim, onu doğaüstü gelişiyile, yerden iki adım yukarıda görüyor, mucize onu dört taraftan kuşatıyor, ayın gi-zemli gölü üzerinde dalgalanıyordu. İçeriğinde, efsanenin bütün kalabalığı, değnekleri çiçek açan ermiş erkekler, yaralarından yağmur gibi süt akan ermiş kadınlar vardı. Beyazlı bakirelerin uçuşu da yıldızları solduruyordu.

Angelique, hâlâ ona bakıyordu. Hayal, kollarını kaldırdı, apaçık, uzattı. Angelique korkmuyor, ona gülümsüyordu.

72

Her üç ayda bir, Hubertine'in, küllü suya çamaşır bastırması bir mesele oluyordu. Gabet ana isimli bir kadın gündelikle tutuluyor; işlemler dört gün unutuluyordu; bu işe, Angelique de karışıyor, sonra, Chevrotte'un duru sularında çamaşır sabunlamayı ve çalka-lamayı, eğlence ediniyordu. Çamaşır, küllü sudan çıkınca, el arabasıyla küçük ara kapıdan dışarı çıkarılıyor; Clos - Marie'de güzel havada ve bol güneşte, günler geçiriliyordu.

— Anne, bu sefer, ben de yıkıyacağım, çok hoşuma gidiyor! Sonra, sarsıla sarsıla gülererek, kolları dirseklerine kadar sıvalı,

çamaşır tokmağı elinde, Angelique, vücudunu köpük içinde bırakan bu çetin işin verdiği neşe ve sağlıkla, çamaşırını can ve gönülden tokmaktıyordu.

— Kolanını sertleştiyor, bana iyi geliyor, anne.

Chevrotte deresi, kırı yandan biçiyor, önce durgun akarken, sonra çok hızlanıyor, çakıllı bir yokuş üzerinde, iri kaynaşmalarla koşuyordu. Piskoposluk bahçesinin duvarı dibinde bırakılmış, bir çeşit bent kapağından çıkıyordu; öte başta, Voincourt konağının köşesine, yuvarlak bir kemerin altında kayboluyor, toprağa dalıyor, iki yüz metre ötede, Basse sokağının bütün boyunca tekrar meydana çıkıyor, Ligneul'e kadar gidiyor, oraya dökülüyordu. Öyle ki, çamaşır gözkulak olmak lâzımdı, çünkü, sonra peşinden koşmak gerekliydi. Elden kaçırılan her parça, kaybolmuş demektir.

— Anne! durun, durun!.. Şu kocaman taşı peşkirlerin üstüne koyayım. Gücü varsa alıp götürsünüz, hırsız kafir!

Taşı oturttu, uğraşmaktan, yorulmaktan hoşnut, dönüp gitti, değirmen arasından başka bir taş daha çekti, getirdi; bir parmağını ze-deliyecek olsa, sallıyor, bir şey değil, diyordu. Bu yıkıntıların altında barınan yoksullar ailesi, gündüzleri yollara dağılır, sadaka toplamaya çıkardı. Arsa, soluk renkli top söğütleriyle, yüksek kavakla-rıyla, hele otlarıyla omuzlara kadar gelen, çok canlı, taşkın ve sırnaşık otlarıyla,

73latif ve serin bir ıssızlık içinde kalıyordu. Büyük ağaçlan ufku kaplıyor bitişik iki bahçeden,

ürpertili bir sessizlik geliyordu. Saat üçten sonra katedralin gölgesi, bir sakinlikle, uçuşan bir günlük kokusuyla karışık, uzanıyordu.

Angelique, körpe, beyaz kolunun var gücüyle, çamaşırı daha hızlı tokmaklıyordu

— Anne, anne! Bu akşam, öyle yemek yiyeceğim ki!.. Haa! Biliyorsunuz ya. Bana çilekli pasta yapacağınıza söz vermişsiniz.

Fakat o seferki çamaşırda, çalkalama günü, Angelique yalnız kaldı. Gabet ananın birdenbire siyatiği tuttuğu için gelmemişti; Hubertine de başka işlerle uğraşmak için, evde kalmıştı. Genç kız, saman dolu kutusunun içine diz çökmüş, çamaşırları birer birer alıyor, su, bulanıklığı geçip de billur gibi duru hale gelinceye kadar uzun uzun çalkalıyordu. Orada, Hauteceur mihrabının penceresi önünde, hafif bir iskele kurmakla, uğraşan yaşlı bir işçi görerek hayret ettiği için, sabahtan beri, endişeli bir merak duyuyor, hiç telaş etmiyordu. Acaba, kilise penceresini mi onaracaklardı? Tamire de adam akıllı muhtaçtı. Saint Georges betimlemesinin camları eksikti; yüzyıllar boyunca kırılmış daha başka camların yerine, basbayağı camlar konulmuştu. Bununla beraber, bu onarım işi, genç kızı öfkelen diriyordu. Ederin vücudunu delen ermişin ve ejderi, kemeriyle bağlayıp götüren kral kızının noksan yerlerine öyle alışmıştı ki, sanki sakat edilmeleri isteniliyormuş gibi, onlara şimdiden ağlıyordu. Bu kadar eski şeyleri değiştirmek, kutsallığa saldırı demektir. Sonra öğle yemeğinden dönüp gelince, öfkesi geçti. İskelede başka bir işçi vardı; bu işçi gençti, öteki gibi külrengi gömlek giymişti. Angelique, bu işçiyi tanımıştı, o idi.

Angelique, çok neşeli, sıkılganlık duymadan, kutusunun içindeki samanın üzerine diz çökerek eski yerini aldı. Sonra, çıplak bilekleriyle duru suyun içinde çamaşırı, yine çalkalamaya koyuldu. Genç bir tanrı gibi ince sakalı ve dalgalı saçlarıyla, ay ışığının beyazlığı altında

74

gördüğü kadar beyaz cildiyle, bu uzun boyu, ince, sarışın adam o idi. Mademki o idi, kilise, camına bir zarar gelmezdi: Elini sürse onu güzel leştirirdi. Angelique, onu da kendisi gibi bir işçi, herhalde bir cam ressamı olarak sırtında o gömlekle görünce, hiçbir hayal kırıklığı duymamıştı. Tersine, kurduğu olağanüstü servet hülyasına karşı kesin inancı ile, gülümsüyordu. Görünüşten oluşan bir şeydi, bu. Bilmek neye yarardı? Bir sabah, kim olması gerekiyordu, o oluverecekti. Katedralin çatısından bir altın yağmuru dökülüyordu; erguanların uzaktan gelen uğultuları arasında bir zafer marşı yükseliyordu. Hatta, onun gece gündüz orada bulunmak için hangi yoldangeldiğini bile düşünüyordu. Çevredeki evlerin birinde oturmuyorsa, ancak, Magloire sokağına kadar piskoposluk duvarı boyunca giden Guerdaches sokağından geçebilirdi.

O zaman, bir saat vakit geçti, Angelique yüzü neredeyse serin suya degecek kadar eğiliyor, çamaşırını çırpıyordu; fakat eline yeni bir parça aldıkça, başını kaldırıyor, bir göz atıyor, kalbini dolduran heyecan ortasında, bu bakışta, kurnaz bir eda seziliyordu. Beriki iskelenin üzerinde, camın durumunu anlamak için pek meşgul bir tavır almış, ona yangözle bakıyor, Angelique, onu kendisine doğru bu şekilde dönmüş görür görmez, sıkılıyordu. Öfke olsun, sevgi olsun, en küçük bir heyecan duyar duymaz, damarlarındaki bütün kanı yüzüne yöneliyordu. Gözleri ateş saçıyordu, halbuki, Angelique'in, kendisine dikkatle baktığını sezince öyle utanıyordu ki, küçük bir çocuk oluveriyor, ellerini nereye koyacağını bilemiyor, arakadaşı olan yaşlı adama, kekeliyerek emirler veriyordu. Angelique'i, kollarını serinleten bu coşkun suyun içinde, neşelendiren şey, onun da, kendisi "gibi

masum, her şeyin cahili, hayatı tatmak için oburca bir ihtirasa sahip olduğunu sezmesi idi. Olanı biteni yüksek sesle söyleme-ye ihtiyacı yoktu, görünmez kulaklar haber getirir, konuşmayan âğz-lar onu söylerdi. Angeliqve başını kaldırıyor, onun da, kendi başını çevirdiğini görüyor, saatler geçiyordu; çok zevkli bir şeydi, bu.

75 Angeliqve, birdenbire, işçinin, iskeleden atladığını, sonra daha iyi görmek için geriler gibi, otlara basarak arka arka yürüdüğünü, iskeleden uzaklaştığını gördü. Fakat, sırf, kendisine yaklaşmak istediği o kadar açıkça belliydi ki. az daha kahkahayı basacaktı. Her şeyi göze alan bir kimse gibi, ansızın karar verip atlamıştı; işin gülünç ve dokunaklı tarafı, bir kaç adım ötede, arkası ona dönük, kakılıp kalması haddinden fazla şiddetli davranışı verdiği feci sıklılganlık içinde, arkasına dönmeye cesaret edememesiydi. Angeliqve. bir an, onun, geldiği gibi, arkasına bile dönüp bakmadan, tekrar pencereye doğru gideceğini sandı. Ama, beriki, ümitsizce bir karar verdi, arkasına döndü; Angeliqve de, tam o sırada başını kaldırıp o kurnaz bakışıyla baktığı için, göz göze geldiler, bakışları birbirine takılıp kaldı. Bu, ikisini de cökütandırdı: ne yapacaklarını şaşırıyorlardı, o sırada, heyecanlı bir olay olmasaydı, işin içinden bir türlü çıkamayacaklardı.

Angeliqve, üzüntü ile; — Aman! Eyvanlar olsun! diye haykırdı.

Dalgın dalgın sudan çıkarmakta olduğu bir pazen entari, he-yecanı arasında, elinden kurtulmuştu; hızla akan dere, entariyi almış, götürüyordu; bir dakika daha geçerse, Voincourt'ların duvarının köşesinde, Chevrotte'un dalıp gittiği kubbeli kemerin altında gözden kaybolacaktı.

Endişe dolu birkaç saniye geçti, Genç adam, işi anlamış, atıl-mıştı. Fakat, akan su, çakılların üstünde zıplıyor.kafir entari, ondan ıha hızlı koşuyordu. Genç, eğiliyor, entariyi yakaladığını sanıyor. sadece köpüğü avuçluyordu. İki defa. yakalamak üzereyken kaçırdı, Sonunda, coştı, hayatını tehlikeye koyan bir kimsenin cesaretli eda-vla suya girdi, entariyi. tam toprak altına dalacağı anda, kurtardı.

O zamana kadar, kurtarma isini, yürek çarpıntılarıyla seyreden Angeliqve. içinden doğru .bir gülüşün, candan bir gülüşün yükseldiğini hissetti, İşte o kadar hayalini kurduğu o macera, bir göl ke-

76

narındaki o rastlantı, güneşten daha güzel bir gencin, kendisini kurtardığı o müthiş tehlike, işte bu idi. Hatip, muharip Saint Georges, işte bu cam ressamı, kül rengi gömlekleli bu genç işçi idi. Onun, bacakları ıslak, sırlıslık entariyi elinde beceriksizce tutarak, "sudan çekip çıkarmak için yaptığı ısrarlı hareketin gülünçlüğünü anlamış bir halde geri dönüp geldiğini görünce, boğazım gıcıkıyor neşe taşkınlığını durdurmak için, dudaklarını ısırarak zorunda kaldı.

Genç adam, dalmış, onu izliyordu. Gülmemek için kendini tutan Angeliqve, genç vücudunu baştan başa ürperten bu haliyle, son derece şirin bir çocukluk edası taşıyordu. Su serpintileriyle ıslanmış, kolları akıntı ile buz kesilmiş, ormanların yosunları arasından fişkırarak, duru pınarlar gibi, temizlik kokuyordu. Bol güneş ortasında sağlık ve neşe örneği idi. Arkasındaki iş giysisiyle efsanelerde görülen kral kızları gibi fidan boyu, uzun yüzüyle, hem kadın kadıncık, hem de kraliçe idi. Genç adamın, onu sevdiği sanat güzelliği içinde o kadar güzel buluyordu ki entariyi ona nasıl uzatacağını bilemiyordu. Safdil gözükme onu büsbütün kudurtuyordu, çünkü, genç kızın gülmemek için harcadığı çabayı iyice görüyordu. Karar vermek zorunda kaldı, entariyi ona uzattı.

O zaman Angeliqve, dudaklarını açarsa kahkahayı fırlatacağını anladı. Zavallı çocuk! Hali ona ne

kadar dokunuyordu; fakat, dayanılır gibi değildi, Angélique çok mutluydu, gülmek gereksinimi duyuyordu. İçinden nefesini tıkayınca kadar gülmek geliyordu.

Sonunda konuşabileceğini sandı, yalnızca: — Teşekkür ederim, efendim.

Demek istedi. Fakat yine güleceği tutmuştu, güldüğü için kekeleydi, sözü yarım kaldı; çok yüksek perdeden gülüyor, Chevrotte deresini billur şırıltısına karışarak öten bir tannan perdeler şelâlesi halinde gülüyordu. Genç adam şaşırды, söyleyecek bir söz, bir kelime bile bulamadı. O çok beyaz yüzü, birdenbire kızarmıştı; utangaç

77çocuk gözleri, kartal gözü gibi ateş saçmıştı. Çekildi, yaşlı işçi ile birlikte gözden kaybolmuştu ki, Angélique, duru suya eğilmiş, o günün parlak, şen aydınlığı altında, yine, üstüne sular sıçratarak çamaşırını çalkamaya koyulmuş, hala gülüyordu.

Ertesi gün, bir gün öncesinden beri yığın halinde durup süzülen çamaşırını, daha saat altıda serdiler. Rastlantı, güçlü bir de rüzgar çıkmış, çamaşırın kurumasına yardım ediyordu. Hatta, parçalar uçmasını diye, dört köşelerinden, taşlarla tutturmak gerekti. Yıkılan çamaşırların hepsi, yeşil otların üstüne bembeyaz, orada serili duruyor, mis gibi bitki kokuyordu; sanki çayırdaki, birdenbire, kar gibi beyaz papatyalar açmıştı,

Angélique, kahvaltıdan sonra, gelip bir göz atınca, çok canı sı--kıldı. Engin soluklarla temizlenmiş gibi görünen, çok .duru, mavi gökte, rüzgar o kadar şiddetleniyordu ki, bütün çamaşırlar uçacak hale geliyordu; bir çarşaf kaçmış, peşkirler gidip, bir söğüdün dallarından, mendiller havalanıyordu. Orada da kimsecikler yoktu! Angélique'in aklı başından gidiyordu. Çarşafı yaymak isteyince, boğuşmak zorunda kaldı. Çarşaf, onu sersemletiyor, bayrak gibi şak-lıyarak vücuduna sarılıyordu.

O zaman, rüzgar ortasında, bir ses işitti.

— Matmazel, size yardım edeyim, ister misiniz? diyordu.

O idi; Angélique, ev kadınlığı kaygısından başka bir şey düşünmeden, derhal haykırdı:

— A, elbette, yardım etsenize!.. Ucundan yakalayın, şurasından! Sıki tutun!

Sağlam kollarıyla çekiştirdikleri çarşaf, yelken gibi çırpınıyordu. Sonra, onu otların üstüne koydular, dört ucuna daha iri taşlar yerleştirdiler. Şimdi, sımsıki tutulan çarşaf yere serilmişti. Ama aralarında bu göz kamaştırıcı beyazlıktaki bez olduğu halde iki başına diz çökmüşler, yerlerinden kalkmıyorlardı.

78

Sonunda, Angélique gülümsedi; fakat, bu gülümseme kurnazca değildi, bir teşekkür gülümsemesiydi. Genç, cesaretlendi.

— Benim adım Felicie, dedi.

— Benimki de Angélique.

— Ben cam ressamıyım; şu percereyi onarma işini bana verdiler.

— Ben de, annem ve babamla şurada oturuyorum; işlemeciyim. Sert rüzgar, sözlerini alıp götürüyor, içine gömüldükleri sıcak

güneşin ortasında, onları, diri, saf esintileriyle kamçılıyordu. Bildikleri şeyleri, birbirlerine söylemek zevki için birbirlerine anlatıyorlardı.

— Camı değiştirmeyeceksiniz ya?

— Hayır, hayır. Onarılan yer görülmeyecek bile... Onu, sizin kadar ben de seviyorum.

Gerçekten, severim onu. Renkleri ne kadar tatlı!.. Ben bir tane Saint Georges işledim, ama, o bunun kadar güzel değildi.

. — Oo! Nasıl güzel değil... Eğer, rahip Cornille'in pazar günü giydiği kırmızı kadife üstükteki Saint Georges'sa, ben onu gördüm. Bir harika!

Angelique, sevincinden kızardı, birdenbire ona haykırdı:

— Çarşafın, sol yanındaki kenarına bir taş koyun, rüzgar bir daha uçuracak.

Genç adam atıldı, yeniden uçuşa uğraşan mahpus bir kuşun kanat çırpması gibi geniş geniş çırpınan çarşafı taşla bastırdı. Çarşaf, artık kımıldamayınca, bu sefer, ikisi de kalktılar.

Angelique, şimdi, ot bürümüş dar patikalardan, çamaşırların arasından yürüyor, her birine bir göz atıyordu; genç adam da oldukça telaşlı, bir önlük veya bir mutfak paçavrası zihniyle oldukça meşgul, onun peşinden geliyordu. Bu, çok doğal gibi görünüyordu. Nitekim,

79genç kız konuşmaya devam etti, günlerini nasıl geçirdiğini, nelerden hoşlandığını anlattı.

— Ben, her şeyin yerli yerinde bulunmasını isterim... Sabahleyin, atelyedeki guguklu saat beni hep altıda uyandırır; ortalık aydınlık olmasa bile giyinirim, çoraplarım şurada durur, sabun beridedir, merak işte. Yoo! Doğuştan böyle değilim, öyle dağınık bir kızdım ki, annem az çıkışmadı bana!.. Sonra, atelyede de iskemle hep aynı yerde, ışığa karşı olmazsa, yapacağım işten hayır gelmez. Bereket versin, solak da değilim, yalnız sağ elimle çalışmak illetim de yoktu, iki elimle de işlerim, Tanrı vergisi iste, herkes yapamaz... Çiçeklere de bayılırını, ama yanımda bir demet çiçek dursa, müthiş baş ağrılarına yakalanırım. Yalnız menekşe dokunmuyor, hem de şaşılacak şey, menekşenin kokusu rahatsız etmiyor da, ferahlık veriyor. Bir parça rahatsızlık duysam, menekşe kokladım mı, hemen iyi gelir.

Genç adam, hayran hayran, onu dinliyordu, Onun, son derece fü-sunlu, dokunaklı ve sürekli sesinin tatlılığıyla mest oluyordu; bu insan sesinden duygulansa gerekti, çünkü, bazı hecelerin yumuşak perdeleri, gözlerini yaşartıyordu.

Angelique, sözünü keserek:

— Hah! dedi, gömlekler kuruyor, işte.

Sonra, kendisini tanıtmak için safdil ve bilinçsiz bir gereksinme ile gizli yönlerini anlatmaya devam etti.

— Beyaz, her zaman güzeldir, değil mi? Gün oluyor, maviden, kırmızıdan, bütün renklerden bıkiyorum, halbuki beyazda, eksiksiz zevk veren bir şey var, beni hiç bıktırmıyor. Beyazın gözü inciten hiçbir yanı yok, insan, içinde kaybolmak istiyor... Bizim, sarı benekli, beyaz bir kedimiz vardı, beneklerini boyamıştım. Çok güzel oldu ama, boya tutmadı... Bakın, size bir şey söyleyim! Annem bilmez, beyaz ipek kırpıntılarını hep biriktiriyorum, bir çekmece dolusu var, bir şey için değil, biriktirmek, arada sırada elimi sürmek için... Bir sır-

80

rım daha var, oo! büyük bir sır, bu! Her sabah, uyandığım zaman, karyolamın yanında birisi vardır, evet, kanatlanmış bir beyazlık.

Genç, hiç kuşku duymadı ona inanmış göründü. Bu yalın ve olağan bir şey değil miydi? Genç bir prenses olsa, sarayının kargaşa-sı içinde, onun kalbini bu kadar çabuk kazanamazdı. Angeliqve'in, bu yeşil otlar üzerindeki beyaz çamaşırlar arasında, neşeli ve öyle şirin bir hali vardı ki, gitgide artan bir kucaklama ile, onun kalbine so-kuloyurdu. Artık olan olmuştu. Gözünde yalnız Angeliqve vardı, hayatının sonuna kadar onun peşinden gidecekti. Genç kız, hala kısa adımlarla hızlı hızlı yürüyor, ara sıra başını çevirip gülümsüyordu; Felicien de, yüreği bu mutlulukla dolup taşarak, ona erişmeye asla ummaksızın, hep Angeliqve'in peşinden gidiyordu.

Fakat bir bora koştı, ince pamuklu bezden yakalıklar ve kolluklar, batist boyun atkıları ve hotozlar gibi küçük parçalar fırtınaya yakalanıp süreklenen bir beyaz kuş sürüsü gibi havalandı, uzağa düştü.

Angeliqve koşmaya başladı.

— Eyvahlâr olsun! Celsenize! Bana yardım etseniz!

İkisi de seğırtmişlerdi. Angeliqve, Chevrotte deresinin kenarında, bir yakalığı ele geçirdi. Felicien de, yüksek ısırganların arasında bulduğu iki hotozu elinde tutuyordu. Kolluklar, birer birer bulundu. Fakat, hızla koşarlarken Angeliqve'in uçuşan etekleri ona üç kez sür-tünmüştü; her sütünmede Felicien'in yüreği hopluyor, yüzü birdenbire kıpkırmızı kesiliyordu. Önü sıra kaçan son bir boyun atkısının yakalamak için atıldığı sırada, Felicien de ona süründü. Angeliqve nefes nefese, hareketsiz, ayakta kalmıştı. Bu heyecan, gülüşünü bulandırıyor, artık şaka etmiyor, bu masum ve beceriksiz koca çocukla alay etmiyordu. Nesi vardı da, böyle neşesizleşmişti, bu tatlı heyecanın içinde, böyle ezginlik duyuyordu? Felicien, ona boyun atkısını uzattığı zaman, elleri biribirine dokundu. Ürperdiler, şaşaladılar,

81bakıştılar. Angeliqve hızla geri çekilmişti. Başına gelen bu görülmedik bu durum karşısında ne yapacağını bilemeden birkaç saniye durdu. Sonra, birdenbire telaşla koşmaya başladı, kollan küçük parça çamaşırlarla dolu, geri kalanları da orada bırakarak kaçtı. O zaman, Felicien konuşmak istedi. — Ooh! Lütfen... Rica ederim...

Rüzgar artıyor, nefesini kesiyordu. Sanki bu şiddetli rüzgar onu alıp götürüyormuş gibi, yeis içinde, koşusunu izliyordu. Angeliqve, çarşafarla örtülerin beyazlığı, yandan vuran güneşin solgun sarı ışığı ortasında koşuyor, koşuyordu. Katedralin gölgesi onu kavırıyor gibiydi, genç kız, arkasına bile bakmadan, küçük bahçe kapısından evine girmek üzere idi. Fakat, kapının eşiğinde, ani bir iyilik duyarak, Felicien, kendisini fazla dargın sanmasın diye, hızla döndü. Mahcup, gülümsüyerek, haykırdı:

— Teşekkür ederim! Teşekkür ederim!

Uçuşan çamaşırlarını toplamasına yardım ettiği için mi teşekkür ediyordu? Başka bir şey için mi teşekkür ediyordu? Angeliqve gözden kaybolmuş, kapı kapanmıştı.

Felicien, kırın ortasında, pürüzsüz gökte yürek ferahlatıcı düzenli soluklarla esen rüzgarın altında, yalnız kaldı. Piskokopluğun kara ağaçları, kabaran bir deniz gibi, uzun hışırtılarla kımıldanıyor, katedralin setleri ve istinat duvarları arasında yüksek bir ses uğulduyordu. Fakat, Felicien, yalnız, bir leykak dalına bir demet çiçek gibi takılı, Angeliqve'e ait küçük bir hotozun hafif hafif şaklamasını işitiyordu.

O günden sonra, Angeliqve ne zaman penceresini açsa, aşağıda, Clos - Mari'de, Felicien'i gördü. Kilise camını bahane ediyor, hep orada vakit geçiriyor, fakat iş, zerre kadar ilerlemiyordu. Bir fundanın arkasına, otların üstüne uzanıp saatlerce kalıyor, yaprakların arasından, pencereyi gözetliyordu. Sabah akşam, karşılıklı gülümsemek çok

82

zevкли bir şeydi. Angeliqve mutlu bundan daha fazla bir şey istemiyordu. Çamaşır ta üç ay sonra bir kere daha yıkanacaktı. Bahçe kapısı o zamana kadar kapalı duracaktı. Fakat, birbirlerini her gün göre göre, üç ay çok çabuk geçirdi! Sonra, gündüzleri, b akşam bakışmak için, geceleri, ertesi sabah bakışmak için yaşamaktan daha büyük mutluluk olur muydu?

Angeliqve daha ilk rastlaştıklarında adetlerini, zevklerini, kalbinin ufak sırlarını, her şeyi söylemişti. Öteki susmuş, adının Felicien olduğunu söylemişti. Angeliqve, başka bir şey bilmiyordu. Belki de, bunun böyle olması, kadının, kendini tamamen vermesi, erkeğin, bilinmeyen içine çekilmesi gerekiyordu. Angeliqve acele etmiyor, hiç bir panik duymuyor, kesin gerçekleşecek olan şeyleri düşünerek gülümsüyordu. Sonra da, onun bilmediği şeyin değeri yoktu, asıl sorun birbirlerini görmeleriydi. Angeliqve, onun hakkında hiç bir şey bilmiyor, öyle ki fikirlerini bakışından anlayacak kadar onu tanıyordu. Gelmişti, Angeliqve onu tanımıştı ve sevişiyorlardı.

O zaman, birbirlerine bu uzaktan sahip oluşun tadını zevkle duydular. Keşfettikleri şeylerle, hep, yeni yeni hayranlıklar duyuyorlardı. Angeliqve'in, iğneden zedelenmiş uzun elleri vardı, Felicien, bu elleri taparcasına sevdi. Angeliqve, onun ince ayaklarını gördü, küçüklüklerinden gurur duydu. Onun her şeyi gururunu okşuyordu, güzel olduğu için ona minnettardı, Felicien'in sakalının saçlarından daha açık kumral olduğunun farkına vardığı akşam, şiddetli bir sevinç duydu; bu sakal, Felicien'in gülüşüne son derece mutluluk veriyordu. Angeliqve, bir sabah eğildiği zaman, Felicien, onun narin boynunda esmer bir leke görmüş, heyecan, içinde, kendinden geçmiş, oradan ayrılmıştı. Kalpleri de birbirlerine açılıyordu, orada da birçok şeyler buldular. Angeliqve'in penceresini açarken yaptığı safdil ve duyarlı hareket, onun, küçük işlemeci kız durumu içinde, bir kraliçe ruhu taşıdığını gösteriyordu. Angeliqve de, Feli-cien'in, otlara ne

83kadar hafif basarak yürüdüğünü görünce, onun iyi yürekliliğini anlıyordu. Birbirlerini. gördükleri bu ilk sıralarda çevrele-rinde yeteneklerden ve cazibelerden bir parıltı vardı. Her görüşme-lerinin, kendine özgü büyüleyiciliği vardı. Onlara, bu birbirlerini görme bahtiyarlığın asla tüketmeyeceklermiş gibi geliyordu.

Fakat, Felicien, çok geçmeden, bir parça sabırsızlık göstermeye başladı. Artık, bir fundanın dibine uzanıp, saatlerce, mutlak bir mut-luğun verdiği hareketsizlik içinde kalmıyordu. Angeliqve gözü-küp balkon parmaklığına çalışıyordu. Angeliqve, buna bir parça öfkeleniyordu, çünkü, farkına varırlar diye korkuyordu. Hatta, bir gün gerçekten bozuştular. Felicien şaşır-dı kaldı, yüzünde öyle bir rica ifadesi vardı ki, Angeliqve, her zamanki gibi aynı saatte bakona gelip parmaklığına dayanarak onu affetti. Fakat, beklemek Felicien'e yetmiyordu, tekrar yaklaştı-maya başladı. Şimdi, artık Clos - Marie'yi heyecanı-yla dolduruyor, aynı zamanda, her tarafta birden gözü-küyordu. Her ağaç gövdesinin arkasından çıkıyor, her böğürtlen kümesinin tepesinde gözü-küyordu. Karaağaçların tepesindeki yabancı güvercinler gibi, meskeni civarda, iki dal arasında olsa gerekti, Chevrotte deresi, bütün zamanın orada geçirmesi için bir bahaneydi, akar suyun üstüne eğiliyor, orada, uçuşan bulutları izlemeye dalmış gibi gözü-küyordu. Angeliqve, bir gün onu, değirmen yıkıntısında yıkık bir sundurmanın çatısı üstünde, ayakta gördü; uçup genç kızın omuzuna konamadığına esefli, böyle birparça yükseldiği için mutlu-ydu. Bir gün, onu, kendinden daha yüksekte, katedralin iki penceresi arasında, zakirler dairesinin taraçasında görünce, hafif bir çığı-lığı tuttu. Anahtarı zangoçta duran bir kapı ile kapalı bu galeriye nasıl ulaşabilmişti? Başka seferler, nasıl oluyordu da onu, kubbe altının istinat duvarlarında ve payandaların tepelerinde, ta gökyüzünde görüyordu? Felicien, o yüksek yerden, küçük çan kulelerini tepesinde uçuşan kırlangıçlar gibi, ta onun odasının içini görüyordu. Angeliqve, gizlenmeyi hiç aklına getirmemişti. O günden sonra sımsıkı kapandı; kendisini, kuşatılmış,

84

hep iki kişi halinde yaşar hissettikçe, gitgide artan bir endişeye kapılı-yordu. Acelesi yoksa, kalbi, büyük yortu günlerinde kilisenin gümbür gümbür çalan büyük çanı gibi, niçin bu kadar hızlı atı-yordu?

Arada üç gün geçtiği halde, Angeliqve, Felicien'in gittikçe artan cüretinden korktuğu için meydana çıkmamıştı. Onu bir daha göremeyeceğine, kendi kendine yemin ediyor, ondan nefret etmeye kendini alıştı-rıyordu. Fakat, Felicien, kendi ateşinden ona da vermişti, yerinde duramı-yordu, işlediği üstlüğü elinden bırakmak için türlü bahaneler buluyordu. Nitekim, Gabet ananın yataktan çıkamadığını, derin bir yoksulluk içinde bulunduğunu haber alınca, onu her sabah yoklamaya gitti. Kadıncağız, hemen oracıkta, Orfevres sokağında, üç kapı ileride oturuyordu. Angeliqve, ona, et suyu, şeker getiriyor, tekrar gidiyor, Grand Rue'deki eczanelen ilaçlarını alı-yordu. Bir gün, elinde paketlerle, ilaç şişeleriyle eczanelen gelirken, Felicien'i, hasta yaşlı kadını başı ucunda görünce şaşaladı. Felicien kıpkırmızı kesildi, beceriksizce sıvıştı. Ertesi gün, Angeliqve, hastanın yanından ayrılacağı sırada, Felicien yine geldi; genç kız, hoşnutsuzlukla, yerini ona bıraktı. Yoksullarını görmesine engel olmak mı istiyordu, kuzum? Angeliqve, tam da, hiç bir şeyi olmayanları lütfâ boğmak için her şeyini verdirten o merhamet nöbetlerinden birine yakalanmıştı. Acı çekenler aklına geldikçe, varlığı, kardeşçe bir acıma içinde eriyordu. Basse sokağında oturan kör ve kötürüm Mascart babanın evine koşuyor, götürdüğü bir tabak çorbayı ona eliyle içiriyordu. Karı koca ikisi de doksanlık birer yaşlı olan Chouteau'ların Magloire sokağında oturdukları mahzene, Hubert'lerin tavan arasından, eski eşya alıp götürmüş, orayı düzeltmişti; daha başkalarına, daha daha başkaları-na, mahalledeki bütün çaresizlere etrafında sürünüp duran şeylerden alıp alıp taşı-yor, onlara gizlice bakıyor, bir gün önceden kalmış yemek artığı karşısında şaşırıp yüzlerinin güldüğünü görünce, sevini-yordu. Halbuki, bunların hangisine gitse, artık, Felicien'i tekrar görmek korkusuyla pencere önünde durmaktan sakınan Angeliqve, onu hiç bu

85

kadar fazla görmemişti. Şaşkınlığı artıyor, kendisini çok öfkeli sanıyordu.

Bu maceranın en kötü tarafı şu oldu ki, Angeliqve, biraz sonra, merhametinden bezdi. Bu çocuk, iyilik etmekten duyduğu zevki bozuyordu. Evvelce, onun yoksulları belki başkalarıydı, ama bunlar değildi, çünkü o yoksulları hiç yoklamıyordu; mutlaka kendisini gözetlemiş, o yoksulların kimler olduklarını anlamak, onları, birer birer böyle elinden almak için, peşinden çıkmış olacaktı. Artık, elinde küçük bir yiyecek sepetiyle Chourteau'ların evine ne zaman gelse, masanın üstünde çil paralar vardı. Bir gün bütün hafta biriktirdiği para olan on meteliği, koşa koşa, sürekli tütünsüzlükten dert yanan Mascart babaya götürdüğü zaman, onu, güneş gibi pırıl pırıl yirmi franklık bir sikkeye konmuş gördü. Gaber anayı yoklamaya gittiği bir akşam da, kadın, kasabaya inip bir bank not bozdurmasını ondan rica etti. Angeliqve, kendisinde para yokken Felicien'in rahatça kesesini boşalttığını görüp zayıflığını anladıkça, yüreği ne kadar sızlıyordu! Gerçi yoksulların konduğu bu nimete memnundu; fakat, başka birisi bu kadar fazla verirken, kendisi bu kadar az verdiği için üzülüyor, verecek mutluluk bulamıyordu. Beceriksiz çocuk, anlıyamıyor, onu elde ettiğini sanarak bir cömertlik gereksinimine kapılıyor, onun sadakalarını mahvediyordu. Üstelik de Angeliqve, bütün yoksulların evinde, onun methini dinlemek zorunda kalıyordu. Ne iyi, ne akıllı, uslu ne terbiyeli delikanlı idi! Hepsi, varsa yoksa onu anlatıyorlardı, Angeliqve'in sadakalarını sanki küçümser gibi, onun sadakalarını gözleri önüne seriyorlardı. Angeliqve, Felicien'i unutacağına yemin ettiği halde, yoksullara, ona ilişkin sorular soruyordu: Ne bırakmıştı? Ne demişti? Güzeldi de, şefkatliydi, utangaçtı da, değil mi? Acaba kendisinden söze kalkışıyor muydu? A! Elbette, her zaman söz ediyordu! O zaman, Angeliqve, ondan büsbütün nefret ediyordu. Çünkü yüreği fazla sıkılmaya başlıyordu.

Ama, iş böyle sürüp gidemezdi; bir mayıs akşamı, şirin bir ala-

86

cakaranlıkta, felaket patlak verdi. Angeliqve Labballeuse'e, eski değirmenin yıkıntılarında barınan o çok çocuklu yoksul kadına gitmişti. Orada yalnız kadınlar vardı, yüzü kırış kırış bir yaşlı kadın olan Lamballeuse ana ile, yirmi yaşında bir yabancı olan büyük kızı Ti-ennete, kızıl saçları altında, gözleri şimdiden şeytanlık dolu iki küçük kızkardeşi Rose'la Jeanne vardı. Dördü de, kasabanın dışındaki yollarda, hendekler boyunca dileniyorlar, sicimle tutturulmuş şı-pıtıklarının içinde ayaklan yorgunluktan bitkin bir halde, geceleyin dönüyorlardı. O akşam da, Tiennette, kendi papuçlarını, sonunda çakıl taşları arasında bırakmış, topukları kan içinde, yaralı gelmişti. Kapılarının önüne, Clos Marie'nin yüksek otları arasına oturmuş, etlerine batan dikenleri ayıklıyordu; annesiyle iki küçük kardeşi de çevresini sarmışlar sızlanıp duruyorlardı.

O sırda, Angeliqve, onlara her hafta verdiği, ekmeği, önlüğünün altına saklamış, geldi. Küçük bahçe kapısından sıvışmak, koşa koşa eve dönmek niyetinde olduğu için, kapıyı açık bırakmıştı. Fakat, bütün aileyi göz yaşları içinde görünce durdu.

— Ne var kuzum? Ne oldunuz? Lamballeuse ana:

— Ah, matmazelciğim! diye inledi, bakın şu sersem koca kız, kendini ne hale koymuş! Yarın yol yürüyemeyecek, koca gün gürültüye gitti... Ayakkabı gerekli.

Rose'le Jeanne, dağınık saçlarının altında gözleri ışıltılı ışıltılı cırtlak seslerle bağırarak daha fazla hıçkırmağa başladılar.

— Ayakkabı gerekli, Ayakkabı gerekli.

Tiennete, sıska kara yüzünü yarı kaldırmıştı, sonra, hiçbir şey söylemeden, uzun bir diken, bir iğne ile kurcaladı, ayağını tekrar kanattı.

Angelique, etkilenmişti, sadakasını verdi.

— Hele şu ekmeği alın, bakalım, dedi.

87

İÇocukların anası:

— Eh! Ekmek, gerekli dedi. Ama, ekmekle yürüyecek değildi elbette. Hem de Bligny panayırına gidecekti, her yıl, kırk metelikten fazla para yaptığı bir panayır... Hey Tanrım, sen bilirsin, durumumuz ne olacak?

Angelique'in, merhametten ne yapacağı bilemediğinden, dili tutuldu. Cebinde yaklaşık beş metelik vardı. Beş metelikle, elden düşme bile kundura alınamazdı. Her seferinde, parasızlığı onun elini ayağını bağlıyordu. O dakikada, onu büsbütün çileden çıkararak şey, gözlerini öte tarafa çevirdiği sırada, birkaç adım ötede, gitgide bastırarak akşam karanlığı içinde, Felicien'in ayakta durduğunu görmesi oldu. Konuşulan şeyleri işitmiş olsa gerkti, belki de çoktan beri oradaydı. Her zaman, Angelique'in karşısına böyle çıkıyor, genç. kız onun, nereden, nasıl geldiğini asla anlayamıyordu. — Kunduraları verecek, diye düşündü.

Gerçekten, Felicien ilerliyordu bile. Morumsu gökte, ilk yıldızlar doğuyordu. Yukarıdan, ılık, engin bir huzur dökülüyor, söğütleri karaltıya gömülen Clos - Marie'ye bir durgunluk çöküyordu. Katedral, batıda, ancak siyah bir çizgiden oluşuyordu. Kesinlikle kunduraları verecek.

Angelique, bu düşünceyle, gerçek bir yeis duyuyordu. Demek ki her şeyi o verecekti, kendisi bir kez bile onu alt edemeyecekti! Yüreği çatlıyacak gibi atıyordu, kendisi de zavallıları hoşnut edebildiğini göstermek için, çok zengin olmak istiyordu.

Fakat Lamballeuse'ler, iyi yürekli mösyöyü görmüşlerdi, anaları seğirtmişti; iki küçük kız kardeş, ellerini uzatmışlar, sızlanıyorlardı. Ablaları, kanlı topuklarından ellerini çekmiş, yan gözle bakıyordu. Felicien:

— Beni dinleyin, kadınım, dedi. Grand Rue'ye giderseniz, Basse sokağının köşesinde...

Angelique anlamıştı, orada bir kunduracı vardı. Şiddetle, Felicien'in sözünü kesti, öyle heyecanlı idi ki, rastgele sözler kekeliyordu.

— O kadar yola, boşuna eziyet... ne gerek var?... Daha kolay du-ruken...

Daha kolay dediği şeyi bulamıyordu. Felicien'den önce sadaka vermek için ne yapsaydı, ne yaratsaydı acaba- Ondan bu derece nefret duyduğunu asla tahmin edemezdi.

Felicien devam etti:

— Benim tarafımdan gittiğinizi söylersiniz. Dersiniz ki...

Angelique bir kere daha onun sözünü kesti, heyecanlı bir davranışla, tekrar:

— Daha kolayı var... Daha kolayı var...

Dedi. Birdenbire Sakinleşti, bir taşa oturdu, kunduralarını bağını çözdü, telaşlı elleriyle onları çıkardı, çoraplarını da çıkardı.

— İşte! Bakın ne kadar kolay! Zahmet etmeye ne gerek var? dedi. .

Lamballeuse ana, adeta yepyeni olan kunduraları kontrol ederek:

— Ah! İyi yürekli matmazelciğim, Tanrı sizden razı olsun! dedi. Ayağına uysun diye yüzlerini keserim... Tiennette, teşekkür etsene, koca sersem!

Tiennette, Rose'la Jeanne'ın göz koydukları çorapları, onları ellerinden çekip almıştı. Ağzını bile açmadı. Fakat, o sırada Angelique, ayaklarını çıplak olduğunu ve Felicien'in, onları gördüğünü fark etti. Pek utandı." Kalkarsa, ayaklarını daha iyi göreceğine emin olduğu için, kımıldamaya cesaret edemiyordu. Sonra, telaşlandı, aklı başından gitti, kaçmaya başladı. Ufacık ayakları, otların üstünde, bembeyaz koşuyordu. Gece karanlığı daha koyulaştı, Clos - Marie, çevresindeki ulu ağaçlarla katedralin kara yığını ortasında, bir karaltılar

89denizi haline geliyordu. Zemini örten karanlıklarla bir hizada, yalnız, ufacık beyaz ayakların, güvercinler gibi parlak beyaz ayakların kaçıışından başka bir şey görünmüyordu.

Angelique. sudan korktuğu için, ürkmüş, köprü olarak kullanılan kalastan geçmek üzere, Chevrotte deresi boyunca ilerliyordu. Fakat, Felicien, çalılıklardan aşır kestirmeden yürümüştü. O zamana kadar çok çekingen olduğu halde, Angelique'in beyaz ayaklarını görünce, ondan daha fazla kızarmıştı bir ateş onu itiyor, daha ilk günden, gençliğinin taşkınlığı içinde, bütün benliğini kavrayan aşkı haykırmak istiyordu. Sonra, Angelique, kendisine sürtünerek geçince, Felicien, dudaklarını yakan itirafı, ancak kekeliyerek söyleyebildi.

Angelique, heyecan içinde, durmuştu. Bir an dimdik, ona baktı. Öfkesi, beslediğini sandığı kin, siliniyor, tatlı bir heyecan duygusu içinde eriyordu. Felicien ne söylemişti ki, bu kadar heyecana kapılıyordu? Kendisini seviyordu, Angelique bunu biliyordu, halbuki, kulağına mırıldanılan o söz, onu şaşkınlık ve korku içinde bırakıyordu.

Felicien cesaretlenmiş, yüreği açık, ortaklaşa merhametle onun yüreğine yaklaşmıştı; tekrar:

— Seni seviyorum, dedi.

Angelique, aşktan korktu, tekrar kaçmaya başladı. Bu sefer, Chevrotte deresi onu durdurmadı; Angelique, kovalanan dişi geyikler gibi, suya girdi, ufacık ayakları, orada, çakılların arasında, buz gibi suyun ürpertisi altında, koştu. Bahçe kapısı kapandı, ufacık ayaklar gözden kayboldu.

90

VI

Angelique, iki gün, vicdan azabıyla kıvrandı. Yalnız kalır kalmaz, sanki bir suç işlemiş gibi, ağlıyordu. Aynı soru, telâş verici bir şüpeyle, hep aklına geliyordu. O delikanlı ile günah mı

işlemiştir, acaba? Efsanedeki, şeytana uyan kötü kadınlar gibi cehennemlik mi olmuştu? Çok hafif sesle mırıldanılan o "sizi seviyorum" sözleri, kulaklarında öyle bir çınliyordu ki, kesinlikle, görünmez âlemin derinliğinde saklı, herhangi bir olağanüstü güçten geliyordu. Fakat, cehalet ve yalnızlık ortasında büyüdüğü için, bilmiyordu, bilmezdi.

O delikanlı ile günah mı işlemişti? Olayları iyice hatırlamaya çalışıyor, masumluğunun kuruntularını - tartışıyordu. Günah neydi? Birbirini görmek, konuşmak, sonra, anaya babaya yalan söylemek, günaha girmek için yeter miydi? Bütün kötülük bundan oluşmasa gerekti. Öyleyse, niçin böyle yüreği sıkılıyordu? Eğer suçlu değilse, niçin, yeni bir ruhla çırpınıyor, kendisini başka bir insan hissediyordu? Günah, belki de, yüreğine ezginlik veren o gizli huzursuzlukta büyüyordu. Kalbi, belirtilmemiş şeylerle, daha anlamadan telâşlandığı, gelecekteki sözleri ve hareketlerin karma-karışıklığı ile dolu idi. Yanaklarına bir kan dalgası yayılıyor, o korkunç "sizi seviyorum" sözlerinin çınladığını işitiyor; artık, karşılaştırma yapmıyor olaylardan kuşku duyarak, suçun, maverada, adı olmayan, şekli olmayan şeyde bulunmadan korkarak hıçkırmaya başlıyordu.

Ona en fazla sıkıntı veren, Hurbert'in'e açılmamış olmasıydı. Angelique sorabilse, Hubertine, herhalde ona öyle geliyordu ki, derdini bir kimseye söylese iyileşecekti. Fakat, giz, haddinden fazla büyümüşü. Angelique utancından ölecekti. Hileci oluyor, varlığının derinliğinde fırtınalar estiği halde, o, içi rahatmış gibi haller alıyordu. Dalgın zamanlarında bunun nedenini soracak olsalar, gözlerini hayretle açıyor, hiçbir şey düşünmediği yanıtını veriyordu. Tezgâhının

91 önüne oturmuş, elleri kendiliğinden iğneyi batırıp çıkarıyor, uslu uslu oturduğu halde sabahtan akşama kadar, bir tek düşünceyle tükeniyordu. Seviliyordu, seviliyordu! Ya kendisi, o da seviyor muydu? Cahilliğinin yanıtı bırakmış bu soru, henüz karanlıktı. Bunu, ser-sergileninceye kadar, kendi kendine tekrar tekrar soruyordu; kelimeler her zamanki anlamlarını yitiriyordu; her şey, onu alıp sürükleyen bir çeşit baş dönmesi içine karışıp gidiyordu. Sonra bir çabayla kendini topluyor, aklı tekrar başına geliyordu. İğne elinde, her zamanki dik-Jcatiyle, bir hülya içinde, yine de nakısını işliyordu. Belki de büyük bir hastalık, için için hazırlanıyordu. Bir akşam, yatağına yatacağı sırada, vücuduna bir ürperti yapıştı; bir daha kalkmıyacağını sandı. Kalbi çatlayacak gibi atıyor, kulaklarına çan uğultuları doluyordu. Seviyor muydu, yoksa ölecek miydi? Hem böyle düşünüyor, hem ipliğine bal mumu sürerken bir yandan da kendisine endişeyle bakan Hubertine'e gülümsüyordu.

Hoş, Angelique, Felicien'i bir daha görmemeye and içmişti. Clos-Marie'nin arsız otlarına artık ayak basmıyor, yoksulları yoklamaya bile gitmiyordu. Karşı karşıya tekrar buluştukları gün müthiş bir şey olmasından korkuyordu. Verdiği kararda, belki de işlemiş olduğu günahın dolaylı kendini cezalandırmak için, bir tövbe düşüncesi de vardı. Onun için, sabahları korktuğu adamı Chevrotte deresi kenarında görmek endişesiyle, pencereden göz atmamaya kendini mahkûm ediyordu. Ama şeytana uyup da bakacak ve onu orada göremeyecek olursa, ertesi güne kadar hüzne gömülüp kalıyordu.

Bir sabah, Hubert, tezgâha bir âyin gömleği germekle uğraşırken, bir çingirak sesi işitip aşağıya indi. Bir müşteri gelmiş olacaktı, herhalde bir sipariş veriyorlardı, çünkü, Hubertine'le Angelique, açık kalan merdiven kapısından, seslerin uğultusunu işitiyorlardı. Sonra, çok şaşkınlık içinde, başlarını kaldırdılar. Ayak sesleri yukarı çıkıyordu, işlemeci, müşteriyi getiriyordu. Bu, hiç âdet olmayan bir şeydi. Genç kız, gelenin Felicien olduğunu görünce donakaldı. Beyaz

elli bir güzel sanatlar işçisi gibi, sade giyinmişti. Madem, Angeliqne ona gitmiyordu, kendisini sevmediğini düşünerek, boşu boşuna beklemeyle ve endişeli bir kararsızlıkla dolu günlerden sonra, kendisi ona geliyordu.

Hubert, sorunu anlattı.

— Bak yavrum, bu iş, sana göre iş. Bu mösyö bize, yapılmadık bir iş sipariş etmeye gelmiş. Doğrusu bu ya, rahat rahat konuşalım diye, buraya kabul etmeyi daha uygun gördüm... Resminizi kızıma göstermeniz gerek, mösyö.

Ne o, ne de Hubertine, zerre kadar kuşkuya kapılmıyorlardı. Yalnız, resmi görmek için, merakla yaklaştılar. Fakat, Felicien'in de, Angeliqne gibi, heyecandan nefesi kesiliyordu. Resmi açarken elleri titriyordu; sesinin titrekliliğini belli etmemek için, ağır ağır konuşmak zorunda kaldı

— Monsenyör için bir piskopos serpuşu, dedi... Kendisine, bu serpuşu hediye etmek isteyen, kasabadaki bazı hanımlar, parçaların resmini yapmayı, nakış işine de yardım etmeyi bana bıraktılar. Ben, cam üzerine resim yapan bir işçiyim, ama, eski sanatla da çok uğraşırım... Görüyorsunuz ya, gotik bir piskopos serpuşundan desen çıkardım, o kadar...

Angeliqne, onun, önüne koyduğu büyük kâğıt yaprağına doğru eğilmiş, hafif bir sesle haykırmıştı:

— Aa! Sainte-Agnes!

Gerçek, bu, on üç yaşındaki din şehidi kızdı, vücudu yalnız saçlarıyla örtülü, çıplak bakireydi; o saçların dışında, yalnız ufacık ayaklarıyla ufacık elleri gözükiyordu, katedralin kapılarından birinde görüldüğü durumdaydı, hele, içeride, vaktiyle boyalı iken, şimdi kızıl sarı bir renge bürünen, seneler geçtikçe altın sarısı bir renk alan, eski tahta heykele benziyordu. Serpuşun bütün ön tarafını kaplıyordu, ayakta, iki melek tarafından tutulup göğe çekilir durumdaydı; Ayaklarının altında, gayet 'uzak, gayet zarif bir manzara uzanıyordu. Ser-

93pusun kıvrıntılarında ve kenarlarında, güzel stilli, mızrak biçimi süsler vardı.

Felicien devam etti:

— Sipariş sahibi hanımlar, bu hediyeyi, Miracle âyini için veriyorlar, ben de tabii, Sainte Anges'i seçmeyi uygun buldum.

Hubert:

— Çok güzel düşünmüşsünüz, diye onun sözünü kesti. Hubertine de:

— Monsenyörün pek hoşuna gidecek, dedi.

Her yıl, 28 temmuzda yapılan Miracle âyini, Beaumont'u vebadan kurtarması için Tanrının kendisine ve nesline verdiği mucizeli şifa gücüne şükran borcu olmak üzere V. Jean d'Hautecoeur'den kalma idi. Efsane, Hautecoeur'lerin, bu kudreti çok saygı gösterdikleri Saint Agnes'e borçlu olduklarını anlatıyordu; her yıl, aynı tarihte, ermiş kızın eski heykelini kiliseden çıkarıp, hâlâ, bütün hastalıkları şehirden uzaklaştırdığı inancıyla şehrin sokaklarında törenle dolaştırmak, çok eski bir gelenek olarak, ondan ileri geliyordu.

Gözleri resme takılıp kalan Angelique, sonunda

— Miracle âyini için diye mınıldandı, ama, âyine yirmi günkaldı .kesinlikle yetiştiremeyiz. Hubert'ler, başlarını salladılar. Gerçek, böyle bir iş sonsuz özen isterdi. Bununla beraber, Hubertine genç kıza döndü.

— Ben sana yardım edebilirim, dedi. Süslerini ben yaparım, sen, yalnız yüzü işlersin.

Angelique, heyecan içinde, hâlâ ermiş kız resmine bakıyordu. Hayır, hayır! Reddediyordu, yumuşak davranıp kabul etmek istemiyordu. Suç ortaklığı etmek çok kötü bir şey olacaktı; öyle ya, Felicien kesinlikle yalan söylüyordu, Angelique, onun yoksul olmadığını, bu iş giysisi altında gizlendiğini seziyordu; bu yapmacık sadelik, kendisine kadar ulaşmak için uydurulan bütün bu masal, onu kuşkulandı-

94 1

diriyor, fakat, kız, hülyasının baştan başa gerçekleştiğine mutlak bir inançla, onun kralzade bir prens olması gerektiğini anlıyor, ona başka bir yüz veriyor, için için seviniyor, mutlu oluyordu.

Hafif sesle, yine:

— Hayır, dedi, yetiştiremeyiz.

Sonra, gözlerini kaldırmadan kendi kendine konuşur gibi ekledi;

— Ermiş kız için, ne pase kullanabiliriz, ne de gipür (1) yakışık alır... Elvan sırma işleme gerekir.

Felicien:

— Zaten, dedi, ben de böyle bir işleme düşünüyorum, matmazelin, bir işlemenin yitik gizini bulduğunu biliyorum... Camegahta, böyle bir işlemeden, güzel bir parça hâlâ duruyor.

Hubert coştı:

— Evet, evet, on beşinci asırdan kalmadır, büyük ninelerimden biri işlemiş, dedi.... Elvan sırma, hey gidi hey, ondan daha güzel nakış bulunamazdı, mösyö. Ama, çok dikkat istiyordu, çok zaman alıyordu, sonra da, gerçekten sanatçı işçiler gerekliydi. İki yüz yıl var ki, bu iş artık yapılmaz olmuştur... Kızım yapamam deyince, vazgeçmelisiniz; çünkü, bugün bu iş yalnız onun elinden gelir, bu nakısa yetecek göz ve el ustalığı olan başka kimse tanımıyorum.

Elvan sırma sözü edilmeye başlıyalı beri, Hubertine, saygılı bir tavır almıştı. İnançla ekledi:

— Yirmi günde, gerçekten olanaksız... Bu iş için, bir peri kızı kadar sabırlı olmak gerek.

Fakat, Angelique, ermiş kız resmine dikkatle baka baka bir şey keşfetmiş, yüreği sevinçle dolmuştu. Agnes, kendisine benziyordu, antika heykelin resmini yaparken, Felicien, herhalde onu düşünmüştü; Angelique, Felicien'in, böyle her zaman aklında olduğunu, onun, her tarafta kendisini gördüğünü düşündükçe, onu uzaklaştırmak isteği gevşiyordu. Sonunda, başını kaldırdı, Felicien'in, gözleri çok

ateşli

95bir yalvarma ifadesiyle dolu, karşısında titrediğini görünce, dayanamadı. Yalnız, her şeyin cahili oldukları halde bile, kızlara has olan o bilgi ile, o kurnazlıkla davrandı, razı olmuş görünmek istemedi. Resmi geri vererek tekrar:

— Olanaksız, dedi. Hiç kimse için yapamam.

Felicien, kaygılanır gibi oldu. Reddedilen kendisiydi, bunu anlar gibi oluyordu. Çekilip gideceği sırada, tekrar Hubertine'e döndü.

— Para, istediğiniz kadar verirdim... dedi. Siparişi veren hanımlar, iki bin franga kadar verecekler...

Karı koca, gerçi paraya düşkün insanlar değillerdi, fakat genede bu büyük rakam, onları heyecanlandırdı. Hubert, karısının yüzüne bakmıştı. Bu kadar bir siparişi elden kaçırmak, ne can sıkıcı bir şeydi!

Angelique, tatlı sesiyle:

— İki bin frank, diye tekrarladı, ikibin franksa, mösyö... Paraya hiç değer vermediği halde, bir tebessümü, dudaklarının

kenarını belli belirsiz kırıştıran, muzip bir tebessümü güç tutuyor, Felicien'i görmek zevkine yenilmiş görünmemekle, kendisi hakkında ona yanlış bir fikir vermekle neşeleniyordu.

— Ooo! iki bin franksa, mösyö, kabul ediyorum... Hiç kimse için yapamam, ama mademki fazla para vermeye razı oluyorlar...Gerekirse gecelen de çalışırım.

Bunun üzerine, Hubert'le Hubertine, kızın çok fazla yorulmasından korkarak, bu kezde kendileri reddetmek istediler.

— Hayır, hayır, insanın ayağına kadar gelen para tepilmez... Bana güvenebilirsiniz. Serpuş, ayinden bir gün önce hazır olacak.

Felicien, yüreği üzüntü içinde, orada daha fazla kalmak için, yeni açıklama yapmak cesaretini bulamadan, resmi bıraktı, çekildi. Ange-lique, kendisini kesinlikle sevmiyordu; onu tanımıyor gibi yapmış,

96

yalnız parası işe yarayan, sıradan müşteri gibi davranmıştı. Önce öfkeleni, onu bayağı ruhlukla suçladı. Daha iyi ya! Artık bitmişti, onu hiç düşünmeyecekti. Sonra, hâlâ düşündüğü için, sonunda uygun gördü; çalışarak yaşamıyor muydu, ekmeğini kazanmasın mıydı? iki gün sonra, çok üzölmeye, Angelique'i göremediği için rahatsız olmaya, yine etrafında dolaşmaya başladı. Angelique onu sevmiyorsa bile, yalnız parayı seviyorsa bile, kendisi, onu, her gün biraz daha sevdiğini düşünmeye başlamıştı; yirmi yaşındayken, gönlünü rasgele güzel bulduğu kimse, yalnız sevmek için, nedensiz nasıl sevilirse, öyle seviyordu. Bir akşam onu görmüşü, artık olan olmuştu; artık, varsa yoksa Angelique'ti, başkası değildi; öylece, olduğu gibi, kötü olsun iyi olsun, çirkin olsun güzel olsun, yoksul olsun, zengin olsun, eğer o kıza sahip olmazsa ölecekti. Üçüncü gün, o dereceyi buldu ki,

unutmaya and içmiş olmasına karşın, yine Hubert'lerin evine uğradı.

Aşağıda, kapıyı çalınca, onu yine Hubert karşıladı, verdiği açıklamanın karşısında, onu tekrar yukarı almak zorunda kaldı.

— Kızım, dedi, mösyö sana, benim anlayamadığım bazı şeyler açıklamak istiyor.

O zaman, Felicien, bir şeyler geveledi.

— Eğer matmazel rahatsız olmazsa, işi görmek istiyorum... O dediğim hanımlar, nakış işini benim izlememi söylediler...-Ama, eğer rahatsızlık veriyorsam...

Angelique, onun geldiğini görünce, kalbinin, ta boğazına kadar nefesini tıkıyacak derecede şiddetle çarptığını hissetmişti. Fakat, gayret etti, çarpıntısını durdurdu; hatta, yanakları kızarmadı bile; çok sakın, kayıtsız bir edayla yanıt verdi:

— Yoo! Hiç rahatsız olmam mösyö. Başkaları varken de çalışırım... Resim sizin, nasıl işlendiğini görmeniz doğaldır.

Felicien şaşalamıştı, eğer bu müşteriye, gülümseyen Huberti-ne'in daveti olmasa, oturmaya cesaret edemeyecekti. Angelique, tezgahının üstüne eğilmiş, hemen işe koyulmuştu; serpuşun kıvrık kı-

97sımlarına dantela şeklinde gotik süsler işliyordu. Hubert de, iki günden beri kurumakta olan, işlemesi tamam, tutkallı bir bayrağı, çözmek için duvardan indirmişti. Sonra, hepsi sustular; iki işlemeci kadınla işlemeci erkek sanki yanlarında kimse yokmuş gibi, çalışıyorlardı.

Delikanlı, bu derin sessizliğin ortasında, bir parça Sakinleşti Saat üçü çalışıyordu, katedralin gölgesi uzamaya başladı, ardına kadar açık duran pencereden, hafif bir gün ışığı giriyordu. Dev binanın duvarı dibindeki, yeşilliklere gömülü serin evde, öğle vakti olur olmaz başlayan akşam alacakaranlığı idi bu. Taş döşemeler üzerinde hafif bir ayakkabı gürültüsü işitiliyordu; bu, günah çıkartmaya götürülen, mektepli küçük kızların ayak sesleriydi. Atölyede, eski aletler, eski duvarlar, orada, hiç değişmeden duran ne varsa, yüzyılların uykusuna yatmış gibiydi; bunlardan büyük bir serinlik ve sessizlik de duyuluyordu. İşlemeci kadınların, narin profilleriyle, sırmanın kızıl yönü içine gömülerek üzerine eğildikleri tezgaha, yönü ve saf, dört köşe, büyük bir beyaz ışık vuruyordu.

Felicien, oraya gelişinin nedenini söylemek gereğini duyarak, sıkılganlıkla, söze başladı:

—Matmazel, size şunu söylemek istiyorum... demek istiyorum ki, saçlar için, sırma, ipekten daha iyi gider sanırım

Angelique, başını kaldırmıştı. İçi gülen gözleri, Felicien'in, eğer verecek başka öğüdü yoksa, rahatsız olmasına gerek olmadığını açıkça anlatıyordu. Tekrar tezgaha eğildi, hafifçe alaylı bir sesle yanıt verdi.

— Elbette, efendim.

Felicien pek aptallaştı, Angelique'in tam da saçları işlemekle uğraştığını, ancak o zaman fark etti. Kendi yaptığı resim, genç kızın önünde duruyordu, fakat, sulu boya renkler sürülmüş, yaldızla belirtilmiş, bir dua kitabı içinde solan eski bir minyatür gibi şirinleş -misti. Angelique, pertavsızla

riyetle, bu resim kopye ediyordu. Kenarına sağlam bir bez dikili, iyice gerilmiş beyaz atlas üzerine, kabaca çizgilerle resmi çizdikten sonra, atlası, soldan sağa atılan, iki başta durdurulmuş hepsi birbirine ulaşan, uçları açıkta, sırmalarla örtmüştü. Sonra, bu sırma telleri, mekik ipliği gibi kullanıyor, iğnesinin ucuyla iterek altındaki resmi buluyor, bu resmin üzerinde yürüyor, sırmaları ipekle tutturuyor, örnekteki renklere uyduruyordu. Gölgeli kısımlarda, ipek, sırmayı örtüyordu; yarı renklerde, ipek gitgide seyreliyordu; ışıklar, açıkta bırakılan, yalnız sırmadan yapılmıştı. Bu, elvan sırma işi idi, iğne, sırma zemini ipekle renklendiriyor, alttan, bir nurla, mistik bir aydınlıkla ısıtılmış gibi erimiş renklerden bir tablo yaratıyordu.

Kasnak ipini, parmakları üzerinde çözerek bayrağı sökmeye baş-lıyan Hubert, birdenbire:

— Ey, kuzum! dedi, eskiden işlemeci kadının eseri, elvan sırma işi imiş... Yönetmelikte de yazılı olduğu gibi "üçte yarım yüksekliğinde, elvan sırma ile, bir tek resim" yapması gerekmiş... Sen olsan sınavı kazanırdın, Angelique.

Sessizlik tekrar başladı. Angelique, saçlar için, kaideye aykırı daranıp tıpkı Felicien gibi düşünmüştü. Hiç ipek kullanmayacak, sırmanın üstüne sırma işliyecekti; sönükleşen korun koyu kırmızı renginden, sonbaharda ormanların büründüğü soluk altın sarısına kadar başka başka renklerde, on sap sırmayı birden kullanıyordu. Agnes böylece, tepeden tırnağa, sırma saçlarla örtünüyordu. Sırma saç yığını, enseden başlayıp; belini, kalın bir örtü ile kaplıyor, omuzlardan aşarak, önden, iki dalga halinde taşıyor, çenenin altında bir-leşip ayaklara kadar dökülüyordu. Oldukça iri bükümlü, saf bir çıplaklığın sinmiş, ılık canlı bir kaftan, mucizeli bir saç yığını, efsanevi bir yeledi.

O gün Felicien, yalnız, Angelique'in bükümleri kıvrıldıkları yönde işleyişini izleyebildi; onun iğnesi altında, saçların çoğalışını ve parıldayışını izlemekle doyamıyordu. Saçların gürlüğü, hep bir-

99den, büyük bir ürperti ile dökülüp akışları, onu heyecanlandırıyor. Pul dikmekle uğraşan Hubertine, pullardan herbirinin ipliğini, kıvrırcık bir düğümle gizliyor, arada iyi dikilmeyen bir pulu kırıntı sepetine atacağı zaman, dönüyor, onu, sakın bakışıyla kucaklıyordu. Hubert, padavraları çekmiş, bayrağı tezgah tahtalarından çıkarmış, özenle katılıyordu. Sessizlik yüzünden sıkıntısı artan Felicien, söylemeye niyetlendiği fikirlerden hiçbirini hatırlıyamadığına göre-, çekilip gitmesinin olacağını düşündü.

Ayağa kalktı:

— Tekrar gelirim, dedi.. Başın çok güzel şeklini o kadar kötü kopye ettim ki, belki de açıklama yapmama gereksinim duyacaksınız.

Angelique, iri, kara gözlerini, sakın sakın, onun gözlerine dikti.

— Hayır, hayır... Ama, yine gelin, eğer, resmin işlemesini merak ediyorsanız, yine gelin, efendim.

Felicien, uğramasına izin verildiği için mutlu gördüğü soğuk davranıştan üzgün çekip gitti. Angelique, kendisini sevmiyordu, asla sevmeyecekti, belli idi. Öyleyse, neye yarardı? Bununla beraber, ertesi

gün, daha ertesi günler, Orfevres sokağındaki serin eve yine geldi. Orada geçirmedığı saatler sıkıcıydı yaptığı gönül savaşıyla yıkılıyordu, kararsızlıklarla azap içindeydi. Felicien, ancak, işlemeci kızın yanında bulunduğu zaman sakinleşiyor, hatta onun hoşuna gitmemeye razı oluyor, yeter ki Angeliqve orada bulunsun, her şeyin tesellisini buluyordu. Her sabah geliyor, işe ilişkin konuşuyor, varlığı sanki elzemmiş gibi, tezgahın başında oturuyordu; Angeliqve'in, saçların kumral ışığına gömülü, hareketsiz, narin profiline tekrar kavuşmak, iğnelere takılı, uzun sırmalar arasında kımıldayan kıvrak ufak ellerinin çevik hareketlerini izlemek, onu büyülüyordu. Ange-liqve çok sade bir kızdı, şimdi ona arkadaş muamelesi ediyordu. Bununla beraber, Felicien, aralarında hep onun söylemediği, kendi kalbini de heyecanla dolduran bir şeyler bulunduğunu hissediyordu.

. 100

Angeliqve, bazen, o alaylı edasıyla başını kaldırıyor, sabırsız, sorgu dolu gözlerle bakıyordu. Sonra, Felicien'in şaşaladığını görünce, tekrar, çok soğuk bir tavır takınıyordu.

Fakat, Felicien, kızı heyecanlandırarak bir yöntem bulmuş, aşırı derecede kullanıyordu. Bu yöntem ona, sanatından, katedrallerin hazineleri arasında da korunan da kitaplarda resimleri bulunan, kendi gözleriyle gördüğü eski işleme eserlerinden sözetmesiydi. Muhteşem kaftanlar vardı, kanatları açık iri kartallarla süslü, kırmızı ipekten Charlemagne kaftanı, üzerinde, bütün bir ermişler kalabalığı bulunan Sion kaftanı vardı; bilinen en güzel parça diye tanınmış bir diyakos harmaniyesi vardı ki; şahane harmaniye deniliyordu, üzerinde, hazreti İsanın yerde ve gökteki şan ve şerefi, İsa tecellisi, mahşer günü betimlemelerde vardı; bu ta betimlemelerde gösterilen kalabalık kişiler, rengarenk ipeklere, altın ve gümüş kılaptanlara işlenmişti; bir de Yesa ağacı vardı ki, on besici yüzyıla ait renkli bir kilise camından çıkartılmış sanılan, atlas üzerine ipek ve sırma işlemeydi; altta hazreti İbrahim, Davut, Süleyman, hazreti Meryem, sonra en tepede İsa görülüyordu; enfes üstlükler vardı, bir tanesi, sırma zemin üzerine kırmızı ipek püskürmelerle, kanlar içindeki İsa'yı çarmıhta gösteriyordu, ayaklarının dibinde Saint Jean, Meryeme destek olmuştu; sonra, Na-intre üstlüğü vardı, Meryem heybetle oturmuş, ayakkabıları ayağında, çocuk İsa'yı dizleri üstünde tutuyordu. Çok eskilikleriyle saygı uyandıran zenginliklerine karşın iman ve sadelik dolu, bugün artık kaybolmuş, kutsal sandıkların günlük kokusu sinmiş, solan sırmalarının mistik ışığını konmuş daha başka güzellikleri birer birer sayıyordu.

Angeliqve, içini çekiyor:

— Ah! diyordu, bitti artık, bu güzel şeyler şimdi yok. Tonları bile bulmak olanaksız.

Felicien, ona, eski zamanın kadın erkek büyük işlemecilerini, isimleri devirlerden beri işitilegelen Simonne de Gaules'ün, Colin

101Jolye'nin hikayelerini anlattıkça, gözleri pırıldıyor, elindeki işi bırakıyordu. Sonra, tekrar iğnesini sokup çıkarıyor, dinlediği şeylere yüzü değişiyor, yüzünde sanatçı ihtirasının ateşini koruyordu.

Angeliqve, bu çok heyecanlı, çok saf haliyle, sırmaların ve ipeklerin pırıltısı içinde saf bir ateşle yandıkça, bütün ruhunu verdiği ufacık benekler üzerinde, derin bir dikkatle, inceden inceye çalıştıkça, ona, asla görmediği kadar güzel görünüyordu. Susuyordu, ta ki, An-geliqve, sessizlikten uyanıp, onu içine fırlattığı yangının farkına varıncaya kadar genç kızı izliyordu. Angeliqve, bozguna uğramış gibi utanıyor, sesinde bir öfke ifadesiyle, eski kayıtsız sessizliğini sürdürüyordu.

— Buyrun bakalım! İpeklerim yine karıştı, işte!.. Anne, kımıl-damasamza!

Hiç de kımıldamamış olan Hubertine, sakın sakın gülümsüyordu. Önce, delikanlının sık sık gelip gitmesinden endişelenmiş, bir akşam, yatarken, Hubert'e bundan sözetmişti. Fakat, bu çocuğu beğenmiyor değillerdi, çok dürüst davranıyordu; Angelique'e mutluluk getirmesi olası olan görüşmelere niçin engel olsunlardı? Ondan dolayı, Hubertine, işi olurlu bırakıyor, o akıllı uslu haliyle, göz-kulak oluyordu. Zaten, kendisine de birkaç haftadan beri, kocasının boşuna sevgileriyle, yüreği kabarmış haldeydi. Çocuklarını kaybettikleri ayda idiler; her yıl, bu tarihte, onlar aynı kaygıları, aynı istekleri duyarlardır; Hubert, onun ayaklan dibinde, titriyerek, sonunda affedildiğini görmek ateşiyle yanarken, Hubertine, sevgi ve kaygı dolu, bütün kalbini verir, kaderi yenmekten ümidini keserdi. Bundan hiç sö-zetmezler, herkesin yanında, sevgilerini belli etmezler; fakat bu artan sevgileri,yatak odalarının sessizliğinden anlaşılır, en küçük hareketleriyle, göz göze geldikleri zaman bakışlarının bir saniye birbirine takılıp kal ısıyla kendini belli ederdi.

Bir hafta geçti, serpuşun nakış işi ilerliyordu. Her günkü görüşmeler, büyük ve zevkli bir hal almıştı.

102

— Alın çok açık olacak, değil mi? Kirpikten hiç eser gö-rünmeyecek.

— Evet, çok açık, o devirden kalma minyatürdeki gibi, hiç gölge bulunmayacak.

— Bana beyaz ipeği verin.

— Durun, incelteyim.

Felicien ona yardım ediyordu, ortaklaşa yapılan bu iş, ikisine de sessizlik veriyor, onları her günkü gerçeğe eriştiriyordu. Bir tek aşk sözü konuşulmadan, hatta, parmakları, istekli bir sürtünüşle birbirine yaklaşımadan aralarındaki bağ her an daha fazla sıkılaşıyordu.

— Baba, ne yapıyorsun kuzum? Hiç sesin çıkmıyor. Angelique, arkasına dönüyor, işlemeciyi, ellerine bir şişe.sırma

geçirmekle uğraşırken, gözleri, muhabbetle, karısına takılıp kalmış görüyordu.

— Annene sırma veriyorum.

Getirdiği şişten, Hubertine'in sessiz teşekküründen, Hubert'in onun çevresindeki sürekli çırpımından, ılık ve okşayıcı bir soluk yükseliyor, tekrar tezgaha doğru eğilen Angelique'le Felicien'i kuşatıyordu. Atelye bile, o eski zaman odası bile, köhne aletleriyle, geçmiş devirlerden kalma sessizliğiyle, onlara ortak oluyordu. Bu yer sokağa ne kadar uzak görünüyordu; rüyanın ta derinliklerine, içinde hüküm sürdüğü bütün zevklerin kolayca gerçekleştiği iyi ruhlar diyarına gerilemiş gibi idi.

Serpuş, beş gün sonra teslim edilecekti; Angelique, işi bitirdiğine, hatta yirmi dört saat vakit kazandığına emin, rahat bir nefes aldı, Felicien'i dirsekleri sehpayaya dayalı, kendisine bu kadar yakın görerek şaştı. Demek, arkadaş olmuşlardı, öyle mi? Artık, Felicien'-de hissettiği yenilgiye karşı sakınmıyor, onun gizli tuttuğu, kendinin sezdiği bütün şeyleri, kurnazca bir gülüşle karşılamıyordu. Endişeli bekleyişi ortasında, onu uyuşturmuş olan neydi, acaba? Sonra, o soru

103her akşam, yatağına girerken kendi kendine sorduğu o soru, yine aklına geldi: Felicien'i seviyor muydu? Büyük karyolasının içinde, saatlerce, kelimeleri zihninde evirip çevirmiş, kavrayamadığı anlamlar aramıştı. O akşam, birdenbire kalbiden bir ezginlik duydu, sesini kimse işitmesin diye başı yastığa gömülü, hüngür hüngür ağladı. Seviyordu, seviyordu, ölesiye seviyordu. Niçin? Nasıl? Hiç bilmiyordu, asla hiç bilmiyecekti fakat onu seviyordu, bütün varlığı bunu haykırıyordu. Gerçek aydınlanmıştı, aşk, güneş ışığı gibi parıl-dıyordu. Olanağı olmayan bir şaşkınlık ve bir mutluluk dolu, Hubertine'e açılmadığına tekrar esef ederek, uzun uzun ağladı. Sırrı onu boğacaktı, büyük bir yemin etti, Felicien'in karşısında, tekrar buz gibi donuk duracak, sevgisini ona göstermektense her acıya katlanacaktı. Onu sevmek, sevdiğini söylemeden sevmek: cezası bu olacaktı, suçun kefaretilerini bu sınavla ödeyecekti. Bundan, zevkli bir acı duyuyordu, efsanedeki din şehitlerini aklına getiriyordu, böyle çile çekmekle, onları kızkardeşi oluyormuş, koruyucusu Agnes, kendisine, masum ve tatlı bakışlarla bakıyormuş, gibi geliyordu.

Angelique, ertesi gün, serpuşu bitirdi. Ufacık ellerle ufacık ayakları, olağanüstü sırma saçlardan dışarıda kalan bu biricik çıplak kısımları, bakire için kullandığı saçlardan daha ince, katı açılmış ipeklerle işlemişti. İpeklerden cildin altında, sırmanın, damarlardaki kan gibi gözüktüğü, zambak yüzü tamamlamakla uğraşıyordu, bu güneş yüzü mavi ovanın ufkunda, iki meleğin kanatlarıyla yükseliyordu. Felicien, içeri girince, hayran bir nida kopardı: — Oo! Size benziyor!

Bu, elinde olmayan bir itiraftı, resme koyduğu o benzerliğin itirafıydı. Bunu kendisi de anladı, kıpkırmızı kesildi. Hubert, yaklaşmıştı.

— Gerçekten, kız, dedi senin güzel gözlerinin tıpkısı. Hubertine, bunun çoktan beri farkına vardığı için, gülümsemekle yetiniyordu; Angeliquen'in eski huysuzluk günlerindeki sesiyle ver-

104

diği yanıtı işitince üzüldü.

— Güzel gözlerimmiş, benimle alay edin bakalım!... Ben çirkinim, kendimi bilirim ben.

Sonra kalktı, silkindi, para gözlü ve soğuk kız yapmacığını çok ileri götürerek:

— Eey! Bitti ha!., dedik, artık bıktımdı, omuzlarımdan yaman bir yük eksildi!... Bilmiş olun, aynı paraya, bir daha böyle işe girişmem.

Felicien, şaşakalmış, onu dinliyordu. Buyurun bakalım! Yine para sözü ediyordu! Bir aralık onu ne kadar akıllı uslu, sanatına ne kadar düşkün görmüştü! Onu yalnız, kazanç düşünür, işi bitirdiğine ve kendisini bir daha görmeyeceğine memnun olacak derecede kayıtsız bir kız halinde gördüğüne göre, acaba aldanmış mıydı? birkaç gündür umutsuzluğa düşüyor, oraya gelebilmek için nasıl bir bahane bulacağını boşu boşuna araştırıyordu. Halbuki, Angelique kendisini sevmiyordu, asla sevmiyecekti! Kalbi öyle bir acı ile burkuldu ki, gözleri bulandı.

— Matmazel, serpuşu siz dikmiyecek misiniz?

— Hayır, annem o işi daha iyi yapar... Bu işe bir daha elimi sürmeyeceğime çok seviniyorum.

— Yaptığınız işi sevmiyor musunuz, yoksa?

— Ben!.. Ben, hiçbir şeyi sevmem.

Hubertine, sertlenerek onu susturmak zorunda kaldı. Feliciens'e, bu sinirli çocuğun kusuruna bakmamasını, ertesi gün, serpuşun kedisine verileceğini söyledi. Bu, kalk git demektir. Fakat o gitmiyor, sanki cennetten kovulmuş gibi, gölgelerle ve huzurla dolu bir köhne atelyeye bakıyordu. Orada, ne kadar tatlı saatler hayal etmişti. Kalbinin koparıldığını, ne kadar acı ile hissediyordu! Asıl azap duyduğu şey, derdini dökmemesiydi o korkunç kararsızlıktan kurtulamaması idi. Sonunda çekilip gitmek zorunda kaldı.

105Kapı örtülür örtülmez, Hubert sordu:

— Nen var yavrum? Hasta mısın?

— Hayır, canım; bu çocuk canımı sıkıyordu. Onu bir daha görmek istemiyorum.

O zaman, Hubertine kestirip attı:

— Tamam bir daha göreceğiz değilsin Yalnız, terbiyeli davranmamak için bu bir neden değildir.

Angelique, bir bahane bulup, kendisini yukarıya, odasına attı. .Orada hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ah! Ne kadar mutluydu, hem de ne kadar sıkıntı çekiyordu! Zavallı sevgili çocuk, kim bilir ne kadar üzgün gitmişti! Ama, Angelique, ermiş kadınlara karşı yemin etmişti, onu ölesiye sevecekti, fakat, Felicien, sevdiğini asla bilmeyecekti.

Aynı günün akşamı, sofradan kalkar kalkmaz, Angelique, fazla keyifsizlik duyduğundan şikayet ederek odasına çıktı. Öğleden önce bitmişti çektiği heyecanlar, nefsiyle yaptığı savaşlar onu bitirmişti. Hemen yattı, yok olmak, kaybolmak ihtiyacıyla, sıkıntı içinde, başını yorganın altına soktu, yine hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Saatler geçti, gece olmuştu; ardına kadar açık bırakılmış pencereden içeri giren kızgın bir temmuz gecesi idi. Karanlık gökyüzünde bir yıldız kaynaşması pırıldıyordu. Saat on bir dolayı olsa gerekti, son halinde bulunan, artık incelmış ay, ancak gece yarısına doğru doğacaktı.

Karanlık odada,, Angelique, tükenmez bir sel gibi göz yaşları dökerek hâlâ ağlıyordu; o sırada, odasının kapısı önünde bir tıkırdı duyup başını kaldırdı.

106

Bir sessizlik oldu, sonra, bir ses, şefkatli bir uyumla seslendi. — Angelique... Angelique... Cicim...

Hubertine'in sesini tanıdı. Hubertine, kocasıyla beraber yatacağı zaman, herhalde hıçkırıkların uzaktan gelen sesini işitmiş olacaktı; sonra, merak etmiş, yarı soyunuk, ne oluyor diye görmek için yukarı gelmişti..

—Angelique, hasta mısın?

Genç kız, nefesini tuttu, yanıt vermedi. Sonsuz bir yalnızlıktan başka istek duymuyordu, derdine yalnız o yardımcı uyumla olabilirdi. Bir teselli, bir okşama, annesinden gelse, onu incitecekti. Angelique,

Hubertine'i kapının arkasında sanıyor, döşeme tahtası üzerindeki sürtünüşünü yumuşaklığından, onun yalınayak olduğunu seziyordu. Aradan iki dakika geçti, Hubertine'in hâlâ orada, dağınık giysisini güzel kokularıyla göğsü üzerine kavuşturarak eğildiğini, kulağını kapıya yapıştırdığını hissediyordu.

Hubertine, hiç bir şey, bir nefes bile işitemeyince, yeniden seslemeye cesaret edemedi. İniltiye işittiğine iyice emindi ama, çocuk nihayet uyumuşsa, uyandırmak neye yarardı? Kızının, kendisinde gizlediği bu kederden üzgün, işin aslını belli belirsiz sezerek, kendisi de, şefkatli büyük bir üzüntüyle bir dakika bekledi. Sonra en küçük dönemeçlere eli alışık, karanlık evin içinde, geçtiği yerlerde çıplak ayaklarının yumuşak sürtünüşünden başka hiç bir gürültü bırakmadan, geldiği gibi aşağı indi.

Bu sefer, Angeli-que, yatağında oturdu, dinledi. Sessizlik öyle derindi ki, her basamağın kenarına tabanların hafifçe basışını bile işitiyordu. Aşağıda, yatak odasının kapısı açıldı, kapandı, sonra, Angeli-que, belli belirsiz bir mırıltı, şefkatli ve üzgün bir fısıltı duydu; anası babası, herhalde, onunla ilgili konuşuyorlardı, korkularını, dileklerini anlatıyorlardı; ışığı söndürdükten sonra yatmış olmaları gerektiği halde, mırıltı dinmiyordu. Köhne evin gece gürültüleri, hiçbir zaman, kendisine kadar bu şekilde yükselip gelmiş değildi. Her zaman, o

107derin gençlik uykusuyla uyur, eşyanın çıtırdısını bile duymazdı; halbuki aşkıyla savaşmanın verdiği uykusuzlukla ona, bütün ev seviyor ve sızlanıyormuş gibi geliyordu. Acaba, Hubert'ler de mi, gözyaşlarını içlerine akıtıyorlar, heyecan dolu koca bir sevginin kısır kalmanın ezikliğiyle ağlıyorlardı? Hiçbir şey bilmiyordu, yalnız, sıcak gecenin içinde biricik duyduğu şey, altındaki odada, yatan karı kocanın büyük aşkı, büyük kederi, her zaman genç kalmış zıfafın sürekli ve saf kucaklaşması idi.

Angeli-que, oturduğu yerde, ürperen ve göğüs geçiren evi dinlerken, hâlâ kendini tutamıyor, göz yaşları hâlâ akıyordu; fakat, şimdi, damarlarındaki kan gibi,- sessiz, ılık ve canlı dökülüyordu. Sabahtan beri, bir tek soru, hep zihninde dolaşıyor, bütün varlığını yaralıyordu; Felicien'i ümitsizliğe düşürmekte, onu, sevmediği kanısını bir bıçak gibi ta kalbine saplıyarak göndermekte haklı mı idi? Felicien'i seviyordu. Bir de ona bu sıkıntıyı vermişti, kendisi de kesinlikle sıkıntı çekiyordu. Bu kadar acıya ne gerek vardı? Ermiş kadınlar göz yaşı istiyorlar mıydı? Onu mutlu görmek Agnes'i öfkelenendirir miydi? şimdi, bir kuşku içini kemiriyordu. Vaktiyle, gelecek olan kimseyi beklerken, o gelişi, zihninde daha iyi tasarlıyordu; içeri girecekti, Aneque onu tanıyacaktı, birlikte sonsuza dek, çok uzaklara gideceklerdi, işte gelmişti, halbuki, ikisi de sonsuza dek birbirlerinden ayrı, hıçkırıyorlardı. Neye yarardı? Ne olmuştu? Sevdi-ğini söylemeden sevmek gibi büyük bir yemin etmeye onu kim zorlamıştı?

Fakat, Angeli-que'i, asıl sıkıntıya düşüren şey, suçun kendisinde olması, huysuzluk etmiş olması korkusu idi. Huysuz kız, belki de onu bezdirmişti. Kayıtsız davranışlarını, Felicien'i nasıl alaycı şekilde karşıladığını, kendi hakkında ona yanlış fikir vermekten duyduğu sinsi zevki, hayretle hatırlıyordu. İstemedi, böylece verdiği sıkıntıdan dolayı, göz yaşları artıyor, kalbi sıkıntıdan sonsuz bir acıya gömülüyordu. Onun çekilip gidişi hep gözünün önüne geliyordu, yüzündeki burukluk bulanık gözleri, titreyen dudakları hep hayalindeydi;

108

onu, sokaklarda izliyor, evinde, solgun, kendi eliyle ölüm halinde yaralı, kanını damla damla yitirir halde görüyordu. Şu anda neredeydi? Nöbetler içinde tir tir titriyor muydu? Yaptığı kötülüğü nasıl

onaracağını bilemiyor sıkıntıyla ellerini ovuşturuyordu. Ah! sıkıntı vermişti, bunu düşündükçe isyan ediyordu! Hemen iyi hareket yapabilse çevresinde mutluluk yaratabilseydi!

Neredeyse gece yarısı olacaktı, piskoposluk bahçesindeki büyük karaağaçlar, ufuktaki ayı örtüyor, odada karanlık devam ediyordu, o zaman, Angeliqve, başı tekrar yastığa düşerek, artık düşünmekten vazgeçti, uyumak istedi; fakat, yapamıyordu, göz yaşlan kapalı gözlerinden hala dökülüyordu, aynı fikir, dönüp dolaşp yine zihnine giriyor, Angeliqve, on beş günden beri, yatmak için odasına çıktığı zaman, balkonda, penceresinin önünde bulduğu menekşe demetlerini düşünüyordu. Her akşam, bir demet menekşe buluyordu. Felicien, onu, herhalde, Clos - Marie'den fırlatıyordu, çünkü yalnız menekşenin, garip bir etkisi içinde rahatlık verdiğini, halbuki, öteki çiçeklerin kokusu, tersine müthiş baş ağrıları yaptığını ona anlatmıştı, hatırlıyordu; Felicien de ona, böylece, rahat geceler, güzel rüyalarla serinlenen güzel kokulu, derin uykular gönderiyordu. O gece, menekşe demetini başı ucuna koyduğu için, onu yanına almayı düşündü, yanağına dayayıp yastığa onunla beraber uzandı, onu koklayarak Sakinleşti. Menekşeler, sonunda göz yaşlarını kuruttular. Ama hâlâ uyumuyordu. Menekşe demetinden yükselen kokuya gömülmüş, bütün varlığını inançlı bir teslimiyete bırakarak dinlenmekten ve beklemekten hoşnut gözleri kapalı, yatıyordu.

Fakat üzerinden büyük bir ürperti geçti. Saat gece yarısını çalıyordu, gözlerini açtı, odasını keskin bir ışıkla dolu görüp hayret etti. Karaağaçların tepesinde, ay, ağır ağır yükseliyor, solgunlaşan gökte yıldızları söndürüyordu. Angeliqve, pencereden katedralin mihrap kısmını bembeyaz görüyordu. Adeta, odayı aydınlatan o beyazlığın yankısı bulanık ve serin bir şafak aydınlığı idi. Beyaz duvarlar, beyaz kirişler, bütün bu beyaz çıplaklık, o ışıkla büyümüş, bir rüyada gibi

109genişlemiş, gerilemişti. Bununla beraber, genç kız, kara renkli meşeden eski eşyayı, elbise dolabını, sandığı.sandalyeleri, oymalarının pırıltılı köşeleriyle tanıyordu. Yalnız kendi karyolası, şahane genişlikteki o dört köşe karyolası, yüksek direkleriyle, pembe renkli eski İran kumaşı sayvaniyle, öyle bol ve derin bir ay ışığı içine gömülmüştü ki, Angeliqve, sanki karyolayı o zamana kadar hiç görmemiş gibi hayret ediyor, kendisini bir bulut üzerinde, gök yüzünün ta ortasında, sessiz ve görünmez kanatlarla havalanmış sanı-yordu. Bir an bu havalanışın geniş sallantısını duyar gibi oldu; sonra gözleri alıştı, karyolası, her zamanki köşede idi. Başı hareketsiz, gözleri çevrede bu ışık denizi ortasında, menekşe demeti dudaklarında, öylece bakıp kaldı.

Ne bekliyordu? Niçin Uyuyamıyordu? Şimdi artık emindi, birini bekliyordu. Ağlaması durmuştu, o gelecekti de ondan. Korkulu rüyaların karanlığını ürkütüp kaçırılan bu teselli verici aydınlık, onu müjdeliyordu. Gelecekti, müjdecı ayın içeriye ondan önce girmesi yalnız onları bu şafak ışığı ile aydınlatmak içindi. Oda bu beyaz kadifelerle döşenmişti, birbirlerini görebileceklerdi. O zaman Angeliqve kalktı, giyindi, yalnızca beyaz bir fistan giydi, Hautecoeur yıkıntıların gezmeye gittikleri gün giydiği muslin fistanı bu Saçlarını bile toplamadı, omuzlarına döktü. Ayakları, terlikleri içinde çıplak kaldı. Sonra, bekledi.

Şimdi, Angeliqve, onun nereden geleceğini bilmiyordu. Herhalde yukarı çıkamayacaktı; kendisi balkona abanmış, o, aşağıda, Clos-Marie'de, birbirlerini herhalde bu şekilde göreceklerdi. Ama, Angelu-que, yine de, sanki pencere önüne gitmenin gerekliliğini anlamış, oturmuştu. Felicien, efsanedeki ermişler, gibi niçin, duvarlardan geçip gelmesindi? Angeliqve bekliyordu. Fakat, yalnız başına beklemiyordu. Beyaz uçuşlarıyla, çocukluğundan beri onu kuşatan bakirelerin hepsini çevresinde hissediyordu. Ay ışığıyla beraber giriyorlar, piskoposluğun bahçesindeki, tepeleri mavi,

doldurulan gizli köşelerinden geliyorlardı. Genç kız, tanıdığı ve sevdiği bütün ufuktan, Chevrotte deresinden, söğütlerden, otlardan, kendisine dönüp gelen hülyalarını dinliyor; ümitlerini, isteklerini cansız eşyaya, her gün onları göre göre emanet ettiği kendi varlığından parçalan o eşya şimdi kendisine geri veriliyordu. Görünmez alemin sesleri, asla bu kadar yüksek perdeden konuşmamıştı. Angeliqve maverayı dinliyor, soluksuz, kızgın gecenin derinliğinde, hafif bir ürperti işitiyordu, bu ürperti, onun için, vücudunun koruyucusu Agnes'in, yanbaşıında bulunduğu zamanki fistanının sürtünmesi idi. Agnes'in, ötekilerle beraber orada bulunduğunu bilmek onu sevindiriyordu. Aynı zamanda bekliyordu.

Bir süre daha geçti, Angeliqve bunun farkında değildi, Felicien balkonun parmaklığından aşırp da geldiği zaman, bu ona doğal göründü. Delikanlının uzun boyu beyaz gökyüzüne yansiyordu. İçeri girmedi, pencerenin aydınlık çerçevesi ortasında duruyordu.

— Korkmayın... Benim, ben geldim.

Angeliqve korkmuyordu, yalnızca, Felicien'i, tam vaktinde gelmiş buluyordu.

— Çatıdan çıktınız değil mi?

— Evet, çatıdan.

Bu çok kolay araç, Angeliqve'i güldürdü. Felicien, önce, kapının kepengine tırmanmıştı; sonra, ayağı zemin kat pervazına dayanan çıkıntı boyunca yükselerek, zorlanmadan balkona çıkmıştı.

— Sizi bekliyordum, yanıma gelin.

Felicien, gelirken, haşın delice kararlar vermiş olduğu halde, bu ani mutlulukla sersemledi, kımıldamadı, Angeliqve de, artık ermiş kızların kendisine sevmeyi yasak etmediklerine emindi; çünkü, Felicien'i kendisiyle birlikte onların da, gecenin soluğu gibi hafif, şefkatli bir gülüşle karşıladıklarını işitiyordu. Agnes'in öfkelenenece-đini, budala gibi, nereden düşünmüştü? Yanıbaşıında, Agnes, neşe içinde

idi, Angeliqve, bu neşenin, okşayan iki büyük kanat gibi, omuzlarına indiği ve vücudunu kuşattığını hissediyordu. Hepsi aşktan ölen ermiş kızlar, bakirelerin kederlerine karşı acıma duyuyorlar, sıcak gecelerde, yalnız, onların, göz yaşlarıyla ıslanan sevgilerini korumak için, yeryüzüne dolaşmaya geliyorlardı.

— Yanıma gelin, sizi bekliyordum.

O zaman, Felicien, sendeliyerek içeri girdi. Onu özlemiş, kollan arasına almayı, haykırıp bağırsa da, boğarcasına sıkmayı aklına koymuştu. Halbuki, genç kızı, bu kadar yumuşak başlı görünce, bu bembeyaz, oldukça temiz odaya girince, bir çocuktan daha masum, daha yorgun hale gelmişti.

Üç adım atmıştı. Fakat ürperiyordu, Angeliqve'ten uzakta, iki diz üstü düştü.

— Bilseniz, ne kötü sıkıntı! Hiç bu kadar sıkıntı çekmemiştim, dünyada biricik acı, sevildiğini sanmamak!... her şeyi kaybetmeyi, açlıktan ölen, hastalıktan kıvranan bir sefil olmaya razıyım. Fakat, artık kalbimde bu kemirici illetle bir tek gün daha yaşamak, beni sevmediğinizi düşünmek istemiyorum... Acıyın bana, beni esirgeyin...

Angelique, dili tutulmuş, merhametten bitkin bir halde, ama yine pek mutlu, onu dinliyordu.

— Bu sabah, beni nasıl da uzaklaştırdınız! Daha iyi yürekli hale geldiğinizi, aşkımı anladığınızı hayal ediyordum. Halbuki sizi, ilk gün nasıl idiyerseniz yine öyle buldum, kayıtsızdınız, bana geçici, rasgele müşteri gibi davrandınız, bana, sert bir tavırla, hayatın aşağılık işlerini hatırlattınız... Merdivende sendeledim... Sokağa çıkınca koştum, hüngür hüngür ağlamaktan korkuyordum. Sonra, evime geldim, yukarı çıkacağım zaman, eğer odaya kapanırsam boğulacağım gibi geldi... Bunun üzerine kırlara kaçtım, rastgele yürüdüm, bir yol tuttum, sonra başka bir yol tuttum, gece olduğu halde hâlâ yürüyordum. Fakat sıkıntılarında benim kadar hızlı koşuyor, beni kemiriyordu. insan, sevince, aşkıdan kurtulamaz... Bakın! Bıçağı şurama sap-

112

lamıştınız, ucu, hep daha derine gömülüyordu.

Felicien, çektiği işkenceyi hatırlayınca, uzun uzun göğüs geçirdi. — Sökülmüş bir ağaç gibi, derdimle yere serilip, saatlerce otların üstünde kaldım. Artık, dünyada hiçbir şey kalmamıştı, yalnız siz vardınız. Size sahip olamayacağım düşüncesi, beni öldürüyordu. Vücudum uyuşmaya başlamıştı, bir çılgınlık, aklımı başımdan alıyordu... Onun için dönüp geldim. Nerden geçtiğimi, bu odaya kadar nasıl geldiğimi bilmiyorum. Beni affedin, bir ara yumruklarımla kapıları yaracak, güpe gündüz pencerene tırmanacaktım...

Anelique gölgeliydi. Felicien, ay ışığı altında, diz çökmüş onu görmüyordu; genç kız, sevgiden ve pişmanlıktan sapsarı kesilmiş, o kadar etkilenmişti ki, söz söyleyemiyordu. Felicien, onun duygusuz kaldığını sandı, ellerini bitişirdi.

— Çok zaman oluyor... Sizi, bir akşam, burada, bu pencerede gördüm. Belli belirsiz bir beyazlıktan oluşuyordum, yüzünüzü şöyle böyle seçiyordum, halbuki sizi görüyordum, olduğunuz gibi tahmin ediyordum. Fakat çok korkuyordum. Geceleri evinizin etrafında dolaştım, güpe gündüz karşınıza çıkmaya cesaret edemedim... Sonra da, bu gizemin içinde oluşunuz hoşuma gidiyordu, mutluluğum asla tanımayacağım meçhul bir kız gibi, sizi hayalimde canlandırmaktaydı. Sonradan kim olduğunuzu öğrendim; o bilmek hayal ettiği kimseyi elde etmek gereksinimine dayanılmıyor. Coşkunluğum o zaman başladı. Her rastlantıda arttı. Şu kırdaki, kilise camını kontrol ettiğim sabah ki ilk karşılaşmamızı hatırlarsınız. Kendimi hiçbir zaman bu kadar beceriksiz hissetmedim. Benimle alay etmekte çok haklıydınız.. Sonrada sizi ürküttüm, yoksullarımızın evine varıncaya kadar peşinizden gelerek beceriksizlikte devam ettim. Artık, irademe sahip olamamaya başlıyordum, yaptığım işleri, heyratle, korku ile yapıyordum... O serpiş siparişi için size geldiğim zaman, beni iten bir güç vardı, çünkü cesaretim yoktu, beni beğenmeyeceğinize emindim... Ne kadar zavallı olduğumu anlayabilerseniz! Beni sevmeyin, ama bırakın

113sizi seveyim. Soğuk davranın, insafsız davranın, sizi o hallerinizle seveceğim. Hiçbir umut beslemeden, yalnız dizlerinize böylece kapanmak mutluluğu uğrunda sizi görmekten başka bir şey

istemiyorum.

Kendinden geçerek sustu; genç kızı duygulandırmak için hiçbir söz bulamadığını sanarak cesaretini yitiriyordu. Onun, önüne geçilemeyen, dudakları üzerinde gitgide yayılan bir tebessümle gülümsediğini anlıyamıyordu. Ah! Sevgili çocuk, ne kadar safdil, ne kadar inançlı idi, gençliğinin bütün emeli karşısındaymış gibi onun karşısında secdeye varmış, kalbinden kopan taptaze, ihtiras dolu duasını okuyordu! Birde, Angeliqe önce, onu görmemek için nefsiyle savaşmıştı, onu, kendisi asla bilmeden seveceğine yemin etmişti. Büyük bir sessizlik olmuştu, ermiş kızlar, böyle sevince, sevmeyi yasak etmiyorlardı. Arkasında, neşeli bir soluk, belli belirsiz bir ürperti dolaşmış, ayın yürüyen dalgası odanın döşeme tahtası üzerinde gezinmişti. Görünmez bir parmak, herhalde koruyucusu ermiş kızın parmağı, yemini bozmak için, onun dudağına kondu. Artık konuşabilirdi, etrafında dalgalanan kudretli ve şefkatli ne varsa, hepsi, ona birtakım sözler fıslıyorlardı.

— Ya! Evet, hatırlıyorum, hatırlıyorum.

Felicien, derhal, bu sesin ahengine kapıldı; bu sesin, üzerindeki füsün öyle güçlü idi ki, yalnızca onu işitmekle aşkı artıyordu.

— Evet, geceleyin geldiğiniz zamanı hatırlıyorum,, ilk akşamları o kadar uzaktaydınız ki, ayaklarınızın hafif sesi, beni kararsız bırakıyordu. Sonra sizi tanıdım, daha sonra da, gölge-nizi gördüm, sonunda, bir akşam, bu geceki gibi güzel bir gece, beyaz ışığın .tam ortasında gözüksünüz. Sizi, yıllardan beri beklediğim şekilde, doğanın ortasından yavaş yavaş çıkıyordunuz... Chevrote'un kapıp götürdüğü o çamaşırı kurtardığınız zamanelimde olmadan koyverdiğim o bol kahkahayı hatırlıyorum. Yoksullarıma beni küçük düşürecek kadar çok para verip onları benim elimden aldığınız zamanki öfkemi ha-

114

tlıyorum. Beni otların üzerinde yalınayak koşmaya zorladınız akşamki korkumu hatırlıyorum... Evet, hatırlıyorum, hatırlıyorum...

Sanki o sizi seviyorum sözü yüzüne karşı tekrar söylenmiş gibi andığı bu son hatıranın ürpertisi içinde billur sesi bir parça pü-rüzlenmişti.

FelicLen, hayran, onu dinliyordu.

— Huysuzluk ettiğim doğru. İnsan, bilmeyince, çok budala oluyor! Gerekli olduğunu sandığı şeyleri yapıyor, kalbine uyar uymaz suç işlemiş olmaktan korkuyor. Fakat, sonradan, ne kadar vicdan azabı çektim, size sıkıntı çektirdiğim için, kendim de sıkıntı çektim!.. Bunu anlatmaya kalksam, kesinlikle beceremeyeceğim. Saint Agnes resmini alıp getirdiğiniz zaman, sizin için çalışacağımdan dolayı pek seviniyordum, her gün geleceğinizi biliyordum. Gelgelelim, sanki sizi evden kovmak istiyormuşum gibi, kayıtsızlık gösteriş yapıyordum. Acaba, insan, kendini tatmin etmek ihtiyacında mı? Halbuki, sizi, kollarımı açıp karşılamak istiyorum, varlığımın derinliğinde, isyan eden, sizden korkan ve kaçınan, çok eski olan nedenini unuttuğu bir kavganın hesabını görmek istiyormuş gibi, size, kararsızlıklar içinde azap çektirmekten zevk alan bir başka kadın vardı. Ben, her zaman iyi bir kız değilimdir, içimden bilemediğim bir takım şeyler belirir... En kötüsü de kesinlikle ki, size paradan söz etmem oldu. Ah! para; ben ki, parayı asla aklıma getirmemişimdir, olsa olsa, canımın istediği yere yağmur gibi yağdırıp zevk almak için, arabalar dolusu para olursa kabul ederim! Kendime böyle iftira

etmekten ne haz duydum sanki? Beni affedecek misiniz?

Felicien, ayaklarının dibindeydi, dizleri üzerinde yürüyerek, ona kadar gelmişti. Ummadığı, sınırsız bir şeydi bu.

— Ah! Paha biçilmez, güzel, iyi sevgili ruh, bana bir solukta şifa veren olağanüstü bir iyiliğe sahipsin! İstirap çekip çekmediğimi bile bilmiyorum artık... Asıl, beni affetmek size düşer, çünkü size bir şey

115 itraf edeceğim, kim olduğumu size söylemem gerek.

Angelique, yüreğini bu kadar samimiyetle açtıktan sonra, kendisinin daha fazla gizlenmiyeceğini düşünerek, Felicien büyük bir heyecana kapılıyordu. Gizlenmek dürüst bir hareket olmuyordu. Sonunda kim olduğunu tanıyınca, Angelique gelecekte endişeye düşerse, onu yitirmek korkusuyla yine de tereddüdediyordu.

Angelique de, elinden olmadan tekrar kurnazlaşmış, onun konuşmasını bekliyordu.

Felicien, çok yavaş sesle devam etti: —Ananıza babanıza yalan söyledim. Angelique, gülümseyerek:

— Evet, biliyorum, dedi.

— Hayır, bilmiyorsunuz, bilemezsiniz, çok uzağa ait bir .şey...

Ben yalnız kendi zevkim için cam üzerine resim yaparım... Bilmiş

\ olun ki...

O zaman, Angelique, eliyle onun ağzını kapatıverdi, sırrını söylemesine meydan vermedi,

— Bilmek istemiyorum... Sizi bekliyordum, geldiniz. Bu yeter.

Felicien artık konuşmuyordu, dudakları üzerinde duran bu ufacık el, sevinçten soluğunu kesiyordu.

— Sonra öğrenirim, zamanı gelince... Hem, emin olun ki biliyorum. Siz, ancak, en güzel, en zengin, en asil insan olabilirsiniz, çünkü, bu benim hülyam. Rahat bekliyorum. Bu hülyanın gerçekleşeceğine eminim... Siz, benim umduğum insansınız, ben de sizinim...

Angelique, söylediği sözlerin ürpertisi içinde bir kere daha sustu. Bu sözleri, o tek başına bulmuyordu, bunlar, ona güzel gecedен; ulu, beyaz gökten; dışarda uyuklayan, onun hülyalarını saklayan yıllanmış ağaçlardan, yıllanmış taşlardan geliyordu; arkasından işittiği birtakım sesler, havayı dolduran, "Efsane" deki dostlarının sesleri de, bu

116

sözleri mırıldanıyorlardı. Fakat, söylenecek bir tek kelime kalıyordu, içinde her şeyin sevgiliyi uzun zamandan beri bekleyişin, onu uzun uzun yaratışın, ilk karşılaşmadaki artan hararetin, her şeyin eriyeceği kelime kalıyordu. Odanın saf beyazlığı ortasında, gün ışığına doğru yükselen sabahçı bir kuşun beyaz uçuşu gibi, dudaklarından fırladı:

—Sizi seviyorum.

Angelique, elleri açık, dizleri üstünde düşmüş, kendini bırakıyordu. Felicien de, onun, otlar üzerinde yalınayak koştuğu akşamı hatırlıyordu; o akşam, genç kız, o kadar güzeldi ki peşi sıra koşmuş, kulağına: "Sizi seviyorum" diye mırıldanmıştı, Angeli-que'in de, ancak şimdi, aynı söylemiyle kendisine: "Sizi seviyorum" yanıtını verdiğini, alabildiğine açılan yüreğinden, sonunda önceki feryadın yükseldiğini, iyice işitiyordu.

— Sizi seviyorum, beni alın, beni götürün, sizinim.. Bütün varlığıyla kendini veriyordu. Bu, onda, tutuşan bir irsiyet ateşiydi. Araştıran elleri boşluğu kavırıyor, çok ağır gelen başı, narin boynu üzerinde bükülüyordu. Felicien kollarım boynu üzerinde bükülüyordu. Felicien kollarını uzatsa, her şeyin cahili olduğu için için, damarlarının emrine gereksinim duymadan, o kolların arasına düşecekti. Ona sahip olmak niyetiyle gelen Felicien bu çok ihtiraslı masumluğun karşısında titredi. Bileklerinden hafifçe tuttu, saf ellerini göğsü üzerinde kavuşturdu. Bir an saçlarından öpmek hevesine bile kendini kaptırmadan ona baktı.

— Siz beni seviyorsunuz, ben de sizi seviyorum... Ah! Sevildiğine emin olmak!

Fakat, bu hayranlıktan, ikisi de, bir heyecanla uyandılar. Ne vardı? Kendilerin,, büyük, beyaz bir aydınlığın içinde görüyorlardı; sanki ay ışığı genişliyor, bir güneş ışığı gibi parlıyordu. Şafak söküyordu, piskoposluk bahçesindeki karaağaçların tepesinde, bir bulut pembeleşiyordu. O ne? Sabah bu kadar çabuk mu olmuştu? Şa-

117şirmişlardı, saatlerden beri, orada konuşmakta olduklarına ina-namıyorlardı. Angelique ona daha bir şey söylememişti, Felicien'in de söyleyeceği daha neler vardı!

— Bir kaç dakika, bir kaç dakikacık!

Şafak, şirin şafak, sıcak bir yaz gününün daha şimdiden ılık şafağı, büyüyordu. Yıldızlar birer birer sönmüştü, dolaşan hayaller, göze görünmeyen dost kızlar, bir ay ışığı içinde tekrar göklere yükselmiş, yıldızlarla beraber gitmişlerdi. Şimdi, gündüz ışığında oda, duvarlarıyla kirişlerinin beyazlığından oluşan bir beyazlıktaydı, kara renkli meşeden antika eşyasıyla bomboştü. Örtülen İran kumaşı perdelerden birinin yarı yarıya gizlediği, bozulmuş yatak görünüyordu.

— Bir dakika, bir dakika daha!

Arigelique ayağa kalkmış reddediyor, Felicien'i, gitsin diye zorluyordu. Gün ışığı artıkça utanç duymağa başlamıştı, yatağı görünce, büsbütün utandı. Sağında bir gürültü duyar gibi olmuştu, içeriye hiç bir rüzgar soluğu girmediği hâlde, saçları da" uçuşuyordu. Acaba, güneşten ürküp, en son çekilip giden Agnes miydi bu?

— Hayır, bırakın beni, rica ederim.. Artık, çok aydınlık oldu, korkuyorum:

O zaman, Felicien, söz dinledi, çekildi. Seviliyordu, bu isteklerinden de fazla bir şeydi. Ama, pencerenin önüne varınca, döndü, genç kıza bir kere daha uzun uzun baktı; sanki, ondan, beraberinde bir şey götürmek istiyordu. Şafak aydınlığına gömülü, bakışlarının bu sürekli okşayışı içinde birbirlerine gülümsüyorlardı,

Felicien, son bir defa daha:

— Sizi seviyorum, dedi. Angeliqve, aynı sözle karşılık verdi.

— Sizi seviyorum.

Hepsi bu kadardı Feliclen, çevik ve kıvrak bir hareketle, kalaslara tutunarak inmişti; Angeliqve de, balkonda kalmış, parmaklığa

1-18

abanmış, onun arkasından bakıyordu. Menekşe demetini almış, heyecanını dağıtmak için, kokluyordu. Feliclen, Clos- Marie'den geçip de başını yukarı kaldırdığı zaman, onun çiçekleri öptüğünü gördü.

Feliclen söğütlerin gerisinde henüz gözden kaybolmuştu ki, Angeliqve, alt katta sokak kapısının açıldığını işitip telaşlandı. Saat dördü vuruyordu, her zaman, ev halkı ancak bundan iki saat sonra uyanırdı.

Hubertine'i görünce, daha fazla şaştı; çünkü, her zaman, önce, Hubert aşağı inerdi. Hubertine'in sanki uykusuzlukla bitkin bir geceden sonra, sıkıntıdan boğularak bu kadar erken yatağından fırlamış gibi, sabah havası içinde, yüzü solgun, kolları iki yanına sarkık, daracık bahçenin yollarında, ağır ağır gezindiğini gördü.

Hubrtine, sırtında yalnızca sabahlık, alelacele topladığı saçlarıyla, yine de çok güzeldi; hem, pek yorgun, mutlu görünüyordu.

VIII

Ertesi sabah, sekiz saat süren bir uykudan, büyük sevinçlerin yorgunluğunu dinlendiren tatlı ve derin bir uykudan uyanınca, Angeliqve penceresine koştu. Gök oldukça duruydu; bir gün önce onu endişelendiren şiddetli bir fırtınadan sonra, havanın sıcaklığı devam ediyordu, genç kız, altındaki katta pencere kepenklerini açmakla uğraşan Hubert'e neşeyle seslendi:

— Baba baba! Güneş var!... Ah! Ne kadar seviniyorum, alay güzel olacak.

Çabucak giyindi, aşağı indi. Miracle alayı, Beaumont sokaklarında, temmuzun 28'inci günü olan o gün dolaşacaktı. Her yıl, o tarihte, işlemecilerin evinde bayram olurdu; iğneye el sürmezler, o günü, dör yüz yıldan beri, analardan kızlara miras kalan gelenekli, et-

119

Iraflı bir düzene evi süslemekle geçirirlerdi.

Angelique, sütlü kahvesini telaşla içerken, bir yandan da örtülerle uğraşmaya başlamıştı.

— Anne bir kez kontrol edip, sağlam mı baksaydık! Hubertine, sakın sesiyle:

— Daha vaktimiz var, diye yanıt verdi. Öğleden önce asacak değiliz.

Bu örtüler, Hubert'lerin bir aile yadigarı gibi, dindar bir saygı ile sakladıkları eski zaman işlemesi, oldukça güzel üç pano idi ki, yılda bir kez alay geçtiği gün meydana çıkarılırdı. Yöntem gereğince, tö-renci rahip Cornille, kapı kapı dolaşıp kutsal şaraplı ekmeği taşıyan Mönsenyörün eşlik edeceği Saint- Agnes heykelinin hangi yollardan geçeceğini halka haber vermişti. Dört yüzyıldan fazla bir zamandan beri, bu yol aynı idi. Alay, Saint- Agnes kapısından hareket ederek Orfevres Sokağından, Grand Rue'den Basee Sokağından geçiyor; sonra yeni şehirden dolaşıp Magloire Sokağına, Cloitre Meydanına geliyor, Katedralin büyük cephesinden içeri giriyordu. Halk, alayın geçtiği yerlerde, biribiriyle yarış edercesine pencerelerini donatıyor, duvarlara en süslü örtülerini seriyor, çakıllı, daracık kaldırıma, gül yaprakları serpiyordu.

Angelique'in, işlemeli üç parçayı, bütün yıl içinde uykladıkları çekmeden çıkarmasına izin verilmedikçe, içi rahat etmedi. Son derece hoşnut:

— Hiçbir şeyleri yok, bir şeycikleri yok, diye mırıldanıyordu.

Örtüleri ince kağıtları özenle kaldırdıktan sonra, üçü de, mer-yem'e ait betimlemeleriyle ortaya çıktı: Meleğin ziyaretini kabul eden Meryem, çarmıhın dibinde ağlayan Meryem, göğe yükselen Meryem, . sırma zemin üzerine elvan ipekle işlenmiş, o beşinci yüzyıldan kalma, şaşılacak derecede iyi korunmuş şeylerdi; satmaları için büyük paralar teklif edildiği halde geri çeviren işlemeciler, bu ör-

120

tülerle pek övünüyorlardı. — Anne, ben asacağım!

Bu, bir sorundu. Hubert, öğleden önceki bütün zamanın, evin köhne cephesini temizlemekle geçirdi. Bir sopanın ucuna süpürge takmış, tuğlalı tahta kısımları, çatının direklerine kadar süpürmüştü; sonra temel katının taş kısımlarım ve merdiven yuvasının,, erişebildiği her tarafını süngerle yıkamıştı. O zaman, işlemeli üç parça, yerlerini aldı. Angelique onları halkalarından, yüzyıllık çivilere taktı; "Teşbir"i sol pencerenin altına, "Uruc"u, sağ pencerenin altına astı; "Çile" ye gelince, ona özgü çiviler, zemin katında ki büyük pencerenin üstündeydi; Angelique onu yerine asmak için, bir merdiven getirmek zorunda kaldı. Pencereleri çiçeklerle süslemişti. Köhne ev, bayram gününün parlak güneşi altında parıldayan bu sırmalı, ipekli işlemlerle, gençliğinin uzak devirlerine dönmüş gibi idi.

Öğle yemeğinden beri bütün Orfevres Sokağı faaliyet içindeydi Şiddetli sıcakta sokaklarda dolaşmak için, alay, ancak beşte çıkacaktı; fakat, şehir öğleden başlayarak süslenmeğe koyulmuştu. Hubert'lerin karşısındaki kuyumcu dükkanı gümüş kılaptan püsküllü gök mavisini örtülerle süsleniyodu; bitişiğindeki mumcu, yataklığının perdelerini kullanıyor, kırmızı pamukludan olan bu perdeler, güneşin ortasında kan kırmızı görünüyordu. Her evde, daha başka renklerde bir kumaş bolluğu vardı, herkes, karyola önü seccadelerine varıncaya kadar nesi varsa çıkarıp asıyor, bunlar, sıcak havanın

bezgin so-luklarıyla sallanıyordu. Sokak, göz alıcı ve ürpertili bir şirinlik için de, örtülerle giyinmiş, gök kubbe altında açılan bir galeri halinde gel-misti. Bütün halk sokakta kaynaşıyor, kendi evlerindeymiş gibi yüksek sesle konuşuyor, kimisi öteberi kucaklamış oradan oraya do-laşıyor, kimisi, tırmanıyor çivi çakıyor, haykırıyordu. Grand Rue'nun köşesinde bir mola yeri hazırlanıyordu; çevredeki kadınların hepsi ayaklanmışlar, oraya konulmak üzere vazolar, kollu şamdanlar a-şıyorlardı.

1,21Anelique, koşlu, salondaki şöminenin üstünü süsleyen, ampir biçimi iki lambayı götürüp verdi. Sabahtan beri dinlenmemişti, içinden gelen büyük sevinçle coşmuş, yorulmuyordu bile. Bir sepetin içine, gül yaprakları yolup doldurmak için saçları rüzgarla uçarak dönüp geldiği sırada Hubert ona takıldı.

— Evlendiğin gün daha az didineceksin... Evlenen sen misin kuzum?

Genç kız neşeyle yanıt verdi: — Elbette, benim ya! Hubertine de gülümsedi.

— Ev artık süslendi, çıkıp giyinsek iyi olur.

— Şimdi geliyorum, anne,.. İşte sepetim doldu.

Monsenyörün önüne serpmek niyetinde olduğu güllerin son yapraklarını didiklemeyle uğraşıyordu. Yapraklar, ince parmaklarından birer birer dökülüyor, sepet, hafif, kokulu çiçeklere dolup taşıyordu. Angeliqne bir kahkaha attı:

— Çabuk! süslenip, yıldız gibi güzel olacağım! Diyerek, merdivene daldı, gözden kayboldu.

Öğleden sonraydı saatler ilerliyordu. Şimdi, Beaumont -l'Eg-lise'in ateşli faaliyeti dinmişti; sonuçta hazırlanan sokaklarda, çekingen fısıltılarla dolu, ürpertili bir bekleyiş vardı. Şiddetli sıcak devinimini tamamlayıp yandan vuran güneşle birlikte azalmış, solan gök kubbeden, sıkışık evlerin arasına, yalnızca sessiz ve ince ılık bir . gölge iniyordu. Bütün bu eski belde katedralin bir devamı haline gelmiş gibiydi. Yalnız, bu eski dini töreni kutlamağı benimsemeyen bir çok fabrikanın işi tatil bile etmedikleri Ligneul kıyısındaki yeni şehirden, Beaumont- la - Ville'den araba gürültüleri geliyordu.

Saat dört olur olmaz, uğultusu Hubert'lerin evini sarsan. Kuzey kulesindeki büyük çan çalmağa başladı; tam o sırada da Angeliqne'le

. 122

Hubertine, giyinmiş olarak göründüler. Hubertine, sade bir iplik dan-tela ile süslü, dokuma bezden bir fistan giymişti; fakat, gürbüz ve yuvarlak vücudu, onu öyle genç gösteriyordu ki evlatlılığının ablası gibi duruyordu. Angeliqne, beyaz ipekli fistanını giymişti; üzerinde başka bir şey yoktu, ne kulaklarına, ne bileklerine bir şey takmıştı, çıplak elleriyle çıplak boynundan, açılmış bir çiçek gibi, ince kumaştan dışarı çıkan ipek cildinden başka süsü yoktu. Aceleyle takılmış, meydanda gözükmeyen bir tarak, güneş rengi hırçın saçlarının büklümlerini zaptedemiyordu. Yalın ve alın safdil ve mağrur, bir yıldız kadar güzeldi.

— Hah! çan çalınıyor, dedi. Monsenyör, piskopos konağından

çıkıttı.

Çan, gök yüzünün engin duruluğu içinde, yüksek ve vakur sesiyle hâlâ çalıyordu, Hubert'ler, ardına kadar açılan zemin kat penceresinin önüne yerleştiler, iki kadın, pencerein demir çubuğuna yaslandılar, erkek, arkalarında ayakta durdu. Burası her zamanki yerleri idi, iyice görebilmek için en iyi yer orası idi, alayın ta kilisenin içinden gelişini bir tek mumu gözden kaçırmadan, ilk gören onlar oluyordu.

Angelique:

— Sepetim nerede? diye sordu. ,

Hubert, gül yaprakları dolu sepeti uzattı, genç kız, onu göğsüne bastırdı, kucağında tuttu.

— Ooh! bu çan, diye mırıldandı, adeta bize ninni söylüyor.' Çanın sesi, bütün evi inletiyor, sarsıyor; bütün sokak, bütün mahalle, bu ürpertinin yayılışı içinde bekliyor, örtüler, akşam havasında, daha gevşek çırpınıyordu.

Yarım saat geçti. Sonra, Sainte - Agnes kapısının iki kanadı birden açıldı. Mumların, yer yer, ufak parıltılarla beneklediği kilisenin loş derinlikleri gözükte. Önce, istavrozu taşıyan, gömlekli bir di-yakos yardımcısı çıktı, yanında iki rahip yamağı vardı, ellerinde,

123bire tane yakılmış meşale tutuyorlardı. Arkalarından törenci rahip Cornille telaşla geliyordu; sokağın düzenini görüp emin olduktan sonra, kilise kapısının kemeri altında durdu; sırada, herkesin, kendi yerini alıp almadığını görmek için, bir an geçide eşlik etti. Laik hayır cemiyetleri en önden yürüyor, dini cemiyetler, okullar, kıdem sırasıyla arkadan geliyordu. Minimini çocuklar vardı, kızlar gelin gibi beyazlar giymişlerdi; oğlanlar, saçları kıvrıcık, baş açık, yabancı giysileriyle prensler gibi süslü, hoşnut hepsi daha şimdiden, gözleriyle annelerini arıyorlardı. Zayıf çıplak omuzlarında bir koyun postu ile Jean - Baptiste kıyafetinde, dokuz yaşında bir koca oğlan, ortada, tek başına yürüyürdü. Pembe kurdelaları süslü dört minimini kız çocuğu üzerinden olgun bir başak resmi bulunan muslinden bir bayrak taşıyorlardı. Sonra, bir Meryem bayrağı etrafına toplanmış büyük kızlar üzerine bir Saint Joseph resmi işlenmiş kırmızı ipekliden bayraklarıyla siyahlı kadınlar. Yıldızlı sopaların ucunda sallanan kadife ve saten bayraklar geliyordu. Tarikat üyesi erkekler de az kalabalık değildi, renk renk kıyafetli keşişler vardı; hele dimiler giymiş, kukuletalı, kül rengi keşişlerin, üzerinde İsa çilesi aletleri asılı duran tekerlekli, olağanüstü bir çarmıh betimlemesi taşıyan alameti, dikkati çekiyordu.

Çocuklar gözükür gözükmez, Angelique, sevgi ile

— Aman! ne cici şeyler! şunlara bakın! dedi.

Ancak bir çizme boyunda, pek pek üç yaşında bir minimini, ufacık ayakları üzerinde sendeliyerek mağrur bir eda ile o kadar ilginç yürüyordu ki, Angelique, elini sepete daldırdı, ona bir avuç gül fırlattı. Çocuk, gözden kayboluyordu, omuzlarında, saçlarının arasın-da güller kalmıştı. Neden olduğu sevgi gülüşleri, çabucak çevreye yayıldı, her pencereden çiçek yağmağa başladı. Sokağın uğultulu sessizliği ortasında, alayın boğuk ayak seslerinden başka bir şey işitilmiyor, avuç avuç çiçekler, sessiz bir uçuşla, kaldırma dökülüyordu. Çok geçmeden, yerleri çiçek kapladı. Fakat, laiklerin düzenli yürüyüşünü görüp içi rahat eden rahip Cornille, kafilenin iki dakikadan

beri duraklamasından endişelenerek sabırsızlanmıştı, baş tarafa doğru yöneldi, geçerken, Hubert'ler! gülümseyerek selamladı.

Sanki kafilenin öte başında mutluluğu bekliyormuş gibi hararetlenmeğe başlayan Angelique:

— Niçin yürümüyorlar, kuzum? dedi? Hubertine, sakın edasıyla yanıt verdi.

— Koşup da ne yapacaklar.

Hubert:

— Yol tıkanmıştır, belki de durak yerlerinden biri daha bitmemiştir, diye açıkladı.

Meryem kızları, ilahi okumaya başlamışlardı, ince sesleri, havada billur duruluğuyla yükseliyordu. Kafile, yer yer, tekrar kımıldadı. Hareket edildi.

Şimdi laiklerin arkası sıra, kiliseden, en küçük dereceliler en başta, rahipler çıkıyordu. Hepsi, arkalarında beyaz harmaniye, kapı altına gelince, başlarına serpuş giyiyorlardı hepsinin elinde yanar bir mum vardı, sağdakiler, mumları sağ ellerinde, soldakiler sol ellerinde, sıradan dışarı çıkarak tutuyorlar, kırnıldıyan bu iki dizi ufacık alev, bol gün ışığı ortasında, adeta sönüyordu. Önce büyük manastır papazlar, ruhani daireler papazları, bağımsız kilise papazları çıktılar; sonra papaz çıraklarıyla katedralin rahipleri, onların peşi sıra, beyaz kaftanlar giymiş müşavir rahipler geliyordu. Onların ortasında, kırmızı ipekliden kaftanlarıyla zakirler vardı; yüksek sesle ilahi okumağa başlamışlardı, bütün rahipler heyeti, bu ilahiye daha hafif bir sesle eşlik ediyordu. Pange Linguma ilahisi oldukça pürüzsüz yükseldi; ufacık mum alevlerinin soluk altın yıldızlarla yer yer beneklediği harmaniyelerin uçuşan kanatlan, sokağı büyük bir muslin fısıltıyla dolduruyordu. Angelique: — Oo! Saint Agnes! dedi.

125Dört rahip yamağının, dantelalı, mavi kadifeden bir sedye üzerinde taşıdığı ermiş kıza gülümsüyordu. Her yıl, onun, yüzyı-lından beri içinde uyanık durduğu karanlıktan böyle dışarı çıkıp, vücudunu örten altın sarısı uzun saçlarının içinde, bol gün ışığında baş-kalaştığını gördükçe hayret ediyordu. Ufak elleri, ufak, ince ayakları, zamanla kararmış, ince, küçük kız yüzüyle, çok yaşlı olduğu halde, yine de ne kadar gençti.

Onun peşinden Monsenyörün gelmesi gerekiyordu. Kilisenin içinden, sallanan buhurdanların şangırtısı geliyordu.

Fısıldaşmalar oldu; Angelique:

—.Monsenyör geliyor... Monsenyör geliyor, dedi.

O dakikada, Angelique, gözleri geçip giden ermiş kıza eski hikayeleri hatırlıyor, Agnes'in mübadelesi sayesinde Beaumont'u vebadan kurtaran Hautecoeur sülalesinden, yüksek markileri, onun resmine tapan, gelip onun önünde diz çöken V. Jean'ı ve bütün onun sülalesinden olanları hatırlıyordu; mucizeyi başaran bütün senyörleri, bir prensler sülalesi gibi, birer birer geçit yaptıklarını görüyordu.

Geniş bir alan boş kalmıştı. Sonra, asayı koruyan görevli papaz, onu kıvrık tarafı kendine dönük, dümdüz tutarak ilerledi. Arkadan, her birinin yanında kayık biçimi bir buhurdan taşıyan yamak olduğu halde, geri geri giden ve ellerindeki buhurdanları hafif hafif sallayan iki buhurdan çömezi gözüktü. Erguvan rengi kadifeden, sırma saçaklı büyük sayvan, kapının bir kanadından güçlkle çıktı. Fakat, düzen çabucacık kuruldu, görevliler sayvanın kollarına yapıştılar. Altında, Monsenyör, diyakoslar arasında, sırtında beyaz omuzluk, kutsal ekmeği, dokunmadan, çok yüksekte tutan ellerine omuzluğun iki ucu sanlı, açık baş, ilerliyordu.

Buhurdan çömezleri hemen açılmışlardı, buhurdanlar hızla savrulularak, ince zincirlerinin hafif şingirtısı arasında, ölçülü bir hareketle sallandı.

Angelique. Monsenyöre benzeyen birini nerede görmüştü.

126

aca-

ba? Bütün alınlar imrenerek eğiliyordu. Fakat, Angelique, kaşını hafifçe eğmiş, ona bakıyordu. Monsenyörün boyu uzun, ince ve asildi, altmış yaşında olmasına rağmen görkemli bir gençliği vardı. Kartal bakışlı gözleri parıldıyor, irice burnu, gür büklümler halindeki beyaz saçlarının yumuşattığı yüzündeki yüksek egemen ifadesini art-tırıyordu. Angelique, onun yüzündeki solgunluğu farketti, yanaklarına bir kan dalgası hücum ettiğini sandı. Belki de, bu sadece, örtülü ellerinde taşıdığı, onu mistik bir parıltıya gömen, altından, büyük güneşin yansıması idi.

Bu yüze benzer bir yüzün hatırası, kesinlikle, içinde uyanıyordu. Monsenyör, daha ilk adımlarda, mezmurun ayetlerini okumağa başlamış, diyakoslarıyla birlikte, nöbetleşe, yavaş sesle okuyordu. Gözlerini, kendi bulunduğu pencereye doğru çevirince, Angelique titredi; Monsenyör,' ona, her türlü ihtirasın boşluğunu söyleyen, mağrur bir soğuklukta, oldukça ciddi gözüküyordu. Bakışları, meleğin ziyaret ettiği meryem, çarmıhın dibinde oturan Meryem, göğe çekilen Meryem betimli üç eski zaman işlemesine gitmişti. Bu gözler hoşnutluk alameti gösterdiler, sonra, aşağıya bakarak Angelique'in üzerinde durdular; genç kız, heyecanı ortasında, onların, sertlikten mi. yoksa yumuşaklıktan mı solgunlaştıklarını anlayamadı. Gözler tekrar kutsal ekmeğe dönmüş, hareketsizleşmiş, büyük altın güneşin yan-sıması ile parıldıyorlardı. Buhurdanlar güçle savruluyor, ince zincirlerin hafif şingirtısıyla savruluyor, ince zincirlerin hafif şingirtısıyla iniyor, bir küçük bulut, bir günlük dumanı havada yükseliyordu.

Fakat, Angelique'in kalbi çatlıyacak gibi atıyordu. Sayvanın arkasında, serpuşu, iki meleğin göğe çektiği Sainte Agnes'i, her telini aşkıyla işlediği eseri görmüştü bir rahip parmakları bir tülle sarılı, onu, mübarek bir şey gibi, sofuca taşıyordu. Angelique. oradan, sayvanı izleyen laiklerin, devlet memurları, subaylar, yüksek memurlar kalabalığının içinde, ön safta, ince ve kumral, siyah elbeseli Felicien'i görüp tanımişti; Kıvrık saçları, irice, düz burnu, kara gözleriyle,

127mağrur bir güzelliği vardı. Angelique onu bekliyordu, onun sonunda prens kıyafetine girmiş olmasına şaşmamıştı. Yalanının affi için yalvaran, endişeli bakışına genç kız, parlak bir gülümseme ile karşılık verdi.

Hubertine, hayret içinde:

— A! diye mırıldandı, o delikanlı değil mi, bu?

Felincien'i o da tanımıştı, arkasına dönüpte kızını değişik bir yüzle görünce endişelendi.

— Bize yalan mı söyledi, öyleyse?... Niçin söyledi, sen kavrayabiliyor musun?.. Bu delikanlının kim olduğunu biliyor musun?

Evet, belki de biliyordu. Yeni yeni sorulara içinden bir ses yanıt veriyordu. Fakat, kendine soru sormağa cesaret edemiyor, sormak istemiyordu. Vakti gelince, iş, kesin olarak anlaşılacaktı. O zamanın yaklaştığını taşkın bir gurur ve bir ihtirasla duyuyordu.

Hubert, karısının arkasından eğildi.

— Ne var kuzum? dedi.

O, hiç bir zaman, olup biten işlere dikkat etmezdi. Hubertine, delikanlıyı kendisine gösterince olasılık vermedi.

— Yok canım! o değil, dedi.

Bunun üzerine, Hubertine, aldanmış gibi gözüktü. En akıllıca hareket bu idi, soruşturup öğrenecekti.

Fakat, Monsenyör, sokağın köşesinde durağın yeşillikleri arasında, kutsal ekmeği günlükle tütsülediği sırada duran alay, tekrar hareket etmek üzereydi; sepete daldırdığı elini çıkarmayı unutan Angeliqve kavradığı son bir avuç gül yaprağını sevinç içinde çevik bir hareketle fırlattı. O sırada, Felicien de yürümeğe başlamıştı. Çiçekler yukardan dökülüyordu. İki yaprak yavaş yavaş salınarak saçlarına kondu.

Artık alayın sonu gelmişti. Sayvan, Grand Rue'nün köşesinde

128

gözden kaybolmuştu, kafilenin ucu uzaklaşıyor, sokağı, üstüne basılan güllerin yükselttiği kekremsi koku içinde ıssız, inanlı bir mu-rakkabe ile kendinden geçmiş gibi bırakıyordu. Hala, uzaktan, buhurdanların her savruluşunda inen ince zincirlerin şingirtisi, gitgide daha hafif işitiliyordu.

Angeliqve:

— Oh, anne, ne olursun? dedi. Kiliseye gidelim de, dönüşlerini

görelim.

Hubertine, önce, olmaz dedi. Fakat kendisi de, kuşkusunu gidermek için öyle bir istek duyuyordu ki, razı oldu.

— Peki, madem ki hoşuna gidiyor birazdan gideriz.

Fakat sabretmek gerekiydi. Angeliqve; yukarı çıkıp bir şapka giymiş, yerinde duramıyordu. İki de bir pencerenin önüne geliyor, sokağın başına bakıyor, gökyüzünü bile araştırır gibi, gözlerini yukarı kaldırıyor; bir yandan da yüksek sesle konuşuyor, alayı adım adım izliyordu.

— Basse sokağın alt başına iniyorlar... Hah! İşte, şimdi, meydanlığa, kaymakamlık binasının' önüne çıkacaklar... Beaumont-la Ville'in uzun yolları da bitmek bilmez ki, hem o bezirganlar, Sainte Agnes'i görmekten ne zevk alırlar?

Gökte, sırmalı bir kumaştan özenle ile kesilip çıkarılmış gibi, ince bir pembe bulut yüzüyordu. Bütün şehir hayatının tatil edildiği, Tanrının evinden dışarı çıktığı, herkesin, günlük çalışmalarına tekrar başlamak için, onun, evine götürülmesini beklediği, havanın durgunluğundan seziliyordu. Karşıda, kuyumcunun mavi örtüleri, mumcunun kırmızı örtüleri hâlâ dükkanlarının önünde asılı duruyordu. Sokaklar uyuyor gibiydi, artık, bir sokaktan ötekine, yavaş adımlarla geçen papazların yürüyüşünden başka bir şey kalmamıştı, kafilenin gidişi, şehrin her noktasından seziliyordu.

— Anne, anne, inan olsun ki, Magloire sokağının başındalar.

129Yokuşu çıkacaklar.

Yalan söylüyordu, saat daha altı buçuktu, alay, asla yediyi çeyrek gecedden önce kiliseye dönmeyecekti. Angelique, sayvanın, o anda, Ligneul'ün aşağı liman kıyısından geçmesi gerektiğini iyi biliyordu. Fakat öyle acelesi vardı ki:

— Anne, çabuk olalım, yer bulamayacağız. Hubertine sonunda gülümsemekten kendini alamadı:

— Haydi, gel, dedi. Hubert:

— Ben kalıyorum, dedi. Nakışları çividen indireceğim, sofrayı kuracağım.

Kilise onlara boş gözükte, çünkü, Tanrı orada değildi. Sahibinin dönmesi beklenen alt üst bir ev gibi, bütün kapılar açık kalmıştı. İçeriye az giren vardı; yalnız roman biçiminde ciddi bir lahid olan büyük mihrap, kubbe altının dip tarafında, iri mumların ışığıyla yıldız gibi parıldıyor; geniş tapınağın, geri kalan kısımları, yan tarafları, mihraplar, çöken akşam karanlığında loşluğa bürünüyordu.

Angelique'le Hubertine, ağır ağır, kilisenin içinde dolaştılar.. Bi-na'nın alt kısmı basıktı, yanlardaki tam kemerler, bodur sütunlara dayanıyordu. Ana kız, lahitler gibi gömülü kara renkli mihraplar boyunca ilerliyorlardı. Sonra, cümle kapısının önünden erganunların tahta boşu altından geçtikleri sırada, hantal, roman biçimi temelini yukarısına doğru atılan, kubbe altının yüksek, gotik pencerelerine doğru gözlerini kaldırıncaya, bir kurtuluş düşüncesi duydular. Fakat, güney taraftaki yan kısımdan geçerek yolarına devam edince boğulma tekrar başladı. İki yan cephenin ortasında haçvari noktada, dört köşede dört görkemli sütun yükseliyor, kubbeyi tutuyordu; orada da, mor bir aydınlık vardı, gün ışığı, yan cephelerin süsleri üzerinde veda ediyordu. Zakirler yerine, çıkan üç basamağı çıkmışlardı, en eski tarihte yapılmış kısım olan, mezar kadar gömük mihrap kısmının parmaklığı

130

etrafında döndüler. Zakirler yerini dört taraftan kapatan, çok işlenmiş eski parmaklığa dayanıp bir an durdular, ufacık alevleri kabartma çiçeklerle süslü, çok nefis sıraların eski meşeleri üzerine yansıyan büyük mihraba baktılar. Böylece, başlarının tekrar kaldırıp, yüksek kubbe altının solüğünü duyduklarını sanarak, hareket ettikleri noktaya döndüler; gitgide artan karanlıklar geriliyor, üzerinde yaldız ve boya kalıntıları silikleşen eski duvarları genişletiyordu. Hubertine:

— Çok erken olduğunu ben biliyordum, dedi. Angelique, yanıt vermeden, mırıldandı.

— Ne kadar büyük!

Kiliseyi tanımıyormuş, ilk defa görüyormuş gibi geliyordu. Gözleri, kaskatı duran iskemle dizileri üzerinde dolaşüyor, mihrapların derinliğine sokuluyordu; orada, karaltıların artmasından yalnız mezar taşlarının varlığı seziliyordu. Fakat, Hauteccer mihrabı gözünde çarptı, sonunda onarılmış olan renkli camı, sönen gün - ışığında, bir hayale benzeyen Saint - Georges betimlemesiyle, görüp tanıdı. Bu onu çok sevindirdi.

O sırada bir uğultu, katedrali canlandırdı, büyük çan tekrar çalmağa başlamıştı.

— Hah! dedi, işte geliyorlar, Magloire sokağından yürüyorlar. Bu sefer doğruydu. Bir insan dalgası, yan cepheleri doldurdu,

alayın dakikadan dakikaya yaklaştığı hissedildi. Çanın havalanma-larıyla, dışardan gelip, ardına kadar açık cümle kapısından giren engin bir solukla, bu duygu büyüyordu. Tanrı, evine dönüyordu.

Angelique, Hubertine'in omzuna yaslanmış, ayaklarının ucuna basarak yükselmiş tekerlek biçimi, Cloitre meydanının alaca karanlığından belli olan o açık büyük kapıya bakıyordu. Önce, diyakos yardımcısı elinde haç, yanında şamdanları taşıyan iki yamağıyla gözüksü; onların arkası sıra törenci rahip Cornille, soluk soluğa, yor-

131gunluktan harap bir halde, telaş bitkin geliyordu. Kilisenin kapısında her yeni gelen bir saniye keskin ve güçlü bir gölge halinde belli oluyor, sonra, içerinin karaltılarına gömülüp siliniyordu. Laikler, okullar, birlikler, cemiyetler, hep geliyorlardı, bayrakları, birer yelken gibi sallanıyor, birdenbire, karanlığa boğuluyordu. İnce, melek sesleriyle ilahi okuyarak giren Meryem kızlarının solgun kafilesi yine gözüksü. Katedral boyuna insan yutuyor, kubbe altı yavaş yavaş doluyor, erkekler sağa, kadınlar sola birikiyordu. Gece karanlığı çökmüşü, uzakta meydanlık, kıpırdayan yüzlerce küçük aydınlıkla, benek benek kıvı-ıcımlandı, içeri girme sırası rahiplere gelmişü, safların dışında yanan mumlarla, sarı ışıklı çifte saf kapıdan geçti. Mumlar birbirini izliyor, çoğalıyor, büyük manastır papazlarının; çevre kilise papazlarının, katedral rahiplerinin mezmur okumağa başlayan zakirlerin, beyaz har-maniyeli müşavir papazların sorur gelmiyordu. O zaman kilise azar azar aydınlandı, bu alevlerle doldu, parıl parıl yandı, bir yaz gökyüzü gibi yüzlerce yıldızla doldu.

İki boş iskemle vardı, Angelique bir tanesinin üstüne çıktı. Hubertine:

— İn, yasaktır, diyordu.

Fakat, o inat ediyor vurdumduymaz;

— Niçin yasak olsun? diyordu. Görmek istiyorum... Ooh! ne güzel!

Sonunda annesini de kandırdı, öteki iskemlenin üstüne çıkardı. Şimdi, bütün katedral, parıl parıl yanıyordu. İçinde dolaşan bu mum salıntısı, yan kısımların basık kubbeleri altında yankılar tutuşturuyor, mihrapların derinliğinde, bir sandığın camı, bir sandık kürsüsünün yaldızı parıldıyordu. Hatta, mihrabın parmaklığı içinde, yeraltı mezarlarına varıncaya kadar her tarafta, ışıklar uyanıyordu. Zakirler yeri, tutuşan mihrabıyla, parıldayan sıralarıyla, gül biçimi süsleri simsiyah belli olan eski parmaklığıyla, aydınlık saçıyordu. Kubbe altının

yüksekliği daha belli oluyor, aşağıda, tam kemerlerin dayandığı bodur, ağır sütunlarıyla, yukarıda, gittikçe incelen dizi dizi direkleriyle, kemerlerin kırık kavisleri arasında, bir iman ve aşk hamlesiyle, ışığın nurlanışı gibi, geliyordu.

Ayak sesleri ve kımıldatılan iskemlelerin takırtıları arasında buhurdan zincirlerinin şingirtısı yeniden işitildi. Erganunlar, hemen, güzel bir mısra çaldılar; bu mısra taşı, kemerleri bir yıldırım gümbürtüsüyle doldurdu. Monsenyör geliyordu, henüz meydan-lıktaydı. O sırada, Saint Agnes hep rahip yamaklarının elleri üstünde, yüzü, mumların ışığında sakinleşmiş gibi, dört yüzyıllık düşün-celerine dönmekten hoşnut kilise mihrap kısmına ulaşmıştı. Sonunda, önde asa, arkada serpuş, kutsal ekmeği, omuzluğa sarılı iki eliyle aynı şekilde tutarak, monsenyör girdi. Kubbe altının ortasında ilerleyen sayvan, zakirler yerinin parmaklığı önünde durdu. Orada bir parça kargaşalık oldu, emrindeki adamlar, piskoposa bir parça yaklaştılar.

Felicien, serpuşun arkasından gözükeliberi, Angeliqve gözlerini ondan ayırmıyordu. Rastlantı sonucu delikanlı, sayvanın sağ tarafına geçmiş bulundu; tam o sırada Angeliqve, Monsenyörün aksaçlı başıyla Felicien'in kumral başım, aynı zamanda gördü. Göz kapaklarının üzerinde bir alev dolaşmıştı, ellerini bitişirdi, yüksek sesle:

— Oo! Monsenyör. Monsenyörün oğlu! dedi. Sırrımı ağzından kaçırıyordu. Bu, elinde olmadan yükselttiği bir bağırıştı, benzerliklerinin ani ışığı ortasında sonunda, meydana çıkan gerçektir. Belki, Angeliqve için, bunu zaten biliyordu, fakat, kendi kendine söylemeye cesaret edemeyecekti; halbuki, şimdi, gerçek besbelli görünüyor, gözlerini kamaştırıyordu. Kendisinden ve eşyadan, her taraftan anılar yükseliyor, onun bağırmasını yineliyordu. Hubertine, hayret içinde:

— Bu çocuk mu, Monsenyörün oğlu? diye mırıldandı.

' 133Etraflarına bir takım insanlar toplanmıştı. Onları tanıyorlar, basbayağı bezden tuvaleti içinde hâlâ pek güzel olan anneyi, beyaz ipekli fistanıyla bir melek kadar zarif kızı beğeniyorlardı. O kadar güzeldiler ve çıktıkları iskemlelerin üstünde o kadar göz önünde idiler ki, gözler yukarı kalkıyor, onlara dalıp kalıyordu.

Kalabalık arasında bulunan Lemballeuse ana:

— Elbette, madamcığım, dedi, elbette, Monsenyörün oğlu ya! Nasıl, bilmiyor muydunuz?.. Hem de yakışıklı delikanlıdır, zengindir, öyle zengindir ki, istese şehri satın alır. Milyonları var, milyonları !

Hubertine sapsarı kesilmiş dinliyordu. Yaşlı dilenci kadın devam etti:

— Hikayesini dinlemişsiniz değil mi? Annesi onu dünyaya getirirken öldü, Monsenyör, işte o zaman papaz oldu. Şimdi, onu yanına çağırmağa razı olmuş... VII Felicien d'Hauteceur, adeta bir prens!

O zaman Hubertine, üzüntülü bir hareket yaptı. Angeliqve de, gerçekleşen hülyasının karşısında, sevince gömüldü. Hâlâ şaşmıyordu, onun, en zengin, en güzel, en asil insan olması gerektiğini biliyordu; fakat, sevinci sınırsız eksiksiz, tahmin etmediği engeller karşısından tasasızdı. Sonunda, Felicien kendini tanıtıyordu. Şimdi sıra ona gelmişti, o da kendini veriyordu. Mumların ufacık alevlerin-de, altın, sel gibi akıyor, erganunlar çalınıyor, onların nişan törenini kutluyor,

Hauteceur'ler sülalesi, efsanenin bağına olağanüstü bir geçit yapıyordu: I. Norbert, V. Jean, II. Felicien, XII. Jean, sonra, en sonuncusu, kumral başını ona doğru çeviren VII. Felicien. Felicien mer-yem kuzenlerinin akrabalarındandı, efendi idi, babasının yanında, kargaşası içinde kendisini gösteren, görkemli İsa idi.

Felicien de, tam o sırada ona gülümsüyordu: Angelique, kendisini iskemlenin üstünde ayakta, kalabalığın tepesinde, yanakları al al, mağrur ve sevdalı haliyle gören Monsenyörün öfkeli bakışını far-

134

kedemedi.

Hubertine, içini çekti.

— Ah zavallı çocuğum! dedi.

Koruma papazlarla, rahip yamakları, sağlı sollu sıralanmışlardı, baş diyakos, kutsal ekmeği Monsenyörün elinden aldı, mihrabın üstüne koydu. Zakirler, son dua olan Tantum ergo'yu gürül gürül okuyorlardı, kayak biçimi buhurdanlardan günlük dumanları tütüyordu, ilahi sesi birdenbire susmuştu. Alev alev yanan, rahiplerle halkın doldurup taşırdığı kilisenin ortasında, yüksek kubbelerin altında, Monsenyör, tekrar mihraba çıktı, büyük altın güneşi iki eliyle tuttu, havada üç defa dolaşır, ağır ağır bir istavroz çıkardı.

IX

Aynı akşam, Angelique, kiliseden döndükten sonra, "onu birazdan tekrar göreceğim, diye düşünüyordu; Clos - Marie'ye gelecek, ben de inip onunla buluşacağım!". Gözleri, birbirlerine bu randevuyu vermişti.

Yemeği her zamanki gibi mutfakta, ancak sekizde yediler. Hubert, bu yortu gününden heyecanlanmış, yalnız kendisi konuşuyordu. Hubertine, ciddi duruyor, tek tük yanıt veriyor; büyük bir iştahla yemek yediği halde, kendini tamamen hülyasına veren, çatalı ağzına götürdüğünün farkına bile varmadan bilinçsiz bir şekilde yiyen genç kızıdan, gözünü ayırmıyordu. Hubertine, onun içini açıkça okuyor, bu masum alnı içinde, düşüncelerin oluştuğuna ve birbirini izleyen duru bir suyun billur saydamlığı altında gibi, teker teker görüyordu.

Saat dokuzda, bir çingirak sesi işitip hayret etti. Gelen, rahip Cornille'di. Yorgunluğuna karşın Monsenyörün, o üç eski işleme

135pano'yu pek beğendiğini söylemeye gelmişti.

— Evet, benim yanımda dedi. Haber alırsanız hoşnut olacağınızı biliyordum.

Monsenyörün sözü olunca kulak kabartan Angelique, alaydan sö-zedilmeye başlanır başlanmaz, tekrar düşüncelerine daldı. Birkaç dakika sonra, ayağa kalktı.

Hubertine:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu.

Sanki, ayağa niçin kalktığını kendisi de düşünmemiş gibi, bu onu şaşırttı.

— Odama çıkıyorum, anne, çok yorgunum, dedi.

Bu son mazeretin asıl nedeni mutluluğuyla yalnız kalmak olduğunu Hubertine seziyordu.

— Gel, beni öp.

Genç kıızı, göğsüne bastıracağı zaman, onun, kolları arasında ürperdiğini duydu. Her akşamki öpücüğü adeta baştan savma oldu. O zaman oldukça ciddi kızın yüzüne dikkatle baktı, kabul edilen randevuyu, o randevuya gitmek isteğini, gözlerinde okudu.

— Aklını başına al, iyi uyu, dedi.

Angelique, Hubert'le rahip Cornille'e, kısaca, Tanrı rahatlık versin dedikten sonra odasına çıkmıştı; sırrının, dudaklarının ucuna kadar geldiğini öyle duymuştu ki, telaş içindeydi. Annesi onu biraz daha kalbine bastırıp tutsaydı, gerçeği söyleyecekti. Anahtarı iki kez çevirip odasına kapandıktan sonra, ışık gözlerini kamaştırdı, mumu üfledi. Ay, gittikçe daha geç çıkmaya başlıyordu. Gece, çok karanlıktı. Soyunmadan, karanlıklara açılan pencerenin önüne oturdu, saatlerce bekledi. Dakikalar dopdolu geçiyor, aynı düşünce onu meşgul etmeye yetiyordu; gece yarısı olunca, aşağı inip onunla buluşacaktı. Bu, doğal şekilde olacaktı; Angelique, nasıl davrandığını,

136

adım adım, teker teker her hareketiyle rüyalandaki kolaylıkla görüyordu. Kendisi yukarı çıktından hemen sonra, rahip Cornille'in gittiğini işitmişti. Arkasından, Hubert'ler de odalarına çıkmışlardı. Oda kapılarının, iki kez açıldığı, kaçamaklı adımların merdivene kadar ilerlediğini işitir gibi olmuştu; sanki, birisi, oraya gelmiş, bir an kulak verip dinlemişti. Sonra ev, derin bir uykuya gömülür gibi oldu. Saat on ikiyi çalınca, Angelique kalktı. — Haydi bakalım, beni bekliyor, dedi.

Kapısını açtı, arkasından kapamadı bile. Hubert'lerin odasının önünden geçerken, merdivende durdu, kulak kabarttı; fakat hiçbir şey, sessizliğin ürpertisinden başka hiçbir şey yoktu. Hoş, oldukça sakindi, ne ürküyordu, ne telaş ediyordu, suç işlediğini algılayamı-yordu. Onu yürüten bir güç vardı, bu iş ona o kadar sade görünüyordu ki, bir tehlike olabileceği aklına gelse, gülüp geçecekti. Aşağıya inince, mutfaktan geçerek bahçeye çıktı, kapıyı örtmeyi yine unuttu. Sonra, hızlı adımlarla, Clos- Marie'ye açılan küçük kapıya ulaştı, onu da, ardına kadar açık bıraktı, Clos- Marie'ye girince, koyu karanlığa karşın, hiç duraksamadı, doğruca kalas köprüye yürüdü. Chevrotte deresini aştı, her ağacını tanıdığı, alışık bir yerdeymiş gibi, el yordamıyla ilerledi. Sağa döndü, bir soğutun altında ellerini ileri uzatması, orada kendisini beklediğini bildiği kimsenin ellerine dokunması yeterli oldu.

Angelique, bir an sessiz durdu, Felicien'in ellerini avuçlarında sıtkı: Biribirlerini göremiyorlardı, gök, bir sıcak buğusuyla kaplanmıştı, yeni doğmaya başlayan incelmış ay, bu buğuyu henüz aydınlatmıyordu. Genç kıızı, karanlıklar içinde konuştu, bütün kalbi, duyduğu büyük sevinçle rahatladı.

— Ah! benim aziz senyörüm, sizi ne kadar seviyorum, size çok teşekkür ederim!

duğundan da genç, güzel, zengin olduğu için ona teşekkür ediyordu. Bu, hülyasının ona verdiği aşk hediyesi karşısında, şakrak bir neşe, hayranlık ve minnettarlık çılgılığı idi.

— Siz Kralsınız, efendimizsiniz, işte sizinim, yalnız bir şeye kaygılanıyorum, bu kadar az sizin olduğuma... Ama, sizin olmakla gurur duyuyorum, benim de kraliçe olmam için, sizin beni sevmeniz yeter... Biliyordum, sizi bekliyordum, ama siz kalbimde bu kadar büyüdüğünüzden beri kalbim genişledi... Ah! benim aziz senyörüm, size ne kadar teşekkür borçluyum sizi ne kadar seviyorumm!

O zaman, Felicien, yavaşça, kolunu onun beline doladı;

— Evime gelin. Diyerek onu yürüttü.

Arsız otlar arasından geçirerek, onu, Clos - Marie'nin dip tarafına kadar götürdü; Angelique, vaktiyle tıkalı olan, piskoposluk konağının eski parmaklığından, onun her akşam nasıl geçtiğini anladı. Felicien, bu parmaklı kapıyı açık bırakmıştı, Angelique'i kolunda Mon-senyörün büyük bahçesine soktu. Gökte yavaş yavaş yükselen ay, sıcak buğulardan bir örtünün arkasında gizlenmiş, onları, bulanık bir saydamlıkla ağartıyordu. Üzerinde tek yıldız gözükmeyen gök kubbe, gecenin sessizliği içindeydi. Bahçeden geçen Chevrotte deresinin üst başına doğru ağır ağır ilerlediler; fakat, Chevrotte, burada, çakıllı bir yokuş üzerinde hızla akan dere değildi; top ağaçlar arasında gezinen sakin bir su, ufacık bir su idi. Aydınlik pus'un altında, ışığa gömülü yüzen bu ağaçların arasında, bu cennet ırmağı bir rüyada akar gibi görünüyordu.

Angelique, neşe ile devam ediyordu.

— Böyle kolunuzda olduğum için öyle onur duyuyorum, öyle mutluyum ki!

Bu kadar sadeliğin ve cazibenin büyülediği Felicien, genç kızın, sıklıganlık duymadan, hiç bir şey saklamadan konuşmasını, kalbinin

saflığı içinde, düşündüğünü açıkça söylemesini dinliyordu.

— Ah! sevgilim dedi, beni bu kadar cana yakın, bir parça sevmek inceliğinde bulunduğunuz için, asıl ben size minnettar olmalıyım... Tekrar söyleyin, beni nasıl seviyorsunuz, kim olduğumu öğrenince ne duyduğunuzu bana söyleyin.

Fakat, Angelique, şirin bir sabırsızlık jesti ile onu susturdu.

— Hayır, hayır, sizden sözedelim, yalnız sizden. Benim ne değerim var? Benim kim olduğumun, ne düşündüğümün önemi var mı?... Şimdi, yalnız siz varsınız, artık.

Ona sokuluyor, sihirli derenin boyunca adımlarım ağırlaştırıyor, sonu gelmez sorular soruyor, Felicien'in çocukluğunu, gençliğini, babasından uzakta geçirdiği yirmi yıl, her şeyi öğrenmek istiyordu.

— Anneniz sizi doğurduktan sonra ölmüş, biliyorum, siz de yaşlı bir papaz olan amcanızın yanında büyümüşsünüz... Monsenyör sizi görmek istiyormuş, onu da biliyorum...

Felicien, yavaş, geçmişten yükselir gibi uzak bir sesle konuştu.

— Evet, babam, annemi deli gibi sevmiştii, ben dünyaya gelip onu öldürdüğüm için suçlu idim... Amcam, bana ailem hakkında hiçbir şey öğretmiyordu, sanki kendisine emanet bir yoksul çocuğuymuşum gibi, beni sert bir davranış içinde büyütüyordu. Gerçeği çok geç ancak iki yıl önce öğrendim... Ama şaşmadım arkamda, bu büyük serveti duyumsuyordum. Her türlü düzenli çalışma canımı sıkıyordu, kırdada bayırdada koşmaktan başka, elimden iş gelmiyordu. Sonra, küçük kilisemizin renkli camlarına ilgi duymaya başladım...

Angelique gülüyor, Felicien de onunla beraber neşeleniyordu.

— Ben de sizin gibi bir işçiyim, camlan boyayarak hayatımı kazanmaya karar vermiştim ki, bütün bu para, üzerime yıkıldı... Amcam benim bir iblis olduğumu, papazlığa asla girmeyeceğimi kendisine yazdıkkça, babam çok kederleniyormuş! Benim papaz olduğumu görmek, onun kesin isteği idi, belki de, papaz olursam, annemi öldürerek

139girdiğim günahın, bedelini ödeyeceğimi düşünüyordu. Sonunda yumuşadı, beni yanına çağırdı... Ah! yaşamak! yaşamak ne güzel şey! Sevmek ve sevilmek için yaşamak!

Sakin geceyi ürperten bu çığlıkta, sağlıklı ve bakir gençliğinin gücü vardı. Bu çığlık ihtirastı, annesini öldüren ihtirastı, onu giz içinde açılmış bu ilk aşka fırlatan ihtirastı. Bütün coşkunluğunu, güzelliğini, dürüstlüğünü, cehaletini ve hayata karşı duyduğu do-yumsuzluğu bu çığlık anlatıyordu.

— Ben de sizin gibi idim, bekliyordum, pencerenizde görüdüğünüz gece, ben de sizi tanıdım... Ne hayal ediyorsunuz, söyleyin bana, bundan önceki günlerinizi nasıl geçiriyordunuz, anlatın...

Fakat, Angelique, onun ağzını yine kapattı.

— Hayır, sizden söz edelim, yalnız sizden! İstiyorum ki hiçbir şeyiniz bana gizli kalmasın... Sizi, tamamiyle elimde tutayım, tamamiyle seveyim!

Felicien'i tanımaktan duyduğu zevk içinde, İsa'nın ayaklan dibinde bir mübarek kız gibi tapınırcasına, onun kendinden sözetmesini

dinlemekten usanmıyordu. İkisi de, aynı şeyleri, birbirlerini nasıl-

•j sevmiş olduklarını, şimdi nasıl seviştiklerini, hep aynı şeyleri, sonu

gelmeden tekrarlamaktan bıkmıyorlardı. Hep birbirine benzeyen kelimeler dillerinin ucuna geliyor, hep yeni, akla gelmedik, derinliğin ölçülemez anlamlar çıkarıyorlardı. O derinliğe indikçe, o sözlerin musikisini dudaklarında tattıkça, mutlulukları artıyordu. Felicien, Ange-lique'in sadece sesiyle kendisini nasıl büyülediğini, sadece onu iştirmekle kölesi olacak derecede nasıl duygulandığını ona itiraf ediyordu. Angelique, Felicien'in bembeyaz cildi, en küçük öfkede, bir kan dalgası akımıyla kızardığı zaman, nasıl zevkli bir korkuya kapıldığını ona itiraf etti. Şimdi, Chevrotte deresinin sisli kıyıların-dan ayrılmışlar, birbirlerinin bellerine sarılmışlar, büyük kara ağaçların yığnını altına dalıyorlardı.

Angelique, yapraklı dallardan dökülen serinliğin hazzı içinde: — Ooh! Bu bahçe, diye mırıldandı. Yıllar var ki, buraya girmek isterdim... İşte girdim... Sizinle beraber girdim!

Felicien'e kendisini nereye götürdüğünü sormuyor, asırlık ağaç gövdelerinin karaltıları arasında, vücudunu onun koluna bırakıyordu. Ayaklar altında, toprak yumuşaktı. Yaprakların oluşturduğu kubbeler, kilise kubbeleri gibi, çok yüksekti. Ne bir gürültü vardı, ne bir soluk, kalplerin atışından başka birşey yoktu. Felicien, bir kapıyı itti. — Girin, dedi, benim evimdesiniz.

Babası, onu, bahçenin kuytu köşesinde, ayrı yerde oturtmayı uygun görüyordu.. Alt katta büyük bir salon, yukarıda, tam bir daire vardı. Zemin katındaki büyük salon bir lamba ile aydınlanıyordu. Felicien, gülümseyerek: — Görüyorsunuz ya bir sanatçının evindesiniz, dedi. Burası

benim atelyemdir.

Gerçekten atelyeydi, cam üzerine resim yaparak, sanata heveslenen bir zengin çocuğunun kaptısı idi. Felicien, onüçüncü yüzyılın eski biçimlerini bulmuş kendisini, o devrin araç-gereçsiz eserler yaratan eski zaman camcılarının biri sanıyordu. Üzerine erimiş tebeşir dökülü eski masa ona yetiyordu, orada, kırmızı boya ile resim çiziyor, elmasa gerek duymadığı için, camları kızgın demirle kesiyordu. Bir resme göre yaptırdığı, palanga diye bilinen küçük ocak, dolu idi; orada birşeyi kaynatıyor, katedralin başka bir camını da hazırlıyordu; atelyede, sandıkları içinde, soluk, akik, dumanlı, koyu, sedefi, kesif, mavi, sarı, yeşil, kırmızı kendi için yaptıracığı her renkten camlar vardı. Fakat, oda enfes kumaşlarla döşenmişti, atelye, olağanüstü bir-döşeme lüksü altında kayboluyordu. Dip tarafta, sehpa olarak kullanılan antika bir kürsü üzerinde, yaldızlı, büyük bir Meryem heykeli, kırmızı dudaklarıyla gülümsüyordu.

141 Angelique, bir çocuk gibi sevinerek: — Hem de çalışıyorsunuz, çalışıyorsunuz! diyordu. Ocak pek hoşuna gitti, bütün işini kendisine anlatmasını istedi. Nasıl oluyor da, eski zaman ustaları gibi, yalnızca kara ile gölgelendirdiği, hamuruna renk karıştırılmış camlar kullanmakla ye-tinmiyordu. Niçin ayrı ayrı, ufak insan betimleriyle kalıp, jestleri ve örtüleri keskinleştiriyordu; cam üzerine resim boyamaya, mine ya-pılmaya, daha iyi resim çizilmeye başlanır başlanmaz düşmeye baş-lıyan camcılık sanatı hakkında düşünceleri neydi; bir camekanın, yalnız, saydam bir mozayik olması, en keskin renklerin en uyumlu bir sıra ile dizilmesi, parlak ve zarif renklerle dolu bütün bir demet oluşturması gerektiği hakkında düşüncesi neydi? Fakat, o sırada, için için, camcılık sanatına aldırıldığı bile yoktu. Bu şeylerin, ilgili değer bir tek noktası vardı ki, o da, Felicien'e ait olması, kendisini Felicien'le meşgul etmesi, adeta onun kişiliğinin bir parçası gibi olması idi.

— Ah! dedi, ne mutlu olacağız. Siz resim yaparsınız, ben nakış işlerim.

Felicien, Angelique'in, lüks içinde rahat ettiği, güzelliğinin çi-çekleneceği doğal bir çevre gibi görünen bu geniş salonun ortasında onun ellerini tutmutu. İkisi de, bir an, sustular. Sonra, yine Angelique konuştu.

— Ee, oldu bitti mi? Felicien, gülümseyerek sordu;

— Ne

— Evlenmemiz.

Felicien, bir an duraksadı. Çok beyaz yüzü, birdenbire kızarmıştı. Genç kız, endişelendi.

— Sizi öfkeliendiriyor muyum?

Fakat, Felicien, onun bütün vücudunu kuşatan bir kucaklayışla,

142

ellerini sıkıyordu.

— Oldu, dedi. Sizin bir şeyi istemeniz yeter, engellere karşın o şey yapılır. Benim varlığımın tek nedeni size itaat etmektir?

O zaman, Angeliqve sevindi.

— Evleneceğiz, sürekli sevişeceğiz, bir daha, birbirimizden hiç ayrılmıyacağız, dedi.

Buna kuşkusuz yoktu, bu iş, hemen ertesi günü, efsanedeki mucizeler kadar kolaylıkla oluverecekti, en küçük bir engel, en ufak bir gecikme, aklına bile gelmiyordu. Madem ki sevişiyorlardı, onları, birbirinden niçin daha fazla ayıracaklardı? İnsan, birbirini sever, evlenirdi, bu doğal bir şeydi. Yüreğinde, büyük, bir sevinç vardı. Şaka yollu:

— Karar, karar, dedi, verin elinizi. Felicien, o ufacık eli dudaklarına götürdü.

— Karar, karar, diye yanıt verdi.

Angeliqve, şafak söker de orada kalırım korkusuyla, aynı zamanda artık sırrını açığa vurmamak acelesiyle, çekilip gideceği zaman, Felicien onu götürmek istedi.

— Hayır, hayır, gün doğmadan eve varamayız sonra. Bu yolu kendi kendime bulurum.. Yarın görüşürüz.

Felicien söz dinledi. Angeliqve'in arkasından bakmakla yetindi. Genç kız, karağaçların loşluğu altında ışık içinde yüzen Chevrotte deresi boyunca koşuyordu. Bahçenin demir parmaklığından aşmış, Clos- Marie'nin yüksek otları Darasına dalmıştı. Hem koşuyor, hem, güneş çıkıncıya kadar bekliyemeyeceğini, en iyisi, Hubert'lerin kapısını vurup onları uyandırmak ve her şeyi söylemek olacağını düşünüyordu. Bu, mutluluk taşkınlığı, açık bir isyanı idi. Angeliqve, bunca uzun zamandan beri gizlediği bu sırrı, beş dakika daha saklamaktan kendini zavallı buluyordu. Bahçeye girdi, kapıyı örttü.

143 Angeliqve, orada, katedralin dibinde Hubertine'i gördü; karanlıkta, sıska bir leylak yığının kuşattığı taş peykeye oturmuş onu bekliyordu. Uyanmış, endişe ile durumu sezinlemiş, yukarı çıkmış, kapıları açık bulunca işi anlamıştı. Sonra, heyecan içinde, nereye gideceğini bilemeden, işleri büsbütün karıştırmaktan korkarak, bekliyordu.

Angeliqve, hiç utanç duymadan, yüreği sevinçten hoplayarak artık saklıyacak bir şeyi olmadığı için neşe ile gülerken, hemen onun boynuna sarıldı.

— Ah! Anne, oldu bitti! Evleneceğiz, öyle mutluyum ki! dedi. Hubertine, yanıt vermeden önce, onu dikkatle süzdü. Fakat, bu

gonca halindeki güzellik karşısında, bu duru gözler, bu saf dudaklar karşısında korkusu geçti. Yalnız, büyük bir kederden başka birşeyi kalmadı. Yanaklarından yaşlar yuvarlandı.

' Bir gün önce, kilisede olduğu gibi:

— Zavallı çocuğum! diye sızlandı.

Angelique, hiç ağlamayan kadını bu halde görünce şaşırıldı.

— Ne oluyor? dedi. Anne, kendinizi üzüyorsunuz... Haklısınız yanlış yaptım sizden bir şey sakladım. Ama, bilerseniz, bu bana ne kadar ağır geldi! İnsan sırrını önce söylemiyor, sonra da cesaret edemiyor... Beni affedin.

Hubertine'in yanına oturmuş okşayan bir hareketle, beline sarılmıştı. Köhne peyke, katedralin bu yeşillik dolu köşesine gömülüyor gibiydi. Leylaklar, başlarının üzerinde, gölge yapıyorlardı; genç kızın, aşı gül verecek mi diye özenle baktığı yabani gül ağacı da vardı; fakat, bir süredir bakımsız bir halde kendi kendine büyüyor, tekrar yabaniliğe dönüyordu.

— Anne, size hepsini söyleyeceğim, gelin kulağınıza söyleyeyim.

144

Sonra, yavaş sesle, sonu gelmez bir söz tufanı içinde, en küçük olayları bir kez daha yaşayarak, yaşadıkça ateşlenerek, aşklarını ona anlattı. Hiçbir şeyi unutmuyor, günah çıkartır gibi, belleğini, kurcalıyordu. Hiçbir sıkılganlık da duyduğu yoktu, aşkının tutuşturduğu kan yanaklarını ısıtıyor, gözleri bir gurur alevi'ile yanıyor, yine de sesini yükseltmeden fısıltı halinde hararetle konuşuyordu.

Sonunda Hubertine, onun sözünü kesti, kendisi de yavaş sesle •

konuştu.

— Haydi, haydi, yine aldın yürüdün! Ne kadar düzelmeye çalışsan, her seferinde, fırtınaya yakalanmış gibi havalanıyorsun... Ah! kibirli kız, ah! ateşli kız, hâlâ mutfağı yıkamak istemeyen, kendi ellerini öpen o küçük kızsın!

Angelique, gülmekten kendini alamadı.

— Yok, gülme, neredeyse ağlamak için gözyaşların yetişmeyecek... Sen onunla asla evlenemezsin, zavallı yavrum.

Angelique'in neşesi birdenbire sürekli, çın çın öten bir kahkaha halinde yükseldi.

— Anne, anne, ne söylüyorsunuz? Bana takılmak, beni cezalandırmak için mi bu?.. O kadar yakın bir şey ki! Bu akşam babası ile konuşacak. Yarın, gelip sizinle sorunu halledecek.

Angelique, buna gerçekten inanıyor muydu? Hubertine insafsız davranmak zorunda kaldı. Parasız, isimsiz bir nakışçı kız, Felicien d'Hautecoeur'le evlenecek ha! Elli milyonluk zengin bir delikanlı!

Fransanın en eski ailelerinden birinin son çocuğu!

Fakat her yeni engel karşısında, Angeliqve, sakın sakın Şu yanıtı veriyordu.

— Neden olmasın?

Bu gerçekten bir rezalet mutluluğu sağlayan sıradan Şartların dışında bir evlenme olacaktı. Bu evlenmeye engel olmak için her Şey

145ayaklanacaktı. Her Şeyle savaşmayı mı tasarlıyordu? ' — Neden olmasın?

Sonra, sarılmaz bir inanla devam ediyordu.

— Ne ilginç, anne, elalemi ne kadar kötü sanıyorsunuz! İŞler iyi gidiyor, diyorum, size!., bunda iki ay önce beni paylıyordunuz, benimle eğleniyordunuz, hatırlınızdadır, halbuki haklı imişim, ne haber verdimse hepsi oldu.

— İyi ama, a zavallı çocuk, sonunu bekle.

Hubertine, Angeliqve'i bu derece cahil bırakmanın verdiği vicdan azabıyla kıvranarak içleniyordu. Ona, gerçeğin acı derslerini anlatmak, zalimlikler hakkında, toplumun olayları hakkında onu aydınlatmak istiyor, Şaşalıyor, gereken sözleri bulamıyordu. Günün birinde, hülyanın sürekli yalanı içinde,böyle mahpus gibi yaşattığı bu çocuğun felaketine sebep olursa, bu ne acı olacaktı!

— Aman kızım, bu çocukla, hepimize inat, babasına inat ev-lenmezsin ya!

Angeliqve, ciddileşti, Hubertine'e dikkatle baktı, sonra ciddi bir sesle:

— Neden olmasın? Ben onu seviyorum, o da beni seviyor, dedi. Annesi, iki kolu ile onu tekrar kavradı, göğsüne bastırdı;

Angeliqve de, bir Şey söylemeden ürpererek ona bakıyordu. Bulutlarla örtülü ay, katedralin arkasına inmişti, uçan sisler, seher vakti yaklaştıkça gökte, hafif pembe bir renge boyanıyorlardı. İkisi de, yalnız uykudan uyanan kuşların hafif cıvıltılarla bulandırdığı sessizliğin ortasında, sabahın bu temiz havası içinde yüzüyorlardı.

— Ah! Evladım, mutluluğu yalnız görev ve itaat sağlar. İnsan bir saatlik duygunun ve gururun acısını bütün ömrünce çeker. Eğer mutlu olmak istiyorsan, boyun eğ, vazgeç, ortadan kaybol.

Fakat, kolları arasında genç kızın, isyan ettiğini duyuyordu; ona

146

hiç bir zaman söylemediği, hâlâ söylemekte tereddüt ettiğiği söz ağzından kaçtı.

— Dinle, sen bizi, babanla beni mutlu sanıyorsun, eğer hayatımızı karartan bir azap olmasaydı mutlu olacaktık.

Sesini daha alçaltıyordu; başlarından geçeni, anasına inat evlenişlerini, çocuğun ölümünü, işledikleri hatanın cezası olarak, boşu boşuna başka bir çocuk sahibi olmak istediklerini, nefes kadar hafif, titrek

bir sesle ona anlattı. Halbuki karı koca, birbirlerini delice seviyorlardı, kimseye muhtaç olmadan, alınlarının teriyle gecinmiş-lerdi; ama, yine de mutsuzdular, ikisi de çaba göstermeseler, kocası iyi adam olmasa, kendisi akıllı uslu davranmasa, kesinlikle aralarında kavgalar başlayacaktı, bir cehennem hayatı yaşıyacaktı, belki de ayrılacaktı.

— Düşün çocuğum hayatına, ileride sana acı çektirebilecek hiçbir şey katma... Haddini bil, kalbini sustur.

Angelique, yenilmiş, benzi sapsarı; gözyaşlarını tutarak onu dinliyordu.

— Anne, beni üzüyorsunuz.... Onu seviyorum, oda beni seviyor.

Göz yaşları dökülmeğe başladı. İtirafı onu altüst etmişti, üzgündü. Görüverdiği bu gerçek köşesinden incinmiş gibi, gözlerinde bir ürkeklik vardı. Fakat, boyun eğmiyordu. Aşkını ödürse istekle ölecekti!

O zaman, Hubertine, her şeyi göze aldı.

— Sana, bir defada bu kadar açık vermek istemezdim. Ama, bilmen gerek... Dün akşam, sen yukarı çıktıktan sonra, rahip Cornille'i sorguya çektim, bunca zamandan beri, ayak direyen Monsenyörün, oğlunu niçin Beaumont'a çağırdığını öğrendim.. Onun en fazla kederlendiği şeylerden biri, delikanlının taşkınlığı, her türlü kaydın dı-Şına çıkararak coşkunu bir hayat yaşama isteği imiş. Oğlunu rahip yapmaktan vazgeçmek zorunda kalıp dertlendikten sonra, onun

147bulunduğu sınıfa ve sahip olduğu servete yakışacak bir işe koymak ümidinde bile değilmiş. Delikanlı, bir serseriden bir artistten başka bir şey olamazmış... Bunun üzerine Monsenyör, çocuğun duygularına kapılıp, serserilikler yapmasından korktuğu için onu buraya getirtmiş, hemen evlendirecekti.

Angcque. sorunu hala anlayamamış;

— E Pekala, sonra? diye sordu.

— Daha o biraya gelmeden önce evlenmesi kararlaştırılmış, şimdi de her şey yoluna konmuş, rahip Cornille. sonbaharda, onun matmazel Claire de Voincourt'la evleneceğini, bana kesin diye anlattı... Voincourt'ların konağını biliyorsun, şurada, piskopos konağının yanı başında Monsenyörle çok sıkı fıkı dost insanlar. Her iki taraf da, ne isim bakımından, ne para bakımından, birbirlerinden daha iyisini bulamazlardı. Rahip, bu evlenmeyi çok uygun görüyor.

Genç kız, bu sosyal nedenleri artık dinlemiyordu. Gözlerinin önüne, birdenbire bir yüz, Claire'in hayali gelmişti. Onu, bazan bahçesindeki ağaçların altında, kışın gözüne iliştiği şekilde, yortularla, katedralde rastladığı biçimde tekrar gözünün önüne getiriyordu. Kendi yaşında, esmer, çok güzel, kendisinden daha güzel, şahane yürüyüşlü bir kızdı. Soğuk görünüşüne karşın, çok iyi yürekli olduğu söyleniyordu.

— O uzun boylu kız, çok güzel, çok zengin kız... Onunla evleniyor demek...

Angelique, bu sözleri rüyada sayıklar gibi mırıldanıyordu. Sonra yüreğinde bir sızı duydu.

— Öyleyse yalan söylüyor, diye haykırdı! Bunu bana söylemedi.

Felicien'in geçirdiği bir an duraksamanın, ona evlenmelerinden sözettği zaman yanaklarına yönelen kan dalgasını hatırlamıştı. Bu sarsıntı o kadar şiddetli oldu ki, beniz soldu, başı annesinin omuzuna düştü.

148

— Yavrum, sevgili yavrum... Çok acı şeydir, bilirim. Ama, beklersen daha acı olacak. Onun için, bıçağı derhal yaradan çıkar.. Derdin her uyandıkça, kendi kendine de ki, herkesin, söylentilerine göre, sarsılmaz gururunu hala hatırladığı Monsenyör, müthiş XII. Jean, oğlunu neslinin bu son çocuğunu bir kapı önünde bulunmuş, bizim gibi yoksul insanlar tarafından evlatlık alınmış bir işlemeci kızla asla evlendirmez.

Angelique, sarsıntılarla geçirdiği halde bu sözleri dinliyor, isyan etmiyordu. Yüzünden geçtiğini duyduğu soluk ne idi? Damların üstünden geçerek, uzaktan gelen bir soğuk nefes, kanını donduruyordu. Acaba, bu yaramaz çocuklara kurt masalı anlatılır gibi, kendisine anlatılan o dünya yoksulluğu, o acı gerçek mi idi? Bu soğuk nefes yalnızca, ona dokunup geçtiği halde, içinde sızısını duyuyordu. Yine de, Felicien'i suçlamıyordu; yalan söylememişti, yalnızca susmuştu. Eğer babası onu bu genç kızla evlendirmek istiyorsa bile, o kesinlikle red-di-yordu. Fakat, mücadeleye girmeğe cesaret edemiyordu; madem ki hiçbir şey söylememişti, belki de, belki de evlenme kararını vermiş bulunuyordu. Angelique, hayalinin bu ilk yıkılışı karşısında yüzü soluk, hayatın sert parmağının dokunuşunu duymuş, yine inancım koruyor, hülyasına inanıyordu. İşler gerçek-leşecekti, yalnız, gururu çiğnenmişti.

— Anne, doğru, günah işledim, bir daha işlemeyeceğim... Söz veriyorum, isyan etmiyeceğim, Tanrı nasıl emrediyorsa öyle olacağım.

Bu konuşan gufrandı, zafer, Angelique'in, içinde büyüdüğü çevrede, orada aldığı terbiyede kalıyordu. Madem ki, o zaman kadar çevresini kuşatan her şey, ona karşı o kadar cömert ve şefkatli davranmıştı, yarından niçin şüphe edecekti? Catherine gibi uslu, Elisabeth kadar mütevazı, Anges kadar afif kalmak, ermiş kızların yardımıyla yüreğine güç vermek istiyor, üstün gelmesi için yalnız onların yardım edeceklerinden emindi. Eski dostu katedral, Cols- Marie,

149Chevrotte deresi. Hubert'lerin serin küçük evi, Hubert'lerin kendileri, onu seven ne varsa, kendisi hiçbir şey yapmadan, yalnızca saf ve söz dinlemekle kaldığı halde, onu korumayacak mıydı?

— Peki, bizim isteğimize karşı, hele Monsenyörün isteğine karşı hiçbir şey yapmıyacağına söz veriyor musun?

— Evet, anne, söz veriyorum.

— O delikanlıyı bir daha görmeyeceğine, onunla evlenmek çılgınlığını bir daha aklına getirmeyeceğine söz veriyor musun?

Bu söz üzerine, Angelique'in yüreğine bir ezginlik geldi. Aşkını haykırarak, az kaldı son bir isyanla köpürecek. Sonra, büsbütün yenik, başı öne eğildi.

— Onu tekrar görmek için, benimle evlenmesi için hiçbir şey yapmayacağıma söz veriyorum, dedi.

Hubertine, oldukça duygusal itaatine ödül olarak, onu, kolları arasına aldı. Ah! iyilik isteyip de; sevdiklerine ıstırap vermek ne zavallılıktı! Bitkin bir haldeydi; yükselen gün ışığını görüp şaşaladı, ayağa kalktı. Kuşların hafif cıvıltıları, daha bir tek kuşun uçtuğu görülmeden, çoğalmıştı. Gökte, bulutlar, mavimtırak bir renk alan havanın duruluğu içinde parçalanıyordu.

O zaman, gözleri, kendiliğinden yaban gülüne giden Angelique, onu cılız çiçekleriyle gördü. Hazin bir gülüşle:

— Hakkınız varmış anne, dedi, gül vermesi daha yakın değil.

150

Angelique, sabahleyin, saat yedide, her zamanki gibi, iş başındaydı; sonra, günler birbirini izledi, genç kız, her sabah, oldukça sakin, bir gün önce bıraktığı üstlüğü işlemeye koydu. Hiçbir değişiklik olmamış gibi görünüyordu; Angelique, sözünde sıkı sıkı duruyor, kapanıyor, Felicien'i tekrar görmeye çalışmıyordu. Bu bile onu kederlendirir gibi görünmüyor, Angelique, genç yüzünün neşesini kaybetmiyor, gözleri Hubertine'e takılıp kaldığı zamanlar, o, kendisini bu halde görürse, gülümsüyordu. Bununla beraber, bu susma inancı içinde, bütün gün, yalnız Felicien'i düşünüyordu. Ümidi, yenilmezliğini koruyordu, işçilerin, her şeye karşın gerçekleşeceğine emindi. Ona, bu çok dürüst ve çok mağrur, cesaretli davranışı veren şey, bu güvendi.

Hubert, bazan onu azarlıyordu.

— Çok çalışıyorsun, seni bir parça solgun görüyorum... Bari iyi uyuyor musun?

— Oo! baba, deliksiz uyuyorum! Sağlığım çok yerinde.

Fakat Hubertine de endişeleniyor, bir eğlence arayıp bulmak gereğinden bahsediyordu.

— İstersen kapıları kapar, üçümüz beraber bir Paris yolculuğu yaparız.

— A! Nasıl olur! siparişleri ne yaparız, anne?... Çok çalışmak sağlığa iyi gelir, diyorum size!

Aslı aranırsa, Angelique, yalnızca bir mucize bekliyor, görünmez alemin onu Felicien'e verecek belirtisini umuyordu. Hiçbir girişimde bulunmamak üzere söz vermişti, hem madem ki mavera, hep onun için çalışıyordu, harekete geçmeye ne gerek vardı? Onun için, bu istekli durgunluğu içinde kâayıtsızlık taklidi yapmakla beraber, hep kulakları kırışte, sesleri dinliyor, kendisine yardım edecek olan, için-

151de yaşadığı bu çevrenin alışık olduğu hafif gürültülerini, etrafında dolaşan ürpertileri dinliyordu, bir olacak şey vardı, mutlaka olacaktı. Açık pencerenin önünde, tezganının üstüne eğilmiş ağaçların bir tek ürpertisini, Chevrotte deresinin bir tek mırıltısını kaybetmiyordu. Katedralin en küçük soluklan, dikkat ettiği için on misli artmış bir halde kulaklarına ulaşıyordu; mumları söndüren kilise hizmetçisinin terlik seslerine varıncaya kadar işitiyordu. Yanı başında, esrarlı kanatların

sürünüşünü tekrar hissediyor, bilinmeyen alemin kendisine yardım ettiğini biliyordu; bir gölgenin, kulağına bir zafer çaresi fısıldadığını sanarak, birdenbire arkasına döndüğü oluyordu. Fakat günler geçiyor, hala bir gelen giden olmuyordu.

Angelique, yeminini bozmamak için, önce, geceleri balkona çıkmaktan çekindi; Felicien'i aşağıda görecektense, yanına gitmekten korkuyordu. Odasında bekliyordu. Sonra, yapraklar bile uykuya dalmış, kımıldıyamadıkları için, cesaretlendi, tekrar karanlıkları araştırmaya koyuldu. Mucize ne taraftan kendini gösterecekti? Her halde, piskoposluk konağının bahçesinden parıl parıl yanan bir el, bir işaretle kendisini çağıracaktı. Belki de katedralden, erganunlar, uğul-duyacıklar, onu mihraba çağıracaktı. Ne, efsanedeki takdis sözleri taşıyan güvercinlere, ne, duvarlardan geçip gelerek kendisini Mon-senyörün tanımak istediğini haber veren ermiş kızların araya girmesine, hiçbir şeye şaşmayacaktı. Yalnız bir şeye hayret ediyor, bu hayreti her akşam artıyordu: Mucizenin vücuda gelmekteki yavaşlığı, Günler gibi, geceler de birbirini izliyor, hala hiç, hiçbir şey olmuyordu.

İkinci haftadan sonra, Angelique'i daha fazla şaşırtan, Felicien'i bir daha görmemiş olmasıydı. Ona yaklaşmak için hiçbir girişimde bulunmamayı söz vermişti. Fakat, bir şey söylememekle beraber Felicien'i kendisine yaklaşmak için her çareye baş vuracağına güveniyor; halbuki, Clos - Marie boş duruyor, Felicien, oranın arsız otları üzerinde yürümüyordu bile. On beş gün içinde gece saatlerinde, onun gölgesini bir kez bile, görmemişti. Bu, inancını sarsmıyordu:

152

Gelmediğine göre, demek ki, mutluluklarını sağlamakla uğraşıyordu. Ama, hayreti artıyor, bir endişe başlangıcı ile karışıyordu.

Sonunda, bir akşam, işlemecilerin evinde, akşam yemeğine geçti; sonra, Hubert, acele bir iş bahanesiyle sokağa çıkınca, Hubertine, mutfakta, Angelique'le yalnız kaldı. Gözleri nemli, genç kızın gururlu metinliğinden duygularımız uzun uzun ona bakıyordu. Kalplerinden taşan şeylere karşın on beş gündür tek kelime konuşmuyorlardı; Hubertine, yemininde durmak için, kızın gösterdiği bu dayanıklılıkta ve bu dürüstlükten duygulanıyordu. Ani bir şefkatle kollarını açtı, genç kız, onun kucağına atıldı, sessizce kucaklaştılar. Sonra Hubertine, konuşmak olanağını bulunca.

— Ah! Zavallı yavrum dedi, seninle yalnız kalmak için bekledim, bilmem gerek... Her şey bitti, büsbütün bitti.

Angelique, telaşla ayağa kalkmış:

— Felicien öldü! diye haykırmıştı.

— Hayır, hayır.

— Madem gelmiyor, demek öldü!

Bunun üzerine, Hubertine, alayın ertesi günü onu gördüğünü, Monsenyörün izni olmadıkça bir daha ortada gözükmemesini ondan da istediğini anlattı, bu, kesin bir uzaklaştırma idi, çünkü Hubertine onların evlenmelerinin olanaksızlığını biliyordu. Günün birinde kendisiyle evlenemeyeceğini; bu zavallı saf, cahil kızı baştan çıkarmakla kötü bir harekette bulunduğu Felicien'e kanıtlamış onu altüst etmişti; Felicien de, namussuzca davranmaktansa, Angelique'i bir daha görmemeyi, kederinden

ölmeyi tercih edeceğini söylemişti. Aynı günün akşamı, her şeyi babasına itiraf etmişti.

Hubetine, devam etti:

— O kadar metinsin ki, seninle açık açık konuşuyorum... Ah! bilsen, cicim, yüreğin yanarken bu kadar gururlu, bu kadar gayretli davrandığını, sustuğunu, neşelendiğini gördükçe sana ne kadar acı-

153yorum, seni ne kadar takdir ediyorum... ama daha cesaretli olman gerek çok, çok cesaretli... Bugün öğleden sonra, rahip Cornille'e ras-geldim. Her şey bitti. Her şey bitti. Monsenyör istemiyor.

Bir gözyaşı buhranı bekliyordu, halbuki, Angeliqne'in sapsarı kesilip, gayet sakin, tekrar yerine oturduğunu görünce hayret etti. Meşe ağacından eski yemek masasının üstü toplanmıştı, bir lamba, antika oturma odasını aydınlatıyor, içerinin sessizliğini ibriğin hafif fıkırtısından başka hiçbir şey bozmuyordu.

— Anne, biten hiçbir şey yok... Anlatın bana, bu iş madem ki benim işim, öğrenmeye hakkım var, değil mi ya?

Hubertine, bazı ayrıntıları bu cahil kızıdan gizlemeye devam ederek, rahipten işittiği şeylerin uygun gördüklerini anlatırken, Angeliqne, onu dikkatle dinledi.

Monsenyör, oğlunu yanına çağırdığından beri, heyecan içinde yaşıyordu. Karısının ölümünün ertesi günü onu uzaklaştırdıktan yirmi yıl, yüzünü görmemeye katlandıktan sonra, şimdi, gençliğinin en güçlü ve parlak devrinde, 'ölümüne ağladığı karısının canlı örneği halinde, aynı yaşta onun sarışın ve zarif güzelliğine sahip, karşısında buluyordu. O uzun sürgün, anasının hayatına mal olan çocuğa karşı beslediği bu hınç, aynı zamanda, bir ihtiyat tedbiri idi de. Bunu duymuyor, azminden döndüğüne hayıflanıyordu. Yaşlılık, yirmi yıl süren dualar, Tanrıya sığınaşı, hiçbirşey, onun varlığındaki eski insanı öldürmemişti. Kendi teninden oluşan bu çocuğun, çılganca sevdiği karısının teninden bu parçanın, gülümseyen mavi gözleriyle karşısına dikilmesi ölümün dirildiği varsayımıyla, kalbinin çatlayacak derecede çarpmasına yeterli gelmişti. Göğsünü yumruklarıyla dövüyor, etkisiz kalan çile ortasında hıçkırıklarla ağlıyor, kadın tadını alanlara, kadınla aralarında kan bağlarını koruyanlara rahipliğin yasak edimesini haykırıyordu.

Rahip Cornille. bunları, Hubertine'e elleri titriyerek, yavaş sesle anlatmıştı. Esrarlı söylentiler dolaşıyordu, Monseyörün, akşam ka-

154

ranlığı çöker çökmez odasına kapandığı, ağızdan kulağa fısıldanıyordu; mücadeleyle, göz yaşlarıyla incemelerle dolu geceler geçiriyor, bunların pedelerden boğuklaşan şiddeti, bütün piskoposluk konağını korkutuyordu. Monsenyör, unuttuğunu, aşkını yendiğini sanmıştı; fakat bu aşk, vaktiyle müthiş olan bu adamda, efsanevi serdarların neslinden gelen bu macera adamında, bir fırtına şiddetiyle tekrar dinliyordu. Her akşam, diz çöküyor, ciddi bir gururla üzülererek, ölümüne ağladığı karısının hayalini uzaklaştırmaya uğraşıyor, onun şimdi, tabutunun içinde toz haline gelmiş olacağını düşünüyordu. Halbuki, o, olgun erkeklere özgü delice bir aşkla sevdiği çok genç yaşındaki çiçek kadar latif ve gösterişli haliyle, dipdiri ayağa kalkıyordu. Ölümünden ertesi günündeki gibi, işkence, bütün şiddetiyle tekrar başlıyordu; onu elinden alan Tanrıya karşı aynı isyanla ona ağlıyor, onu özlüyordu; ancak, şafak sökerken sakinleşiyor, kendi nefesine karşı küçümseme dünyaya karşı tiksinti

dolu, bitkin halde kalıyordu. Ah! bu ihtiras, bu ifrit! İlahi aşkının derin huzuruna gömülmek için, o ifritti, elinden gelse ezecekti!

Monsenyör, odasından çıkınca, eski ciddi tavrını, hafif bir solgunlukla koruyan sakin ve gururlu yüzünü tekrar takınıyordu. Felicien aşkını itiraf ettiği sabah, hiçbir söz söylemeden onu dinlemişti, o kadar kendine hakim olmuştu ki, kılı bile kıpırdamamıştı. Oğluna bakıyor, onu bu kadar genç, bu kadar güzel, bu kadar ateşli gördükçe, bu aşk divaneliğini içinde kendinin de o kadar ıstırap duyduğu dertten onu kurtarmak için, mutlak bir kararlılık haşin bir his duyuyordu. İhtirası, kendi nefsinde öldürmek istediği gibi oğlunda da öldürecekti. Bu şairane macera, onu büsbütün üzüyordu. Ne demek! Yoksul bir kız, isimsiz bir kız, bir ay ışığı altında göze çarpan, efsanedeki narin bakire şekline sokulan rüyada tapınılan bir işlemeci kız! Nihayet, bir kelimeyle yanıt vermişti: Asla! Felicien onun dizlerine kapanmış yalvarmış, kendi davasını, Angeliqne'in davasını savunmuştu. O zamana kadar, babasının yanına hep titiriyerek yaklaşmıştı, gözlerini kaldırıp onun mübarek yüzüne bakmaya hala cesaret edemeden, mut-

155luluğuna engel olmaması için yalvarıyordu. Önemsiz önemsiz konuşuyor, ortadan kaybolacağını, karısını alıp kimsenin bir daha yüzlerini görmeyecekleri kadar uzağa götüreceğini büyük servetini kiliseye bırakacağını söylüyordu. Kimse tarafından bilinmeyen bir insan olarak kalmak, yalnız sevilmek ve sevmek istiyordu. O zaman, Mon-senyör'ün vücudu bir ürperti ile sarsılmıştı. Voincourt'larla söz kesmişti, asla bu sözünü geri almayacaktı. Felicien, o zaman, kendinden geçmiş, müthiş bir öfkeye kapıldığını hissetmiş yanaklarını kızartan kan dalgasından açıktan açığa isyan ederek günaha girmekten korkmuş çekilip gitmişti.

Hubertine sözünü şöyle bitirdi.

— Yavrum, görüyorsun ya, artık o delikanlıyı düşünmemek gerek, öyle ya, herhalde, Monsenyör'ün iradesine karşı gelmek istemezsin... Ben, bütün bunları tahmin ediyordum. Ama, olayların konuşulmasını, engelin, benim tarafımdan gelmemesini tercih ederim.

Angeliqne, ellerini dizleri üzerinde birleştirmiş, o sakin edasıyla dinlemişti. Pek pek, gözlerini uzun aralıklarla karpıştırıyor, sabit bakışlarıyla o sahneyi, Felicien'in, Monsenyör'ün dizlerine kapamışını, bir sevgi taşkınlığı ile, kendisinden sözedişini, görüyordu. Hemen yanıt vermedi, ibriğin hafif fıkırtısının sustuğu mutfaktaki ölü yanıt ortasında, düşünmeye devam ediyordu. Gözlerini indirdi, lâmbanın ışığında nefis bir fildişi rengi alan ellerine baktı; sonra, dudaklarında, o yenilmez inancın gülümsemesi ile, yalnızca şu sözleri söyledi:

— Mademki Monsenyör olmaz demiş, o halde beni tanımak istiyor.

Angeliqne, o gece hiç uyumadı. Piskoposun, kendisini görünce razı olacağı düşüncesi, zihnini dolduruyordu. Bu düşüncede kişisel kadın gururu yoktu, aşkın mutlak kudretini duyuyordu, Felicien'i o kadar fazla seviyordu ki. bu sevgisi herhalde yüzünde gözükecekti; babası, onları mutsuz etmekte ısrar edemeyecekti. Geniş yatağının içinde belki yirmi kez döndü, bu şeyleri kendi kendine tekrarlardı, durdu.

Kapalı gözlerinin önünden, Monsenyör'ün hayali geçiyordu. Belki de, beklediği mucize ondan ve onun tarafından gelecekti. Dışarıda, sıcak gece uyukluyordu, Angeliqne, sesleri işitmek, ağaç-ların,

Chevrotte deresinin, katedralin, hattâ, dost gölgelerle dolu kendi odasının ne önerdiğini duymak için, kulak kabartıyordu. Fakat, her taraf uğul-duyor, kulaklarına belirli bir şey erişmiyordu. Bir türlü gelemeyen kesin hükümden sabırsızlık duymaya başlıyordu. Uykuya dalarken, adeta bilinçsizce:

— Yarın, Monsenyörlerle konuşacağım, dedi. Uyandığı zaman, yapacağı girişim, kendisine oldukça sadece ve çok gerekli göründü. Bu, saf ve cesur bir ihtiras, kahramanlık, büyük ve mağrur bir olaydı. Angeliqve, her cumartesi günü, akşam beş sularında, piskoposu, Hautecoeur mihrabı önünde diz çöktüğünü, orada neslinin ve kendi geçmişine gömülerek, yanındaki bütün papazların saygı gösterdikleri bir yalnızlık içinde, tek başına dua etmekten hoşlandığını biliyordu; tesadüf, günlerden de cumartesi idi. Angeliqve, çabucak kararını verdi. Piskoposluk konağına giderse, belki onu kabul etmezlerdi; üstelik, orası her zaman kalabalıktı; belki de ne söyleyeceğini şaşırırdı; halbuki, kilisede beklemek ve Monsenyör gözüdür gözükmeyiz, kendini ona tanıtmak çok kolaydı. O gün, her zamanki dikkati ve sakinliği ile nakış işledi; isteğine kararlılıkla sarılmış, yapacağı hareketin iyiliğinden emin, hiç heyecanlan-mıyordu. Saat dörde gelince, Gabet anayı yoklamaya gideceğini söyledi, mahallede dolaşmaya çıktığı zamanlardaki giysisiyle, başın-da, şeridini gelişi güzel bağlayıverdiği bir bahçe şapkasıyla, evden çıktı. Sola dönmüştü, Saint-Agnes kapısının pamuklu perdesini itti, perde, arkasından, boğuk bir sesle kapandı.

Kilisede kimse yoktu, yalnız, Saint-Joseph mihrabının bir günah çıkartma yerinde günah çıkartmaya gelmiş bir kadın oturuyor, ancak, siyah eteğinin ucu, dışarıya sarkıyordu; o ana kadar gayet sakin olan Angeliqve, adımlarının hafif gürültüsünün yankılandığını duyduğu bu kutsal, soğuk ıssızlığın içine girince, titremeye başladı. Yüreği

157niçin böyle sıkılıyordu? Kendisini ne kadar metin sanmıştı, mutlu olmayı istemekte yerden göğe kadar haklı olduğunu düşünerek, ne kadar rahat bir gün geçirmişti! Şimdi, ne yapacağını bilemiyor, bir suçlu gibi yüzü sararıyordu! Hautecoeur mihrabına sokuldu, orada, parmaklığa dayanıp durmak zorunda kaldı.

Bu mihrap, roman biçimi antika mihrap kısmının en gömük, en loş mihraplarından biriydi. Kaya içine oyulmuş bir lahit gibi, dar ve çıplak, basık kubbesinin kabartmalarından oluşan süsleriyle, yalnız renkli camdan pencerenin, ışığıyla aydınlanıyor, penceredeki Saint-Georges efsanesinin sayısı fazla olan kırmızı camlarıyla mavi camları, leylak rengi bir alacakaranlık döküyordu. Üzerinde hiçbir süs bulunmayan, beyazlı-.siyahlı mermerden mihrap, İsa betimlemesiyle ve iki çift şamdanıyla bir lâhdi andırıyordu. Duvarların öteki kısımları mezar taşlarıyla kaplı idi; yukarıdan aşağı gömülü taşlan zamanla kemirilmişti, derin kazılı harflerle yazılmış kitabeleri, hâlâ okunuyordu.

Angeliqve, nefesi kesilerek, hâlâ bekliyordu. Bir kilise hizmetkârı geçti, onu, bu parmaklığın içine yapışmış durumda, görmedi bile. Genç kız, günah çıkartma yerinde oturan kadının dışarı sarkan eteğini hâlâ görüyordu. Gözleri alacakaranlığa alışıyor, kendiliğinden kitabelere gidiyordu, sonunda harfleri, seçti. V. Jean la Grand, III. Raul, VIII. Herve gibi birtakım isimler, dikkatine çarpıyor, zihninde, Hautecoeur şatosunun efsanelerini canlandırıyor. İki isme daha, La-urette'le Balbine'in isimlerine rasgeldi, heyecanı içinde, gözleri ya-şaracak kadar etkilendi. Bunlar, mutlu ölen kadınların isimleriydi, nişanlısıyla buluşmaya giderken bir ayışığından yere düşen Laurette'le, savaşta öldüğünü sandığı kocasının dönüp gelmesi üzerine, sevincinden çılgına dönen Balbine'di, ikisi de, geceleri geliyorlar, şatoyu güzel fistanlarının beyaz kanadıyla kuşatıyorlardı. Angeliqve, harabeleri gezmeye gittiği gün, akşamın, soluk külrengi alacakaranlığında, onların, kulelerin tepesinde salındıklarını

görmüş değil miydi? Ah! kendisi de, onlar gibi, on altı yaşında, gerçekleşen hül-

158

yasının verdiği mutluluk içinde ölebilse, ne kadar hoşnut olacaktı!

Kubbeler altında yankı uyandıran büyük bir gürültü onu ürpertti. Bu, Saint-Joseph mihrabının günah çıkartma yerinden dışarı çıkıp kapıyı örten papazın yaptığı gürültü idi. Angeliqne, günah çıkartan kadını göremeyince şaşırđı, kadın gitmişti bile. Sonra, papaz da, camegâh tarafından çekilip gidince, genç kız, kilisenin engin ıssızlığı içinde, kendini yapayalnız buldu. Paslı menteşelerinin üzerinde çattırđıyan köhne, günah çıkartma yerinin gök gürültüsünü andıran bu gümbürtüsünü duyunca, Monsenyörün yaklaşmakta olduğunu sanmıştı. Beklemeye başlayalı, neredeyse yarım saat olacaktı, halbuki Angeliqne, bu yarım saatin nasıl geçtiğini duymamıştı bile, heyecanı, dakikaları alıp götürüyordu.

Gözleri, yeni bir isme takılmıştı, Philippe le Bel'in bir nezrini yerine getirmek için, elinde bir mumla, Filistin'e giden III. Felicien'in adı idi bu. Angeliqne'in yüreği çarptı, bunların hepsinin neslinden olan VII. Feficien'in, delice sevdiği, delice sevildiği sarışın senyörün genç başı gözünün önüne geliyordu. O zaman, gururdan ve korkudan şaşkına dönüyordu. Mucizenin gerçekleşmesi için, kendisinin oraya gelmiş bulunması mümkün müydü? Karşısında, daha yeni bir tarihten, geçen yüzyıldan kalma bir mermer levha vardı , üzerinde, siyah . harflerle, şunları okuyordu: "Miranda ve Rouvres prensi, Ferrieres, Montegu, Saint Marc aynı zamanda Villemareuil kontu, Combeville baronu, Morainvilliers senyörü, kralın dört rütbeli şövalyesi, kral orduları naibi, Normandie valisi, avcıbaşı ve yaban domuzu avcı takımı genel komutanı unvanına haiz, Hautecoeur Markisi Ogier, Louis, Nor-bert." Bunlar, Felicien'in büyük babasının unvanlarıydı; Angeliqne, o çok sade işçi giysileriyle, parmakları iğne yaralarıyla delik deşik, bu ölünün torunlarıyla evlenmeye gelmişti.

Hafif bir gürültü, döşeme taşları üstünde, ancak sessizlikten olu-Şan, bir gürültü oldu. Angeliqne döndü, beklediği yıldırım gümbürtüsü işitilmeden bu sessiz yaklaşma onu şaşkınlık içinde bıraktı.

159

Monsenyör, irice burnuyla, hâlâ gençliğini koruyan şahane gözleriyle, solgun benziyle, oldukça uzun boylu, çok asîl, mihraba girmişti. Siyah parmaklığa dayanmış duran genç kıızı, önce görmedi. Sonra, mihraba doğru eğildiği sırada, onu, önünde, ayaklarının dibinde buldu.

Angeliqne, dizleri bükülerek, hürmetten ve korkudan bitkin bir halde,-iki dizi üstüne düşmüştü. Monsenyör ona Tanrı gibi, mukadderatının mutlak hakimi gibi müthiş görünüyordu. Fakat, yüreği metindi hemen konuştu.

— Ah, monsenyör, geldim ki...

Monsenyör, doğrulmuştu. Onu hatırlıyordu. Alay günü, pencerenin önünde oturduğunu gördüğü, sonra, kilisede, bir iskemle üzerine çıkıp ayakta duran genç kıızı bu, oğunun deli gibi sevdiği küçük işlemeci kıızı. Tek kelime söylemedi, tek hareket yapmadı. Dimdik, kaskatı, bekliyordu.

— "Ah, Monsenyör, geldim ki, beni görebilesiniz... Beni istemediniz, ama, tanıımıyordunuz. İşte buradayım, beni yine uzaklaştırmadan önce, bakın... Ben, seven ve sevilen bir kıyım, başka hiçbir şey

değilim, bu aşkın dışında hiçbir şey değilim, bu kilisenin kapısında bulunmuş yoksul bir kızcağızdan başka hiçbir şey değilim.. Ayaklarınızın dibinde ne kadar küçük, zayıf, ne gereksiz görüyorsunuz. Eğer sizi rahatsız ediyorsam, beni uzaklaştırmanız kolaydır. Bir parmağınızı oynatsanız beni mahvetmenize yeter... Ama, ne kadar göz yaşları dökerim! İstirabın ne olduğunu bilmek gerek. O zaman insan merhametli olur... Dâvamı ben kendim istedim, Monsenyör. Cahil bir kızım, yalnızca, sevdiğimi ve sevildiğimi biliyorum... Bu kadarı yetmez mi? Sevmek, sevmek ve sevdiğini söylemek, yetmez mi?

Kesik kesik, göğüs geçirerek devam ediyor, bir sadelik, gitgide artan bir ihtiras atağı içinde, derdini, olduğu gibi anlatıyordu. Aşkın itirafıydı bu. Bu cesaret gösteriyordu, çünkü iffetliydi. Yavaş yavaş,

160

başını kaldırmıştı.

— Sevişiyoruz, Monsenyör. Kendisi, bu işin nasıl olabildiğini size elbette anlatmıştı. Ben, çok kez bu soruyu kendi kendime sordum da, yanıtını bulamadım. Sevişiyoruz, eğer bu bir suçsa, affedin, çünkü, uzaktan geldi, etrafımızı kuşatan ağaçlardan, taşlardan geldi. Onu sevdiğimi anladığım zaman, artık sevmemezlik edemezdim, iş işten geçmişti... Şimdi, bunu istemek mümkün müdür? Onu evinizde tutabilirsiniz, başkasıyla evlendirebilirsiniz, ama, beni sevmesine engel olamazsınız. Bensiz kalırsa ölür, ben de onsuz ölürüm. Yanımda değilken bile hâlâ yanımda olduğunu, hiç ayrılmadığımızı, birbirimizin kalbini beraber götürdüğümüzü hissediyorum. Gözlerimi ka-pasam onu görüyorum, o benim içimde... Siz, bizi, böyle birleşmişken mi zorlayacaksınız? Monsenyör, Tanrısal bir şey bu, bizi sevişmekten alıkoymayın.

Monsenyör, sade işçi, bu çok körpe, çok basit, demet kadar kokulu kıza bakıyordu. Gitgide güçlenen, cazibeli ve etkili bir sesle, aşkını anlatışını dinliyordu. Fakat, Angelique'in başındaki bahçe şapkası omuzlarına kaydı, aydınlık saçları, yüzünü, has altından bir hâle ile kuşattı; genç kız, ona, ihtirası içinde, narin, ilkel, mevzun edasıyla, coşkun bir saflıkla, eski dua kitaplarındaki efsanevi bakirelerden biri gibi göründü.

— Acıyın, Monsenyör... Her şey sizin elinizde, izin verin, mutlu olalım.

Yalvarıyor, onun, hâlâ tek kelime söylemeden, tek hareket yapmadan, bu kadar soğuk durduğunu görerek, başını tekrar eğiyordu. Ah! ayaklarının dibinde duran bu heyecanlı çocuk, önünde eğilmiş ensesinden yükselen bu gençlik kokusu! Orada, vaktiyle delice öptüğü, ufacık sarışın perçemleri tekrar görüyordu. Yirmi yıl çileden sonra, hâlâ ona azap veren kadın da da bu mis kokulu gençlik, bir zambak gururu ve zarıflığı taşıyan bu boyun vardı. Yeniden do-

161 .ğuyordu, hıçkırın, sevdaya karşı merhametli olmasını yalvaran o idi.

Angelique, ağlamaya başlamıştı, fakat, yine devam ediyor, her şeyi anlatmak istiyordu.

— Hem, Monsenyör, yalnız onu sevmiyorum, isminin asaletini de, şahane servetinin görkemini de seviyorum... Evet, biliyorum, bir hiç olduğum için, onu, parasından dolayı istiyormuş gibi görünüyorum; doğrudur, onu, parası için de istiyorum... Bunu size söylüyorum, çünkü beni tanımanız gerek... Ah! onun sayesinde zengin olsam, onunla beraber zengin olsam, lüksün rahatlığı ve görkemi içinde yaşasam, bütün zevkleri ona borçlu olsam, aşkımızda serbest olsak, etrafımızda hiç göz yaşları, hiç sefalet bırakmasak!... O beni sevdiği andan beri, kendimi, eski zamandaki gibi, dibalar giymiş

görüyorum; boynumda, bileklerimde, dizi dizi mücevherler, inciler var; atlarım, arabalarım var, peşim sıra nedimlerle yaya gezindiğim büyük korkularım var... Onu ne zaman düşünsem, mutlaka bu hülyaya dalıyorum; kendi kendime, bunların böyle olması gerekir, diyorum. O benim, kraliçe olmak isteğimi yerine getirdi. Monsenyör, o, benim bütün çocukluk isteklerimi, peri masallarındaki mucizeli altın yağmurlarını gerçekleştirecek diye onu daha fazla sevmek çirkin bir şey mi?

Monsenyör, onu, sadeliği içinde, bir prenses kadar güzel ve görkemli edasıyla doğrulmuş, mağrur bulunuyordu. Bu halinde de, ötekine benziyordu, aynı çiçek inceliği, gülümsemeler kadar parlak aynı göz yaşlan bunda da vardı. Genç kızdan, sarhoşluk veren bir etki yükseliyor, Monsenyör, bunun ılık ürpertisinin yüzüne doğru yükseldiğini duyuyordu; bu, geceleri, kendisini, hıçkırığa hıçkırığa dua kürsüsüne fırlatan iniltileriyle, piskoposluk konağının dindar sessizliğini bozdurtan, aynı anı ürpertisi idi. Bir gece önce, sabahın üçüne kadar, yine mücadele etmişti; şimdi bu aşk macerası, böylece kurcalanan bu ihtiras, şifasız yarasını derinleştiriyordu. Fakat, duygusuzluğun gerisinde, hiçbir şey gözüküyor, kalbin atışlarını yenmek için yaptığı

162

mücadele çabasını, hiçbir şey belli etmiyordu. Kanını damla damla akıtıyordu, ama, onun aktığını kimse görmüyordu; yalnız, daha soluyor, daha susuyordu.

O zaman, bu inatçı sessizlik, Angeliqve'yi sıkıntıya düşürdü, kız, daha fazla yalvarmaya başladı.

— Kendimi sizin ellerinize bırakıyorum, Monsenyör. Merhamet edin, hayatım hakkında kararınızı verin.

Monsenyör hâlâ konuşmuyor, sanki karşısında, korkunç bir görkemle daha büyümüş gibi, ona dehşet veriyordu. Issız katedral, artık kararan yan cepheleriyle, içinde gün ışığının sönmekte olduğu yüksek kubbeleriyle, beklemenin ıstırabını daha çoğaltıyordu. Mihrapta, mezar taşları bile seçilemiyordu, yalnız, siyah cübbesiyle, ışığı yalnız o korumuş etmiş gibi beyaz, uzun yüzüyle, Monsenyör'den başka bir şey yoktu. Angeliqve, onun gözlerinin parıldadığını, gitgide artan bir parlaklıkla kendi üzerinde takılıp kaldığını görüyordu. O gözleri böyle ışılatan öfke miydi?

- Monsenyör, eğer gelmemiş olsaydım, cesaretsizliğim yüzünden, ikimizi de, mutsuz ettiğim için, sonsuza dek mutsuz olacaktım... Söyleyin, yalvarırım size, söyleyin, gelişimle iyi ettiğimi, razı olduğunuzu söyleyin.

Bu çocukla tartışmak neye yarardı? Red yanıtınız oğluna söylemişti, yeterdi. Bir şey söylememesi, söyleyecek bir şeyi olmadığını sanmasındandı.

Angeliqve, bunu herhalde anladı, ayaklarının ucuna basarak yükselmek, Monsenyörün ellerini öpmek istedi. Fakat o, ellerini şiddetle geri çekti; Angeliqve, onun solgun yüzünün, birdenbire, kan dalgası hücumuyla kızardığım görünce, korktu. — Monsenyör... Monsenyör... Sonunda, Monsenyör, dudaklarını araladı, ona, bir tek kelime

söyledi.

163— Asla!

O gün, duasını bile etmeden, çekildi, gitti. Vakur adımları, mihrap dairesinin sütunları arkasında

kayboldu.

Angelique, döşeme taşları üzerine düştü, kilisenin boş, ulu ses- J sizliği ortasında, derin hıçkırıqlarla uzun uzun ağladı.

XI

Hemen o akşam, mutfakta, sofradan kalktıktan sonra, Angelique, Hubert'lere itirafta bulundu, piskoposa yaptığı başvuruyu, ondan aldığı olumsuz yanıtı, anlattı. Yüzü sapsarı, fakat kendisi oldukça sakindi.

Hubert çok etkilendi. Nasıl! Sevgili yavrusu, ıstırap çekmeye mi başlamıştı? O da mı kalbinden vurulmuştu? Hubert'in, onunla aynı ihtiras ortaklığı içinde, en küçük solukta, ikisini de, kolayca heyecanlandıran o mavera humması içinde, gözleri dolu dolu oluyordu.

— Ah! Zavallı yavrucuğum, bana niçin danışmadın? Seninle beraber giderdim, belki de Monsenyörü yumuşatırdım.

Hubertine, bir bakışla onu susturdu. Sahiden saçmalıyordu. Bu olanaksız evlenmeyi unutmak için, bu fırsattan yararlanmak daha iyi değil miydi? Genç kıızı kolları arasına aldı, şefkatle alnından öptü.

— Eh, artık bitti mi cicim, gerçekten bitti mi?

Angelique, önce anlamamış gibi göründü. Sonra, kelimeler uzaktan aklına geldi. Boşluğu araştırır gibi, önüne baktı, yanıt verdi.

— Elbette, anne.

Gerçekten, ertesi gün, tezgâhının başına oturdu, doğal haliyle, nakısını işledi. İlk zamanlardaki hayatı tekrar başlıyordu, genç kıızı,

164

ıstırap çekmiyor gibi görünüyordu. Zaten, hiçbir imalı söz söylemiyor, pencereye bir göz bile atmıyordu, renginin solgunluğundan belli belirsiz bir iz kalmıştı. Fedakârlığı yapmış, tamamlamış görünüyordu.

Hubert bile buna inandı, Hubertine'in akıllı hareketine hak verdi; Felicien'i uzaklaştırmaya çalıştı; delikanlı, babasına isyana henüz cesaret edemiyor, Angelique'i görmeye uğraşmamakla beraber, bekliyeceğine ilişkin verdiği sözü tutmayacak derece ateşleniyordu. Genç kıza mektup yazdı, mektupları alıp sakladılar. Bir sabah eve geldi, karşılıyan Hubert oldu. İşlemeci, kızının, derdini avutucu bir sessizlikle içinde bulunduğunu söyleyerek, dürüst davranmasını, onu, geçen ayki korkunç heyecana sürüklememek üzere ortadan kaybolmasını rica ettiği zaman, delikanlı, sıkıntısını o kadar belli etti ki, konuşmaları ikisini de aynı derecede etkiledi. Felicien, tekrar sabretmeye karar verdi; fakat, genç kıza verdiği sözü geri almaktan şiddetle kaçındı, yalnız açıktan açığa bir isyanı önlemek amacıyla haftada iki kez evlerine akşam yemeğine gittiği Voincout'larla olan işi, kendi haline bırakacaktı. Giderken, kendisini görmemek azabına niçin katlandığını Angelique'e anlatmasını Hubert'den rica etti. Yalnız onu düşünüyordu, bütün yaptığı hareketlerin onu kazanmaktan başka hedefi yoktu.

Kocası bu konuşmayı kendisine aktardığı vakit, Hubertine ciddî bir tavır takındı. Bir an sustuktan sonra:

— Onun söylediği şeyi çocuğa söyleyecek misin?

— Söylemem gerekir.

Hubertine, dikkatle onun yüzüne baktı, sonra:

— Vicdanın nasıl emrediyorsa öyle yap... Dedi. Yalnız, Felicien, kendini aldatıyor, sonunda, babasının iradesine boyun eğecek, ne olursa bizim sevgili kızımıza olacak, o ölecek.

Bunun üzerine, Hubert, çok endişelenerek, hiçbir şey söylememeye razı oldu. Zaten, karısı, Angeli'que'in sakin hali onun dikkatini

165çektikçe, her gün, bir parça daha içi rahat ediyordu.

— Görüyorsun ya, yara kapanıyor... Kız unutuyor.

Unutmuyordu; o da, yalnızca bekliyordu. Her türlü insanca ümidi ölmüştü, yine mucize düşünmeye başlamıştı. Eğer Tanrı, onun mutlu olmasını istiyorsa, kesinlikle bir mucize olacaktı. Kendini Tanrının ellerine sıralaması yeterdi; Monsenyörü taciz etmek suretiyle Allah'ın iradesini zorlamaya yeltendiği için, bu yeni sınavla cezalandığını sanıyordu. Gufran olmazsa, yaratık, zayıf, zaferden âciz kalırdı. Angeli'que'in gufran gereksinimi, onu tekrar alçak gönüllü, yalnız görünmez âlemden yardım ummaya sevk ediyor, genç kız, artık bir hareket yapmıyor, etrafına yayılan esrarlı gözleri hareketlerinde serbest bırakıyordu. Her akşam, lâmbanın ışığında La Leğende Doree'nin o antika nüshasını tekrar okumaya başladı; safdil çocukluk çağındaki gibi, bundan hayranlık duyuyor; bilinmez âlemin, saf ruhların zaferinde sınırsız bir kudrete sahip, olduğuna emin bulunduğu için, hiçbir mucizeden şüphe etmiyordu.

Tesadüf, katedralin yorgancısı, Monsenyörün piskoposluk tahtı için, Hubert'lere çok süslü dokuma bir pano ısmarlamaya gelmişti. Bir buçuk metre eninde, üç metre boyunda olan bu pano, dipteki kaplamaya gömülecekti, bir çelenk tutan, iki meleği betimliyordu, çe-lengin altına da, Hautecoeur'lerin arması vardı. Çok hünere ve büyük bir beden gülüne ihtiyaç gösteren, hafif kabartma bir nakışla işlenmesi gerekiyordu. Hubrt'ler, Angeli'que'i yormak korkusuyla hele, haftalarca, iplik iplik, bu armaları işlediği kadar, anılarını yaşayarak kederlenmesi korkusuyla, önce, geri çevirmişlerdi. Fakat; o öfkelenmiş, siparişi kabul etmişti, her sabah, olağanüstü bir enerji ile işe koyuluyordu. Sanki, kendini yormakla mutlu oluyor, sakin olmak istediği için, vücudunu yıpratmak gereksinimi duyuyordu.

Bu eski zaman atelyesinde, hayat, hep aynı şekilde ve düzenli devam ediyordu; sanki, orada yürekler bir aralık daha hızlı atmamıştı.

166

Hubert tezgâhlarla uğraşırken, resim çizer, nakışları gerer ve çö-zerken, Hubertine, Angeli'que'e yardım ediyordu, akşam olunca, ikisinin de parmakları bitkin bir halde kalıyordu. Melek betimlemeleri süsleri için, her örneği birçok parçalara ayırmak gerekmişti, her parçayı ayrı ayrı işliyorlardı. Angeli'que, büyük çıkıntıları belli etmek için, bir şişle, kalın iplik salıyor, sonra, ters

yönde, Britanya ipliği ile kaplıyordu; sonra, nevrekâmı oyma makası gibi kullanarak, bu iplikleri düzeltiyor, meleklerin kaftanlarını indiriyor, süslerin ayrıntılarını belli ediyordu. Bu, tam anlamıyla bir heykeltraş işi idi. Sonra, şekil ortaya çıkınca, Hubertine'le ikisi, sırma telleri atıyorlar, süpürge çöpü ile dikiyorlardı. Eşsiz bir güzellik ve parlaklık taşıyan, is karalı atelyenin ortasında güneş gibi pırıldayan, baştanbaşa sırma, bir hafif kabartma idi, bu; zimbalar, keskiler, tokmaklar, çekiçler, bütün eski aletler, yüzyıllık düzenleriyle sıralanıyorlardı; tezgâhların üstünde, çıkrıkla kırıntı sepeti, yüksüklerle iğneler dolaşıyorlardı; öreke, el çıkrığı, gözü kasmağı, paslanıp durdukları köşede, açık pencerelerden giren engin sessizliğin ortasında uyukluyor gibi idiler.

Günler geçti; balmumlaşmış kalın iplikler arasından sırma geçirme o kadar zordu ki, Angelique, sabahtan akşama kadar iğne kırıyor. Bedeni ve aklı, artık düşünemeyecek derecede baştan başa bu çetin işe gömülmüş gibi idi. Saat dokuz olur olmaz yorgunluktan yıkılıyor, yatıyor, kurşun gibi ağır bir uykuya dalıyordu. İşten, bir dakika boş kalır kalmaz, Felicien'i göremediğine şaşırıyordu. Onunla buluşmak için bir girişimde bulunmamakla beraber, kendi yanında bulunması için onun her şeyi çiğneyip geçmesi gerektiğini düşünüyordu. Fakat, onun bu kadar uslu davranmasını doğru buluyordu; eğer işleri aceleye getirmek isterse, onu paylıyacaktı. Herhalde o da mucizeyi bekliyordu. Şimdi, Angelique, bu biricik şeyi bekleyerek yaşıyor, her akşam, ertesi gün mucizenin olacağını umuyordu. O ana kadar, isyan etmemişti. Ama bazan başını kaldırıp bakıyordu; ne o, hâlâ bir şey yokmuydu? Sonra, iğnesini güçle batırıyor, ufacık elleri

167kanıyordu. İğne, çatlayıp bir cam gibi, sert bir sesle kırıldığı zaman, Angelique, bir sabırsızlık hareketi bile yapmıyordu. Hubertine, onun bu kadar ısrarla çalıştığını görünce endişelendi, çamaşır zamanı da geldiği için, panonun nakısını bırakıp, bol güneş altında, bol faaliyet içinde, dört gün vakit geçirmeye onu zorladı. Sızılarından bir parça nefes alan Gabet ana, sabunlama ve çalkalama işine yardım edebilirdi. Clos-Marie'de âdeta bayram vardı; o yıl, -ağustos sonu, parlak gökyüzüyle, koyu gölgelerle, görkemliydi; söğütlerin gölgesiyle akar suyu buz kesilen Chevrotte deresinden, hoş bir serinlik yükseliyordu. Angelique ilk günü, çamaşırları tokmaklayıp suya bastırarak, ırmağın, karaağaçların, yıkıntı halindeki değirmenin, otların, anılarla dolu bütün o dost şeylerin zevkini çıkararak, çok neşeli geçirdi. Felicien'i önce, ay ışığında gizemli, sonra suyun alıp götürdüğü entariyi kurtardığı sabah çok cana yakın bir acemilikle, orada tanımış değil miydi? Her çamaşırı suda çırpıttıktan sonra, piskoposluk konağının vaktiyle kapalı duran demir parmaklığına bir göz atmaktan kendimi alamıyordu. Bir akşam, Felicien'in kolunda, o parmaklığı aşmışlardı, belki de, gelip onu almak ve babasının dizlerine kapanmaya götürmek için, orayı birdenbire açacaktı. Bu ümit, etrafa saçılan köpükler ortasında, yaptığı büyük işe neşe katıyordu.

Fakat, ertesi sabah, Gabet ana, bir el arabası dolusu son çamaşırı da getirip Angelique'le beraber serdiği sırada, bitmez tükenmez gevezeliğine son verip, ciddî bir eda ile:

— Haberiniz var mı? Monsenyör oğlunu evlendiriyor, dedi.

Bir çarşaf sermekle uğraşan genç kız, sarsıntının etkisi altında yüreği burkularak, otların üzerine diz çöktü.

— Ya, evrenin ağzında... Monseriyörün oğlu, son baharda matmazel de Voincourt'la evlenecek... Önceki gün, her iş yoluna ko-nulmuşmuş.

Angelique, dizüstü oturmuş, kalmış kafasının içinde, şüpheli bir

sürü fikir uğulduyordu. Habere şaşmıyordu, onun doğru olduğunu seziyordu. Annesi onu uyarmıştı, bunu beklemesi gerekti. Fakat, o ilk anda, böyle dizlerinin bağına çözen şey, Felicien'in, babasının karşısında titriyerek, günün birinde, bezip, ötekiyle evlenebileceği olasılığı idi. O zaman, taptığı Angélique için, kaybolmuş olacaktı. Angélique, bu olası gerçeği hiç aklına getirmemişti. Felicien'i, görev altında boyun eğmiş, baba sözü. dinleme uğrunda, ikisinin de felâketine neden olmuş görüyordu. Hâlâ yerinden kıınıldamadan, gözleri demir parmaklığa gitmişti, sonunda, içinden bir isyan yükseliyordu. Gidip parmaklıkları sarsmak, orayı tırnaklarıyla açmak, Felicien'in yanına koşmak, boyun eğmemesi için, kendi cesaretiyle ona gayret vermek gereksinimi duyuyordu.

Şaşkınlığını gizlemek için, yalnızca içgüdü, Gabet anaya şu yanıtı verişine kendi de şaştı.

— Ya! Matmazel Claire'le evleniyor, demek... Çok güzel, çok iyi bir kız olduğunu söylüyorlar...

Yaşlı kadın gider gitmez, Angélique, kesinlikle Felicien'i bulacaktı. Beklediği yeterdi, onu görmemek için ettiği yemini, ilişkisiz bir engeli kırarcasına, bozacaktı. Onları, ne hakla böyle ayırıyorlardı? Aralarında seviştikleri katedral, serin sular, yaşlı karaağaçlar, her şey ona aşklarını haykırıyordu. Madem ki, sevgileri orada büyümüşü, Angélique, boynuna sarılıp çok uzaklara, artık bir daha kimsenin onları asla bulamayacağı kadar uzaklara kaçmak için, Felicien'i orada geri almak istiyordu.

Son peşkirleri bir çalıya asmış olan Gabet ana, sonunda: — Tamam dedi. İki saate kadar kurur... Hoşcakalın, matmazel, artık bana gerek kalmadı.

Şimdi, Angélique, yeşil otlar üzerinde serili bu kar gibi beyaz çamaşırlar arasında, ayakta duruyor, bol rüzgârda, çarşafarla örtülerin çırpıntısı ortasında, kalplerini derin bir saflıkla birbirlerine verdikleri

1690 geçmiş günü düşünüyordu. Felicien, niçin onu görmeye gelmez olmuştu? Bu randevuda, çamaşırın bu neşesi arasında niçin yoktu? Ama, birazdan, Angélique, onu kollan arasında tutarken, yalnız kendisinin olacağını iyi biliyordu. Felicien, gösterdiği zaafan dolayı ona sitem etmesine bile gerek kalmayacağını, mutluluklarını istemesi için gözükmesi yeteceğini biliyordu. Felicien her şeyi göze alacaktı, yeter ki, kendisi bir an sonra onunla buluşsun.

Bir saat geçti, Angélique, hâlâ, çamaşırların arasında, kendisi de güneşin göz kamaştırıcı yansımasıyla bembeyaz, dolaşıyor, varlığında belirsiz bir ses yükseliyor, büyüyor, onu oraya, parmaklığa gitmekten alıkoyuyordu. Angélique, bu başlayan savaş karşısında ür-küyordu. Ne idi bu? İçinde, kendi isteğinden başka bir şey mi vardı? Oraya hiç şüphesiz dışarıdan eklenmiş olan başka bir şey, kendisine engel oluyor; ihtirasın güzel durukluğunu altüst ediyordu. İnsanın, sevdiğine koşması ne kadar hoş bir şeydi; halbuki Angélique, bunu yapamıyordu bile, şüphenin azabı, elini ayağını bağlıyordu; yemin etmişti, hem, sonra belki de kötü bir şey yapmış olacaktı. Akşam üstü, çamaşır kuruyup da Hubertine, toplamak için yardıma geldiği zaman, Angélique hâlâ kararını verememişti, düşünmeyi geceye bıraktı. Kollarından taşan kar gibi beyaz mis kokulu çamaşırları götürürken, artık akşam karanlığına gömülmeye başlayan Clos-Marie'ye ortak olmak istemeyen dost bir doğa köşesine bakar gibi, endişeli bir göz attı.

Angélique, ertesi gün, heyecan içinde uyandı. Daha başka geceler, onu hiçbir karara götürmedi, geçip gitti. Genç kız, ancak, sevildiğine emin oldukça sessizlik buluyordu. Bu düşünce sarsılmamıştı,

Angelique o düşüncenin içinde, Tanrısal her şeye tahammül ederdi. Yeniden, merhamet nöbetleri geçiriyordu. En küçük ıstırap karşısında acı çekiyor, gözleri, hep taşmaya hazır gözyaşlarıyla doluyordu. Mascart baba, tütün isteyip alıyor, Chouteau'lar, ondan, re-

yok olmuştu, bir çocuk ümitsizliğine düşüyordu. Sonra, ıstıraplı çırpınma başladı.

Angelique, önce, gururuna başvurdu: Felicien, artık kendisini sevmiyorsa, daha iyi idi! Çünkü, Angelique, onu hâlâ sevmeyecek kadar gururluydu. Kendi kendine yalan söylüyor, kurtulmuş gibi yapıyor, üzerinde çalışmaya koyulduğu Hauteceur'ler armasını işlerken, sözde tasasızlıktan şarkılar mırıldanıyordu. Fakat, kalbi, çat-lıyacık gibi şişiyordu, Felicien'i hâlâ sevecek kadar, daha, daha fazla sevecek kadar düşük olduğunu kendi kendine itiraf etmek utancını duyuyordu. Bir hafta süreyle, arma, parmaklarının altında, birer birer doğdukça, onu müthiş bir kedere gömdü. Arma, parçalı çeşittendi, birinci ve dördüncü parçaları Jerusalem, ikinci ve üçüncü parçaları Ha-uteceur haneleriydi, Jerusalem hanelerinde gümüş zemin üzerine kollan altın bir salıp, serpiştirilmiş yine altın dört küçük haç vardı; Hauteceur hanelerinde de, mavi zemin üzerine altın bir kale, ortada gümüşü zemin üzerine kumlu bir levha arması, ikisi üstte biri altta üç tane zambak vardı. Mineler, kaytandan; madenler, altın ve gümüş sırmadan yapılmıştı. Elinin titrediğini hissetmek, bu armaların parıltısından yaşlarla bulanık gözlerini saklamak için başını eğmek, ne acıklı haldi. Angelique, yalnız Felicien'i düşünüyordu, ona, efsanevi asaletin parlaklığı içinde tapıyordu. "Tanrı isterse, ben de isterim", remzini, gümüş sırmadan bir bandrol üzerine siyah iplikle işlerken, Felicien'in cariyesi olduğunu, bir daha asla kendine sahip olamayacağını anladı. Gözyaşları, görmesine engel oluyor, bir yandan da, bilinçsizce, iğnesini kakmağa devam ediyordu.

Ondan sonra, durum acıklı oldu, Angelique, yeis içinde sevdi, öl-düremediği bu ümitsiz aşk içinde çırpındı, durdu. Hep, Felicien'e koşmak, boynuna sarılarak onu tekrar elde etmek istiyordu; her defasında da mücadele yeniden başlıyordu. Bazen, üstün geldiğini sanıyor, içinde büyük bir sessizlik oluyor, kendisini, isteğinden vazgeçen alçak gönüllülüğü ile, itaatli bir kız gibi diz çökmüş, ufacık, oldukça sakin, bir yabancıyı görür gibi gördüğünü sanıyordu. Bu, kendisi değildi, ol-

172

maya başladı, çevrenin ve terbiyenin yetiştirdiği uslu kızdı. Sonra, bir kan dalgası yükseliyor, onu sersemletiyordu; sağlığı, ateşli gençliği, gemi azıya almış küheylanlar gibi dört nala gidiyor; Angelique, gururu ve ihtirasıyla, aslının o haşin bilinmezine tekrar gömülüyordu. Niçin itaat edecekti? Görev diye bir şey yoktu, serbest istekten başka bir. yoktu. Kaçma hazırlığına başlıyor. Piskopos konağı bahçesinin demir parmaklığını zorlamak için uygun saati hesaplıyordu. Fakat, peşi sıra da, endişe, sinsî bir huzursuluk şüphenin azabı, yine geliyordu. Eğer kendini kötülüğe kaptırsa, sonsuza dek vicdan azabı duyacaktı. Bu hangi yolu tutacağını bilememek kararsızlığı içmek onu, boyuna, aşkının isyanından suçun dehşetine fırlatan bu fırtına altında, saatler, günler geçiyor; Angelique, kalbini her yendikçe, biraz daha güçsüzleşiyordu.

Bir akşam, Felicien'i bulmak için evden ayrılacağı sırada ihtirasına dayanma kudretini bulamamak tasasıyla, birdenbire, o yardım gören kimsesiz çocuk kimliği aklına geldi. Kimliği dolaptan aldı, yapraklarını çevirdi, ateşli, susamış halde, her yaprakta aşağılandığından dolayı, kendini tokatladı. Ana baba belli değildi. Adı yoktu, yalnız bir tarih, bir de numara vardı, yol kenarında süren yabancı ot kadar terk edilmişti! Sonra, anılar, yığın yığın yükseliyor, Nievre'in bereketli çayırıları, orada çobanlık ettiği hayvanlar, yalınayak üzerinde yürüdüğü, dümdüz Soulanges yolu, elma çaldığı zaman

kendisini tokatlayan Nini anne, hep, gözünün önüne geliyordu. Hele bazı yapraklar her üç ayda bir, müfettişle doktorun ziyaretlerini gösteren imzalarla dolu, bazen evraklarla yazılı olanlar, onda bir takım anıları uyandırıyor. Bir hastalık geçirmiş, ölmesine ramak kalmıştı, süt ninesi, ateşe düşüp yanan ayakkabılarının yerine ayakkabı istemişti. Başa çıkmak olanağı olmayan huysuzluğundan dolayı kötü notlar verilmişti. Zavallılığının anı defteriydi, bu. Fakat, bir yaprak, altı yaşına kadar boynunda taşıdığı kolyenin koptuğuna ilişkin olan zabıt tutanağı, onu hüngür hüngür ağlatmıştı. Angeliqve, bir ipek kaytana dizili kemik tanelerden yapılmış, içinde, giriş tarihiyle numarası bu-

1731unan gümüş bir madalyonla tutturulmuş bu kolyeye karşı içgüdüsel bir nefret duyduğunu anımsıyordu. Onun bir cariyeye tasmaları olduğunu seziyordu, sonunda çıkacak şeylerden dehşet duymasa, onu, ufacık elleriyle koparacaktı. Sonra, yaşı ilerledikçe, kolyenin, boğazını sıkıtiğundan şikâyet etmişti. Onu, bir yıl daha boynunda bırakmışlardı. Onun için, müfettiş yardımcısı, bucak belediye başkanın huzurunda kaytanı kesip de bu kimlik yerine, menekşe rengi gözle-rinin, altın sarısı ince saçlarının yazılı bulunduğı, yere usulü dairesinde eşkâlini koyduğı zaman ne kadar sevinmişti! Buna karşın, belli olsun diye üzerine marka vurulan bu evcil hayvan tasmalarını, hâlâ boynunda hissediyordu. O kolye, tenine gömülmüştü, onu boğuyordu. O gün, o yaprağı okurken, önemsiz olduğunu tekrar duydu, odasına döndü, hıçkırma hıçkırma ağladı, sevilmeğe lâıyk değildi. Ondan sonra da iki kez daha, o kimliğı onu kurtardı. Önce, o da, Angeliqve'in isyanları karşısında etkisiz kaldı.

Şimdi ayartıcı nöbetlerin azabını geceleri çekiyordu. Yatağı yatmadan önce, uykusunda saf kalmak üzere, Efsaneyi okumak için nefesine emrediyordu. Fakat, başı ellerinin arasında, harcadığı çabaya karşın okuduğunu anlamıyordu. Mucizeler onu hayrette bırakıyordu, rengi solmuş kabusların kaçıışından başka bir şey seçemiyordu. Geniş yatağına giriyor, kurşun gibi ağır bir uyuşukluktan sonra, ani bir heyecanla karanlıklar ortasında sıçırarak uyanıyordu. Telâşla doğruluyor, şakakları terli, vücudu bir ürperti ile sarsılarak, fırlattığı çarşafın ortasında diz çöküyordu; ellerini bitiştiyor, "aman Tanrım, benden niçin geçtin?" diye kekeliyordu. Çünkü, asıl sıkıntı duyduğı şey, böyle zamanlarda, karanlıkta, kendisini yalnız his-setmesiydi. Rüyada Felicien'i görmüştü, orada kendisini durduracak, kimse yokken giyinip onunla buluşmaya gitmekten korkuyordu. Gufran, kendisinden uzaklaşıyordu. Tanrı onun" etrafında dolaşmıyor, çevre onu terk ediyordu. Ümitsizce, çevre çağırıyor, görünmez âleme kulak kabartıyordu. Ama, hava bomboştı, fısıldaşan sesler kal-

174

mamıştı, esrarlı sürtünüşler kalmamıştı. Her şey Clos-Marie, Chev-rotte deresi, söğütler, otlar, Piskopos konağının karaağaçları, katralin kendisi her şey ölmüş gibiydi. Angeliqve'in orada kurduğı hülyalardan hiç eser kalmamıştı, bakirelerin beyaz kanatları silinip kayboluyor, orada, eşyanın yalnız mezarını bırakıyordu. Angeliqve, doğaüstü gücün yardımını kesilir kesilmez ırsî günahın yere vurduğı ilk devir Hıristiyanı gibi, yenik bitkin oluyordu. Bu koruyucu köşenin gamlı sesi içinde, o kötülük ırsiyetinin, alınan terbiyeyi yenerek, doğuşunu ve uluyuşunu dinliyordu. Eğer, bilinmez güçlerden iki dakika daha hiçbir yardım gelmeyecek olursa, eğer gizli şeyler uyanmaz ve ona yardım etmezse, kesinlikle yenilecek, kendi mahvına yürüyecekti. "Tanrım, benden niçin geçtin?" Gitmiş, yatağının ortasında diz çökmüş, ufacık, narin vücuduyla, ölüm halleri geçiriyordu.

Sonra da, şimdiye kadar, sıkıntısının o son derecesine vardığı anlar, her defasında, bir serinlik duyup ferahlıyordu. Bu, merhamete gelen, varlığına girip ona hülyasını geri veren bir olaydı. Angeliqve, yalın ayak, döşeme tahtası üstüne zıplıyor, büyük bir hamleyle pencereye koşuyordu; orada, sesleri

tekrar işitiyor, gözle görünmez kanatlar saçlarına sürtünüyor, efsanedeki kalabalık, ağaçlardan ve taşlardan fırlıyor, onun etrafını alıyordu. Saflığı, iyiliği, eşyada kendisinden ne varsa hepsi ona geri geliyor, onu kurtarıyordu. Sonra, artık korkmuyor, koruma altında bulunduğunu biliyordu. Agnes, bakirelerle birlikte dönüp gelmişti; hep beraber ürperen hava içinde, şefkatle, dolaşıyorlardı. Bu, uzaktan gelen, çaba verici bir şeydi, gece rüzgârına karışıp, ona kadar ulaşan, uzun bir zafer ezgisiydi. Son derece kederli, yeminini bozmaktansa bu yüzden ölmek direncinde bir saat bu dinlendirici havayı kokluyordu. Sonunda, bitkin, tekrar yatıyor, her seferinde böyle bitkin düşerse, sonunda yenileceği düşüncesiyle, hep azap içinde, ertesi gün gelecek nöbetin korkusuyla, yeniden uykuya dalıyordu.

Gerçek, Felicien'in, kendisini artık sevmediğini sanmaya başlayalı, Angeliq, bir halsizlikle bitkin oluyordu. Bağı yaralıydı, ses

175Çıkaramadan, hiç şikâyet etmeden, her an bir parça ölüyordu. Önce, bu hal, yorgunluklarla kendini göstermişti. Nefes nefese kalıyor, sırmayı elinden bırakmak zorunda kalıyor, gözleri bulanıyor, boşluğa dalıyor, birkaç dakika öyle duruyordu. Sonra, yemek yememeye başlamıştı, birkaç yudum süt ancak içiyordu. Anası ve babasını meraka düşürmemek için, ekmeğini saklıyor, komşuların tavuklarına veriyordu. Çağrılan bir doktor, hiçbir hastalık görememiş, suçu fazla kapalı yaşamasında buluyor, vücut hareketleri öneriyordu. Ange-lique'in bütün varlığı kendinden geçiyor, yavaş yavaş yok oluyordu. Vücudu, iki büyük kanadın sallanışıyla yüzer gibi oluyor, ruhunun tutuşup yandığı sararıp solan yüzünden, sanki bir aydınlık fişk-ırıyordu. Angeliq, odasından aşağıya, ancak, iki eliyle merdivenin duvarlarına tutunarak, sendeliye sendeliye inebiliyordu. Fakat ina-dediyor, kendisine baktıklarını hisseder hissetmez metin davranıyor, Monsenyörün psikoposluk tahtı için o çetin işlemeli panoyu ne olursa olsun, bitirmek istiyordu. Ufak, uzun ellerinde artık güç kalmamıştı. Bir iğne kırdığı zaman, onu, cımbızla çekip çıkaramıyordu.

Hubert'le Hubertine, sokağa çıkmak zorunda kaldıkları için, onu, işinin başında yalnız bıraktıkları bir sabah, eve karısından önce dönen işlemeci, kızı iskemlesinden kaymış, baygın, tezgâhın önünde yere serilmiş bir halde buldu. İş başında kendinden geçmişti. Sırma işlemeli melekelerden biri yarı kalmıştı. Hubert şaşaladı, onu kolları arasına aldı, yatağa kaldırmağa uğraştı. Fakat, Angeliq tekrar düşüyor uyanmıyordu.

— Cicim, cicim... Yanıt ver bana, rica ederim...

Angeliq, sonunda gözlerini açtı, yeisle, ona baktı. Kendisini niçin diri görmek istiyordu? Ölü iken ne kadar mutluydu!

— Nen var cicim? yoksa bizi aldattın mı, onu hâlâ mı seviyorsun?

Angeliq yanıt vermiyor, ölçüsüz kederli haliyle ona bakıyordu. O zaman, ümitsiz bir kucaklayışla, Hubert, onu kaldırdı, odasına çı-

176

kardı: bembeyaz yüzü ile, çok zayıf vücuduyla yatağa uzanınca, sevdiğini ondan uzaklaştırmak suretiyle, istemeden yaptığı zalimce işe

ağladı.

— Onu ben sana verirdim! Niçin bana bir şey söylemedin? Fakat Angeliqne konuşmadı, göz kapakları kapandı, tekrar uyur gibi oldu. Hubert, gözleri onun narin zambak yüzünde, yüreği merhametle kanayarak, ayakta kalmıştı. Sonra, kız hafif hafif nefes almaya başlayınca, o sırada karısının geldiğini duyarak aşağı indi.

Aşağıda, atelyede konuşuldu. Hubertine, şapkasını henüz çıkarmıştı, Hubert, onu görür görmez, çocuğu orada bulduğunu, şimdi yatağında, ölüm halinde uyuduğunu anlattı.

— Aldanmışız, dedi. Hâlâ o çocuğu düşünüyor, onun yüzünden ölüyor... Ah, bilsen bunun bana ne kadar dokunduğunu, işi anladığımdan beri, onu, o çok acıklı halinde yukarı çıkardığımdan beri vicdanımı sızlatan azabı bir bilsen! Suç bizde, yalan söyleyerek onları birbirinden ayırdık... Ne? Onu böyle ıstırap içinde mi bırakacaksın, kurtarmak için bir şey söylemeyecek misin?

Hubertine de Angeliqne gibi susuyor, acımaktan sapsarı, akıllı uslu edasıyla, Hübert'e bakıyordu. Hubert'de, bu ıstıraplı sevda karşısında her zamanki uysallığından ayrılan sevdalı adam, sakinleşmiyor, titreyen ellerini sallıyordu.

— Ya! ben söyleyeyim öyleyse, Felicien'in, kendisini sevdiğini, onu da aldatarak buraya gelmesine engel olmak insafsızlığını bizim gösterdiğimizi söyleyeceğim... Artık, onun • gözyaşının her damlası benim kalbimi yakar. Bu cinayette kendimi ortak sanırım... Onun mutlu olmasını istiyorum, evet, ne olursa olsun, bütün çarelere baş vurup onun mutlu olmasını istiyorum.

Karısına yaklaşmıştı, isyan eden şefkatini haykırmak cesaretim

buluyor, Hubertine, kader içinde sustukça, o daha fazla öfkeleniyordu.

— Madem ki sevişiyorlar, onların bilecekleri iştir bu. İnsan, se-

177 .verse ve sevilirse, artık ötesi yoktur bunun... Evet! her çareye başvurarak mutlu olsunlar, mutluluk doğaldır.

Hubertine, sonunda, ayakta, kımıldamadan, ağır ağır konuştu.

— Onu bizim elimizden alsın, bize inat, babasına inat, onunla evlensin, değil mi?.. Onlara bunu öneriyorsun. Sonra mutlu olacaklarım, aşkın mutlu olmaya yeteceğini sanıyorsun...

Sonra hiç ilgisi yokken, sözden söze geçerek, aynı acıklı sesle devam etti.

— Dönüşte, mezarlıktan geçtim, bir ümitle yine içeri girdim... Dizlerimizle aşınan aynı yere bir kez daha diz çöktüm, uzun uzun dua ettim.

Hubert sararmıştı, büyük bir üşüme, hararetini alıp götürüyordu. O inatçı ananın mezarını elbette tanıyordu, ölü kadını, yerin dibinde kendilerini affetsin diye, itaatsizliklerinden dolayı kendilerine suç yükleyerek kaç kez orada dua etmişler, boyun eğmişlerdi. Eğer af kendilerine bağlanırsa, eserini kendilerinde hissedeceklerine emin, orada saatlerce kalıyorlardı. İstedikleri, bekledikleri, yine bir çocuktü, affin çocuğu idi, sonuçta af edildiklerini ancak o biricik işareten anlayacaklardı. Fakat hiçbir şey olmamıştı, ana, soğuk ve sağır, onları o amansız cezaya, alıp götürdüğü, geri vermek istemediği ilk çocuklarının ölümü cezasına çarpılmış bırakıyordu. Hubertine, tekrar:

— Uzun uzun dua ettim, dedi, hiçbir ürperti var mı diye dinliyordum...

Hubert, heyecan içinde, bakışlarıyla ona soru soruyordu.

— Hiçbir şey olmadı, hayır! topraktan hiçbir şey yükselmedi. İçimde hiçbir şey ürpermedi. Ah! bitti artık. İş işten geçti, kendi felâketimizi kendimiz istedik.

O zaman Hubert titredi, sordu. • •

178

— Suçu bana mı yüklüyorsun?

— Evet, suçlu sensin, sana uyup ben de suç işledim... İtaatsizlik ettik, bütün hayatımız, bu yüzden berbat oldu.

— Mutlu değil misin?

— Hayır mutlu değilim... Çocuğu olmayan kadın mutlu değildir... Sevmek hiçtir, aşkın takdis edilmesi gereklidir.

Hubert, bitkin, gözleri yaşla dolu, bir iskemleye yığılmıştı. Karısı, hayatlarının cılk yarasını, asla onun yüzüne vurmamıştı; istemeyerek, bu ima ile onu gücendirecek olsa, çabucak pişman olan ve onu teselli eden bu kadın bu sefer hep öyle ayakta, hiçbir hareket yapmadan, ona doğru bir adım bile atmadan, onun ıstırap çekmesini istiyordu.

Hubert, ağladı, göz yaşları arasında haykırdı:

— Ah! yukarıda yatan sevgili çocuğu mahkûm ediyorsun... Ben-seni aldığım gibi, Felicien'in de onu almasını, senin çektiğin ıstırabı, onun da çekmesini istemiyorsun.

Hubertine, kalbinin bütün gücüyle yalnız, bir baş işaretini yaparak yanıt verdi.

— Evet ama, sen kendin söylüyordun, yavrucak bu yüzden ölecek... Onun ölümünü mü istiyorsun?

— Evet, kötü bir hayat yaşayacağına, ölsün.

Hubert, ürpererek doğrulmuştu, karısının kolları arasına sığındı, ikisi birlikte, hıçkırarak ağladılar. Uzun süre, sarmaş dolaş kaldılar. Hubert, boyun eğiyordu; şimdi, karısı, gerektiği kadar direnci bulabilmek için, onun omuzuna dayanmak zorunda kalıyordu. Sonra, acıklı ve istekli, uzun ve acıklı bir sessizliğe gömüldüler, bu susmanın sonunda, eğer Tanrı isterse, çocuğun ölümüne razı olmuş bulunuyorlardı.

O günden sonra, Angeliqne, odasında kapanmak zorunda kaldı.

179Halsizliği o dereceyi buluyordu ki atelyeye inemiyordu. Hemen başı dönüyor, ayakları dolaşıyordu. Önce eşyalara tutuna tutuna dolaştı, balkona kadar gitti. Sonra yatağından koltuğa kadar gitmekle yetinmemekte kaldı. Yol uzundu, ancak bitik bir halde, bu işi bir sabah, hâlâ çalışıyor, fazla çetin olan hafif kabarıklık işlemeyi bırakıyor, elvanla çiçek işliyordu; bunları kokusuz bir demet çiçeğe baka baka işliyor, bu ortancaların ve hatmi güllerinin kokusunun duymadığı için sakin kalıyordu.

Demet bir vazoda duruyordu.

Angelique, bazen, onu izleyerek uzun uzun dinleniyordu; çünkü, ipek, ne kadar hafif olursa olsun, parmaklarına ağır geliyordu. İki günde, ancak bir atlasın üzerinde pırıl pırıl, taptaze, bir tane gülü yapabilmişti; fakat bu onun hayatı idi, son nefesini verinceye kadar iğneyi elden bırakmıyacaktı. İstiraptan erimiş, daha incelmiş, saf ve çok güzel bir alevden oluşuyordu.

Felicien, madem ki onu sevmiyordu, daha fazla didişmeye ne gerek vardı. Artık, bu inançla ölüyordu: Felicien onu sevmiyordu, belki de asla sevmemişti. Direnci oldukça kendisini, gidip onu bulmaya zorlayan kalbiyle, gençliğiyle çarpışmıştı. Oraya mihlanıp kalalı, herşeyi kaderebırakmıştı. Artık herşey bitmişti.

Bir sabah, Hubert, onu koltuğa yerleştirip, ufacık, cansız ayaklarını bir yastığa koyduğu sırada, Angelique, gülümseyerek:

— Eh! dedi, artık uslu uslu. oturacağıma, kaçmayacağıma, iyiden iyiye eminim.

Hubert, tıkanır gibi oldu, hüngür hüngür ağlıyacağından kor-karak, çabucak aşağı indi.

180

XII

Angelique o gece uyuyamadı. İçinde bulunduğu halsizlik ortasında, uykusuzluktan, gözkapakları yanıyor. Hubert'ler yattığı için, vakit de, neredeyse gece yarısına yaklaştığı için, yatakta daha fazla kalırsa öleceğinden korkarak, harcamak zorunda kaldığı çok büyük çabaya karşın yataktan kalkmayı tercih etti.

Boğuluyordu, sırtına bir sabahlık geçirdi, pencereye kadar sürünerek gitti, onu ardına kadar açtı. Yağmurlu, rutubetli ve yumuşak bir kış gecesi idi. Bütün gece yanık bırakılan, önündeki küçük masanın üstüne konulmuş lâmbanın fitilini açıktan 'sonra, kendini koltuğuna bıraktı. Orada, "Leğende doree" cildinin yanında, kopye etmekte olduğu gül hatmi ye ortanca demeti duruyordu. Hayata yeniden koyulmak için, bir çalışma hevesine kapıldı, tezgâhını yanına çekti, titrek elleriyle bir iki iğne kaktı. Bir gülün kırmızı ipeği, beyaz parmaklan arasında kanıyor, âdeta, son kalan kanı, damla damla akıyordu.

Fakat, iki saatten beri, kızgın çarşaflarının arasında boşu boşuna dönüp duran Angelique'i, âdeta oturur oturmaz, uyku bastırdı. Başını geriye devrilip koltuğun arkasına yaslandı, bir parça sağ omuzuna yattı; ipek, hareketsiz ellerinin arasında kaldığı için, hâlâ çalışıyor sanılırdı. Bembeyaz, oldukça sakin, bir mezar kadar çeşitli ve beyazlık dolu odada uyuyordu. Işık, rengi atmış pembe İran kumaşı örtülü, şahane karyolayı solduruyordu. Yalnız eski meşe ağacından sandık, elbise dolabı, sandalyeler, keskin çizgilerle gözü-küyorlar, duvarlara yas rengiyle yansıyor. Dakikalar geçti, Ange-lique, bembeyaz, oldukça sakin, uyuyordu.

Bir gürültü oldu. Felicien, titriyerek, onun gibi zayıflamış, balkonda gözükte. Yüzü karmakarışıktı, odaya atılacağı sırada, Angeli-que'i, böyle acınacak bir halde ve çok güzel, koltuğa yığılmış gördü.

181Kalbi sonsuz bir acı ile burkuldu, diz çöktü, elemli bir telaşa daldı. Angelique artık yok mu olmuştu, hastalık onu bitirmişmiydi ki, hiç ağırlığı kalmamış, rüzgarın alıp götüreceği bir tüy gibi

oraya uzanmış görünüyordu?

Hafif uykusunda, ıstırabı da, tevekkülü de belli oluyordu. Felicien, onu, ancak o zambak zarifliğinden, düşük omuzlan üzerindeki narin boynunun tenasübünden, göğçe çekilen bir bakire yüzü ifadesi almış uzun yüzünden tanıyabiliyordu. Saçlar, bir aydınlıktan ibaret kalmıştı, lekesiz ruhu, şeffaf ipek cildinin altından fıskı-rıyordu. Tenlerinden kurtulmuş ermiş kızlar gibi güzeldi. Felicien, ellerini bitişirmiş, bir hayret içinde, hareketsiz kalmış, bu güzelliğin karşısında gözleri kamaşıyor ve yeise düşünüyordu. Kız uyanmıyor, Felicien, hâlâ ona bakıyordu.

Felicien'in dudaklarından çıkan hafif bir soluk, Angeliqve'in yüzünde dolaşmış olacak ki, kız, birdenbire gözlerini alabildiğine açtı. Kımıldamıyor, rüyada gibi, gülümseyerek, o da ona bakıyordu. Bu Felicien'di, değişmiş olmasına karşın, onu tanıyordu. Fakat hâlâ kendisini uykuda sanıyordu, çünkü, uyurken, onu böyle gördüğü olurdu, uyanınca da, bu yüzden, kederi artardı.

Felicien, ellerini uzatmıştı, konuştu.

— Sevgili can, sizi-seviyorum.. Çok hasta olduğunuzu bana söylediler, koşup geldim.. İşte yanınızdayım, sizi seviyorum.

Angeliqve ürperiyor, bilinçsiz bir hareketle, ellerini gözkapak-larında gezdiriyordu.

— Artık şüphe etmeyin... Ayaklarınızın dibindeyim ve sizi seviyorum. Sizi hâlâ seviyorum.

O zaman, genç kız haykırdı:

— A! Siz misiniz?.. Sizi artık beklemiyordum, halbuki geldiniz. Araştıran elleriyle, onun ellerini tutmuştu, Felicien'in, rüyasında

dolaşan bir hayal olup olmadığını anlamak istiyordu.

182

— Beni hâlâ seviyorsunuz, ben de sizi seviyorum, ah! sevebileceğimi tahmin ettiğimden de fazla seviyorum!

Bu, mutluluğun verdiği bir baş dönmesi, mutlak sevinçle dolu bir ilk dakika idi; her şeyi unutuyorlar, hâlâ seviştiklerine ve bunu birbirlerine söylediklerine emin olmanın hazzına, kendilerini tamamiyle veriyorlardı. Dünün ıstırapları, yarının engelleri ortadan kalkmıştı; nasıl olup da orada bulduklarını bilmiyorlardı; ama, orada idiler. Tatlı göz yaşlarını birbirilerine karıştırıyorlar, Felicien, merhametten şaşkın, Angeliqve, onun kolları arasında bir soluktan oluşacak kadar, kederden eremiş, saf bir kucaklaşma ile sarılıyorlardı. Angeliqve, hayretinin .fusunu içinde, kötürümleşmiş gibi duruyor, oturduğu koltukta, sendeliyor, vücudu kendinde değilmiş gibi, sevinç sarhoşluğunun etkisi altında, yarı doğrulup tekrar düşünüyordu.

— Ah! Aziz senyörüm, biricik emelim yerine geldi: Ölmeden önce sizi görmek varmış.

Felicien, başını kaldırdı, ıstıraplı bir hareket yaptı.

— Ölmek mi!... Ama, ben bunu istemem! Buradayım, sizi seviyorum.

Angelique, gülümsedi.

— Oo! Mademki beni seviyorsunuz, ölebilirim. Artık, ölümden korkmuyorum, omuzunuzda böyle uyuyacağım.. Beni sevdiğinizi bir daha söyleyin.

— Sizi seviyorum, dün nasıl seviyordumsa, yarın nasıl se-veceksem... Bundan hiç şüphe etmeyin, sonsuzdur, bu.

— Evet, sonsuzdur, sevişiyoruz.

Angelique, vecd içinde, odanın beyazlığı ortasında, önüne bakıyordu. Fakat yavaş yavaş uyandı, ciddileşti. Sersemlediği bu büyük mutluluk işinde düşünüyordu; olan biten işlere şaşıyordu.

— Beni seviyorsanız, niçin gelmediniz?

183— Ananız babanız, bana karşı aşkınız kalmadığını söylediler. Bu yüzden, ben de az kaldı ölüyordum, işte o zaman hastalığınızı öğrendim, bana kapısını kapadıkları bu evden kovulmayı göze alarak kararımı verdim, geldim.

— Annem, sizin de beni sevmediğinizi bana söylüyordu, ben de anneme inandım... Size o matmazelle birlikte rasgelmişim, Mon-senyörün sözünü dinlediniz sanıyordum.

— Hayır, bekliyordum. Fakat, korkaklık ettim, onun karşısında titredim.

Bir suskunluk oldu. Angelique doğrulmuştu. Yüzü sertleşiyordu, alnında bir öfke karışığı vardı.

— Demek ki, ikimizi de aldattılar, birbirimizden ayırmak için bize yalan söylediler... Sevişiyorduk, bizi sıkıntıya soktular, az daha ikimizi de öldürüyorlardı... Ama, bu kötü bir şey, bizi yeminlerimizden kurtarıyor, serbestiz.

Öfkeli bir hoş görüyle ayağa kalkmıştı. Artık, hastalığını duymuyor, aşkının ve gururunun bu uyanışı karşısında., gücünü yeniden buluyordu. Hülyasının öldüğünü sanmıştı, halbuki, onu, birdenbire, canlı ve parlak buluyordu! Aşklarına lâyük olmaktan kalmadıklarını, asıl ötekiler olduğunu birbirlerine söyleyebiliyorlardı! Kendisini böyle büyümüş görmek, sonucunda gerçekleşen bu üstünlük, onu coşturuyor, son derece büyük bir isyana sürüklüyordu.

Yalnızca;

— Haydi, gidelim, dedi.

Bütün direnci ve iradesiyle, dipdiri, odada dolaşıyordu. Sırtına giymek için bir manto seçip almıştı bile. Başına bir dantela baş örtüsü örtse, yeterdi.

Felicien, sevinçle haykırmıştı, çünkü, arzusunu, genç kız, kendisinden önce söylemişti. O, yalnız bu kaçmayı düşünüyor, fakat Angelique'e teklif cesaretini bulamıyordu. Ooh! Birlikte gitseler, göz-

184

den kaybolsalar, bütün üzüntülere, bütün engellere son verseler! Hem bunu, düşünmek zahmetine bile katlanmadan yapsalar!

— Evet, hemen gidelim, sevgili can. Sizi almaya gelmişim, nereden araba bakacağımızı biliyorum. Gün doğmadan biz uzaklara gitmiş oluruz, öyle uzaklara ki, hiç kimse, asla bize kadar ulaşamaz.

Angelique, gitgide artan bir coşkunluk içinde, çekmeceleri çekiyor, hiçbir şey almadan, tekrar, şiddetle kapatıyordu. Nasıl! Haftalardan beri azap çekiyordu, onu aklından çıkarmaya uğraşmıştı, hattâ bunu başarabildiğini sanıyordu da, yine hiçbir şey olamamıştı, üstelik, bu korkunç işi, yeni baştan yapmak gerekliydi, öyle mi? Yok! Bu gücü asla bulamayacaktı. Mademki sevişiyorlardı, oldukça net idi: evlenirlerdi, hiçbir güç onları birbirinden ayıramazdı.

— Durun bakalım, yanıma ne almak gerek?.. Ah! Çocukça kuruntularım ne .budalaca şeylermiş. Yalan söyleyecek kadar aşağı-laştıklarım düşünüyorum da! Evet, ben ölsem de sizi çağırmazdı... Çamaşır, elbise almak gerekir mi söyleyin? İşte, bir sürü düşünce, bir sürü korku soktular. İyilik varmış, kötülük varmış, ne yapmalı imiş, ne yapmamalı imiş? İnsanı aptal edecek kadar karışık şeyler. Hep yalan söylüyorlar, söyledikleri doğru değil: dünyada, yaşamak mutluluğundan, sizi seveni sevmek mutluluğundan başka bir şey yok... Siz, servetiniz, güzelliğiniz, gençliğiniz, aziz senyörüm, ben de kendimi size veriyorum, sonsuza kadar, biricik zevkim sizsiniz, ne isterseniz yaparım.

Ölmüş sanılan, bütün Irsî ateşlerinin bir tutuşması içinde, se-vinçten coşuyordu; şahane gidişlerini, bu prens oğlunun kendisini kaçırdığını, uzak bir ülkenin kraliçesi yapışını gözünün önüne getiriyordu; müzik sesleri duyuyor, mest oluyordu; Felicien'in boynuna sarılıyor, göğsü üzerine yatıyor, onu izliyor, öyle gafil bir ihtiras ürpertişi içinde kalıyordu ki, bütün vücudu, sevinçten, kendinden geçiyordu. İkisi yapayalnız kalsalar, atların dört nala gidişine ken-

185dilerini bıraksalar, bir kucaklaşma içinde kalsalar, ortadan kay-bolsalar!

— Yanıma bir şey almayacağım, değil mi?.. Neye yarayacak?

Felicien de, onun tutuştuğu ateşle yanıyordu; kapının önüne varmıştı bile.

— Hayır, hiçbir şey... Çabuk gidelim.

— Evet, gidelim, doğru.

Felicien'in yanına gitmişti. Fakat, geri dönüp, odaya son bir göz atmak istedi. Lâmba, aynı donuk, tatlı ışıkla yanıyordu, ortanca ve gül hatmi demeti hep orada duruyordu, yarı kalmış, fakat canlı bir gül, tezgâhın ortasında, onu bekliyor gibiydi. Hele, oda ona hiç bu kadar beyaz görünmemişti, duvarlar beyaz, yatak beyaz, hava beyazdı, beyaz bir nefesle dolu gibi idi.

İçinde bir şey sendelenir gibi oldu-, Angelique, bir sandalyenin arkalığına dayanmak zorunda kaldı.

Felicien, endişeyle sordu:

— Neyiniz var?

Yanıt vermedi, güçlkle nefes alıyordu. Tekrar bir ürpertiye yakalanmış, bacaklarına bir kesiklik gelmişti, oturmak zorunda kaldı.

— Merak etmeyin, bir şey değil... Bir dakikacık dinleneyim, gideceğiz.

Sustular. Angelique, odanın içine bakıyordu, orada sanki, sorsalar söyleyemeyeceği değerli bir şey

unutmuştu. Önce hafifken, sonra, gitgide büyüyen, azar azar göğsünü tıkayan bir düşmanlık duyuyordu. Artık hiçbir şey hatırlamıyordu. Onu, orada, öylece tutan, acaba bütün bu beyazlık mı idi? Beyazı, öteden beri severdi, gizlice, izleyip zevk almak için, beyaz ipek kırıntılarını çalacak derecede severdi.

— Bir dakika, bir dakika daha, sonra gideceğiz, aziz senyörüm.

186

Fakat, ayağa kalkmak için bir çaba bile harcamıyordu. Felicien, endişe ile, onun önünde tekrar diz çökmüştü.

— Rahatsız mısınız, rahatsızlığınızı gidermek için bir şey yapamaz mıyım? Üşüyorsanız, ufacık ayaklarınızı ellerimin arasına alırım, koşmak için canlanacakları zamana kadar, onları ısıtırım.

Angelique, başını salladı.

— Hayır, hayır, üşümüyorum, yürüyebilirim.. Bir dakika bekleyin, bir dakikacık.

Gözle görülmez bağların, onun elini ayağını sardığını, oraya bağladığını görüyordu, o kadar sıkı bağlanıyordu ki, belki bir saniye sonra, Angelique'i o bağlardan kurtarmak olanaksızdı. Onu hemen alıp götürmemesi, ertesi gün babasıyla yapacağı o mücadeleyi, haftalardan beri kaçındığı o acı şeyi düşünmesindendi. O zaman, ateşli bir yalvarışla ısrara başladı.

— Gelin, bu saatte yollar, karanlıktır, araba bizi karanlıklar ortasında alıp götürecektir; hep, biribirimizin kollarında uyuyarak gecenin serinliğinden korkmadan, kuş tüyüne gömülmüş gibi, boyuna, sallana sallana gideceğiz; gün ağarınca, güneş ortasında yolumuza devam edeceğiz, hep uzağa, daha uzağa gideceğiz ta, insanların mutlu oldukları yere ulaşınca kadar... Bizi hiç kimse tanımayacak, büyük bir bahçenin bir köşesinde herkesten uzak yaşayacağız, her yeni gün, daha fazla sevişmekten başka işimiz olmayacak. Orada, ağaç kadar büyük çiçekler, baldan daha tatlı yemişler bulunacak. Biz, bu sonsuz baharın ortasında, hiçbir şey yemeden yaşayacağız, öpücüklerle yaşayacağız, sevgili can.

Angelique, Felicien'in, yüzünü ısıtan bu yakıcı aşk sözleri karşısında ürperdi. Müjdelenen zevklerin bu sürtünüp geçişi ile, bütün varlığı eriyordu.

— Ooh! Bir saniye, birazdan!

-- Sonra, yolculuklar bizi yorarsa, buraya döneriz, Hauteceur,

187şatosunun duvarlarını yaptırırız, ömrümüzün sonuna kadar orada otururuz. Benim hülyam, bu... Gerekirse, bütün servetimizi, avuç avuç, oraya dökeriz. Kalenin burcu, yeniden, iki vadiye hâkim olur. Biz David, kulesiyle Cherlemagne kulesi arasındaki saltanat dairesinde otururuz. Koca bina, perde hatlarıyla, binalarıyla, küçük kilisesiyle, eski zamanın barbar lüksü içinde, kudretli devirlerindeki gibi, baştan başa, onardır. Orada, eski zamanlardaki gibi hayat geçirmemizi istiyorum, siz prenses, ben prens olarak, silahşörlere ve nedimlere bir maiyet ortasında. On beş ayak kalınlığındaki duvarlarımız bizi dışardan ayırsın, efsane içinde yaşayalım.. Güneş, yamaçların ötesinde batarken, biz, beyaz, koca beygirlerin sırtında, diz çökmüş köylülerin saygısı arasından geçerek, avdan dönelim. Boru çalınsın, açılır kapanır köprü insin. Akşam yemeğinde, soframızda

krallar bulunsun. Geceleri, yatağımız, bir taht gibi, sed üstünde, tepesi sayvanlı bir yatak olsun. Biz, erguvan ve sarmalar içinde, birbirimizin kolları arasında uyurken, uzaktan, oldukça tatlı müzik sesleri gelsin.

Angelique, şimdi, ürpererek, gururlu bir zevkle gülümsüyor, yeniden başlayan bir ıstırapla yenilerek, gamlı dudaklarındaki gülümsemesi siliniyordu. Bilinçsiz bir el hareketiyle, bu baştan çıkarıcı hayalleri uzaklaştırında, Felicien, daha ateşlendi, onu yakalamak, telaşlı kolları arasına alıp, ona sahip olmak istedi.

— Ooh! Gelin, benim olun... Kaçalım, mutluluğumuzun içinde her şeyi unutalım.

Angelique, insiyaklı ve isyanlı, birdenbire sıyrıldı; sonra, ayakta, ağzından şu kelimeler fırladı:

— Hayır, hayır, yapamam, yapamayacağım!

Bununla beraber, hala mücadele ile bitkin kuşkulu kekeleyerek, sızlanıyordu:

— Rica ederim, acıyın beni zorlamayın, bekleyin... Sizi sevdiğimi kanıtlamak için sözünüzü dinlemeyi, kolunuzda, uzağa, güzel memleketlere gitmeyi, hayalinizdeki şatoda, sizinle beraber, krallar

188

gibi yaşamayı ne kadar isterdim. Bu bana ne kadar kolay geliyordu, kaçışımızın planının birçok kez görünüyor; Sanki, birdenbire, kapı örtülmüş de dışarı çıkamıyormuşum gibi.

Felicien, onu, yeniden sersemletmek istedi, Angelique, bir el hareketiyle, susturdu.

— Hayır, hana bir şey söylemeyin artık... Ne ilginç şey! Bana, bu çok güzel şeyleri, bu çak tatlı şeyleri söyledikçe korkuya kapılıyorum, bir soğuk vücudumuz buz gibi donduruyor... Aman Tanrım! Neyim var acaba? Sözleriniz beni sizden ayırıyor. Eğer de-vam edecek olursanız, artık sözlerinizi dinleyemez olacağım, çıkıp gitmeniz gerekecek... Durun, biraz durun.

Odanın içinde, ağır ağır dolaşılıyor, kendini toplamaya çalışıyor, Felicien de, kımıldamadan duruyor, kötü hislere kapılıyordu.

— Artık sizi sevmediğimi sanmıştım, ama kesin hayal idi bu, çünkü, demin, şurada sizi ayaklarımın dibinde görünce, yüreğim hopladı, ilk yaptığım hamle, cariye gibi peşinizden gelmek oldu... Peki, sizi seviyorsam; beni niçin korkutuyorsunuz? Sanki, gözle görülemez eller vücudumu kavırıyormuş, saçımın her telinden yakalıyormuş

o

gibi, bu odadan ayrılmama kim engel oluyor?

Yatağın yanında durmuştu, elbise dolabına doğru geldi, böylece, öteki eşyanın yanlarına da gitti Kesinlikle gizli bağlar, onları kendisine bağlıyordu. Hele, beyaz duvarlar, beşik örtüsü tavanın engin beyazlığı, onu, ancak göz yaşları akıtarak sırtından çıkarabileceği, bir saflık libası ile kuşatıyordu. Artık, bütün bunlar, onun varlığından bir parça idi, çevre benliğine girmişti. Masanın yanında, lambanın ışığı altında kalmış olan tezgahın karşısına gelince, bunu daha iyi anladı. Böyle suçlu gibi

gidecek olursa, asla bitiremeyeceği, başlanmış gülü görünce, kalbine bir ezginlik doldu. Çalışma yılları, o çok uslu, çok mutlu geçen yıllar, bir suç işlemek düşüncesinin isyana sevk ettiği o çok uzun huzur ve namusluluk alışkanlığı, hafızasında

189 uyanıyordu. İlemecilerin serin küçük evi, orada geçirdiği hamaratlı ve temiz, dünyadan ayrı hayat her gün, damarlarındaki kana bir şeyler katmıştı.

Fakat, Felicien, eşyanın, onu tekrar böyle avucu içine aldığını görünce, hareketi aceleye getirmek gereğindeydi.

— Gelin, vakit geçiyor, biraz sonra, artık iş işten geçmiş olacak. O zaman, Angeliqne'nin zihninde, daha parlak bir ışık çaktı.

— Zaten iş işten geçti, diye haykırdı... Görüyorsunuz ki, sizin peşinizden gelmiyorum. Eskiden, bende, sevdalı, mağrur bir kız vardı ki, kendisini alıp götürsünüz diye, kollarını boynunuza dolardı. Ama, beni değiştirdiler, kendi kendimi tanımıyorum.. İşitmiyor musunuz, bu odada her şey bana, kal, diye bağıyor? bende boyun eğmekten zevk duyar oldum.

Felicien, hiçbir şey söylemeden tartışmadan serrkeş bir çocuk götürür gibi, onu götürmeye uğraşıyordu. Angeliqne, sıyrıldı, pencereye doğru kaçtı.

— Olmaz, yalvarırım size! Biraz önce olsaydı, arkanızdan gelecektim. Ama, o, son isyandı. Azar azar, ben farkına varmadan, içimde biriktirilen isteksizliği orada bitirmek gerekmiş. Onun için, as-hmdaki günahın her şahlanışında savaş daha az çetin oluyordu, kendi kendimi daha kolaylıkla yeniyorum. Artık bitti nefsimi yendim.. Ah! Senyörüm, sizi ne kadar seviyorum! Mutluluğumuza aykırı hiçbir şey yapmayalım. Mutlu olmak için boyun eğmek gerekir.

Felicien, bir adım daha ilerleyince, Angeliqne, bakona doğru, ardına kadar açık duran pencere önüne gelmiş bulundu.

— Beni, şuradan aşağı atılmaya zorlamayın... Dinleyin, anlayın, etrafımda ne varsa benimle beraberdir. Eşya, benimle çoktan beri konuşuyor, sesler işitiyorum, hem, hiçbir zaman onların bana bu kadar yüksek seslendiklerini işitmemiştim... Bakın! Babanızın iste-ğine aykırı olarak kendimi size vermekle, kendi hayatımı da sizin hayatınızı

190

da harcamamaya beni bütün Clos- Marie teşvik ediyor. Şu işittiğiniz latif ses, Chevrotte'un sesidir, o kadar olgun, o kadar taze ki, kendi billur saflığında adeta bana da vermiş gibi. Şu yumuşak ve derin, kalabalıklar sesi, bütün kırlardır, ağaçlar, otlardır, benim kendi hayatımın huzurunu sağlamaya çalışan, bu kutsal köşenin bütün sakin hayatıdır. Daha uzaklardan, piskoposluk konağının karaağaçlarından, en küçüğü bile benim zaferimle ilgili şu dallarla örülü ufuktan da sesler geliyor... Sonra, bakın! Şu engin, şahane ses, geceleri ezelli uyanıklık içinde, bana ders veren eski dostum katedral'in sesi. Onun her taşı, pencerelerinin sütuncukları, payandalarının küçük çanları, mihrap dairesinin istinat duvarları, benim seçebildiğim bir sesle mırıldanıyorlar, benim anladığım bir dille konuşuyorlar. Bakın ne diyorlar, ölümde bile ümit sonsuz kalır diyorlar. İnsan, alçakgönüllülük gösterirse, aşk sonsuz kalır ve zafere ulaşır.. Bakın! hava bile, ruhların fısıltısı ile dolu, işte, arkadaşlarım olan ermiş kızlar, gözle görülmeden geliyorlar. Dinleyin, dinleyin!

Gülümseyerek, derin bir dikkat hareketiyle, elini kaldırmıştı. Bütün varlığı etrafta dağınık soluklara kapılıp gitmişti. Bunlar, Legende'daki bakirelerdi, hayali, çocukluğunda olduğu gibi, şimdi onları yine anıyor, bu bakirelerin mistik uçuşları, masanın üstünde duran, safdil resimlerle süslü eki kitaptan yükseliyordu. Önce Agnes, saçlarıyla örtülü, parmağında, rahip Poul'un nişan yüzüğü ile gözüküyordu. Sonra, bütün ötekiler, Barbe ve kulesi, Genevieve ve kuzuları, Cecile ve viyolası, Agathe ve koparılan memeleri dağ yollarında dilenen Elisabeth, alimleri yenin Catheririe, görünüyordular. Bir mucize, Luce'ü o kadar ağırlaştırıyordu ki, bin kişi ile beş çift öküz, onu çekip kötü bir yere götüremiyorlardı. Anastasie'yi öpmek isteyen vali kör oluyordu. Hepsi parlak gecenin ortasında bembeyaz, boğazları hala demir işkence aletlerinin yaralarıyla apaçık, kan yerine dereler gibi süt akıtarak, uçuyorlardı, hava, onların saflığı ile saftı, karanlıklar, bir yıldız yağmuru dökülür gibi aydınlanıyordu. Ah!

1910lar gibi, aşktan ölse, kocanın ilk öpücüğüyle göz kamaştırarak kadar beyaz, bakire olarak ölse! Felicien yaklaştı.

— Ben var olan vücudum, Angelique; halbuki, beni hayaller uğrunda reddediyorsunuz...

Angelique:

— Hayaller-û diye mırıldandı.

— Öyle ya, sizin etrafınızı bu hayallerin kuşatması, onları kendinizi yaratmanızdan.. Gelin, eşyaya kendinizden hiçbir şey katmayın, susacaklardır.

Angelique, bir coşkunluk hareketi yaptı.

— Yoo! Hayır, konuşsunlar, daha yüksek sesle konuşsunlar! Onlar benim gücüm size karşı koymak gayretini onlar bana veriyorlar... Gufrandır bu, hem beni, asla bu kadar güçlü kaplamamıştı. Eğer hülya ise etrafımı kendim kuşatığım, bana geri gelen hülya ise, olsun, ne çıkar! Beni kurtarıyor, görünüşler ortasında, beni, lekesiz alıp götürüyor... Ooh! Vazgeçin, benim gibi, siz de itaat edin. Arkanızdan gelmek istemiyorum.

Zaafına, rağmen kararlı yenilmez, bir halde doğrulmuştu. Felicien, devam etti:

— Ama, sizi aldatmışlar. Bizi birbirimizden ayırmak için, yalana kadar başvurmuşlar!

— Başkalarının suçu, bizim suçumuzu örtmez ki!

— Ya! Kalbiniz benden uzaklaştı, beni sevmiyorsunuz, artık.

— Sizi seviyorum, sizinle mücadele edişim, yalnız aşkımız ve mutluluğumuz için. Babanızı razı edin, arkanızdan gelirim.

— Babamı siz tanımazsınız. Onu yalnız Tanrı kandırabilir... O halde söyleyin, her şey bitti mi? Babam, bana, Claire de Voincourt'la evlenmemi emrederse, ona itaat etmem mi gerek?

192

Angelique, bu son darbe üzerine sarsıldı. Şu iniltiyi durduramadı.

— Bu kadarı fazla... Yalvarırım size, çıkın gidin, zalim olmayın... Niçin geldiniz? Boyun eğmiştim sizin beni sevmemeniz felaketine alışıyordum. Halbuki işte beni seviyorsunuz, bütün işkence tekrar başlıyor!.. Artık, bundan sonra ben nasıl yaşarım?

Felicien, bunu bir zayıflık sandı, tekrar:

— Babam, Claire de Voincurt'la evlenmemi isterse... dedi. Angeliqve, ıstırabına karşı ayak diriyordu; yüreği parçalanırken,

yine de ayakta duruyordu; sonra, ona yol açmak ister gibi, masaya doğru, sürüne sürüne gitti:

— Onunla evlenin, itaat etmek gerek, dedi. Felicien de, Angeliqve kendisini kovduğu için, gitmeye hazır, pencerenin yanında duruyordu.

— Ama, bu sizi öldürür, diye haykırdı! Angeliqve sakinleşmişti, gülümseyerek, mırıldandı:

— Ooh! Yarı ölüyüm, zâten.

Felicien, ona bir daha baktı, bembeyaz, çok ufalmış, bir solukla uçan bir tüy kadar hafiflemişti; sonra, öfkeli ve kararlı bir hareket yaptı, gecenin karanlığında gözden kayboldu.

O gidince, Angeliqve, koltuğun arkalığına dayandı, ellerini ye-. isle, karanlıklara doğru uzattı. Derin hıçkırıklar vücudunu sarsıyor, yüzünü bir can çekişme teri kaplıyordu. Eyvah! artık bitmişti, onu bir daha göremeyecekti. Bütün derdi deşilmişti, dermanı kesilen bacakları bükülüyordu. Yatağına bin güçlkle gidebildi, soluğu kesilmiş, nefisini yenmiş bir halde oraya serildi. Ertesi gün, onu, odada, can çekişir bir halde buldular. Lamba, şafak sökerken odanın parlak beyazlığı ortasında, kendiliğinden sönmüştü.

193XIII

Angeliqve ölecekti, Saat ondu, parlak bir kış sonu sabahı idi, hava çok soğuktu, gök bembeyaz, güneşle pırıl pırıldı. Pembe bir eski İran kumaşıyla örtülü şahane büyük karyolada, genç kız bir gün önceden beri kendini bilmeden, hiç kımlıdamadan yatıyordu, sırt üstü uzanmış fildişi rengindeki ellerini yorganının üstüne bırakmış, gözlerini hiç açmamıştı; ince profili, saçlarının altın halesi ortasında daha incelmışti; dudaklarından pek hafif bir soluk çıkmasa, ölmüş sanılırdı.

Bir gün önce, Angeliqve, kendisini çok kötü hissettiği için günah çıkartmış ve komünyonuna yapmıştı. Rahip Cornille, saat üçe doğru, kendisine kutsal şaraplı ekmeği getirmişti. Sonra gece, ölüm, vücudunu yavaş yavaş dondurmaya başladığı için, Angeliqve kutsal yağla takdis edilmek isteği gösterilmişti; bu, ruhun ve vücudun tedavisi için konulmuş tanrısal ilaçtı. Kendini kaybetmeden evvel, Hu-bertine'in dinlediği, ancak bir mırıltı halindeki son sözü bu kutsal yağ isteğini kekeleyen olmuştu. Vakit geçmeden bunu istiyordu. Fakat gece ilerliyordu, sabah olmasını beklemişlerdi, kendisine haber gönderilen rahip sonunda gelecekti.

Her şey hazırды, Hubert'ler, odaya çeki düzen veriyorlardı. Sabahın bu saatinde camlara vuran parlak güneşin altında, onda, geniş, beyaz duvarlarının çıplaklığıyla bir şafak kadar ak'dı. Hubert'ler masanın üstüne beyaz bir örtü örtmüşlerdi. Bir salebin sağında ve solunda, salondan yukarı çıkardıkları gümüş şamdanlarda, okunmuş su ile bir gülübdan bir leğen ibrikle bir peşkir, bir tanesi ilaçlı pamuk dolu beyaz porselenden iki de tabak vardı. Aşağı şehrin bütün limonluklarını

dolaşmışlar, gülden başka çiçek bulamamışlardı, koca demet'er halindeki bu iri beyaz güller, masanın üstünde, titreşen beyaz dantelalar gibi duruyordu. „Bu artan beyazlık ortasında, can çekişen

194

Angelique, eözkapakları örtülü, hala o hafif soluğuyla nefes alıyordu.

Doktor, sabah vizitesinde, kızın o günü geçiremeyeceğini söylemişti. Belki de, kendine bile gelmeden her an ölebilirdi. Hubert'ler bekliyorlardı. Göz yaşlarına karşın bu işin böyle olması gerekiyordu. Ölmüş çocuğu asi çocuğa tercih ederek bu ölümü istemeleri, onu kendileriyle beraber Tanrının da istemesinden ileri geliyordu. Şimdi, artık bu onların elinde değildi, ancak boyun eğebilirdi. Hiçbir şeye hayıflanmıyorlardı, fakat varlıkları ıstıraptan eritiyordu. Angelique, orada can çekişerek yatalı beri, her türlü yabancı yardımı reddetmişler, ona kendileri bakmışlardı. Bu son demde, yine orada yalnızdılar, bekliyorlardı.

Hubert, bilinçsizce bir inilti gibi gürüldeyen çini sobanın kapağım açtı. sessizlik başladı, tatlı bir sıcaklık gülleri solduruyordu. Bir süreden beri, Hubertine, duvarın arkasından gelen, katedralin gürültülerini dinliyordu. Birçan uğultusu, eski taşlara bir ürperti vermekteydi; herhalde rahip Cornille, kutsal yağları almış, kiliseden çıkıyordu; Hubertine, onu evin kapısı önünde karşılamak için aşağıya indi. Aradan iki dakika geçti, dar merdiveni büyük bir uğultu doldurdu. Sonra, ılık odada, Hubert, hayretler içinde, titremeye başladı; bir yandan da, dini bir korku, aynı zamanda bir ümit, onu diz üstü çökertmişti.

Beklenen yaşlı rahibin yerine, içeri Monsenyör girmişti; Mon-senyör, arkasında dantela cübbesi, boynunda mor omuzluk, elinde gümüş kap taşıyordu, kabın içinde, mübarek perşemde günü bizzat takdis ettiği, hastalar özgü yağ vardı. Kartal bakışlı gözleri sabitti, beyaz saçlarının gür büklümleri altında, solgun güzel yüzü, görkemliydi. Peşinden de, bayağı bir çömez gibi, rahip Cornille geliyor, elinde bir kavanoz öteki kolunun altında dua kitabı taşıyordu.

Piskopos, kapının önünde bir an ayakta durdu, kalın bir sesle:

— Pax lıuic domni, dedi.

Rahip daha pes karşılık verdi:

195— Et omnibus habitantibus in ea.

Onlar içeri girince, hayretten kendiside tir tir titreyerek arkalarından gelen Hubertine, kocasının yanma diz çöktü. İkisi de, rükua varmışlar, elleri bitişik, bütün ruhlarıyla dua ettiler.

Felicien'in Angelique'i ziyaret ettiğinin ertesi günü, onunla babası arasında müthiş bir tartışma olmuştu. O gün, Felicien, ta sabahtan, kapılan zorlamış, piskoposun, dirilen geçmişle korkunç mücadeleler geçirdiği gecelerin birinden sonra, hala dua ile meşgul bulunduğu yerde kendisini kabul ettirmişti. O zamana kadar korkudan iki büklüm duran bu saygılı gençte çoktan beri susturduğu isyan, taşıyordu; çabuk öfkeye kapılan, aynı kandan bu iki erkek çetin bir şekilde çatıştılar. Yaşlı adam, dua rahlesinden kalkmış, yanakları hemen kıpkırmızı kesilmiş, mağrur bir inat içinde, sessiz, dinliyordu. Delikanlı, yüzü onun gibi kıpkırmızı yüreğini boşaltıyor, gitgite yükselen, gü-rüldeyen bir sesle konuşuyordu. Angelique'in hasta olduğunu, can çekiştiğini söylüyor, kendisinin onunla birlikte nasıl

dehşet dolu bir sevgi nöbeti içinde kaçmayı tasarladığını, genç kızın bir ermiş feragati ve iffeti göstererek, onu izlemek istemediğini anlatıyordu. Kendisine ancak babasının rızasıyla varmak isteyen bu itaatli çocuğun ölümüne göz yummak bir cinayet olamayacak mıydı? Kendisine, unvanına, servetine, sonuçta sahip olabilecek duruma geldiği halde, Angelique, hayır diye bağırılmış, çırpınmış kendi nefsinin yenmişti; Felicien de onu ölesiye seviyor, onunla birlikte, aynı son nefesi vererek - sönüp gitmek için yanında bulunamadığından dolayı kendini ezik görüyordu! İkisinin de inatla ısrara, bütün bunlar, yalnızca iki insanı mutlu etmek gibi bir iş için hesaba katılır şeyler miydi? Felicien, kendinden geçmiş bir halde titrek ellerinin bitiştiyor, ovuşturuyor, hala yalvararak, fakat tehdide başlayarak, babasının razı olmasını istiyordu. Fakat piskopos, dudaklarını, ancak mutlak kudretini gösteren • şu kelime ile karşılık vermek için araladı:

— Asla!

196

O zaman Felicien, isyanı amacıyla her türlü ihtiyatı unutmuş hezeyan etmişti. Annesinden sözetti. Aşkın haklarını istemek için kendi varlığında dirilen oydu. Babası onu sevmemiş, ölümüne memnun mu olmuştu da sevişenlere ve yaşamak isteyenlere karşı bu kadar sert davranıyordu? Fakat ibadetin feragatleri içinde ne kadar donuklaşmış olursa olsun, annesi gelip onu musallat olacak azap verecekti, çünkü evliliklerinden olan çocuğuna işkence ediyordu. Annesi hala vardı, kendi çocuğunun çocuklarında da ebediyen var olmak istiyordu babası, oğluna, seçtiği nişanlıyı, soyunu devam ettirecek olan kadını vermek istemediği için, annesini bir kez daha öldürüyordu. İnsan kadınla evlendikten sonra, kilise ile evlenmezdi. Felicien korkunç bir sessizlik içinde daha büyüyen, kımıldamadan duran babasının karşısında, yeminini bozan adam, katil sözlerini fırlattı. Sonra dehşet içinde, sendeleyerek kaçtı.

Monsenyör, yalnız kalınca, ta göğsünden bıçak yemiş gibi, olduğu yerde döndü, ve iki dizi üstüne dua rahlesine yığıldı. Boğazından korkunç bir hırıltı çıkıyordu. Ah! kalbin zavallılıkları tenin yenilmez zayıflıkları! o kadına, hep dirilen o ölü kadına, onun beyaz ayaklarını öptüğü ilk akşamki gibi tapıyordu; oğluna da, ondan bir parça gibi tapıyordu; oğluna da, ondan bir parça gibi, onun, kendisine bıraktığı hayatından bir nebze gibi tapıyordu; o genç kıza, uzaklaştırdığı o küçük işçi kıza da, oğlunun tapışı gibi tapıyordu. Şimdi, her üçü de gecelerini yasa gömüyorlardı. Küçük işlemeci kız, altın sarısı saçlarıyla, körpe boynu ile, mis gibi gençlik kokusu içinde, oldukça sade, onun rikkatine dokunmuştu, fakat bunu kendi kendine bile itiraf etmiyordu. Angelique gözünün önüne geliyor, narin, saf dayanılmaz alçakgönüllü bir şekilde geçip gidiyordu. Bir vicdan azabı bile, yüreğine, bundan daha emin bir yürüyüşle, daha kavrayıcı bir şekilde sokulamazdı. Kızı, yüzüne karşı, reddedebilirdi, ama, artık iğneden delik deşik, naçiz elleriyle kalbini kavramış olduğunu biliyordu, Felicien ona şiddetle yalvarırken Monsenyör, çocuğun sarışın başının gerisinde delice sevilen o iki kadını, kendinin ağladığı

197kadınla, çocuğunun uğrunda ölen kadını görmüştü. Harap, hıçkırarak, aradığını nerede bulacağını bilemeyerek, kalbi artık Tanrıya bağışlanmış bulunduğu göre, o kalbi söküp atmak çabasını vermesini Tanrıdan diliyordu.

Monsenyör akşama kadar dua etti. Tekrar ortaya çıktığı zaman balmumu sanlığında, yüreği yaralı, fakat kararlı idi. kendi elinden hiçbir şey gelmezdi, aynı müthiş kelimeyi tekrar etti: Asla! Onu sözünden döndürmek hakkı ancak Tanrıya özeldi; habuki, yalvardığı Tanrı susuyordu, ıstırap çekmek

gerekti.

Aradan iki gün geçti, Felicien, kederden çılgına dönmüş bir halde, küçük evin etrafında fırıl fırıl dolaşıyor, haberler kolluyordu. Evden bir kimse çıktıkça korkudan baygınlıklar geçiriyordu. Hubertine'in kutsal yağları istemek için kiliseye koştuğu sabah, Angeliqne'in o günü geçiremeyeceğini böylece öğrendi. Rahip Cor-nille orada değildi, onu bulmak için Felicien bütün şehri dolaştı, ilahi bir yardım için son ümidini ona. bağladı. Sonra, rahibi bulup getirirken, ümidi kayboldu, bir şüphe ve öfke nöbetine yakalandı. Ne yapsaydı? Tanrıyı müdahaleye nasıl zorunlu kılsaydı? Fırladı, piskoposluk konağının kapıların tekrar zorladı; piskopos, onun birbirini tutamayan sözleri karşısında bir an korktu. Sonra, anladı: Angeliqne can çekişiyordu, son takdisi bekliyordu, onun yalnız Tanrı kurtarabilirdi. Delikanlı, sadece, ıstırabını haykırmak bu kötü baba ile ilişkisini kesmek, cinayetini yüzüne karşı söylemek için gelmişti. Fakat, Monsenyör, sanki bir ses ona bir şey söylemiş gibi, gözleri birdenbire bir ışıqla aydınlanarak, öfkelenmeden onu dinliyordu. Oğluna önden yürümesini işaret etti:

Tanrı isterse, ben de isterim, diyerek peşinden yürüdü.

Felicien büyük bir ürperti geçirdi. Babası, isteğini atmış, mucizenin isteğine boyun eğmiş, razı oluyordu. Artık kendileri yoktu, ne yaparsa Tanrı yapacaktı. Monsenyör camegahta, rahip Cornille'in elinden kutsal yağları alırken Felicien'in gözleri yaşlara bulandı. Şaşkın

198

bir halde, onlarla beraber gitti, odaya girmeye cesaret edemedi, ardına kadar açık kapının önüne, sahanlığa diz üstü düştü.

Monsenyör, beyaz masanın üstüne, iki iri mumun arasına, kutsal yağları koymuş, gümüş kapla, havada bir istavroz çıkarmıştı. Sonra, rahibin elinden haçı aldı, onu öptürmek için hasta kıza yaklaştı. Fakat Angeliqne hala kendinde değildi; gözkapakları örtülü, elleri katılmış mezarların üstüne uzatılan taştan, ince ve katı imgelere benziyordu. Monsenyör, bir ara ona baktı, hafif nefesini duyunca henüz ölmediğini anladı, salebi dudaklarına dokundurdu. Bekliyordu, yüzü din reisinin ihtişamını koruyordu, ne kızın zarif yüzünde, ne aydınlık saçlarında hiçbir ürperti dolaşmadığını görünce, bu yüzle tek insansal heyecan belirmedi. Ama, Angeliqne yaşıyordu, suçların ödenmesine bu kadarı yeterdi.

O zaman Monsenyör, rahibin elinden okunmuş su kabıyla gülabdanı aldı, rahip kendisine, açık tuttuğu dua kitabını uzatırken, o da, can çekişen kızın üzerine okunmuş su serpererek latince sözler söyledi.

Su damlaları fişkırıyor, büyük yatak, bir şebnem yağar gibi bu sularla baştan başa serinliyordu. Angeliqne'in parmaklarına, yanaklarına sular damladı; fakat, bu damlalar, birer birer, bir mermer üzerinden tekerlenir gibi yuvarlanıyordu. Piskopos sonra, hazır bulunanlara döndü, onlara da okunmuş su serpti. Hubert'le Hubertine, ateşli iman ihtiyaçlarının ortasında yan yana diz çökmüşler, bu takdis yağmuru altında başlarının eğmişlerdi. Piskopos, odayı eşyayı, beyaz duvarları, bütün bu çıplak beyazlığı takdis ediyordu, o sırada, kapının önünden geçerken, eşiğe yığılmış, ateş gibi yanan ellerini yüzüne örtüp hıçkırığa hıçkırığa ağlayan oğlu ile karşılaştı. Ağır bir el hareketiyle gülabdanı üç kez yukarı kaldırdı, Felicien'i hafif bir serpinti ile takdis etti. Böylece etrafa serpilen bu okunmuş su, önce, milyarlarca uçuşan, gözle görülmez habis ruhları dağıtmak içindi. O sırada, soluk bir kış güneşi

huzmesi, karyolaya kadar süzölmüştü; yığın yığın atomlar, çevik toz zerrelere uçuşuyor, sanki ılık kalabalıklarıyla, can çekişen kızın soğuk ellerini ısıtmak ister gibi, pen-

199cerenin bir ucundan inmiş, orada sayısız, yaşıyorlardı. Monsenyör,, tekrar masanın başına geldi:

— Exaudu nos... duasını okudu.

Hiç acele etmiyordu. Ölüm, orada, eski İran kumaşı perdelerin arasında idi; fakat, onun aceleci olmadığını hissediyordu, sabrede-çektii. Hasta çocuk bütün varlığının bu eriyişi içinde, onun sesini işi-tememekle beraber, piskopos, yine ona yönelerek sordu.

— Vicdanınızda, sizi rahatsız eden hiçbir şey yok mu? Üzüntülerinizi itiraf edin, ferahlayın, kızım.

Angelique uzanmış yatıyor, susuyordu. Piskopus, yanıt verecek kadar ona boşu boşuna bir zaman bıraktıktan sonra, sözlerinden hiç birinin, kızın kulağına ulaşmadığını bilir gibi görünmeden, aynı tok ses yineledi.

— Kendinizi dinleyin, kalbinizden, Tanrıya yalvarın, af isteyin. Takdis sizi saf kılacak ve size yeni yeni güçler verecektir. Gözleriniz parlayacak, kulaklarınız hafif olacak, burun delikleriniz körpeleşecek, ağzınız mübarek, elleriniz masum olacak...

Gözlerini ona dikilmiş, söylenmesi gereken ne varsa hepsini, sonuna kadar söylemişti; Angelique, belli belirsiz nefes alıyor, örtülü göz kapaklarının tek kirpiğı bile kımldamıyordu: Piskopos:

— Gredo'yu okuyun, emrini verdi. Bekledi, sonra, kendisi okudu:

— Gredo in unum deum... Rahip Cornille karşılık verdi.

— Amen.

Felicien'in, sahanlıkta, ümidin uyandırdığı sinirlilik içinde, derin hıçkırıklarla hala ağladığı işitiliyordu. Huber'le Hubertine, bilinmez büyük kudretlerin inişini hissetmişler gibi, geniş ve çekingen aynı jestle dua ediyorladı. Bir durma olmuş, bir dua kekelenmişti. Şimdi,

200

dua kitabından okunan ilahiler söyleniyor, ermiş kadınlar ve erkekler anlıyor, bütün ahiret çaresiz insanlığın yardımına, Kyrie eleison nidalarıyla çağırılıyordu.

Sonra, birdenbire, sesler yavaşladı, derin bir susma oldu. Monsenyör, rahibin ibrikten döktüğü birkaç damla su ile parmaklarını yıkıyordu. Sonunda kutsal yağ kabını aldı, kapağını açtı, geldi, yatağın önünde durdu. Bu, takdis'in törenle yaklaşması idi, bu son takdisin etkisi affedilmeyen, öteki takdislerden sonra ruhta kalan, bütün büyük günahlarla küçük günahları siliyordu. Unutulmuş günahlardan artakalanlar bilmeden işlenen günahlar, Tanrım gufranına sağlam şekilde erilmesine olanak bırakmayan, ihmal yüzünden günahlar, hep si-liniyordu. Fakat, bu günahlar neredeydi? Bir bakirenin ölümü ile bembeyaz ve soğuk duran bu şahane yatağı varıncaya kadar hayat tohumları getirir gibi görünen, uçuşun toz zerrelere dolu şu güneş ışığı ile beraber, dışarıdan mı geliyordu?

Monsenyör, gözleri Angelique'de, hafif soluğun hala kesilmediğine güven getirerek, murakabeye vermişti. Onu, melek kadar güzel, çok incemiş, şimdiden maddiliğı kalmamış gördükçe, her türlü

insanca teessürden kendini sakınıyordu. Baş parmağını, yavaşça kutsal yağlara daldırıp da, hislerin bulunduğu, vücudun beş noktasını kötülüğünü ruha girdiği beş açık pencereyi ovmaya başladığı zaman, titremedi.

Önce, gözleri sağ gözü ve sol gözü, kapalı göz kapakları üzerinden ovdu; baş parmak, hafifçe, istavroz çıkarıyordu.

Gözle işlenen günahlar, şehvetli bakışlar namusa aykırı tecessüsler, temâşalardan duyulan boş zevkler, kötü yazılar, günahkar kederler için dökülen yaşlar, giderilmiş oluyordu. Halbuki, Angeli-que, Legende'dan başka bir şey okumamıştı, dünyanın bütün öteki taraflarını örtüp ona göstermeyen katedralin mihrap kısmından başka ufuk tanımıyordu, ancak, itaatiyle ihtiras arasındaki mücadelesi sırasında ağlamıştı. . . -

201 Rahip Cornille, pamuk yumaklarından birini aldı, kızın göz kapaklarının ikisini de kuruladı, sonra, pamuğu, beyaz kağıttan külahların birine koydu.

Sonra, Monsenyör, sedef parlaklığındaki kulakları ovdu, sağ kulağı da sol kulağı da, istavroz işaretiyle, belli belirsiz ıslattı.

Kulaklardan giren bütün müzikler iftiralar, küfürler, istekle dinlenen açık saçık sözler, görevin unutulmasına yardım eden aşk yalanları, teni coşturan günahkar şarkılar, avizeler altında şehvetle ağlayan orkestra kemanları, affedilmiş bulunuyordu. Halbuki, dört duvar arasında kapalı oturan bu kız, yalnızlığı içinde komşuların, bildikleri gibi yaptıkları gevezelikleri bile, atlarını kamçılaman bir yük arabacısının küfürlerini bile asla işitmemişti. Kulaklarında ilahilerden organların uğultularından dua mırıltılarından eski kilisenin duvarına bitişik küçük serin evi tepeden tırnağa sarsan bu seslerden başka müzik yoktu.

Rahip, kulakları bir pamuk parçasıyla sildikten sonra, pamuğu beyaz kağıt külahlardan birine koydu.

Sonra, Monsenyör, beyaz birer gül yaprağına benzeyen burun deliklerine geçti, sağını solunu, baş parmağıyla, istavroz çıkararak saf-laştırdı.

Koku alma duyusu, her türlü kirden yalnız güzel kokuların şehvi hicabından, kokusu fazla hoş çiçeklerin baştan çıkarma-sından, havanın, ruhu uyutan dağınık kokularından değil, başkasına gösterilen kötü örnekler, rezaletin sarı vebasası gibi, iç koku alma suçlarından da yıkanarak, ilk masumluk haline dönüyordu. Angeli-que, dürüst, saf, zambaklar arasında bir zambak, kokusu zayıflara güç, güçlülere neşe veren bir büyük zambak olmuştu. Halbuki, o, o kadar saf ve nazikti ki, keskin kokulu hercai menekşelere, mis kokulu leylaklara, hummalı sümbüllere hiçbir zaman tahammül edememiş, yalnız hafif kokulu çiçekler arasında, korulardaki menekşelerle çuha çiçekleri arasında rahat edebilmişti.

202

Rahip, burun deliklerini sildi, pamuğu, beyaz kağıt külahların başka bir tanesine yerleştirdi.

Sonra, Monsenyör, hafif solukla belli belirsiz aralanan, kapalı ağıza indi, alt dudağın üzerinde bir istavroz çıkardı.

Angeli-que'in ağzı, baştan başa bir masumluktan çünkü, bu sefer, zevklerin bayağıca tatmini, oburluk,

şarap ve bal tadından zevk alışı affedilmişti, hele, her günahın faili olan tahrikçi, zehirleyici dille, kavgaları, savaşları çıkaran, hataları yapan, gökyüzünün bile kararmasına sebep yanlış sözleri söyleyen dilin işlediği cürümler affedilmişti. Halbuki, oburluk, hiçbir zaman, Angeliqve'in bir ayıbı olmamıştı, genç kız, sonunda Elisabeth gibi, yiyecek ayırdetmeden karın doyurur olmuştu. Hata içinde yaşaması da, hülyasının, onu bu hataya sürüklemesinden, mavera ümidinden, görünmez alemin tesellisini beklemesinden cahilliğin yarattığı, ve onu bir ermiş kız haline getiren bütün o füsunlu alemde ileri geliyordu.

Rahip ağzı sildikten sonra, pamuğu beyaz kağıttan dördüncü külaha yerleştirdi.

Nihayet, Monsenyör, çarşafın üzerinde, avuçları dışarıda, serili duran, fildişi rengi elleri ovdu sağ eldeki sol eldeki günahları da, istavroz işaretiyle sildi.

Bütün vücut aklanmış, son lekelerinden, en kirletici olan elle dokunmanın lekelerinden, hırsızlıklardan dayak atmalardan, adam öldürmelerden, yarıca unutulmuş öteki kısımların, göğsün, böğürlerin ve ayakların günahlarından yıkanmıştı; bu ovma, o günahları da, tende tutuşan ve uluyan ne varsa, öfkelerimizi, isteklerimizi, düzensiz ihtiraslarımızı, çan attığımız bu gayyaları, bu zevkleri de ödüyordu. Halbuki, Angeliqve, galebesi yüzünden orada can çekişeli beri isteklerini, gururunu ve ihtirasım yenmişti, sanki, nefsanîyet şerrini, yalnızca yenmek için beraberinde getirmişti. Hatta, istekler duyup duymadığını, tenini aşkla inlediğini, geceleri geçirdiği büyük ürpertinin günahkar bir ürperti olabileceğini dahi bilmiyordu, cahillik bir

203 zırh gibi, onu o kadar kaplamıştı, ruhu beyaz, bembeyazdı.

Rahip elleri sildi, pamuğu, beyaz kağıttan külahların sonuncusu içinde gözden kaybetti, külahların beşini de sobada yaktı.

Tören sona ermişti, Monsenyör, son duayı okumadan önce parmaklarını yıkıyordu. İblisleri kovmak ve hastanın vaftiz masumluğunu kazandığını göstermek üzere, elini sembolik mumu vererek, onu bir kere daha gayrete getirmesi kalmıştı. Fakat, Angeliqve, gözleri kapalı, kaskatı, ölü gibi duruyordu. Kutsal yağlar, vücudunu saflaştırmıştı, istavroz işaretleri, ruhun beş penceresinde izlerini bırakmışlardı, halbuki kızın yanaklarına bir hayat dalgası yükseltmemişti. Yalvarmalara, umutlara karşın mucize kendini göstermişti. Hubert'le Hubertine, hep yanyana diz çökmüş olarak duruyorlar, artık dua etmiyorlar, sabit gözleriyle öyle ateşli bakıyorlardı ki, ikisi de, bir eski renkli kilise camından, öldükten sonraki dirilmeği bekleyen resimler gibi, sonsuza dek taş kesilmiş benziyordu. Felicien, dizlerinin üstünde sürüne sürüne gelmiş, şimdi, ta kapının önünde duruyor, artık hıçkırıyor, Tanrının sağırlığı karşısında öfke ne olacağını görmek için, o da başı dimdik, bekliyordu.

Monsenyör, son bir kere daha yatağa yaklaştı, hastanın eline verilecek olan mumu yanık olarak tutan rahip Cornille de onun arkasından geliyordu. Piskopos, töreni sonuna kadar götürmek inadiyle, Tanrıya kudretini gösterecek zaman, bırakmak için, dua etti:

Rahip, karşılık verdi:

— Amen.

Fakat, Angeliqve'in elini açmaya ve mumu kavratmaya uğraştıkları zaman el, cansız olarak göğsün

üzerine düştü.

O zaman, Monsenyörü büyük bir titreme aldı. Uzun zaman tutmaya çalıştığı heyecan taşıyor, rahipliğin son haşinliğini alıp götürüyordu. Bu çocuğu dizlerine kapanıp hıçkırdığı günden beri seviyordu. O anda, mezar solgunluğu ile, o "kadar acıklı halde, öyle

204

ıstıraplı bir güzellikte idi ki, Monsenyör, gözlerini yatağa çevirdikçe, kalbi, gizli gizli kederle dolmaktan kendini alamıyordu. Kendini tutamaz oldu, iki iri damla, gözkapaklarını şişirdi, yanaklarından aşağı yuvarlandı. Çocuk bu şekilde ölemezdi, Monsenyör, onun, ölüm halindeki cazibesiyle yenilmişti.

O zaman, Monsenyör, sülalesinin mucizelerini, Allahın, hastaları iyi etmek üzere onlara verdiği kuvveti hatırladı. Tanrım herhalde kendi baba muaafakatini beklediğini düşündü. Tanrı katından olanların hepsinin karşısında ibadetlerini yaptıkları Sainte- Agnes'i andı, ve vebalılarının başı ucunda dua edip onları öpen V. Jean d'Hautecoeur gibi, o da dua etti, Angeliqne'i ağızından öptü.

—Tanrı isterse, ben de isterim.

Angeliqne, gözlerini açtı. Uzun baygınlığından uyanmış, ona hayret etmeden bakıyordu; öpücüğün ılıkliğini koruyan dudakları, gülümsüyordu. Bunlar gerçekleşmesi gereken şeylerdi, belki de onları bir kez daha rüyasında görmüştü, Monsenyörün, orada oğlu ile kendisini nişanlamak için bulunmasını gayet sade buluyordu, çünkü artık zaman gelmişti. Büyük yatağın ortasında, kendiliğinden doğrularak oturdu.

Piskopos, gözlerinde mucizenin nuru, aynı duayı tekrarladı: Rarip karşılık verdi: — Amen.

Angeliqne, yanık mumu almıştı, metin bir elle, dümdüz tutuyordu. Hayat geri gelmişti, alev çok parlak yanıyordu, gecenin hapis ruhlarını kovuyordu.

Odanın içinde parlak büyük bir ıgılık dolaştı. Felicien, mucizenin rüzgarlarıyla doğrulmuş gibi, ayaktaydı; Hubert'ler, aynı solukla sarsılmışlar, gördükleri manzara karşısında, gözleri apaçık, yüzleri hayran, dizüstü oturup kalmışlardı. Yatak, onlara, parlak bir ışıqla kuşatılmış gibi görünüyordu, güneş huzmesi içinde, beyaz

205tüyler gibi. beyazlıklar yükseliyordu: beyaz duvarlar, bütün beyaz oda, bir kar parlaklığı içinde idi Ortada, tekrar dirilen ve sapı üzerinde doğrulan bir zambak gibi, Angeliqne, bu aydınlığı yansıtıyordu. Has altın rengi saçları, yüzünü bir hale ile kuşatıyor, menekşe rengi gözleri bir nurla parıldıyor, saf yüzünden, bütün bir hayat nuru fişkırıyordu. Felicien, onun şifa bulduğunu görünce, Tanrının kendilerine bu ihsan karşısında şaşalamıştı. yaklaştı, yatağın yanında diz çöktü.

—Ah! Sevgilim, bizi tanıyorsunuz, yaşıyorsunuz.... Ben sizinim, babam razı oldu, çünkü Tanrı böyle istedi.

Angeliqne başını eğdi neşeyle güldü.

— Oo! biliyordum, beklüyordum... Ne gördümse hepsi olacak.

Monsenyör, sakın halini tekrar ele almıştı, istavrozu, yine onun dudaklarına değdirdi. Bu sefer, Angeliqve, itaatli bir cariye gibi, onu öptü. Sonra, Monsenyör, geniş bir el hareketiyle, istavrozu, bütün odada, bütün başların üzerinde gezdirdi, son takdisi yaptı; Hubert'lerle rahip Cornille'e ağlıyorlardı.

Felicien, Angeliqve'in elini tutuyordu. Kızın öteki elinde, masumluk mumu, yüksek bir alevle yanıyordu.

XIV

Nikah için mart ayının ilk günleri kararlaştırılmıştı. Fakat, Angeliqve bütün varlığından yükselen sevince karşın hala çok halsizdi'. Önce bitkinliğinin hemen ilk haftasında başlayarak tekrar atel-yeye inmek istemiş Monsenyörün tahtı için yaptığı hafif kabartma işlemeli panoyu bitirmekte ısrar etmişti. Neşeyle, bu işin, işçi hayatının son eseri olduğunu söylüyordu, sipariş, böyle yarı yolda bırakılmazdı. Sonra, bu harcadığı çabayla gücü tükenmiş yine odasına kapanmak zorunda kalmıştı. Eski tam sağlığını bulamadan, kutsal

206

yağların altında hala bembeyaz ve maddiliğinden ayrılmış gibi, gülümseyerek orada vakit geçiriyor, hayal gibi kısa adımlarla aşağı yukarı dolaşüyor, masasından penceresine kadar uzun bir yol yürüdüğü için saatlerce düşünceye dalıyor, dinleniyordu. Nikahı geciktirdiler, kızın iyi bakılarak yakında tamamiyle şifa bulmasını beklemeye karar verdiler.

Felicien her gün öğleden sonra onu görmeye geliyordu. Hubert'le Hubertine yanlarında bulunuyorlardı. Birlikte güzel saatler geçiriyorlar, boyuna aynı projeleri kuruyorlardı Angeliqve, oturduğu yerde çok canlı ve neşeli gözüküyor, gelecekte hayatlarını çok dolu günlerinden önce o söz açıyor, seyahatleri, Hautecoeur şatosunun onarımını görüp tanıyacakları bütün mutlulukları anlatıyordu. O zaman, açık pencereden, her gün biraz daha ılık, içeri giren mevsimsiz il-kabaharın ortasında onu görenler, vücutça toplandığını, kefeni yırttığını sanırlardı. Angeliqve, ancak yalnız olduğu zamanlar, görülmek korkusu olmadıkça ciddi düşüncelerine dalıyordu. Geceleyin ku-lağınının dibinden sesler geçmişti; sonra, etrafında, toprağın bir daveti dolaşmıştı; içinde, bir aydınlık açılıyordu, mucizenin yalnız hülyasının gerçekleştirmek için devam ettiğini anlıyordu. Çoktan ölmüş değil mi idi, görünüşler ortasında, olayların verdiği bir ara sayesinde bulunmuyor muydu? Bu, yalnızlık saatlerinde, onu sonsuz heyecanını avutuyor, bu neşeli deminde hayattan çekilip gitmekte olduğuna üzölmüyor hala sonuna kadar ereceğine emin bulunuyordu. Hastalık, beklerdi. Büyük sevinci, bu düşünceyle yalnızca ciddi bir ifade alıyor Angeliqve, cansız bir halde kendini bırakıyor, vücudunu yok gibi hissediyor, saf bazlara doğru kanat açıyordu; ancak, Hubert'lerin kapıyı açmaları, yahut Felicien'in kendisini görmek için içeri girmesi üzerine doğruluyor sağlığı yerine gelmiş gibi yapıyor, gelecekte çok uzaktaki evlilik yıllarından gülererek söz ediyordu.

Martin sonuna doğru, Angeliqve daha neşelenir gibi oldu. Yapayalnızken iki defa baygınlıklar geçirmişti. Bir sabah, Hubert, ona

207bir fincan sütlü kahve getirdiği sırada yatağın ayak ucuna yere düşmüşü; onu aldatmak için, yerde işi şakaya bozdu, kaybettiği bir iğneyi aradığını söyledi. Sonra ertesi gün çok şen gözükü, nikahı

çabuk yapmak Nisanın ortasında nikahlanmak sözü etti. Hepsi itiraz ettiler: Daha çok zayıftı, niçin beklemeyeceklerdi? Hiçbir aceleleri yoktu. Fakat heyecanlandı, nikahın hemen yapılmasını istiyordu. Hubertine, hayret etti, bu acele karşısında şüpheye düştü onu vücuduna dokunan en hafif soğuk rüzgarla solar halinde bir an izledi. Sevgili hasta, kendisini ölüme mahkum bildiği halde, başkalarını aldatmak için duyduğu şefkatli ihtiyaç içinde, sakinleşmeye başlamıştı bile. Hubert'le Felicien, sürekli bir tapınış ortasında hiçbir şey görmemişler, hiçbir şey sezmemişlerdi. Angelique, bir irade gayretiyle - ayağa kalkarak, eskisi gibi çevik adımlarla aşağı yukarı dolaşıyordu, çok güzeldi, mutlu olacağı için nikah töreninin kendisini büsbütün iyi edeceğini söylüyordu. Hoş, kararı verecek olan Monsenyör'dü. O günün akşamı, Piskopos oraya geldiği zaman Angelique gözlerini onun gözleri içinde, bakışlarını ondan ayırmadan isteğini anlattı; sesi o kadar heyecanlıydı ki, söylediği kelimelerin altında, söylemediği şeylerin ateşli yalvarışları vardı. Monsenyör biliyordu, bildiği için anladı, nikahı Nisan ortasına denk geldi.

Bunun üzerine, bir hayhuy içinde yaşadılar, büyük hazırlıklar yapıldı. Hubert, yarı resmi vasiliğine karşın Angelique rüştünü ispat etmemiş olduğu için hala aile meclisini temsil eden sosyal yardım direktörünün iznini almak zorunda kaldı; işin zahmetli tarafından Felicien'i de genç kızı da kurtarmak için, bu ayrıntıyı sulh hakimi mösyö Grandsire üzerine almıştı. Fakat Angelique, etrafındakilerin gizli davrandıklarını görünce, bir gün hürriyet cüzdanını yukarıya getirtti, onu kendi eliyle nişanlısına vermek istedi. Artık tam bir tevazu hali içindeydi, Felicien'in kendisini, kendi efsanevi adının şerefine ve büyük servetine yükseltmek için nasıl aşağı bir durumdan çekip aldığı bilmesini istiyordu. Bu resmi kağıt, üzerinde bir tarihle bir numaradan başka bir şey bulunmayan bu kimlik onun evrakıydı, kim-

208

Hain sayfalarını bir kere daha karıştırdı, sonra, bir hiç olmaktan ve Felicien'in kendisini herşey haline getirmesinden sevinç duyarak, cüzdanı utançsız, ona verdi. Felicien, bu hareketten son derece duygulandı, diz çöktü, gözyaşları içinde onun ellerini öptü, sanki biricik hediye kalbinin şahane hediyesini kendisine veren Angelique'di.

Hazırlıklar iki hafta, Beaumont'u oyaladı yukarı şehirle aşağı şehrin altını üstüne getirdi. Yirmi işçinin, gece gündüz çeyiz hazırlamak için çalıştıkları söyleniyordu. Sadece gelin elbisesine üç işçi uğraşıyordu; bir milyonluk bir sepet, yığın yığın dantelalar, kadifeler, atlas ve ipek, mücevherler, kraliçelere yaraşır elmaslar yağmur gibi dökülecekti. Fakat asıl herkesi heyecana sürükleyen şey son derece büyük tutarı olan sadakalardı; gelin, kendisine ne kadar ve-riliyorsu fakirlere de bir o kadar verilmesini istemişti; Çevreye bir milyon daha, bir altın yağmuru halinde serpilecekti. Angelique sonunda hülyasında cömertliklerinde duyduğu o eski acıma ihtiyacını tatmin ediyor, avuçları apaçık, yoksulların üzerine, sel gibi servet, taşkın bir refah akıtıyordu. Beyaz ve çıplak küçük odada, içine mihlanıp kaldığı köhne koltukta oturuyor, rahip Cornille dağıtılan paraların listesini kendisine getirdiği zaman hazzından gülüyordu. Daha versinlerdi, daha versinlerdi! Dağıtılanlar hiç de yeterli değildi. Mas-cart babanın prenslere layık ziyafet sofralarında yemek yemesini, Chouteau'ların bir saray muhteşemi içinde yaşamalarını, Gabet ananın, para gücüyle iyileştiğini, yeniden gençleştiğini görmek istiyordu; Lemballeuse'leri, ana ile üç kızım tuvaletlere ve mücevherlere gömmek istiyordu. Altın yağmuru, peri masallarında olduğu gibi, hatta günlük ihtiyaçları da aşarak, güzellik ve neşe yaratmak için, şehrin üzerine gitgide artarak dökülüyor, altının görkemi sokağa düşüyor, merhametin bol güneşi altında parılıyordu.

Sonunda o güzel günden bir gün önce, her şey hazır oldu. Felicien, piskoposluk konağının arkasında, Magloire sokağında eski bir konak satın almıştı, orayı muhteşem bir şekilde döşemekle uğraşıyorlardı. Koca odalar, nefis perdelerle süsleniyor, en değerli mo-

209bilya ile dolduruluyordu; antika halılarla süslü bir salon, fecir seması kadar latif bir mavi buduar, hele bir yatak odası vardı ki, beyaz ipekle ve beyaz dantelle yapılmış bir yuvaya benziyordu, içinde beyazdan, hafif, uçarcasına hafif beyazdan ışığın ta kendi ürpertisinden başka bir şey yoktu. Fakat Angelique, bir araba ile götürmek istedikleri halde, bu harika şeyleri gidip görmeyi hiç istememişti. Anlatırlarken masum bir gülümsemeyle dinliyor, hiçbir emir vermiyor, çeki düzen işiyle hiç uğraşmak istemiyordu. Hayır hayır, bu işler çok uzakta, hala bilmediği, dünyanın o bilinmez taraflarında olup bitiyordu. Mademki kendisini sevenler bu mutluluğu büyük bir sevgiyle onun için hazırlıyorlardı, hayal diyarlarından gelip içinde saltanat süreceği gerçeklik ülkesine ayak basan bir prenses gibi oraya girmek istiyordu sepeti görmek de istemiyordu; sepet, işlemelerle süslü gala tuvaletlerinin, zarif kuyumculuk harikalarından yığın yığın pırlantalardan modern mücevherlerin olduğu hepsi kendi markasıyla işlenmiş çeyizle dolu o sepet de oradaydı. Bu servetin, hayatın yakın gerçekliği içinde parıltılar saçarak, kendi evinde onu beklemesi, hülyasının zaferine yetiyordu. Düğün sabahı, yalnız gelinliğini getirdiler.

O sabah, büyük karyolasının içinde, herkesten önce uyuyan Angelique, ayakta duramayacağı için korkup paniğe kapılarak bir halsizlik geçirdi. Yataktan kalkmaya savaşıyor, bacaklarının büküldüğünü hissediyordu; haftalardan beri gösterdiği çabayı ve sakinliği yalan çıkaran korkunç bir ıstırap, son bir ıstırap, bütün varlığında feryat etti. Sonra, Hubertine'in neşeyle içeri girdiğini görür görmez, kendisi de yürüdü, buna şaşıtı; çünkü, artık onu yürüten şey, kendi gücü değildi, herhalde, görünmez alemden ona bir yardım geliyor, dost eller onu taşıyordu. Angelique'i giydirdiler, artık vücudunda hiç ağırlık kalmamıştı, o kadar hafifti ki Annesi, takılarak, hayret ediyor, daha fazla kıınıdamamasını, yoksa havaya uçacağını söylüyordu, Tuvalet devam ettiği kadar katedralin böğründe yaşayan Hubert'lerin küçük serin evi, devbinanın muazzam soluğuyla ürperdi; orada tören hazırlığının uğultusu, rahipler heyetinin hummalı faaliyeti, hele çanların

210

sesi, bir neşe şamatası, köhne taşları ürperiyordu:

Yukarıda şehirde, bir saatten beri, çanlar, büyük şenlik günlerinde olduğu gibi çalıyordu. Güneş pırıl pırıl yükselmiş duru bir Nisan sabahı, bir ilkbahar ışıkları yağmuru, uğultulu bağışlarla canlanarak halkı ayağa kaldırmıştı. Bütün yüreklerin kendisine karşı sevgi duyduğu küçük işlemeci kızın nikahı için, Beaumont, baştan başa bayram ediyordu. Sokakları dolduran bu güzel güneş, onun narin ellerinden dökülen, peri masallarındaki sadakalar çeşidinden altın yağmuru gibiydi. Bu ışık cümbüşü altında, halk yığın yığın ka-detrale taşınıyor, yan cepheleri dolduruyor, Coitre meydanına taşıyordu. Orada taştan bir çiçek demeti gibi oldukça süslü, roman biçimli ciddi temelin üstünde en süslü gotik biçimiyle yükselen büyük cephe görünüyordu. Kulelerde, çanlar hala çalıyor, cephe, sütun-cukların, parmaklıkların, direklerin üstü sayvanlı ermiş hücrelerinin, çiçeklerle süslü oyma çatı çıkıntılarının mistik kokularıyla açılan güzel güllerin ajurlu oymalarıyla, bu düğünün rahatlığını fakir kızın mucize ortasında yükselişini temel ediyordu.

Saat onda erganunlar uğuldadı. Angelique'le Felicien içeri giriyorlar, halkın sıkışık safları arasından geçerek, kısa adımlarla büyük mihraba doğru yürüyorlardı. Başlar hayran ve rikkatli bir _ fısıltı

içinde dalgalandı. Felicien, siyah damatlığının ciddi görünüşü altından daha incelmış, genç ve sarışın bir tanrı gibi güzel, gururlu ve vekarlı, oldukça heyecanlı, geçiyordu. Fakat Angelique, bir hayal gibi esrarlı bir füsün içinde çok latif, çok ilahi, yürekleri heyecana veriyordu. Gelinliği beyaz gezidendi, eski zaman dantelalarıyla sade bir şekilde süslenmişti, bu dantelalar incilerle tutturulmuştu, korsajın garnitürleriyle etekliğin volanlarına halis inciden kordonlar çevrilmişti. Angelique'in başına, üç dizi inciden bir taçla tutturulan antika bir ingiliz işi duvak onu kuşatıyor, topuklarına kadar iniyordu, başka hiçbir süsü yoktu, ne bir çiçek, ne bir mücevher vardı, yalnız bu hafif duvak, bu ürpertili bulut, Angelique'in menekşe gözlü, altın saçlı bir

211 kilise camı bakiresi kadar ufacık yüzünde kanatlar gibi çırpınıyordu.

Mihrabın önünde, Felicien'le Angelique'i, iki kırmızı kadife koltuk bekliyordu. Arkalarında organunlar onları karşılamak için çaldıkları havayı etrafa yayarken, Hubert'le Hubertine, aile fertlerine ayrılan dua raleleri üzerine diz çöktüler. Bir gün önce sınırsız bir sevinç duymuşlardı, hala onun şaşkınlığı içindeydiler, kızlarının mutluluğuna eklenen kendi mutlulukları için Tanrıya nasıl ham-dedeceklerini bilemiyorlardı. Hubertine, bir kere daha mezarlığa gitmiş, sevdikleri bu kız çekilip gidince, yalnız kalacaklarını, küçük evin boş kalacağını düşünerek hüznü içinde, uzun uzun, annesine yalvarmıştı; birden bire vücudunda duyduğu bir dokunuş onu, muradına ermiş bir halde ürpererek ayağa kaldırmıştı. Otuz yıl sonra, inatçı ölü kadın, toprağın dibinden, onları affediyor, çok hararetle özledikleri ve bekledikleri affın çocuğunu gönderiyordu. Bu, acaba, merhametlerinin ödülü; karlı bir gün, katedralin kapısında bulup yanlarına aldıkları, bugün büyük törenlere özgü bütün debdebe ile bir prene varan o zavallı sefil mahlukun ödülümüydü? Duasız, dudaklarından hiçbir söz dökülmeden, minnettarlık içinde hayran, iki diz üzerine oturup kalmışlar, bütün varlıklarından sonsuz bir teşekkür yükseliyordu. Kubbe altının öte tarafında, piskoposluk tahtında, Monsenyör de, aile fertlerinden olarak yerini almış, temsil ettiği Tanrının bütün görkemiyle oturuyordu. Yüzü, bu dünya ihtiraslarından uzak, sakin bir eda taşıyor, kutsal giysilerinin gösterişi içinde parıldıyordu; başının üzerinde, işlemeli panodaki iki melek, Hautecoeur'lerin parlak armalarını tutuyordu.

Tören başladı. Bütün ruhban heyeti orada hazırды, çevre kiliselerden, psikoposlarına onur vermek için rahipler gelmişti. Parmaklıkları doldurup taşıran bu beyaz harmaniyeler yığını ortasında zakirlerin sırmalı kaftanlarıyla zakir çocukların kırmızı giysileri parıltılar saçıyordu. Roman biçimi mihrapların basıklığı altında, yan cephelerin hiç aydınlanmayan karaltısı, o sabah, mücevher gibi kır-

212

mızı bir renkle tutuşan camlardaki duru nisan güneşiyle aydınlanıyordu. Fakat özellikle kubbe altının loşluğu, bir yaz gecesi yıldızları kadar çok sayıda mumlarla alev alevdi. Ortada büyük mihrap ruhların ateşiyle yanan bu alevli sembolik çalılık, o mumların ışığıyla bir yangına benzemişti; meşalelerde, iri şamdanlarda, avizelerde mumlar vardı; evlilerin önünde, yuvarlak kollu, iki büyük şamdan iki güneş gibi duruyordu. Yeşil dal yığınları, zakirler yerini taravetli bir bahçe haline getiriyor, iri beyaz açelya demetleri, beyaz kamelyalar ve beyaz leylaklar orayı çiçeklendiriyordu. Mihrap dairesinin dip tarafına varıncaya kadar yeşillikler arasından, altın ve gümüş pırıltıları, kenarı köşesi gözüken kadife ve ipek örtüler, uzaklardan göze çarpan bir mihrap gösterişi vardı. Bu ışık aleminden, üstünde kubbe yükseliyor, yüksek gütik pencerelerin bol aydınlığına bir ürperti veren o binlerce küçük alevin titrek soluğu içinde, dört sütun yukarıya doğru dikiliyor, kubbeyi tutuyordu.

Angelique, kendisini, rahip Cornille'in evlendirmesini istemişti; onun peşi sıra iki çömez olduğu

halde, arkasında beyaz kaftan, boynunda beyaz omuzlukla ilerlediğini görünce gülümsedi. Sonunda hülyası gerçekleşiyordu, her türlü ümidin üstünde, servetle, güzel-likle, kudretle evleniyordu. Kilise, erganunlarıyla dans ediyor, mumlarıyla nur saçıyor, İsa kullarından ve papazlardan mürekkep cemaatiyle yaşıyordu. Antika bina, hiçbir zaman mukaddes lüksü içinde, bir saadet taşkınlığıyla genişlemiş gibi bundan daha şahane bir debdebe ile Angeliqve, kendi zaferini kutlayan bu neşe ortasında, ölümü vücuduna taşıdığını bilerek gülümsüyordu. İçeri girerken Hauteoeur, mihrabına bir göz atmıştı; orada, tam aşkın mutluluğu ortasında iken, gayet genç yaşta ölmüş Laurette'le Balbine, o mutlu ölü kadınlar uyuyordu. Angeliqve, bu son demde, kusursuzdu, ihtirasını yenmişti, hatalarını düzeltmişti, yenilenmişti, zaferin gururunu bile taşımıyordu, büyük dostu katedralin şükran nidaları ortasında varlığının bu yükselişine isteksiz haldeydi. Diz çöktüğü zaman oldukça mütevazı, ol-

213 oldukça itaatli, nefsanî gûnahtan tamamen yıkanmış bir cariye halindeydi; feragatinden dolayı da çok neşeli idi.

Rahip Cornille, mihraptan indikten sonra, dostça bir sesle, onlara nasihat verdi. Örnek olarak, İsa'nın, Kilise ile yaptığı evliliği söyledi, gelecekte iman içinde yaşayacakları günlerden, çocuklarını hıristiyanlık inancı içinde büyütme gerektiğinden, sözetti; Angeliqve, o zaman, bu ümit karşısında, yeniden gülümsedi; Felicien de, onun yanında, artık kesin hale geldiğini anladığı bütün bu mutluluğu düşünerek ürperiyordu. Sonra, gerekçe olan sorular, kadınla erkeği, bütün ömür devamınca bağlayan yanıtlar sırası geldi; Angeliqve, o kesin "evet" sözünü kalbinin ta derininden, heyecanla söyledi, Felicien aynı sözü, müşfik bir ciddiyetle, daha yüksek sesle söyledi. Artık geri dönülmeyecek hareket yapılmıştı. Rahip, onların sağ ellerini, birbirine vermiş son sözlerini mırıldanmıştı: Fakat, bozulmaz sadakatin, sonsuz bağın sembolü olan yüzüğü takdis etmek kalıyordu; bu da uzun sürdü. Rahip gömleğinin içinde, altın halkanın üzerinde, gülabdani, istavroz şeklinde kımıldatıyor, dualar ediyordu. Sonra kilisenin, onun kalbini kapattığını, mühürlediğini oraya, artık hiçbir kadının girmemesi gerektiğini anlatmak için, halkayı damat uzattı; damata bundan sonra, bütün erkekler arasında, onun için yalnız kendisinin mevcut bulunduğunu anlatmak üzere halkayı gelinin parmağına taktı. Bu sonsuz sıkı birlikte, kadının taşıyacağı, erkeğin emrinde olmak alameti idi, ettiği yemini hep kendisine hatırlatacaktı; aynı zamanda sanki bu küçük altın halka onları mezara kadar birbirine bağlıyormuş gibi birlikte uzun yıllar süreceğinin vaadi idi. Sonra, rahip son duaları okuyup da, onlara bir kez daha nasihat verirken, gerçeği bilen Angeliqve, fergatli parlak tebessümüyle gülüyordu.

Bundan sonra, çömezlerle beraber çekilip gitmekte olans rahip 'Cornille'in arkasından erganunlar şevkle çalmağa başladılar. Mon-senyör, görmekli, kımıldamadan duruyor, çok tatlı bakışlı kartal gözlerini çifte doğru indiriyordu. Hubert'ler hala diz çökmüş durumda mutluluk yaşlarıyla gözleri bulanmış, başlarını kaldırıyorlardı. Er-

214

sanunları engin terennümü kilisenin içinde uğuldadı, tarla kuşlarının sabah cıvıltılarına benzeyen, tiz perdeden kesik kesik bir nağmeler yağmuru halinde kubbelerin altına döküldü. Kubbe altına ve yan ceplere yığılı kalabalık halk uzun bir ürperti ile, heyecanlı bir biçimde gürültüyle ile kımıldamıştı. Çiçeklerle süslü, mumlarla pırıl pırıl kilise takdisin neşesiyle nurlanıyordu.

Arkasından yine iki saat süren görkemli bir tören oldu, günlükler yakılarak, kurban ilahileri okundu. Ayini yapan papaz beyaz üstlük giymişti, arkasından törenci rahip, ellerinde günlük kabıyla kayık biçimi buhurdan olduğu halde buhur dancı iki papaz, iki büyük altın şamdani yakılmış olarak taşıyan

iki yamak geliyordu. Monsenyörün orada bulunuşu töreni, selamlarla, öpücüklerle daha karışık hale getiriyordu. İki bir diz çökmeler, beyaz harmaniyelerin eteklerini uçuruyordu. Oymalarla süslü eski sıralarda oturan bütün ruhaniler encümeni ayağa kalkıyordu; bazı anlarda gökten inen bir soluk, sanki, mihrap dairesini büyük bir kalabalıkla dolduran papazlar heyetini secdeye vardıyordu. Töreni idare edep papaz, mihrapta ilahi okuyordu. Susuyor, gidip oturuyor, o zaman zakir çocuklar, uzun uzun devam ediyorlar, baş zakirin kalın sesiyle söylediği cümleler zakir çocukların melekler tarafından öttürülen flütler gibi hafif, ince seslerine karışıyordu Çok güzel, çok pürüzsüz bir ses, dinlemesi zevk veren bir genç ki sesi yükseldi; bunun bu mucize düğününde şarkı söylemek isteyen matmazel Claire de Voincourt'un sesi olduğu söylendi. Bu sese eşlik eden erganunlar, yüreğe eşsiz güzellik, engin bir inilti, iyi ve mutlu bir ruh gibi sakin bir ses çıkarıyorladı. Ani susmalar oluyor, sonra erganunlar, uğultularla yeniden ötmeye başlıyor, törenci papaz, ellerinde şamdanlarıyla papaz yamaklarını getiriyor, buhurdancı papazları töreni idare eden rahibe götürüyor, o da kayık biçimi bu buhurdanlardaki günlüğü takdis ediyordu. Her an buhurdan-lardaki havalara savruluyor, ince zincirlerinin keskin ışığı görülüyor ve billur şingirtıları işitiliyordu. Havada, kokulu mavi bir bulut do-

215laşıyor, piskopos, rahipler, mihrap, incil, herkes ve her şey, dip tarafları dolduran halkın kalabalığına varıncaya kadar, sağa, sola karşıya doğru uzatılan üç hareketle günlük tütsüsünden geçiriliyordu.

Bu arada Angeliqe'le Felicien diz çökmüşler. İsa ile kilisenin esrarlı evliliğinin tamamlanışı demek olan kurban ayinini sofuca dinliyorlardı. İkisinin elin de vaftizden beri korunan bekaret sembolü olmak üzere yanar bir mum verilmişti. Tanrı rızası için okunan duadan sonra, ikisi de itaat, iffet, ve tevazu alameti olan duvak altında kalmışlardı. Bu sırada da havari mektupları cildinin yanında ayakta duran rahip, usûlden olan duaları okuyordu. Aynı zamanda, yasal evlenişin zevki içinde bile ölümü düşünmeyi ihtar alameti olan yanar mumları hala ellerinde tutuyorlardı. Artık bitmişti, kurban takdimi töreni yapılmıştı, töreni idare eden papaz, karı kocanın üçüncü ve dördüncü göbeğe kadar, çocuklarının arttığını ve çoğaldığını görme-leri için, Tanrıdan onlara takdis etmesini yalvardıktan sonra törenci papazla, buhurdancı papazlarla ve yamaklarla beraber çekilip gitmişti.

O sırada bütün katedral coştı. Erganunlar zafer marşını, öyle bir gök gürültüsü içinde çalmaya başladılar ki, bütün bina titredi. Bütün halk ürpererek manzarayı görmek için ayaklarının ucunda yükseliyordu; iskemlelerin üzerine çıkan kadınlar vardı, yan cephelerin karanlık mihraplarının dibine varıncaya kadar, başların oluşturduğu sık saflar görülüyordu; bütün bu halk, yüreği çarparak gülümsüyordu. Bu son ayrılık sırasında, yanan, binlerce mumu, daha yüksek bir ışıkla yanar gibi oluyor, kubbeleri titreten ateşten diller gibi alevlerini uzatıyorlardı. Rahipler heyetinin son bir yükü nidası süslerin ve mukaddes kabların görkemi ortasında, çiçeklerin ve yeşilliklerin içinden yükseldi. Fakat birdenbire, erganunların altında, cümle kapısının iki kanadı birden açılarak bol gün ışığı, loş duvarı, ondan bir tabaka halinde deldi. Parlak nisan sabahı, canlı ilkbahar güneşi, şirin beyaz evleriyle Cloitre meydanı gözükte; orada, yeni evlileri daha kalabalık, sevgisi daha sabırsız, el hareketleriyle ve alkışlarıyla şimdiden coş-

kun bir kalabalık bekliyordu. Mumların ışığı solmuştu, erganunlar sokağın gürültülerini, gök gürültüsünü andıran sesleriyle susturuyorlardı.

Angelique'le Felicien, usulca bir yürüyüşle, halkın oluşturduğu iki sıra arasından geçerek kapıya doğru ilerlediler. Angelique, zaferden sonra, rüyadan sıyrılıyor, gerçeğe girmek için oraya doğru yürüyordu. Bu çiğ aydınlıktı kapı, onun bilmediği aleme açılıyordu; genç kız adımlarını yavaşlatıyor, hareket dolu evlere, kaynaşan halka, onu isteyen ve selamlayan bütün şeylere bakıyordu. O kadar halsizdi ki, kocası adeta onu taşımak zorunda kalıyordu. Bununla beraber hala gülümsüyor, kendisini beyaz ipekle baştan aşağıya kaplı zifaf odasının beklediği, mücevherlerle ve kraliçe tuvaletleriyle dolu, o prens konağını düşünüyordu. Nefesine bir tıkanıklık geldi, durdu, sonra birkaç adım daha atacak kadar güç buldu. Gözleri parmağına geçirilen halkaya ilişmişti, bu sonsuz bağa gülümsüyordu. O zaman cümle kapısının eşiğinde, meydana doğru inen basamakların üst başında sendeledi. Mutluluğun sonuna kadar gitmiş değil miydi? Var olmak zevki orada bitmiyor muydu? Son bir gayretle yükseldi, dudaklarını Felicien'in dudaklarına değdirdi. Bu öpücüğün içinde öldü.

Fakat, ölüm kedersiz bir ölümdü. Monsenyör, alışık olduğu, din başkanına has takdis işaretiyle, bu ruhun kurtuluşuna yardım ediyordu, kendisi de sessizlik bulmuş, ilahi yolculuğa dönmüştü. Hubert'ler affedilmişler, hayata tekrar giriyorlardı. Bütün katedral bütün şehir şenlik içindeydi. Erganunlar daha yüksek sesle uğulduyor, çanlar var gücüyle çalıyor, kalabalık, sevdalı çifti, mistik kilisenin eşiğinde, ilkbahar güneşinin ışığı altında alkışlıyordu. Bu zaferli bir yükselişti, Angelique mutlu saf, gerçekleşen hülyasının kanatlarında havalanmış, yıldız ve boya kalıntıları arasında, parıltılı gotik kubbeli •siyah roman biçimli mihraplardan efsanelerdeki cennetin ta ortasına çekilip alınmıştı.

Felicien'in elinde çok yumuşak kıvrak, hiçten oluşan birşey

217baştan başa dantelalardan ve incilerden oluşan o gelinlik hala ılık, hafif, bir avuç kuş tüyü kalmıştı. Sahip olduğu şeyin bir gölgeden oluştuğunu çoktan beri hissediyordu. Görünmez alemden gelen hayal, görünmez aleme dönüyordu. Bu bir hayal yarattıktan sonra silinen görünüşten başka bir şey değildi. Her şey hülyaydı. Angelique, mutluluğun şahikasında, bir öpücüğün hafif soluğu içinde, yok olmuştu,Prodüktör AH KUMRUOĞLU

Editör Özlem ÖZDEMİR - Gonca AYDEMİR

Yayın Sorumlusu Haluk EKREN

Yazarı Emile ZOLA

Çeviren Hamdi VAROĞLU

Basım Yılı Ağustos 1997

Dizgi ŞERİDA - 418 19 01 - Ankara

Kapak! asarımı Özlem ÖZDEMİR

Kapak Resmi Özlem ÖZDEMİR

Baskı Yıldızlar Matbaası

Ali Suavi Sok. 60/A Tel: 230 06 45

Yayınevi Adresi

Büyük Sanayi 1. Cad. 7/11 İskitler Tel.-Fax: (0312) 341 16 36

ISBN 975-583-001-4

.1860 yılındaki şiddetli kışta. Oise nehri dondu, aşağı Picardie ovalarını karlar kapladı; hele kuzey doğudan öyle bir sağanak geldi ki, Noel günü; Beaumont'u adeta gömdü. Kar, sabahtan yağmaya başlamış, akşama doğru artmış, bütün gece yığılmıştı. Yukarı şehirde öte başında katedralin yan kolunun kuzey cephesi bir ucuna geçmiş gibi olan Orfevres sokağına, kar, rüzgarla itilerek gömülüyor, üç köşeli çatı tepesinin çıplaklığı altında, oymalarla çok süslü, adeta gotik, roman mimari üslubunda antika bir kapı olan Saint-Agnes kapısını dövüyordu. Ertesi gün, şafak sökerken, orada yarım metreye yakın kar birikmişti.

Sokak, bir gün önceki şenliğin uyuşukluğu içinde, hala uyuyordu. Saat altıyı çaldı. Kar tanelerinin usul usul ve inatçı dökülüşi ile mavileşen karanlıklar içinde, canlı olarak, yalnız, belli belirsiz bir şekil, dokuz yaşında bir kız çocuğu vardı. Kapının kemeri altında sığınmış, elinden geldiği kadar barınarak geceyi orada titremekle geçirmişti.

Paçavralar giymişti, başına bir atkı parçası sarmıştı, çıplak ayaklarında iri erkek kunduraları vardı. Herhalde, şehirde uzun zaman dolaştıktan sonra oraya düşmüş olacaktı; çünkü yorgunluktan yığılıp kalmıştı. Onun için, orası, dünyanın öteki ucu idi. Ne bir insan vardı, ne hiç bir şey; son yalnızlık içinde, kemiren açlık, öldüren soğuk vardı; halsizliğinin ortasında, kalbinin ağır yükü nefesini tıkiyarak, direnmekten vazgeçiyor, vücudundaki gerileme ihtiyacından, yer değiştirme içgüdüsünden, bir sağanak karları firıl firıl döndürdükçe, bu köhne taşlara gömülme içgüdüsünden başka bir şey duymuyordu.

Saatler, saatler geçiyordu, uzun süre çifte kapı yuvalarının iki kanadı arasındaki aynaya sırtını vermişti. Bu aynanın direği üstünde,

5kendisi gibi küçük bir kız olan on üç yaşındaki din şehidi Sainde -Agnes'in ayakları dibinde bir defne dalı ile bir kuzu bulunan heykeli vardır. Alında, direk başlığının üstünde İsa'ya nişanlı bakirenin bütün efsanesi, kabartma olarak, safdil bir inançla cereyan eder: Oğluna varmayı reddettiği vali, onu kötü yerlere gönderdiği zaman, uzayan ve vücudunu örten saçları cellatlar odunu tutuşturur tutuşturmaz, vücudundan uzaklaşıp o cellatları yakan ateşin alevleri kemiklerini, imparatorunun kızı Constance'ın cüzam illetini iyi ederek gösterdiği mucizeler; sonra bir resminin gösterdiği mucizeler; bir kadın almak ihtiyacıyla kıvranan rahip Paulin'in papanın tavsiyesi üzerine, züm-rütlü bir yüzüğü

resme göstermesi, resmin, parmağını uzatıp tekrar çekmesi, hala resmin üzerinde görülen yüzüğü alıkoyması, böylece, Paulin'i kurtarması. Alnın ta tepesinde, bir bulut içinde, Agnes, nihayet semaya kabul edilir; nişanlısı İsa, onunla, ufacık ve çok genç olduğu halde evlenir, onu mutluluklarını müjdeleyen buseyle öper.

Fakat, rüzgar, sokağı baştan başa doldurduğu zaman, kar cepheden kamçılıyor, beyaz yığınlar, eşiği tıkamak tehlikesi gösteriyordu; o zaman, çocuk yan taraflara, pervaz aralığının direk tabanı üstüne yerleştirilmiş bakirelere yaslanıp sığınıyordu. Bunlar, Agnes'in arkadaşları, onun egemenliğinde bulunan ermiş kızlardır. Üçü sağ tarafındadır. Hapishanede mucizeli ekmekle beslenen Do-rothee, bir kule içinde yaşamış olan Barbe, bakireliğe Paris'i kurtaran Genevieve. Üçü de solundadır: Memeleri bükülüp koparılan Agat-he, babası tarafından işkence edilen ve kendi vücudundan kopan eti onun suratına fırlatan Christine, bir melek tarafından sevilen Cecile. Bunların üstünde yine melekler vardır; köşe talarının kemeriyle beraber yukarı doğru çıkan, üç kemer tavanını, sevinçli ve iffetli vücutlarının açılışıyla süsleyen sık, üç sıra bakire ki, aşağıda işkenceye konulmuşlardır, azaplar içinde ezilmişlerdir, yukarıda da, cennetlikler ortasında, sevinçler içinde, uçuşan melekler tarafından karşılanmışlardır.

Çocuğu, çoktan beri, koruyan hiçbir şey kalmadığı sırada saat sekizi çaldı, gün ağarmaya başladı. Eğer, ayağıyla itip süpürme, kar, omuzlarına kadar gelecekti. Arkasındaki antika kapı, kürk kaplanmış gibi karla örtülmüş, bir döşek gibi bembeyazdı; onun üstünde külrengi cephe, o kadar düz ve o kadar kaygandıki, üzerinde bir tek kar tanesi tutunamıyordu. Hele kapının, dışarıdan içeriye doğru genişleyen kısmındaki büyük ermiş kadınlar, beyaz ayaklarından beyaz saçlarına kadar karla örtünmüşler, saflık içinde pırıl pırıldılar. Daha yüksekte alındaki sahneler, kemer kovanlarındaki küçük ermiş kız-lar, koyu renkli zemin üzerine parlak bir çizgi ile çizilmiş keskin köşeler halinde kabarılaşıyorlardı. Bu, alınış sahnesine, Agnes'in evlenmesine kadar böyle devam ediyor, sanki melekler, bu evlenmeyi, bir beyaz gül yağmuru altında kutluyorlardı. Bakire çocuğun heykeli, sütunun üstünde, ayakta, beyaz defne dalı ile, beyaz koyunu ile, etrafında, üstten gelen bakireliğin mistik hamlesini donduran soğuşun bu hareketsiz katılığı içinde, beyaz bir saflık, lekesiz kar beyazlığı içinde idi. Ayakları dibinde de, öteki, o sefil çocuk, onun gibi kardan bem-beyaz, taş kesilmiş sanılacak kadar katılmış ve beyaz, din uğrunda can vermiş büyük bakirelerden ayırdedilemiyordu.

Bu sırada, evlerin uyuyan cepheleri boyunca, takırdı ile açılan bir pancurun gürültüsünü işitince, çocuk, gözlerini kaldırdı. Bu pan-cur, sağında, katedrale bitişik evin birinci katında açılmıştı. Oradan, bir kadın, güzel, esmer ve gülbüz, yaklaşık kırk yaşlarında bir kadın eğilmişti; çocuğun kımıldadığını görünce olağanüstü soğuşa karşın, çıplak kolunu bir dakika dışarıda bıraktı. Acıma ile karışık bir hayret, sakin yüzünü kederlendiriyordu. Sonra, titreyerek pencereyi örttü. Kısacık bir zaman içinde gördüğü, bir atkı parçasına bürünmüş, menekşe gözlü, sarışın bir minimininin hayali, gözlermin önünde kalmıştı; çocuğun çekme biryüzü, özellikle, düşük omuzların üstünde, bir boynu vardı; fakat, yarı yarıya ölmüş ufacık elleriyle ufacık ayakları soğuktan morarmış, çocuğun biricik canlı tarafı, nefesinden çıkan

7hafif buğudan oluşuyordu.

Çocuk, dalgın gözleri havada kalmış, eve bakıyordu. Tek katlı, pek eski, on beşinci asır sonuna doğru yapılmış bir evdi, bu. Bir dev ayağının iki parmağı arasına sıkışmış bir siğil gibi, katedralin ta böğrüne, iki payanda arasına gömülmüştü. Böylece yaslanmış olarak, taştan kaide eteğiyle; tuğlaları

meydanda tahta kirişli katı ile; çatısı, kulenin üstünden bir metre ileriye çıkan tavan arası ile; sol köşedeki çıkıntılı merdiven yuvası ile; o tarafta, inşa edildiği devreye mahsus kurşun kaplamasını hala koruyan ensiz penceresiyle, çok sağlam kalmıştı. Bununla beraber, eskiliği tamirleri gerektirmişti. Kiremitli dam XIV. Louis zamanından kalma olsa gerekti. Merdiven yuvasının cephesinde açılmış bir tepe camı, her tarafta eski zaman biçimli süslü camların çerçeveleri yerine konulmuş adi tahta çerçeveler, birinci katta, ortadaki tuğlalarla tıkanıp ikiye indirilmiş, bitişik üç pencere yeri, böylece, cepheye, o sokaktaki daha yeni binalara göre bir tenazur vermiş olan ortadaki pencere yeri, o devre mahsus yapı şeklini kolayca gösteriyordu. Zemin Katındaki değişiklikler aynı derecede belli idi. Merdivenin altında, demir kuşaklı eski kapının yerine oymalı meşeden bir kapı yapılmış, aşağısı yanları ve tepesi taşla örülmüş olan ortadaki büyük sıra kemerler, zamanla kaldırılma doğru çıkan kavisli pencere yerine bir çeşit geniş pencere yapılacak şekilde, dörtgen bir boşluk şekline konulmuştur.

Çocuk, zihni boş, bu tertemiz tutulmuş sanatkar evine bakıyor, kapının sol tarafına mihlanmış sarı bir tabela üzerinde eski, siyah harflerle yazılı Üstlükçü Hubert ibaresini okuyordu, o sırada, tekrar ardına kadar açılan bir pencere kanadının gürültüsü dikkatimi çekti. Bu kez zemin katındaki dört köşe pencerenin kanadı açılmıştı. Şimdi, yüzü tasalı, kartal gagası biçimi burunlu, alnı tümsekli, ancak kırk beş yaşında olmasına karşın gür saçları şimdiden ağarmış bir erkek, pencereden sarkıyordu. O da, merhametli iri ağzının kenarında acıklı bir kırışıyla, bir dakika orada kaldı, çocuğu seyret. Sonra, çocuk bu

adamın, yeşilimtrak küçük camların arkasında, ayakta durduğunu gördü. Adam döndü, bir işaret yaptı, karısı, çok güzel yüzü ile tekrar gözükte. İkisi yanyana, artık kımıldamıyorlar, hallerinde derin bir kederle, gözlerini ondan ayırmıyorlardı.

Babadan oğula işlemeci olan Hubert'ler sülalesi dört yüz yıldan beri bu evde oturuyordu. Bir Üstlükçü ustası, evi, XI. Louis devrinde yaptırmış, başka bir tanesi de XIV. Louis zamanında tamir ettirmişti. Şimdiki Hubert'de, kendi sülalesinden olanların hepsi gibi, orda, üstlükler işliyordu. Yirmi yaşında iken Hubertine isimli, on altı yaşında bir kızı öyle bir tutkunlukla sevmişti ki, bir yargıcın dul karısı olan kızın annesi, kızını vermeyince onu kaçırmış, nikahlamıştı. Genç kız görülmedik derecede güzeldi, bu evlenme bütün maceralarını, mutlulukları ve felaketleri oluşturdu. Hubertine, sekiz ay sonra, gebeliğinde, annesini ölüm döşeginde görmeğe geldiği zaman, kadın, onu, mirasından yoksun bıraktı ve lanet okudu; öyle ki, aynı günün akşamı doğan çocuk, öldü. O zamandan beri, inatçı kadın, mezarında, tabutunun içinde, hala onları affetmiyordu; nitekim, karı kocanın çok şiddetli isteklerine karşın, başka çocukları olmamıştı. Aradan yirmi dört yıl geçtiği halde, hala, kaybetikleri çocuğa ağlıyorlar, artık, ölmüş anneyi razı edebileceklerinden ümidi kesiyorlardı.

Küçük kız, onların bakışından sıkılmış, Sainte-Agnes sütununun gerisine tekrar gömülmüştü. Sokağın canlanmaya başlamasından da endişeleniyordu. Dükkanlar açılıyor, dışarı çıkanlar oluyordu. Dar bir dehliz halinde olan Soleil sokağı, eski yan cephenin boyunca, Clo-ître meydanındaki büyük cepheye kadar açık olmasa, ucu kilisenin yan cephesine gelip dayanan bu Orfevres sokağı, mihrap kısmı Hubert'lerin eviyle tıkalı küçük bir çıkmaz sokak olurdu. İki sofu kadın geçti, Beaumont'da hiç görmedikleri bu küçük dilenci kıza şaşkın şaşkın baktılar. Ağır ağır, inatla yağın kar devam ediyor, solgun gün ışığı ile birlikte soğuk da artar gibi oluyor, şehri örten büyük, beyaz kefenin sağır beyazlığı altında, uzaktan gelen bir takım seslerin gü-rüküşünden başka bir şey işitilmiyordu.

Çocuk, terk edilmiş olmasından dolayı, bir suç işlemiş gibi utanç içinde,, yabancı yabancı tekrar gerilediği sırada, birdenbire, karşısında Hubertine'i gördü. Kadın, hizmetçisi olmadığı için, ekmeğini almaya kendisi, çıkmıştı.

— Küçük, orada ne yapıyorsun? Kimsin sen?

Çocuk yanıt vermedi; yüzünü saklıyordu, vücudunda artık his kalmamıştı, kendinden geçiyordu. Kalbi, sanki buz tutmuş, durmuştu. Kadıncağz, çekingen bir acıma jesti yaparak arkasını dönünce artık gücü tükenip dizüstü, düştü, bir paçavra gibi, karların içine kaydı, kartaneleri, sessizce, vücudunu örtmeğe başladı. Kadın, sıcacık ekmeğini almış, döndüğü sırada onu böyle yerde görünce, tekrar yaklaştı.

— İyi ama, yavrum bu kapının önünde böyle kalamazsın ki!

Hubert'de dışarı çıkmış, kapının eşiğinde, ayakta duruyordu. Karısının elinden ekmeği aldı.

— Kaldır şunu, buraya getir, dedi.

Hubertine başka söz ekmeden çocuğu, güçlü kolları arasına aldı. Çocuk, artık gerilemiyor, dişlen kısık, gözleri kapalı, vücudu buz gibi, yuvasından düşmüş bir yavru kuş gibi hafif, bir bohça gibi kucakta gidiyordu.

İçeri girdiler, Hubert kapıyı örttü. Hubertine'de, salon olarak kullanılan ve büyük penceresi önünde birkaç parça işlemenin örnek diye serili durduğu sokak üstündeki odanın, kucağındaki yükü ile geçti, mutfığa girdi. Burası, meydanda duran kirişleriyle, yirmi yerinden tamir görmüş taş döşemesiyle, taş yaşmaklı geniş ocağı ile, hemen olduğu gibi korunmuş eski oturma odası idi. Raflarda duran mutfak takımları'kavanozlar, ibrikler, taslar, eski çiniler, toprak çanak, çömlek, eski kalay kaplar iki yüzyıllıktı. Fakat, ocağın ortasında, bakır süsleri parıldaayan, dökmeden, geniş bir mutfak sobası duruyordu,

10

Soba kızmıştı, ibriğin içinde suyun kaynadığı iştiliyordu. Sütlü kahve dolu bir tencere, sobanın bir kenarında sıcak duruyordu.

Hubert, ekmeği mutfığın ortasında duran XIII. Louis üslubu ağır bir masanın üstüne koydu;

— Vay canına! dedi, burası dışarıdan daha iyi. Şu yavrucağı sobaya yakın oturt, buzları çözülsün.

Hubertine, çocuğu oturtmuştu; birlikte, kendine gelişini seyrettiler, giysilerinin üstündeki karlar eriyor, iri damlalar halinde dökülüyordu. Ayağının iri erkek kunduralarının deliklerinden, morarmış ufacık ayaklan gözücüyor, ince entarisi, kollarının bacaklarının, bu zavallı sefil ve can denli vücudun katılığını belli ediyordu. Çocuk, kapana yakalanmış bir hayvanın sığınyarak uyanışı gibi, uzun bir ürperti geçirdi, şaşkın gözlerini açtı, yüzü boynunda bağlı duran paçavranın içine tekrar gömülür gibi oldu. Sağ kolunu, ka-mıldatmadan, göğsüne öyle bastırıyordu ki, sakat sandılar.

— Korkma, sana kötülük edecek değiliz... Nereden geliyorsun? Kimsin?

Onlar konuştuğça, çocuk daha fazla ürüyor, sanki, arkasında duran biri varmış da onu dövecekmiş

gibi, başını çeviriyordu.

Kaçamaklı bir bakışla, mutfağı, döşeme taşlarını, kirişleri, parlak takımları muayene etti; sonra, bakışı eski geniş pencerenin bulunduğu yerde bırakılmış, biçimsiz iki pencereden dışarıya gitti, beyaz şekilleri dipteki duvar üzerinde daha keskin gözüken piskoposluk binasının ağaçlarına kadar bahçeyi araştırdı; orada, sol tarafta, bir bahçe yolunun boyunca katedrali ve katedralin mihrap dairelerindeki Roman biçimi pencereleri tekrar görünce şaşar gibi oldu. Vücudunu kaplamaya başlayan sobanın sıcaklığı altında, yeniden, uzun bir ürperti geçirdi; sonra gözlerini yere indirdi, artık kımlıdamadı.

— Sen Beaumont'dan mısın?.. Baban kim?

11 Onun sustuğunu görünce, Hubert, belki de boğazı çok kısık olduğu için yanıt veremediğini düşündü.

— Sorguya çekeceğimiz yerde, sıcacık bir fincan sütlü kahve versek daha iyi olur, dedi.

Bu, o kadar akıllıca bir sözdü ki, Hubertine, hemen kendi fincanını uzattı. İki iri dilim ekmek kesip üstüne tereyağı sürerken, çocuk hala sakınıyor, geri geri çekiliyordu; fakat, açlık üstün geldi, tıka basa yedi, içti. Karı koca, çocuğun ufacık eli, ağzını bulamıyacak kadar titrediğini görünce, etkilenmiş onu sıkmamak için susuyorlardı. O da, yalnız sol elini kullanıyor, sağ eli vücuduna sımsıkı yapışık duruyordu. Sütünü içip bitirince, az daha fincanı kırıyordu, çolak gibi, beceriksiz bir hareket yaparak, dirseği ile yakaladı.

Hubertine:

— Kolunda yara mı var senin? diye sordu. Korkma, göster bakayım, cicim.

Fakat, elini sürünce, çocuk, şiddetle yerinden kalktı, çırpındı; didişirken kolunu vücudundan ayırdı. Ta tenine yapıştırıp gizlediği mukavva kaplı bir cüzdan, korsajının bir yırtığından kayıp yere düştü. Cüzdanı almak istedi, bu yabancıların onu açıp okuduklarını görünce, yumruklan öfkeyle sıkılmış, öylece durdu.

Bu, Seine belediye dairesinin çocuk esirgeme şubesi tarafından verilmiş bir öğrenci kimliği idi. İlk sayfasında, bir Saint Vincent de Paul madalyonu altında, matbaa yazısı ile, öğrencinin adı vardır. Karşısındaki boş haneyi, mürekkeple çizilmiş bir çizgi dolduruyordu; sonra, göbek adı hanesinde, Angeliqve ve Marie isimleri yazıldı idi; tarih hanesinde, 22 ocak 1851 tarihi okunuyor, aynı ayın 23 ünde, 2634 numara ile kabul edildiği yazılı bulunuyordu. Yani, ana baba belli değildi. Soluk pembe kaplı, resmiliğin kayıtsızlığını taşıyan bu cüzdandan başka hiçbir kağıt, bir doğum belgesi bile yoktu. Çocuk kimsesizdi, her şeyi, bir kimlikten oluşuyordu. Terk edilmiş, numaralanmış, sıraya konmuş bir yaratıktı.

12

Hubertine:

— Ha! bulunmuş bir çocuk! diye haykırdı.

O zaman, Angeliqve, çılgınca bir öfke içinde konuştu:

— Ötekilerin hepsinden daha iyiyim, ben! Evet, daha iyiyim, daha iyiyim, daha iyiyim... Ben hiç

kimseden bir şey çalmadım, benim herşeyimi çalıyorlar... Çaldığımız şeyi geri verin bana.

Ufacık kadın vücudu, zayıflığının verdiği öyle bir gururla, en güçlü kendisi olmak için duyduğu öyle bir atılıyordu ki, Hubert'ler şaşırıp kaldılar. Menekşe rengi gözlü zambak kadar zarif uzun boyunlu, sarışın miniminiyi tanıyamıyorlardı. Haşın yüzünde, gözleri siyahlanmış, şehvetli boynu, bir kan dalgasıyla kabarmıştı. Şimdi, vücudu ısınınca, kar üstünde bulunmuş bir yılan gibi dikiliyor, ıslık çalıyordu.

İşlemeci, yumuşak bir sesle:

— Öyleyse sen kötü bir kızsın ha? dedi. Kim olduğunu öğrenmek istememiz, senin iyiliğin için.

Aynı zamanda karısının omuzundan uzanıp bakıyor, onun yapraklarını çevirmekte olduğu kimliğe göz gezdiriyordu. İkinci sayfada, sütনের adı yazılı idi. "Angelique, Marie çocuk, 25 ocak 1851 de, Nevers belediyesine bağlı Soulanges bucağında oturan, çiftçilikle uğraşan Hamelin'in karısı sütne Françoise'a emanet edilmiştir, bu sütne çocuğu alıp götüreceği sırada, kendisine, beslenme ücretinin ilk aylığı ile, bir takım çamaşır verilmiştir" deniliyordu,

Bu kayıttan sonra, çocuk esirgeme evinin papazı tarafından imzalanmış bir vaftiz belgesi geliyordu, sonra, çocuğun gittiği ve geldiği tarihlerde, doktor raporları vardı. Ondan sonraki dört sayfanın sütunlarını, her üç ayda bir verilen aylıklar dolduruyor, her ödenişte, tahsildarın okunmaz imzası görülüyordu.

Hubertine:

13— Nasıl, Nevers mi? diye sordu sen Nevers yakınında mı bü-y-üdün?

Angelique, onların, kimliğini okumalarına engel olmadığı için kıpkırmızı kesilmiş, aynı vahşi sessizliğe yine gömülmüştü. Fakat, öfke, onu konuşturdu; sütnesinden sözetti.

— Ah! Nini anne burada olsa, mutlaka sizi döverdi. O bana şamar atardı ama, korurdu da.. Yoo! Orada davarların arasında, o kadar zavallı değildim..

Sesi kısılıyor, kesik kesik, bağlantısız cümlelerle devam ediyor, çayırırlarla Rausse'u nasıl güttüğünü, büyük yolda nasıl oyunlar oynadıklarını, galetalar pişirdiklerini, büyük bir köpeğin onu nasıl ısırıldığını anlatıyordu.

Hubert, çocuğun sözünü yarıda keserek, yüksek sesle okudu:

— "Çocuk ağır hasta olur veya hırpalanırsa, müfettiş yardımcısı, sütne değıştirmeğe yetkilidir.

Bu belirtinin altında, Angelique, Marie çocuğun 20 haziran 1860 da Paris'te oturan, karı koca çiçekçi Lois Franchomme'la Therese'e emanet edildiği yazılı bulunuyordu.

Hubertine:

— Ha! anladım, dedi, hastalanmışsın, seni tekrar Paris'e almışlar.

Ama, iş böyle değildi; Hubert'ler bütün hikâyeyi, ancak, Ange-lique'in ağzından, parça parça zorla aldıktan sonra öğrenebildiler. Nini annesinin kuzeni olan Louis Franchomme, bir hummadan sonra,

kendini toplamak üzere Nevers kasabasına gelmiş, bir ay kalmıştı; o zaman, karısı Therese, çocuğu çok sevmiş, alıp Paris'e götürmek için izin almış, orada, çocuğa çiçekçilik öğretmeye söz vermişti. Üç ay sonra, kocası ölmüş, kendisi de çok hasta olduğu için, Beaumont'da yerleşmiş olan erkek kardeşi derici Rabier'nin yanına sığınmak zorunda kalmıştı. Kadın, aralık ayının başlarında, orada ölmüş, kızca-

14

ğızı gelinine emanet etmişti; çocuk o tarihten beri hakaret görüyor, dayak yiyor, eziyet çekiyordu.

Hubert:

— Rabier'ler, Rabier'ler diye mırıldandı, evet, evet! Aşağı şehirde, Ligneul kıyısında, tabaklık ederler... Kocası içer, karısı kötüdür.

Angelique, isyan içinde, yaralanan gururunun verdiği öfkeyle devam etti:

— Bana piç gibi davranıyorlardı. Çirkef bir piçin nesine yetmez, diyorlardı. Kadın, döve döve canımı çıkardıktan sonra, kedisine mama verir gibi, bana yerde yemek yedirdiyordu; çoğu zaman da aç yatıyordum.. Yoo! Sonunda kendimi öldürecektim!

Öfke ve üzüntüyle bir hareket yaptı:

— Dün, Noel sabahı içtiler, üstüme çullandılar, alay olsun diye, parmaklarıyla gözlerimi oyacaklarını söyleyip beni korkuttular. Sonra, bu iş sökmedi, dövüşmeye başladılar; birbirlerine öyle hızlı yumruk indiriyorlardı ki, ikisi de odanın ortasına yuvarlanınca öldüler sandım.. Çoktan beri, kaçmayı aklıma koymuştum. Ama, kimliğimi istiyordum. Nini anne, bu kimliğimi bazı bazı bana gösterir: "Bak derdi, varın yoğun bu, bilmiş ol, eğer bu da olmazsa, hiç bir şeyin yok demektir." Therese annenin ölümünden beri, kimliği sakladıkları yeri biliyordum. Konsolun üst çekmecesinde duruyordu. Üstlerinden aştım, kimliği aldım, koynuma soktum, kolumun altına sıkıştırıp koşmaya başladım. Çok büyüktü, herkes onu görüyor sanıyordum çalacaklar sanıyordum. Ama ne koştum, ne koştum! Gece karanlığı basınca, o kapının altında üşüdüm. Ama ne kadar üşüdüm, artık yaşayacağım sanacak kadar. Ama olsun, onu elimden düşürmedim, işte burada!

Hubert'ler kimliği kendisine geri vermek üzere kapatırlarken, ani bir hamle ile atıldı, onu ellerinden kaptı. Sonra oturdu, masaya kapandı, kimliği kollarının arasında, yanağı pembe kaba dayalı, hıçkır-

15maya başladı. Korkunç bir güç gururunu kırıyor, bütün varlığı, kenarları aşınmış bu birkaç sayfanın, bütün hazinesi olan, dünya hayatına bağlandığı biricik bağı olan bu sefil şeyin acılığı içinde erir gibi oluyordu. Kalbindeki bu çok büyük yeisi boşaltamıyordu; göz yaşlan akıyor, sonu gelmeden akıyordu; bu hüznün altında, uzunca oval, gayet pürüzsüz, o güzel, sarışın yavru yüzü, görünüşüyle soluklaşan menekşe gözleri, onu, kilise camlarındaki küçük bakirelere benzeten boyunun zarif görünüşüyle tekrar yerine gelmişti. Birdenbire, Hubertine'in elini yakaladı, okşamaya susamış dudaklarını yapıştırdı, hareketle öptü.

Hubert'lerin ruhuna bir ezginlik geldi, kendileri de ağlayacak halde, kekelediler:

— Sevgili, sevgili çocuk!

Öyle büsbütün de kötü çocuk değil miydi, acaba? Belki de, onların korkutan bu haşinliğini gidermek mümkün olurdu.

— Ooh! Rica ederim, beni ötekilerin yanına yollamayın, diye sızlandı, beni ötekilerin yanına yollamayın!

Karı koca bakışmışlardı. zaten kısır karı koca olmaktan duydukları üzüntü ile çok sıkıntılı hale gelen evi şenlendirsün diye, son-bahardanberi, bir küçük kız bulmayı, boğazı tokluğuna, evde nakışçı çıraklığı ettirmeyi tasarlıyorlardı. Hemen karar verdiler.

Hubert:

— İster misin? diye sordu. Hubertine, sakın sesiyle, yanıt verdi:

— Hay hay, isterim.

Hemen, resmi işlemlere başladılar. İşlemeci, beaumont'un kuzey Kanton'u sulh yargıcına gitti, macerayı anlattı, Adı, mösyö Grandsire olan bu zat, karısının, dargınlıktan sonra yüzünü gördüğü biricik akrabası, kuzeni idi; bütün işi üzerine aldı. Sosyal yardım idaresine mektup yazdı, kütük numarası sayesinde Angeliqne'in kaydı orada ko-

16

r

layca bulundu. Namuslu oluşları ile büyük bir ün kazanmış olan Hubert'lerin yanında çocuğun çıkar olarak kalmasına izin aldı. Belediye dairesi müfettiş yardımcısını kimliğe kayıt düşmek için geldiği zaman, çocuğun yeni patronu ile sözleşme yaptı; bu sözleşmede, Hubert'in, çocuğa yumuşak davranacağı, onu temiz giydireceği, kasaba okuluna yollayacağı, ayrı yatakta yatıracağı yazılı idi. İdare de, ayrıca yöntem gereğince Hubert'e tazminat ödemeyi, çocuğun giyeceklerini vermeyi kabul ediyordu.

İş on günde halledildi. Angeliqne, yukarıda, tavan arasına yakın, bahçeye bakan çatı odasında yatıyordu; ilk işleme derslerini de almıştı. Pazar sabahı, Hubertine, onu ayine götürmeden önce, halis altın kılaptanları içinde sakladığı atölyedeki eski dolabı gözü önünde açtı. Cüzdanı elinde tutuyordu, onu bir çekmecenin içine koydu:

— Nereye koyduğumu gör, aklında tut da istediğin zaman ala-bilesin, dedi:

O sabah, -kiliseye girerken Angeliqne, tekrar Sainte - Anges kapısından geçti. Hafta içinde, karlar erir gibi olmuş, sonra soğuk, yeniden o kadar şiddetle başlamıştı ki, heykellerin üstündeki yarı yarıya eriyen karlar, salkım salkım, diken diken, kaskatı kesilmişti, şimdi, bakireler, tepeden tırnağa buzlara gömülmüş, camdan dan-telâlarla süslü, saydam fistanlar giymişlerdi.

Dorothee bir meşale tutuyordu ki, duru sızıntıları ellerinden akıyordu; Cecile'in başındaki gümüş taçtan, parlak ince damlaları dökülüyordu; Agathe'ın, kerpetenlerle kıştırılmış göğsü, bir zırhla kapanmıştı. Alındaki sahneler, kemer kovanlarındaki küçük bakireler, asırlardan beri, bir dev mahfazanın camlan ve billurları içinde, böylece duruyormuş gibi idiler. Agnes, ışıkla dokunmuş, yıldızlarla işlenmiş bir saray kaftanının eteğini sürüyordu. Kuzusunun tüyleri elmastandı. Defnesi gök

Angelique, orada, bakirelerin koruması altında geçirdiği geceyi hatırladı. Başını kaldırdı, onlara gülümsedi.

17II

Beunmont, birbirinden büsbütün ayrı ve başka, iki şehirden meydana gelmiştir. Biri, on ikinci yüzyıldan kalma katedrali, henüz on yedinci yüzyılda yapılmış piskoposluk binası ile, dar sokaklarının içine sıkışmış, tıklım tıklım, birden oluşan nüfusu ile, tepedeki Beaumont -1 'Eglise;- öteki de, yamacın altında, Ligneult'nün kıyısında, dantela ve batis fabrikalarının gelişmesiyle zenginleşen, genişliyen, nüfusu on bine yaklaşacak dereceye gelen, geniş meydanlar, modern yapıda güzel bir kaymakamlık binası kazanmış eski dış mahalle olan Beaumont - la - Ville'dir. Biri kuzey kantonu, öteki güney kantonu olan bu iki kantonun, böylece aralarında sadece idari bakımdan ilişkiler vardır. İki saatte varılan Paris'e otuz fersah kadar mesafede olmakla beraber, Beaumont - l'Eglise, hala eski surlarının içine örülmüş gibidir; gerçi, bu surların kapılarından da ancak üç tanesi kalmıştır. Orada yerinden kımıldamayan apayrı bir halk, atalarının beş yüz yıldan beri babadan oğula süregeldikleri hayatı yaşar.

Orada, her şeyi anlatan, her şeye vücut vermiş olan ve her şeyi koruyan, katedraldir. O, arada, taştan kanatlarının altına, üşüyerek sığınmış yavrulara benzeyen bodur evlerin küçük yığını ortasında, heybetli vücudu ile anadır, kıralıçedir. Beaumont'da, yalnız onun için oturulur, onun sayesinde oturulur, sanatçıların çalışması, dükkanların satışı, yalnız onu ve papazlarını beslemek, giydirmek, onlara bakmak içindir; orada rastlanan, orta tabaka birkaç kişi ise, kaybolup gitmiş sofü kalabalıkların son kişileridir. O, bir kalp gibi merkezde çarpar, her sokak onun bir damarıdır, şehirde onun soluğundan başka soluk yoktur. O geçmiş bir çağ ruhu, o geçmişe gömülü dindar uyuşukluk, etrafını kuşatan eski bir huzur ve inan rayihasiyle kokulu, örtülü şehir, hep ondan ötürüdür.

Bütün o sofü şehir evleri arasında, Angelique'in, artık içinde ya-şıyacağı Hubert'lerin evi, katedrale en yakın, onun ta gövdesine ya-

18

r

pişik olanı idi. Oraya, iki payanda arasına bina yapmak izni, bu işlemeciler sülalesinin dedesini camegahın mütaahhidi Üstlükçü ustası olarak kendisine bağlamak isteyen bir eski rahip tarafından verilmiş olsa gerekti. Kuzey tarafından, kilisenin heybetli yığını, ince uzun bahçeyi biçiyordu; önce, pencereleri tarhlara bakan yan mihrap dairelerinin çevresi vardı; sonra, istinat kemerlerinin taşıdığı, yüksek kubbealtı bedeni; sonra, kurşun levhalarla kaplı çatı kısmı vardı. Güneş bu bahçenin içine hiç girmezdi, orada yalnız sarmaşıklar ve şimşirler, gür yetişirdi; halbuki, mihrabın dev gibi bedeninden düşen gölge, gölge, güzel kokan, dinî, saf bir lahid gölgesi vardı ki çok hoştu. Asude bir serinlikte olan yeşilimtrak alaca aydınlıkta, iki ku-leden, yalnız çanlarının sesi dökülürdü. Fakat, o köhne taşlara yapışık, onlarla kaynaşmış, onların kaniyle yaşıyan ev, baştanbaşa o sesle ürperirdi. En ufak törenlerde titrerdi; büyük odalarında uğuldar, ona, görünmez bir alemde gelen kutsal bir solukla ninni söylerdi. İlinan duvardan, bazan, günlük tütsüleri bile tüter gibi olurdu.

Angelique, beş sene, orada, bir manastırda yaşar gibi dünyadan uzak, büyüdü. Hubertine, kötü

arkadaşlarla düşüp kalkmasından kor-karak onun okula gitmemesine izin alabildiği için, kız yalnız pazar günleri, kilisede saat yedi ayinini dinlemek üzere evden çıkıyordu. Bahçesi ölü bir sessizliğe gömülü bu daracık, antika ev, onun bütün dünyası oldu. Çatı altında, beyaz badanalı bir odada yatıp kalkıyordu; sabahleyin kahvaltı etmek için mutfığa iniyordu; çalışmak üzere, tekrar birinci kattaki atelyeye çıkıyordu; bu yerler, yuvasının içinde dönen taş merdivenle beraber, onun, içinde yaşadığı biricik köşelerdi; bunlar da, evin, çağdan çağa geçerek muhafaza edilmiş, saygı gören köşeleri idi. Angeliqve, Hutbert'lerin odasına hiç girmez, aşağıdaki salondan, o devrin zevkine göre onarılıp çekidüzen verilmiş iki odadan geçmekle kalırdı. Salondaki tavan kirişleri alçı ile sıvanmıştı; ortası gül biçimi süslü, üzerinde hurma dalı şekilleri bulunan bir korniş, tavanı süslüyordu; iri, sarı çiçekli duvar kağıdı, beyaz mermerli ocak, tek ayaklı bir masadan, Utrecht kadifesi kaplı bir

19 kanapeden, dört kolluktan oluşan akaju eşya, birinci imparatorluk zamanından kalma idi. Angeliqve, pencere önüne asılı birkaç işlemeden oluşan sergilenmiş eşyayı değiştirmek üzere buraya girdiği zamanlar, dışarıya bir göz atacak olursa, hep o değişmez köşeyi, Sainte-Agnes kapısına gelip dayanan sokağı görüyordu. Bir sofuk kadının ittiği kapı kanadı, sessizce kapanırdı; kuddas kafalarını ve iri kilise mumlarını sıralamış karşiki kuyumcu ile mumcunun dükkanları, her zaman boş görünürdü; bütün Beaumont - l'Eglise'in, piskoposluk binası arkasındaki Magloire sokağının, Orfevres sokağının ulaştığı Grande Rue'nün, her iki kulenin yükseldiği Cloitre meydanının manastır sessizliği, uyuşuk hava ortasında hissedilir, solan gün ışığı ile beraber usul usul kaldırıma dökülürdü.

Hubertine, Angeliqve'in tahsilini tamamlamasını üstüne almıştı. Zaten, o, eski kafadaydı; bir kadın, yazı yazmasını öğrenmeli, bir de dört hesap ameliyesini bilmelidir, fazlasına gerek yoktur, diye düşünüyordu. Fakat, çocuğun isteksizliği ile uğraşmak zorunda kaldı; pencereler bahçeye açıldığı için, orada pek eğlenceli bir manzara bulunmamakla beraber, çocuk, pencereden dışarı bakmakla vakit geçiriyordu. Angeliqve, okuma dersinden başka şeye karşı heves göstermedi; basma kalıp seçilmiş dil derslerine karşın, bir sayfa yazıyı, doğru dürüst yazmayı başaramadı; halbuki, güzel bir el yazısı da vardı, eski zaman kibar kadınlarının yazılarına benziyen uzun ve kalın harflerle yazıyordu. Üst tarafına gelince, coğrafyadan, tarihten, hesaptan yana, karacahil kaldı. İlim neye yarardı? Pek gereksizdi. Sonradan, ilk yaptığı sırada, din derslerini, öyle bir iman ateşiyle ezberine aldı ki, belleğine herkesi hayran bıraktı.

ilk yıl, Hubert'ler, yumuşaklıklarına karşın, çoğu zaman ümidi kesmişlerdi. Çok hünerli bir işlemeci olacağı umudunu veren Ange-liqve, günlerce, örnek olmaya değer bir dikkatle çalıştıktan sonra, ani değişikliklerle, akıl ermez tembelliklerle, onları hayal kırıklığına uğratiyordu. Birdenbire gevşiyor, sinsileşiyor, şeker aşırıyor, kıza-ran

20

yüzünde gözleri yorgun görünüyordu; azarlarlarsa köpürüyor, kötü kötü yanıtlar veriyordu. Bazı günler, onu uslandırmak istedikleri zaman, tepinerek, ellerini vurarak, yırtmaya ve ısırmaya hazır, kasılıyor, delice gurur buhranları geçiriyordu. O zaman, bu küçük canavar karşısında, korkudan geriliyorlar, onun içinde kıvranan iblisten, dehşete kapılıyorlardı. Kimdi bu kız, acaba? Nereden geliyordu? Sokakta bulunan bu çocuklar, hemen daima, ahlaksızlığın ve cinayetın eseridirler. Onu sokaktan çekip aldıklarına iki defa pişman olmuşlar, sinirlenmişler, hükümete geri vererek başlarından savmaya karar vermişlerdi. Fakat, her defasında, bütün evi sarsan bu müthiş sahneler, aynı göz yaş tufanı ile, aynı pişmanlık taşkınlığı ile sona eriyor, çocuk, öyle bir cezalanma isteğiyle

kendini yerlere atıyordu ki, çaresiz affetmek gerekiyordu.

Hubertine, yavaş yavaş, onun üzerinde etkinlik kazandı. Saflığı, kuvvetli ve yumuşak hali, dengesi kusursuz dürüst aklı ile, bu şekilde eğitim vermeye elverişli yaratılmıştı. Ona, feragati ve itaati öğretiyor, ihtirası ve gururu bunlarla karşılaştırıp ona gösteriyordu. Söz dinlemek, yaşamak demekti. Allaha, anaya babaya, kendinden büyüklere itaat etmek gerekti. Bütün bir sözdinleme silsilesi vardı ki, bunun dışında, ayarı bozulan hayat, düzenini kaybederdi. Onun için, Hubertine, her isyanda, alçak gönüllülüğü öğretmek üzere, ceza olarak ona, bulaşığı kurulamak, mutfağı yıkamak gibi işler yükledi; sonuna kadar da kendisi başında durur, onu, önce öfkeden kuduran, sonra boyun eğen haliyle, iki kat, döşeme taşları üstünde çalıştırırdı. Bu çocuğun, onu en fazla endişelendiren tarafı, ihtirası, sevgilerinin hamlesi ve şiddeti idi. Onu, birçok defa, kendi kendisinin ellerini öperken görmüştü. Resimlerin karşısında, ermişlere ait ufak resimlerin, biriktirdiği İsa betimlemelerinin karşısında ateşlendiğini gördü; sonra, bir akşam, onu, göz yaşları içinde, baygın, başı masaya dayalı, dudakları resimlere yapışık bir halde bulmuştu. Resimleri elinden çekip aldığı zaman kıyametler koptu; Angelique, derisini yüzüyorlarmış

21 gibi yaygaralar kopardı, ağladı. Hubertine, o günden sonra, onu sıkıya koydu, gevşeme hallerine göz yummadı, işe boğdu, gözleri yuvalarından fırlayıp yanakları ateş kesilerek sinirlenmeye başladığını anlar anlamaz etrafında bir sessizlik ve soğukluk yaratmağa başladı.

Zaten, Hubertine, sosyal yardım kimliğini kendisine yardımcı edinmişti. Her üç ayda bir, tahsildar onu imzaladığı zaman, Angelique akşama kadar kederli olurdu. Dolaptan, tesadüf, bir makara altın kılaptan alırken, kimliği gözü ilişecek olsa, yüreği sızlardı. Öfkesi ve aksiliği tuttuğu, hiçbir şeyle yola getirilemediği bir gün, çekmenin ta içini karıştırdığı sırada, küçük cüzdanın karşısında kendinden ge-çivermişti. Hıçkırıklarla boğuluyordu; Hubert'lerin ayağına kapanmış yalvarıyor, kekeliyor, kendisini sokaktan evlerine almakla hata işlediklerini, onların ekmeğini yemeye layık bir insan olmadığını söylüyordu. O günden sonra, cüzdan aklına geldikçe, çoğu zaman öfkesini önlüyordu.

Angelique, böyle, ilk komünyon yaşı olan 12 sine bastı. Bu çok sakin çevre, katedralin gölgesinde uyuklayan, günlük kokularıyla, ilahi ürpertileriyle dolu bu küçük ev, nereden koparıldığı belli olmayan, daracık bahçenin mistik toprağına daldırılan bu vahşi dölün yavaş yavaş düzelmesine yardım ediyordu; orada, gündelik çalışma ile, uyuklayan mahalleden bir ses bile yansımada dünyadan habersizlikle geçen düzenli hayatın da etkisi vardı. Fakat, asıl huzuru yaratan şey, Hubert'lerin şifasız bir vicdan azabıyla artmış gibi görünen büyük aşkı idi. Hubert, karısını, anasının isteğine karşı almakla ona karşı yaptığı hakareti, onu çalışmakla günlerini geçiriyordu. Çocukları öldüğü zaman, karısının, bu cezadan dolayı kendisini suçlu bulduğunu iyiden iyiye hissetmiş, kendisini affettirmeye uğraşıyordu. Bu iş, çoktan beri olmuştu zaten, karısı ona tapıyordu. Bununla beraber, Hubert bazan şüphe ediyor, bu şüphe hayatını zehirliyordu. Ölünün, o inatçı ananın, toprak altında, artık inattan vazgeçtiğine emin olmak için, bir çocuğu daha olmasını istiyordu. İkisinin de tek

isteği, af eseri olacak bu çocuktu; Hubert, bir ibadet halinde, bitmez tükenmezlin nişanlılığına benzeyen, ateşli ve iffetli bir evlilik ihtirası içinde, karısının ayakları dibinde yaşıyordu. Çırak kızın yanında,

ka-rısını saçlarından bile öpmediği halde, yirmi yılı evlilik hayatından sonra, yatak odasına girerken zifaf gecesi, genç bir kocanın duyduğu heyecanı hissediyordu.

Bu oda, beyazlı grili yağlı boyasıyla, mavi çiçek demetleriyle süslü kağıdıyla, kreton kılıflı, ceviz ağacından mobilyasıyla, orta halli bir yerdi. Ortadan, hiçbir gürültü işitilmezdi, fakat bir şefkat kokusu yayılır, bütün evi ılık bir hava ile sarardı. Angelique, bu sevgi havası içinde, çok heyecanlı, çok saf büyüyordu.

Bir kitap, eseri tamamladı. Bir gün, atölyenin tozlu bir rafını karıştırıp bir şeyler aradığı sırada, artık kullanılmıyan işlemeci avadanlıkları arasında, Jacques de Voragine'in La Légende Doree'sinin çok eski bir nüshasını ele geçirdi. 1549 tarihinden kalma bu Fransızca tercüme, ermişlere dair faydalı bilgilerle dolu resimlerinden dolayı, vaktiyle, bir Üstlükçü ustası tarafından satın alınmış olsa gerekti. Angelique de, uzun zaman, yalnız bu resimlere, karşısında hayran kaldığı, safdil bir imanla yapılmış, tahta üstüne kazılıp basılmış bu eski resimlere ilgi duydu. Oyun oynamasına izin verilmez, sarı buzağı derisi kaplı o koca cildi alıyor, sayfalarını ağır ağır çeviriyordu. En başta, kırmızılı siyahlı harflerle, kitapçının adresi yazılıydı. "Paris'te Neufve Nötre - Dame sokağında kain, Sain - Jehan Baptiste kütüphanesi". Sonra, dört incil yazarının, aşağı kısmı üç hakimnin Mesihe tapması sahnesiyle; yukarı kısmı, Hazreti İsa'nın, kemiklere basarak yükselmesi sahnesiyle çerçevelenmiş, madalyon biçimi betimlemesiyle çevrili başlık geliyordu. Sonra resimler, süslü harfler, sayfaların başında, metnin içinde, iri ve orta boy gravürler biribirini izliyor. Çok naif bir Meryem'i nurlara boğan bir melek betimlemesiyle sahnesi; ufacık cesetler yığını ortasında zalim Herode'u gösteren, masumların boğazlanması sahnesi; Betul ile, elinde bir mum tutan Sait - Joseph arsında İsa'yı gösteren beşik sahnesi; fakirlere sa-

23daka veren Saint Jean l'Aumonier; bir putu kıran Saint Mathias; sağında bir tekne içinde çocuklar bulunan, piskopos kıyafetli Saint Ni-colas; sonra, bütün ermiş kadınlar, boynu bir kılıçla delinmiş Agnes, memeleri kıskaçlarla koparılmış Christine, peşinden kuzuları gelen Genevieve, kamçılanan Julienne, yakılan Anastasie, çölde çile çeken Mısırlı Marie, koku kabını taşıyan Madeleine. Başkaları, daha başkaları, kabile kabile geçiyorlardı, her biri, gitgide artan bir acı, bir dehşet uyandırıyor; yüreği sıkan ve gözleri yaşlarla ıslatan, dehşet ve acı veren hikayelere benziyorlardı. Fakat, Angelique, yavaş yavaş, resimlerin asıl anlamını öğrenmek merakına düştü. Sararmış kağıdın üstünde, simsiyah rengini muhafaza etmiş olan sıkışık iki sütun metin, yassı, gotikharflerin ilkel görünüşü ile onu ürkütüyordu. Ama, alıştı, o harfleri söktü; kısaltmaları, idgamları anladı; eski ifadeleri ve kelimeleri kavramayı öğrendi; bir sır keşfediyormuş gibi haz içinde, başardığı her yeni güçlükten son derece memnun yanlısız okumaya başladı. Bütün bu kaynaşan karanlıklar altında, pırıl pırıl bir alem ortaya çıkıyordu. Angelique, göksel bir mamur içine giriyordu. Çok kuru ve çok soğuk o birkaç klasik kitabı artık gözünde yoktu. Onu, yalnız, Efsane heyecanlandırıyor; başı elleri arasında, artık günlük hayatını yaşayamayacak kadar kendini vermiş, kitabın üstüne eğiliyor, zaman kavramını unutuyor, meçhulün derinliğinden, rüyanın büyük bir gelişme ile yükselişine bakıyordu.

Tanrı rahimde; önce, ermiş erkeklerle ermiş kadınlar geliyordu. Bunlar, ermiş olarak doğuyorlardı, dünyaya geleceklerini haber veren bir takım sesler işitiliyordu, anneleri parlak rüyalar görüyorlardı. Hepsi güzel, güçlü üstün kişilerdi. Büyük aydınlıklarla kuşatılmışlardı, yüzleri parıldıyordu. Dominique'in alnında bir yıldız vardı. İnsanların fikirlerini okuyorlar, ne düşündüklerini yüksek sesle söylüyorlardı. Geleceği görme hassaları vardı, haber verdikleri şeyler sürekli gerçekleşiyordu. Sayısız derecede çoklular, piskoposlar ve keşişler vardı, bakireler ve fahişeler vardı, dilenciler ve

lalesinden gelen senyörler vardı, kök yiyen çıplak tariki dünyalar, mağaralar içinde, dişi geyiklerle yaşayan ihtiyarlar vardı. Hepsinin hikayesi birdi, İsa uğrunda büyüyorlardı, ona inanıyorlar, sahte tanrılara inanmak istemiyorlar, işkenceye konuluyorlar, şerefler dolu olarak ölüyorlardı. İşkenceler, İmparatorları bıktırıyor. Çarmıha gerilen Andre, tam iki gün, yirmi bin kişiye va'zediyordu. Toplu bir halde İsa dinini kabul edenler oluyor, kırk bin kişi birden vaftiz ediliyordu. Hal'k, mucizeler karşısında, Hıristiyanlığı kabul etmediği zamanlar, dehşete kapılıp kaçıyor. Ermişler, sihirbazlıkla suçlanıyor; bilmece soruluyordu, çözüyorlardı; hekimlerin karşısına çıkarılıyorlardı, hekimlerin dili tutuluyordu. Onları, kurban etmek için tapınağa sokar sokmaz, putlar bir solukta devriliyor, parçalanıyor. Bir bakire kemerini Venüs'ün boynuna takıyor, Venüs devriliyor, tuzla buz oluyor. Yer sarsılıyor, Diana tapınağı yıldırımla vurulup yıkılıyor; halk isyan ediyor, iç savaşlar başlıyordu. O zaman, cellatlar, çokluk, vaftiz edilmek istiyorlar; krallar, fakirliğe and içmiş, yırtık pırtık ermişlerin ayaklarına kapanıyorlardı. Sabine, babasının evinden kaçıyor. Paule, beş çocuğunu bırakıyor, nefsini, yıkanmadan yoksun ediyordu. Riyazetler, oruçlar, onu saf hale getiriyordu. Ne un yiyordu, ne zeytinyağı. Germain, yiyeceklerine kül döküyordu. Beraard, yemekleri ayırdetmez oluyor, artık, bayağı sudan başka hiçbir şeyin tadını almıyordu. Agathon, bir taş paçasını ağzında, üç yıl tutuyordu. Augustun bir köpeğin koşmasını seyrederek oyalanırken, günah işlediği için pişmanlık duyuyordu. Bolluk, sağlık hor görülüyordu. Zevk, vücudu öldüren yokluklarda başlıyordu. Böylece bu ermişler, memnun, çiçeklerin yıldız olduğu, ağaç yapraklarının şarkı söylediği bahçelerde yaşıyorlardı. Ejderleri öldürüyorlar, fırtınalar estirip dindiriyorlar, kendisinden geçmiş bir halde, zeminden iki kulaç yükse-liyorlardı. Hayattalarken, dul kadınlar, onların ihtiyaçlarını sağlıyorlardı. Ölülerini, gidip gömsünler diye, aynı kadınlara rüyada görünüyorlardı. Başlarından, olmadık olaylar, roman kadar güzel, maceralar ge-

25çiyordu. Yüzlerce yıl sonra da, mezarları açıldığı zaman, içinden güzel kokular çıkıyordu. Sonra, ermişlerin karşısında, şeytanlar, sayısız şeytanlar vardı. "Ekser zaman, etarf-ü eknafımızda, sinekler mi-sillu tayaran ederler ve lâyuat, havayı doldururlar. Hıızme-i şems, nasıl zerrat ile mâli ise, hava da, iblislerle ve ervahı habise ile öyle malâmaldır. Keene toz gibidirler." Artık, sonu gelmez bir savaş başlıyordu. Hep ermişler üstün geliyorlardı ve sürekli üstün olmak zorundaydılar. Şeytanlar, ne kadar çok kovulursa, o kadar kalabalık, dönüp geliyorlardı. Bir tek kadının vücudunda altı bin altı yüz altmış altı tane şeytan sayıyorlardı. Bu kadını Fortunat kurtarıyordu. Bu şeytanlar, kıvranıp duruyorlar, cin çarpmış insanların sesiyle konuşuyorlar, haykırıyorlar, o insanların böğürlerini, fırtınaya yakalanmış gibi sarsıyorlardı. Onaların vücutlarına burunlarından, kulaklarından, ağızlarında giriyorlar, günlerce süren korkunç mücadelelerden sonra, uğultularla dışarıya çıkıyorlardı. Yolların her dönemecinde, cin çarpmış bir insan yerde kıvranıyor, oradan geçen bir ermiş, şeytanla savaşıyordu. Basile, bir delikanlıyı kurtarmak için, göğüs göğüse çarpıyordu. Macaire mezarlar arasında yatıyor, bütün bir gece, hücumu uğruyor, kendini savunuyordu. Melekler bile, ölümlerin yataklarının başı ucunda, ruhları kabzedebilmek için, iblisleri sopadan geçirmek zorunda kalıyorlardı. Bazan da, sırf zeka ve şeytanlık mücadeleleri oluyordu. Latifeler ediliyor, kim kimi aldatacak diye desise yarışına giriyor, havari Pierre'le, sihibaz Siman, mucize yarışmasına girişiyorlardı. Sinsi sinsi dolaşan şeytan, türlü biçimlere giriyor, kadın kılığına bürünüyor, ermişlere berzeyecek kadar ileri gidiyordu. Fakat, yenilir yenilmez kendi çirkin kılığı ile görünüyordu. Zihinleri tek meşgul eden, en fazla kin uyandıran o idi. Ondandır hem korkuluyor, hem onunla alay ediliyordu.

Hatta, ona karşı, dürüst bile davranılıyordu. Aslında, kazanlarının korkunç tertibatına karşın, ezeli safdildi. Yaptığı bütün anlaşmalarla, elinde, zorla veya hile ile alınıyordu. Kadınlar onu yere seriyor, Marguerite ayağıyla başını ezi-

26

yor, Julienne zincirle vura vura, böğürlerini deliyordu. Ondan, bir sessizlik oluşuyor aciz olduğu için kötülüğe karşı bir hor görüş hakim olduğu için hayra karşı bir inanç yükseliyordu. Istevroz çıkarmak yetiyordu, şeytan bir şey yapamıyor, haykırarak kaçıyor. Bir bakire, istavroz çıkarınca, bütün cehennem yakılıyordu.

O zaman, ermiş erkeklerle ermiş kadınların şeytanla yaptıkları bu savaş esnasında, korkunç zulümler ve işkenceler oluyordu. Cellatlar, mazlumları bala bulayıp ortaya sürüyorlar, sinekleri üşüştürüyorlardı; onları, yalınayak, cam kırıkları ve kızgın kömürler üzerinde yürütüyorlardı; yılanlarla beraber çukurlara atıyorlardı; uçları kurşun yuvarlaklı kırbaçlarla dövüyorlardı; diri diri tabuta koyuyorlar, tabutun kapağını mihlayıp denize atıyorlardı; saçlarından asıyorlar, sonra tutuşturuyorlardı; yaralarına sönmemiş kireç, kızgın katran, erimiş kurşun akıtıyorlardı; kızdırılıp korater haline getirilmiş tunç iskemleler üzerine oturtuyorlardı; kafalarına, kızgın miğferler geçiliyorlardı; böğürlerini meşalelerle yakıyorlar, bacaklarını örseler üzerinde kırıyorlar, gözlerini oyuyorlar, dillerini kesiyorlar, parmaklarını birer birer kırıyorlardı. Yine de, ermişler, can acısını hiçe sayıyorlar küçümsüyorlar, daha fazla ıztırap çekmek için ileri atılıyorlar, bundan hoşnut oluyorlardı. Hoş, devamlı bir mucize onları koruyordu; cellatları usandırıyorlardı. Jean zehir içtiği halde bir rahatsızlık duymuyordu. Sebastien, vücudu batan oklarla diken diken, gülümsüyordu. Bazı defa, oklar mazlumun sağında solunda, havada takılı kalıyor; yahut, atıldıktan sonra, tersine dönüp, okçunun gözlerini oyuyordu. Ermişler, erimiş kurşunu, buzlu su içer gibi içiyorlardı. Aslanlar, kuzu gibi secdeye kapanıp ellerini yalıyorlardı. Saint - Laurent, ateşte kızartılırken, hoş bir serinlik duyuyor: "A zavallı, bir tarafımı kızarttın, öte tarafımı çevir, sonra, ye, yetim kalan kızarmıştır" diye haykırıyordu. Kaynar suya daldırılan Cecile, "orada soğuk bir yerde imiş gibi oturuyor, bir parça ter bile dökmüyordu." Chritine, işkenceleri boşa çıkartıyordu. Babası, onu, on iki kişiye

27dövdürüyor, hepsi yorgunluktan ölüyordu; onların yerini bir başka cellat alıyor, Christine'i bir işkence tekerleğine bağlıyor, bin beş yüz. kişiyi kavuruyordu; cellat onu, boynuna bir taş bağlayıp denize atıyordu; fakat melekler onu koruyorlardı, İsa kendisi gelip onu vaftiz ediyor, sonra, tekrar yer yüzüne götürsün diye Saint Michel'e emanet ediyordu; nihayet, başka bir cellat, onu, yılanlarla bir araya katıyor, yılanlar, okşarcasına boynuna dolanıyordu; cellat, Christine'i beş gün, bir fırına kapatıyordu; orada, hiçbir yerine bir şey olmadan şarkı söylüyordu. Vincent, ondan daha fazla işkence çektiği halde, ıztırap du-yamıyordu. Kollarını, bacaklarını kırıyorlardı; böğürlerini, bağırsakları dışarı dökülünceye kadar, demir taraklarla tırmalıyorlardı; vücudunu iğnelerle delik deşik ediyorlardı; alev alev yanan bir ateşe atıyorlardı. Yaralarından akan kan, ateşi kaplıyordu; tekrar hapse atıyorlar, ayaklarını bir direğe mihliyorlardı; o, vücudu yaralanmış, ateşte kızarmış, karnı deşilmiş hala yaşıyordu; çektiği işkenceler, bir çiçek güzelliğine bürünüyor, zindan büyük bir ışıkla doluyor; melekler, güllerden bir döşek üzerinde onunla beraber şarkı söylüyorlardı. "Şarkının tatlı ahengi ve çiçeklerin kokusu dışardan işitildi, muhafızlar bunu işitince imana geldiler ve Dacien bu hali duyunca öfkesinden kudurdu; ona, daha başka ne yapalım, yenildik, dedi". İşkenceciler böyle haykırıyorlardı. İşin sonunda, ya dini kabul ediyorlar, ya da ölüyorlardı. Elleri kötürüm oluyordu. Zor ölümlerle ölüyorlardı, boğazlarına balık kılçığı kaçıp boğuluyorlardı; tepelerinden yıldırımlar

iniyordu; bindikleri savaş arabaları parçalanıyordu. Ermişlerin zindanları da nur içinde parıldıyordu, Meryemle havariler, duvarlardan geçerek oralara rahatça giriyorlardı. Genellikle yardımlar geliyordu, gökyüzü açılıyor, ruhlar iniyor, Allah, elinde mücevherlerden bir taçla orada gözükiyordu. Ölüm de, ondan dolayı, zevkli oluyordu. Ermişler, ölüme meydan okuyorlardı, yakınlarından biri ölen akrabalar seviniyorlardı. Arafat dağında, on bin kişi çarmıha gerilip can veriyordu. Cologne çevresinde, Hunlar, on bin bakireyi kı-

28

lıçtan geçiriyordu. Sirklerde, hayvanların dişleri arasında kemikler çatırdıyordu. Daha üç yaşındayken, ruh-ül-kudüs'ün büyük adam gibi konuşturduğu Quiriue, işkenceye konuluyordu. Memedeki çocuklar, cellatlara hakaref ediyorlardı. Tene karşı, insan paçavrasına karşı bir hor görüş, bir tiksinti, can acısına gökse bir haz. katıyordu. Teni pa-

o

ralasınlar, ezsinler, yaksınlar, ne iyi idi; ne kadar fazla işkence etseler, çektiği azap yetmezdi; hepsi keskin silah istiyor, boğazlarına kılıç batırılmasını istiyor, yalnız onunla ölüyorlardı. Eulalie, odun yığını üzerinde, kendisine hakaretler savuran gafil bir kalabalık ortasında, daha çabuk ölmek için alevi yutuyordu. Allah, onun muradını veriyor, ağzından, beyaz bir güvercin çıkıyor, göğe yükseliyordu.

Angeliue, bunları okudukça hayran kalıyordu. Bunca facia ve zafer dolu bu sevinç hali, onu, gerçeğin üstünde hazdan mest bir hale getiriyordu. Fakat, efsanenin daha latif başka tarafları, örneğin hayvanlar, orada kaynaşan bütün Nuh gemisi kalabalığı da onu eğlendiriyordu. Tarik-i dünyaları beslemeye memur kargalarla kartallar onu ilgilendiriyordu. Sonra, aslanlara özgü ne güzel hikayeler vardı! Mısırlı Marie'nin mezarını kazan hatır sayar aslan; Mısırlı Marie'nin mezarını kazan hatır sayar aslan; Prokonsül'ler, bakireleri kötü evlere yolladıkları zaman, o evlerin kapısında bekleyen, ateş saçan aslan; sonra, kendisine bir eşek emanet edilen, eşek çaldıran, tekrar alıp getiren Jerome'un aslanı. Bir de, çaldığı domuz yavrusunu geri getiren, pişman olmuş kurt vardı. Bernard, sinekleri aforoz ediyor, sinekler düşüp ölüyordu. Remi ile Blaise, kuşları sofralarında besliyorlar, takdis ediyorlar, onlara şifa veriyorlardı. "Çok sade ve safdil" François, onlar vaaz veriyor, Allahı sevmeye özendiriyordu. "Ağustosböceği denilen bir kuş, bir incir ağacına konmuştu, ve François elini uzattı ve bu kuşu çağırdı, kuş hemen söz dinledi ve gelip onun eline kondu. Ve François ona dedi ki: Öt, kardeşim, Tanrıya şükret. Ve kuş, hemen öttü ve ondan izin almadıkça gitmedi". Bu, Angeliue için, bir eğlence konusu idi; ona, bakalım gelecekler mi diye merak ederek, gü-

29vercinleri çağırmak fikrini veriyordu. Sonra, bir takım hikayeler vardı ki, ne zaman okusa, gülmekten hasta oluyordu. İsa'yı taşıyan iyi yürekli dev Christophe, onu, gözlerini yaşartacak kadar güldürüyordu, Anastasie'nin üç oda hizmetisini kucaklamak için mutfığa girip de, onların yerine sobaları ve tencereleri öpen valinin bu kötü macerası, onu katıla katıla güldürüyordu. "Simsiyah, pek çirkin giysileri perişan bir halde dışarı çıktı. Dışarıda bekleyen hizmetkarlar onu bu kılıkta görünce, cin çarpmış sandılar, bunun üzerine, onu sopalarla dövdüler, tek başına bırakıp savuştular". Ama, asıl, şeytanın dayak yediğini okurken kahkahadan kınılıyordu; hele, zindanda yatarken, şeytanın baştan çıkarmaya çalıştığı Julienne, ona bukağısı ile öyle mükemmel bir kötek atıyordu ki, "İmdi hakim, Julienne'in getirilmesini emretti ve Julienne, dışarı çıktığı zaman, şeytanı peşinden sürüklüyordu ve şeytan şöyle bağırdı: Madam Julienne, artık bana eziyet etmeyin. Julienne, onu çarşının bir başından

öte başına kadar böylece sürükledi ve sonra, gayet murdar bir çukura attı". Angeliqve, bazan da, bir yan- dan iş işlerken, bir yandan da Hubert'lere, peri masallarından daha meraklı efsaneler anlatıyordu. Bu efsaneleri o kadar çok okumuştı ki, ezbere biliyordu: Zulümden kaçıp, bir mağarada etrafları örülen, orada üç yüz yetmiş yedi sene uyuyan, uyandıkları zaman, imparator Theodor'u pek hayrette bırakan "yedi uyular"ın efsanesi; büyük felaketlerle birbirinden ayrılan, nihayet, çok güzel mucizelerde tekrar birleşen baba, ana ve üç oğuldan oluşan bütün bir ailenin, son-suz,beklenmedik, rikkat verici maceralarla dolu Saint Cemet'ih efsanesi. Angeliqve'in gözyaşları akıyor, gece rüyada bunları görüyor, artık, yalnızca facia ve zafer dolu bu mucize dünyasında, her türlü zevklerle ödüllendirilirken her türlü mutlulukların doğaüstü diyarında yaşıyordu.

Angeliqve, ilk komünyon'unu yaptıktan sonra, ermiş kadılar gibi, yerden iki kulaç yukarıda yürüdüğünü sandı. Hristiyanlığın ilk de-virlerindeki genç Hristiyan kızlarından biri idi, gufransız iman se-

30

lameline eremiyeceğini kitapta okuyup öğrendiği için, kendisini, Al-lahın eline bırakıyordu. Hubert'ler, yalnızca alelade tapınakları yapıyorlar, pazar günleri sabah ayinine gidiyorlar, büyük yortularda ko-münyon'a katılıyorlardı; bunu da naçiz insanlara ait o sakin imanla, biraz da, gelenek yüzünden ve müşterileri için yapıyorlardı, çünkü, üstlükler, babadan oğula, komünyon'larını vaktinde yapa gelmişlerdi. Hubert, bazan, bir tezgah kurarken işini yarıda bırakıp, çocuğun okuduğu efsaneleri dinliyor, saçları, görünmez alemin hafif soluğu ile uyuşarak, onunla beraber ürpertiler geçiriyordu. Çocuktaki ihtiras onda da vardı, Angeliqve'i beyaz fistanıyla görünce ağladı. O gün, bir rüyaya benzedi, kiliseden, ikisi de şaşkın ve yorgun döndüler. Hubertine, gece onları azarlamak zorunda kaldı; kendisi mutedildi, iyi şeylerde bile ifratı ayıplardı. O günden sonra, Angeliqve'in gayretkeşliğini, hele, kızın yakalandığı merhamet taşkınlığını yenmek zorunda kaldı. François'nın sevgilisi yoksuldu. Julien l'Aumonier, yoksullara, efendilerim diyordu; Gervais ile Protais, yoksulluktan ayaklarını yıkıyorlardı; Martin, kaftanını onlarla paylaşıyordu. Çocuk da, Luce gibi, nesi varsa satıp yosullara vermek istiyordu. Önce, ufak tefet eşyasını elden çıkarmış, sonra, evi soymaya başlamıştı. Fakat, asıl kötüsü, iyiyi kötüyü ayırdetmeden, eli gayet açık, layık olmayanlara vermesi idi. İlk komünyon'un daha ertesi gününün akşamı, bir ayyaş kadına percereden çamaşır attığı için azarlanınca, tekrar eski acarlıklarına döndü,müthiş bir buhran geçirdi. Sonra, utancından bitkin bir halde, hastalandı, üç gün yataktan çıkamadı.

Böylece, haftalar, aylar geçiyordu. İki yıl geçmişti. Angeliqve, on dört yaşındaydı, artık kadın oluyordu. Efsaneyi okuduğu zaman, kulakları uğulduyor, kanı, şakaklarının ince mavi damarlarında atıyordu; şimdi, bakirelere karşı, kardeşçe bir sevgi duymaya başlıyordu.

Bakirelik, meleklerin kardeşiydi, her türlü nimete ermiş olmaktı, şeytanın yenilgisi üstün iman sahipliği idi. Gufrana yenilgi aciz edi-

31niyordu, yenilmez mükemmellikti. Ruhülkudüs, Luce'ü öyle ağır hale getiriyordu ki, bin kişi ile beş yüz çift öküz, prokonsül'ün emriyle onu sürüklemeye çalıştıkları halde, kötü bir yere götüremiyorlardı. Anas-tasie'yi öpmek isteyen bir valinin gözleri kör oluyordu. İşkenceler esnasında, bakirelerin saflığı nur saçıyor, demir taraklarla tırmalanan bembeyaz tenlerinden, kan yerine, oluk gibi süt akıyordu. Ailesinden kaçıp bir keşişin cüppesi altına saklanan, Hristiyan genç kızın hikayesi, on defa tazeleniyordu; keşiş civardaki bir kızı berbadetmek töhmeti altında kalıyor, kendini temize

çıkarmaya çalışmadan iftiraya göğüs geriyor sonra, kızın masumluluğu birden bire anlaşılacak haklı çıkıyordu. Eugenie böylece bir yargıç karşısına getiriliyor, babasını tanıyor, fistanını yırtıyor, kendini gösteriyordu. Namus mücadelesi, öncesi ve sonrası hep yeniden başlıyor, sürekli teşvikçiler çıkıyordu. Onun için, ermişlerin hikmeti kadın korkusu idi. Bu dünya, tuzaklarla dolu idi, tarihi dünyalar, içinde kadın bulunmayan çöle gidiyorlardı. Korkunç bir savaş yapıyorlardı, vücutlarını kırbaçlıyorlar, çalılıklara ve karın üstüne kendilerini çırılçıplak atıyorlardı. Bir münzevi keşiş, annesine yardım edip onu sıklık bir yerden geçirirken, cüppesini parmaklarına sarıyordu. İplerle bağlı bir din kurbanı, kendisini bir fahişenin baştan çıkarmaya uğraşması üzerine, dilini dişleriyle koparıp onun suratına tükürüyordu. François, kendi vücudundan daha büyük düşmanı olmadığını söylüyordu. Bernard, evinde konuk kaldığı bir kadından kendisini korumak için, hırsız var! hırsız var! diye haykırıyordu. Papa Leon, hamursuz ekmek verdiği bir kadın, elini öpünce, elini bileğinden kesiyor; bakire Meryem, eli tekrar yerine koyuyordu. Hepsi karı kocaların ayrılığını övüyordu. Çok zengin ve evli olan Alexis, karısına namaz derisi veriyor, sonra çekilip gidiyordu. Ancak beraber ölmek için evleniliyordu. Cyprien'i görüp rahatsız olmaya başlayan Justine ayak diriyor, ona dini kabul ettiriyor, beraber ölüme gidiyordu. Bir melek tarafından sevilen Cecile, düğün gecesi, kocası Valerien'e bu sırrı açıyor, o da, kendisine el sürmüyor, meleği

32

görebilmek için vaftiz olmak istiyordu. "Odasında, Cecile'in meleklerle konuştuğunu gördü ve meleğin elinde, iki gül çelengi vardı ve onların birini Cecile'in eline, ötekini Valerien'in eline verip dedi ki: Bu kalp ve vücut çelenklerini, lekesiz koruyunuz". Ölüm aşktan daha güçlüydü, varlığa bir meydan okuyuştu; Hilaire, kızı Apia asla evlenmesin diye onu cennete çağırması için Allaha yalvarıyordu, kızı ölüyordu. Annesi, kendisini de cennete çağırması için babaya rica ediyordu; bu da oluyordu. Hazreti Meryem, kadınların nişanlılarını ellerinden alıyordu. Macar kralının akrabası olan bir asilzade, Meryem mücadeleye başlar başlamaz, doğüstü güzel olan bir genç kızdan vazgeçiyordu. "Meryem anamız, birdenbire ona gözüktü ve dedi ki: eğer, ben, dediğin gibi güzelsem, beni niçin bırakıp başkasını alıyorsun" ve asilzade, onunla nişanlandı. .

Bütün bu ermiş bakireler arasında, Angeliqve'in seçtikleri vardı; onların verdikleri ders, kalbine kadar giriyor, onu düzeltecek kadar etki yapıyordu. Saltanat içinde doğmuş olan akıllı Catherine'in karşısına imparator Maxime'in, çıkardığı elli beyan hocası ve gramerci ile çekişmesi, geniş bilgisi ile Angeliqve'i körüklüyordu. Catherine onları utandırıyor, susturuyordu: "Şaşır kaldılar ve ne diyeceklerini bilemediler, fakat hepsi sustular. Ve imparator, bir genç kıza bu kadar çirkin şekilde yenildikleri için, hepsini ayıpladı." O zaman, ellisi birden, Catherine'e gidip hıristiyan dinini kabul ettiklerini söylediler. "İmdi, müstebit bunu haber aldıkta, azim bir tehevvüre giriftar oldu ve cümlesinin belde ortasında yakılmasını emretti.." Angeliqve'in gözünde, Catherine, yenilmez bilgili kızdı, güzellikte olduğu kadar akılca da gururlu ve parlaktı, Angeliqve, insanları hak yoluna getirmek ve kellesi kesilmeden önce, hapishanede, bir güvercin tarafından beslenmek için, onun yerinde olmak istiyordu. Fakat, asıl, Macar kralının kızı Elisabeth, onun için sürekli bir ders oluyordu. Gururu her isyan ettikçe, şiddete kapıldığı zamanlar, daha beş yaşında iken sofı olan,

33oyun oynamak istemeyen, Allaha hamdetmek için yerde yatan; sonradan, Thuringe hakiminin yumuşak başlı ve mazlum karısı olan, her gece göz yaşları ile sırılsıklam olan yüzünü kocasına neşeli gösteren; sonunda, bir dul olarak kendi memleketi sınırlarından dışarı kovulan, yoksul bir kadın hayatı yaşa-maktan mutluluk duyan o halavet ve sadelik örneğini düşünüyordu. "Giysileri o kadar

kötü idi ki, sırtındaki kül rengi manto, başka renkten bir kumaş eklenip uzatılmıştı. Etekliğinin kenarları kopmuştu ve başka renkten yama vurulmuştu". Babası kral, bir kontu gönderip onu çağırıyordu. "Kont, onu, bu kıyafette ve yün eğirirken görünce, kederinden ve hayretinden haykırdı ve dedi ki: hiç bir kral kızı ne böyle bir kıyafette, ne de yün eğirirken görülmüştür." Elisabeth, tam bir Hıristiyan alçak gönüllülüğü gösteriyor, dilencilerle beraber kara ekmekle geçiniyor, tiksinden onların yaralarını sarıyor, kaba giysiler giyiyor, katı toprakta yatıyor, dini alayların peşinden yalınayak yürüyordu. "Çok kez, mutfaktaki çanak çömlekleri yıkıyor, hizmetçi kadınlar engel olmasınlar diye saklanıp gizleniyor; bundan daha kötü bir başka hayat bulsam öyle yaşardım, diyordu". Öyle ki, Angelique, kendisine mutfağı yıkattıkları zaman öfkeden direndiği halde, şimdi ezilmek ihtiyacı ile kıvrandığını hissettikçe, aşağılık işler görmeğe uğraşıyordu. Nihayet, Catherine'den de fazla, Elisabeth'den de fazla, hepsinden de fazla, bir ermiş kızı, din şehidi, çocuk Agnes'i seviyordu. Kendisini katedralin kapısı altında kurumuş olan, vücudu saçları ile örtülü o bakireyi, efsanede buldukça, yüreği titriyordu. Ne kadar ateşli bir saf aşkı o! Okuldan çıkarken, yanına yaklaşan valinin oğlunu nasıl da uzak-laştırıyordu: "Haydi! çekil yanımdan, ölüm çobanı, günah başlangıcı, hainlik." Aşkını nasıl da övüyordu: "Ben, annesi Hazreti Meryem olanı, babası kadın yüzü görmemiş olanı, güzelliğine güneşle ayın hayran bırakanı, kokusu ölüleri diriltene seviyorum". Aspasien "boğazına bir kılıç sokulmasını" emredince, Agnes, cennete yükseliyor, "Ak ve ateş alı" ile birleşiyordu.

34

Angelique, hele birkaç aydan beri, heyecanlı zamanlarında, kızışan kanı şakaklarını döverken, Agnes'i anıyor, ona yalvarıyor; hemen serinler gibi oluyordu. Onu hep etrafında görüyor, yaptığı işlerle onu gücendirdiğini hissettikçe canı sıkılıyordu. Bir akşam, bazan hala zevk aldığı için, yine kendi kendisinin ellerini öptüğü sırada, yalnız olduğu halde, ermiş kızın kendisini gördüğünü anlıyarak, birdenbire utandı, kıpkırmızı kesildi. Arkasına dönüp baktı. Agnes oradaydı, onun vücuduna bekçilik ediyordu.

Angelique, on beş yaşına bastığı zaman, böylece, çok sevimli bir kız oldu. Gerçi ne o kapalı ve çalışmakla geçen hayat, ne katedralin latif gölgesi, ne, güzel ermiş kadınlarla dolu efsane, onu bir melek, mutlak mükemmellikte bir yaratık yapmış değildi. Hep, taşkınlıklara kapılıyor, tıkanması ihmal edilmiş ruh köşelerinde, akla gelmedik boşluklardan, kusurlar patlak veriyordu. Fakat, o zaman, ne kadar utanıyordu, kusursuz olmayı ne kadar istiyordu! Aslında ne kadar insani ne dara canlı, ne kadar cahil ve saftı! Hubert'lerin, yılda iki defa, Hamsin yortusu'nun ilk pazartesi günü ile Urucu Meryem yortusu günü, gitmeyi adet edindikleri büyük yarışların birinden dönerken, bir yabani gül fidanı sökmüş, sanra onu daracık bahçeye daldırmıştı. Fidanı buduyor, buduyordu; fidan, orada, daha düz sürüyor, daha iri, daha kibar kokulu yaban gülleri veriyordu; Angelique, her zamanki intirasıyla, bunu kolluyor, fakat aşılama istemiyor, bir mucize olup da, fidan, aşı gülü verecek mi diye anlamak istiyordu. Fidanın etrafında döne döne zıplıyor, hayran bir tavırla: "Ben diktim! Ben diktim!" deyip duruyordu.

Allanın bayırında bulduğu yaban gülünden dolayı onunla alay edecek olsalar, buna kendi de gülüyor, yüzü bir parça soluyor, kirpiklerinin ucunda yaşlar birikiyordu. Menekşe rengi gözlerinin bakışı daha tatlılaştı, ışık şeffaflığındaki kumral saçlarının, altın bir hale ile kuşattığı hüznü yüzünde, aralık dudakları, ufak, beyaz dişlerini meydana çıkarıyordu. Narinleşmeden büyümüşü; boynu ve

35 omuzları, hep, gururlu bir zarıflıkta idi, göğsü yuvarlak, endamı kıvraktı; aynı zamanda da neşeli, sağlıklı idi; masum bir tenin, iffetli bir ruhun geliştiği, sonsuz bir şirinliğe sahip, az görülen bir güzeldi.

Hubert'ler, onu, her gün biraz ha fazla seviyorlardı. İkisi de, onu evlat edinmeği düşünmüşlerdi. .Yalnız eski acılarını tazelemek korkusuyla bundan hiç söz etmiyorlardı. Nitekim yatak odalarında, Hubert, her şeyi göze alıp bunun sözünü ettiği sabah, kadın bir iskemleye yığıldı, hıçkırarak ağlamaya başladı. Bu çocuğu evlat edinmek, bir evlat sahibi olmaktan sonsuza dek ümit kesmek değil iniydi? Gerçi, o yaşta, artık bunu ummamak gerekiyordu; sonra, Hubertine, çocuğun kendi kız evladı olacağı gibi güzel bir düşünceyle, bu işe razı. Bunu kendisine söyledikleri zaman, hüngür hüngür ağladı. Artık karar verilmişti; Angelique, şimdi kendisiyle dopdolu, kendisinin gençliğiyle gençleşen, gülüşüyle güleç hale gelen bu evde, onlarla beraber yaşıyacaktı. Fakat, daha ilk adımda, bir engelle karşılaşp şaşkırdılar. Danıştıkları sulh yargıcı M. Grandsire, çocuğu evlat edinmelerinin kesin olanaksızlığını onlara anlattı; kanun, manevi evladın reşit olmasını emrediyordu. Sonra, üzgün olduklarını görünce, onlara, manevi vasilik şeklini önerdi. Elli yaşını geçmiş herkes, on beş yaşından küçük bir kişiyi, manevi vasisi olmak suretiyle, kanuni bir sıfatla koruması altına alabilirdi. Üçünün yaşı da buna uygundu, Hubert'ler, son derece hoşnut, bu şekli kabul ettiler; hatta, medeni kanun uygun olduğu için,, ileride, vasiyetname ile, çocuğu yine evlatlığa almaları da kararlaştı. M. Grandsire, Huberti'in yazısını ve karısının iznini aldı, sonra bütün kimsesiz çocukların vasisi olan sosyal yardım direktörüyle ilişkiye geçti; oranın da rızasını almak gerekiyordu. Soruşturma yapıldı. Sonuçta evrak, Paris'te, bu işe memur edilen sulh yargıcına verildi. Manevi vasilik beyannamesi olan zabıt evraklarından başka bir eksik kalmamış ki, Hubert'ler neden sonra akıllarına gelen bir kuruntuya yakalandılar.

• Angelique'i bu şekilde evlat edinmeden önce ailesini bulmak için

36

çaba haracmalı değil miydiler? Eğer, annesi varsa, çocuğunu terk ettiğine kesin emin olmadıkça, kızı bildikleri gibi kullanmak hakkını kimden alıyorlardı? Sonra, asıl, vaktiyle endişe ettikleri, şimdi yeni den kaygısını duydukları, o bilinmeyen nokta vardı, çocuk, belki de bozuk bir kökten geliyordu. Bu, onları o kadar rahatsız ediyordu ki, uykuları kaçırıyordu.

Hubert, birdenbire, Paris'e gitti. Bu, onun sakin hayatında tepeden inme bir olaydı. Angelique'e yalan söyledi, vasilik işi için, kendisinin orda bulunması gerekli olduğunu söyledi. Yirmi dört saat içinde, her şeyi öğreneceğini umuyordu. Fakat, Paris'te, günler geçti, her adımda karşısına engeller dikiliyordu; ondan ona koşarak, kaldırımları aşandırarak, şaşkın, adeta ağlamaklı bir halde, orada bir hafta vakit geçirdi. Önce, sosyal yardım dairesinde, onu çok soğuk karşıladılar. Çocuklar reşit oluncaya kadar, aileleri hakkında bilgi vermemek, dairenin usulü idi. Arka arkaya üç sabah, onu boş çevirdiler. Israr etmek, dört kalem odasında açıklama yapmak zorunda kaldı, manevi vasi sıfatıyla müracaat ettiğini anlata anlata sesi kısıldı; o an, uzun boylu, sıska bir şef içeri girdi. Hiç bir kesin vesika bulunmadığını ona haber verdi. Daire, çocuk hakkında hiçbir şey bilmiyordu; Angelique - Marie çocuğu, bir ebe kadın getirip bırakmış, annesinin adını söylememişti. Hubert, ümidini kesip, Beaumon'un yolunu tutacağı sırada, aklına bir şey geldi, daireye dördüncü kez başvurdu, doğum kağıdını görmek isdedi; orda ebenin adı herhalde yazıl olacaktı. Bu da bir sorun oldu. Nihayet, ebenin adını öğrendi, Madam Foucart'dı, hatta, bu kadının, 1850 senesinde, Deux - Ecus sokağında

oturduğunu da öğrendi.

Bunun üzerine, yine oradan oraya dolaşmağa başladı. Deux -Ecus sokağının bir ucundaki binaları yıkmışlardı çevre sokaklarıdaki dükkancılardan hiçbirisi, madam Foucartı anımsayamıyordu. Bir salnameyi karıştırdı. Ebenin adı orada da yoktu. Gözleri havada, tabelaları araştırarak, bütün ebe kadınların kapıların çalmasını göze aldı;

37sonuçta, bu çare, zaman kazandırdı. Hubert, şans eseri olarak, ihtiyar bir kadın ele geçirdi. Kadın bir çığılık kopardı. Nasıl? Madam Fo-ucart'ı nasıl tanımazdı? O ne değerli kadındı, başına ne felaketler gelmişti! Paris'in öbür ucunda Censier sokağında oturuyordu. Hubert, oraya seğirtti.

Deneyimden akıllanmış, diplomatça davranmayı kararlaştırmıştı. Fakat, kısacık bacaklı, bodur, koskoca bir kadın olan madam Foucart, önceden hazırladığı soruları sırasıyla sormasına meydan bırakmadı. Hubert, çocuğun adlarını ve hükümete teslim edildiği tarihi söyler söylemez, kadının, çenesi kendiliğinden açıldı, bir sürü kindar sözlerle, bütün olayı anlattı. Ya! Çocuk yaşıyordu, ha! Eh, ana diye, yaman bir kaltağa sahip olduğu için övünebilirdi! Evet, dul kaldığından beri madam Sidonie diye çağrılan bu kadın çok iyi bir ailedendi, bir erkek kardeşinin bakan olduğu söyleniyordu, ama, yine de en mundar işleri yapmaktan geri kalmıyordu! Sonra, madam Foucart, kadını ne şekilde tanıdığını anlattı; o tarihte, bu kaltak, talihini denemek için, kocasıyla beraber Plassans'dan henüz gelmiş, Saint -Honoré sokağında bir dükkan açmış, yemiş ve Provence zeytin yağı satıyordu. Kocası ölüp gömüldükten on beş ay sonra, bir kızı olmuştu; nereden peydahladığını bilmiyordu; çünkü, fatura kadar kuru, protesto kağıda kadar soğuk, mübaşir yamağı kadar kayıtsız ve kaba bir kadındı. Bir suç affedilirdi, ama, nankörlük! Mağazanın sermayesi yenip bittikten sonra, lohusalığında onu besleyen, çocuğu beri tarafa götürüp teslim ederek onu kurtaracak kadar fedakarlık gösteren, madam Foucart değil miydi? Halbuki, bu fedakarlığına ödül olarak gördüğü karşılık, kendisi de sıkıntıya düştüğü zaman, ondan aylığı koparmağa, hatta, elden, ödünç verdiği on beş frangı geri almaya başarılı olamamaktan ibaret kalmıştı. Şimdi, madam Sidonie, Faubourg - Poissonniere'de, bir binanın asma katında, küçük bir dük-kanla üç odada oturuyor, orada, dantela satmak bahanesiyle, her şey satıyordu. Ya! kuzum, ya kuzum! Bu çeşit bir anayı tanımamak daha iyi idi!

38 "

Bir saat sonra, Hubert, madam Sidonie'nin dükkanının etrafında dolaşıp duruyordu. Orada, zayıf, solgun, yaşı ve cinsiyeti belli olmayan, her türlü şüpheli işlerle lekeli, tirelmiş, siyah elbiseli bir kadın, gözüne ilişti. Bir rastlantı dünyaya gelen kızının anası, bu me-yancı karı yüreğini asla ısıtmış olmasa gerekti. Hubert, titizlikle soruşturma yaptı, hiç kimseye, hatta karısına bile söylemediği bir sürü şeyler öğrendi. Bununla beraber, esrarlı küçük mağazanın önünden, son bir defa daha geçti. Acaba, kendini tanıtmaması, kadını razı etmesi gerekmez miydi? Ana ile kız arasındaki bağı, böyle, sonsuza dek kesmeye hakkı olup olmadığına karar vermek bir namuslu insanın kendisine düşen bir işti. Birdenbire yüzgeri etti. O akşam Beumont'a döndü. Hebertine de, manevi vasilik zabıt varakasının imzalandığını, tam o gün, mösyö Grandsire'den haber almıştı. Ange-lique, kolları arasına atıldığı zaman, Hubert, çocuğun gözlerindeki sancı dolu yalvarmadan, yolculuğun asıl nedinini anlamış olduğunu iyice görmüştü. O zaman, yalnızca şu sözleri söyledi.

— Evladım, annen ölmüş.

Angelique, ağlıyarak onları kucakladı. Ondandan sonra, bu sorundan asla sözedilmedi. Angelique,

kızlarıydı.

m

O yıl, Hamsin yortusunun ilk pazartesi günü, Hubert'ler, Angeliqne'i Beaumont'un iki fersah aşağısındaki Ligneul'e tepeden bakan Hautecour şatosu harabelerinde öğle yemeği yemeye götürmüşlerdi; güzel havada koşmalar ve gülmelerle geçen o günden sonra, ertesini günü, atölyenin eski saati yediyi çaldığı zaman, genç kız hala uyuyordu.

Hubertine, yukarı çıkıp kayıyı vurmak zorunda kaldı.

39— Hu! Tembel kız!.. Biz kahvaltı ettik bile.

Angeliqne acele giyindi, aşağıya indi, yalnız başına kahvaltı etti. Sonra, Hubert'le karısının işe başlamış buldukları atelyeye girince:

— Aman! Ne uyumuşum! dedi. Pazar günü için söz verdiğimiz üstlük ne olacak?

Pencereleri bahçeye bakan atelye, ilk haliyle, hemen olduğu gibi korunmuş, geniş bir yerdi. Tavandaki çıplak, isle kapkara olmuş, kurt yenikleriyle dolu iki kalın kirişin üç oralığı, badana bile edilmemişti; sıva çatlaklarından, bağdadının lataları gözükiyordu. Kirişleri tutan taş saçak oymalarından birinde, herhalde binanın yapım tarihi olan, 1463 rakamı yazılıydı. Yine taştan olan, ufalanmış ve bitişik yerleri ayrılmış şömine, yüksek payandalarıyla dirsekleriyle, bir tepelikle biten başlığıyla, zarifliğini koruyordu; hatta, başlık süsü üzerinde hala, zamanla erimiş gibi duran ilkel bir oymada işlemecilerin piri, Saint Clair görülüyordu. Fakat, şömine artık kullanılmaz olmuştu; içini, kapaksız bir dolap yapmışlar, raflar koymuşlardı, raflarda resimler yığılı duruyordu; şimdi, odayı çan biçimi kocaman bir dökme soba ısıtıyor, sobanın borusu, tavan hizasında uzandıktan sonra, şöminenin başlığının delip dışarı çıkıyordu. Sarsak hale gelmiş olan kapılar XIV. Louis devrinden kalma idi. Eski döşeme tahtaları çürüyor, aralarında, her delik açıldıkça birer birer yerleştirilmiş daha yeni tahtalar görülüyordu. Duvarların sarı boyası, yüz yıla yakın bir zamandır dayanıyordu, yukarı kısımlar solmuş, aşağı kısımlar çizik çizik olmuş, küherçile lekeleriyle dolu idi. Her sene, duvarı yeniden boyatmaktan söz ediyorlardı, fakat, değişiklikten hoşlanmadıkları için bir türlü karar veremiyorlardı.

Üstünlüğün gerili olduğu tezgahın başında oturan Hubertine, başını kaldırdı:

— Biliyorsun ya, dedi, üstlüğü pazar günü teslim edersek, sana

40

bahçe için bir sepet hercai menekşesi sözverdim. Angeliqne, neşeyle haykırdı:

— Sahi... Hemen başlayayım!.. Ama yüksüğüm nerede? Çalışmadın mıydı, avadanlıklar uçuyor.

Eski fildişi yüzüğü serçe parmağının ortasına geçirdi, tezgahın öte tarafına, pencerenin karşısına oturdu.

Son asrın ortasından beri, atelyenin tertibatında hiçbir değişiklik olmamıştı. Usuller değişiyor, işlemecilik sanatı başkalaşyordu, fakat, orada, odanın öte başında, müteharrik bir sehpa üzerinde

duvara çakılı duruyordu. Köşelerde antika aletler pinekliyordu; makaralara sarılı altın kılaptanları, el sürmeden şişe geçirmeye yarayan çarkı ve küçük şişleriyle, bir öreke: iplikleri bükmeye yarayan makaraya benzer, duvara mihlanarak kullanılan bir el çıkırığı; tığ iğ-nesiyle işleme yapmak için, atlasları ve çemberleri üzerlerinde duran, boy boy kasnaklar vardı. Bir rafta, pul kesmeye yarayan bir sürü köhne zimba aleti duruyordu. Atelyede, bir de enkaz halinde bir şey, eski işlemecilerin kullandıkları türden büyük bir şamdan vardı. Duvara çakılı, kayıştan bir avadanlığın gözlerinde zımbalar, tokmaklar, çekişler, tirşe oymaya yarayan demirler, ipliklere, kullanıldıkça şekil vermeye yarayan şimşir kalemler takılı idi. Oyma yapılan ılhamur ağacından masanın altında büyük bir çıkırık görülüyor, kamıştan, hareketli iki makarasına bir çile kırmızı yün gerilmiş duruyordu. Dolabın yanında, bir ipe geçirilmiş, çiğ renkli ipek makarası dizileri sallanıyordu. Bir de, bir sepet dolusu boş makara vardı. Bir iskemlenin üstünden bir sicim yumağı yere düşmüş, çözülmüştü.

Angelique:

— Oh! ne güzel hava, ne güzel hava, dedi. Yaşamak insanın hoşuna gidiyor.

Sonra, işinin üstüne eğilmeden önce, parlak mayıs sabahının

41 içeri girdiği açık pencerenin önünde, bir an kaldı. Katedralin çatısından, bir güneş huzmesi süzülüyor; piskoposluk bahçesinden, taze bir leylak kokusu yükseliyordu. Angelique, hayran, ilkbahara gömülü gülümsüyordu. Sonra, yeniden uykuya dalmış gibi, irkilerek:

— Baba, iğneme takacak kılaptanım kalmadı, dedi.

Çıkarmakta olduğu bir kaftan nakışının kalıbını bitirmekle uğraşan Hubert, dolaptan bir yumak aldı, kesti, ipeği kaplıyan kılaptanı kazıyarak iki ucunun inceltti; bir parşömene sarılı bu yumağı ona getirdi.

— İsteğin bu kadar mı?

— Evet, evet.

Angelique, bir bakışla, başka. hiçbir eksiği olmadığını görmüştü. Kırmızı, yeşil, mavi, renk renk sırmalar geçirilmiş şişler; her renkten ipekleri sarılı makaralar; kutu diye kullanılan bir şap-kadibinde karmakarışık, bükme veya kıvrıcık tırtıllar, ince uzun iğneler, çelik kıskaçlar, yüksekler, makaslar, balmumu yumağı, hepsi tamamdı. Bütün bunlar, doğruya tezgahın kalın, külrengi bir kağıtla örtülü, gerilmiş kumaşı üstünde duruyordu.

Angelique, iğneye bir sap sırma takmıştı. Fakat, iğneyi kumaşa ilk batırışında, sırma koptu, genç kız, sırmayı bir parça kazıyıp, ipeğin ucunu inceltmek zorunda kaldı, kazıdığı sırmayı, yine tezgahın üstünde duran kırıntı kutusuna attı. İğnesini batırınca:

— Eh! Hele şükür, dedi.

Büyük bir sessizlik oldu. Hubert, bir tezgah germeğe koyulmuştu, Hubertine'in kenar bezlerine diktiği kaftanını kırmızı ipeğini yolu yoluna getirecek şekilde, köprülerin ikisini de, tam ka-rışırlıklı, kalasla sehpanın üstüne koymuştu. Sonra, padavraları, köprülerin yuvalarına yerleştirdi, dört çivi ile tutturdu. Sağa sola oynattıktan sonra, çivileri geriye alarak, tezgahı iyice gerdi. Parmaklarının ucuyla kumaşa vurdu, kumaş, davul gibi ötüyordu.

Angelique, eşi az bulunur bir işlemeci olmuştu, ustalığı ve temiz zevki ile, Hubert'leri hayran bırakıyordu. Ona öğrettikleri şeylerden başka, işlediği işe kendisi de ihtirasını katıyor, çiçeklere hayat, sembollere iman veriyordu. Ellerin altında, ipek ve sırma canlanıyor, en küçük süsler, mistik bir hamle ile yükseliyor; Angelique, hep uyanık muhayyilesi, görünmez aleme inancı ile, kendisi işe tamamiyle veriyordu. İşlemelirin bazıları, Beaumont ruhani dairesini öyle heyecana vermişti ki, arkeolog bir papazla, tablo heveslisi bir başka papaz onu görmeğe gelmişler, yaptığı Meryem tasvirleri karşısında kendilerinden geçmişler bunları, ilkel sanatlarının yaptıkları safdil betimlemelerle kıyas etmişlerdi. Bunlarda da aynı samimiyet, ayrıntıların inceden inceye mükemmelliği ile kuşatılmış aynı ahret duygusu görülüyordu. Angelique'de resme karşı ilgi vardı; bu, gerçekten bir mucize idi: Kimseden ders almadan sırf, geceleri lamba ışığındaki çalışmalarıyla, çoğu zaman, modellerini tashih ediyor, onlardan ayrılıp, iğnesinin ucuyla kendi keyfine göre şekiller yaratıyordu. Onun için, Hubert'ler, iyi bir işlemeciye resim bilgisinin çok gerekli olduğunu söylüyorlar, bu işte eski olmalarına karşın onun karşısında geriliyorlardı. Yavaş yavaş, kendileri onun alçakgönüllü yardımcılarından ibaret kalıyorlar, fazla süslü bütün işleri ona veriyorlar, kendileri bu işlerin sadece zeminini hazırlıyorlardı.

Yılın bir başından öte başına kadar, Angelique'in ellerinden, ne parlak ve kutsal harikalar geçiyordu! Genç kız, hep ipeklerin, atlasların, kadifelerin, altın ve gümüş kılaptanlı kumaşların içinde yaşıyordu. Üstlükler, omuzluklar, kolçaklar, kaftanlar, diyakos har-maniyeleri, taşlar, bayraklar, kupalarla kuddas kapları için örtüler işliyordu. Fakat, asıl, beş renk üzerine boyuna işlediği üstlüklerdi. Günah çıkartan papazlarla bakireler için beyaz, havariler ve din şehitleri için kırmızı, ölümlerle göğe çekilme günleri için siyah, masumlar günü için mor, bütün yortu günleri için yeşil üstlükler işliyordu. Bir de, beyazın, kırmızının ve yeşilin yerini tutabilen, sık sık kullanılan

43sırmalı üstlükler vardı. Salibin ortasına, hep aynı alametler, İsa ile Meryem'in markaları, ışıklarla kuşatılmış üçgen, kuzu, sakakuşu, güvercin, bir kupa, bir gevrek kabı, dikenlerle delinmiş, kanayan bir yürek betimi işleniyordu; yakada ve kollarda, şekiller ve çiçekler, eski biçim bütün süsler, bütün iri çiçekler, Girit laleleri, bayağı laleler, şakayıklar, nar çiçekleri, ortancalar vardı. Mevsim geçmiyordu ki, Angelique, siyah üzerine gümüş sırma ile, yahut kırmızı üzerine altın sırma ile, simgesel başaklar ya da üzümler işlemesin. Çok süslü üstlükler için, tablolar oluşturuyor, ortaya bir tebşir, beşik, çile sahnesi yapıyor, etrafına ermiş başlan diziyordu. Bazen, sırma işlemler, doğrudan doğruya zemin üzerinde oluyor, bazen, ipek veya atlas şeritleri, sırmalı diba, ya da kadife üzerine işliyordu. Kutsal bir ihtişamla dolu bu çiçekler, birer birer, onun ince parmaklarından doğuyordu.

Angelique'in o sırada işlediği üstlük, beyaz atlastan bir üstlüktü; salip, çeşitli çiğ renk ipekle işlenmiş güllerin arasında, sırmadan bir zambak demetiyle yapılmıştı. Ortada, donuk sırma ile işlenmiş küçük güllerden bir çilingir içinde, kırmızı ve yeşil sırmadan yapılmış, gayet süslü bir Meryem markası pırıltılar saçıyordu.

Angelique, bir saatten beri, sırmadan küçük güllerin yapraklarını, sarma işiyle işliyordu; sessizliği, tek kelime bozmamıştı. Fakat, iğ-nesindeki sırma tekrar koptu, genç kız, becerikli işçi sanatıyla, te-gahın altında onu tekrar iğneye geçirdi. Sonra, başını kaldırdı, per-cereden giren bütün o ilk baharı, uzun bir nefesle, adeta içti.

— Ooh! diye mırıldandı, dün hava ne kadar güzeldi!.. Güneş, ne iyi şey!

İpliğini balmumulamakla meşgul Hubertine, başını salladı.

— Ben çok yorgunum, dedi, kollarım bende değil. Senin gibi on altı yaşında değilim, sokağa da bu kadar az çıkınca!

Yine de, hemen işe koyuldu. Kabartma yapmak için, yerleri işa-

44

retli tirşe parçaları keserek zambakları hazırlıyordu.

Hem, bu ilkbahar güneşlerinde insanın başı çatlıyor, dedi.

Angelique, kilisenin bir payandasından süzülen ışığa dalıp gitmişti.

— Yok, yok, ben serinledim, dedi; bütün gün güzel havada kendimi dinlendirdim.

Küçük sırma yaprakları bitirmişti, iri güllerden birine başladı; kaç türlü, renk ipek gerekli ise o kadar sayıda ipek geçirilmiş iğneyi hazır tutuyor, çiçek yapraklarının açılış yönünde girintili çıkıntılı dikişlerle işliyordu. Bunun nazik bir iş olmasına karşın biraz önce sessizlik içinde, tekrar yaşadığı bir gün önceki anılar şimdi dudaklarından taşıyor, öyle bol sayıda fırlıyordu ki, arkası kesilmiyordu. Girişi anlatıyor, geniş kırları, orada, Hauterceur harabelerinde, yıkık duvarları, alta, elli metre aşağıda, söğütler arasında akan Ligneul deresine hakim bir salonun taş döşemeleri üstünde yedikleri öğle yemeğini anlatıyordu. Zihni, bu harabelerle, çalılıklar altında darmadağın duran ve o dev binanın, ayakta, her iki vadiye tepeden baktığı devirdeki heybetine tanık olan o enkazla dolu idi. Kule, tepesi düşmüş, yarılmış olmakla beraber, her şeye karşın on beş ayak kalınlığındaki temelleri üzerinde yine sapasağlam, altmış metre yüksekliğindeki boyu ile, öylece duruyordu. İki kule, Clarmagrie kulesiyle David kulesi de adeta sağlam kalmış bir cephe du-varıyla birbirine bağlı olarak dayanmıştı. İçeride, kilise, mahkeme salonu, odalardan bir takımı gibi, binanın bazı kısımları hala bulunuyordu; merdiven basamakları, pencerelerin istinat duvarları, set-lerdeki sıralar, bugünkü kuşaklar için ölçüden aşırı, adeta, devler tarafında yapılmışa benziyordu. Burası koskoca bir hisar şehriydi. Beş yüz savaşçı asker, orada, ne cephane, ne yiyecek sıkıntısı çekmeden, otuz ay sürecek bir korumalar göğüs gerebilirdi. Yabani gül ağaları, iki asırdan beri alt odaların tuğlalarını birbirinden ayırıyor, leylaklarla sıra salkımlar, yıkık tavanların enkazını çiçeklen-diriyordu;

45korumalar odasının ocağında bir çınar sürmüştü. Fakat, gün batarken, kulenin iskeleti, gölgesini, üç fersahlık ekilmiş topraklara uzattığı ve bütün şato, akşamın karaltıları ortasında, dev gibi cüssesiyle, onarılmış gibi görüldüğü zaman, eski hakimiyeti, onu, Fransa krallarının bile tir tir titrediği, kuşatılmaz bir kale haline koyan çetin gücü hala hissediliyordu.

Angelique, devam etti:

— Hem, eminim, içinde ruhlar oturuyor, geceleri geliyorlar. Türlü türlü sesler işitiliyor, her tarafta hayvanlar var, adama bakıyorlar; ayrılırken arkama dönüp baktığım zaman, duvarların tepesinde yüzen kocaman beyaz yüzler gördüm.. Öyle değil mi anne? Siz şatonun tarihini biliyorsunuz.

Hubertine sakın sakın gülümsedi.

— Yok canım! Ben ömrümde hortlak görmedim.

Ama, gerçek, şatonun tarihini biliyordu, bir kitapta okumuştı; genç kızın ısrarlı sorulan üzerine, onu yeniden anlatmak zorunda kaldı.

Arazi, Clovis'den Saint Remi'ye geçmişti, ondan beri de, Reims Başpiskoposluğuna bağlı idi. Severin isimli bir başpiskopos, onuncu yüzyılın amacı içine Ligneul deresinin döküldüğü Oise nehri boyunca yukarı çıkan Normand'lara karşı memleketi savunmaktır. Bir yıl sonra, Severin'in bir düşmanı, kaleyi, senede almış metelik vergi koşulunda ve Beaumont şehriyle kilisesinin serbest kalması şartıyla Normandie hanedanının küçük oğlu Norbert'e vermişti. Böylece, birinci Norbert, Hauteceur markilerinin reisi oldu ve bunların ünlü sülalesi, o tarihten itibaren, tarihi doldurdu. Kilise mallarını çaldığı için iki kez aforoz edilen, bir kez de otuz burjuvayı kendi eliyle boğazlayan yol kesici haydut IV. Herve, Louis le Gros'ya karşı savaş ilanına kalkıştığı için, kalesi yerle bir edilmişti. Philippe Auguste'le beraber Haçlı seferine katılan Birinci Raoul, kalbine bir mızrak yiyerek Akka önünde telef oldu. Fakat, en ünlüleri Büyük V. Jean'dı;

46

1225 de kaleyi yeniden yaptırdı, beş yıldan az bir zaman içinde bu korkunç Hauteceur şatosunu yaptırdı, onun korumasına sığınıp, bir süre, Fransa tahtına konmayı kurdu; yirmi meydan savaşından kurtulduktan sonra, İskoç kralının kayını oldu, rahat döşeginde öldü. Sonra, Kudüs'e yalınayak giden III. Felicien; İskoç tahtı üzerinde hak iddia eden VII. Herve, yıl boyunca, kudretli ve asil, daha başkaları geldiler, ta IX- Jean'a kadar; o da, Mazarin devrinde, şatonun yıkılışını görmek acısına uğradı. Son bir kuşatmadan sonra, kulelerle burcun kubbeleri, lağım konularak uçuruldu; deliliğini avutmak için VI. Charles'ın gelip içinde oturduğu, ondan yaklaşık iki yüz yıl sonra, IV. Henri'nin Gabrielle d'Estrees ile birlikte bir hafta kaldığı binalar yıkıldı. Bütün bu güzel anılar şimdi otlar altında uyukluyordu.

Angelique, tezgahındaki gül doğdukça, renklerin latif canlılığından sanki bu ölmüş, heybetli şeylerin hayali yükseliyormuş gibi, iğnesini durdurmadan, merakla dinliyordu. Tarihteki bilgisizliği, olayları büyütüyor, harikalı bir efsanenin derinliğine itiyordu. Kız, hayran, bir inanla ürperiyor, şato diriliyor, göğün kapılarına kadar yükseliyor, Hauteceur'ler, hazreti Meryem'in amca oğulları oluyorlardı.

— Öyleyse, dedi, bizim yeni piskopos monseryör d'Hauteceur, o aileden mi?

Hubertine, Monsenyörün küçük bir koldan olması gerektiğini, büyük bir kolun çoktan beri nesli tükendiğini söyledi. Hatta, bu acaip bir değişme idi; çünkü, yıllarca Muatceur markileriyle Beaumont ruhani heyeti, savaş halinde yaşamışlardı. 1150 yılı civarında, bir başpapaz, sadece kendi tarikatının kaynaklarıyla kilisenin yapımına kalkışmıştı; onun için, çok geçmeden para tükendi; bina, ancak yan mihrapların hizasına kadar yükselbilmişki, kubbeyi, tahtadan bir damla örtmek zorunda kaldılar.

Aradan seksen yıl geçti, V. Jean şatoyu yeniden yaptırmıştı; yüz Frank verdi, bu para daha başka paralara eklenerek kilisenin yapımını sürdürüldü. Kubbe yapıp tamamlandı. İki kule ile büyük cephe, çok

47

Ldaha sonra, ancak, 1430 yılı dolaylarında on beşinci yüzyıl ortasında tamamlanabildi... V. Jean'ı, cömertliğinden dolayı ödüllendirmek için, ruhani heyet ona ve adamlarına kilisenin, Saint Georges'a

tahsis edilmiş mihrap dairelerinden birine gömülme hakkını vermiş, o tarihten beri de, o daire, Hauteceur mihrabı adını almıştı. Fakat, iyi ilişkiler devam edemezdi; şato Beumont'un imtiyazlarını sürekli tehlikeye koyuyor, haraç ve kıdem hakkı meseleleri yüzünden boyuna çatışmalar patlak veriyordu. Özellikle bu sorunlardan biri, senyörlerin Ligneul ır-mağındaki seferlerden almak istedikleri geçit hakkı, kavgaları uzattıkça uzattı. Tam o sırada, aşağı şehir, ince bez fabrikaları açılması üzerine, büyük bir gelişmeye erdi. O tarihten başlayarak Beumont'un serveti günden güne arttı; Hauteceur'unki ise azalıyordu; bu, şato yı-kılıncaya kadar devam etti, o zaman kilise üstün geldi. XIV. Louis, kiliseyi bir katedral haline getirdi, eski keşişler dairesinin birinde bir piskoposlar binası yapıldı; bugün de tesadüfen, Hauteceur ailesi tarafından biri, dört yüz yıl savaştıktan sonra atalarını yenen ve hala dipdiri duran bu ruhani heyete, piskopos sıfatıyla hükmediyordu,

Angelique:

— Ama, Monsenyön evli imiş, dedi. Yirmi yaşında, koca bir oğlu var değil mi?

Hubertine, tırşe parçalarından birinin pürüzlerini düzeltmek için makası almıştı.

— Evet, bunu bana rakip Cornille anlattı, diye yanıt verdi. Aman, çok hazin bir hikaye!.. Monsenyör, X. Charles zamanında, yirmi bir yaşındayken yüzbaşı imiş; 1830 da, yirmi dört yaşında istifa etmiş; iddia ettiklerine göre, kırkına kadar yolcu içinde yaşamış, yolculuklar yapmış, maceralar geçirmiş, düellolar etmiş, sonra, bir akşam, yazlıkta tanıdıkları evinde, kont de Valencay'nin Paule isimli kızını görmüş; çok zengin, görülmemiş derecede güzel, henüz on dokuz yaşında, yani kendisinden yirmi iki yaş küçük bir kızmış. Kızın aşkından deli olacak hale gelmiş, o da onu taparcasına sevmiş,

48

hemen evlendirmek zorunda kalmışlar. Hauteceur harabelerini o zaman satın almış, yok pahasına, galiba on bin franga; maksadı şatoyu onarmak ve orada karısıyla yerleşmekmiş, Anjou'daki eski bir malikaneye kapanıp yaşamışlar, insan yüzü görmek istememişler; saatler, ikisine de, çok kısa görünüyormuş... Paule, bir oğlan doğurmuş, ölmüş.

Tebeşir dolu bir kesecikle nakış örneği çıkarmakta olan Hubert, benzi sapsarı, başını kaldırmıştı.

— Ah! Zavallı! diye sızlandı. Hubertine devam etti:

— Monsenyön, az daha ölecekmiş, diyorlar. Bir hafta sonra papazlığa girmiş; bu dediğim, yirmi yıl önce bugün de, piskopos... Ama, bir şey daha söylüyorlar, anasının başını yiyen o çocuğu, oğlunu, yirmi yıl görmek istememiş. Onu, karısının amcası olan ihtiyar bir papazın yanına verip başından atmış, ondan haber bile almak istememiş, varlığını unutmaya çalışmış. Bir gün, çocuğun resmini yollamışlar, ölen sevgili karısını görür gibi olmuş; onu, sanki kafasına bir balyoz vurulmuş gibi, yerde, kaskatı bir halde bulmuşlar... Sonra, yaşlanmış, hep dua ile zaman geçirmiş, o büyük acısı sanırım dinmiş; çünkü rabip Cornille bana dün söyledi, Monsenyör, nihayet, oğlunu yanına çağırmış.

Angelique, kokusu atlastan yükseliyormuş sanılacak kadar taze görünüşlü gülü işleyip bitirmiş, gözleri hülya dolu, güneşli pencereden tekrar dışarı bakıyordu. Yavaş sesle tekrarladı:

— Monsenyörün oğlu... Hubertine, hikayesini tamamlıyordu.

— Arslan gibi bir delikanlıymış, diyorlar. Babası onu papaz yapmak istiyormuş ama, ihtiyar rakip

istememiş, çünkü bu işe çocuğun hiç isteği yokmuş... Üstelik de milyonları var! Söylentilere bakılırsa, elli milyon! Öyle ya, annesi ona beş milyon bırakmış, bu para

49ile, Paris'te arsa satın almışlar, şimdi değeri elli milyondan fazla imiş. Bir kral kadar zengin!

Angelique, sayıklar gibi farkına varmadan tekrarladı:

— Kral kadar zengin, arslan gibi bir delikanlı.

Sonra, elini, içten gelen bir hareketle uzattı, tezgahın üstünden, bir çile sırma sarılmış bir şişaldı, büyük bir zambağın oymalı nakısına başladı. Sırmayı şişin gözünden geçirdikten sonra, bir ucunu, kalınlık yapan tirşenin ta kenarına bir düğümle tutuldu. Sonra çalışmaya başladı, isteğinin özlemine dalmış:

— Ooh! Ben, benim isteğim, benim istediğim.. Dedi, fikrini tamamlamadı.

Tekrar, derin bir sessizliğe başladı; bu sessizliği yalnız, kiliseden gelen hafif bir ilahi sesi bozuyordu. Hubert, tebeşir tozunun bıraktığı bütün noktlama çizgilerin üstünden bir fırçayla geçerek resmi düzeltiyor; böylece, kaftanın süsleri, kırmızı ipekli üzerinde beyaz olarak meydana çıkıyordu. Bu sefer, yine o konuştu:

— O eski devirler ne mükemmelmiş! Senyörler, nakışlarla kaskatı duran giysiler giyerlermiş. Lyon'd, bu giysilerin kumaşını, kulacı altı yüz Frank'a kadar satarlarmış. İşlemeci ustalarının tüzüklerini emirnamelerini okumalı; kral işlemecilerinin, öteki ustaların işçilerini ordu kuvvetiyle müsadere etmeğe hakları olduğu, anlarda yazılıdır... Hem, bizim armalarımız da varmış: Mavi zemin üzerine, orta şeridi alaca altın sırma, ikisi baş tarafta, biri uçta, yine sarmadan üç tane zambak.. Hey! ne mükemmelmiş, o eski zamanlar!

Sustu, tozlarını silmek için, parmağıyla tezgaha vurdu. Sonra ekledi:

— Ben küçükken, annemin bana sık sık anlattığı, Hautceur'lere dair bir hikaye vardır ki, Beaumont'da hala söylerler... Müthiş bir veba, şehri mahvediyormuş, halkın yarısı ölmüş; o sırada, V. Jean,

50

şu kaleyi yeniden yaptıran, bir de bakmış ki Tanrı kendisine, bu afeti yenecek güç vermiş. Bunun üzerine yalınayak, hastaların evine gitmiş, diz çökmüş, dudaklarından öpmüş; "Tanrı istese, ben de istiyorum" diye, onları dudaklarından öper öpmez, hastalar iyi oluyorlarmış. Onun için, bu sözle, Hautceur'lerin istediği olup kalmış; o tarihten beri, hepsi vebayı iyi ederler... Yoo! Yaman adamlar! Hanedan adamlar! Monsenyör, papalığa girmeden evvel, XII. Jean adını taşıyordu, oğlunun ismine de, prens gibi, bir rakam eklenecek.

Bu sözlerin her biri, Angelique'in hülyasını avutuyor, uzatıyordu. Aynı ahenkli sesle, tekrar:

— Ooh! Benim istediğim, benim istediğim., dedi.

İpliğe dokunmadan şişi elinde tutuyor, sırmayı, tirşe üzerinde, bir sağ bir sola götürerek işliyor, her geri dönüşünde, ipekle bir düğüm yapıp tıglıyordu. Büyük, sırma zambak, yavaş yavaş çi-

çekleniyordu.

— Ooh! Benin istediğim, benim istediğim, bir prensle evlenmek... Hiç görmediğim bir prens olacak, bir akşam, gün kavuşurken gelecek, beni elinden tutup bir saraya görürecektir... Bir de, çok yakışıklı çok zengin olmasını isterim. Dünyaya, hiç onun kadar yakışıklı, onun kadar zengin prens gelmemiş olmasını isterim! Pencerelerimin altında atlar kişnesin, dizlerimin üstünde sel gibi mücevherler dökülsün, avuçlarımı açar açmaz altınlar aksın, yağmur gibi, tufan gibi, altın aksın... Bir de, prensim beni çıldırmasıya sevsin ki, ben de onu deli gibi seveyim isterim. İkimiz de çok genç, çok saf, çok asil olacağız, sürekli, sürekli!

Hubert, tezgahını bırakmış, gülümseyerek yaklaşmıştı; Hubertine de, genç kızı, parmağıyla dostça, tehdit ediyordu.

— Ah!, mağrur kız, ah! Aç gözlü kız, sen yola gelmiyecek misin? Şimdi de kraliçe olmak istiyorsun ha! Bu hülya, şeker çalmak, pay vermek kadar çirkin değil ama, aslına bakarsan, alt tarafı yine şeytan işi; iptila eseri, gurur eseri.

Angeque neşeli bir yüzle ona bakıyordu.

— Anne, anne, dedi, ne söylüyorsunuz?.. Güzelliği, zenginliği seviyorsam kabahat bende mi? Güzel olduğu için, zengin olduğu için seviyorum, bana öyle geliyor ki, şuramı, kalbimi ısıtıyor... Pekala bilirsiniz ki, enkarıma düşkün değilim. Para, adam sende, çok param olsaydı, onu nasıl kullanırdım, görürdünüz. Yağmur gibi şehre yağardı, yoksulların evine akardı. Gökten nimet inmiş gibi olurdu, yoksulluktan eser kalmazdı! Bir kere, sizi de babamı da zengin ederdim. Sizleri, birer eski zaman senyörüyle, eski zaman madamı gibi güzel giysiler içinde görmek isterdim.

Hubertine omuz silkti.

— Deli kız!.. İyi ama, çocuğum, sen yoksulsun, evlendiğin zaman bir paran olmayacak. Nasıl olur da prens sayıyorsun? Kendinden daha zenginiyle mi evleneceksin?

— Ne demek; niçin evlenmiyecek misim? Halinde derin bir hayret ifadesi vardı.

— Elbette evlenirim, ya!.. Mademki onun parası olacak, benim param olmasına ne gerek var? Her şeyi ona borçlu olurum, onu daha çok severim.

Bu asil kıyaslama, Hubert'in çok hoşuna gitti. Çocukla beraber o da hayal alemine dalmaktan hoşlanırdı.

— Kızın hakkı var, diye haykırdı.

Fakat karısı, ona, memnun kalmadığını gösteren bir bakış fırlattı. Ciddileşiyordu.

— Kızım, dedi, sonra görürsün, hayatı öğrenirsin.

— Hayatı ben biliyorum.

— Nerede öğrendin ki?.. Çok gençsin, kötülüğü bilmezsin. Sen beni dinle. Kötülük vardır, hem de çok güçlüdür.

— Kötülük.. Kötülük..

Angelique, anlamını kavramak için, bu kelimeyi ağır ağır söylüyordu. Saf bakışlı gözlerinde aynı masum hayret vardı. Kötülüğü iyi biliyordu, efsane, bunu kendisine yeteri kadar göstermişti. Kötülük denilen şey, şeytan değil miydi? Şeytanın hep yeniden dirildiğini, fakat her zaman yenildiğini görmemiş miydi? Şeytan, her savaşta dayaktan canı çıkmış acınacak bir halde, yerde serili kalıyordu,

— Kötülük mü? Aman, anne, bilerseniz kötüğe ben hiç önem vermem! Yeter ki insan, nefsini yensin; mutlu yaşar.

Hubertine, üzüntülü, endişeli bir hareket yaptı:

— Seni bu evde, bizimle yapayalnız, herkesten uzak, hayatın bu derece cahili büyüttüğüme beni pişman edeceksin... Sen nasıl bir cennet sayıyorsun kuzum? Dünyayı nasıl tanımlıyorsun.

Genç kız, eğilmiş, aynı hareketle şişi yürütürken, yüzü, geniş bir ümitle aydınlanıyordu.

— Siz beni budala mı sanıyorsunuz, anne?.. Dünya iyi adamlarla doludur. İnsan namuslu olup da çalıştı mıydı, her zaman ödülünü alır,.. Yoo! biliyorum, kötüler de var, birkaç tane, ama onlar hesaba katılır mı? Kimse yüzlerine bakmaz, çabucak cezalarını bulurlar... Sonra da, size bir şey söyleyeyim mi, dünya, bana uzaktan, büyük bir bahçe gibi görünüyor; bahçe. Yaşamak öyle iyi, hayat o kadar tatlı ki, kötü olamaz.-

İpeklerin ve sırmanın parıltısıyla mest olmuş gibi coşuyordu.

— Mutluluk çok kolay şey. Bizler mutluyuz. Niçin? Çünkü birbirimizi seviyoruz. Bu o kadar zor bir şey mi?.. O beklediğim gelince de, göreceksiniz, bak. Birbirimizi hemen tanıyacağız. Onu hiç görmedim, ama, ne biçim olacağını biliyorum. İçeri girecek: Seni bekliyordum, albeni, diyeceğim. Beni alacak, artık, sonsuza dek tamam. Bir saraya gidip, elmas işlemeli, sırmalı bir yatakta yatıp uyuyacağız. Yok canım! Çok kolay!

53Hubertine:

— Delisin sen; sus!

Diye onun sözünü kesti. Sonra, kızın aşka geldiğini, tekrar hülyaya kapılmaya hazırlandığını görünce:

— Sus! dedi. Beni korkutuyorsun... A zavallı, seni yoksulum, biriyle evlendirdiğimiz zaman, tekrar yeryüzüne düşeceksin, kemiklerin kırılacak. Bizim gibi yoksullar için, mutluluk, alçak gönüllülüklerdir.

Angelique, sakın bir İsrarla, hala gülümsüyordu.

— Onu bekliyorum, gelecek dedi.

Hubert de coşmuş, onun hararetine o da kapılmıştı.

— Kızın hakkı var, a canım! dedi. Niçin paylıyorsun?.. Güzelliğine pekala güzel, bir kral gelip onu

bizden istiyebilir. Dünyada neler olmaz.

Hubertine, mantıklı bakışlı güzel gözlerini mahzun mahzun ona çevirdi.

— Çocuğu kötülüğe teşvik etme. Sen herkesten daha iyi bilirsin ki, duygulara kapılma, insana palalıya mal olur.

Hubert sapsarı kesildi, gözkapaklarının kenarında iri yaşlar birikti. Hubertine, verdiği bu derse hemen pişman olmuş, onun ellerini tutmak için ayağa kalkmıştı. Fakat o, ellerini çekti, titrek bir sesle:

— Hayır, hayır, hata ettim.. dedi. İşitiyormusun, Angeliqve annenin sözünü dinle. Biz ikimiz de deliyiz, yalnız o akli başında insandır.. Hata ettim, hata ettim..

Çok heyecanlı olduğu için yerine oturmadı, gerdiği kaftanı bıraktı, tamamlanıp tezgah üstünde bırakılmış bir bayrağı zamklamağa koyuldu. Dolaptan Flandre zamkı çanağını aldı, kumaşın ters tarafına fırça ile zamkı sürdü; bu zamk, işlemeyi sağlamaştardı. Dudakları, hala, hafif hafif ürperiyordu; artık konuşmadı.

Angeliqve, söz dinlemiş, o da susmuştu; ama, için için devam

54

ediyor, daha yükseğe çıkıyor, arzusunun da ötesine yükseliyordu; vecd içinde aralanan dudakları, hülyasının sonsuz maviliğini yansıtan gözleri, her hali bunu gösteriyordu. Şimdi, o yoksul kız hülyasını, sırma ipliğiyle işliyordu; beyaz atlas üzerine, iri zambaklar da, güller de, meryem markası da, hep ondan doğuyordu. Kat kat sırma işlemeli zambağın sapı, bir ışık huzmesi gibi fişkiriyor, herbiri bir küçük sır-mak tırtılla dikilmiş pullardan yapılmış ince uzun yapraklar, bir yıldız yağmuru gibi dökülüyordu. Ortada, Meryem markası parıltı saçıyor, girinti ve çıkıntılarla, son sırma kabartma işlenmiş ışıkların mistik yangın ortasında, bir mihrap başlığı gibi yanıyordu. Tatlı renkli ipekten güller canlanıyor, bütün üstlük, harikalı, sırma çiçekleriyle, bembeyaz parıltı saçıyordu.

Uzun bir susmadan sonra, Angeliqve başını kalırdı. Kurnaz bir eda ile Hubertine'e baktı, başım salladı:

— Gelecek, onu bekeliyorum, dedi.

Bu hülya, delice bir şeydi. Fakat, o, bunda ısrar ediyordu. Dediği gibi olacaktı, emindi. Gülümseyerek söylediği inancını hiç bir şey sarsmıyordu.

— Anne, söylüyorum sana, bu dediklerim olacak. Hubertine, işi alaya dökmeği daha uygun gördü, Kıza takıldı:

— Ama ben senin evlenmek istemediğini sanıyordum. Aklını çelen o senin ermiş kızlar evlenmiyorlardı. Evlenecekleri yerde, nişanlılarını dine davet ediyorlardı, analarının babalarının yanından kaçıp boyunlarını vurduruyorlardı.

Genç kız hayret içinde dinliyordu. Sonra bir kahkaha attı. Bütün sağlığı bütün yaşama aşkı bu gürültülü neşe içinde ötüyordu. Ermiş kızların hikayeleri, çok eski tarihlerde geçen şeylerdi! Zamanlar değişmişti, zafere ulaşan Tanrı artık kimseden kendi uğrunda ölmesini istemiyordu.

Efsanenin, dünyayı küçümseme başka yönleri onu çekmişti. Yook! Elbette evlenmek istiyordu. Sevmek istiyordu, sevilme, mutlu olmak istiyordu!

55Hubertine:

— Sakın ha! dedi. Koruyucun Angés'i ağlatırsın. Valinin oğlunu istemedi de, İsa'ya varmak için ölümü ona değiştirdi, bilmiyor musun?

Katedralin kulesindeki büyük çan, çalmağa başladı; mihrap dairesini pencerelerinden birinin etrafını kuşatan koca bir sarmaşıktan, bir serçe sürüsü havalandı. Atelyede, hala susan Hubert, zamkın nemini henüz üzerinden alması geregefe gerili bayrağı, kurusun diye, duvara mihli iri demir çivilerden birine asmıştı. Güneş alçalıyor, yer değiştiriyor, örekeyi, kemiş çıkırıkları, bakır şamdani, bütün eski aletleri ışılatıyordu; iki işçi kadına kadar gelince, üzerinde çalıştıkları tezgah., kullanıla kullanıla cilalanmış sıırıkları ve la-talariyle, kumaşın üstünde sürünüp duran tırtıllarla, kırıntı se-petindeki pullarla, ipek makamlarıyla, halis sırma takılı şişlerle, parıltıda.

O zaman, ilk baharın bu ılık aydınlığı ortasında, Angélique, tamamladığı sembolik, büyük zambağa baktı. Sonra, inanç dolu, neşeli haliyle yanıt verdi.

— İyi ya, ben de zaten İsa'yı istiyorum!

56

IV

Angélique canlı neşesine rağmen, yalnızlığı seviyor; sabah akşam, odasında yalnız kaldığı zaman, gerçekten bir dinlenme neşesi duyuyordu. Kendini bu neşeye bırakıyor, hayale dalıp gitmenin tadını alıyordu. Hatta bazan, gün ortası, koşup bir on oraya çıkabilirdiği zaman, kaçmış, tam bir özgürlüğe kavuşmuş gibi mutlu oluyordu.

Oldukça geniş olan oda, tavan arasının yarısını baştan başa

\

kaplıyor, öteki yarısının çatı arası işgal ediyordu. Duvarlar, hatıllar, eğik çatı altını tutan kısımların meydana duran kirişlerine kadar her taraf, baştan başa kireçle sıvanmıştı; bu beyaz çıplaklık ortasında, meşeden, eski eşya siyah görünüyordu. Aşağı kattaki salonla yatak odası döşendiği sırada, her devirden kalma eski mobilyayı oraya çıkarmışlardı. Bir rönesans sandık, on üçüncü Louis koca bir karyola, on beşinci Louis çok güzel bir elbise dolabı vardı. Yalnız beyaz çini soba ile muşamba kaplı, küçük bir tuvalet masası, bu saygı telkin eden eski eşyanın ortasında, aykırı duruyordu. Hele o koca karyola, ihtiyar yaşının ihtişamını koruyordu eski İran kumaşından funda demetli pembe perdeler öyle sönmüştü ki, belli belirsiz, sönük pembe bir renk almıştı.

Fakat, Angélique'in asıl hoşlandığı yer, balkonu. İki tane eski camlı kapıdan biri, salondaki kapı, sadece çivilerle tuturularak battal edilmişti; evvelce o kadın bütün enliliğini kaplıyan balkon, şimdi yalnız sağdaki pencerenin önündeydi. Altındaki kirişler henüz sağlam olduğu için, yeniden tahta döşemişler, üstüne, çürümüş eski parmaklık yerine, demir bir tarabzan vidalamışlardı. Burası, bu yıl başında yenileştirilen padavraların örttüğü, çatı tepesinin altında latif bir köşe, bir çeşit hücre idi. Oradan eğilip bakınca, yontma küçük taşlardan zemin duvarıyla, tuğlaları gözükken tahta

kaplamalarıyla şimdi ufaltılmış, geniş pencere yuvalarıyla, binanın bahçeye bakan bütün cephesinin köhne biçimi görülüyordu. Aşağıda, mutfak kapısı

57üstünde, çinko örtülü bir kepenk vardı. Tepede de, bir mete çıkıntı yapan son çinko direkleri ve çatıkatinın dam örtüsü, kaidesi zemin kat pervazına dayanan iri dirseklerle sağlamlaştırılmıştı. Böylece, balkon, şebboylarla yosunların yeşillendirdiği, köhne tahtalardan bir ormana gömülü, bir kereste yığını içinde kalıyordu.

Angelique, odada yatıp kalkmağa başlıyalı, orada, trabzana dayanıp etrafa bakarak nice saatler geçirmişti. Önce ayaklarının dibinde, iri şimşirlerin hiç solmayan yeşillikleriyle kararlıkları derin bahçe vardı, bir köşede, kilisenin duvarı dibinde, sıska leylaklardan bir yığın, eski bir granit peykenin etrafım kuşatıyordu; öbür köşede, dipteki duvarı baştan başa kaplıyan bir sarmaşık, işlememiş geniş bir arsaya, Clos - Marie'ye açılan küçük bir kapıyı, yarı yarıya örtüyordu. Bu Clos - Marie, keşişlerin eski yemiş bahçesiydi. İçinden Chevrotte deresi geçiyor, yöre evlerde oturan kadınlara, bu derede çamaşır yıkamaları için izin verilmiş bulunuyordu; yıkık, eski bir değirmenin enkazı içinde, yoksul aileler barınıyorlardı; piskoposluk binasıyla Vo-incourt konağının yüksek duvarları arasındaki Mağloire sokağına, yalnız dar Guerdaches sokağıyla bağlı bulunan kırdı, başka hiç kimse oturmuyordu. Güney tarafından, kilisenin dev cüssesiyle tıklı dar ufku, yazın her iki bahçenin asırlık kara ağaçları, yapraklı tepeleriyle örtüyordu. Clos - Marie, her taraftan böylece kuşatılmış bir halde, arsız otların istilasını altında, rüzgarın eğdiği kavaklar ve söğütler dikili, bakımsızlığın suskunluğu içinde uyukluyordu. Chevrotte bir şarkı gibi çakılların üstünden seke seke, sürekli bir billur müzik sesiyle, şırıl şırıl akıyordu.

Angelique, bu kuytu köşenin karşısında, hiç usanmıyordu. Halbuki, yedi yıldır orada, her sabah, ancak, bir gün evvel izlediği manzarayı görebilmişti. Cephesi Grand Rue'ye bakan Voincourt konağının ağaçları öyle sık yapraklı idi ki, Angelique, kendi yaşında bir çocuk olan kontesinin kızı Claire'i, ancak kışın seçebiliyordu. Piskoposluk binasının bahçesindeki dallar daha da sıkı, Angelique, Monsenyörün cüppesini görebilmek için, boşuboşuna uğraşmıştı;

58

Clos - Marie'ye açılan, tahta kanatlarla örtülü parmaklıklı kapı, çoktan beri battal edilmiş olsa gerekti; çünkü Angelique, o kapının bir tek kez aralık edilerek bir bahçıvanın olsun içeri girdiğini görmemişti, anınsamıyordu. Orada, çamaşırılarını tokmaklıyan kadınlardan başka, hep otların üstünde yatan, paçavralar giymiş aynı yoksul çocukları görüyordu.

O yıl ilkbahar çok hoştu. Angelique on altı yaşındaydı, o zamana kadar, yalnız bakışları, nisan güneşleri altında, Clos -Marie'nin yeşerdiğini görmekten zevk almıştı. Körpe yaprakların sürmesi, sıcak akşamların saydamlığı toprağın, bütün o kokulu turfandallığı, onu, yalnızca eğlendiriyordu. Fakat, bu yıl ilk tomurcuk sürerken, onun kalbi de çarpmıştı. Otlar büyümeye ve rüzgar, ona, yeşilliklerin keskinleşen kokusunu getirmeye başlıyordu. Bir akşam, Hubertine'in kollarına atıldı, kederlenmesine hiç bir neden yokken, tersine, gayet mutlu olduğu halde, ağladı. Hele geceleri güzel rüyalar görüyor, gözüne bir takım gölgeler gözücüyor, uyandığı zaman hatırlamaya cesaret edemediği kendinden geçme halleri yapıyor meleklerin kensine verdiği bu mululuktan utanıyordu. Bazen, büyük karyolanın içinde, elleri bitişik, göğsüne bastırılmış bir halde, sıçrayarak uyanıyordu; öyle nefesi tıkanıyordu ki, döşeme tahtasına yalınayak atlamak zorunda kalıyordu; sonra koşup pencereyi açıyor, orada, heyecanını dindiren o serin hava bonyosu içinde ürpererek, şaşkın bir halde kalıyordu. Sürekli

bir hayranlık, kendini tanıyamamaktan, bilemediği zevklerle ve acılarla büyümüş gibi hissetmeden, bütün bu sihirli kadın gelişmesinden duyduğu bir şaşkınlıktı, bu.

Piskoposluk bahçesindeki, gözükmeyen leylaklarla sarı salkımlar, gerçekten bu kadar güzel mi kokuyordu ki, ne zaman koklasa, yanaklarına mutlaka dalga dalga pembelik yayılıyordu? Şimdi, onu canlı bir solukla okşayan bu ılık kokuların, o zamana kadar hiç farkına varmamıştı. Hem, Voincourt'ların bahçesindeki iki kara-ağacın arasından, morumsu, koskoca yığın gözükken, çiçek açmış bir Japon ayva ağacını, geçen yıllarda nasıl olmuş da görmemişti? Bu yıl bu

59soluk mor renk. yüreğine öyle dokunuyordu ki, ağaca bakar bakmaz gözlerini bir heyecan bulandırıyor. Chevrotte deresinin de, kıyılarındaki sallar arasından, çakıllar üzerinde sekerek, bu kadar yüksek sesle şırıldadığını işitmemişti, hatırlamıyordu. Dere mutlaka konuşuyor; hep aynı belli belirsiz kelimeleri tekrarlayışını dinliyordu. Bu kırlık, eski kırlık değil miydi ki. orada her şey onu hayrete düşürüyor, böylece, yeni anlamlar yükleniyordu. Yoksa, asıl değişen kendisi mi idi de, orada, hayatın filizlendiğini hissediyor, görüyor, işitiyordu?

Fakat, sağ taraftaki katedral, gökyüzünü tıkayan olağanüstü yığın onu dahada şaşırtıyordu. Her sabah, onu ilk kez gördüğünü sanıyor, bu buluştan haz duyuyor, o köhne taşların da, kendisi gibi sevdiklerini ve düşündüklerini anlıyordu. Bu bir kıyaslama değildi, Angeliqne" in bildiği bir şey yoktu, doğurması üç yy. süren, nesillerin inançları, kat kat üstüne biriken dev binanın mistik havasına kendini bırakıyordu. Pencereleri oyma zırhlar altında, yalnızca ince sü-tuncuklarla süslü, çıplak, dolu kemerli çevredeki roman mihraplarla, alt kısım, diz çökmüş, halinde yığılmıştı. Arkadan, kubbe altının, seksen yıl sonra yapılmış, yüksek ve zarif, yarım kavisler ve güllerle süslü bölmelerle bölünmüş pencereleriyle, yüzü ve elleri doğru kalkık, yükseldiğini duyuyordu. Nihayet, iki yy. sonra gotik imarının en parlak devrinde eklenmiş ve süslenmiş olan küçük kuleleriyle, kule tepeleriyle, alemler dolu yerinin payandaları ve duvarlarıyla, içinde, dimdik, yerden kalkıyordu. Oluk ağızlan, damda biriken suları duvarlarının dibinden yere boşaltıyordu. Mihrap dairelerinin üstüne, ta-raçanın çepeçevre etrafına, yonca yaprağı biçiminde süslerle, bir korkuluk eklenmişti. Çatı da, küçük çiçekler şeklinde bir başlıkla süslenmişti. Bütün bina, köhne ruhani kurtularak, sürekli bir hamle ile, göğe yaklaştıkça çiçekleniyor, bir yetenek ve aşk tanrısının kucığında kayboluyordu. Angeliqne, bunu maddi bir duygu ile hissediyordu, sanki kendi okuduğu çok saf, çok ince, çok yükseklerle dalıp kaybolan bir ilâhının etkisinde kalmış gibi, bu manzarayla ra-

60

hatlıyor, mutlu oluyordu.

Zaten, katedral canlı idi. Yüzlerce kırlangıç, yonca yaprağı biçimi çevre kemerlerine, küçük çanların, alemlerin kovuklarına varıncaya kadar yuva yapmıştı; ortasında yaşadıkları istinat duvarlarıyla payandalara durmadan sürtünerek uçuşuyorlardı. Piskoposluk binasının karaağaçlarındaki yabancı güvercinler de, ta-raçaların kenarında gezintiye çıkmış gibi ağır ağır yürüyerek dem çekiyorlardı. Bazan, gökyüzünün maviliği içinde kaybolmuş, pek pek sinek iriliğinde bir karga, bir alemin tepesinde tüylerini temizliyordu. Bitkiler, bütün bir çiçek yığını, duvarların tepelerinde süren yosunlar, samanlar, köhne taşlan, köklerinin sisni faaliyetiyle canlandırıyor. • Yağmur yağdığı günler, bütün mihrap dairesi, çatı kurşunlarını öven, galerilerin su yollarından akan, taşmış bir sel hışırtısıyla kattan kata yuvarlanan sağnağın uğultusuyla uyanıyordu. Hatta, ekimin ve martın müthiş rüzgârları, çatı tepelerinin ve sıra kemerlerin sütuncukların ve gül biçimi süslerin oluşturduğu yığının

içinde estikçe ona bir ruh, öfkeli ve inilti bir ses veriyordu. Güneş de, onu, kumral bir aydınlıkla gençleştiren sabahtan, ağırağır uzayan karaltılar altında bilinmeze gömen akşama kadar, ışığın hareketli oyunuyla canlandırıyordu ka-baatın, damarları atıyormuş gibi, bir de iç hayatı vardı; âyinleri, çanların gürültüsüyle, erganunların müziği ile, rahiplerin ilâhi sesleriyle, onu baştan başa sarsıyordu. Onda, hayat, uzak gürültüler, bir âyin mırıltısı, bir kadının hafif diz çöküşü, belli belirsiz bir üperti, kelimelerle anlatılmadan, kapalı ağızla okunan bir duanın sofuca yanıklığı ile, hep ürpermekteydi.

Günler uzamaya başladığı için, Angelique, sabah akşam, büyük dostu katedralle yan yana, balkona uzanıp, uzun uzun kalıyordu. Akşamları, yalnız yıldızlı gölge bir yığın halinde yansıyan bedenini gördüğü zaman, onu daha çok seviyordu. Plânlar kayboluyordu, Angelique, boşluğa köprüler gibi atılmış duvarlarını belli belirsiz seçiyordu. Onu, yedi yy.lık bir hülya ile dolu, mihraplarının önünde

61 ümide ve ümitsizliğe düşen kalabalıklarla büyümüş, karanlıklar altında uyanmış hissediyordu. Bu, geçmişin sonsuzluğundan gelip geleceğin sonsuzluğuna sürekli bir uyanıklık içinde Allanın uyuyamadığı bir evin gizemli ve korkunç uyanıklığı idi. Hareketsiz ve canlı kara yığının içinde, Angelique'in gözleri hep, Clos - Marie fidanlarının hizasındaki, zâkirler yeri mihrabının penceresine, gece karanlığına açılmış bir göz gibi yanan biricik pencereye köşesinde, bir türbe kandili yanıyordu. Bu mihrap, eski zaman papazlarının V. Jean d'Hautecoeur'e ve taraflarına, cömertliklerinin ödülü olarak, oraya gömülmek hakkını verdikleri mihraptı. Saint Georges'a ayılmış olan bu mihrabın, on ikinci yy.da kalma bir renkli camdan penceresi vardı ki, • üzerinde, o ermişlerle açıklama yazılıydı. Alaca karanlık olur olmaz, bu açıklama, karaltılar içinde, bir hayal gibi, aydınlık meydana çıkıyordu. Angelique de, gözleri hülyalı, pencereyi bunun için seviyordu.

Renkli camın zemini mavi, kenarları kırmızıydı. Loş bir güzellik taşıyan bu zemin üzerinde, uçuşan elbiselerinden çıplak tenleri gözüken şahıslar, her parçası renkli camlarla yapılmış bir siyahla gölgeli, kurşunlararası sıkışık, keskin renklerle gözüküyordu. Ermişle ilgili açıklamaya ait üç sahne, kemere kadar, üst üste, pencereyi kaplıyordu. En alt sahnede, ejderha tarafından yenilmek üzere, şahane giysilerle şehirden çıkan, Kralın kızı, bataklığın yanında, Saint Georges'a rasgeliyordu; canavarın kafası bataklıktan dışarı çıkıyor, bir bandrol üzerinde de şu sözler okuyuyordu: "İyi şövalye, benim için kendini öldürme, çünkü, kurtulmama yardım edemezsin. Benimle beraber sen de ölürsün". Sonra, orta yerde, savaş sahnesi vardı; ata binmiş olan ermiş, canavarın vücudunu baştan başa deliyor, sahneyi, şu cümle anlatıyordu: "Georges, mızrağım öyle bir kaldırdı ki, canavarı deldi ve yere serdi". En sonunda, üst kısımda kralın kızı, yenilen canavarı şehre getiriyordu. "Georges, dedi: Kemerini onun boynuna at ve hiçbir kuşku besleme, güzel kız. Kralın kızı böyle yapınca, ejder oldukça uslu bir köpek gibi onun peşinden geldi." Pencere camı, ya-

62

pıldığı sırada, kemer kısmında bir süsleme motifi bulunsa gerekti. Fakat, sonradan, mihrap dairesi Hautecoeur'lere mal edilince, bu motifin yerine kendi armalarını koymuşlardı. Onun için, karanlık gecelerde, ermişle ilgili açıklama üzerinde, daha yeni bir tarihte yapılmış olan armalar, parıl parıl yanıyordu. Bu arma, parçalı çeşittendi, birinci ve dördüncü parçaları Jerusalem hanelerinde gümüş zemin üzerine, altın yaldızlı bir salip bunun etrafında da serpiştirilmiş dört küçük haç vardı; Hautecoeur hanelerinde de, mavi zemin üzerine altın bir kale, ortada gümüşü zemin üzerine gümüş göbekli siyah bir tura, ikisi üsttü biri altta üç tane zambak vardı. Arma levhasını, sağdan ve soldan,

iki altın ejder tutuyordu; mavi bir sorguç ortasında, düklerin, Fransa mareşallarının, unvan sahibi senyörlerin ve kral bölükleri kumandanlarının miğferi olan, altın takmalı, on bir ıskaralı gümüş miğfer vardı. Olarak da; "Tanrı isterse, ben de isterim" yazılıydı.

Angelique, kralın kızını, ellerini bitiştirip yukarı kaldırmış, Saint Georges'u da, mızrağıyla canavarın vücudunu delmiş durumda göre göre, bu ermişe gönül vermişti. Uzaktan, yüzleri pek iyi seçemiyor, rüyada gibi büyümüş görüyordu; kız ince, sarışın, temiz yüzlü; ermiş, masum ve melek kadar güzeldi. Kendisini kurtarmaya geliyordu. Angelique, olsa, onun ellerini minnetle öpecekti. Bulanık bir hayal halinde göz önüne yetindiği bu maceraya, bir göl kenarındaki rastlantıya, güneşten daha güzel bir delikanlının eliyle kurtulduğu büyük bir tehlike macerasına Hauteoeur şatosunda yaptığı gezintinin anısı karışıyor, göğe doğru yükselen, eski zaman senyörleriyle dolu derebeylik kale burcu, dimdik duruşuyla hayalinde canlanıyordu. Armalar, bir yaz gecesi yıldızı gibi parıldıyordu. Angelique, sık sık arma işlediği için bunları iyi tanıyor, ahenkli kelimeleriyle, onları, kolayca okuyordu. V. Jean, vebanın bitirdiği şehirde, kapı kapı dolaşiyor, ölüm halindeki hastalan dudaklarından öpüyor, "Tanrı isterse, ben de isterim" diye onları iyi ediyordu. III. Felicien, Philippe le Bel'in Filistin'e gitmesine bir hastalığın engel ol-

63düğünü haber alınca, onun yerine kendisi, yalınayak, elinde bir mumla oraya gidiyor, armasına, Jerusalem hanesi eklemek imtiyazını alıyordu. Daha başka hikayeler, özellikle efsanenin verdiği ölümler adıyla Hauteoeur ailesi kadınlarının hikayeleri aklına geliyordu. Ailede kadınlar, tam" mutluluk ortasında, genç yaşta ölüyorlardı. Bazen iki üç nesil esirgeniyordu; sonra, ölüm, gülümseyerek, yumuşak ellerle, yeniden ortaya çıkıyor, Hauteoeur'lerden birinin kızını yada karısını, büyük bir aşk mutluluğu ortasında, en yaşlısı yirmi yaşında olmak üzere, alıp götürüyordu, I. Raoul'un kızı Laurette, şatoda oturan amcası oğlu Richard'la nişanlandığı günün akşamı, David kulesindeki penceresinin önünde dururken, onu da, Charlemagne kulasesindeki kendi penceresinde görmüş; kendisini çağırıyor sanmış, bir ayışığı, o sırada, aralarına aydınlık bir köprü attığı için, kız ona doğru yürümüştü; fakat yolun ortasında, telaşından, yanlış bir adım atıp ay aydınlığından dışarı çıktığı için düşmüş, kulelerin dibinde parça parça olmuştu; nitekim, o tarihten beri, ay ışığı parlak olduğu zamanlar, her gece şatonun etrafında, havada yürüyor, koskoca fıstanının sessizce sürtünüşü orayı beyazlığa gömüyordu. VII. Herve'nin karısı Balbine, altı ay, kocasının harpte öldüğünü sanmıştı; sonra bir sabah, burcun tepesinde hala beklerken, yoldan doğru onun geldiğini görmüş, koşa koşa, o kadar sevinçle inmişti ki, merdivenin son basamağında, ölmüştü; bugün bile, akşam üstü ortalık kararırkararmaz, yıkıntılar arasından yine iniyor, kattan kata koştuğu dehlizlerden ve odalardan süzüldüğü, boşluğa alabildiğine açılan pencerelerin arkasından, bir gölge gibi geçtiği görülüyordu. Austreberthe, Yvonne, Gudule, Ysabeau, hepsi, ilk mutluklarının hayranlığı içinde, çok genç yaşta, bir kanat vurarak alıp götürmek suretiyle hayattan kurtaran ölümün sevdiği bütün mutlu ölümler, hortluyorlardı. Bazı geceler, beyazlı uçuşları, şatoyu bir uçuşuyla dolduruyordu. Bunların en sonuncusunu, Monsenyörün oğlunun annesi bile, çocuğunun beşiği önünde, cansız uzanmış bir halde bulunmuştu; hasta hasta oraya kadar sürüklenerek gelmiş, çocuğunu öpmek sevinci içinde yıldırımla

vurulurcasına ölmüştü. Bu hikayeler, Angelique'in hayalini dolduruyordu; genç kız bunlardan, daha dün olmuş, kesin olaylar gibi sö-zediyordu; Laurette'le Balbine'in maceralarını, mihrabın duvarları-na gömülü eski mezar taşları üstünde okumuştur. Niçin kendisi de, henüz gençken, mutlu ölmesindi? Armalar parıldıyor, ermiş, penceresinden iniyor, Angelique, bir öpücüğü hafif soluğu içinde, göğe

çekiyordu.

Efsane, ona bunu göstermişti. Mucize, genel kural, eşyanın doğal gidişi değil miydi? Mucize, devamlı olarak doğal bulunuyordu. Her ilişkide hatta boş yere, doğa kanunlarını inkar etmek zevki için son derece kolaylıkla oluyordu, çoğalıyor, yayılıyor, taşıyordu. Tanrıyla bir izada yaşıyordu. Edesse hükümdarı Abagar, İsa'ya mektup yazıyor, yanıt alıyordu. İgnace'a Meryem'den mektuplar geliyordu, Ana Oğul, hertarafta gözükiyorlar, değişik kıyafetlere bürünüyorlar, gülümser bir babacanlıkla konuşuyorlardı. Etienne, onlarla buluştuğu zaman, oldukça keyifsiz davranıyordu. Bütün bakireler İsa ile evleniyorlar, din şehitleri semaya yükselip Meryem'le birleşiyorlardı. meleklerle ermişler, insanların her zamanki arkadaşları idiler, duvarlardan geçiyorlar, gidip geliyorlar, rüyalara giriyorlar, bulutların üstünden aşağıya sesleniyorlar, doğumda, ölümden hazır bulunuyorlar, işkence esnasında cesaret veriyorlar, zindanlardan kurtarıyorlar, yanıtlar getiriyorlar, siparişler yapıyorlardı. Geçtikleri yerlerde tükenmez mucizeler beliriyordu.

Silvestre, bir ejderin ağzını iplikle bağlıyordu. Arkadaşlarından hakaret gören Hilair'e, oturacak yer hazırlamak için toprak yükseliyordu. Saint Loup'nun kupasına, pahada ağır bir mücevher düşüyordu. Bir ağaç, SaintMartin'in düşmanlarını eziyordu; o emredince, bir köpekle bir-tavşanı eziyordu; o emredince, bir köpek bir tavşanı bırakıyordu, bir yangın söniyordu. Mısırlı Marie denizin üzerinde yürüyordu; Ambroise doğduğu zaman, ağzından bal arıları çıkıyordu. Ermişler, boyuna, hasta gözleri, kötürüm ya da kurumuş el ve ayakları cüzzamı, özellikle vebayı iyi ediyorlardı, hiçbir hastalık istavroz işaretine dayanamıyordu. Bir kalabalık içindeki hastalarla, zayıflar

65bir tarafa ayrılıyor, bir yıldırımınla iyi ediliyordu. Ölüm yeniliyordu. Öldükten sonra dirilmeler o kadar sık sık oluyordu ki, her günkü ufak tefek olaylardan sayılıyordu. Ermişlerin kendileri de son nefeslerini verdikten sonra mucizeler yine durmuyor, artıyor, mezarlarının canlı çiçekleri gibi oluyordu. Nicolas'nın ayaklarından ve başından, her derde deva, iki çeşme halinde zeytin yağı akıyordu. Cecile'in tabutu açılınca, bir gül kokusu çıkıyordu. Dorothe'nin tabutu kudret hel-vasıyla dolu idi. Bakirelerin ve din şehitlerinin bütün kemikleri, yalancıları utandırıyor, hırsızları, çaldıkları malları, geri vermek zorunda bırakıyor, kısır kadınların muradını veriyor, ölüm halindeki hastalara sağlıklarını geri veriyordu. Olanaksız bir şey kalmıyordu. Gözle görünmez güç hüküm sürüyordu, biricik kanun, doğaüstünün cilveleriydi. Tapınaklarda sihirbazlar işe karışıyordu; orakların kendi kendine ot biçtikleri, tunçtan yılanların kimıldadıkları görülüyor, tunç heykellerin güldüğü, kurtların şarkı söylediği işitiliyordu. Ermişler, hemen karşılık veriyor, onları saf dışı ediyordu. Mukaddes ekmekler canlı et haline geliyor, betimlemelerinden kan akıyor, toprağa batırılan değnekler çiçek açıyor, pınarlar fişkiyor, yoksulların ayaklan dibinde yığınlarla ekmek birikiyor, bir ağaç eğiliyor, İsa'ya tapıyordu. Daha daha, kesik başlar konuşuyor, kırık kupalar kendi kendine onarılıyor, yağmur bir kilisenin üstünden uzaklaşıp civardaki sarayları suya boğuyor, keşiflerin giysileri eskimiyor, her mevsim, hayvan derisi gibi yenileniyordu. Ermenisan'da, zalimler, beş din şehidinin kurşun tabutlarını denize atıyorlardı; içinde havari Barthelemy'nin cesedi bulunan tabut başa geçiyor, öbür dördü saygı olsun diye, ona eşlik ediyorlar, hepsi, bir gibi düzen içinde, meltemde, ağır ağır yüzerek, engin denizlerden, Sicilya kıyılarına kadar geliyorlardı.

Angelique, mucizeye güçle inanıyordu. Bilgisizliği ortasında, yıldızların doğması, menekşelerin açması gibi harikalarla kuşatılmış ' bir halde yaşıyordu. Dünyayı, bir makine gibi değişmez kanunlarla yönetmek düşüncesi, ona divanelik görünüyordu. Kavrayamadığı neler vardı; kudretini ölçmesine olanak olmayan, bazen yüzünde do-

laşan engin solukları olmasa varlıklarını tahmin bile edemeyeceği güçlerin ortasında, kendisini ne kadar kaybolmuş, ne kadar zayıf hissediyordu. Nitekim, ilk devir hıristiyanları gibi, okuduğu efsanelerle beslenerek, ilk günahı silmek ödeviyle kendini cansız bir halde Al-lahın ellerine bırakıyordu; hiç hür değildi, ona göndererek, iman yolunu Tanrı sağlayabilirdi; bu yüzden Hubert'lerin damı altına, katedralin gölgesine getirip, orada, itaatten, saflıktan ve inançtan ibaret bir hayat yaşatmasıydı.

Angelique, irsi illet ifritinin, canevinde homurdandığını işitiyordu. Doğduğu memlekette kalsaydı, kim bilir ne olacaktı. Kuşkusuz kötü bir kız olacaktı; oysa, şimdi, bu mübarek köşede, her mevsimde yeni bir sağlıkla büyüyordu. Ezbere bildiği masallardan, orada içtiği imandan, içinde yıkandığı mistik maveradan yapıma bu çevre; mucizeyi, ona, günlük hayatıyla bir seviyede, doğal gösteren bu görünmez alem çevresi, gufran değil miydi? Gufran, din şehitlerini nasıl silahlandırıyor, bu çevre de, hayat savaşı için onu silahlandırıyor. Angelique de, bilmeden, onu kendisi yaratıyordu; çevre onun efsanelerle kızıyan hayallerinden doğuyordu; onun bilmediği neler varsa onlarla dolup genişliyor, varlığındaki ve eşyadaki bilinmezle cisimleniyordu. Her şey onun kendisinden gelip yine kendisine dönüyor, insan insanı kurtarmak için Tanrıyı yaratıyordu, hülyadan başka bir şey yoktu. Bazen şaşırıyor, kendi varlığından şüphe ederek, şaşkınlık içinde, elini yüzünde gezdiriyordu. Varlığı, bir hayal yarattıktan sonra ortadan kaybolacak bir görüşten oluş-muyor muydu?

Bir mayıs gecesi, üzerinde çok uzun saatler geçirdiği o balkonda, hüngür hüngür ağladı. Kederi yoktu, gelecek hiç kimse olmadığı halde, bir beklemenin heyecanı içindeydi. Gece çok karanlıktı, Clos Marie, yıldızla dolu gökyüzünün altında, karaltılı bir kovuk gibi çukur görünüyor, Angelique yalnız piskoposluk bahçesinin ihtiyar kara ağaçlarıyla, Voincourt konağının kara yığınlarını seçebiliyordu. Yalnız, mihrabın renkli camdan penceresi pırıldıyordu. Mademki ge-

67lecek kimse yoktu, kalbi niçin böyle hızlı hızlı çarpıyordu? Bu, uzak tarihe, ta çocukluğuna ait bir bekleyişti; bir bekleyiş ki. yaşı ilerledikçe büyümüş ergenliğin bu heyecanlı hummasına gelip dayanmıştı. Hiçbir şey ona garip görünmeyecekti. haftalardır hayalinde canlandırdığı bu esrarlı köşeden sesler duyuyordu. Efsane, oraya, ermiş erkek ve kadınlardan, doğa üstü alemini salıvermişti, mucize, orada gelişmeye hazırdı. Angelique. her şeyin canlanmakta olduğunu, işittiği seslerin, vaktiyle sessiz olan şeylerden geldiğini, ağaç yapraklarının, Chevrotte'un sularının, katedralin taşlarının kendisiyle konuştuklarını iyice anlıyordu. Fakat, görünmez alemin fısıltıları ona böyle kimi haber veriyordu, maveradan esen ve havada dalgalanan, bi-. linmedik güçler, ona ne yapmak istiyorlardı? Angelique, hiç kimsenin vermediği bir randevuda imiş gibi, gözleri karanlıklarda, orada du-. ruyor, uykusuzluktan bitik hale gelinceye kadar sürekli bekliyor; bir yandan da, bilmediği alemin,kendi isteği dışında, hayatı hakkında karar verdiğini hissediyordu.

Angelique, bir hafta, böylece, gecenin karanlığında ağladı. Hep oraya geliyor, sabırla bekliyordu. Etrafının kuşatılması, sanki ufuk daralmış da onu sıkıyormuş gibi, devam ediyor, her akşam artıyordu. Eşya, yüreğine ağır basıyor, sesler, şimdi, kafatasının ta içinde uğul-dadığı halde, Angelique, onları daha net işitemiyordu. Bu, yavaşça bir kavrayıştı, bütün doğa yer ve geniş gökyüzü onun varlığına giriyordu. En hafif bir gürültü olsa, elleri ateş gibi yanıyor, gözleri karanlıkları delmeye uğraşıyordu. Sonunu, beklediği mucize miydi bu? Hayır, yine bir şey yoktu, her halde, bir gece kuşunun kanat çırpmasından başka bir şey değildi. Tekrar kulak veriyor, kara ağaçların ve söğütlerin yapraklarından

çıkan başka başka hışırtılara varıncaya kadar seziyordu. Derede bir taş tekerlendikçe, yada etrafı araştıran bir hayvan, bir duvardan süzülürken, belki yirmi kez, böylece, bir ürperti ile tepeden tırnağa titredi. Baygınlıklar geçirerek eğiliyordu. Hiç, yine hiçbir şey yoktu.

68

Sonunda, aysız gökyüzünden, daha sıcak bir karanlık düküldüğü bir akşam, bir şey başladı. Angeliqve, aldandığını sanarak korktu; bu çok hafif, adeta belli belirsiz bir şey, tanıdığı gürültüler arasında yeni. ufak bir gürültü idi. Tekrar duyulması gecikiyor, Angeliqve nefesini tutuyordu. Sonra, yine belli belirsiz daha güçle işitildi. Gözün ve kulakların dışında, bir şeyin yaklaştığını haber veren havadaki bu titremeye, adeta, uzaktan işitilen, güçlkle sezilen bir ayak sesi geliyordu. Angeliqve'in beklediği şey, görünmez alemden geliyor, etrafında ürperen şeylerden ağır ağır çıkıyordu. Gençlik isteklerinin gerçekleşmesi gibi, hülyasından, parça parça ortaya çıkan bir şeydi bu. Boyalı resimden sessiz ayaklarıyla, ona doğru yükselmek için, otlara basarak yürüyen renkli camdaki Saint Georges'mi idi acaba? Pencere de, rastlantı soluklaşıyordu, Angeliqve, bulanık, dumanlı, kızıl bir küçük buluta benzeyen ermiş, artık iyiden iyiye göremiyordu. O gece daha fazla bir şey öğrenemedi. Fakat ertesi gün, aynı saatte, aynı karanlıkta, gürültü arttı, bir parça yaklaştı. Kesinlikle bir ayak sesiydi, yere sürtünerek geçen, hayal gibi ayak sesleriydi. Duruyor, şurada, burada tekrar başlıyor, yerini kesin olarak anıyamıyordu. Belki de Voincourt'ların bahçesinden geliyordu, kara ağaçların altında, gece geç vakit dolaşan birisiydi. Belki de, oradan değil de, piskoposluk bahçesindeki sık ağaçlıklardan, keskin kokusu yüreğini bayıltan iri leylaklardan geliyordu. Angeliqve, karanlıkları ne kadar araştırırsa. beklediği mucizeyi ona, yalnız kulakları, bir de burnu, sanki içine bir nefes karışmış gibi artan o çiçeklerin kokusu haber veriyordu Birçok geceler, ayak seslerinin çizdiği daire, balkonun altında, gitgide daraldı; Angeliqve, seslerin duvara, ayaklarının dibine kadar geldiğini işitti. Ayak sesleri orada duruyor, o zaman, uzun bir sessizlik oluyor, kuşatılma, içinde baygınlık geçirdiğini duyduğu, bilmediği alemin yavaşça ve gitgide büyüyen kucaklayışı tamamlanıyordu.

Ertesi geceler, Angeliqve, yıldızların arasında, yeni ayın ince bir hilal şeklinde belirmediğini gördü. Fakat ay. gün kavuşurken uzaklaşıyor, göz kapağının örttüğü keskin ışıklı bir göz gibi. katedralin

69 çatısının arkasına çekiliyordu. Angeliqve, ayı izliyor, her gün, akşamın karanlığı çökerken onun büyüdüğünü görüyor, sonunda, görünmeyen alemi aydınlatacak olan bu meşaleyi bekliyordu. Gerçek, Clos Marie, köhne değirmenin yıkıntılarıyla, ağaçlarıyla hızlı akan deresiyle, karanlıklardan sıyrılıyordu. O zaman, ışık ortasında, yaratılış devam etti. Hülya aleminden gelen şey, sonunda bir vücut gölgesi oldu. Çünkü, Angeliqve, ayın altında kımlıdayan, silik bir gölgeden başka bir şey görmemişti. Neydi bu, acaba? Rüzgarla sallanan bir dal gölgesi mi? Bazen, her şey silinip kayboluyor, meydan bir ölüm hareketsizliği içinde uyuyor, Angeliqve, gözüne hayal gözüktüğünü sanıyordu. Sonra, kuşku duymak olanağı kalmadı, koyu renkli bir gölge aydınlık bir alanı aşmış, bir söğütten ötekine süzülmişti. Angeliqve onu gözden kaybediyor, tekrar buluyor, ne olduğunu bir türlü anıyamıyordu. Bir akşam, çevik bir hareketle kaçan iki omuz görür gibi oldu, gözleri hemen kilisenin penceresine itti; pencere, tam karşıdan vuran ay ışığıyla sönmüş, boşalmış gibi, kül rengi idi. O andan başlayarak, Angeliqve, canlı gölgenin uzadığını, penceresine yaklaştığını, kilise boyunca, otların arasında, şu karakovuklardan o kara kovuklara geçerek hep mesafe kazandığını farketti. Onu daha yakında hissettikçe, gitgide artan bir heyecana, görülmeyen gizemli gözlerin bakmasıyla duyulan o sınırlı duyguya kapılıyordu. Kesinlikle orada, yaprakların altında biri vardı, gözlerini kaldırıp, üzerinden ayırmadan, hep kendisine bakıyordu. Ellerinde, yüzünde bu bakışla-rın

uzun, çok tatlı, çekingen dokunuşunu duyuyor, efsanenin sihirli aleminden geldikleri için onları saf sanıyor, sakınmıyordu; ilk duy-duğu endişe, mutluluğa karşı duyduğu inançla çok latif bir heyecan haline geliyordu. Bir gece, ay ışığıyla ağaran toprağın üzerinde, gölge, açık ve belli bir çizgi halinde gözüktü; bu, söğütlerin arkasında zili olduğu için göremediği bir adamın gölgesiydi. Adam kıvılda-
mıyordu, Angeliqve, hareketsiz gölgeye uzun uzun baktı.

O günden sonra, Angeliqve birgize sahip oldu. Kireçle badana edilmiş, bembeyaz, çıplak odası bu gizle dolmuştu. Saatlerce, büyük

70

karyolasında, incecik vücuduyla kaybolmuş, yatıp kalıyor, gözleri kapalı olduğu halde uyuyamıyor, pırıl pırıl toprağın üzerindeki hareketsiz gölge, gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. Şafak sökerken gözlerini açtığı zaman, bakışları, koca elbise dolabından köhne sandığa, çini sobadan tuvalet masasına gidiyor, ezbere, yanılmadan çizebileceği o gizemli gölgeyi orada göremediğine şaşırıyordu. Uykuya yatarken, onun perdelerinin soluk renkli fundaları arasından sü-züldüğünü görmüştü. Uyanırken olduğu gibi, rüyalarında da hep onunla uğraşıyordu. Bu, kendi gölgesinin arkadaşı bir gölgeydi, yalnız olduğu halde, rüyasıyla beraber, iki gölgesi vardı. Bu gize, hiç kimseye söylemedi, hatta, o zamana kadar, herşeyi söylediği Hu-bertin'e bile anlatmadı. Hubertine, onun neşeli haline şaşarak sorduğu zaman, Angeliqve, kıpkırmızı kesiliyor, erken gelen ilkbaharın kendisini neşelendirdiğini söylüyordu. İlk güneşli havalarda mest olmuş bir arı gibi, sabahtan akşama kadar vızıldıyordu. İşlediği üstlükler, ipekler ve sırmalar içinde, hiç bu kadar parlaklık saçma-mıştı. Hubertl'ler, gülümsüyorlar, onu, yalnızca sağlıklı sanıyorlardı. Akşam yaklaştıkça neşesi artıyor, ay doğarken şarkı söylüyor, vakit gelince, balkona abanıyor, gölgeyi görüyordu. Mehtap devam ettiği kadar, onu, dimdik ve sessiz, dakikası dakikasına, randevuda hazır buldu, fakat, daha fazla bir şey anlıyamadı, gölgeyi yapan yaratığın kim olduğunu öğrenemedi; yalnızca bir gölge mi, bir hayal miydi, yoksa kilise camından kaybolan ermiş miydi; yada, vakiyel Cecile'i sevmiş olan melekti de, şimdi de kendisini sevmek için'gökten yere mi iniyordu? Bu düşünce ona gurur verdi, görünmez alemden gelmiş bir okşama gibi, çok zevkli bir şey oldu. Sonra, bunun ne olduğunu anlamak için bir sabırsızlık duydu, tekrar beklemeye başladı.

Tam yuvarlak halindeki ay, Clos - Marie'yi aydınlatıyordu. Gökyüzünün ortasında bulunduğu zaman, tepeden inen beyaz ışığın altında, ağaçların, sessiz ışıklar akıtan pınarlar gibi, hiç gölgesi kalmıyor-
du. Bütün saha, bu ışığa gömülüyor, bir bir aydınlık dalgası orayı, bir

71billur duruluğu ile dolduruyordu; ışığın parlaklığı öyle delici idi ki, söğüt yapraklarının zarif oyalarına varıncaya kadar seçiliyordu. Havadaki en hafif ürperti, bitişik bahçelerin iri karaağaçlarıyla katedralin dev cüssesi arasında doğanüstü bir huzur içinde uyuklayan bu ışık gölünü karıştırır gibi oluyordu.

İki gece daha geçmişti, üçüncü gece, Angeliqve, gelip balkona abandığı zaman yüreği şiddetle hopladı. Orada, parlak ışığın ör--tasında, onun, ayakta, yüzü kendisine dönük durduğunu görmüştü. Gölgesi de, ağaçların gölgeleri gibi, ayakları dibinde toplanmış, kaybolmuştu. Belli, yalnız o vardı. Angeliqve, onu bulunduğu uzak yerden, güpegündüz gibi, yirmi yaşında, sarışın, uzun boylu, narin görüyordu. Kıvırcık saçlarıyla, seyrek sakalıyla, irice, düz burnu, mağrur ve tatlı bakışlı kara gözleriyle, bir Saint Georges'a, bir İsa'ya benziyordu. Hem, onu tanıyordu; onu hiçbir zaman başka türlü görmemişti, ta kendisiydi. Angeliqve, onu bu şekilde bekliyordu. Mucize, sonunda

gerçekleşiyordu, görünmez alemin yavaşça yaratışı, bu canlı hayale gelip dayanıyordu. Hayal, bilinmeyen alemden, eşyanın ürpertisinden, mırıldanan seslerden, gecenin hareketli cilvelerinden, Angelique'i, içine baygınlıklar verecek kadar kuşatmış olan şeylerin hepsinden çıkıyordu. Nitekim, onu doğaüstü gelişle, yerden iki adım yukarıda görüyor, mucize onu dört taraftan kuşatıyor, ayın gizemli gölü üzerinde dalgalanıyordu. İçeriğinde, efsanenin bütün kalabalığı, değnekleri çiçek açan ermiş erkekler, yaralarından yağmur gibi süt akan ermiş kadınlar vardı. Beyazlı bakirelerin uçuşu da yıldızları solduruyordu.

Angelique, hâlâ ona bakıyordu. Hayal, kollarını kaldırdı, apaçık, uzattı. Angelique korkmuyor, ona gülümsüyordu.

72

Her üç ayda bir, Hubertine'in, küllü suya çamaşır bastırması bir mesele oluyordu. Gabet ana isimli bir kadın gündelikle tutuluyor; işlemler dört gün unutuluyordu; bu işe, Angelique de karışıyor, sonra, Chevrotte'un duru sularında çamaşır sabunlamayı ve çalka-lamayı, eğlence ediniyordu. Çamaşır, küllü sudan çıkınca, el arabasıyla küçük ara kapıdan dışarı çıkarılıyor; Clos - Marie'de güzel havada ve bol güneşte, günler geçiriliyordu.

— Anne, bu sefer, ben de yıkıyacağım, çok hoşuma gidiyor! Sonra, sarsıla sarsıla gülererek, kolları dirseklerine kadar sıvalı,

çamaşır tokmağı elinde, Angelique, vücudunu köpük içinde bırakan bu çetin işin verdiği neşe ve sağlıkla, çamaşırını can ve gönülden tokmaktıyordu.

— Kolanımı sertleştiriyor, bana iyi geliyor, anne.

Chevrotte deresi, kırı yandan biçiyor, önce durgun akarken, sonra çok hızlanıyor, çakıllı bir yokuş üzerinde, iri kaynaşmalarla koşuyordu. Piskoposluk bahçesinin duvarı dibinde bırakılmış, bir çeşit bent kapağından çıkıyordu; öte başta, Voincurt konağının köşesine, yuvarlak bir kemerin altında kayboluyor, toprağa dalıyor, iki yüz metre ötede, Basse sokağının bütün boyunca tekrar meydana çıkıyor, Ligneul'e kadar gidiyor, oraya dökülüyordu. Öyle ki, çamaşır gözkulak olmak lâzımdı, çünkü, sonra peşinden koşmak gerekliydi. Elden kaçırılan her parça, kaybolmuş demekti.

— Anne! durun, durun!.. Şu kocaman taşı peşkirlerin üstüne koyayım. Gücü varsa alıp götürsünüz, hırsız kafir!

Taşı oturttu, uğraşmaktan, yorulmaktan hoşnut, dönüp gitti, değirmen arasından başka bir taş daha çekti, getirdi; bir parmağını ze-deliyecek olsa, sallıyor, bir şey değil, diyordu. Bu yıkıntıların altında barınan yoksullar ailesi, gündüzleri yollara dağılır, sadaka toplamaya çıkardı. Arsa, soluk renkli top söğütleriyle, yüksek kavakla-rıyla, hele otlarıyla omuzlara kadar gelen, çok canlı, taşkın ve sırnaşık otlarıyla,

73latif ve serin bir ıssızlık içinde kalıyordu. Büyük ağaçlan ufku kaplıyor bitişik iki bahçeden, ürpertili bir sessizlik geliyordu. Saat üçten sonra katedralin gölgesi, bir sakinlikle, uçsan bir günlük kokusuyla karışık, uzanıyordu.

Angelique, körpe, beyaz kolunun var gücüyle, çamaşırını daha hızlı tokmaktıyordu

— Anne, anne! Bu akşam, öyle yemek yiyeceğim ki!.. Haa! Biliyorsunuz ya. Bana çilekli pasta yapacağımıza söz vermişsiniz.

Fakat o seferki çamaşırda, çalkalama günü, Angeliqve yalnız kaldı. Gabet ananın birdenbire siyatiği tuttuğu için gelmemiştir; Hubertine de başka işlerle uğraşmak için, evde kalmıştı. Genç kız, saman dolu kutusunun içine diz çökmüş, çamaşırları birer birer alıyor, su, bulanıklığı geçip de billur gibi duru hale gelinceye kadar uzun uzun çalkalıyordu. Orada, Hauteceur mihrabının penceresi önünde, hafif bir iskele kurmakla, uğraşan yaşlı bir işçi görerek hayret ettiği için, sabahtan beri, endişeli bir merak duyuyor, hiç telaş etmiyordu. Acaba, kilise penceresini mi onaracaklardı? Tamire de adam akıllı muhtaçtı. Saint Georges betimlemesinin camları eksikti; yüzyıllar boyunca kırılmış daha başka camların yerine, basbayağı camlar konulmuştu. Bununla beraber, bu onarım işi, genç kızı öfkelen diriyordu. Ederin vücudunu delen ermişin ve ejderi, kemeriyle bağlayıp götüren kral kızının noksan yerlerine öyle alışmıştı ki, sanki sakat edilmeleri isteniliyormuş gibi, onlara şimdiden ağlıyordu. Bu kadar eski şeyleri değiştirmek, kutsallığa saldırı demektir. Sonra öğle yemeğinden dönüp gelince, öfkesi geçti. İskelede başka bir işçi vardı; bu işçi gençti, öteki gibi külrengi gömlek giymişti. Angeliqve, bu işçiyi tanımıştı, o idi.

Angeliqve, çok neşeli, sıkılganlık duymadan, kutusunun içindeki samanın üzerine diz çökerek eski yerini aldı. Sonra, çıplak bilekleriyle duru suyun içinde çamaşırını, yine çalkalamaya koyuldu. Genç bir tanrı gibi ince sakalı ve dalgalı saçlarıyla, ay ışığının beyazlığı altında

74

gördüğü kadar beyaz cildiyle, bu uzun boyu, ince, sarışın adam o idi. Mademki o idi, kilise, camına bir zarar gelmezdi: Elini sürse onu güzel leştirirdi. Angeliqve, onu da kendisi gibi bir işçi, herhalde bir cam ressamı olarak sırtında o gömlekle görünce, hiçbir hayal kırıklığı duymamıştı. Tersine, kurduğu olağanüstü servet hülyasına karşı kesin inancı ile, gülümsüyordu. Görünüştten oluşan bir şeydi, bu. Bilmek neye yarardı? Bir sabah, kim olması gerekiyordu, o oluverecekti. Ketadralin çatısından bir altın yağmuru dökülüyordu; erguanların uzaktan gelen uğultuları arasında bir zafer marşı yükseliyordu. Hatta, onun gece gündüz orada bulunmak için hangi yoldangeldiğini bile düşünüyordu. Çevredeki evlerin birinde oturmuyorsa, ancak, Magloire sokağına kadar piskoposluk duvarı boyunca giden Guerdaches sokağından geçebilirdi.

O zaman, bir saat vakit geçti, Angeliqve yüzü neredeyse serin suya degecek kadar eğiliyor, çamaşırını çırpıyordu; fakat eline yeni bir parça aldıkça, başını kaldırıyor, bir göz atıyor, kalbini dolduran heyecan ortasında, bu bakışta, kurnaz bir eda seziliyordu. Beriki iskelenin üzerinde, camın durumunu anlamak için pek meşgul bir tavır almış, ona yangözle bakıyor, Angeliqve, onu kendisine doğru bu şekilde dönmüş görür görmez, sıkılıyordu. Öfke olsun, sevgi olsun, en küçük bir heyecan duyar duymaz, damarlarındaki bütün kanı yüzüne yöneliyordu. Gözleri ateş saçıyordu, halbuki, Angeliqve'in, kendisine dikkatle baktığını sezince öyle utanıyordu ki, küçük bir çocuk oluveriyor, ellerini nereye koyacağını bilemiyor, arakadaşı olan yaşlı adama, kekeliyerek emirler veriyordu. Angeliqve'i, kollarını serinleten bu coşkun suyun içinde, neşelendiren şey, onun da, kendisi "gibi masum, her şeyin cahili, hayatı tatmak için oburca bir ihtirasa sahip olduğunu sezmesi idi. Olanı biteni yüksek sesle söyleme-ye ihtiyacı yoktu, görünmez kulaklar haber getirir, konuşmayan âğız-lar onu söylerdi. Angeliqve başını kaldırıyor, onun da, kendi başını çevirdiğini görüyor, saatler geçiyordu; çok zevkli bir şeydi, bu.

75 Angelique, birdenbire, işçinin, iskeleden atladığını, sonra daha iyi görmek için geriler gibi, otlara basarak arka arka yürüdüğünü, iskeleden uzaklaştığını gördü. Fakat, sırf, kendisine yaklaşmak istediği o kadar açıkça belliydi ki. az daha kahkahayı basacaktı. Her şeyi göze alan bir kimse gibi, ansızın karar verip atlamıştı; işin gülünç ve dokunaklı tarafı, bir kaç adım ötede, arkası ona dönük, kakılıp kalması haddinden fazla şiddetli davranışı verdiği feci sıkılganlık içinde, arkasına dönmeye cesaret edememesiydi. Angelique. bir an, onun, geldiği gibi, arkasına bile dönüp bakmadan, tekrar pencereye doğru gideceğini sandı. Ama, beriki, ümitsizce bir karar verdi, arkasına döndü; Angelique de, tam o sırada başını kaldırıp o kurnaz bakışıyla baktığı için, göz göze geldiler, bakışları birbirine takılıp kaldı. Bu, ikisini de cökütandırdı: ne yapacaklarını şaşırıyorlardı, o sırada, heyecanlı bir olay olmasaydı, işin içinden bir türlü çıkamayacaklardı.

Angelique, üzüntü ile; — Aman! Eyvanlar olsun! diye haykırdı.

Dalgın dalgın sudan çıkarmakta olduğu bir pazen entari, he-yecanı arasında, elinden kurtulmuştu; hızla akan dere, entariyi almış, götürüyordu; bir dakika daha geçerse, Voincourt'ların duvarının köşesinde, Chevrotte'un dalıp gittiği kubbeli kemerin altında gözden kaybolacaktı.

Endişe dolu birkaç saniye geçti, Genç adam, işi anlamış, atıl-mıştı. Fakat, akan su, çakılların üstünde zıplıyor. kafir entari, ondan ıha hızlı koşuyordu. Genç, eğiliyor, entariyi yakaladığını sanıyor. sadece köpüğü avuçluyordu. İki defa. yakalamak üzereyken kaçırdı, Sonunda, coştı, hayatını tehlikeye koyan bir kimsenin cesareti eda-vla suya girdi, entariyi. tam toprak altına dalacağı anda, kurtardı.

O zamana kadar, kurtarma isini, yürek çarpıntılarıyla seyreden Angelique. içinden doğru .bir gülüşün, candan bir gülüşün yükseldiğini hissetti, İşte o kadar hayalini kurduğu o macera, bir göl ke-

76

narındaki o rastlantı, güneşten daha güzel bir gencin, kendisini kurtardığı o müthiş tehlike, işte bu idi. Hatip, muharip Saint Georges, işte bu cam ressamı, kül rengi gömlekle bu genç işçi idi. Onun, bacakları ıslak, sırılsıklam entariyi elinde beceriksizce tutarak, "sudan çekip çıkarmak için yaptığı ısrarlı hareketin gülünçlüğünü anlamış bir halde geri dönüp geldiğini görünce, boğazım gıcıklıyor neşe taşkınlığını durdurmak için, dudaklarını ısırarak zorunda kaldı.

Genç adam, dalmış, onu izliyordu. Gülmemek için kendini tutan Angelique, genç vücudunu baştan başa ürperten bu haliyle, son derece şirin bir çocukluk edası taşıyordu. Su serpintileriyle ıslanmış, kolları akıntı ile buz kesilmiş, ormanların yosunları arasından fişkırarak duru pınarlar gibi, temizlik kokuyordu. Bol güneş ortasında sağlık ve neşe örneği idi. Arkasındaki iş giysisiyle efsanelerde görülen kral kızları gibi fidan boyu, uzun yüzüyle, hem kadın kadıncık, hem de kraliçe idi. Genç adamın, onu sevdiği sanat güzelliği içinde o kadar güzel buluyordu ki entariyi ona nasıl uzatacağını bilemiyordu. Safdil gözükme onu büsbütün kudurtuyordu, çünkü, genç kızın gülmemek için harcadığı çabayı iyice görüyordu. Karar vermek zorunda kaldı, entariyi ona uzattı.

O zaman Angelique, dudaklarını açarsa kahkahayı fırlatacağını anladı. Zavallı çocuk! Hali ona ne kadar dokunuyordu; fakat, dayanılır gibi değildi, Angelique çok mutluydu, gülmek gereksinimi duyuyordu. İçinden nefesini tıkayınca kadar gülmek geliyordu.

Sonunda konuşabileceğini sandı, yalnızca: — Teşekkür ederim, efendim.

Demek istedi. Fakat yine güleceği tutmuştu, güldüğü için kekeledi, sözü yarım kaldı; çok yüksek perdeden gülüyor, Chevrotte deresini billur şırıltısına karışarak öten bir tannan perdeler şelâlesi halinde gülüyordu. Genç adam şaşırды, söyleyecek bir söz, bir kelime bile bulamadı. O çok beyaz yüzü, birdenbire kızarmıştı; utangaç

77çocuk gözleri, kartal gözü gibi ateş saçmıştı. Çekildi, yaşlı işçi ile birlikte gözden kaybolmuştu ki, Angelique, duru suya eğilmiş, o günün parlak, şen aydınlığı altında, yine, üstüne sular sıçratarak çamaşırını çalkamaya koyulmuş, hala gülüyordu.

Ertesi gün, bir gün öncesinden beri yığın halinde durup süzülen çamaşırını, daha saat altıda serdiler. Rastlantı, güçlü bir de rüzgar çıkmış, çamaşırın kurumasına yardım ediyordu. Hatta, parçalar uçmasını diye, dört köşelerinden, taşlarla tutturmak gerekti. Yıkılan çamaşırların hepsi, yeşil otların üstüne bembeyaz, orada serili duruyor, mis gibi bitki kokuyordu; sanki çayırdaki, birdenbire, kar gibi beyaz papatyalar açmıştı,

Angelique, kahvaltıdan sonra, gelip bir göz atınca, çok canı sı--kıldı. Engin soluklarla temizlenmiş gibi görünen, çok .duru, mavi gökte, rüzgar o kadar şiddetleniyordu ki, bütün çamaşırlar uçacak hale geliyordu; bir çarşaf kaçmış, peşkirler gidip, bir söğüdün dallarından, mendiller havalanıyordu. Orada da kimsecikler yoktu! Angelique'in aklı başından gidiyordu. Çarşafı yaymak isteyince, boğuşmak zorunda kaldı. Çarşaf, onu sersemletiyor, bayrak gibi şak-lıyarak vücuduna sarılıyordu.

O zaman, rüzgar ortasında, bir ses işitti.

— Matmazel, size yardım edeyim, ister misiniz? diyordu.

O idi; Angelique, ev kadınlığı kaygısından başka bir şey düşünmeden, derhal haykırdı:

— A, elbette, yardım etsenize!.. Ucundan yakalayın, şurasından! Sıkı tutun!

Sağlam kollarıyla çekiştirdikleri çarşaf, yelken gibi çırpınıyordu. Sonra, onu otların üstüne koydular, dört ucuna daha iri taşlar yerleştirdiler. Şimdi, sımsıkı tutulan çarşaf yere serilmişti. Ama aralarında bu göz kamaştırıcı beyazlıktaki bez olduğu halde iki başına diz çökmüşler, yerlerinden kalkmıyorlardı.

78

Sonunda, Angelique gülümsedi; fakat, bu gülümseme kurnazca değildi, bir teşekkür gülümsemesiydi. Genç, cesaretlendi.

— Benim adım Felicie, dedi.

— Benimki de Angelique.

— Ben cam ressamıyım; şu percereyi onarma işini bana verdiler.

— Ben de, annem ve babamla şurada oturuyorum; işlemeciyim. Sert rüzgar, sözlerini alıp götürüyor, içine gömüldükleri sıcak

güneşin ortasında, onları, diri, saf esintileriyle kamçılıyordu. Bildikleri şeyleri, birbirlerine söylemek zevki için birbirlerine anlatıyorlardı.

— Camı değiştirmeyeceksiniz ya?

— Hayır, hayır. Onarılan yer görülmeyecek bile... Onu, sizin kadar ben de seviyorum.

Gerçekten, severim onu. Renkleri ne kadar tatlı!.. Ben bir tane Saint Georges işledim, ama, o bunun kadar güzel değildi.

. — Oo! Nasıl güzel değil... Eğer, rahip Cornille'in pazar günü giydiği kırmızı kadife üstükteki Saint Georges'sa, ben onu gördüm. Bir harika!

Angelique, sevincinden kızardı, birdenbire ona haykırdı:

— Çarşafın, sol yanındaki kenarına bir taş koyun, rüzgar bir daha uçuracak.

Genç adam atıldı, yeniden uçmağa uğraşan mahpus bir kuşun kanat çırpması gibi geniş geniş çırpınan çarşafı taşla bastırdı. Çarşaf, artık kıvıldamayınca, bu sefer, ikisi de kalktılar.

Angelique, şimdi, ot bürümüş dar patikalardan, çamaşırların arasından yürüyor, her birine bir göz atıyordu; genç adam da oldukça telaşlı, bir önlük veya bir mutfak paçavrası zihniyle oldukça meşgul, onun peşinden geliyordu. Bu, çok doğal gibi görünüyordu. Nitekim,

79genç kız konuşmaya devam etti, günlerini nasıl geçirdiğini, nelerden hoşlandığını anlattı.

— Ben, her şeyin yerli yerinde bulunmasını isterim... Sabahleyin, atelyedeki guguklu saat beni hep altıda uyandırır; ortalık aydınlık olmasa bile giyinirim, çoraplarım şurada durur, sabun beridedir, merak işte. Yoo! Doğuştan böyle değilim, öyle dağınk bir kızdım ki, annem az çıkışmadı bana!.. Sonra, atelyede de iskemle hep aynı yerde, ışığa karşı olmazsa, yapacağım işten hayır gelmez. Bereket versin, solak da değilim, yalnız sağ elimle çalışmak illetim de yoktu, iki elimle de işlerim, Tanrı vergisi iste, herkes yapamaz... Çiçeklere de bayılırımı, ama yanımda bir demet çiçek dursa, müthiş baş ağrılarına yakalanırım. Yalnız menekşe dokunmuyor, hem de şaşılacak şey, menekşenin kokusu rahatsız etmiyor da, ferahlık veriyor. Bir parça rahatsızlık duysam, menekşe kokladım mı, hemen iyi gelir.

Genç adam, hayran hayran, onu dinliyordu, Onun, son derece fü-sunlu, dokunaklı ve sürekli sesinin tatlılığıyla mest oluyordu; bu insan sesinden duygulansa gerekti, çünkü, bazı hecelerin yumuşak perdeleri, gözlerini yaşartıyordu.

Angelique, sözünü keserek:

— Hah! dedi, gömlekler kuruyor, işte.

Sonra, kendisini tanıtmak için safdil ve bilinçsiz bir gereksinme ile gizli yönlerini anlatmaya devam etti.

— Beyaz, her zaman güzeldir, değil mi? Gün oluyor, maviden, kırmızıdan, bütün renklerden bıkiyorum, halbuki beyazda, eksiksiz zevk veren bir şey var, beni hiç bıktırmıyor. Beyazın gözü inciten hiçbir yanı yok, insan, içinde kaybolmak istiyor... Bizim, sarı benekli, beyaz bir kedimiz vardı, beneklerini boyamıştım. Çok güzel olduydu ama, boya tutmadı... Bakın, size bir şey söyleyim!

Annem bilmez, beyaz ipek kırpıntılarını hep biriktiriyorum, bir çekmece dolusu var, bir şey için değil, biriktirmek, arada sırada elimi sürmek için... Bir sır-

80

rım daha var, oo! büyük bir sır, bu! Her sabah, uyandığım zaman, karyolamın yanında birisi vardır, evet, kanatlanmış bir beyazlık.

Genç, hiç kuşku duymadı ona inanmış göründü. Bu yalın ve olağan bir şey değil miydi? Genç bir prenses olsa, sarayının kargaşa-sı içinde, onun kalbini bu kadar çabuk kazanamazdı. Angeliqve'in, bu yeşil otlar üzerindeki beyaz çamaşırlar arasında, neşeli ve öyle şirin bir hali vardı ki, gitgide artan bir kucaklama ile, onun kalbine so-kuloyurdu. Artık olan olmuştu. Gözünde yalnız Angeliqve vardı, hayatının sonuna kadar onun peşinden gidecekti. Genç kız, hala kısa adımlarla hızlı hızlı yürüyor, ara sıra başını çevirip gülümsüyordu; Felicien de, yüreği bu mutlulukla dolup taşarak, ona erişmeye asla ummaksızın, hep Angeliqve'in peşinden gidiyordu.

Fakat bir bora koştı, ince pamuklu bezden yakalıklar ve kolluklar, batist boyun atkıları ve hotozlar gibi küçük parçalar fırtınaya yakalanıp süreklenen bir beyaz kuş sürüsü gibi havalandı, uzağa düştü.

Angeliqve koşmaya başladı.

— Eyvahlâr olsun! Celsenize! Bana yardım etseniz!

İkisi de seğirtmişlerdi. Angeliqve, Chevrotte deresinin kenarında, bir yakalığı ele geçirdi. Felicien de, yüksek ısırganların arasında bulduğu iki hotozu elinde tutuyordu. Kolluklar, birer birer bulundu. Fakat, hızla koşarlarken Angeliqve'in uçuşan etekleri ona üç kez sür-tünmüştü; her sütünmede Felicien'in yüreği hopluyor, yüzü birdenbire kıpkırmızı kesiliyordu. Önü sıra kaçan son bir boyun atkısının yakalamak için atıldığı sırada, Felicien de ona sürtündü. Angeliqve nefes nefese, hareketsiz, ayakta kalmıştı. Bu heyecan, gülüşünü bulandırıyor, artık şaka etmiyor, bu masum ve beceriksiz koca çocukla alay etmiyordu. Nesi vardı da, böyle neşesizleşmişti, bu tatlı heyecanın içinde, böyle ezginlik duyuyordu? Felicien, ona boyun atkısını uzattığı zaman, elleri birbirine dokundu. Ürperdiler, şaşaladılar,

81bakıştılar. Angeliqve hızla geri çekilmişti. Başına gelen bu görülmedik bu durum karşısında ne yapacağını bilemeden birkaç saniye durdu. Sonra, birdenbire telaşla koşmaya başladı, kollan küçük parça çamaşırlarla dolu, geri kalanları da orada bırakarak kaçtı. O zaman, Felicien konuşmak istedi. — Ooh! Lütfen... Rica ederim...

Rüzgar artıyor, nefesini kesiyordu. Sanki bu şiddetli rüzgar onu alıp götürüyormuş gibi, yeis içinde, koşusunu izliyordu. Angeliqve, çarşafarla örtülerin beyazlığı, yandan vuran güneşin solgun sarı ışığı ortasında koşuyor, koşuyordu. Katedralin gölgesi onu kavırıyor gibiydi, genç kız, arkasına bile bakmadan, küçük bahçe kapısından evine girmek üzere idi. Fakat, kapının eşiğinde, ani bir iyilik duyarak, Felicien, kendisini fazla dargın sanmasın diye, hızla döndü. Mahcup, gülümsüyerek, haykırdı:

— Teşekkür ederim! Teşekkür ederim!

Uçuşan çamaşırlarını toplamasına yardım ettiği için mi teşekkür ediyordu? Başka bir şey için mi

teşekkür ediyordu? Angeliqne gözden kaybolmuş, kapı kapanmıştı.

Felicien, kırım ortasında, pürüzsüz gökte yürek ferahlatıcı düzenli soluklarla esen rüzgarın altında, yalnız kaldı. Piskokopluğun kara ağaçları, kabaran bir deniz gibi, uzun hışırtılarla kımıldanıyor, katedralin setleri ve istinat duvarları arasında yüksek bir ses uğulduyordu. Fakat, Felicien, yalnız, bir leykak dalına bir demet çiçek gibi takılı, Angeliqne'e ait küçük bir hotozun hafif hafif şaklamasını işitiyordu.

O günden sonra, Angeliqne ne zaman penceresini açsa, aşağıda, Clos - Mari'de, Felicien'i gördü. Kilise camını bahane ediyor, hep orada vakit geçiriyor, fakat iş, zerre kadar ilerlemiyordu. Bir fundanın arkasına, otların üstüne uzanıp saatlerce kalıyor, yaprakların arasından, pencereyi gözetliyordu. Sabah akşam, karşılıklı gülümsemek çok

82

zevкли bir şeydi. Angeliqne mutlu bundan daha fazla bir şey istemiyordu. Çamaşır ta üç ay sonra bir kere daha yıkanacaktı. Bahçe kapısı o zamana kadar kapalı duracaktı. Fakat, birbirlerini her gün göre göre, üç ay çok çabuk geçirdi! Sonra, gündüzleri, b akşam bakışmak için, geceleri, ertesi sabah bakışmak için yaşamaktan daha büyük mutluluk olur muydu?

Angeliqne daha ilk rastlaştıklarında adetlerini, zevklerini, kalbinin ufak sırlarını, her şeyi söylemişti. Öteki susmuş, adının Felicien olduğunu söylemişti. Angeliqne, başka bir şey bilmiyordu. Belki de, bunun böyle olması, kadının, kendini tamamen vermesi, erkeğin, bilinmeyen içine çekilmesi gerekiyordu. Angeliqne acele etmiyor, hiç bir panik duymuyor, kesin gerçekleşecek olan şeyleri düşünerek gülümsüyordu. Sonra da, onun bilmediği şeyin değeri yoktu, asıl sorun birbirlerini görmeleriydi. Angeliqne, onun hakkında hiç bir şey bilmiyor, öyle ki fikirlerini bakışından anlayacak kadar onu tanıyordu. Gelmişti, Angeliqne onu tanımıştı ve sevişiyorlardı.

O zaman, birbirlerine bu uzaktan sahip oluşun tadını zevkle duydular. Keşfettikleri şeylerle, hep, yeni yeni hayranlıklar duyuyorlardı. Angeliqne'in, iğneden zedelenmiş uzun elleri vardı, Felicien, bu elleri taparcasına sevdi. Angeliqne, onun ince ayaklarını gördü, küçüklüklerinden gurur duydu. Onun her şeyi gururunu okşuyordu, güzel olduğu için ona minnettardı, Felicien'in sakalının saçlarından daha açık kumral olduğunun farkına vardığı akşam, şiddetli bir sevinç duydu; bu sakal, Felicien'in gülüşüne son derece mutluluk veriyordu. Angeliqne, bir sabah eğildiği zaman, Felicien, onun narin boynunda esmer bir leke görmüş, heyecan, içinde, kendinden geçmiş, oradan ayrılmıştı. Kalpleri de birbirlerine açılıyordu, orada da birçok şeyler buldular. Angeliqne'in penceresini açarken yaptığı safdil ve duyarlı hareket, onun, küçük işlemeci kız durumu içinde, bir kraliçe ruhu taşıdığını gösteriyordu. Angeliqne de, Feli-cien'in, otlara ne

83kadar hafif basarak yürüdüğünü görünce, onun iyi yürekliliğini anlıyordu. Birbirlerini. gördükleri bu ilk sıralarda çevrelerinde yeteneklerden ve cazibelerden bir parıltı vardı. Her görüşmelerinin, kendine özgü büyüleyiciliği vardı. Onlara, bu birbirlerini görme bahtiyarlığın asla tüketmeyeceklermiş gibi geliyordu.

Fakat, Felicien, çok geçmeden, bir parça sabırsızlık göstermeye başladı. Artık, bir fundanın dibine uzanıp, saatlerce, mutlak bir mutluluğun verdiği hareketsizlik içinde kalmıyordu. Angeliqne gözüküp

balkon parmaklığına çalışıyordu. Angeliqve, buna bir parça öfkeleniyordu, çünkü, farkına varırlar diye korkuyordu. Hatta, bir gün gerçekten bozuştular. Feliclen şaşırđı kaldı, yüzünde öyle bir rica ifadesi vardı ki, Angeliqve, her zamarki gibi aynı saatte bakona gelip parmaklığına dayanarak onu affetti. Fakat, beklemek Feliclen'e yetmiyordu, tekrar yaklaşmaya başladı. şimdi, artık Clos - Marie'yi heyecanıyla dolduruyor, aynı zamanda, her tarafta birden gözüküyordu. Her ağaç gövdesinin arkasından çıkıyor, her böğürtlen kümesinin tepesinde gözüküyordu. Karaağaçların tepesindeki yabancı güvercinler gibi, meskeni civarda, iki dal arasında olsa gerekti, Chevrotte deresi, bütün zamanın orada geçirmesi için bir bahaneydi, akar suyun üstüne eğiliyor, orada, uçuşan bulutları izlemeye dalmış gibi gözüküydüdü. Angeliqve, bir gün onu, değirmen yıkıntısında yıkık bir sundurmanın çatısı üstünde, ayakta gördü; uçup genç kızın omuzuna konamadığına esefli, böyle birparça yükseldiği için mutlu oldu. Bir gün, onu, kendinden daha yüksekte, katedralin iki penceresi arasında, zakirler dairesinin taraçasında görünce, hafif bir çığlığı tuttu. Anahtarı zangoçta duran bir kapı ile kapalı bu galeriye nasıl ulaşabilmişti? Başka seferler, nasıl oluyordu da onu, kubbe altının istinat duvarlarında ve payandaların tepelerinde, ta gökyüzünde görüyordu? Feliclen, o yüksek yerden, küçük çan kulelerini tepesinde uçuşan kırlangıçlar gibi, ta onun odasının içini görüyordu. Angeliqve, gizlenmeyi hiç aklına getirmemişti. O günden sonra sımsıkı kapandı; kendisini, kuşatılmış,

84

hep iki kişi halinde yaşar hissettikçe, gitgide artan bir endişeye kapılıyordu. Acelesi yoksa, kalbi, büyük yortu günlerinde kilisenin gümbür gümbür çalan büyük çanı gibi, niçin bu kadar hızlı atıyordu?

Arada üç gün geçtiği halde, Angeliqve, Feliclen'in gittikçe artan cüretinden korktuğu için meydana çıkmamıştı. Onu bir daha göremeyeceğine, kendi kendine yemin ediyor, ondan nefret etmeye kendini alıştıırıyordu. Fakat, Feliclen, kendi ateşinden ona da vermişti, yerinde duramıyordu, işlediği üstlüğu elinden bırakmak için türlü bahaneler buluyordu. Nitekim, Gabet ananın yataktan çıkamadığını, derin bir yoksulluk içinde bulunduğunu haber alınca, onu her sabah yoklamaya gitti. Kadıncağız, hemen oracıkta, Orfevres sokağında, üç kapı ileride oturuyordu. Angeliqve, ona, et suyu, şeker getiriyor, tekrar gidiyor, Grand Rue'deki eczanelen ilaçlarını alıyordu. Bir gün, elinde paketlerle, ilaç şişeleriyle eczanelen gelirken, Feliclen'i, hasta yaşlı kadını başi ucunda görünce şaşaladı. Feliclen kıpkırmızı kesildi, beceriksizce sıvıştı. Ertesi gün, Angeliqve, hastanın yanından ayrılacağı sırada, Feliclen yine geldi; genç kız, hoşnutsuzlukla, yerini ona bıraktı. Yoksullarını görmesine engel olmak mı istiyordu, kuzum? Angeliqve, tam da, hiç bir şeyi olmayanları lütfu boğmak için her şeyini verdikten o merhamet nöbetlerinden birine yakalanmıştı. Acı çekenler aklına geldikçe, varlığı, kardeşçe bir acıma içinde eriyordu. Basse sokağında oturan kör ve kötürüm Mascart babanın evine koşuyor, götürdüğu bir tabak çorbayı ona eliyle içiriyordu. Karı koca ikisi de doksanlık birer yaşlı olan Chouteau'ların Magloire sokağında oturdukları mahzene, Hubert'lerin tavan arasından, eski eşya alıp götürmüş, orayı düzeltmişti; daha başkalarına, daha daha başkaları-na, mahalledeki bütün çaresizlere etrafında sürünüp duran şeylerden alıp alıp taşıyor, onlara gizlice bakıyor, bir gün önceden kalmış yemek artığı karşısında şaşırıp yüzlerinin güldüğünü görünce, seviniyordu. Halbuki, bunların hangisine gitse, artık, Feliclen'i tekrar görmek korkusuyla pencere önünde durmaktan sakınan Angeliqve, onu hiç bu

85

kadar fazla görmemişti. Şaşkınlığı artıyor, kendisini çok öfkeli sanıyordu.

Bu maceranın en kötü tarafı şu oldu ki, Angeliqve, biraz sonra, merhametinden bezdi. Bu çocuk, iyilik etmekten duyduğu zevki bozuyordu. Evvelce, onun yoksulları belki başkalarıydı, ama bunlar değildi, çünkü o yoksulları hiç yoklamıyordu; mutlaka kendisini gözetlemiş, o yoksulların kimler olduklarını anlamak, onları, birer birer böyle elinden almak için, peşinden çıkmış olacaktı. Artık, elinde küçük bir yiyecek sepetiyle Chourteau'ların evine ne zaman gelse, masanın üstünde çil paralar vardı. Bir gün bütün hafta biriktirdiği para olan on meteliği, koşa koşa, sürekli tütünsüzlükten dert yanan Mascart babaya götürdüğü zaman, onu, güneş gibi pırıl pırıl yirmi franklık bir sikkeye konmuş gördü. Gaber anayı yoklamaya gittiği bir akşam da, kadın, kasabaya inip bir bank not bozdurmasını ondan rica etti. Angeliqve, kendisinde para yokken Felicien'in rahatça kesesini boşalttığını görüp zayıflığını anladıkça, yüreği ne kadar sızlıyordu! Gerçi yoksulların konduğu bu nimete memnundu; fakat, başka birisi bu kadar fazla verirken, kendisi bu kadar az verdiği için üzüyor, verecek mutluluk bulamıyordu. Beceriksiz çocuk, anlıyamıyor, onu elde ettiğini sanarak bir cömertlik gereksinimine kapılıyor, onun sadakalarını mahvediyordu. Üstelik de Angeliqve, bütün yoksulların evinde, onun methini dinlemek zorunda kalıyordu. Ne iyi, ne akıllı, uslu ne terbiyeli delikanlı idi! Hepsi, varsa yoksa onu anlatıyorlardı, Angeliqve'in sadakalarını sanki küçümser gibi, onun sadakalarını gözleri önüne seriyorlardı. Angeliqve, Felicien'i unutacağına yemin ettiği halde, yoksullara, ona ilişkin sorular soruyordu: Ne bırakmıştı? Ne demişti? Güzeldi de, şefkatliydi, utangaçtı da, değil mi? Acaba kendisinden söze kalkışıyor muydu? A! Elbette, her zaman söz ediyordu! O zaman, Angeliqve, ondan büsbütün nefret ediyordu. Çünkü yüreği fazla sıkılmaya başlıyordu.

Ama, iş böyle sürüp gidemezdi; bir mayıs akşamı, şirin bir ala-

86

cakaranlıkta, felaket patlak verdi. Angeliqve Labballeuse'e, eski değirmenin yıkıntılarında barınan o çok çocuklu yoksul kadına gitmişti. Orada yalnız kadınlar vardı, yüzü kırış kırış bir yaşlı kadın olan Lamballeuse ana ile, yirmi yaşında bir yabancı olan büyük kızı Ti-ennete, kızıl saçları altında, gözleri şimdiden şeytanlık dolu iki küçük kızkardeşi Rose'la Jeanne vardı. Dördü de, kasabanın dışındaki yollarda, hendekler boyunca dileniyorlar, sicimle tutturulmuş şı-pıtıklarının içinde ayaklan yorgunluktan bitkin bir halde, geceleyin dönüyorlardı. O akşam da, Tiennette, kendi papuçlarını, sonunda çakıl taşları arasında bırakmış, topukları kan içinde, yaralı gelmişti. Kapılarının önüne, Clos Marie'nin yüksek otları arasına oturmuş, etlerine batan dikenleri ayıklıyordu; annesiyle iki küçük kardeşi de çevresini sarmışlar sızlanıp duruyorlardı.

O sırda, Angeliqve, onlara her hafta verdiği, ekmeği, önlüğünün altına saklamış, geldi. Küçük bahçe kapısından sıvışmak, koşa koşa eve dönmek niyetinde olduğu için, kapıyı açık bırakmıştı. Fakat, bütün aileyi göz yaşları içinde görünce durdu.

— Ne var kuzum? Ne oldunuz? Lamballeuse ana:

— Ah, matmazelciğim! diye inledi, bakın şu sersem koca kız, kendini ne hale koymuş! Yarın yol yürüyemeyecek, koca gün gürültüye gitti... Ayakkabı gerekli.

Rose'le Jeanne, dağınık saçlarının altında gözleri ıslık ıslık cırtlak seslerle bağırarak daha fazla hıçkırmağa başladılar.

— Ayakkabı gerekli, Ayakkabı gerekli.

Tiennete, sıska kara yüzünü yarı kaldırmıştı, sonra, hiçbir şey söylemeden, uzun bir diken, bir iğne ile kurcaladı, ayağını tekrar kanattı.

Angelique, etkilenmişti, sadakasını verdi.

— Hele şu ekmeği alın, bakalım, dedi.

87

İÇocukların anası:

— Eh! Ekmek, gerekli dedi. Ama, ekmekle yürüyecek değildi elbette. Hem de Bligny panayırına gidecekti, her yıl, kırk metelikten fazla para yaptığı bir panayır... Hey Tanrım, sen bilirsin, durumumuz ne olacak?

Angelique'in, merhametten ne yapacağını bilemediğinden, dili tutuldu. Cebinde yaklaşık beş metelik vardı. Beş metelikle, elden düşme bile kundura alınamazdı. Her seferinde, parasızlığı onun elini ayağını bağlıyordu. O dakikada, onu büsbütün çileden çıkararak şey, gözlerini öte tarafa çevirdiği sırada, birkaç adım ötede, gitgide bastıran akşam karanlığı içinde, Felicien'in ayakta durduğunu görmesi oldu. Konuşulan şeyleri işitmiş olsa gerkti, belki de çoktan beri oradaydı. Her zaman, Angelique'in karşısına böyle çıkıyor, genç. kız onun, nereden, nasıl geldiğini asla anlıyamıyordu. — Kunduraları verecek, diye düşündü.

Gerçekten, Felicien ilerliyordu bile. Morumsu gökte, ilk yıldızlar doğuyordu. Yukarıdan, ılık, engin bir huzur dökülüyor, söğütleri karaltıya gömülen Clos - Marie'ye bir durgunluk çöküyordu. Katedral, batıda, ancak siyah bir çizgiden oluşuyordu. Kesinlike kunduraları verecek.

Angelique, bu düşünceyle, gerçek bir yeis duyuyordu. Demek ki her şeyi o verecekti, kendisi bir kez bile onu alt edemeyecekti! Yüreği çatlıyacak gibi atıyordu, kendisi de zavallıları hoşnut edebildiğini göstermek için, çok zengin olmak istiyordu.

Fakat Lamballeuse'ler, iyi yürekli mösyöyü görmüşlerdi, anaları seğirtmişti; iki küçük kız kardeş, ellerini uzatmışlar, sızlanıyorlardı. Ablaları, kanlı topuklarından ellerini çekmiş, yan gözle bakıyordu. Felicien:

— Beni dinleyin, kadınım, dedi. Grand Rue'ye gidirsiniz, Basse sokağının köşesinde...

Angelique anlamıştı, orada bir kunduracı vardı. Şiddetle, Felicien'in sözünü kesti, öyle heyecanlı idi ki, rastgele sözler kekeliyordu.

— O kadar yola, boşuna eziyet... ne gerek var?... Daha kolayı du-ruken...

Daha kolayı dediği şeyi bulamıyordu. Felicien'den önce sadaka vermek için ne yapsaydı, ne yaratsaydı acaba- Ondan bu derece nefret duyduğunu asla tahmin edemezdi.

Felicien devam etti:

— Benim tarafımdan gittiğinizi söylersiniz. Dersiniz ki...

Angelique bir kere daha onun sözünü kesti, heyecanlı bir davranışla, tekrar:

— Daha kolayı var... Daha kolayı var...

Dedi. Birdenbire Sakinleşti, bir taşa oturdu, kunduralarını bağını çözdü, telaşlı elleriyle onları çıkardı, çoraplarını da çıkardı.

— İşte! Bakın ne kadar kolay! Zahmet etmeye ne gerek var? dedi. .

Lamballeuse ana, adeta yepyeni olan kunduraları kontrol ederek:

— Ah! İyi yürekli matmazelciğim, Tanrı sizden razı olsun! dedi. Ayağına uysun diye yüzlerini keserim... Tiennette, teşekkür etsene, koca sersem!

Tiennette, Rose'la Jeanne'ın göz koydukları çorapları, onları ellerinden çekip almıştı. Ağzını bile açmadı. Fakat, o sırada Angeliqve, ayaklarını çıplak olduğunu ve Felicien'in, onları gördüğünü fark etti. Pek utandı." Kalkarsa, ayaklarını daha iyi göreceğine emin olduğu için, kımıldamaya cesaret edemiyordu. Sonra, telaşlandı, aklı başından gitti, kaçmaya başladı. Ufacık ayakları, otların üstünde, bembeyaz koşuyordu. Gece karanlığı daha koyulaştı, Clos - Marie, çevresindeki ulu ağaçlarla katedralin kara yığını ortasında, bir karaltılar

89denizi haline geliyordu. Zemini örten karanlıklarla bir hizada, yalnız, ufacık beyaz ayakların, güvercinler gibi parlak beyaz ayakların kaçıışından başka bir şey görünmüyordu.

Angeliqve. sudan korktuğu için, ürkmüş, köprü olarak kullanılan kalastan geçmek üzere, Chevrotte deresi boyunca ilerliyordu. Fakat, Felicien, çalılıklardan aşır kestirmeden yürümüştü. O zamana kadar çok çekingen olduğu halde, Angeliqve'in beyaz ayaklarını görünce, ondan daha fazla kızarmıştı bir ateş onu itiyor, daha ilk günden, gençliğinin taşkınlığı içinde, bütün benliğini kavrayan aşkı haykırmak istiyordu. Sonra, Angeliqve, kendisine sürtünerek geçince, Felicien, dudaklarını yakan itirafı, ancak kekeliyerek söyleyebildi.

Angeliqve, heyecan içinde, durmuştu. Bir an dimdik, ona baktı. Öfkesi, beslediğini sandığı kin, siliniyor, tatlı bir heyecan duygusu içinde eriyordu. Felicien ne söylemişti ki, bu kadar heyecana kapılıyordu? Kendisini seviyordu, Angeliqve bunu biliyordu, halbuki, kulağına mırıldanılan o söz, onu şaşkınlık ve korku içinde bırakıyordu.

Felicien cesaretlenmiş, yüreği açık, ortaklaşa merhametle onun yüreğine yaklaşmıştı; tekrar:

— Seni seviyorum, dedi.

Angeliqve, aşktan korktu, tekrar kaçmaya başladı. Bu sefer, Chevrotte deresi onu durdurmadı; Angeliqve, kovalanan dişi geyikler gibi, suya girdi, ufacık ayakları, orada, çakılların arasında, buz gibi suyun ürpertisi altında, koştu. Bahçe kapısı kapandı, ufacık ayaklar gözden kayboldu.

90

VI

Angeliqve, iki gün, vicdan azabıyla kıvrandı. Yalnız kalır kalmaz, sanki bir suç işlemiş gibi, ağlıyordu. Aynı soru, telâş verici bir şüpeyle, hep aklına geliyordu. O delikanlı ile günah mı işlemişti, acaba? Efsanedeki, şeytana uyan kötü kadınlar gibi cehennemlik mi olmuştu? Çok hafif

sesle mırıldanılan o "sizi seviyorum" sözleri, kulaklarında öyle bir çınlıyordu ki, kesinlikle, görünmez âlemin derinliğinde saklı, herhangi bir olağanüstü güçten geliyordu. Fakat, cehalet ve yalnızlık ortasında büyüdüğü için, bilmiyordu, bilmezdi.

O delikanlı ile günah mı işlemişti? Olayları iyice hatırlamaya çalışıyor, masumluğunun kuruntularını tartışıyordu. Günah neydi? Birbirini görmek, konuşmak, sonra, anaya babaya yalan söylemek, günaha girmek için yeter miydi? Bütün kötülük bundan oluşmasa gerekti. Öyleyse, niçin böyle yüreği sıkılıyordu? Eğer suçlu değilse, niçin, yeni bir ruhla çırpınıyor, kendisini başka bir insan hissediyordu? Günah, belki de, yüreğine ezginlik veren o gizli huzursuzlukta büyüyordu. Kalbi, belirtilmemiş şeylerle, daha anlamadan telâşlandığı, gelecekteki sözleri ve hareketlerin karma-karışıklığı ile dolu idi. Yanaklarına bir kan dalgası yayılıyor, o korkunç "sizi seviyorum" sözlerinin çınladığını işitiyor; artık, karşılaştırma yapmıyor olaylardan kuşku duyarak, suçun, maverada, adı olmayan, şekli olmayan şeyde bulunmadan korkarak hıçkırmaya başlıyordu.

Ona en fazla sıkıntı veren, Hurbert'in'e açılmamış olmasıydı. Angelique sorabilse, Hubertine, herhalde ona öyle geliyordu ki, derdini bir kimseye söylese iyileşecekti. Fakat, giz, haddinden fazla büyümüşü. Angelique utancından ölecekti. Hileci oluyor, varlığının derinliğinde fırtınalar estiği halde, o, içi rahatmış gibi haller alıyordu. Dalgın zamanlarında bunun nedenini soracak olsalar, gözlerini hayretle açıyor, hiçbir şey düşünmediği yanıtını veriyordu. Tezgâhının

91 önüne oturmuş, elleri kendiliğinden iğneyi batırıp çıkarıyor, uslu uslu oturduğu halde sabahtan akşama kadar, bir tek düşünceyle tükeniyordu. Seviliyordu, seviliyordu! Ya kendisi, o da seviyor muydu? Cahilliğinin yanıtız bıraktığı bu soru, henüz karanlıktı. Bunu, ser-sergileninceye kadar, kendi kendine tekrar tekrar soruyordu; kelimeler her zamanki anlamlarını yitiriyordu; her şey, onu alıp sürükleyen bir çeşit baş dönmesi içine karışıp gidiyordu. Sonra bir çabayla kendini topluyor, aklı tekrar başına geliyordu. İğne elinde, her zamanki dik-Jcatiyle, bir hülya içinde, yine de nakısını işliyordu. Belki de büyük bir hastalık, için için hazırlanıyordu. Bir akşam, yatağına yatacağı sırada, vücuduna bir ürperti yapıştı; bir daha kalkmıyacağını sandı. Kalbi çatlayacak gibi atıyor, kulaklarına çan uğultuları doluyordu. Seviyor muydu, yoksa ölecek miydi? Hem böyle düşünüyor, hem ipliğine bal mumu sürerken bir yandan da kendisine endişeyle bakan Hubertine'e gülümsüyordu.

Hoş, Angelique, Felicien'i bir daha görmemeye and içmişti. Clos-Marie'nin arsız otlarına artık ayak basmıyor, yoksulları yoklamaya bile gitmiyordu. Karşı karşıya tekrar buluştukları gün müthiş bir şey olmasından korkuyordu. Verdiği kararda, belki de işlemiş olduğu günahdan dolayı kendini cezalandırmak için, bir tövbe düşüncesi de vardı. Onun için, sabahları korktuğu adamı Chevrotte deresi kenarında görmek endişesiyle, pencereden göz atmamaya kendini mahkûm ediyordu. Ama şeytana uyup da bakacak ve onu orada göremeyecek olursa, ertesi güne kadar hüzne gömülüp kalıyordu.

Bir sabah, Hubert, tezgâha bir âyin gömleği germekle uğraşırken, bir çingirak sesi işitip aşağıya indi. Bir müşteri gelmiş olacaktı, herhalde bir sipariş veriyorlardı, çünkü, Hubertine'le Angelique, açık kalan merdiven kapısından, seslerin uğultusunu işitiyorlardı. Sonra, çok şaşkınlık içinde, başlarını kaldırdılar. Ayak sesleri yukarı çıkıyordu, işlemeci, müşteriyi getiriyordu. Bu, hiç âdet olmayan bir şeydi. Genç kız, gelenin Felicien olduğunu görünce donakaldı. Beyaz

elli bir güzel sanatlar işçisi gibi, sade giyinmişti. Madem, Angeliqne ona gitmiyordu, kendisini sevmediğini düşünerek, boşu boşuna beklemeyle ve endişeli bir kararsızlıkla dolu günlerden sonra, kendisi ona geliyordu.

Hubert, sorunu anlattı.

— Bak yavrum, bu iş, sana göre iş. Bu mösyö bize, yapılmadık bir iş sipariş etmeye gelmiş. Doğrusu bu ya, rahat rahat konuşalım diye, buraya kabul etmeyi daha uygun gördüm... Resminizi kızıma göstermeniz gerek, mösyö.

Ne o, ne de Hubertine, zerre kadar kuşkuya kapılmıyorlardı. Yalnız, resmi görmek için, merakla yaklaştılar. Fakat, Felicien'in de, Angeliqne gibi, heyecandan nefesi kesiliyordu. Resmi açarken elleri titriyordu; sesinin titrekliliğini belli etmemek için, ağır ağır konuşmak zorunda kaldı

— Monsenyör için bir piskopos serpuşu, dedi... Kendisine, bu serpuşu hediye etmek isteyen, kasabadaki bazı hanımlar, parçaların resmini yapmayı, nakış işine de yardım etmeyi bana bıraktılar. Ben, cam üzerine resim yapan bir işçiyim, ama, eski sanatla da çok uğraşırım... Görüyorsunuz ya, gotik bir piskopos serpuşundan desen çıkardım, o kadar...

Angeliqne, onun, önüne koyduğu büyük kâğıt yaprağına doğru eğilmiş, hafif bir sesle haykırmıştı:

— Aa! Sainte-Agnes!

Gerçek, bu, on üç yaşındaki din şehidi kızdı, vücudu yalnız saçlarıyla örtülü, çıplak bakireydi; o saçların dışında, yalnız ufacık ayaklarıyla ufacık elleri gözükiyordu, katedralin kapılarından birinde görüldüğü durumdaydı, hele, içeride, vaktiyle boyalı iken, şimdi kızıl sarı bir renge bürünen, seneler geçtikçe altın sarısı bir renk alan, eski tahta heykele benziyordu. Serpuşun bütün ön tarafını kaplıyordu, ayakta, iki melek tarafından tutulup göğe çekilir durumdaydı; Ayaklarının altında, gayet 'uzak, gayet zarif bir manzara uzanıyordu. Ser-

93pusun kıvrıntılarında ve kenarlarında, güzel stilli, mızrak biçimi süsler vardı.

Felicien devam etti:

— Sipariş sahibi hanımlar, bu hediyeyi, Miracle âyini için veriyorlar, ben de tabii, Sainte Anges'i seçmeyi uygun buldum.

Hubert:

— Çok güzel düşünmüşsünüz, diye onun sözünü kesti. Hubertine de:

— Monsenyörün pek hoşuna gidecek, dedi.

Her yıl, 28 temmuzda yapılan Miracle âyini, Beaumont'u vebadan kurtarması için Tanrının kendisine ve nesline verdiği mucizeli şifa gücüne şükran borcu olmak üzere V. Jean d'Hautecoeur'den kalma idi. Efsane, Hautecoeur'lerin, bu kudreti çok saygı gösterdikleri Saint Agnes'e borçlu olduklarını anlatıyordu; her yıl, aynı tarihte, ermiş kızın eski heykelini kiliseden çıkarıp, hâlâ, bütün hastalıkları şehirden uzaklaştırdığı inancıyla şehrin sokaklarında törenle dolaştırmak, çok eski bir gelenek olarak, ondan ileri geliyordu.

Gözleri resme takılıp kalan Angeliqve, sonunda

— Miracle âyini için diye mınıldandı, ama, âyine yirmi günkaldı .kesinlikle yetiştiremeyiz. Hubert'ler, başlarını salladılar. Gerçek, böyle bir iş sonsuz özen isterdi. Bununla beraber, Hubertine genç kıza döndü.

— Ben sana yardım edebilirim, dedi. Süslerini ben yaparım, sen, yalnız yüzü işlersin.

Angeliqve, heyecan içinde, hâlâ ermiş kız resmine bakıyordu. Hayır, hayır! Reddediyordu, yumuşak davranıp kabul etmek istemiyordu. Suç ortaklığı etmek çok kötü bir şey olacaktı; öyle ya, Felicien kesinlikle yalan söylüyordu, Angeliqve, onun yoksul olmadığını, bu iş giysisi altında gizlendiğini seziyordu; bu yapmacık sadelik, kendisine kadar ulaşmak için uydurulan bütün bu masal, onu kuşkulandı-

94 1

diriyor, fakat, kız, hülyasının baştan başa gerçekleştiğine mutlak bir inançla, onun kralzade bir prens olması gerektiğini anlıyor, ona başka bir yüz veriyor, için için seviniyor, mutlu oluyordu.

Hafif sesle, yine:

— Hayır, dedi, yetiştiremeyiz.

Sonra, gözlerini kaldırmadan kendi kendine konuşur gibi ekledi;

— Ermiş kız için, ne pase kullanabiliriz, ne de gipür (1) yakışık alır... Elvan sırma işleme gerekir.

Felicien:

— Zaten, dedi, ben de böyle bir işleme düşünüyorum, matmazelin, bir işlemenin yitik gizini bulduğunu biliyorum... Camegahta, böyle bir işlemeden, güzel bir parça hâlâ duruyor.

Hubert coştı:

— Evet, evet, on beşinci asırdan kalmadır, büyük ninelerimden biri işlemiş, dedi.... Elvan sırma, hey gidi hey, ondan daha güzel nakış bulunamazdı, mösyö. Ama, çok dikkat istiyordu, çok zaman alıyordu, sonra da, gerçekten sanatçı işçiler gerekliydi. İki yüz yıl var ki, bu iş artık yapılmaz olmuştur... Kızım yapamam deyince, vazgeçmelisiniz; çünkü, bugün bu iş yalnız onun elinden gelir, bu nakısa yetecek göz ve el ustalığı olan başka kimse tanımıyorum.

Elvan sırma sözü edilmeye başlıyalı beri, Hubertine, saygılı bir tavır almıştı. İnançla ekledi:

— Yirmi günde, gerçekten olanaksız... Bu iş için, bir peri kızı kadar sabırlı olmak gerek.

Fakat, Angeliqve, ermiş kız resmine dikkatle baka baka bir şey keşfetmiş, yüreği sevinçle dolmuştu. Agnes, kendisine benziyordu, antika heykelin resmini yaparken, Felicien, herhalde onu düşünmüştü; Angeliqve, Felicien'in, böyle her zaman aklında olduğunu, onun, her tarafta kendisini gördüğünü düşündükçe, onu uzaklaştırmak isteği gevşiyordu. Sonunda, başını kaldırdı, Felicien'in, gözleri çok

ateşli

95bir yalvarma ifadesiyle dolu, karşısında titrediğini görünce, dayanamadı. Yalnız, her şeyin cahili oldukları halde bile, kızlara has olan o bilgi ile, o kurnazlıkla davrandı, razı olmuş görünmek istemedi. Resmi geri vererek tekrar:

— Olanaksız, dedi. Hiç kimse için yapamam.

Felicien, kaygılanır gibi oldu. Reddedilen kendisiydi, bunu anlar gibi oluyordu. Çekilip gideceği sırada, tekrar Hubertine'e döndü.

— Para, istediğiniz kadar verirdim... dedi. Siparişi veren hanımlar, iki bin franga kadar verecekler...

Karı koca, gerçi paraya düşkün insanlar değillerdi, fakat genede bu büyük rakam, onları heyecanlandırdı. Hubert, karısının yüzüne bakmıştı. Bu kadar bir siparişi elden kaçırmak, ne can sıkıcı bir şeydi!

Angelique, tatlı sesiyle:

— İki bin frank, diye tekrarladı, ikibin franksa, mösyö... Paraya hiç değer vermediği halde, bir tebessümü, dudaklarının

kenarını belli belirsiz kırıştıran, muzip bir tebessümü güç tutuyor, Felicien'i görmek zevkine yenilmiş görünmemekle, kendisi hakkında ona yanlış bir fikir vermekle neşeleniyordu.

— Ooo! iki bin franksa, mösyö, kabul ediyorum... Hiç kimse için yapamam, ama mademki fazla para vermeye razı oluyorlar...Gerekirse gecelen de çalışırım.

Bunun üzerine, Hubert'le Hubertine, kızın çok fazla yorulmasından korkarak, bu kezde kendileri reddetmek istediler.

— Hayır, hayır, insanın ayağına kadar gelen para tepilmez... Bana güvenebilirsiniz. Serpuş, ayinden bir gün önce hazır olacak.

Felicien, yüreği üzüntü içinde, orada daha fazla kalmak için, yeni açıklama yapmak cesaretini bulamadan, resmi bıraktı, çekildi. Ange-lique, kendisini kesinlikle sevmiyordu; onu tanımıyor gibi yapmış,

96

yalnız parası işe yarayan, sıradan müşteri gibi davranmıştı. Önce öfkelenmişti, onu bayağı ruhlukla suçladı. Daha iyi ya! Artık bitmişti, onu hiç düşünmeyecekti. Sonra, hâlâ düşündüğü için, sonunda uygun gördü; çalışarak yaşamıyor muydu, ekmeğini kazanmasın mıydı? iki gün sonra, çok üzülmeğe, Angelique'i göremediği için rahatsız olmaya, yine etrafında dolaşmaya başladı. Angelique onu sevmiyorsa bile, yalnız parayı seviyorsa bile, kendisi, onu, her gün biraz daha sevdiğini düşünmeye başlamıştı; yirmi yaşındayken, gönlünü rasgele güzel bulduğu kimse, yalnız sevmek için, nedensiz nasıl sevilirse, öyle seviyordu. Bir akşam onu görmüştü, artık olan olmuştu; artık, varsa yoksa Angelique'ti, başkası değildi; öylece, olduğu gibi, kötü olsun iyi olsun, çirkin olsun güzel olsun, yoksul olsun, zengin olsun, eğer o kıza sahip olmazsa ölecekti. Üçüncü gün, o dereceyi buldu ki,

unutmaya and içmiş olmasına karşın, yine Hubert'lerin evine uğradı.

Aşağıda, kapıyı çalınca, onu yine Hubert karşıladı, verdiği açıklamanın karşısında, onu tekrar yukarı almak zorunda kaldı.

— Kızım, dedi, mösyö sana, benim anlayamadığım bazı şeyler açıklamak istiyor.

O zaman, Felicien, bir şeyler geveledi.

— Eğer matmazel rahatsız olmazsa, işi görmek istiyorum... O dediğim hanımlar, nakış işini benim izlememi söylediler...-Ama, eğer rahatsızlık veriyorsam...

Angelique, onun geldiğini görünce, kalbinin, ta boğazına kadar nefesini tıkiyacak derecede şiddetle çarptığını hissetmişti. Fakat, gayret etti, çarpıntısını durdurdu; hatta, yanakları kızarmadı bile; çok sakın, kayıtsız bir edayla yanıt verdi:

— Yoo! Hiç rahatsız olmam mösyö. Başkaları varken de çalışırım... Resim sizin, nasıl işlendiğini görmeniz doğaldır.

Felicien şaşalamıştı, eğer bu müşteriye, gülümseyen Huberti-ne'in daveti olmasa, oturmaya cesaret edemeyecekti. Angelique, tezgahının üstüne eğilmiş, hemen işe koyulmuştu; serpuşun kıvrık kı-

97sımlarına dantela şeklinde gotik süsler işliyordu. Hubert de, iki günden beri kurumakta olan, işlemesi tamam, tutkallı bir bayrağı, çözmek için duvardan indirmişti. Sonra, hepsi sustular; iki işlemeci kadınla işlemeci erkek sanki yanlarında kimse yokmuş gibi, çalışıyorlardı.

Delikanlı, bu derin sessizliğin ortasında, bir parça Sakinleşti Saat üçü çalışıyordu, katedralin gölgesi uzamaya başladı, ardına kadar açık duran pencereden, hafif bir gün ışığı giriyordu. Dev binanın duvarı dibindeki, yeşilliklere gömülü serin evde, öğle vakti olur olmaz başlayan akşam alacakaranlığı idi bu. Taş döşemeler üzerinde hafif bir ayakkabı gürültüsü işitiliyordu; bu, günah çıkartmaya götürülen, mektepli küçük kızların ayak sesleriydi. Atölyede, eski aletler, eski duvarlar, orada, hiç değişmeden duran ne varsa, yüzyılların uykusuna yatmış gibiydi; bunlardan büyük bir serinlik ve sessizlik de duyuluyordu. İşlemeci kadınların, narin profilleriyle, sırmanın kızıl yönü içine gömülerek üzerine eğildikleri tezgaha, yönü ve saf, dört köşe, büyük bir beyaz ışık vuruyordu.

Felicien, oraya gelişinin nedenini söylemek gereğini duyarak, sıkılganlıkla, söze başladı:

—Matmazel, size şunu söylemek istiyorum... demek istiyorum ki, saçlar için, sırma, ipekten daha iyi gider sanırım

Angelique, başını kaldırmıştı. İçi gülen gözleri, Felicien'in, eğer verecek başka öğüdü yoksa, rahatsız olmasına gerek olmadığını açıkça anlatıyordu. Tekrar tezgaha eğildi, hafifçe alaylı bir sesle yanıt verdi.

— Elbette, efendim.

Felicien pek aptallaştı, Angelique'in tam da saçları işlemekle uğraştığını, ancak o zaman fark etti. Kendi yaptığı resim, genç kızın önünde duruyordu, fakat, sulu boya renkler sürülmüş, yaldızla belirtilmiş, bir dua kitabı içinde solan eski bir minyatür gibi şirinleş -misti. Angelique, pertavsızla

riyetle, bu resim kopye ediyordu. Kenarına sağlam bir bez dikili, iyice gerilmiş beyaz atlas üzerine, kabaca çizgilerle resmi çizdikten sonra, atlası, soldan sağa atılan, iki başta durdurulmuş hepsi birbirine ulaşan, uçları açıkta, sırmalarla örtmüştü. Sonra, bu sırma telleri, mekik ipliği gibi kullanıyor, iğnesinin ucuyla iterek altındaki resmi buluyor, bu resmin üzerinde yürüyor, sırmaları ipekle tutturuyor, örnekteki renklere uyduruyordu. Gölgeli kısımlarda, ipek, sırmayı örtüyordu; yarı renklerde, ipek gitgide seyreliyordu; ışıklar, açıkta bırakılan, yalnız sırmadan yapılmıştı. Bu, elvan sırma işi idi, iğne, sırma zemini ipekle renklendiriyor, alttan, bir nurla, mistik bir aydınlıkla ısıtılmış gibi erimiş renklerden bir tablo yaratıyordu.

Kasnak ipini, parmakları üzerinde çözerek bayrağı sökmeye baş-lıyan Hubert, birdenbire:

— Ey, kuzum! dedi, eskiden işlemeci kadının eseri, elvan sırma işi imiş... Yönetmelikte de yazılı olduğu gibi "üçte yarım yüksekliğinde, elvan sırma ile, bir tek resim" yapması gerekmiş... Sen olsan sınavı kazanırdın, Angeliqne.

Sessizlik tekrar başladı. Angeliqne, saçlar için, kaideye aykırı daranıp tıpkı Felicien gibi düşünmüştü. Hiç ipek kullanmayacak, sırmanın üstüne sırma işliyecekti; sönükleşen korun koyu kırmızı renginden, sonbaharda ormanların büründüğü soluk altın sarısına kadar başka başka renklerde, on sap sırmayı birden kullanıyordu. Agnes böylece, tepeden tırnağa, sırma saçlarla örtünüyordu. Sırma saç yığını, enseden başlayıp; belini, kalın bir örtü ile kaplıyor, omuzlardan aşarak, önden, iki dalga halinde taşıyor, çenenin altında bir-leşip ayaklara kadar dökülüyordu. Oldukça iri bükümlü, saf bir çıplaklığın sinmiş, ılık canlı bir kaftan, mucizeli bir saç yığını, efsanevi bir yeledi.

O gün Felicien, yalnız, Angeliqne'in bükümleri kıvrıldıkları yönde işleyişini izleyebildi; onun iğnesi altında, saçların çoğalışını ve parıldayışını izlemekle doyamıyordu. Saçların gürlüğü, hep bir-

99den, büyük bir ürperti ile dökülüp akışları, onu heyecanlandırıyor. Pul dikmekle uğraşan Hubertine, pullardan herbirinin ipliğini, kıvrırcık bir düğümle gizliyor, arada iyi dikilmeyen bir pulu kırıntı sepetine atacağı zaman, dönüyor, onu, sakın bakışıyla kucaklıyordu. Hubert, padavraları çekmiş, bayrağı tezgah tahtalarından çıkarmış, özenle katılıyordu. Sessizlik yüzünden sıkıntısı artan Felicien, söylemeye niyetlendiği fikirlerden hiçbirini hatırlıyamadığına göre-, çekilip gitmesinin olacağını düşündü.

Ayağa kalktı:

— Tekrar gelirim, dedi.. Başın çok güzel şeklini o kadar kötü kopye ettim ki, belki de açıklama yapmama gereksinim duyacaksınız.

Angeliqne, iri, kara gözlerini, sakın sakın, onun gözlerine dikti.

— Hayır, hayır... Ama, yine gelin, eğer, resmin işlemesini merak ediyorsanız, yine gelin, efendim.

Felicien, uğramasına izin verildiği için mutlu gördüğü soğuk davranıştan üzgün çekip gitti. Angeliqne, kendisini sevmiyordu, asla sevmeyecekti, belli idi. Öyleyse, neye yarardı? Bununla beraber, ertesi

gün, daha ertesi günler, Orfevres sokağındaki serin eve yine geldi. Orada geçirmedığı saatler sıkıcıydı yaptığı gönül savaşıyla yıkılıyordu, kararsızlıklarla azap içindeydi. Felicien, ancak, işlemeci kızın yanında bulunduğu zaman sakinleşiyor, hatta onun hoşuna gitmemeye razı oluyor, yeter ki Angeliqve orada bulunsun, her şeyin tesellisini buluyordu. Her sabah geliyor, işe ilişkin konuşuyor, varlığı sanki elzemmiş gibi, tezgahın başında oturuyordu; Angeliqve'in, saçların kumral ışığına gömülü, hareketsiz, narin profiline tekrar kavuşmak, iğnelere takılı, uzun sırmalar arasında kımıldayan kıvrak ufak ellerinin çevik hareketlerini izlemek, onu büyülüyordu. Ange-liqve çok sade bir kızdı, şimdi ona arkadaş muamelesi ediyordu. Bununla beraber, Felicien, aralarında hep onun söylemediği, kendi kalbini de heyecanla dolduran bir şeyler bulunduğunu hissediyordu.

. 100

Angeliqve, bazen, o alaylı edasıyla başını kaldırıyor, sabırsız, sorgu dolu gözlerle bakıyordu. Sonra, Felicien'in şaşaladığını görünce, tekrar, çok soğuk bir tavır takınıyordu.

Fakat, Felicien, kızı heyecanlandırarak bir yöntem bulmuş, aşırı derecede kullanıyordu. Bu yöntem ona, sanatından, katedrallerin hazineleri arasında da korunan da kitaplarda resimleri bulunan, kendi gözleriyle gördüğü eski işleme eserlerinden sözetmesiydi. Muhteşem kaftanlar vardı, kanatları açık iri kartallarla süslü, kırmızı ipekten Charlemagne kaftanı, üzerinde, bütün bir ermişler kalabalığı bulunan Sion kaftanı vardı; bilinen en güzel parça diye tanınmış bir diyakos harmaniyesi vardı ki; şahane harmaniye deniliyordu, üzerinde, hazreti İsanın yerde ve gökteki şan ve şerefi, İsa tecellisi, mahşer günü betimlemelerde vardı; bu ta betimlemelerde gösterilen kalabalık kişiler, rengarenk ipeklere, altın ve gümüş kılaptanlara işlenmişti; bir de Yesa ağacı vardı ki, on besici yüzyıla ait renkli bir kilise camından çıkartılmış sanılan, atlas üzerine ipek ve sırma işlemeydi; altta hazreti İbrahim, Davut, Süleyman, hazreti Meryem, sonra en tepede İsa görülüyordu; enfes üstlükler vardı, bir tanesi, sırma zemin üzerine kırmızı ipek püskürmelerle, kanlar içindeki İsa'yı çarmıhta gösteriyordu, ayaklarının dibinde Saint Jean, Meryeme destek olmuştu; sonra, Na-intre üstlüğü vardı, Meryem heybetle oturmuş, ayakkabıları ayağında, çocuk İsa'yı dizleri üstünde tutuyordu. Çok eskilikleriyle saygı uyandıran zenginliklerine karşın iman ve sadelik dolu, bugün artık kaybolmuş, kutsal sandıkların günlük kokusu sinmiş, solan sırmalarının mistik ışığını konmuş daha başka güzellikleri birer birer sayıyordu.

Angeliqve, içini çekiyor:

— Ah! diyordu, bitti artık, bu güzel şeyler şimdi yok. Tonları bile bulmak olanaksız.

Felicien, ona, eski zamanın kadın erkek büyük işlemecilerini, isimleri devirlerden beri işitilegelen Simonne de Gaules'ün, Colin

101Jolye'nin hikayelerini anlattıkça, gözleri pırıldıyor, elindeki işi bırakıyordu. Sonra, tekrar iğnesini sokup çıkarıyor, dinlediği şeylere yüzü değişiyor, yüzünde sanatçı ihtirasının ateşini koruyordu.

Angeliqve, bu çok heyecanlı, çok saf haliyle, sırmaların ve ipeklerin pırıltısı içinde saf bir ateşle yandıkça, bütün ruhunu verdiği ufacık benekler üzerinde, derin bir dikkatle, inceden inceye çalıştıkça, ona, asla görmediği kadar güzel görünüyordu. Susuyordu, ta ki, An-geliqve, sessizlikten uyanıp, onu içine fırlattığı yangının farkına varıncaya kadar genç kızı izliyordu. Angeliqve, bozguna uğramış gibi utanıyor, sesinde bir öfke ifadesiyle, eski kayıtsız sessizliğini sürdürüyordu.

— Buyrun bakalım! İpeklerim yine karıştı, işte!.. Anne, kımıl-damasamza!

Hiç de kımıldamamış olan Hubertine, sakın sakın gülümsüyordu. Önce, delikanlının sık sık gelip gitmesinden endişelenmiş, bir akşam, yatarken, Hubert'e bundan sözetmişti. Fakat, bu çocuğu beğenmiyor değillerdi, çok dürüst davranıyordu; Angelique'e mutluluk getirmesi olası olan görüşmelere niçin engel olsunlardı? Ondan dolayı, Hubertine, işi olurlu bırakıyor, o akıllı uslu haliyle, göz-kulak oluyordu. Zaten, kendisine de birkaç haftadan beri, kocasının boşuna sevgileriyle, yüreği kabarmış haldeydi. Çocuklarını kaybettikleri ayda idiler; her yıl, bu tarihte, onlar aynı kaygıları, aynı istekleri duyarlardır; Hubert, onun ayaklan dibinde, titriyerek, sonunda affedildiğini görmek ateşiyle yanarken, Hubertine, sevgi ve kaygı dolu, bütün kalbini verir, kaderi yenmekten ümidini keserdi. Bundan hiç sö-zetmezler, herkesin yanında, sevgilerini belli etmezler; fakat bu artan sevgileri,yatak odalarının sessizliğinden anlaşılır, en küçük hareketleriyle, göz göze geldikleri zaman bakışlarının bir saniye birbirine takılıp kal ısıyla kendini belli ederdi.

Bir hafta geçti, serpuşun nakış işi ilerliyordu. Her günkü görüşmeler, büyük ve zevkli bir hal almıştı.

102

— Alın çok açık olacak, değil mi? Kirpikten hiç eser gö-rünmeyecek.

— Evet, çok açık, o devirden kalma minyatürdeki gibi, hiç gölge bulunmayacak.

— Bana beyaz ipeği verin.

— Durun, incelteyim.

Felicien ona yardım ediyordu, ortaklaşa yapılan bu iş, ikisine de sessizlik veriyor, onları her günkü gerçeğe eriştiriyordu. Bir tek aşk sözü konuşulmadan, hatta, parmakları, istekli bir sürtünüşle birbirine yaklaşmadan aralarındaki bağ her an daha fazla sıkılaşıyordu.

— Baba, ne yapıyorsun kuzum? Hiç sesin çıkmıyor. Angelique, arkasına dönüyor, işlemeciyi, ellerine bir şişe.sırma

geçirmekle uğraşırken, gözleri, muhabbetle, karısına takılıp kalmış görüyordu.

— Annene sırma veriyorum.

Getirdiği şişten, Hubertine'in sessiz teşekküründen, Hubert'in onun çevresindeki sürekli çırpımından, ılık ve okşayıcı bir soluk yükseliyor, tekrar tezgaha doğru eğilen Angelique'le Felicien'i kuşatıyordu. Atelye bile, o eski zaman odası bile, köhne aletleriyle, geçmiş devirlerden kalma sessizliğiyle, onlara ortak oluyordu. Bu yer sokağa ne kadar uzak görünüyordu; rüyanın ta derinliklerine, içinde hüküm sürdüğü bütün zevklerin kolayca gerçekleştiği iyi ruhlar diyarına gerilemiş gibi idi.

Serpuş, beş gün sonra teslim edilecekti; Angelique, işi bitirdiğine, hatta yirmi dört saat vakit kazandığına emin, rahat bir nefes aldı, Felicien'i dirsekleri sehpayaya dayalı, kendisine bu kadar yakın görerek şaştı. Demek, arkadaş olmuşlardı, öyle mi? Artık, Felicien'-de hissettiği yenilgiye karşı sakınmıyor, onun gizli tuttuğu, kendinin sezdiği bütün şeyleri, kurnazca bir gülüşle karşılamıyordu. Endişeli bekleyişi ortasında, onu uyuşturmuş olan neydi, acaba? Sonra, o soru

103her akşam, yatağına girerken kendi kendine sorduğu o soru, yine aklına geldi: Felicien'i seviyor muydu? Büyük karyolasının içinde, saatlerce, kelimeleri zihninde evirip çevirmiş, kavrayamadığı anlamlar aramıştı. O akşam, birdenbire kalbiden bir ezginlik duydu, sesini kimse işitmesin diye başı yastığa gömülü, hüngür hüngür ağladı. Seviyordu, seviyordu, ölesiye seviyordu. Niçin? Nasıl? Hiç bilmiyordu, asla hiç bilmiyecekti fakat onu seviyordu, bütün varlığı bunu haykırıyordu. Gerçek aydınlanmıştı, aşk, güneş ışığı gibi parıl-dıyordu. Olanağı olmayan bir şaşkınlık ve bir mutluluk dolu, Hubertine'e açılmadığına tekrar esef ederek, uzun uzun ağladı. Sırrı onu boğacaktı, büyük bir yemin etti, Felicien'in karşısında, tekrar buz gibi donuk duracak, sevgisini ona göstermektense her acıya katlanacaktı. Onu sevmek, sevdiğini söylemeden sevmek: cezası bu olacaktı, suçun kefaretilerini bu sınavla ödeyecekti. Bundan, zevkli bir acı duyuyordu, efsanedeki din şehitlerini aklına getiriyordu, böyle çile çekmekle, onları kızkardeşi oluyormuş, koruyucusu Agnes, kendisine, masum ve tatlı bakışlarla bakıyormuş, gibi geliyordu.

Angelique, ertesi gün, serpuşu bitirdi. Ufacık ellerle ufacık ayakları, olağanüstü sırma saçlardan dışarıda kalan bu biricik çıplak kısımları, bakire için kullandığı saçlardan daha ince, katı açılmış ipeklerle işlemişti. İpeklerden cildin altında, sırmanın, damarlardaki kan gibi gözüktüğü, zambak yüzü tamamlamakla uğraşıyordu, bu güneş yüzü mavi ovanın ufkunda, iki meleğin kanatlarıyla yükseliyordu. Felicien, içeri girince, hayran bir nida kopardı: — Oo! Size benziyor!

Bu, elinde olmayan bir itiraftı, resme koyduğu o benzerliğin itirafıydı. Bunu kendisi de anladı, kıpkırmızı kesildi. Hubert, yaklaşmıştı.

— Gerçekten, kız, dedi senin güzel gözlerinin tıpkısı. Hubertine, bunun çoktan beri farkına vardığı için, gülümsemekle yetiniyordu; Angeliquen'in eski huysuzluk günlerindeki sesiyle ver-

104

diği yanıtı işitince üzüldü.

— Güzel gözlerimmiş, benimle alay edin bakalım!... Ben çirkinim, kendimi bilirim ben.

Sonra kalktı, silkindi, para gözlü ve soğuk kız yapmacığını çok ileri götürerek:

— Eey! Bitti ha!., dedik, artık bıktımdı, omuzlarımdan yaman bir yük eksildi!... Bilmiş olun, aynı paraya, bir daha böyle işe girişmem.

Felicien, şaşakalmış, onu dinliyordu. Buyurun bakalım! Yine para sözü ediyordu! Bir aralık onu ne kadar akıllı uslu, sanatına ne kadar düşkün görmüştü! Onu yalnız, kazanç düşünür, işi bitirdiğine ve kendisini bir daha görmeyeceğine memnun olacak derecede kayıtsız bir kız halinde gördüğüne göre, acaba aldanmış mıydı? birkaç gündür umutsuzluğa düşüyor, oraya gelebilmek için nasıl bir bahane bulacağını boşu boşuna araştırıyordu. Halbuki, Angelique kendisini sevmiyordu, asla sevmiyecekti! Kalbi öyle bir acı ile burkuldu ki, gözleri bulandı.

— Matmazel, serpuşu siz dikmiyecek misiniz?

— Hayır, annem o işi daha iyi yapar... Bu işe bir daha elimi sürmeyeceğime çok seviniyorum.

— Yaptığınız işi sevmiyor musunuz, yoksa?

— Ben!.. Ben, hiçbir şeyi sevmem.

Hubertine, sertlenerek onu susturmak zorunda kaldı. Feliciens'e, bu sinirli çocuğun kusuruna bakmamasını, ertesi gün, serpuşun kedisine verileceğini söyledi. Bu, kalk git demektir. Fakat o gitmiyor, sanki cennetten kovulmuş gibi, gölgelerle ve huzurla dolu bir köhne atelyeye bakıyordu. Orada, ne kadar tatlı saatler hayal etmişti. Kalbinin koparıldığını, ne kadar acı ile hissediyordu! Asıl azap duyduğu şey, derdini dökmemesiydi o korkunç kararsızlıktan kurtulamaması idi. Sonunda çekilip gitmek zorunda kaldı.

105Kapı örtülür örtülmez, Hubert sordu:

— Nen var yavrum? Hasta mısın?

— Hayır, canım; bu çocuk canımı sıkıyordu. Onu bir daha görmek istemiyorum.

O zaman, Hubertine kestirip attı:

— Tamam bir daha göreceksin Yalnız, terbiyeli davranmamak için bu bir neden değildir.

Angelique, bir bahane bulup, kendisini yukarıya, odasına attı. .Orada hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ah! Ne kadar mutluydu, hem de ne kadar sıkıntı çekiyordu! Zavallı sevgili çocuk, kim bilir ne kadar üzgün gitmişti! Ama, Angelique, ermiş kadınlara karşı yemin etmişti, onu ölesiye sevecekti, fakat, Felicien, sevdiğini asla bilmeyecekti.

Aynı günün akşamı, sofradan kalkar kalkmaz, Angelique, fazla keyifsizlik duyduğundan şikayet ederek odasına çıktı. Öğleden önce bitmişti çektiği heyecanlar, nefsiyle yaptığı savaşlar onu bitirmişti. Hemen yattı, yok olmak, kaybolmak ihtiyacıyla, sıkıntı içinde, başını yorganın altına soktu, yine hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Saatler geçti, gece olmuştu; ardına kadar açık bırakılmış pencereden içeri giren kızgın bir temmuz gecesi idi. Karanlık gökyüzünde bir yıldız kaynaşması pırıldıyordu. Saat on bir dolayı olsa gerekti, son halinde bulunan, artık incelmış ay, ancak gece yarısına doğru doğacaktı.

Karanlık odada,, Angelique, tükenmez bir sel gibi göz yaşları dökerek hâlâ ağlıyordu; o sırada, odasının kapısı önünde bir tıkırdı duyup başını kaldırdı.

106

Bir sessizlik oldu, sonra, bir ses, şefkatli bir uyumla seslendi. — Angelique... Angelique... Cicim...

Hubertine'in sesini tanıdı. Hubertine, kocasıyla beraber yatacağı zaman, herhalde hıçkırıkların uzaktan gelen sesini işitmiş olacaktı; sonra, merak etmiş, yarı soyunuk, ne oluyor diye görmek için yukarı gelmişti..

—Angelique, hasta mısın?

Genç kız, nefesini tuttu, yanıt vermedi. Sonsuz bir yalnızlıktan başka istek duymuyordu, derdine yalnız o yardımcı uyumla olabilirdi. Bir teselli, bir okşama, annesinden gelse, onu incitecekti. Angelique,

Hubertine'i kapının arkasında sanıyor, döşeme tahtası üzerindeki sürtünüşünü yumuşaklığından, onun yalınayak olduğunu seziyordu. Aradan iki dakika geçti, Hubertine'in hâlâ orada, dağınık giysisini güzel kokularıyla göğsü üzerine kavuşturarak eğildiğini, kulağını kapıya yapıştırdığını hissediyordu.

Hubertine, hiç bir şey, bir nefes bile işitemeyince, yeniden seslemeye cesaret edemedi. İniltiye işittiğine iyice emindi ama, çocuk nihayet uyumuşsa, uyandırmak neye yarardı? Kızının, kendisinde gizlediği bu kederden üzgün, işin aslını belli belirsiz sezerek, kendisi de, şefkatli büyük bir üzüntüyle bir dakika bekledi. Sonra en küçük dönemeçlere eli alışık, karanlık evin içinde, geçtiği yerlerde çıplak ayaklarının yumuşak sürtünüşünden başka hiç bir gürültü bırakmadan, geldiği gibi aşağı indi.

Bu sefer, Angeli-que, yatağında oturdu, dinledi. Sessizlik öyle derindi ki, her basamağın kenarına tabanların hafifçe basışını bile işitiyordu. Aşağıda, yatak odasının kapısı açıldı, kapandı, sonra, Angeli-que, belli belirsiz bir mırıltı, şefkatli ve üzgün bir fısıltı duydu; anası babası, herhalde, onunla ilgili konuşuyorlardı, korkularını, dileklerini anlatıyorlardı; ışığı söndürdükten sonra yatmış olmaları gerektiği halde, mırıltı dinmiyordu. Köhne evin gece gürültüleri, hiçbir zaman, kendisine kadar bu şekilde yükselip gelmiş değildi. Her zaman, o

107derin gençlik uykusuyla uyur, eşyanın çıtırdısını bile duymazdı; halbuki aşkıyla savaşmanın verdiği uykusuzlukla ona, bütün ev seviyor ve sızlanıyormuş gibi geliyordu. Acaba, Hubert'ler de mi, gözyaşlarını içlerine akıtıyorlar, heyecan dolu koca bir sevginin kısır kalmanın ezikliğiyle ağlıyorlardı? Hiçbir şey bilmiyordu, yalnız, sıcak gecenin içinde biricik duyduğu şey, altındaki odada, yatan karı kocanın büyük aşkı, büyük kederi, her zaman genç kalmış zifafın sürekli ve saf kucaklaşması idi.

Angeli-que, oturduğu yerde, ürperen ve göğüs geçiren evi dinlerken, hâlâ kendini tutamıyor, göz yaşları hâlâ akıyordu; fakat, şimdi, damarlarındaki kan gibi,- sessiz, ılık ve canlı dökülüyordu. Sabahtan beri, bir tek soru, hep zihninde dolaşıyor, bütün varlığını yaralıyordu; Felicien'i ümitsizliğe düşürmekte, onu, sevmediği kanısını bir bıçak gibi ta kalbine saplıyarak göndermekte haklı mı idi? Felicien'i seviyordu. Bir de ona bu sıkıntıyı vermişti, kendisi de kesinlikle sıkıntı çekiyordu. Bu kadar acıya ne gerek vardı? Ermiş kadınlar göz yaşı istiyorlar mıydı? Onu mutlu görmek Agnes'i öfkelenendirir miydi? şimdi, bir kuşku içini kemiriyordu. Vaktiyle, gelecek olan kimseyi beklerken, o gelişi, zihninde daha iyi tasarlıyordu; içeri girecekti, Aneque onu tanıyacaktı, birlikte sonsuza dek, çok uzaklara gideceklerdi, işte gelmişti, halbuki, ikisi de sonsuza dek birbirlerinden ayrı, hıçkırıyorlardı. Neye yarardı? Ne olmuştu? Sevdi-ğini söylemeden sevmek gibi büyük bir yemin etmeye onu kim zorlamıştı?

Fakat, Angeli-que'i, asıl sıkıntıya düşüren şey, suçun kendisinde olması, huysuzluk etmiş olması korkusu idi. Huysuz kız, belki de onu bezdirmişti. Kayıtsız davranışlarını, Felicien'i nasıl alaycı şekilde karşıladığını, kendi hakkında ona yanlış fikir vermekten duyduğu sinsi zevki, hayretle hatırlıyordu. İstemedi, böylece verdiği sıkıntıdan dolayı, göz yaşları artıyor, kalbi sıkıntıdan sonsuz bir acıya gömülüyordu. Onun çekilip gidişi hep gözünün önüne geliyordu, yüzündeki burukluk bulanık gözleri, titreyen dudakları hep hayalindeydi;

108

onu, sokaklarda izliyor, evinde, solgun, kendi eliyle ölüm halinde yaralı, kanını damla damla yitirir halde görüyordu. Şu anda neredeydi? Nöbetler içinde tir tir titriyor muydu? Yaptığı kötülüğü nasıl

onaracağını bilemiyor sıkıntıyla ellerini ovuşturuyordu. Ah! sıkıntı vermişti, bunu düşündükçe isyan ediyordu! Hemen iyi hareket yapabilse çevresinde mutluluk yaratabilseydi!

Neredeyse gece yarısı olacaktı, piskoposluk bahçesindeki büyük karaağaçlar, ufuktaki ayı örtüyor, odada karanlık devam ediyordu, o zaman, Angeliqve, başı tekrar yastığa düşerek, artık düşünmekten vazgeçti, uyumak istedi; fakat, yapamıyordu, göz yaşlan kapalı gözlerinden hala dökülüyordu, aynı fikir, dönüp dolaşıp yine zihnine giriyor, Angeliqve, on beş günden beri, yatmak için odasına çıktığı zaman, balkonda, penceresinin önünde bulduğu menekşe demetlerini düşünüyordu. Her akşam, bir demet menekşe buluyordu. Felicien, onu, herhalde, Clos - Marie'den fırlatıyordu, çünkü yalnız menekşenin, garip bir etkisi içinde rahatlık verdiği, halbuki, öteki çiçeklerin kokusu, tersine müthiş baş ağrıları yaptığını ona anlatmıştı, hatırlıyordu; Felicien de ona, böylece, rahat geceler, güzel rüyalarla serinlenen güzel kokulu, derin uykular gönderiyordu. O gece, menekşe demetini başı ucuna koyduğu için, onu yanına almayı düşündü, yanağına dayayıp yastığa onunla beraber uzandı, onu koklayarak Sakinleşti. Menekşeler, sonunda göz yaşlarını kuruttular. Ama hâlâ uyumuyordu. Menekşe demetinden yükselen kokuya gömülmüş, bütün varlığını inançlı bir teslimiyete bırakarak dinlenmekten ve beklemekten hoşnut gözleri kapalı, yatıyordu.

Fakat üzerinden büyük bir ürperti geçti. Saat gece yarısını çalıyordu, gözlerini açtı, odasını keskin bir ışıkla dolu görüp hayret etti. Karaağaçların tepesinde, ay, ağır ağır yükseliyor, solgunlaşan gökte yıldızları söndürüyordu. Angeliqve, pencereden katedralin mihrap kısmını bembeyaz görüyordu. Adeta, odayı aydınlatan o beyazlığın yankısı bulanık ve serin bir şafak aydınlığı idi. Beyaz duvarlar, beyaz kirişler, bütün bu beyaz çıplaklık, o ışıkla büyümüş, bir rüyada gibi

109genişlemiş, gerilemişti. Bununla beraber, genç kız, kara renkli meşeden eski eşyayı, elbise dolabını, sandığı.sandalyeleri, oymalarının pırıltılı köşeleriyle tanıyordu. Yalnız kendi karyolası, şahane genişlikteki o dört köşe karyolası, yüksek direkleriyle, pembe renkli eski İran kumaşı sayvaniyle, öyle bol ve derin bir ay ışığı içine gömülmüştü ki, Angeliqve, sanki karyolayı o zamana kadar hiç görmemiş gibi hayret ediyor, kendisini bir bulut üzerinde, gök yüzünün ta ortasında, sessiz ve görünmez kanatlarla havalanmış sanı-yordu. Bir an bu havalanışın geniş sallantısını duyar gibi oldu; sonra gözleri alıştı, karyolası, her zamanki köşede idi. Başı hareketsiz, gözleri çevrede bu ışık denizi ortasında, menekşe demeti dudaklarında, öylece bakıp kaldı.

Ne bekliyordu? Niçin Uyuyamıyordu? Şimdi artık emindi, birini bekliyordu. Ağlaması durmuştu, o gelecekti de ondan. Korkulu rüyaların karanlığını ürkütüp kaçırılan bu teselli verici aydınlık, onu müjdeliyordu. Gelecekti, müjdecin ayın içeriye ondan önce girmesi yalnız onları bu şafak ışığı ile aydınlatmak içindi. Oda bu beyaz kadifelerle döşenmişti, birbirlerini görebileceklerdi. O zaman Angeliqve kalktı, giyindi, yalnızca beyaz bir fistan giydi, Hautecoeur yıkıntılarını gezmeye gittikleri gün giydiği muslin fistanı bu Saçlarını bile toplamadı, omuzlarına döktü. Ayakları, terlikleri içinde çıplak kaldı. Sonra, bekledi.

Şimdi, Angeliqve, onun nereden geleceğini bilmiyordu. Herhalde yukarı çıkamayacaktı; kendisi balkona abanmış, o, aşağıda, Clos-Marie'de, birbirlerini herhalde bu şekilde göreceklerdi. Ama, Angelu-que, yine de, sanki pencere önüne gitmenin gerekliliğini anlamış, oturmuştu. Felicien, efsanedeki ermişler, gibi niçin, duvarlardan geçip gelmesindi? Angeliqve bekliyordu. Fakat, yalnız başına beklemiyordu. Beyaz uçuşlarıyla, çocukluğundan beri onu kuşatan bakirelerin hepsini çevresinde hissediyordu. Ay ışığıyla beraber giriyorlar, piskoposluğun bahçesindeki, tepeleri mavi,

doldurulan gizli köşelerinden geliyorlardı. Genç kız, tanıdığı ve sevdiği bütün ufuktan, Chevrotte deresinden, söğütlerden, otlardan, kendisine dönüp gelen hülyalarını dinliyor; ümitlerini, isteklerini cansız eşyaya, her gün onları göre göre emanet ettiği kendi varlığından parçalan o eşya şimdi kendisine geri veriliyordu. Görünmez alemin sesleri, asla bu kadar yüksek perdeden konuşmamıştı. Angeliqve maverayı dinliyor, soluksuz, kızgın gecenin derinliğinde, hafif bir ürperti işitiyordu, bu ürperti, onun için, vücudunun koruyucusu Agnes'in, yanbaşıında bulunduğu zamanki fistanının sürtünmesi idi. Agnes'in, ötekilerle beraber orada bulunduğunu bilmek onu sevindiriyordu. Aynı zamanda bekliyordu.

Bir süre daha geçti, Angeliqve bunun farkında değildi, Felicien balkonun parmaklığından aşırp da geldiği zaman, bu ona doğal göründü. Delikanlının uzun boyu beyaz gökyüzüne yansiyordu. İçeri girmedi, pencerenin aydınlık çerçevesi ortasında duruyordu.

— Korkmayın... Benim, ben geldim.

Angeliqve korkmuyordu, yalnızca, Felicien'i, tam vaktinde gelmiş buluyordu.

— Çatıdan çıktınız değil mi?

— Evet, çatıdan.

Bu çok kolay araç, Angeliqve'i güldürdü. Felicien, önce, kapının kepengine tırmanmıştı; sonra, ayağı zemin kat pervazına dayanan çıkıntı boyunca yükselerek, zorlanmadan balkona çıkmıştı.

— Sizi bekliyordum, yanıma gelin.

Felicien, gelirken, haşın delice kararlar vermiş olduğu halde, bu ani mutlulukla sersemledi, kımıldamadı, Angeliqve de, artık ermiş kızların kendisine sevmeyi yasak etmediklerine emindi; çünkü, Felicien'i kendisiyle birlikte onların da, gecenin soluğu gibi hafif, şefkatli bir gülüşle karşıladıklarını işitiyordu. Agnes'in öfkelenenece-đini, budala gibi, nereden düşünmüşü? Yanıbaşıında, Agnes, neşe içinde

idi, Angeliqve, bu neşenin, okşayan iki büyük kanat gibi, omuzlarına indiği ve vücudunu kuşattığını hissediyordu. Hepsi aşktan ölen ermiş kızlar, bakirelerin kederlerine karşı acıma duyuyorlar, sıcak gecelerde, yalnız, onların, göz yaşlarıyla ıslanan sevgilerini korumak için, yeryüzüne dolaşmaya geliyorlardı.

— Yanıma gelin, sizi bekliyordum.

O zaman, Felicien, sendeliyerek içeri girdi. Onu özlemiş, kollan arasına almayı, haykırırp bağırrsa da, boğarcasına sıkmayı aklına koymuştu. Halbuki, genç kızı, bu kadar yumuşak başlı görünce, bu bembeyaz, oldukça temiz odaya girince, bir çocuktan daha masum, daha yorgun hale gelmişti.

Üç adım atmıştı. Fakat ürperiyordu, Angeliqve'ten uzakta, iki diz üstü düşü.

— Bilseniz, ne kötü sıkıntı! Hiç bu kadar sıkıntı çekmemiştim, dünyada biricik acı, sevildiğini sanmamak!... her şeyi kaybetmeyi, açlıktan ölen, hastalıktan kıvranan bir sefil olmaya razıyım. Fakat, artık kalbimde bu kemirici illetle bir tek gün daha yaşamak, beni sevmediğinizi düşünmek istemiyorum... Acıyın bana, beni esirgeyin...

Angelique, dili tutulmuş, merhametten bitkin bir halde, ama yine pek mutlu, onu dinliyordu.

— Bu sabah, beni nasıl da uzaklaştırdınız! Daha iyi yürekli hale geldiğinizi, aşkımı anladığınızı hayal ediyordum. Halbuki sizi, ilk gün nasıl idiyerseniz yine öyle buldum, kayıtsızdınız, bana geçici, rasgele müşteri gibi davrandınız, bana, sert bir tavırla, hayatın aşağılık işlerini hatırlattınız... Merdivende sendeledim... Sokağa çıkınca koştum, hüngür hüngür ağlamaktan korkuyordum. Sonra, evime geldim, yukarı çıkacağım zaman, eğer odaya kapanırsam boğulacağım gibi geldi... Bunun üzerine kırlara kaçtım, rastgele yürüdüm, bir yol tuttum, sonra başka bir yol tuttum, gece olduğu halde hâlâ yürüyordum. Fakat sıkıntılarında benim kadar hızlı koşuyor, beni kemiriyordu. insan, sevince, aşkından kurtulamaz... Bakın! Bıçağı şurama sap-

112

lamıştınız, ucu, hep daha derine gömülüyordu.

Felicien, çektiği işkenceyi hatırlayınca, uzun uzun göğüs geçirdi. — Sökülmüş bir ağaç gibi, derdimle yere serilip, saatlerce otların üstünde kaldım. Artık, dünyada hiçbir şey kalmamıştı, yalnız siz vardınız. Size sahip olamayacağım düşüncesi, beni öldürüyordu. Vücudum uyuşmaya başlamıştı, bir çılgınlık, aklımı başımdan alıyordu... Onun için dönüp geldim. Nerden geçtiğimi, bu odaya kadar nasıl geldiğimi bilmiyorum. Beni affedin, bir ara yumruklarımın kapıları yaracak, güpe gündüz pencerene tırmanacaktım...

Anelique gölgeliydi. Felicien, ay ışığı altında, diz çökmüş onu görmüyordu; genç kız, sevgiden ve pişmanlıktan sapsarı kesilmiş, o kadar etkilenmişti ki, söz söyleyemiyordu. Felicien, onun duygusuz kaldığını sandı, ellerini bitişirdi.

— Çok zaman oluyor... Sizi, bir akşam, burada, bu pencerede gördüm. Belli belirsiz bir beyazlıktan oluşuyordum, yüzünüzü şöyle böyle seçiyordum, halbuki sizi görüyordum, olduğunuz gibi tahmin ediyordum. Fakat çok korkuyordum. Geceleri evinizin etrafında dolaştım, güpe gündüz karşınıza çıkmaya cesaret edemedim... Sonra da, bu gizemin içinde oluşunuz hoşuma gidiyordu, mutluluğum asla tanımayacağım meçhul bir kız gibi, sizi hayalimde canlandırmaktaydı. Sonradan kim olduğunuzu öğrendim; o bilmek hayal ettiği kimseyi elde etmek gereksinimine dayanılmıyor. Coşkunluğum o zaman başladı. Her rastlantıda arttı. Şu kırdaki, kilise camını kontrol ettiğim sabah ki ilk karşılaşmamızı hatırlarsınız. Kendimi hiçbir zaman bu kadar beceriksiz hissetmedim. Benimle alay etmekte çok haklıydınız.. Sonrada sizi ürküttüm, yoksullarımızın evine varıncaya kadar peşinizden gelerek beceriksizlikte devam ettim. Artık, irademe sahip olamamaya başlıyordum, yaptığım işleri, heyratle, korku ile yapıyordum... O serpiş siparişi için size geldiğim zaman, beni iten bir güç vardı, çünkü cesaretim yoktu, beni beğenmeyeceğinize emindim... Ne kadar zavallı olduğumu anlayabilerseniz! Beni sevmeyin, ama bırakın

113sizi seveyim. Soğuk davranın, insafsız davranın, sizi o hallerinizle seveceğim. Hiçbir umut beslemeden, yalnız dizlerinize böylece kapanmak mutluluğu uğrunda sizi görmekten başka bir şey

istemiyorum.

Kendinden geçerek sustu; genç kızı duygulandırmak için hiçbir söz bulamadığını sanarak cesaretini yitiriyordu. Onun, önüne geçilemeyen, dudakları üzerinde gitgide yayılan bir tebessümle gülümsediğini anlıyamıyordu. Ah! Sevgili çocuk, ne kadar safdil, ne kadar inançlı idi, gençliğinin bütün emeli karşısındaymış gibi onun karşısında secdeye varmış, kalbinden kopan taptaze, ihtiras dolu duasını okuyordu! Birde, Angeliqe önce, onu görmemek için nefsiyle savaşmıştı, onu, kendisi asla bilmeden seveceğine yemin etmişti. Büyük bir sessizlik olmuştu, ermiş kızlar, böyle sevince, sevmeyi yasak etmiyorlardı. Arkasında, neşeli bir soluk, belli belirsiz bir ürperti dolaşmış, ayın yürüyen dalgası odanın döşeme tahtası üzerinde gezinmişti. Görünmez bir parmak, herhalde koruyucusu ermiş kızın parmağı, yemini bozmak için, onun dudağına kondu. Artık konuşabilirdi, etrafında dalgalanan kudretli ve şefkatli ne varsa, hepsi, ona birtakım sözler fıslıyorlardı.

— Ya! Evet, hatırlıyorum, hatırlıyorum.

Felicien, derhal, bu sesin ahengine kapıldı; bu sesin, üzerindeki füsün öyle güçlü idi ki, yalnızca onu işitmekle aşkı artıyordu.

— Evet, geceleyin geldiğiniz zamanı hatırlıyorum,, ilk akşamları o kadar uzaktaydınız ki, ayaklarınızın hafif sesi, beni kararsız bırakıyordu. Sonra sizi tanıdım, daha sonra da, gölge-nizi gördüm, sonunda, bir akşam, bu geceki gibi güzel bir gece, beyaz ışığın .tam ortasında gözüksünüz. Sizi, yıllardan beri beklediğim şekilde, doğanın ortasından yavaş yavaş çıkıyordunuz... Chevrote'un kapıp götürdüğü o çamaşırı kurtardığınız zamanelimde olmadan koyverdiğim o bol kahkahayı hatırlıyorum. Yoksullarıma beni küçük düşürecek kadar çok para verip onları benim elimden aldığınız zamanki öfkemi ha-

114

tlıyorum. Beni otların üzerinde yalınayak koşmaya zorladınız akşamki korkumu hatırlıyorum... Evet, hatırlıyorum, hatırlıyorum...

Sanki o sizi seviyorum sözü yüzüne karşı tekrar söylenmiş gibi andığı bu son hatıranın ürpertisi içinde billur sesi bir parça pü-rüzlenmişti.

FelicLen, hayran, onu dinliyordu.

— Huysuzluk ettiğim doğru. İnsan, bilmeyince, çok budala oluyor! Gerekli olduğunu sandığı şeyleri yapıyor, kalbine uyar uymaz suç işlemiş olmaktan korkuyor. Fakat, sonradan, ne kadar vicdan azabı çektim, size sıkıntı çektirdiğim için, kendim de sıkıntı çektim!.. Bunu anlatmaya kalksam, kesinlikle beceremeyeceğim. Saint Agnes resmini alıp getirdiğiniz zaman, sizin için çalışacağımdan dolayı pek seviniyordum, her gün geleceğinizi biliyordum. Gelgelelim, sanki sizi evden kovmak istiyormuşum gibi, kayıtsızlık gösteriş yapıyordum. Acaba, insan, kendini tatmin etmek ihtiyacında mı? Halbuki, sizi, kollarımı açıp karşılamak istiyorum, varlığımın derinliğinde, isyan eden, sizden korkan ve kaçınan, çok eski olan nedenini unuttuğu bir kavganın hesabını görmek istiyormuş gibi, size, kararsızlıklar içinde azap çektirmekten zevk alan bir başka kadın vardı. Ben, her zaman iyi bir kız değilimdir, içimden bilemediğim bir takım şeyler belirir... En kötüsü de kesinlikle ki, size paradan söz etmem oldu. Ah! para; ben ki, parayı asla aklıma getirmemişimdir, olsa olsa, canımın istediği yere yağmur gibi yağdırıp zevk almak için, arabalar dolusu para olursa kabul ederim! Kendime böyle iftira

etmekten ne haz duydum sanki? Beni affedecek misiniz?

Felicien, ayaklarının dibindeydi, dizleri üzerinde yürüyerek, ona kadar gelmişti. Ummadığı, sınırsız bir şeydi bu.

— Ah! Paha biçilmez, güzel, iyi sevgili ruh, bana bir solukta şifa veren olağanüstü bir iyiliğe sahipsin! İstirap çekip çekmediğimi bile bilmiyorum artık... Asıl, beni affetmek size düşer, çünkü size bir şey

115 itraf edeceğim, kim olduğumu size söylemem gerek.

Angelique, yüreğini bu kadar samimiyetle açtıktan sonra, kendisinin daha fazla gizlenmeyeceğini düşünerek, Felicien büyük bir heyecana kapılıyordu. Gizlenmek dürüst bir hareket olmuyordu. Sonunda kim olduğunu tanıyınca, Angelique gelecekte endişeye düşerse, onu yitirmek korkusuyla yine de tereddüdediyordu.

Angelique de, elinden olmadan tekrar kurnazlaşmış, onun konuşmasını bekliyordu.

Felicien, çok yavaş sesle devam etti: — Ananıza babanıza yalan söyledim. Angelique, gülümseyerek:

— Evet, biliyorum, dedi.

— Hayır, bilmiyorsunuz, bilemezsiniz, çok uzağa ait bir .şey...

Ben yalnız kendi zevkim için cam üzerine resim yaparım... Bilmiş

\ olun ki...

O zaman, Angelique, eliyle onun ağzını kapatıverdi, sırrını söylemesine meydan vermedi,

— Bilmek istemiyorum... Sizi bekliyordum, geldiniz. Bu yeter.

Felicien artık konuşmuyordu, dudakları üzerinde duran bu ufacık el, sevinçten soluğunu kesiyordu.

— Sonra öğrenirim, zamanı gelince... Hem, emin olun ki biliyorum. Siz, ancak, en güzel, en zengin, en asil insan olabilirsiniz, çünkü, bu benim hülyam. Rahat bekliyorum. Bu hülyanın gerçekleşeceğine eminim... Siz, benim umduğum insansınız, ben de sizinim...

Angelique, söylediği sözlerin ürpertisi içinde bir kere daha sustu. Bu sözleri, o tek başına bulmuyordu, bunlar, ona güzel gecedен; ulu, beyaz gökten; dışarda uyuklayan, onun hülyalarını saklayan yıllanmış ağaçlardan, yıllanmış taşlardan geliyordu; arkasından işittiği birtakım sesler, havayı dolduran, "Efsane" deki dostlarının sesleri de, bu

116

sözleri mırıldanıyorlardı. Fakat, söylenecek bir tek kelime kalıyordu, içinde her şeyin sevgiliyi uzun zamandan beri bekleyişin, onu uzun uzun yaratışın, ilk karşılaşmadaki artan hararetin, her şeyin eriyeceği kelime kalıyordu. Odanın saf beyazlığı ortasında, gün ışığına doğru yükselen sabahçı bir kuşun beyaz uçuşu gibi, dudaklarından fırladı:

—Sizi seviyorum.

Angelique, elleri açık, dizleri üstünde düşmüş, kendini bırakıyordu. Felicien de, onun, otlar üzerinde yalınayak koştuğu akşamı hatırlıyordu; o akşam, genç kız, o kadar güzeldi ki peşi sıra koşmuş, kulağına: "Sizi seviyorum" diye mırıldanmıştı, Angeli-que'in de, ancak şimdi, aynı söylemiyle kendisine: "Sizi seviyorum" yanıtını verdiğini, alabildiğine açılan yüreğinden, sonunda önceki feryadın yükseldiğini, iyice işitiyordu.

— Sizi seviyorum, beni alın, beni götürün, sizinim.. Bütün varlığıyla kendini veriyordu. Bu, onda, tutuşan bir irsiyet ateşiydi. Araştıran elleri boşluğu kavırıyor, çok ağır gelen başı, narin boynu üzerinde bükülüyordu. Felicien kollarım boynu üzerinde bükülüyordu. Felicien kollarını uzatsa, her şeyin cahili olduğu için için, damarlarının emrine gereksinim duymadan, o kolların arasına düşecekti. Ona sahip olmak niyetiyle gelen Felicien bu çok ihtiraslı masumluğun karşısında titredi. Bileklerinden hafifçe tuttu, saf ellerini göğsü üzerinde kavuşturdu. Bir an saçlarından öpmek hevesine bile kendini kaptırmadan ona baktı.

— Siz beni seviyorsunuz, ben de sizi seviyorum... Ah! Sevildiğine emin olmak!

Fakat, bu hayranlıktan, ikisi de, bir heyecanla uyandılar. Ne vardı? Kendilerin,, büyük, beyaz bir aydınlığın içinde görüyorlardı; sanki ay ışığı genişliyor, bir güneş ışığı gibi parlıyordu. Şafak söküyordu, piskoposluk bahçesindeki karaağaçların tepesinde, bir bulut pembeleşiyordu. O ne? Sabah bu kadar çabuk mu olmuştu? Şa-

117şirmişlardı, saatlerden beri, orada konuşmakta olduklarına ina-namıyorlardı. Angelique ona daha bir şey söylememişti, Felicien'in de söyleyeceği daha neler vardı!

— Bir kaç dakika, bir kaç dakikacık!

Şafak, şirin şafak, sıcak bir yaz gününün daha şimdiden ılık şafağı, büyüyordu. Yıldızlar birer birer sönmüştü, dolaşan hayaller, göze görünmeyen dost kızlar, bir ay ışığı içinde tekrar göklere yükselmiş, yıldızlarla beraber gitmişlerdi. Şimdi, gündüz ışığında oda, duvarlarıyla kirişlerinin beyazlığından oluşan bir beyazlıktaydı, kara renkli meşeden antika eşyasıyla bomboştu. Örtülen İran kumaşı perdelerden birinin yarı yarıya gizlediği, bozulmuş yatak görünüyordu.

— Bir dakika, bir dakika daha!

Arigelique ayağa kalkmış reddediyor, Felicien'i, gitsin diye zorluyordu. Gün ışığı artıkça utanç duymağa başlamıştı, yatağı görünce, büsbütün utandı. Sağında bir gürültü duyar gibi olmuştu, içeriye hiç bir rüzgar soluğu girmediği hâlde, saçları da" uçuşuyordu. Acaba, güneşten ürküp, en son çekilip giden Agnes miydi bu?

— Hayır, bırakın beni, rica ederim.. Artık, çok aydınlık oldu, korkuyorum:

O zaman, Felicien, söz dinledi, çekildi. Seviliyordu, bu isteklerinden de fazla bir şeydi. Ama, pencerenin önüne varınca, döndü, genç kıza bir kere daha uzun uzun baktı; sanki, ondan, beraberinde bir şey götürmek istiyordu. Şafak aydınlığına gömülü, bakışlarının bu sürekli okşayışı içinde birbirlerine gülümsüyorlardı,

Felicien, son bir defa daha:

— Sizi seviyorum, dedi. Angeliqve, aynı sözle karşılık verdi.

— Sizi seviyorum.

Hepsi bu kadardı Feliclen, çevik ve kıvrak bir hareketle, kalaslara tutunarak inmişti; Angeliqve de, balkonda kalmış, parmaklığa

1-18

abanmış, onun arkasından bakıyordu. Menekşe demetini almış, heyecanını dağıtmak için, kokluyordu. Feliclen, Clos- Marie'den geçip de başını yukarı kaldırdığı zaman, onun çiçekleri öptüğünü gördü.

Feliclen söğütlerin gerisinde henüz gözden kaybolmuştu ki, Angeliqve, alt katta sokak kapısının açıldığını işitip telaşlandı. Saat dördü vuruyordu, her zaman, ev halkı ancak bundan iki saat sonra uyanırdı.

Hubertine'i görünce, daha fazla şaştı; çünkü, her zaman, önce, Hubert aşağı inerdi. Hubertine'in sanki uykusuzlukla bitkin bir geceden sonra, sıkıntıdan boğularak bu kadar erken yatağından fırlamış gibi, sabah havası içinde, yüzü solgun, kolları iki yanına sarkık, daracık bahçenin yollarında, ağır ağır gezindiğini gördü.

Hubertine, sırtında yalnızca sabahlık, alelacele topladığı saçlarıyla, yine de çok güzeldi; hem, pek yorgun, mutlu görünüyordu.

VIII

Ertesi sabah, sekiz saat süren bir uykudan, büyük sevinçlerin yorgunluğunu dinlendiren tatlı ve derin bir uykudan uyanınca, Angeliqve penceresine koştu. Gök oldukça duruydu; bir gün önce onu endişelendiren şiddetli bir fırtınadan sonra, havanın sıcaklığı devam ediyordu, genç kız, altındaki katta pencere kepenklerini açmakla uğraşan Hubert'e neşeyle seslendi:

— Baba baba! Güneş var!... Ah! Ne kadar seviniyorum, alay güzel olacak.

Çabucak giyindi, aşağı indi. Miracle alayı, Beaumont sokaklarında, temmuzun 28'inci günü olan o gün dolaşacaktı. Her yıl, o tarihte, işlemecilerin evinde bayram olurdu; iğneye el sürmezler, o günü, dör yüz yıldan beri, analardan kızlara miras kalan gelenekli, et-

119

İraflı bir düzene evi süslemekle geçirirlerdi.

Angeliqve, sütlü kahvesini telaşla içerken, bir yandan da örtülerle uğraşmaya başlamıştı.

— Anne bir kez kontrol edip, sağlam mı baksaydık! Hubertine, sakın sesiyle:

— Daha vaktimiz var, diye yanıt verdi. Öğleden önce asacak değiliz.

Bu örtüler, Hubert'lerin bir aile yadigarı gibi, dindar bir saygı ile sakladıkları eski zaman işlemesi, oldukça güzel üç pano idi ki, yılda bir kez alay geçtiği gün meydana çıkarılırdı. Yöntem gereğince, tö-renci rahip Cornille, kapı kapı dolaşıp kutsal şaraplı ekmeği taşıyan Mönsenyörün eşlik edeceği

Saint- Agnes heykelinin hangi yollardan geçeceğini halka haber vermişti. Dört yüzyıldan fazla bir zamandan beri, bu yol aynı idi. Alay, Saint- Agnes kapısından hareket ederek Orfevres Sokağından, Grand Rue'den Basese Sokağından geçiyor; sonra yeni şehirden dolaşıp Magloire Sokağına, Cloitre Meydanına geliyor, Katedralin büyük cephesinden içeri giriyordu. Halk, alayın geçtiği yerlerde, biribiriyle yarış edercesine pencerelerini donatıyor, duvarlara en süslü örtülerini seriyor, çakıllı, daracık kaldırırma, gl yaprakları serpiyordu.

Angelique'in, işlemeli  parçayı, bütün yıl içinde uyukladıkları çekmeden çıkarmasına izin verilmedikçe, ii rahat etmedi. Son derece hoşnut:

— Hiçbir şeyleri yok, bir şeycikleri yok, diye mırıldanıyordu.

Örtüleri ince kağıtları özenle kaldırdıktan sonra, üçü de, mer-yem'e ait betimlemeleriyle ortaya çıktı: Meleğin ziyaretini kabul eden Meryem, çarmıhın dibinde ağlayan Meryem, göğe yükselen Meryem, . sırma zemin üzerine elvan ipekle işlenmiş, o beşinci yüzyıldan kalma, şaşılacak derecede iyi korunmuş şeylerdi; satmaları için büyük paralar teklif edildiği halde geri çeviren işlemeciler, bu ör-

120

tülerle pek övünüyorlardı. — Anne, ben asacağım!

Bu, bir sorundu. Hubert, öğleden önceki bütün zamanın, evin köhne cephesini temizlemekle geçirdi. Bir sopanın ucuna süpürge takmış, tuğlalı tahta kısımları, çatının direklerine kadar süpürmüştü; sonra temel katının taş kısımlarını ve merdiven yuvasının,, erişebildiği her tarafını süngerle yıkamıştı. O zaman, işlemeli üç parça, yerlerini aldı. Angelique onları halkalarından, yüzyıllık çivilere taktı; "Teşbir"i sol pencerenin altına, "Uruc"u, sağ pencerenin altına astı; "Çile" ye gelince, ona özgü çiviler, zemin katında ki büyük pencerenin üstündeydi; Angelique onu yerine asmak için, bir merdiven getirmek zorunda kaldı. Pencereleri çiçeklerle süslemişti. Köhne ev, bayram gününün parlak güneşi altında parıldayan bu sırmalı, ipekli işlemlerle, gençliğinin uzak devirlerine dönmüş gibi idi.

Öğle yemeğinden beri bütün Orfevres Sokağı faaliyet içindeydi Şiddetli sıcakta sokaklarda dolaşmak için, alay, ancak beşte çıkacaktı; fakat, şehir öğleden başlayarak süslenmeğe koyulmuştu. Hubert'lerin karşısındaki kuyumcu dükkanı gümüş kılaptan püsküllü gök mavisi örtülerle süsleniyodu; bitişiğindeki mumcu, yataklığının perdelerini kullanıyor, kırmızı pamukludan olan bu perdeler, güneşin ortasında kan kırmızı görünüyordu. Her evde, daha başka renklerde bir kumaş bolluğu vardı, herkes, karyola önü seccadelerine varıncaya kadar nesi varsa çıkarıp asıyor, bunlar, sıcak havanın bezgin so-luklarıyla sallanıyordu. Sokak, göz alıcı ve ürpertili bir şirinlik için de, örtülerle giyinmiş, gök kubbe altında açılan bir galeri halinde gel-misti. Bütün halk sokakta kaynaşıyor, kendi evlerindeymiş gibi yüksek sesle konuşuyor, kimisi öteberi kucaklamış oradan oraya do-laşıyor, kimisi, tırmanıyor çivi çakıyor, haykırıyordu. Grand Rue'nun köşesinde bir mola yeri hazırlanıyordu; çevredeki kadınların hepsi ayaklanmışlar, oraya konulmak üzere vazolar, kollu şamdanlar a-şıyorlardı.

1,21Anelique, koşlu, salondaki şöminenin üstünü süsleyen, ampir biçimi iki lambayı götürüp verdi. Sabahtan beri dinlenmemişti, içinden gelen büyük sevinçle coşmuş, yorulmuyordu bile. Bir sepetin içine, gül yaprakları yolup doldurmak için saçları rüzgarla uçuşarak dönüp geldiği sırada Hubert ona takıldı.

— Evlendiğin gün daha az didineceksin... Evlenen sen misin kuzum?

Genç kız neşeyle yanıt verdi: — Elbette, benim ya! Hubertine de gülümsedi.

— Ev artık süslendi, çıkıp giyinsek iyi olur.

— Şimdi geliyorum, anne,.. İşte sepetim doldu.

Monsenyörün önüne serpmek niyetinde olduğu güllerin son yapraklarını didiklemekle uğraşıyordu.

Yapraklar, ince parmaklarından birer birer dökülüyor, sepet, hafif, kokulu çiçeklere dolup taşıyordu. Angelique bir kahkaha attı:

— Çabuk! süslenip, yıldız gibi güzel olacağım! Diyerek, merdivene daldı, gözden kayboldu.

Öğleden sonraydı saatler ilerliyordu. Şimdi, Beaumont -l'Eg-lise'in ateşli faaliyeti dinmişti; sonuçta hazırlanan sokaklarda, çekingen fısıltılarla dolu, ürpertili bir bekleyiş vardı. Şiddetli sıcak devinimini tamamlayıp yandan vuran güneşle birlikte azalmış, solan gök kubbeden, sıkışık evlerin arasına, yalnızca sessiz ve ince ılık bir . gölge iniyordu. Bütün bu eski belde katedralin bir devamı haline gelmiş gibiydi. Yalnız, bu eski dini töreni kutlamağı benimsemeyen bir çok fabrikanın işi tatil bile etmedikleri Ligneul kıyısındaki yeni şehirden, Beaumont- la - Ville'den araba gürültüleri geliyordu.

Saat dört olur olmaz, uğultusu Hubert'lerin evini sarsan. Kuzey kulesindeki büyük çan çalmağa başladı; tam o sırada da Angelique'le

. 122

Hubertine, giyinmiş olarak göründüler. Hubertine, sade bir iplik dan-tela ile süslü, dokuma bezden bir fistan giymişti; fakat, gürbüz ve yuvarlak vücudu, onu öyle genç gösteriyordu ki evlatlılığının ablası gibi duruyordu. Angelique, beyaz ipekli fistanını giymişti; üzerinde başka bir şey yoktu, ne kulaklarına, ne bileklerine bir şey takmıştı, çıplak elleriyle çıplak boynundan, açılmış bir çiçek gibi, ince kumaştan dışarı çıkan ipek cildinden başka süsü yoktu. Aceleyle takılmış, meydanda gözükmeyen bir tarak, güneş rengi hırçın saçlarının büklümlerini zaptedemiyordu. Yalın ve alın safdil ve mağrur, bir yıldız kadar güzeldi.

— Hah! çan çalınıyor, dedi. Monsenyör, piskopos konağından

çıktı.

Çan, gök yüzünün engin duruluğu içinde, yüksek ve vakur sesiyle hâlâ çalıyordu, Hubert'ler, ardına kadar açılan zemin kat penceresinin önüne yerleştiler, iki kadın, pencerein demir çubuğuna yaslandılar, erkek, arkalarında ayakta durdu. Burası her zamanki yerleri idi, iyice görebilmek için en iyi yer orası idi, alayın ta kilisenin içinden gelişini bir tek mumu gözden kaçırmadan, ilk gören onlar oluyordu.

Angelique:

— Sepetim nerede? diye sordu. ,

Hubert, gül yaprakları dolu sepeti uzattı, genç kız, onu göğsüne bastırdı, kucağında tuttu.

— Ooh! bu çan, diye mırıldandı, adeta bize ninni söylüyor.' Çanın sesi, bütün evi inletiyor, sarsıyor; bütün sokak, bütün mahalle, bu ürpertinin yayılışı içinde bekliyor, örtüler, akşam havasında, daha gevşek çırpınıyordu.

Yarım saat geçti. Sonra, Sainte - Agnes kapısının iki kanadı birden açıldı. Mumların, yer yer, ufak parıltılarla beneklediği kilisenin loş derinlikleri gözüktü. Önce, istavrozu taşıyan, gömlekli bir di-yakos yardımcısı çıktı, yanında iki rahip yamağı vardı, ellerinde,

123bire tane yakılmış meşale tutuyorlardı. Arkalarından törenci rahip Cornille telaşla geliyordu; sokağın düzenini görüp emin olduktan sonra, kilise kapısının kemeri altında durdu; sırada, herkesin, kendi yerini alıp almadığını görmek için, bir an geçide eşlik etti. Laik hayır cemiyetleri en önden yürüyor, dini cemiyetler, okullar, kıdem sırasıyla arkadan geliyordu. Minimini çocuklar vardı, kızlar gelin gibi beyazlar giymişlerdi; oğlanlar, saçları kıvırcık, baş açık, yabanlık giysileriyle prensler gibi süslü, hoşnut hepsi daha şimdiden, gözleriyle annelerini arıyorlardı. Zayıf çıplak omuzlarında bir koyun postu ile Jean - Baptiste kıyafetinde, dokuz yaşında bir koca oğlan, ortada, tek başına yürüyordu. Pembe kurdelaları süslü dört minimini kız çocuğu üzerinden olgun bir başak resmi bulunan muslinden bir bayrak taşıyorlardı. Sonra, bir Meryem bayrağı etrafına toplanmış büyük kızlar üzerine bir Saint Joseph resmi işlenmiş kırmızı ipekliden bayraklarıyla siyahlı kadınlar. Yıldızlı sopaların ucunda sallanan kadife ve saten bayraklar geliyordu. Tarikat üyesi erkekler de az kalabalık değildi, renk renk kıyafetli keşişler vardı; hele dimiler giymiş, kukuletalı, kül rengi keşişlerin, üzerinde İsa çilesi aletleri asılı duran tekerlekli, olağanüstü bir çarmih betimlemesi taşıyan alameti, dikkati çekiyordu.

Çocuklar gözükür gözükmez, Angeliqve, sevgi ile

— Aman! ne cici şeyler! şunlara bakın! dedi.

Ancak bir çizme boyunda, pek pek üç yaşında bir minimini, ufacık ayakları üzerinde sendeliyerek mağrur bir eda ile o kadar ilginç yürüyordu ki, Angeliqve, elini sepete daldırdı, ona bir avuç gül fırlattı. Çocuk, gözden kayboluyordu, omuzlarında, saçlarının arasın-da güller kalmıştı. Neden olduğu sevgi gülüşleri, çabucak çevreye yayıldı, her pencereden çiçek yağmağa başladı. Sokağın uğultulu sessizliği ortasında, alayın boğuk ayak seslerinden başka bir şey işitilmiyor, avuç avuç çiçekler, sessiz bir uçuşla, kaldırma dökülüyordu. Çok geçmeden, yerleri çiçek kapladı. Fakat, laiklerin düzenli yürüyüşünü görüp içi rahat eden rahip Cornille, kafilenin iki dakikadan

124

beri duraklamasından endişelenerek sabırsızlanmıştı, baş tarafa doğru yöneldi, geçerken, Hubert'ler! gülümseyerek selamladı.

Sanki kafilenin öte başında mutluluğu bekliyormuş gibi hararetlenmeğe başlayan Angeliqve:

— Niçin yürümüyorlar, kuzum? dedi? Hubertine, sakin edasıyla yanıt verdi.

— Koşup da ne yapacaklar.

Hubert:

— Yol tıkanmıştır, belki de durak yerlerinden biri daha bitmemiştir, diye açıkladı.

Meryem kızları, ilahi okumaya başlamışlardı, ince sesleri, havada billur duruluğuyla yükseliyordu. Kafile, yer yer, tekrar kımıldadı. Hareket edildi.

Şimdi laiklerin arkası sıra, kiliseden, en küçük dereceliler en başta, rahipler çıkıyordu. Hepsi, arkalarında beyaz harmaniye, kapı altına gelince, başlarına serpuş giyiyorlardı hepsinin elinde yanar bir mum vardı, sağdakiler, mumları sağ ellerinde, soldakiler sol ellerinde, sıradan dışarı çıkarak tutuyorlar, kırnıldıyan bu iki dizi ufacık alev, bol gün ışığı ortasında, adeta sönüyordu. Önce büyük

manastır papazlar, ruhani daireler papazları, bağımsız kilise papazları çıktılar; sonra papaz çıraklarıyla katedralin rahipleri, onların peşi sıra, beyaz kaftanlar giymiş müşavir rahipler geliyordu. Onların ortasında, kırmızı ipekliden kaftanlarıyla zakirler vardı; yüksek sesle ilahi okumağa başlamışlardı, bütün rahipler heyeti, bu ilahiye daha hafif bir sesle eşlik ediyordu. Pange Linguma ilahisi oldukça pürüzsüz yükseldi; ufacık mum alevlerinin soluk altın yıldızlarla yer yer beneklediği harmaniyelerin uçuşan kanatlan, sokağı büyük bir muslin fısıltıyla dolduruyordu. Angeliq: — Oo! Saint Agnes! dedi.

125Dört rahip yamağının, dantelalı, mavi kadifeden bir sedye üzerinde taşıdığı ermiş kıza gülümsüyordu. Her yıl, onun, yüzyı-lından beri içinde uyanık durduğu karanlıktan böyle dışarı çıkıp, vücudunu örten altın sarısı uzun saçlarının içinde, bol gün ışığında baş-kalaştığını gördükçe hayret ediyordu. Ufak elleri, ufak, ince ayakları, zamanla kararmış, ince, küçük kız yüzüyle, çok yaşlı olduğu halde, yine de ne kadar gençti.

Onun peşinden Monsenyörün gelmesi gerekiyordu. Kilisenin içinden, sallanan buhurdanların şangırtısı geliyordu.

Fısıldaşmalar oldu; Angeliq:

—Monsenyör geliyor... Monsenyör geliyor, dedi.

O dakikada, Angeliq, gözleri geçip giden ermiş kıza eski hikayeleri hatırlıyor, Agnes'in mübadelesi sayesinde Beaumont'u vebadan kurtaran Hauteceur sülalesinden, yüksek markileri, onun resmine tapan, gelip onun önünde diz çöken V. Jean'ı ve bütün onun sülalesinden olanları hatırlıyordu; mucizeyi başaran bütün senyörleri, bir prensler sülalesi gibi, birer birer geçit yaptıklarını görüyordu.

Geniş bir alan boş kalmıştı. Sonra, asayı koruyan görevli papaz, onu. kıvrık tarafı kendine dönük, dümdüz tutarak ilerledi. Arkadan, her birinin yanında kayık biçimi bir buhurdan taşıyan yamak olduğu halde, geri geri giden ve ellerindeki buhurdanları hafif hafif sallayan iki buhurdan çömezi gözüktü. Erguvan rengi kadifeden, sırma saçaklı büyük sayvan, kapının bir kanadından güçlkle çıktı. Fakat, düzen çabucacık kuruldu, görevliler sayvanın kollarına yapıştılar. Altında, Monsenyör, diyakoslar arasında, sırtında beyaz omuzluk, kutsal ekmeği, dokunmadan, çok yüksekte tutan ellerine omuzluğun iki ucu sanlı, açık baş, ilerliyordu.

Buhurdan çömezleri hemen açılmışlardı, buhurdanlar hızla savrulurken, ince zincirlerinin hafif şingırtısı arasında, ölçülü bir hareketle sallandı.

Angeliq. Monsenyöre benzeyen birini nerede görmüştü.

126

aca-

ba? Bütün alınlar imrenerek eğiliyordu. Fakat, Angeliq, kaşını hafifçe eğmiş, ona bakıyordu. Monsenyörün boyu uzun, ince ve asıldı, altmış yaşında olmasına rağmen görkemli bir gençliği vardı. Kartal bakışlı gözleri parıldıyor, irice burnu, gür büklümler halindeki beyaz saçlarının yumuşattığı yüzündeki yüksek egemen ifadesini art-tırıyordu. Angeliq, onun yüzündeki solgunluğu farketti,

yanaklarına bir kan dalgası hücum ettiğini sandı. Belki de, bu sadece, örtülü ellerinde taşıdığı, onu mistik bir parıltıya gömen, altından, büyük güneşin yansıması idi.

Bu yüze benzer bir yüzün hatırası, kesinlikle, içinde uyanıyordu. Monsenyör, daha ilk adımlarda, mezmurun ayetlerini okumağa başlamış, diyakoslarıyla birlikte, nöbetleşe, yavaş sesle okuyordu. Gözlerini, kendi bulunduğu pencereye doğru çevirince, Angeliqve titredi; Monsenyör,' ona, her türlü ihtirasın boşluğunu söyleyen, mağrur bir soğuklukta, oldukça ciddi gözükmişti. Bakışları, meleğin ziyaret ettiği meryem, çarmıhın dibinde oturan Meryem, göğe çekilen Meryem betimli üç eski zaman işlemesine gitmişti. Bu gözler hoşnutluk alameti gösterdiler, sonra, aşağıya bakarak Angeluque'in üzerinde durdular; genç kız, heyecanı ortasında, onların, sertlikten mi. yoksa yumuşaklıktan mı solgunlaştıklarını anlayamadı. Gözler tekrar kutsal ekmeğe dönmüş, hareketsizleşmiş, büyük altın güneşin yan-sıması ile parıldıyorlardı. Buhurdanlar güçle savruluyor, ince zincirlerin hafif şingirtisiyle savruluyor, ince zincirlerin hafif şın-girtisiyle iniyor, bir küçük bulut, bir günlük dumanı havada yükseliyordu.

Fakat, Angeliqve'in kalbi çatlıyacak gibi atıyordu. Sayvanın arkasında, serpuşu, iki meleğin göğe çektiği Sainte Agnes'i, her telini aşkıyla işlediği eseri görmüştü bir rahip parmakları bir tülle sarılı, onu, mübarek bir şey gibi, sofuca taşıyordu. Angelipue. oradan, sayvanı izleyen laiklerin, devlet memurları, subaylar, yüksek memurlar kalabalığının içinde, ön safta, ince ve kumral, siyah elbeseli Felicien'i görüp tanımişti; Kıvrırcık saçları, irice, düz burnu, kara gözleriyle,

127mağrur bir güzelliği vardı. Angeliqve onu bekliyordu, onun sonunda prens kıyafetine girmiş olmasına şaşmamıştı. Yalanının affi için yalvaran, endişeli bakışına genç kız, parlak bir gülümseme ile karşılık verdi.

Hubertine, hayret içinde:

— A! diye mırıldandı, o delikanlı değil mi, bu?

Felincien'i o da tanıyordu, arkasına dönüpte kızını değişik bir yüzle görünce endişelendi.

— Bize yalan mı söyledi, öyleyse?... Niçin söyledi, sen kavrayabiliyor musun?.. Bu delikanlının kim olduğunu biliyor musun?

Evet, belki de biliyordu. Yeni yeni sorulara içinden bir ses yanıt veriyordu. Fakat, kendine soru sormağa cesaret edemiyor, sormak istemiyordu. Vakti gelince, iş, kesin olarak anlaşılacaktı. O zamanın yaklaştığını taşkın bir gurur ve bir ihtirasla duyuyordu.

Hubert, karısının arkasından eğildi.

— Ne var kuzum? dedi.

O, hiç bir zaman, olup biten işlere dikkat etmezdi. Hubertine, delikanlıyı kendisine gösterince olasılık vermedi.

— Yok canım! o değil, dedi.

Bunun üzerine, Hubertine, aldanmış gibi gözüktü. En akıllıca hareket bu idi, soruşturup öğrenecekti.

Fakat, Monsenyör, sokağın köşesinde durağın yeşillikleri arasında, kutsal ekmeği günlükle tütsülediği sırada duran alay, tekrar hareket etmek üzereydi; sepete daldırdığı elini çıkarmayı unutan Angelique kavradığı son bir avuç gül yaprağını sevinç içinde çevik bir hareketle fırlattı. O sırada, Felicien de yürümeğe başlamıştı. Çiçekler yukardan dökülüyordu. İki yaprak yavaş yavaş salınarak saçlarına kondu.

Artık alayın sonu gelmişti. Sayvan, Grand Rue'nün köşesinde

128

gözden kaybolmuştu, kafilenin ucu uzaklaşıyor, sokağı, üstüne basılan güllerin yükselttiği kekremsi koku içinde ıssız, inanlı bir mu-rakkabe ile kendinden geçmiş gibi bırakıyordu. Hala, uzaktan, buhurdanların her savruluşunda inen ince zincirlerin şingirtisi, gitgide daha hafif işitiliyordu.

Angelique:

— Oh, anne, ne olursun? dedi. Kiliseye gidelim de, dönüşlerini görelim.

Hubertine, önce, olmaz dedi. Fakat kendisi de, kuşkusunu gidermek için öyle bir istek duyuyordu ki, razı oldu.

— Peki, madem ki hoşuna gidiyor birazdan gideriz.

Fakat sabretmek gerekiyordu. Angelique; yukarı çıkıp bir şapka giymiş, yerinde duramıyordu. İkide bir pencerenin önüne geliyor, sokağın başına bakıyor, gökyüzünü bile araştırır gibi, gözlerini yukarı kaldırıyor; bir yandan da yüksek sesle konuşuyor, alayı adım adım izliyordu.

— Basse sokağın alt başına iniyorlar... Hah! İşte, şimdi, meydanlığa, kaymakamlık binasının' önüne çıkacaklar... Beaumont-la Ville'in uzun yolları da bitmek bilmez ki, hem o bezirganlar, Sainte Agnes'i görmekten ne zevk alırlar?

Gökte, sırmalı bir kumaştan özenle ile kesilip çıkarılmış gibi, ince bir pembe bulut yüzüyordu. Bütün şehir hayatının tatil edildiği, Tanrının evinden dışarı çıktığı, herkesin, günlük çalışmalarına tekrar başlamak için, onun, evine götürülmesini beklediği, havanın durgunluğundan seziliyordu. Karşıda, kuyumcunun mavi örtüleri, mumcunun kırmızı örtüleri hâlâ dükkanlarının önünde asılı duruyordu. Sokaklar uyuyor gibiydi, artık, bir sokaktan ötekine, yavaş adımlarla geçen papazların yürüyüşünden başka bir şey kalmamıştı, kafilenin gidişi, şehrin her noktasından seziliyordu.

— Anne, anne, inan olsun ki, Magloire sokağının başındalar.

129Yokuşu çıkacaklar.

Yalan söylüyordu, saat daha altı buçuktu, alay, asla yediyi çeyrek gecedden önce kiliseye dönmeyecekti. Angelique, sayvanın, o anda, Ligneul'ün aşağı liman kıyısından geçmesi gerektiğini iyi biliyordu. Fakat öyle acelesi vardı ki:

— Anne, çabuk olalım, yer bulamayacağız. Hubertine sonunda gülümsemekten kendini alamadı:

— Haydi, gel, dedi. Hubert:

— Ben kalıyorum, dedi. Nakışları çividen indireceğim, sofrayı kuracağım.

Kilise onlara boş gözüktü, çünkü, Tanrı orada değildi. Sahibinin dönmesi beklenen alt üst bir ev gibi, bütün kapılar açık kalmıştı. İçeriye az giren vardı; yalnız roman biçiminde ciddi bir lahid olan büyük mihrap, kubbe altının dip tarafında, iri mumların ışığıyla yıldız gibi parıldıyor; geniş tapınağın, geri kalan kısımları, yan tarafları, mihraplar, çöken akşam karanlığında loşluğa bürünüyordu.

Angelique'le Hubertine, ağır ağır, kilisenin içinde dolaştılar.. Bi-na'nın alt kısmı basıktı, yanlardaki tam kemerler, bodur sütunlara dayanıyordu. Ana kız, lahitler gibi gömülü kara renkli mihraplar boyunca ilerliyorlardı. Sonra, cümle kapısının önünden erganunların tahta boşu altından geçtikleri sırada, hantal, roman biçimi temelin yukarısına doğru atılan, kubbe altının yüksek, gotik pencerelerine doğru gözlerini kaldırıncaya, bir kurtuluş düşüncesi duydular. Fakat, güney taraftaki yan kısımdan geçerek yolarına devam edince boğulma tekrar başladı. İki yan cephenin ortasında haçvari noktada, dört köşede dört görkemli sütun yükseliyor, kubbeyi tutuyordu; orada da, mor bir aydınlık vardı, gün ışığı, yan cephelerin süsleri üzerinde veda ediyordu. Zakirler yerine, çıkan üç basamağı çıkmışlardı, en eski tarihte yapılmış kısım olan, mezar kadar gömük mihrap kısmının parmaklığı

130

etrafında döndüler. Zakirler yerini dört taraftan kapatan, çok işlenmiş eski parmaklığa dayanıp bir an durdular, ufacık alevleri kabartma çiçeklerle süslü, çok nefis sıraların eski meşeleri üzerine yansıyan büyük mihraba baktılar. Böylece, başlarının tekrar kaldırıp, yüksek kubbe altının solugunu duyduklarını sanarak, hareket ettikleri noktaya döndüler; gitgide artan karanlıklar geriliyor, üzerinde yaldız ve boya kalıntıları silikleşen eski duvarları genişletiyordu. Hubertine:

— Çok erken olduğunu ben biliyordum, dedi. Angelique, yanıt vermeden, mırıldandı.

— Ne kadar büyük!

Kiliseyi tanımıyormuş, ilk defa görüyormuş gibi geliyordu. Gözleri, kaskatı duran iskemle dizileri üzerinde dolaşıyor, mihrapların derinliğine sokuluyordu; orada, karaltıların artmasından yalnız mezar taşlarının varlığı seziliyordu. Fakat, Hauteccer mihrabı gözünde çarptı, sonunda onarılmış olan renkli camı, sönen gün - ışığında, bir hayale benzeyen Saint - Georges betimlemesiyle, görüp tanıdı. Bu onu çok sevindirdi.

O sırada bir uğultu, katedrali canlandırdı, büyük çan tekrar çalmağa başlamıştı.

— Hah! dedi, işte geliyorlar, Magloire sokağından yürüyorlar. Bu sefer doğruydu. Bir insan dalgası, yan cepheleri doldurdu,

alayın dakikadan dakikaya yaklaştığı hissedildi. Çanın havalanma-larıyla, dışardan gelip, ardına kadar açık cümle kapısından giren engin bir solukla, bu duygu büyüyordu. Tanrı, evine dönüyordu.

Angelique, Hubertine'in omzuna yaslanmış, ayaklarının ucuna basarak yükselmiş tekerlek biçimi, Cloitre meydanının alaca karanlığından belli olan o açık büyük kapıya bakıyordu. Önce, diyakos yardımcısı elinde haç, yanında şamdanları taşıyan iki yamağıyla gözüktü; onların arkası sıra törenci

rahip Cornille, soluk soluğa, yor-

131gunluktan harap bir halde, telaş bitkin geliyordu. Kilisenin kapısında her yeni gelen bir saniye keskin ve güçlü bir gölge halinde belli oluyor, sonra, içerinin karaltılarına gömülüp siliniyordu. Laikler, okullar, birlikler, cemiyetler, hep geliyorlardı, bayrakları, birer yelken gibi sallanıyor, birdenbire, karanlığa boğuluyordu. İnce, melek sesleriyle ilahi okuyarak giren Meryem kızlarının solgun kafesi yine gözükte. Katedral boyuna insan yutuyor, kubbe altı yavaş yavaş doluyor, erkekler sağa, kadınlar sola birikiyordu. Gece karanlığı çökmüştü, uzakta meydanlık, kıpırdayan yüzlerce küçük aydınlıkla, benek benek kıvı-ılcımlandı, içeri girme sırası rahiplere gelmişti, safların dışında yanan mumlarla, sarı ışıklı çifte saf kapıdan geçti. Mumlar birbirini izliyor, çoğalıyor, büyük manastır papazlarının; çevre kilise papazlarının, katedral rahiplerinin mezmur okumağa başlayan zakirlerin, beyaz har-maniyeli müşavir papazların sorur gelmiyordu. O zaman kilise azar azar aydınlandı, bu alevlerle doldu, parıl parıl yandı, bir yaz gökyüzü gibi yüzlerce yıldızla doldu.

İki boş iskemle vardı, Angelique bir tanesinin üstüne çıktı. Hubertine:

— İn, yasaktır, diyordu.

Fakat, o inat ediyor vurdumduymaz;

— Niçin yasak olsun? diyordu. Görmek istiyorum... Ooh! ne güzel!

Sonunda annesini de kandırdı, öteki iskemlenin üstüne çıkardı. Şimdi, bütün katedral, parıl parıl yanıyordu. İçinde dolaşan bu mum salıntısı, yan kısımların basık kubbeleri altında yankılar tutuşturuyor, mihrapların derinliğinde, bir sandığın camı, bir sandık kürsüsünün yaldızı parıldıyordu. Hatta, mihrabın parmaklığı içinde, yeraltı mezarlarına varıncaya kadar her tarafta, ışıklar uyanıyordu. Zakirler yeri, tutuşan mihrabıyla, parıldıyan sıralarıyla, gül biçimi süsleri simsiyah belli olan eski parmaklığıyla, aydınlık saçıyordu. Kubbe altının

132

yüksekliği daha belli oluyor, aşağıda, tam kemerlerin dayandığı bodur, ağır sütunlarıyla, yukarıda, gittikçe incelen dizi dizi direkleriyle, kemerlerin kırık kavisleri arasında, bir iman ve aşk hamlesiyle, ışığın nurlanışı gibi, geliyordu.

Ayak sesleri ve kımıldatılan iskemlelerin takırtıları arasında buhurdan zincirlerinin şingirtisi yeniden işitildi. Erganunlar, hemen, güzel bir mısra çaldılar; bu mısra taşı, kemerleri bir yıldırım güm-bürtüsüyle doldurdu. Monsenyör geliyordu, henüz meydan-ıktaydı. O sırada, Saint Agnes hep rahip yamaklarının elleri üstünde, yüzü, mumların ışığında sakinleşmiş gibi, dört yüzyıllık düşün-celerine dönmekten hoşnut kilise mihrap kısmına ulaşmıştı. Sonunda, önde asa, arkada serpuş, kutsal ekmeği, omuzluğa sarılı iki eliyle aynı şekilde tutarak, monsenyör girdi. Kubbe altının ortasında ilerleyen sayvan, zakirler yerinin parmaklığı önünde durdu. Orada bir parça kargaşalık oldu, emrindeki adamlar, piskoposa bir parça yaklaştılar.

Felicien, serpuşun arkasından gözükeli beri, Angelique gözlerini ondan ayırmıyordu. Rastlantı sonucu delikanlı, sayvanın sağ tarafına geçmiş bulundu; tam o sırada Angelique, Monsenyörün aksaçlı başıyla Felicien'in kumral başım, aynı zamanda gördü. Göz kapaklarının üzerinde bir alev dolaşmıştı, ellerini bitişirdi, yüksek sesle:

— Oo! Monsenyör. Monsenyörün oğlu! dedi. Sırrını ağzından kaçırıyordu. Bu, elinde olmadan yükseldiği bir bağırdı, benzerliklerinin ani ışığı ortasında sonunda, meydana çıkan gerçektir. Belki, Angeliqve için, bunu zaten biliyordu, fakat, kendi kendine söylemeye cesaret edemeyecekti; halbuki, şimdi, gerçek besbelli görünüyor, gözlerini kamaştırıyordu. Kendisinden ve eşyadan, her taraftan anılar yükseliyor, onun bağırmasını yineliyordu. Hubertine, hayret içinde:

— Bu çocuk mu, Monsenyörün oğlu? diye mırıldandı.

' 133Etraflarına bir takım insanlar toplanmıştı. Onları tanıyorlar, basbayağı bezden tuvaleti içinde hâlâ pek güzel olan anneyi, beyaz ipekli fistanıyla bir melek kadar zarif kızı beğeniyorlardı. O kadar güzeldiler ve çıktıkları iskemlelerin üstünde o kadar göz önünde idiler ki, gözler yukarı kalkıyor, onlara dalıp kalıyordu.

Kalabalık arasında bulunan Lemballeuse ana:

— Elbette, madamcığım, dedi, elbette, Monsenyörün oğlu ya! Nasıl, bilmiyor muydunuz?.. Hem de yakışıklı delikanlıdır, zengindir, öyle zengindir ki, istese şehri satın alır. Milyonları var, milyonları !

Hubertine sapsarı kesilmiş dinliyordu. Yaşlı dilenci kadın devam etti:

— Hikayesini dinlemiştir değil mi? Annesi onu dünyaya getirirken öldü, Monsenyör, işte o zaman papaz oldu. Şimdi, onu yanına çağırmağa razı olmuş... VII Felicien d'Hauteceur, adeta bir prens!

O zaman Hubertine, üzüntülü bir hareket yaptı. Angeliqve de, gerçekleşen hülyasının karşısında, sevince gömüldü. Hâlâ şaşmıyordu, onun, en zengin, en güzel, en asil insan olması gerektiğini biliyordu; fakat, sevinci sınırsız eksiksiz, tahmin etmediği engeller karşısından tasasızdı. Sonunda, Felicien kendini tanıtıyordu. Şimdi sıra ona gelmişti, o da kendini veriyordu. Mumların ufacık alevlerin-de, altın, sel gibi akıyor, erganunlar çalınıyor, onların nişan törenini kutluyor, Hauteceur'ler sülalesi, efsanenin bağrında olağanüstü bir geçit yapıyordu: I. Norbert, V. Jean, II. Felicien, XII. Jean, sonra, en sonuncusu, kumral başını ona doğru çeviren VII. Felicien. Felicien mer-yem kuzenlerinin akrabalarındandı, efendi idi, babasının yanında, kargaşası içinde kendisini gösteren, görkemli İsa idi.

Felicien de, tam o sırada ona gülümsüyordu: Angeliqve, kendisini iskemlenin üstünde ayakta, kalabalığın tepesinde, yanakları al al, mağrur ve sevdalı haliyle gören Monsenyörün öfkeli bakışını far-

134

1

kedemedi.

Hubertine, içini çekti.

— Ah zavallı çocuğum! dedi.

Koruma papazlarla, rahip yamakları, sağlı sollu sıralanmışlardı, baş diyakos, kutsal ekmeği Monsenyörün elinden aldı, mihrabın üstüne koydu. Zakirler, son dua olan Tantum ergo'yu gürül gürül

okuyorlardı, kayak biçimi buhurdanlardan günlük dumanları tütüyordu, ilahi sesi birdenbire susmuştu. Alev alev yanan, rahiplerle halkın doldurup taşırdığı kilisenin ortasında, yüksek kubbelerin altında, Monsenyör, tekrar mihraba çıktı, büyük altın güneşi iki eliyle tuttu, havada üç defa dolaşır, ağır ağır bir istavroz çıkardı.

IX

Aynı akşam, Angeliqve, kiliseden döndükten sonra, "onu birazdan tekrar göreceğim, diye düşünüyordu; Clos - Marie'ye gelecek, ben de inip onunla buluşacağım'.'. Gözleri, biribirlerine bu randevuyu vermişti.

Yemeği her zamanki gibi mutfakta, ancak sekizde yediler. Hubert, bu yortu gününden heyecanlanmış, yalnız kendisi konuşuyordu. Hubertine, ciddi duruyor, tek tük yanıt veriyor; büyük bir iştahla yemek yediği halde, kendini tamamen hülyasına veren, çatalı ağzına götürdüğünün farkına bile varmadan bilinçsiz bir şekilde yiyen genç kızdan, gözünü ayırmıyordu. Hubertine, onun içini açıkça okuyor, bu masum alnı içinde, düşüncelerin oluştuğuna ve birbirini izleyen duru bir suyun billur saydamlığı altında gibi, teker teker görüyordu.

Saat dokuzda, bir çınırak sesi işitip hayret etti. Gelen, rahip Cornille'di. Yorgunluğuna karşın Monsenyörün, o üç eski işleme

135pano'yu pek beğendiğini söylemeye gelmişti.

— Evet, benim yanımda dedi. Haber alırsanız hoşnut olacağınızı biliyordum.

Monsenyörün sözü olunca kulak kabartan Angeliqve, alaydan sö-zedilmeye başlanır başlanmaz, tekrar düşüncelerine daldı. Birkaç dakika sonra, ayağa kalktı.

Hubertine:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu.

Sanki, ayağa niçin kalktığını kendisi de düşünmemiş gibi, bu onu şaşırttı.

— Odama çıkıyorum, anne, çok yorgunum, dedi.

Bu son mazeretin asıl nedeni mutluluğuyla yalnız kalmak olduğunu Hubertine seziyordu.

— Gel, beni öp.

Genç kızı, göğsüne bastırıldığı zaman, onun, kolları arasında ürperdiğini duydu. Her akşamki öpücüğü adeta baştan savma oldu. O zaman oldukça ciddi kızın yüzüne dikkatle baktı, kabul edilen randevuyu, o randevuya gitmek isteğini, gözlerinde okudu.

— Aklını başına al, iyi uyu, dedi.

Angeliqve, Hubert'le rahip Cornille'e, kısaca, Tanrı rahatlık versin dedikten sonra odasına çıkmıştı; sırrının, dudaklarının ucuna kadar geldiğini öyle duymuştu ki, telaş içindeydi. Annesi onu biraz daha kalbine bastırıp tutsaydı, gerçeği söyleyecekti. Anahtarı iki kez çevirip odasına kapandıktan sonra, ışık gözlerini kamaştırdı, mumu üfledi. Ay, gittikçe daha geç çıkmaya başlıyordu. Gece, çok

karanlıktı. Soyunmadan, karanlıklara açılan pencerene önüne oturdu, saatlerce bekledi. Dakikalar dopdolu geçiyor, aynı düşünce onu meşgul etmeye yetiyordu; gece yarısı olunca, aşağı inip onunla buluşacaktı. Bu, doğal şekilde olacaktı; Angelique, nasıl davrandığını,

136

adım adım, teker teker her hareketiyle rüyalandaki kolaylıkla görüyordu. Kendisi yukarı çıktından hemen sonra, rahip Cornille'in gittiğini işitmişti. Arkasından, Hubert'ler de odalarına çıkmışlardı. Oda kapılarının, iki kez açıldığını, kaçamaklı adımların merdivene kadar ilerlediğini işitir gibi olmuştu; sanki, birisi, oraya gelmiş, bir an kulak verip dinlemişti. Sonra ev, derin bir uykuya gömülür gibi oldu. Saat on ikiyi çalınca, Angelique kalktı. — Haydi bakalım, beni bekliyor, dedi.

Kapısını açtı, arkasından kapamadı bile. Hubert'lerin odasının önünden geçerken, merdivende durdu, kulak kabarttı; fakat hiçbir şey, sessizliğin ürpertisinden başka hiçbir şey yoktu. Hoş, oldukça sakindi, ne ürküyordu, ne telaş ediyordu, suç işlediğini algılayamı-yordu. Onu yürüten bir güç vardı, bu iş ona o kadar sade görünüyordu ki, bir tehlike olabileceği aklına gelse, gülüp geçecekti. Aşağıya inince, mutfaktan geçerek bahçeye çıktı, kapıyı örtmeyi yine unuttu. Sonra, hızlı adımlarla, Clos- Marie'ye açılan küçük kapıya ulaştı, onu da, ardına kadar açık bıraktı, Clos- Marie'ye girince, koyu karanlığa karşın, hiç duraksamadı, doğruca kalas köprüye yürüdü. Chevrotte deresini aştı, her ağacını tanıdığı, alışıık bir yerdeymiş gibi, el yordamıyla ilerledi. Sağa döndü, bir soğutun altında ellerini ileri uzatması, orada kendisini beklediğini bildiği kimsenin ellerine dokunması yeterli oldu.

Angelique, bir an sessiz durdu, Felicien'in ellerini avuçlarında sıtkı: Biribirlerini göremiyorlardı, gök, bir sıcak buğusuyla kaplanmıştı, yeni doğmaya başlayan incelmış ay, bu buğuyu henüz aydınlatmıyordu. Genç kız, karanlıklar içinde konuştu, bütün kalbi, duyduğu büyük sevinçle rahatladı.

— Ah! benim aziz senyörüm, sizi ne kadar seviyorum, size çok teşekkür ederim!

Sonunda, onun kim olduğunu öğrendiği için gülüyor, umul-

137

duğundan da genç, güzel, zengin olduğu için ona teşekkür ediyordu. Bu, hülyasının ona verdiği aşk hediyesi karşısında, şakrak bir neşe, hayranlık ve minnettarlık çığılığı idi.

— Siz Kralsınız, efendimizsiniz, işte sizinim, yalnız bir şeye kaygılanıyorum, bu kadar az sizin olduğuma... Ama, sizin olmakla gurur duyuyorum, benim de kraliçe olmam için, sizin beni sevmeniz yeter... Biliyordum, sizi bekliyordum, ama siz kalbimde bu kadar büyüdüğünüzden beri kalbim genişledi... Ah! benim aziz senyörüm, size ne kadar teşekkür borçluyum sizi ne kadar seviyorumm!

O zaman, Felicien, yavaşça, kolunu onun beline doladı;

— Evime gelin. Diyerek onu yürüttü.

Arsız otlar arasından geçirerek, onu, Clos - Marie'nin dip tarafına kadar götürdü; Angelique, vaktiyle tıklalı olan, piskoposluk konağının eski parmaklığından, onun her akşam nasıl geçtiğini anladı. Felicien, bu parmaklı kapıyı açık bırakmıştı, Angelique'i kolunda Mon-senyörün büyük bahçesine soktu. Gökte yavaş yavaş yükselen ay, sıcak buğulardan bir örtünün arkasında gizlenmiş, onları, bulanık bir saydamlıkla ağartıyordu. Üzerinde tek yıldız gözükmeyen gök kubbe, gecenin sessizliği

çin deydi. Bahçeden geçen Chevrotte deresinin üst başına doğru ağır ağır ilerlediler; fakat, Chevrotte, burada, çakıllı bir yokuş üzerinde hızla akan dere değildi; top ağaçlar arasında gezinen sakin bir su, ufacık bir su idi. Aydınlik pus'un altında, ışığa gömülü yüzen bu ağaçların arasında, bu cennet ırmağı bir rüyada akar gibi görünüyordu.

Angelique, neşe ile devam ediyordu.

— Böyle kolunuzda olduğum için öyle onur duyuyorum, öyle mutluyum ki!

Bu kadar sadeliğin ve cazibenin büyülediği Felicien, genç kızın, sıkılganlık duymadan, hiç bir şey saklamadan konuşmasını, kalbinin

138

saflığı içinde, düşündüğünü açıkça söylemesini dinliyordu.

— Ah! sevgilim dedi, beni bu kadar cana yakın, bir parça sevmek inceliğinde bulunduğunuz için, asıl ben size minnettar olmalıyım... Tekrar söyleyin, beni nasıl seviyorsunuz, kim olduğumu öğrenince ne duyduğunuzu bana söyleyin.

Fakat, Angelique, şirin bir sabırsızlık jesti ile onu susturdu.

— Hayır, hayır, sizden sözedelim, yalnız sizden. Benim ne değerim var? Benim kim olduğumun, ne düşündüğümün önemi var mı?... Şimdi, yalnız siz varsınız, artık.

Ona sokuluyor, sihirli derenin boyunca adımlarım ağırlaştırıyor, sonu gelmez sorular soruyor, Felicien'in çocukluğunu, gençliğini, babasından uzakta geçirdiği yirmi yıl, her şeyi öğrenmek istiyordu.

— Anneniz sizi doğurduktan sonra ölmüş, biliyorum, siz de yaşlı bir papaz olan amcanızın yanında büyümüşsünüz... Monsenyör sizi görmek istiyormuş, onu da biliyorum...

Felicien, yavaş, geçmişten yükselir gibi uzak bir sesle konuştu.

— Evet, babam, annemi deli gibi sevmişti, ben dünyaya gelip onu öldürdüğüm için suçlu idim... Amcam, bana ailem hakkında hiçbir şey öğretmiyordu, sanki kendisine emanet bir yoksul çocuğuyum gibi, beni sert bir davranış içinde büyütüyordu. Gerçeği çok geç ancak iki yıl önce öğrendim... Ama şaşmadım arkamda, bu büyük serveti duyumsuyordum. Her türlü düzenli çalışma canımı sıkıyordu, kırdan bayırda koşmaktan başka, elimden iş gelmiyordu. Sonra, küçük kilisemizin renkli camlarına ilgi duymaya başladım...

Angelique gülüyor, Felicien de onunla beraber neşeleniyordu.

— Ben de sizin gibi bir işçiyim, camları boyayarak hayatımı kazanmaya karar vermiştim ki, bütün bu para, üzerime yıkıldı... Amcam benim bir iblis olduğumu, papazlığa asla girmeyeceğimi kendisine yazdıkça, babam çok kederleniyormuş! Benim papaz olduğumu görmek, onun kesin isteği idi, belki de, papaz olursam, annemi öldürerek

139girdiğim günahın, bedelini ödeyeceğimi düşünüyordu. Sonunda yumuşadı, beni yanına çağırdı... Ah! yaşamak! yaşamak ne güzel şey! Sevmek ve sevilmek için yaşamak!

Sakin geceyi ürperten bu çığlıkta, sağlıklı ve bakir gençliğinin gücü vardı. Bu çığlık ihtirastı, annesini öldüren ihtirastı, onu giz içinde açılmış bu ilk aşka fırlatan ihtirastı. Bütün coşkunluğunu, güzelliğini, dürüstlüğünü, cehaletini ve hayata karşı duyduğu do-yumsuzluğu bu çığlık anlatıyordu.

— Ben de sizin gibi idim, bekliyordum, pencerenizde görüdüğünüz gece, ben de sizi tanıdım... Ne hayal ediyorsunuz, söyleyin bana, bundan önceki günlerinizi nasıl geçiriyordunuz, anlatın...

Fakat, Angeliqve, onun ağzını yine kapattı.

— Hayır, sizden sözedelim, yalnız sizden! İstiyorum ki hiçbir şeyiniz bana gizli kalmasın... Sizi, tamamiyle elimde tutayım, tamamiyle seveyim!

Felicien'i tanımaktan duyduğu zevk içinde, İsa'nın ayaklan dibinde bir mübarek kız gibi tapınırcasına, onun kendinden sözetmesini

dinlemekten usanmıyordu. İki de, aynı şeyleri, birbirlerini nasıl-

• j sevmiş olduklarını, şimdi nasıl sevişdiklerini, hep aynı şeyleri, sonu

gelmeden tekrarlamaktan bıkmıyorlardı. Hep birbirine benzeyen kelimeler dillerinin ucuna geliyor, hep yeni, akla gelmedik, derinliğin ölçülemez anlamlar çıkarıyorlardı. O derinliğe indikçe, o sözlerin musikisini dudaklarında tattıkça, mutlulukları artıyordu. Felicien, Ange-liqve'in sadece sesiyle kendisini nasıl büyülediğini, sadece onu iştirmekle kölesi olacak derecede nasıl duygulandığını ona itiraf ediyordu. Angeliqve, Felicien'in bembeyaz cildi, en küçük öfkede, bir kan dalgası akımıyla kızardığı zaman, nasıl zevkli bir korkuya kapıldığını ona itiraf etti. Şimdi, Chevrotte deresinin sisli kıyıların-dan ayrılmışlar, birbirlerinin bellerine sarılmışlar, büyük kara ağaçların yığını altına dalıyorlardı.

140 -

Angeliqve, yapraklı dallardan dökülen serinliğin hazzı içinde: — Ooh! Bu bahçe, diye mırıldandı. Yıllar var ki, buraya girmek isterdim... İşte girdim... Sizinle beraber girdim!

Felicien'e kendisini nereye götürdüğünü sormuyor, asırlık ağaç gövdelerinin karaltıları arasında, vücudunu onun koluna bırakıyordu. Ayaklar altında, toprak yumuşaktı. Yaprakların oluşturduğu kubbeler, kilise kubbeleri gibi, çok yüksekti. Ne bir gürültü vardı, ne bir soluk, kalplerin atışından başka birşey yoktu. Felicien, bir kapıyı itti. — Girin, dedi, benim evimdesiniz.

Babası, onu, bahçenin kuytu köşesinde, ayrı yerde oturtmayı uygun görüyordu.. Alt katta büyük bir salon, yukarıda, tam bir daire vardı. Zemin katındaki büyük salon bir lamba ile aydınlanıyordu. Felicien, gülümseyerek: — Görüyorsunuz ya bir sanatçının evindesiniz, dedi. Burası

benim atelyemdir.

Gerçekten atelyeydi, cam üzerine resim yaparak, sanata heveslenen bir zengin çocuğunun kaprisi idi. Felicien, onüçüncü yüzyılın eski biçimlerini bulmuş kendisini, o devrin araç-gereçsiz eserler yaratan eski zaman camcılarında biri sanıyordu. Üzerine erimiş tebeşir dökülü eski masa ona yetiyordu, orada, kırmızı boya ile resim çiziyor, elmasa gerek duymadığı için, camları kızgın demirle kesiyordu.

Bir resme göre yaptırdığı, palanga diye bilinen küçük ocak, dolu idi; orada birşeyi kaynatıyor, katedralin başka bir camını da hazırlıyordu; atelyede, sandıkları içinde, soluk, akik, dumanlı, koyu, sedefi, kesif, mavi, sarı, yeşil, kırmızı kendi için yaptıracağı her renkten camlar vardı. Fakat, oda enfes kumaşlarla döşenmişti, atelye, olağanüstü bir-döşeme lüksü altında kayboluyordu. Dip tarafta, sehpa olarak kullanılan antika bir kürsü üzerinde, yaldızlı, büyük bir Meryem heykeli, kırmızı dudaklarıyla gülümsüyordu.

141 Angelique, bir çocuk gibi sevinerek: — Hem de çalışıyorsunuz, çalışıyorsunuz! diyordu. Ocak pek hoşuna gitti, bütün işini kendisine anlatmasını istedi. Nasıl oluyor da, eski zaman ustaları gibi, yalnızca kara ile gölgelendirdiği, hamuruna renk karıştırılmış camlar kullanmakla ye-tinmiyordu. Niçin ayrı ayrı, ufak insan betimleriyle kalıp, jestleri ve örtüleri keskinleştiriyordu; cam üzerine resim boyamaya, mine ya-pılmaya, daha iyi resim çizilmeye başlanır başlanmaz düşmeye baş-lıyan camcılık sanatı hakkında düşünceleri neydi; bir camekanın, yalnız, saydam bir mozayik olması, en keskin renklerin en uyumlu bir sıra ile dizilmesi, parlak ve zarif renklerle dolu bütün bir demet oluşturması gerektiği hakkında düşüncesi neydi? Fakat, o sırada, için için, camcılık sanatına aldırıldığı bile yoktu. Bu şeylerin, ilgili değer bir tek noktası vardı ki, o da, Felicien'e ait olması, kendisini Felicien'le meşgul etmesi, adeta onun kişiliğinin bir parçası gibi olması idi.

— Ah! dedi, ne mutlu olacağız. Siz resim yaparsınız, ben nakış işlerim.

Felicien, Angelique'in, lüks içinde rahat ettiği, güzelliğinin çi-çekleneceği doğal bir çevre gibi görünen bu geniş salonun ortasında onun ellerini tuttu. İkisi de, bir an, sustular. Sonra, yine Angelique konuştu.

— Ee, oldu bitti mi? Felicien, gülümseyerek sordu;

— Ne

— Evlenmemiz.

Felicien, bir an duraksadı. Çok beyaz yüzü, birdenbire kızarmıştı. Genç kız, endişelendi.

— Sizi öfkelenendiriyor muyum?

Fakat, Felicien, onun bütün vücudunu kuşatan bir kucaklayışla,

142

ellerini sıkıyordu.

— Oldu, dedi. Sizin bir şeyi istemeniz yeter, engellere karşın o şey yapılır. Benim varlığımın tek nedeni size itaat etmektir?

O zaman, Angelique sevindi.

— Evleneceğiz, sürekli sevişeceğiz, bir daha, birbirimizden hiç ayrılmıyacağız, dedi.

Buna kuşkusu yoktu, bu iş, hemen ertesi günü, efsanedeki mucizeler kadar kolaylıkla oluverecekti, en küçük bir engel, en ufak bir gecikme, aklına bile gelmiyordu. Madem ki sevişiyorlardı, onları, birbirinden niçin daha fazla ayıracaklardı? İnsan, birbirini sever, evlenirdi, bu doğal bir şeydi.

Yüreğinde, büyük, bir sevinç vardı. Şaka yollu:

— Karar, karar, dedi, verin elinizi. Felicien, o ufacık eli dudaklarına götürdü.

— Karar, karar, diye yanıt verdi.

Angelique, şafak söker de orada kalırım korkusuyla, aynı zamanda artık sırrını açığa vurmak acelesiyle, çekilip gideceği zaman, Felicien onu götürmek istedi.

— Hayır, hayır, gün doğmadan eve varamayız sonra. Bu yolu kendi kendime bulurum... Yarın görüşürüz.

Felicien söz dinledi. Angelique'in arkasından bakmakla yetindi. Genç kız, karağaçların loşluğu altında ışık içinde yüzen Chevrotte deresi boyunca koşuyordu. Bahçenin demir parmaklığından aşmış, Clos- Marie'nin yüksek otları Darasına dalmıştı. Hem koşuyor, hem, güneş çıkıncıya kadar bekliyemeyeceğini, en iyisi, Hubert'lerin kapısını vurup onları uyandırmak ve her şeyi söylemek olacağını düşünüyordu. Bu, mutluluk taşkınlığı, açık bir isyanı idi. Angelique, bunca uzun zamandan beri gizlediği bu sırrı, beş dakika daha saklamaktan kendini zavallı buluyordu. Bahçeye girdi, kapıyı örttü.

143 Angelique, orada, katedralin dibinde Hubertine'i gördü; karanlıkta, sıska bir leylak yığının kuşattığı taş peykeye oturmuş onu bekliyordu. Uyanmış, endişe ile durumu sezinlemiş, yukarı çıkmış, kapıları açık bulunca işi anlamıştı. Sonra, heyecan içinde, nereye gideceğini bilemeden, işleri büsbütün karıştırmaktan korkarak, bekliyordu.

Angelique, hiç utanç duymadan, yüreği sevinçten hoplayarak artık saklıyacak bir şeyi olmadığı için neşe ile gülerek, hemen onun boynuna sarıldı.

— Ah! Anne, oldu bitti! Evleneceğiz, öyle mutluyum ki! dedi. Hubertine, yanıt vermeden önce, onu dikkatle süzdü. Fakat, bu

gonca halindeki güzellik karşısında, bu duru gözler, bu saf dudaklar karşısında korkusu geçti. Yalnız, büyük bir kederden başka birşeyi kalmadı. Yanaklarından yaşlar yuvarlandı.

' Bir gün önce, kilisede olduğu gibi:

— Zavallı çocuğum! diye sızlandı.

Angelique, hiç ağlamayan kadını bu halde görünce şaşırıldı.

— Ne oluyor? dedi. Anne, kendinizi üzüyorsunuz... Haklısınız yanlış yaptım sizden bir şey sakladım. Ama, bilerseniz, bu bana ne kadar ağır geldi! İnsan sırrını önce söylemiyor, sonra da cesaret edemiyor... Beni affedin.

Hubertine'in yanına oturmuş okşayan bir hareketle, beline sarılmıştı. Köhne peyke, katedralin bu yeşillik dolu köşesine gömülüyor gibiydi. Leylaklar, başlarının üzerinde, gölge yapıyorlardı; genç kızın, aşî gül verecek mi diye özenle baktığı yabani gül ağacı da vardı; fakat, bir süredir bakımsız bir halde kendi kendine büyüyor, tekrar yabaniliğe dönüyordu.

— Anne, size hepsini söyleyeceğim, gelin kulağınıza söyleyeyim.

144

Sonra, yavaş sesle, sonu gelmez bir söz tufanı içinde, en küçük olayları bir kez daha yaşayarak, yaşadıkça ateşlenerek, aşklarını ona anlattı. Hiçbir şeyi unutmuyor, günah çıkartır gibi, belleğini, kurcalıyordu. Hiçbir sıkılğanlık da duyduğu yoktu, aşkının tutuşturduğu kan yanaklarını ısıtıyor, gözleri bir gurur alevi'ile yanıyor, yine de sesini yükseltmeden fısıltı halinde hararetle konuşuyordu.

Sonunda Hubertine, onun sözünü kesti, kendisi de yavaş sesle •

konuştu.

— Haydi, haydi, yine aldın yürüdün! Ne kadar düzelmeye çalışsan, her seferinde, fırtınaya yakalanmış gibi havalanıyorsun... Ah! kibirli kız, ah! ateşli kız, hâlâ mutfağı yıkamak istemeyen, kendi ellerini öpen o küçük kızsın!

Angelique, gülmekten kendini alamadı.

— Yok, gülme, neredeyse ağlamak için gözyaşların yetişmeyecek... Sen onunla asla evlenemezsin, zavallı yavrum.

Angelique'in neşesi birdenbire sürekli, çın çın öten bir kahkaha halinde yükseldi.

— Anne, anne, ne söylüyorsunuz? Bana takılmak, beni cezalandırmak için mi bu?.. O kadar yakın bir şey ki! Bu akşam babası ile konuşacak. Yarın, gelip sizinle sorunu halledecek.

Angelique, buna gerçekten inanıyor muydu? Hubertine insafsız davranmak zorunda kaldı. Parasız, isimsiz bir nakışçı kız, Felicien d'Hautecoeur'le evlenecek ha! Elli milyonluk zengin bir delikanlı! Fransanın en eski ailelerinden birinin son çocuğu!

Fakat her yeni engel karşısında, Angelique, sakın sakın şu yanıtı veriyordu.

— Neden olmasın?

Bu gerçekten bir rezalet mutluluğu sağlayan sıradan şartların dışında bir evlenme olacaktı. Bu evlenmeye engel olmak için her şey

145ayaklanacaktı. Her şeyle savaşmayı mı tasarlıyordu? ' — Neden olmasın?

Sonra, sarılmaz bir inanla devam ediyordu.

— Ne ilginç, anne, elalemi ne kadar kötü sanıyorsunuz! İşler iyi gidiyor, diyorum, size!., bunda iki ay önce beni paylıyordunuz, benimle eğleniyordunuz, hatırıңызdadır, halbuki haklı imişim, ne haber verdimse hepsi oldu.

— İyi ama, a zavallı çocuk, sonunu bekle.

Hubertine, Angelique'i bu derece cahil bırakmanın verdiği vicdan azabıyla kıvrınarak içleniyordu. Ona, gerçeğin acı derslerini anlatmak, zalimlikler hakkında, toplumun olayları hakkında onu

aydınlatmak istiyor, şaşalıyor, gereken sözleri bulamıyordu. Günün birinde, hülyanın sürekli yalanı içinde, böyle mahpus gibi yaşattığı bu çocuğun felaketine sebep olursa, bu ne acı olacaktı!

— Aman kızım, bu çocukla, hepimize inat, babasına inat ev-lenmezsın ya!

Angelique, ciddileşti, Hubert'in'e dikkatle baktı, sonra ciddi bir sesle:

— Neden olmasın? Ben onu seviyorum, o da beni seviyor, dedi. Annesi, iki kolu ile onu tekrar kavradı, göğsüne bastırdı;

Angelique de, bir şey söylemeden ürpererek ona bakıyordu. Bulutlarla örtülü ay, katedralin arkasına inmişti, uçan sisler, seher vakti yaklaştıkça gökte, hafif pembe bir renge boyanıyorlardı. İkisi de, yalnız uykudan uyanan kuşların hafif cıvıltularla bulandırdığı sessizliğin ortasında, sabahın bu temiz havası içinde yüzüyorlardı.

— Ah! Evladım, mutluluğu yalnız görev ve itaat sağlar. İnsan bir saatlik duygunun ve gururun acısını bütün ömrünce çeker. Eğer mutlu olmak istiyorsan, boyun eğ, vazgeç, ortadan kaybol.

Fakat, kolları arasında genç kızın, isyan ettiğini duyuyordu; ona

146

hiç bir zaman söylemediği, hâlâ söylemekte tereddüt ettiği söz ağzından kaçtı.

— Dinle, sen bizi, babanla beni mutlu sanıyorsun, eğer hayatımızı karartan bir azap olmasaydı mutlu olacaktık.

Sesini daha alçaltıyordu; başlarından geçeni, anasına inat evlenişlerini, çocuğun ölümünü, işledikleri hatanın cezası olarak, boşu boşuna başka bir çocuk sahibi olmak istediklerini, nefes kadar hafif, titrek bir sesle ona anlattı. Halbuki karı koca, birbirlerini delice seviyorlardı, kimseye muhtaç olmadan, alınlarının teriyle gecinmiş-lerdi; ama, yine de mutsuzdular, ikisi de çaba göstermeseler, kocası iyi adam olmasa, kendisi akıllı uslu davranmasa, kesinlikle aralarında kavgalar başlayacaktı, bir cehennem hayatı yaşıyacaktı, belki de ayrılacaktı.

— Düşün çocuğum hayatına, ileride sana acı çekebilecek hiçbir şey katma... Haddini bil, kalbini sustur.

Angelique, yenilmiş, benzi sapsarı; gözyaşlarını tutarak onu dinliyordu.

— Anne, beni üzüyorsunuz... Onu seviyorum, oda beni seviyor.

Göz yaşları dökülmeğe başladı. İtirafı onu altüst etmişti, üzgündü. Görüverdiği bu gerçek köşesinden incinmiş gibi, gözlerinde bir ürkeklik vardı. Fakat, boyun eğmiyordu. Aşkı onu öldürse istekle ölecekti!

O zaman, Hubertine, her şeyi göze aldı.

— Sana, bir defada bu kadar açık vermek istemezdim. Ama, bilmen gerek... Dün akşam, sen yukarı çıktıktan sonra, rahip Cornille'i sorguya çektim, bunca zamandan beri, ayak direyen Monsenyörün, oğlunu niçin Beaumont'a çağırdığını öğrendim... Onun en fazla kederlendiği şeylerden biri,

delikanlının taşkınlığı, her türlü kaydın dı-Şina çıkarak coşkun bir hayat yaşama isteği imiş. Oğlunu rahip yapmaktan vazgeçmek zorunda kalıp dertlendikten sonra, onun

147bulunduğu sınıfa ve sahip olduğu servete yakışacak bir işe koymak ümidinde bile değilmiş. Delikanlı, bir serseriden bir artistten başka bir şey olamazmış... Bunun üzerine Monsenyör, çocuğun duygularına kapılıp, serserilikler yapmasından korktuğu için onu buraya getirtmiş, hemen evlendirecekmış.

Angcque. sorunu hala anlayamamış;

— E Pekala, sonra? diye sordu.

— Daha o biraya gelmeden önce evlenmesi kararlaştırılmış, şimdi de her şey yoluna konmuş, rahip Cornille. sonbaharda, onun matmazel Claire de Voincourt'la evleneceğini, bana kesin diye anlattı... Voincourt'ların konağını biliyorsun, şurada, piskopos konağının yanı başında Monsenyörle çok sıkı fıkı dost insanlar. Her iki taraf da, ne isim bakımından, ne para bakımından, birbirlerinden daha iyisini bulamazlardı. Rahip, bu evlenmeyi çok uygun görüyor.

Genç kız, bu sosyal nedenleri artık dinlemiyordu. Gözlerinin önüne, birdenbire bir yüz, Claire'in hayali gelmişti. Onu, bazan bahçesindeki ağaçların altında, kışın gözüne iliştiği şekilde, yortularla, katedralde rastladığı biçimde tekrar gözünün önüne getiriyordu. Kendi yaşında, esmer, çok güzel, kendisinden daha güzel, şahane yürüyüşlü bir kızdı. Soğuk görünüşüne karşın, çok iyi yürekli olduğu söyleniyordu.

— O uzun boylu kız, çok güzel, çok zengin kız... Onunla evleniyor demek...

Angelique, bu sözleri rüyada sayıklar gibi mırıldanıyordu. Sonra yüreğinde bir sızı duydu.

— Öyleyse yalan söylüyor, diye haykırdı! Bunu bana söylemedi.

Felicien'in geçirdiği bir an duraksamanın, ona evlenmelerinden sözettği zaman yanaklarına yönelen kan dalgasını hatırlamıştı. Bu sarsıntı o kadar şiddetli oldu ki, beniz soldu, başı annesinin omuzuna düştü.

148

— Yavrum, sevgili yavrum... Çok acı şeydir, bilirim. Ama, beklersen daha acı olacak. Onun için, bıçağı derhal yaradan çıkar.. Derdin her uyandıkça, kendi kendine de ki, herkesin, söylentilerine göre, sarsılmaz gururunu hala hatırladığı Monsenyör, müthiş XII. Jean, oğlunu neslinin bu son çocuğunu bir kapı önünde bulunmuş, bizim gibi yoksul insanlar tarafından evlatlık alınmış bir işlemeci kızla asla evlendirmez.

Angelique, sarsıntılarla geçirdiği halde bu sözleri dinliyor, isyan etmiyordu. Yüzünden geçtiğini duyduğu soluk ne idi? Damların üstünden geçerek, uzaktan gelen bir soğuk nefes, kanını donduruyordu. Acaba, bu yaramaz çocuklara kurt masalı anlatılır gibi, kendisine anlatılan o dünya yoksulluğu, o acı gerçek mi idi? Bu soğuk nefes yalnızca, ona dokunup geçtiği halde, içinde sızısını duyuyordu. Yine de, Felicien'i suçlamıyordu; yalan söylememişti, yalnızca susmuştu. Eğer babası onu bu genç kızla evlendirmek istiyorsa bile, o kesinlikle red-diyordu. Fakat, mücadeleye girmeğe cesaret edemiyordu; madem ki hiçbir şey söylememişti, belki de, belki de evlenme kararını vermiş

bulunuyordu. Angeliqve, hayalinin bu ilk yıkılışı karşısında yüzü soluk, hayatın sert parmağının dokunuşunu duymuş, yine inancım koruyor, hülyasına inanıyordu. İşler gerçek-leşecekti, yalnız, gururu çiğnenmişti.

— Anne, doğru, günah işledim, bir daha işlemeyeceğim... Söz veriyorum, isyan etmiyeceğim, Tanrı nasıl emrediyorsa öyle olacağım.

Bu konuşan gufrandı, zafer, Angeliqve'in, içinde büyüdüğü çevrede, orada aldığı terbiyede kalıyordu. Madem ki, o zaman kadar çevresini kuşatan her şey, ona karşı o kadar cömert ve şefkatli davranmıştı, yarından niçin şüphe edecekti? Catherine gibi uslu, Elisabeth kadar mütevazı,ANGES kadar afif kalmak, ermiş kızların yardımıyla yüreğine güç vermek istiyor, üstün gelmesi için yalnız onların yardım edeceklerinden emindi. Eski dostu katedral, Cols- Marie,

149Chevrotte deresi. Hubert'lerin serin küçük evi, Hubert'lerin kendileri, onu seven ne varsa, kendisi hiçbir şey yapmadan, yalnızca saf ve söz dinlemekle kaldığı halde, onu korumayacak mıydı?

— Peki, bizim isteğimize karşı, hele Monsenyörün isteğine karşı hiçbir şey yapmayacağına söz veriyor musun?

— Evet, anne, söz veriyorum.

— O delikanlıyı bir daha görmeyeceğine, onunla evlenmek çılgınlığını bir daha aklına getirmeyeceğine söz veriyor musun?

Bu söz üzerine, Angeliqve'in yüreğine bir ezginlik geldi. Aşkını haykırarak, az kaldı son bir isyanla köpürecekti. Sonra, büsbütün yenik, başı öne eğildi.

— Onu tekrar görmek için, benimle evlenmesi için hiçbir şey yapmayacağıma söz veriyorum, dedi.

Hubertine, oldukça duygusal itaatine ödül olarak, onu, kolları arasına aldı. Ah! iyilik isteyip de; sevdiklerine ıstırap vermek ne zavallılıktı! Bitkin bir haldeydi; yükselen gün ışığını görüp şaşaladı, ayağa kalktı. Kuşların hafif cıvıltıları, daha bir tek kuşun uçtuğu görülmeden, çoğalmıştı. Gökte, bulutlar, mavimtırak bir renk alan havanın duruluğu içinde parçalanıyordu.

O zaman, gözleri, kendiliğinden yaban gülüne giden Angeliqve, onu cılız çiçekleriyle gördü. Hazin bir gülüşle:

— Hakkınız varmış anne, dedi, gül vermesi daha yakın değil.

150

Angeliqve, sabahleyin, saat yedide, her zamanki gibi, iş başındaydı; sonra, günler birbirini izledi, genç kız, her sabah, oldukça sakin, bir gün önce bıraktığı üstlüğü işlemeye koydu. Hiçbir değişiklik olmamış gibi görünüyordu; Angeliqve, sözünde sıkı sıkı duruyor, kapanıyor, Felicien'i tekrar görmeye çalışmıyordu. Bu bile onu kederlendirir gibi görünmüyor, Angeliqve, genç yüzünün neşesini kaybetmiyor, gözleri Hubertine'e takılıp kaldığı zamanlar, o, kendisini bu halde görürse, gülümsüyordu. Bununla beraber, bu susma inancı içinde, bütün gün, yalnız Felicien'i düşünüyordu. Ümidi, yenilmezliğini koruyordu, işçilerin, her şeye karşın gerçekleşeceğine emindi. Ona, bu çok

dürüst ve çok mağrur, cesaretli davranışı veren şey, bu güvendi.

Hubert, bazan onu azarlıyordu.

— Çok çalışıyorsun, seni bir parça solgun görüyorum... Bari iyi uyuyor musun?

— Oo! baba, deliksiz uyuyorum! Sağlığım çok yerinde.

Fakat Hubertine de endişeleniyor, bir eğlence arayıp bulmak gereğinden bahsediyordu.

— İstersen kapıları kapar, uçümüz beraber bir Paris yolculuğu yaparız.

— A! Nasıl olur! siparişleri ne yaparız, anne?... Çok çalışmak sağlığa iyi gelir, diyorum size!

Aslı aranırsa, Angeliqve, yalnızca bir mucize bekliyor, görünmez alemin onu Felicien'e verecek belirtisini umuyordu. Hiçbir girişimde bulunmamak üzere söz vermişti, hem madem ki mavera, hep onun için çalışıyordu, harekete geçmeye ne gerek vardı? Onun için, bu istekli durgunluğu içinde kâayıtsızlık taklidi yapmakla beraber, hep kulakları kirişte, sesleri dinliyor, kendisine yardım edecek olan, için-

151de yaşadığı bu çevrenin alışık olduğu hafif gürültülerini, etrafında dolaşan ürpertileri dinliyordu, bir olacak şey vardı, mutlaka olacaktı. Açık pencerenin önünde, tezganın üstüne eğilmiş ağaçların bir tek ürpertisini, Chevrotte deresinin bir tek mırıltısını kaybetmiyordu. Katedralin en küçük soluklan, dikkat ettiği için on misli artmış bir halde kulaklarına ulaşıyordu; mumları söndüren kilise hizmetçisinin terlik seslerine varıncaya kadar işitiyordu. Yanı başında, esrarlı kanatların sürünüşünü tekrar hissediyor, bilinmeyen alemin kendisine yardım ettiğini biliyordu; bir gölgenin, kulağına bir zafer çaresi fısıldadığını sanarak, birdenbire arkasına döndüğü oluyordu. Fakat günler geçiyor, hala bir gelen giden olmuyordu.

Angeliqve, yeminini bozmamak için, önce, geceleri balkona çıkmaktan çekindi; Felicien'i aşağıda görececek olursa, yanına gitmekten korkuyordu. Odasında bekliyordu. Sonra, yapraklar bile uykuya dalmış, kımıldıyamadıkları için, cesaretlendi, tekrar karanlıkları araştırmaya koyuldu. Mucize ne taraftan kendini gösterecekti? Her halde, piskoposluk konağının bahçesinden parıl parıl yanan bir el, bir işaretle kendisini çağıracaktı. Belki de katedralden, erganunlar, uğul-duyacıklar, onu mihraba çağıracaklardı. Ne, efsanedeki takdis sözleri taşıyan güvercinlere, ne, duvarlardan geçip gelerek kendisini Mon-senyörün tanımak istediğini haber veren ermiş kızların araya girmesine, hiçbir şeye şaşmayacaktı. Yalnız bir şeye hayret ediyor, bu hayreti her akşam artıyordu: Mucizenin vücuda gelmekteki yavaşlığı, Günler gibi, geceler de biribirini izliyor, hala hiç, hiçbir şey olmuyordu.

İkinci haftadan sonra, Angeliqve'i daha fazla şaşırtan, Felicien'i bir daha görmemiş olmasıydı. Ona yaklaşmak için hiçbir girişimde bulunmamayı söz vermişti. Fakat, bir şey söylememekle beraber Felicien'i kendisine yaklaşmak için her çareye baş vuracağına güveniyor; halbuki, Clos - Marie boş duruyor, Felicien, oranın arsız otları üzerinde yürümüyordu bile. On beş gün içinde gece saatlerinde, onun gölgesini bir kez bile, görmemişti. Bu, inancını sarsmıyordu:

Gelmediğine göre, demek ki, mutluluklarını sağlamakla uğraşıyordu. Ama, hayreti artıyor, bir endişe başlangıcı ile karışıyordu.

Sonunda, bir akşam, işlemecilerin evinde, akşam yemeğine geçti; sonra, Hubert, acele bir iş bahanesiyle sokağa çıkınca, Hubertine, mutfakta, Angelique'le yalnız kaldı. Gözleri nemli, genç kızın gururlu metinliğinden duygularımız uzun uzun ona bakıyordu. Kalplerinden taşan şeylere karşın on beş gündür tek kelime konuşmuyorlardı; Hubertine, yemininde durmak için, kızın gösterdiği bu dayanıklılıkta ve bu dürüstlükten duygulanıyordu. Ani bir şefkatle kollarını açtı, genç kız, onun kucağına atıldı, sessizce kucaklaştılar. Sonra Hubertine, konuşmak olanağını bulunca.

— Ah! Zavallı yavrum dedi, seninle yalnız kalmak için bekledim, bilmem gerek... Her şey bitti, büsbütün bitti.

Angelique, telaşla ayağa kalkmış:

— Felicien öldü! diye haykırmıştı.

— Hayır, hayır.

— Madem gelmiyor, demek öldü!

Bunun üzerine, Hubertine, alayın ertesi günü onu gördüğünü, Monsenyörün izni olmadıkça bir daha ortada gözükmemesini ondan da istediğini anlattı, bu, kesin bir uzaklaştırma idi, çünkü Hubertine onların evlenmelerinin olanaksızlığını biliyordu. Günün birinde kendisiyle evlenemeyeceğini; bu zavallı saf, cahil kızı baştan çıkarmakla kötü bir harekette bulunduğu Felicien'e kanıtlamış onu altüst etmişti; Felicien de, namussuzca davranmaktansa, Angelique'i bir daha görmemeyi, kederinden ölmeyi tercih edeceğini söylemişti. Aynı günün akşamı, her şeyi babasına itiraf etmişti.

Hubertine, devam etti:

— O kadar metinsin ki, seninle açık açık konuşuyorum.. Ah! bilsen, cicim, yüreğin yanarken bu kadar gururlu, bu kadar gayretli davrandığını, sustuğunu, neşelendiğini gördükçe sana ne kadar acı-

153yorum, seni ne kadar takdir ediyorum... ama daha cesaretli olman gerek çok, çok cesaretli... Bugün öğleden sonra, rahip Cornille'e ras-geldim. Her şey bitti. Her şey bitti. Monsenyör istemiyor.

Bir gözyaşı buhranı bekliyordu, halbuki, Angelique'in sapsarı kesilip, gayet sakin, tekrar yerine oturduğunu görünce hayret etti. Meşe ağacından eski yemek masasının üstü toplanmıştı, bir lamba, antika oturma odasını aydınlatıyor, içerinin sessizliğini ibriğin hafif fıkırtısından başka hiçbir şey bozmuyordu.

— Anne, biten hiçbir şey yok... Anlatın bana, bu iş madem ki benim işim, öğrenmeye hakkım var, değil mi ya?

Hubertine, bazı ayrıntıları bu cahil kızdaki gizlemeye devam ederek, rahipten işittiği şeylerin uygun gördüklerini anlatırken, Angelique, onu dikkatle dinledi.

Monsenyör, oğlunu yanına çağırdığından beri, heyecan içinde yaşıyordu. Karısının ölümünün ertesi

günü onu uzaklaştırdıktan yirmi yıl, yüzünü görmemeye katlandıktan sonra, şimdi, gençliğinin en güçlü ve parlak devrinde,' ölümüne ağladığı karısının canlı örneği halinde, aynı yaşta onun sarışın ve zarif güzelliğine sahip, karşısında buluyordu. O uzun sürgün, anasının hayatına mal olan çocuğa karşı beslediği bu hınç, aynı zamanda, bir ihtiyat tedbiri idi de. Bunu duymuyor, azminden döndüğüne hayıflanıyordu. Yaşlılık, yirmi yıl süren dualar, Tanrıya sığınaşı, hiçbirşey, onun varlığındaki eski insanı öldürmemişti. Kendi teninden oluşan bu çocuğun, çılganca sevdiği karısının teninden bu parçanın, gülümseyen mavi gözleriyle karşısına dikilmesi ölümün dirildiği varsayımıyla, kalbinin çatlayacak derecede çarpmasına yeterli gelmişti. Göğsünü yumruklarıyla dövüyor, etkisiz kalan çile ortasında hıçkırıklarla ağlıyor, kadın tadını alanlara, kadınla aralarında kan bağlarını koruyanlara rahipliğin yasak edimesini haykırıyordu.

Rahip Cornille. bunları, Hubertine'e elleri titriyerek, yavaş sesle anlatmıştı. Esrarlı söylentiler dolaşıyordu, Monseyörün, akşam ka-

154

ranlığı çöker çökmez odasına kapandığı, ağızdan kulağa fısıldanıyordu; mücadeleyle, göz yaşlarıyla incemelerle dolu geceler geçiriyor, bunların pedelerden boğuklaşan şiddeti, bütün piskoposluk konağını korkutuyordu. Monsenyör, unuttuğunu, aşkını yendiğini sanmıştı; fakat bu aşk, vaktiyle müthiş olan bu adamda, efsanevi serdarların neslinden gelen bu macera adamında, bir fırtına şiddetiyle tekrar dinliyordu. Her akşam, diz çöküyor, ciddi bir gururla üzülenek, ölümüne ağladığı karısının hayalini uzaklaştırmaya uğraşıyor, onun şimdi, tabutunun içinde toz haline gelmiş olacağını düşünüyordu. Halbuki, o, olgun erkeklere özgü delice bir aşkla sevdiği çok genç yaşındaki çiçek kadar latif ve gösterişli haliyle, dipdiri ayağa kalkıyordu. Ölümünden ertesi günündeki gibi, işkence, bütün şiddetiyle tekrar başlıyordu; onu elinden alan Tanrıya karşı aynı isyanla ona ağlıyor, onu özlüyordu; ancak, şafak sökerken sakinleşiyor, kendi nefesine karşı küçümseme dünyaya karşı tiksinti dolu, bitkin halde kalıyordu. Ah! bu ihtiras, bu ifrit! İlahi aşkının derin huzuruna gömülmek için, o ifritti, elinden gelse ezecekti!

Monsenyör, odasından çıkınca, eski ciddi tavrını, hafif bir solgunlukla koruyan sakin ve gururlu yüzünü tekrar takınıyordu. Felicien aşkını itiraf ettiği sabah, hiçbir söz söylemeden onu dinlemişti, o kadar kendine hakim olmuştu ki, kılı bile kıpırdamamıştı. Oğluna bakıyor, onu bu kadar genç, bu kadar güzel, bu kadar ateşli gördükçe, bu aşk divaneliğini içinde kendinin de o kadar ıstırap duyduğu dertten onu kurtarmak için, mutlak bir kararlılık haşin bir his duyuyordu. İhtirası, kendi nefsinde öldürmek istediği gibi oğlunda da öldürecekti. Bu şairane macera, onu büsbütün üzüyordu. Ne demek! Yoksul bir kız, isimsiz bir kız, bir ay ışığı altında göze çarpan, efsanedeki narin bakire şekline sokulan rüyada tapınılan bir işlemeci kız! Nihayet, bir kelimeyle yanıt vermişti: Asla! Felicien onun dizlerine kapanmış yalvarmış, kendi davasını, Angeliqne'in davasını savunmuştu. O zamana kadar, babasının yanına hep titriyerek yaklaşmıştı, gözlerini kaldırıp onun mübarek yüzüne bakmaya hala cesaret edemeden, mut-

155luluğuna engel olmaması için yalvarıyordu. Önemsiz önemsiz konuşuyor, ortadan kaybolacağını, karısını alıp kimsenin bir daha yüzlerini görmeyecekleri kadar uzağa götüreceğini büyük servetini kiliseye bırakacağını söylüyordu. Kimse tarafından bilinmeyen bir insan olarak kalmak, yalnız sevmek ve sevmek istiyordu. O zaman, Mon-senyör'ün vücudu bir ürperti ile sarsılmıştı. Voincourt'larla söz kesmişti, asla bu sözünü geri almayacaktı. Felicien, o zaman, kendinden geçmiş,

müthiş bir öfkeye kapıldığını hissetmiş yanaklarını kızartan kan dalgasından açıktan açığa isyan ederek günaha girmekten korkmuş çekilip gitmişti.

Hubertine sözünü şöyle bitirdi.

— Yavrum, görüyorsun ya, artık o delikanlıyı düşünmemek gerek, öyle ya, herhalde, Monsenyör'ün iradesine karşı gelmek istemezsin... Ben, bütün bunları tahmin ediyordum. Ama, olayların konuşulmasını, engelin, benim tarafımdan gelmemesini tercih ederim.

Angelique, ellerini dizleri üzerinde birleştirmiş, o sakin edasıyla dinlemişti. Pek pek, gözlerini uzun aralıklarla karpıştırıyor, sabit bakışlarıyla o sahneyi, Felicien'in, Monsenyör'ün dizlerine kapamışını, bir sevgi taşkınlığı ile, kendisinden sözedişini, görüyordu. Hemen yanıt vermedi, ibriğin hafif fıkırtısının sustuğu mutfaktaki ölü yanıt ortasında, düşünmeye devam ediyordu. Gözlerini indirdi, lâmbanın ışığında nefis bir fildişi rengi alan ellerine baktı; sonra, dudaklarında, o yenilmez inancın gülümsemesi ile, yalnızca şu sözleri söyledi:

— Mademki Monsenyör olmaz demiş, o halde beni tanımak istiyor.

Angelique, o gece hiç uyumadı. Piskoposun, kendisini görünce razı olacağı düşüncesi, zihnini dolduruyordu. Bu düşüncede kişisel kadın gururu yoktu, aşkın mutlak kudretini duyuyordu, Felicien'i o kadar fazla seviyordu ki. bu sevgisi herhalde yüzünde gözükecekti; babası, onları mutsuz etmekte ısrar edemeyecekti. Geniş yatağının içinde belki yirmi kez döndü, bu şeyleri kendi kendine tekrarladı, durdu.

156

Kapalı gözlerinin önünden, Monsenyör'ün hayali geçiyordu. Belki de, beklediği mucize ondan ve onun tarafından gelecekti. Dışarıda, sıcak gece uyukluyordu, Angelique, sesleri işitmek, ağaçların, Chevrotte deresinin, katedralin, hattâ, dost gölgelerle dolu kendi odasının ne önerdiğini duymak için, kulak kabartıyordu. Fakat, her taraf uğul-duyor, kulaklarına belirli bir şey erişmiyordu. Bir türlü gelemeyen kesin hükümden sabırsızlık duymaya başlıyordu. Uykuya dalarken, adeta bilinçsizce:

— Yarın, Monsenyörlerle konuşacağım, dedi. Uyandığı zaman, yapacağı girişim, kendisine oldukça sadece ve çok gerekli göründü. Bu, saf ve cesur bir ihtiras, kahramanlık, büyük ve mağrur bir olaydı. Angelique, her cumartesi günü, akşam beş sularında, piskoposu, Hautecoeur mihrabı önünde diz çöktüğünü, orada neslinin ve kendi geçmişine gömülerek, yanındaki bütün papazların saygı gösterdikleri bir yalnızlık içinde, tek başına dua etmekten hoşlandığını biliyordu; tesadüf, günlerden de cumartesi idi. Angelique, çabucak kararını verdi. Piskoposluk konağına giderse, belki onu kabul etmezlerdi; üstelik, orası her zaman kalabalıktı; belki de ne söyleyeceğini şaşırırdı; halbuki, kilisede beklemek ve Monsenyör gözüdür gözükmek, kendini ona tanıtmak çok kolaydı. O gün, her zamanki dikkati ve sakinliği ile nakış işledi; isteğine kararlılıkla sarılmış, yapacağı hareketin iyiliğinden emin, hiç heyecanlanmıyordu. Saat dörde gelince, Gabet anayı yoklamaya gideceğini söyledi, mahallede dolaşmaya çıktığı zamanlardaki giysisiyle, başında, şeridini gelişi güzel bağlayıverdiği bir bahçe şapkasıyla, evden çıktı. Sola dönmüştü, Saint-Agnes kapısının pamuklu perdesini itti, perde, arkasından, boğuk bir sesle kapandı.

Kilisede kimse yoktu, yalnız, Saint-Joseph mihrabının bir günah çıkartma yerinde günah çıkartmaya gelmiş bir kadın oturuyor, ancak, siyah eteğinin ucu, dışarıya sarkıyordu; o ana kadar gayet sakin olan

Angelique, adımlarının hafif gürültüsünün yankılandığını duyduğu bu kutsal, soğuk ıssızlığın içine girince, titremeye başladı. Yüreği

157niçin böyle sıkılıyordu? Kendisini ne kadar metin sanmıştı, mutlu olmayı istemekte yerden göğe kadar haklı olduğunu düşünerek, ne kadar rahat bir gün geçirmişti! Şimdi, ne yapacağını bilemiyor, bir suçlu gibi yüzü sararıyordu! Hautecoeur mihrabına sokuldu, orada, parmaklığa dayanıp durmak zorunda kaldı.

Bu mihrap, roman biçimi antika mihrap kısmının en gömük, en loş mihraplarından biriydi. Kaya içine oyulmuş bir lahit gibi, dar ve çıplak, basık kubbesinin kabartmalarından oluşan süsleriyle, yalnız renkli camdan pencerenin, ışığıyla aydınlanıyor, penceredeki Saint-Georges efsanesinin sayısı fazla olan kırmızı camlarıyla mavi camları, leylak rengi bir alacakaranlık döküyordu. Üzerinde hiçbir süs bulunmayan, beyazlı-siyahlı mermerden mihrap, İsa betimlemesiyle ve iki çift şamdanıyla bir lâhdi andırıyordu. Duvarların öteki kısımları mezar taşlarıyla kaplı idi; yukarıdan aşağı gömülü taşlan zamanla kemirilmişti, derin kazılı harflerle yazılmış kitabeleri, hâlâ okunuyordu.

Angelique, nefesi kesilerek, hâlâ bekliyordu. Bir kilise hizmetkârı geçti, onu, bu parmaklığın içine yapışmış durumda, görmedi bile. Genç kız, günah çıkartma yerinde oturan kadının dışarı sarkan eteğini hâlâ görüyordu. Gözleri alacakaranlığa alışıyor, kendiliğinden kitabelere gidiyordu, sonunda harfleri, seçti. V. Jean la Grand, III. Raul, VIII. Herve gibi birtakım isimler, dikkatine çarpıyor, zihninde, Hautecoeur şatosunun efsanelerini canlandırıyor. İki isme daha, La-urette'le Balbine'in isimlerine rasgeldi, heyecanı içinde, gözleri ya-şaracak kadar etkilendi. Bunlar, mutlu ölen kadınların isimleriydi, nişanlısıyla buluşmaya giderken bir ayışığından yere düşen Laurette'le, savaşta öldüğünü sandığı kocasının dönüp gelmesi üzerine, sevincinden çılgına dönen Balbine'di, ikisi de, geceleri geliyorlar, şatoyu güzel fistanlarının beyaz kanadıyla kuşatıyorlardı. Angelique, harabeleri gezmeye gittiği gün, akşamın, soluk külrengi alacakaranlığında, onların, kulelerin tepesinde salındıklarını görmüş değil miydi? Ah! kendisi de, onlar gibi, on altı yaşında, gerçekleşen hül-

158

yasının verdiği mutluluk içinde ölebilse, ne kadar hoşnut olacaktı!

Kubbeler altında yankı uyandıran büyük bir gürültü onu ürpertti. Bu, Saint-Joseph mihrabının günah çıkartma yerinden dışarı çıkıp kapıyı örten papazın yaptığı gürültü idi. Angelique, günah çıkartan kadını göremeyince şaşırıyor, kadın gitmişti bile. Sonra, papaz da, camegâh tarafından çekilip gidince, genç kız, kilisenin engin ıssızlığı içinde, kendini yapayalnız buldu. Paslı menteşelerinin üzerinde çattırılan köhne, günah çıkartma yerinin gök gürültüsünü andıran bu gümbürtüsünü duyunca, Monsenyörün yaklaşmakta olduğunu sanmıştı. Beklemeye başlayalı, neredeyse yarım saat olacaktı, halbuki Angelique, bu yarım saatin nasıl geçtiğini duymamıştı bile, heyecanı, dakikaları alıp götürüyordu.

Gözleri, yeni bir isme takılmıştı, Philippe le Bel'in bir nezrini yerine getirmek için, elinde bir mumla, Filistin'e giden III. Felicien'in adı idi bu. Angelique'in yüreği çarptı, bunların hepsinin neslinden olan VII. Feficien'in, delice sevdiği, delice sevildiği sarışın senyörün genç başı gözünün önüne geliyordu. O zaman, gururdan ve korkudan şaşkına dönüyordu. Mucizenin gerçekleşmesi için, kendisinin oraya gelmiş bulunması mümkün müydü? Karşısında, daha yeni bir tarihten, geçen yüzyıldan kalma bir mermer levha vardı , üzerinde, siyah . harflerle, şunları okuyordu: "Miranda ve Rouvres prensi,

Ferrieres, Montegu, Saint Marc aynı zamanda Villemareuil kontu, Combeville baronu, Morainvilliers senyörü, kralın dört rütbeli şövalyesi, kral orduları naibi, Normandie valisi, avcıbaşı ve yaban domuzu avcı takımı genel komutanı unvanına haiz, Hautecoeur Markisi Ogier, Louis, Nor-bert." Bunlar, Felicien'in büyük babasının unvanlarıydı; Angelique, o çok sade işçi giysileriyle, parmakları iğne yaralarıyla delik deşik, bu ölünün torunlarıyla evlenmeye gelmişti.

Hafif bir gürültü, döşeme taşları üstünde, ancak sessizlikten oluşmuş, bir gürültü oldu. Angelique döndü, beklediği yıldırım gümbürtüsü işitilmeden bu sessiz yaklaşıma onu şaşkınlık içinde bıraktı.

159

Monsenyör, irice burnuyla, hâlâ gençliğini koruyan şahane gözleriyle, solgun benziyle, oldukça uzun boylu, çok asîl, mihraba girmişti. Siyah parmaklığa dayanmış duran genç kıza, önce görmedi. Sonra, mihraba doğru eğildiği sırada, onu, önünde, ayaklarının dibinde buldu.

Angelique, dizleri bükülerek, hürmetten ve korkudan bitkin bir halde, iki dizi üstüne düşmüştü. Monsenyör ona Tanrı gibi, mukadderatının mutlak hakimi gibi müthiş görünüyordu. Fakat, yüreği metindi hemen konuştu.

— Ah, monsienör, geldim ki...

Monsenyör, doğrulmuştu. Onu hatırlıyordu. Alay günü, pencerenin önünde oturduğunu gördüğü, sonra, kilisede, bir iskemle üzerine çıkıp ayakta duran genç kıza bu, oğlunun deli gibi sevdiği küçük işlemeci kıza. Tek kelime söylemedi, tek hareket yapmadı. Dimdik, kaskatı, bekliyordu.

— "Ah, Monsienör, geldim ki, beni görebilesiniz... Beni istemediniz, ama, tanımayıordunuz. İşte buradayım, beni yine uzaklaştırmadan önce, bakın... Ben, seven ve sevilen bir kıyam, başka hiçbir şey değilim, bu aşkın dışında hiçbir şey değilim, bu kilisenin kapısında bulunmuş yoksul bir kızcağızdan başka hiçbir şey değilim... Ayaklarınızın dibinde ne kadar küçük, zayıf, ne gereksiz görüyorsunuz. Eğer sizi rahatsız ediyorsam, beni uzaklaştırmanız kolaydır. Bir parmağınızı oynatsanız beni mahvetmenize yeter... Ama, ne kadar göz yaş dökerim! İstirabın ne olduğunu bilmek gerek. O zaman insan merhametli olur... Dâvamı ben kendim istedim, Monsienör. Cahil bir kıyam, yalnızca, sevdiğimi ve sevildiğimi biliyorum... Bu kadarı yetmez mi? Sevmek, sevmek ve sevdiğini söylemek, yetmez mi?"

Kesik kesik, göğüs geçirerek devam ediyor, bir sadelik, gitgide artan bir ihtiras atağı içinde, derdini, olduğu gibi anlatıyordu. Aşkın itirafıydı bu. Bu cesaret gösteriyordu, çünkü iffetliydi. Yavaş yavaş,

160

başını kaldırmıştı.

— Sevişiyoruz, Monsienör. Kendisi, bu işin nasıl olabildiğini size elbette anlatmıştı. Ben, çok kez bu soruyu kendi kendime sordum da, yanıtını bulamadım. Sevişiyoruz, eğer bu bir suçsa, affedin, çünkü, uzaktan geldi, etrafımızı kuşatan ağaçlardan, taşlardan geldi. Onu sevdiğimi anladığım zaman, artık sevmemezlik edemezdim, iş işten geçmişti... Şimdi, bunu istemek mümkün müdür? Onu evinizde tutabilirsiniz, başkasıyla evlendirebilirsiniz, ama, beni sevmesine engel olamazsınız. Bensiz kalırsa ölür, ben de onsuz ölürüm. Yanımda değilken bile hâlâ yanımda olduğunu, hiç ayrılmadığımızı, birbirimizin kalbini beraber götürdüğümüzü hissediyorum. Gözlerimi ka-pasam onu görüyorum, o

benim içimde... Siz, bizi, böyle birleşmişken mi zorlayacaksınız? Monsenyör, Tanrısal bir şey bu, bizi sevişmekten alıkoymayın.

Monsenyör, sade işçi, bu çok körpe, çok basit, demet kadar kokulu kıza bakıyordu. Gitgide güçlenen, cazibeli ve etkili bir sesle, aşkını anlatışını dinliyordu. Fakat, Angeliqve'in başındaki bahçe şapkası omuzlarına kaydı, aydınlık saçları, yüzünü, has altından bir hâle ile kuşattı; genç kız, ona, ihtirası içinde, narin, ilkel, mevzun edasıyla, coşkun bir saflıkla, eski dua kitaplarındaki efsanevi bakirelerden biri gibi göründü.

— Acıyın, Monsenyör... Her şey sizin elinizde, izin verin, mutlu olalım.

Yalvarıyor, onun, hâlâ tek kelime söylemeden, tek hareket yapmadan, bu kadar soğuk durduğunu görerek, başını tekrar eğiyordu. Ah! ayaklarının dibinde duran bu heyecanlı çocuk, önünde eğilmiş ensesinden yükselen bu gençlik kokusu! Orada, vaktiyle delice öptüğü, ufacık sarışın perçemleri tekrar görüyordu. Yirmi yıl çileden sonra, hâlâ ona azap veren kadın da da bu mis kokulu gençlik, bir zambak gururu ve zarıflığı taşıyan bu boyun vardı. Yeniden do-

161 .ğuyordu, hıçkıran, sevdaya karşı merhametli olmasını yalvaran o idi.

Angeliqve, ağlamaya başlamıştı, fakat, yine devam ediyor, her şeyi anlatmak istiyordu.

— Hem, Monsenyör, yalnız onu sevmiyorum, isminin asaletini de, şahane servetinin görkemini de seviyorum... Evet, biliyorum, bir hiç olduğum için, onu, parasından dolayı istiyormuş gibi görünüyorum; doğrudur, onu, parası için de istiyorum... Bunu size söylüyorum, çünkü beni tanımanız gerek... Ah! onun sayesinde zengin olsam, onunla beraber zengin olsam, lüksün rahatlığı ve görkemi içinde yaşasam, bütün zevkleri ona borçlu olsam, aşkımızda serbest olsak, etrafımızda hiç göz yaşı, hiç sefalet bırakmasak!... O beni sevdiği andan beri, kendimi, eski zamandaki gibi, dibalar giymiş görüyorum; boynumda, bileklerimde, dizi dizi mücevherler, inciler var; atlarım, arabalarım var, peşim sıra nedimlerle yaya gezindiğim büyük korkularım var... Onu ne zaman düşünsem, mutlaka bu hülyaya dalıyorum; kendi kendime, bunların böyle olması gerekir, diyorum. O benim, kraliçe olmak isteğimi yerine getirdi. Monsenyör, o, benim bütün çocukluk isteklerimi, peri masallarındaki mucizeli altın yağmurlarını gerçekleştirecek diye onu daha fazla sevmek çirkin bir şey mi?

Monsenyör, onu, sadeliği içinde, bir prenses kadar güzel ve görkemli edasıyla doğrulmuş, mağrur bulunuyordu. Bu halinde de, ötekine benziyordu, aynı çiçek inceliği, gülümsemeler kadar parlak aynı göz yaşlan bunda da vardı. Genç kızdan, sarhoşluk veren bir etki yükseliyor, Monsenyör, bunun ılık ürpertisinin yüzüne doğru yükseldiğini duyuyordu; bu, geceleri, kendisini, hıçkıra hıçkıra dua kürsüsüne fırlatan iniltileriyle, piskoposluk konağının dindar sessizliğini bozdurtan, aynı anı ürpertisi idi. Bir gece önce, sabahın üçüne kadar, yine mücadele etmişti; şimdi bu aşk macerası, böylece kurcalanan bu ihtiras, şifasız yarasını derinleştiriyordu. Fakat, duygusuzluğun gerisinde, hiçbir şey gözüküyor, kalbin atışlarını yenmek için yaptığı

162

mücadele çabasını, hiçbir şey belli etmiyordu. Kanını damla damla akıtıyordu, ama, onun aktığını kimse görmüyordu; yalnız, daha soluyor, daha susuyordu.

O zaman, bu inatçı sessizlik, Angeliqve'i sıkıntıya düşürdü, kız, daha fazla yalvarmaya başladı.

— Kendimi sizin ellerinize bırakıyorum, Monsenyör. Merhamet edin, hayatım hakkında kararınızı verin.

Monsenyör hâlâ konuşmuyor, sanki karşısında, korkunç bir görkemle daha büyümüş gibi, ona dehşet veriyordu. Issız katedral, artık kararın yan cepheleriyle, içinde gün ışığının sönmekte olduğu yüksek kubbeleriyle, beklemenin ıstırabını daha çoğaltıyordu. Mihrapta, mezar taşları bile seçilemiyordu, yalnız, siyah cübbesiyle, ışığı yalnız o korumuş etmiş gibi beyaz, uzun yüzüyle, Monsenyör'den başka bir şey yoktu. Angeliq, onun gözlerinin parıldadığını, gitgide artan bir parlaklıkla kendi üzerinde takılıp kaldığını görüyordu. O gözleri böyle ışılatan öfke miydi?

- Monsenyör, eğer gelmemiş olsaydım, cesaretsizliğim yüzünden, ikimizi de, mutsuz ettiğim için, sonsuza dek mutsuz olacaktım... Söyleyin, yalvarırım size, söyleyin, gelişimle iyi ettiğimi, razı olduğunuzu söyleyin.

Bu çocukla tartışmak neye yarardı? Red yanıtınız oğluna söylemişti, yeterdi. Bir şey söylememesi, söyleyecek bir şeyi olmadığını sanmasındandı.

Angeliq, bunu herhalde anladı, ayaklarının ucuna basarak yükselmek, Monsenyörün ellerini öpmek istedi. Fakat o, ellerini şiddetle geri çekti; Angeliq, onun solgun yüzünün, birdenbire, kan dalgası hücumuyla kızardığını görünce, korktu. — Monsenyör... Monsenyör... Sonunda, Monsenyör, dudaklarını araladı, ona, bir tek kelime

söyledi.

163— Asla!

O gün, duasını bile etmeden, çekildi, gitti. Vakur adımları, mihrap dairesinin sütunları arkasında kayboldu.

Angeliq, döşeme taşları üzerine düştü, kilisenin boş, ulu ses- J sizliği ortasında, derin hıçkırıklarla uzun uzun ağladı.

XI

Hemen o akşam, mutfakta, sofradan kalktıktan sonra, Angeliq, Hubert'lere itirafta bulundu, piskoposa yaptığı başvuruyu, ondan aldığı olumsuz yanıtı, anlattı. Yüzü sapsarı, fakat kendisi oldukça sakindi.

Hubert çok etkilendi. Nasıl! Sevgili yavrusu, ıstırap çekmeye mi başlamıştı? O da mı kalbinden vurulmuştu? Hubert'in, onunla aynı ihtiras ortaklığı içinde, en küçük solukta, ikisini de, kolayca heyecanlandıran o mavera humması içinde, gözleri dolu dolu oluyordu.

— Ah! Zavallı yavrucuğum, bana niçin danışmadın? Seninle beraber giderdim, belki de Monsenyörü yumuşatırdım.

Hubertine, bir bakışla onu susturdu. Sahiden saçmalıyordu. Bu olanaksız evlenmeyi unutmak için, bu fırsattan yararlanmak daha iyi değil miydi? Genç kızı kolları arasına aldı, şefkatle alnından öptü.

— Eh, artık bitti mi cicim, gerçekten bitti mi?

Angeliqne, önce anlamamış gibi göründü. Sonra, kelimeler uzaktan aklına geldi. Boşluğu araştırır gibi, önüne baktı, yanıt verdi.

— Elbette, anne.

Gerçekten, ertesi gün, tezgâhının başına oturdu, doğal haliyle, nakısını işledi. İlk zamanlardaki hayatı tekrar başlıyordu, genç kız,

164

ıstırap çekmiyor gibi görünüyordu. Zaten, hiçbir imalı söz söylemiyor, pencereye bir göz bile atmıyordu, renginin solgunluğundan belli belirsiz bir iz kalmıştı. Fedakârlığı yapmış, tamamlamış görünüyordu.

Hubert bile buna inandı, Hubertine'in akıllı hareketine hak verdi; Felicien'i uzaklaştırmaya çalıştı; delikanlı, babasına isyana henüz cesaret edemiyor, Angeliqne'i görmeye uğraşmamakla beraber, bekliyeceğine ilişkin verdiği sözü tutmayacak derece ateşleniyordu. Genç kıza mektup yazdı, mektupları alıp sakladılar. Bir sabah eve geldi, karşılıyan Hubert oldu. İşlemeci, kızının, derdini avutucu bir sessizlikle içinde bulunduğunu söyleyerek, dürüst davranmasını, onu, geçen ayki korkunç heyecana sürüklemem üzere ortadan kaybolmasını rica ettiği zaman, delikanlı, sıkıntısını o kadar belli etti ki, konuşmaları ikisini de aynı derecede etkiledi. Felicien, tekrar sabretmeye karar verdi; fakat, genç kıza verdiği sözü geri almaktan şiddetle kaçındı, yalnız açıktan açığa bir isyanı önlemek amacıyla haftada iki kez evlerine akşam yemeğine gittiği Voincout'larla olan işi, kendi haline bırakacaktı. Giderken, kendisini görmemek azabına niçin katlandığını Angeliqne'e anlatmasını Hubert'den rica etti. Yalnız onu düşünüyordu, bütün yaptığı hareketlerin onu kazanmaktan başka hedefi yoktu.

Kocası bu konuşmayı kendisine aktardığı vakit, Hubertine ciddî bir tavır takındı. Bir an sustuktan sonra:

— Onun söylediği şeyi çocuğa söyleyecek misin?

— Söylemem gerekir.

Hubertine, dikkatle onun yüzüne baktı, sonra:

— Vicdanın nasıl emrediyorsa öyle yap... Dedi. Yalnız, Felicien, kendini aldatıyor, sonunda, babasının iradesine boyun eğecek, ne olursa bizim sevgili kızımıza olacak, o ölecek.

Bunun üzerine, Hubert, çok endişelenerek, hiçbir şey söylememeye razı oldu. Zaten, karısı, Angeli'que'in sakin hali onun dikkatini

165çektikçe, her gün, bir parça daha içi rahat ediyordu.

— Görüyorsun ya, yara kapanıyor... Kız unutuyor.

Unutmuyordu; o da, yalnızca bekliyordu. Her türlü insanca ümidi ölmüştü, yine mucize düşünmeye başlamıştı. Eğer Tanrı, onun mutlu olmasını istiyorsa, kesinlikle bir mucize olacaktı. Kendini Tanrının ellerine sıralaması yeterdi; Monsenyörü taciz etmek suretiyle Allah'ın iradesini zorlamaya yeltendiği için, bu yeni sınavla cezalandığını sanıyordu. Gufran olmazsa, yaratık, zayıf, zaferden âciz

kalırdı. Angeliqne'in gufran gereksinimi, onu tekrar alçak gönüllü, yalnız görünmez âlemden yârdım ummaya sevk ediyor, genç kız, artık bir hareket yapmıyor, etrafına yayılan esrarlı gözleri hareketlerinde serbest bırakıyordu. Her akşam, lâmbanın ışığında La Leğende Doree'nin o antika nüshasını tekrar okumaya başladı; safdil çocukluk çağındaki gibi, bundan hayranlık duyuyor; bilinmez âlemin, saf ruhların zaferinde sınırsız bir kudrete sahip, olduğuna emin bulunduğu için, hiçbir mucizeden şüphe etmiyordu.

Tesadüf, katedralin yorgancısı, Monsenyörün piskoposluk tahtı için, Hubert'lere çok süslü dokuma bir pano ısmarlamaya gelmişti. Bir buçuk metre eninde, üç metre boyunda olan bu pano, dipteki kaplamaya gömülecekti, bir çelenk tutan, iki meleği betimliyordu, çe-lengin altına da, Hauteceur'lerin arması vardı. Çok hünere ve büyük bir beden gülüne ihtiyaç gösteren, hafif kabartma bir nakışla işlenmesi gerekiyordu. Hubrt'ler, Angeliqne'i yormak korkusuyla hele, haftalarca, iplik iplik, bu armaları işlediği kadar, anılarını yaşıyarak kederlenmesi korkusuyla, önce, geri çevirmişlerdi. Fakat; o öfkelenmiş, siparişi kabul etmişti, her sabah, olağanüstü bir enerji ile işe koyuluyordu. Sanki, kendini yormakla mutlu oluyor, sakin olmak istediği için, vücudunu yıpratmak gereksinimi duyuyordu.

Bu eski zaman atelyesinde, hayat, hep aynı şekilde ve düzenli devam ediyordu; sanki, orada yürekler bir aralık daha hızlı atmamıştı.

166

Hubert tezgâhlarla uğraşırken, resim çizer, nakışları gerer ve çö-zerken, Hubertine, Angeliqne'e yardım ediyordu, akşam olunca, ikisinin de parmakları bitkin bir halde kalıyordu. Melek betimlemeleri süsleri için, her örneği birçok parçalara ayırmak gerekmişti, her parçayı ayrı ayrı işliyorlardı. Angeliqne, büyük çıkıntıları belli etmek için, bir şişle, kalın iplik salıyor, sonra, ters yönde, Britanya ipliği ile kaplıyordu; sonra, nevrekânı oyma makası gibi kullanarak, bu iplikleri düzeltiyor, meleklerin kaftanlarını indiriyor, süslerin ayrıntılarını belli ediyordu. Bu, tam anlamıyla bir heykeltraş işi idi. Sonra, şekil ortaya çıkınca, Hubertine'le ikisi, sırma telleri atıyorlar, süpürge çöpü ile dikiyorlardı. Eşsiz bir güzellik ve parlaklık taşıyan, is karalı atelyenin ortasında güneş gibi pırıldayan, baştanbaşa sırma, bir hafif kabartma idi, bu; zımbalar, keskiler, tokmaklar, çekiçler, bütün eski aletler, yüzyıllık düzenleriyle sıralanıyorlardı; tezgâhların üstünde, çırıkla kırıntı sepeti, yüksüklerle iğneler dolaşıyorlardı; öreke, el çıkırığı, gözü kasmağı, paslanıp durdukları köşede, açık pencerelerden giren engin sessizliğin ortasında uyukluyor gibi idiler.

Günler geçti; balmumlaşmış kalın iplikler arasından sırma geçirme o kadar zordu ki, Angeliqne, sabahtan akşama kadar iğne kırıyordu. Bedeni ve aklı, artık düşünemeyecek derecede baştan başa bu çetin işe gömülmüş gibi idi. Saat dokuz olur olmaz yorgunluktan yıkılıyor, yatıyor, kurşun gibi ağır bir uykuya dalıyordu. İşten, bir dakika boş kalır kalmaz, Felicien'i göremediğine şaşırıyordu. Onunla buluşmak için bir girişimde bulunmamakla beraber, kendi yanında bulunması için onun her şeyi çiğneyip geçmesi gerektiğini düşünüyordu. Fakat, onun bu kadar uslu davranmasını doğru buluyordu; eğer işleri aceleye getirmek isterse, onu paylıyacaktı. Herhalde o da mucizeyi bekliyordu. Şimdi, Angeliqne, bu biricik şeyi bekleyerek yaşıyor, her akşam, ertesi gün mucizenin olacağını umuyordu. O ana kadar, isyan etmemişti. Ama bazan başını kaldırıp bakıyordu; ne o, hâlâ bir şey yokmuydu? Sonra, iğnesini güçle batırıyor, ufacık elleri

167kanıyordu. İğne, çatlayıp bir cam gibi, sert bir sesle kırıldığı zaman, Angeliqne, bir sabırsızlık

hareketi bile yapmıyordu. Hubertine, onun bu kadar ısrarla çalıştığını görünce endişelendi, çamaşır zamanı da geldiği için, panonun nakısını bırakıp, bol güneş altında, bol faaliyet içinde, dört gün vakit geçirmeye onu zorladı. Sızılarından bir parça nefes alan Gabet ana, sabunlama ve çalkalama işine yardım edebilirdi. Clos-Marie'de âdeta bayram vardı; o yıl, -ağustos sonu, parlak gökyüzüyle, koyu gölgelerle, görkemliydi; söğütlerin gölgesiyle akar suyu buz kesilen Chevrotte deresinden, hoş bir serinlik yükseliyordu. Angeliqve ilk günü, çamaşırları tokmaklayıp suya bastırarak, ırmağın, karaağaçların, yıkıntı halindeki değirmenin, otların, anılarla dolu bütün o dost şeylerin zevkini çıkararak, çok neşeli geçirdi. Felicien'i önce, ay ışığında gizemli, sonra suyun alıp götürdüğü entariyi kurtardığı sabah çok cana yakın bir acemilikle, orada tanımış değil miydi? Her çamaşırı suda çırptıktan sonra, piskoposluk konağının vaktiyle kapalı duran demir parmaklığına bir göz atmaktan kendimi alamıyordu. Bir akşam, Felicien'in kolunda, o parmaklığı aşmışlardı, belki de, gelip onu almak ve babasının dizlerine kapanmaya götürmek için, orayı birdenbire açacaktı. Bu ümit, etrafa saçılan köpükler ortasında, yaptığı büyük işe neşe katıyordu.

Fakat, ertesi sabah, Gabet ana, bir el arabası dolusu son çamaşırı da getirip Angeliqve'le beraber serdiği sırada, bitmez tükenmez gevezeliğine son verip, ciddî bir eda ile:

— Haberiniz var mı? Monsenyör oğlunu evlendiriyor, dedi.

Bir çarşaf sermekle uğraşan genç kız, sarsıntının etkisi altında yüreği burkularak, otların üzerine diz çöktü.

— Ya, evrenin ağzında... Monseriyörün oğlu, son baharda matmazel de Voincourt'la evlenecek... Önceki gün, her iş yoluna ko-nulmuşmuş.

Angeliqve, dizüstü oturmuş, kalmış kafasının içinde, şüpheli bir

168

sürü fikir uğulduyordu. Habere şaşmıyordu, onun doğru olduğunu seziyordu. Annesi onu uyarmıştı, bunu beklemesi gerekti. Fakat, o ilk anda, böyle dizlerinin bağına çözen şey, Felicien'in, babasının karşısında titriyerek, günün birinde, bezip, ötekiyle evlenebileceği olasılığı idi. O zaman, taptığı Angeliqve için, kaybolmuş olacaktı. Angeliqve, bu olası gerçeği hiç aklına getirmemişti. Felicien'i, görev altında boyun eğmiş, baba sözü. dinleme uğrunda, ikisinin de felâketine neden olmuş görüyordu. Hâlâ yerinden kımıldamadan, gözleri demir parmaklığa gitmişti, sonunda, içinden bir isyan yükseliyordu. Gidip parmaklıkları sarsmak, orayı tırnaklarıyla açmak, Felicien'in yanına koşmak, boyun eğmemesi için, kendi cesaretiyle ona gayret vermek gereksinimi duyuyordu.

Şaşkınlığını gizlemek için, yalnızca içgüdü, Gabet anaya şu yanıtı verişine kendi de şaştı.

— Ya! Matmazel Claire'le evleniyor, demek... Çok güzel, çok iyi bir kız olduğunu söylüyorlar...

Yaşlı kadın gider gitmez, Angeliqve, kesinlikle Felicien'i bulacaktı. Beklediği yeterdi, onu görmemek için ettiği yemini, ilişkisiz bir engeli kırarcasına, bozacaktı. Onları, ne hakla böyle ayırıyorlardı? Aralarında seviştikleri katedral, serin sular, yaşlı karaağaçlar, her şey ona aşklarını haykırıyordu. Madem ki, sevgileri orada büyümüşü, Angeliqve, boynuna sarılıp çok uzaklara, artık bir daha kimsenin onları asla bulamayacağı kadar uzaklara kaçmak için, Felicien'i orada geri almak istiyordu.

Son peşkirleri bir çalıya asmış olan Gabet ana, sonunda: — Tamam dedi. İki saate kadar kurur... Hoşçakalın, matmazel, artık bana gerek kalmadı.

Şimdi, Angelique, yeşil otlar üzerinde serili bu kar gibi beyaz çamaşırlar arasında, ayakta duruyor, bol rüzgârda, çarşafarla örtülerin çırpıntısı ortasında, kalplerini derin bir saflıkla birbirlerine verdikleri

1690 geçmiş günü düşünüyordu. Felicien, niçin onu görmeye gelmez olmuştu? Bu randevuda, çamaşırın bu neşesi arasında niçin yoktu? Ama, birazdan, Angelique, onu kollan arasında tutarken, yalnız kendisinin olacağını iyi biliyordu. Felicien, gösterdiği zaafan dolayı ona sitem etmesine bile gerek kalmayacağını, mutluluklarını istemesi için gözükmeye yeteceğini biliyordu. Felicien her şeyi göze alacaktı, yeter ki, kendisi bir an sonra onunla buluşsun.

Bir saat geçti, Angelique, hâlâ, çamaşırların arasında, kendisi de güneşin göz kamaştırıcı yansımasıyla bembeyaz, dolaşıyor, varlığında belirsiz bir ses yükseliyor, büyüyor, onu oraya, parmaklığa gitmekten alıkoyuyordu. Angelique, bu başlayan savaş karşısında ür-küyordu. Ne idi bu? İçinde, kendi isteğinden başka bir şey mi vardı? Oraya hiç şüphesiz dışarıdan eklenmiş olan başka bir şey, kendisine engel oluyor; ihtirasın güzel durukluğunu altüst ediyordu. İnsanın, sevdiğine koşması ne kadar hoş bir şeydi; halbuki Angelique, bunu yapamıyordu bile, şüphenin azabı, elini ayağını bağlıyordu; yemin etmişti, hem, sonra belki de kötü bir şey yapmış olacaktı. Akşam üstü, çamaşır kuruyup da Hubertine, toplamak için yardıma geldiği zaman, Angelique hâlâ kararını verememişti, düşünmeyi geceye bıraktı. Kollarından taşan kar gibi beyaz mis kokulu çamaşırları götürürken, artık akşam karanlığına gömülmeye başlayan Clos-Marie'ye ortak olmak istemeyen dost bir doğa köşesine bakar gibi, endişeli bir göz attı.

Angelique, ertesi gün, heyecan içinde uyandı. Daha başka geceler, onu hiçbir karara götürmedi, geçip gitti. Genç kız, ancak, sevildiğine emin oldukça sessizlik buluyordu. Bu düşünce sarsılmamıştı, Angelique o düşüncenin içinde, Tanrısal her şeye tahammül ederdi. Yeniden, merhamet nöbetleri geçiriyordu. En küçük ıstırap karşısında acı çekiyor, gözleri, hep taşmaya hazır gözyaşlarıyla doluyordu. Mascart baba, tütün isteyip alıyor, Chouteau'lar, ondan, re-

yok olmuştu, bir çocuk ümitsizliğine düşüyordu. Sonra, ıstıraplı çırpınma başladı.

Angelique, önce, gururuna başvurdu: Felicien, artık kendisini sevmiyorsa, daha iyi idi! Çünkü, Angelique, onu hâlâ sevmeyecek kadar gururluydu. Kendi kendine yalan söylüyor, kurtulmuş gibi yapıyor, üzerinde çalışmaya koyulduğu Hauteceur'ler armasını işlerken, sözde tasasızlıktan şarkılar mırıldanıyordu. Fakat, kalbi, çat-lıyacak gibi şişiyordu, Felicien'i hâlâ sevecek kadar, daha, daha fazla sevecek kadar düşük olduğunu kendi kendine itiraf etmek utancını duyuyordu. Bir hafta süreyle, arma, parmaklarının altında, birer birer doğdukça, onu müthiş bir kedere gömdü. Arma, parçalı çeşittendi, birinci ve dördüncü parçaları Jerusalem, ikinci ve üçüncü parçaları Ha-uteceur haneleriydi, Jerusalem hanelerinde gümüş zemin üzerine kollan altın bir salıp, serpiştirilmiş yine altın dört küçük haç vardı; Hauteceur hanelerinde de, mavi zemin üzerine altın bir kale, ortada gümüşü zemin üzerine kumlu bir levha arması, ikisi üstte biri alta üç tane zambak vardı. Mineler, kaytandan; madenler, altın ve gümüş sırmadan yapılmıştı. Elinin titrediğini hissetmek, bu armaların parıltısından yaşlarla bulanmış gözlerini saklamak için başını eğmek, ne acıklı haldi. Angelique, yalnız Felicien'i düşünüyordu, ona, efsanevi asaletin parlaklığı içinde tapıyordu. "Tanrı isterse, ben de isterim", remzini, gümüş sırmadan bir bandrol üzerine siyah iplikle işlerken, Felicien'in cariyesi

olduğunu, bir daha asla kendine sahip olamayacağını anladı. Gözyaşları, görmesine engel oluyor, bir yandan da, bilinçsizce, iğnesini kakmağa devam ediyordu.

Ondan sonra, durum acıklı oldu, Angelique, yeis içinde sevdi, öl-düremediği bu ümitsiz aşk içinde çırıyordu, durdu. Hep, Felicien'e koşmak, boynuna sarılarak onu tekrar elde etmek istiyordu; her defasında da mücadele yeniden başlıyordu. Bazen, üstün geldiğini sanıyor, içinde büyük bir sessizlik oluyor, kendisini, isteğinden vazgeçen alçak gönüllülüğü ile, itaatli bir kız gibi diz çökmüş, ufacık, oldukça sakin, bir yabancıyı görür gibi gördüğünü sanıyordu. Bu, kendisi değildi, ol-

172

maya başladı, çevrenin ve terbiyenin yetiştirdiği uslu kızdı. Sonra, bir kan dalgası yükseliyor, onu sersemletiyordu; sağlığı, ateşli gençliği, gemi azıya almış küheylanlar gibi dört nala gidiyor; Angelique, gururu ve ihtirasıyla, aslının o haşin bilinmezine tekrar gömülüyordu. Niçin itaat edecekti? Görev diye bir şey yoktu, serbest istekten başka bir. yoktu. Kaçma hazırlığına başlıyor. Piskopos konağı bahçesinin demir parmaklığını zorlamak için uygun saati hesaplıyordu. Fakat, peşi sıra da, endişe, sinsî bir huzursuluk şüphenin azabı, yine geliyordu. Eğer kendini kötülüğe kaptırsa, sonsuza dek vicdan azabı duyacaktı. Bu hangi yolu tutacağını bilememek kararsızlığı içmek onu, boyuna, aşkının isyanından suçun dehşetine fırlatan bu fırtına altında, saatler, günler geçiyor; Angelique, kalbini her yendikçe, biraz daha güçsüzleşiyordu.

Bir akşam, Felicien'i bulmak için evden ayrılacağı sırada ihtirasına dayanma kudretini bulamamak tasasıyla, birdenbire, o yardım gören kimsesiz çocuk kimliği aklına geldi. Kimliği dolaptan aldı, yapraklarını çevirdi, ateşli, susamış halde, her yaprakta aşağılandığından dolayı, kendini tokatladı. Ana baba belli değildi. Adı yoktu, yalnız bir tarih, bir de numara vardı, yol kenarında süren yabani ot kadar terk edilmişti! Sonra, anılar, yığın yığın yükseliyor, Nievre'in bereketli çayırıları, orada çobanlık ettiği hayvanlar, yalınayak üzerinde yürüdüğü, dümdüz Soulanges yolu, elma çaldığı zaman kendisini tokatlayan Nini anne, hep, gözünün önüne geliyordu. Hele bazı yapraklar her üç ayda bir, müfettişle doktorun ziyaretlerini gösteren imzalarla dolu, bazen evraklarla yazılı olanlar, onda bir takım anıları uyandırıyor. Bir hastalık geçirmiş, ölmesine ramak kalmıştı, süt ninesi, ateşe düşüp yanan ayakkabılarının yerine ayakkabı istemişti. Başa çıkmak olanağı olmayan huysuzluğundan dolayı kötü notlar verilmişti. Zavallılığının anı defteriydi, bu. Fakat, bir yaprak, altı yaşına kadar boynunda taşıdığı kolyenin koptuğuna ilişkin olan zabıt tutanağı, onu hüngür hüngür ağlatmıştı. Angelique, bir ipek kaytana dizili kemik tanelerden yapılmış, içinde, giriş tarihiyle numarası bu-

1731unan gümüş bir madalyonla tutturulmuş bu kolyeye karşı içgüdüsel bir nefret duyduğunu anımsıyordu. Onun bir cariyeye tasmaları olduğunu seziyordu, sonunda çıkacak şeylerden dehşet duymasa, onu, ufacık elleriyle koparacaktı. Sonra, yaşı ilerledikçe, kolyenin, boğazını sıkıdığından şikâyet etmişti. Onu, bir yıl daha boynunda bırakmışlardı. Onun için, müfettiş yardımcısı, bucak belediye başkanının huzurunda kaytanı kesip de bu kimlik yerine, menekşe rengi gözle-rinin, altın sarısı ince saçlarının yazılı bulunduğu, yere usulü dairesinde eşkâlini koyduğu zaman ne kadar sevinmişti! Buna karşın, belli olsun diye üzerine marka vurulan bu evcil hayvan tasmalarını, hâlâ boynunda hissediyordu. O kolye, tenine gömülmüştü, onu boğuyordu. O gün, o yaprağı okurken, önemsiz olduğunu tekrar duydu, odasına döndü, hıçkırığa hıçkırığa ağladı, sevilmeğe lâyık değildi. Ondan sonra da iki kez daha, o kimliği onu kurtardı. Önce, o da, Angelique'in isyanları karşısında etkisiz kaldı.

Şimdi ayartıcı nöbetlerin azabını geceleri çekiyordu. Yatağa yatmadan önce, uykusunda saf kalmak

üzere, Efsaneyi okumak için nefesine emrediyordu. Fakat, başı ellerinin arasında, harcadığı çabaya karşın okuduğunu anlamıyordu. Mucizeler onu hayrette bırakıyordu, rengi solmuş kabusların kaçıışından başka bir şey seçemiyordu. Geniş yatağına giriyor, kurşun gibi ağır bir uyuşukluktan sonra, ani bir heyecanla karanlıklar ortasında sıçırarak uyanıyordu. Telâşla doğruluyor, şakakları terli, vücudu bir ürperti ile sarsılarak, fırlattığı çarşafın ortasında diz çöküyordu; ellerini bitiştiriyor, "aman Tanrım, benden niçin geçtin?" diye kekeliyordu. Çünkü, asıl sıkıntı duyduğu şey, böyle zamanlarda, karanlıkta, kendisini yalnız his-setmesiydi. Rüyada Felicien'i görmüştü, orada kendisini durduracak, kimse yokken giyinip onunla buluşmaya gitmekten korkuyordu. Gufran, kendisinden uzaklaşıyordu. Tanrı onun" etrafında dolaşmıyor, çevre onu terk ediyordu. Ümitsizce, çevre çağırıyor, görünmez âleme kulak kabartıyordu. Ama, hava bomboştı, fısıldaşan sesler kal-

174

mamıştı, esrarlı sürtünüşler kalmamıştı. Her şey Clos-Marie, Chev-rotte deresi, söğütler, otlar, Piskopos konağının karaağaçları, katralin kendisi her şey ölmüş gibiydi. Angeliqve'in orada kurduğı hülyalardan hiç eser kalmamıştı, bakirelerin beyaz kanatları silinip kayboluyor, orada, eşyanın yalnız mezarını bırakıyordu. Angeliqve, doğaüstü gücün yardımını kesilir kesilmez ırsî günahın yere vurduğı ilk devir Hıristiyanı gibi, yenik bitkin oluyordu. Bu koruyucu köşenin gamlı sesi içinde, o kötülük ırsiyetinin, alınan terbiyeyi yenerek, doğuşunu ve uluyuşunu dinliyordu. Eğer, bilinmez güçlerden iki dakika daha hiçbir yardım gelmeyecek olursa, eğer gizli şeyler uyanmaz ve ona yardım etmezse, kesinlikle yenilecek, kendi mahvına yürüyecekti. "Tanrım, benden niçin geçtin?" Gitmiş, yatağının ortasında diz çökmüş, ufacık, narin vücuduyla, ölüm halleri geçiriyordu.

Sonra da, şimdiye kadar, sıkıntısının o son derecesine vardığı anlar, her defasında, bir serinlik duyup ferahlıyordu. Bu, merhamete gelen, varlığına girip ona hülyasını geri veren bir olaydı. Angeliqve, yalın ayak, döşeme tahtası üstüne zıplıyor, büyük bir hamleyle pencereye koşuyordu; orada, sesleri tekrar işitiyor, gözle görünmez kanatlar saçlarına sürtünüyor, efsanedeki kalabalık, ağaçlardan ve taşlardan fırlıyor, onun etrafını alıyordu. Saflığı, iyiliğı, eşyada kendisinden ne varsa hepsi ona geri geliyor, onu kurtarıyordu. Sonra, artık korkmuyor, koruma altında bulunduğunu biliyordu. Agnes, bakirelerle birlikte dönüp gelmişti; hep beraber ürperen hava içinde, şefkatle, dolaşıyorlardı. Bu, uzaktan gelen, çaba verici bir şeydi, gece rüzgârına karışıp, ona kadar ulaşan, uzun bir zafer ezgisiydi. Son derece kederli, yeminini bozmaktansa bu yüzden ölmek direncinde bir saat bu dinlendirici havayı kokluyordu. Sonunda, bitkin, tekrar yatıyor, her seferinde böyle bitkin düşerse, sonunda yenileceğı düşüncesiyle, hep azap içinde, ertesi gün gelecek nöbetin korkusuyla, yeniden uykuya dalıyordu.

Gerçek, Felicien'in, kendisini artık sevmediğini sanmaya başlayalı, Angeliqve, bir halsizlikle bitkin oluyordu. Bağı yaralıydı, ses

175Çıkarmadan, hiç şikâyet etmeden, her an bir parça ölüyordu. Önce, bu hal, yorgunluklarla kendini göstermişti. Nefes nefese kalıyor, sırmayı elinden bırakmak zorunda kalıyor, gözleri bulanıyor, boşluğa dalıyor, birkaç dakika öyle duruyordu. Sonra, yemek yememeye başlamıştı, birkaç yudum süt ancak içiyordu. Anası ve babasını meraka düşürmemek için, ekmeğini saklıyor, komşuların tavuklarına veriyordu. Çağrılan bir doktor, hiçbir hastalık görememiş, suçu fazla kapalı yaşamasında buluyor, vücut hareketleri öneriyordu. Ange-liqve'in bütün varlığı kendinden geçiyor, yavaş yavaş yok oluyordu. Vücudu, iki büyük kanadın sallanışıyla yüzer gibi oluyor, ruhunun tutuşup yandığı

sararıp solan yüzünden, sanki bir aydınlık fişk-ırıyordu. Angeliqve, odasından aşağıya, ancak, iki eliyle merdivenin duvarlarına tutunarak, sendeliye sendeliye inebiliyordu. Fakat ina-dediyor, kendisine baktıklarını hisseder hissetmez metin davranıyor, Monsenyörün psikoposluk tahtı için o çetin işlemeli panoyu ne olursa olsun, bitirmek istiyordu. Ufak, uzun ellerinde artık güç kalmamıştı. Bir iğne kırdığı zaman, onu, cımbızla çekip çıkaramıyordu.

Hubert'le Hubertine, sokağa çıkmak zorunda kaldıkları için, onu, işinin başında yalnız bıraktıkları bir sabah, eve karısından önce dönen işlemeci, kızı iskemlesinden kaymış, baygın, tezgâhın önünde yere serilmiş bir halde buldu. İş başında kendinden geçmişti. Sırma işlemeli melekelerden biri yarı kalmıştı. Hubert şaşaladı, onu kolları arasına aldı, yatağa kaldırmağa uğraştı. Fakat, Angeliqve tekrar düşüyor uyanmıyordu.

— Cicim, cicim... Yanıt ver bana, rica ederim...

Angeliqve, sonunda gözlerini açtı, yeisle, ona baktı. Kendisini niçin diri görmek istiyordu? Ölü iken ne kadar mutluydu!

— Nen var cicim? yoksa bizi aldattın mı, onu hâlâ mı seviyorsun?

Angeliqve yanıt vermiyor, ölçüsüz kederli haliyle ona bakıyordu. O zaman, ümitsiz bir kucaklayışla, Hubert, onu kaldırdı, odasına çı-

176

kardı: bembeyaz yüzü ile, çok zayıf vücuduyla yatağa uzanınca, sevdiğini ondan uzaklaştırmak suretiyle, istemeden yaptığı zalimce işe

ağladı.

— Onu ben sana verirdim! Niçin bana bir şey söylemedin? Fakat Angeliqve konuşmadı, göz kapakları kapandı, tekrar uyur gibi oldu. Hubert, gözleri onun narin zambak yüzünde, yüreği merhametle kanayarak, ayakta kalmıştı. Sonra, kız hafif hafif nefes almaya başlayınca, o sırada karısının geldiğini duyarak aşağı indi.

Aşağıda, atelyede konuşuldu. Hubertine, şapkasını henüz çıkarmıştı, Hubert, onu görür görmez, çocuğu orada bulduğunu, şimdi yatağında, ölüm halinde uyuduğunu anlattı.

— Aldanmışız, dedi. Hâlâ o çocuğu düşünüyor, onun yüzünden ölüyor... Ah, bilsen bunun bana ne kadar dokunduğunu, işi anladığımdan beri, onu, o çok acıklı halinde yukarı çıkardığımdan beri vicdanımı sızlatan azabı bir bilsen! Suç bizde, yalan söyleyerek onları birbirinden ayırdık... Ne? Onu böyle ıstırap içinde mi bırakacaksın, kurtarmak için bir şey söylemeyecek misin?

Hubertine de Angeliqve gibi susuyor, acımaktan sapsarı, akıllı uslu edasıyla, Hübert'e bakıyordu. Hubert'de, bu ıstıraplı sevda karşısında her zamanki uysallığından ayrılan sevdalı adam, sakinleşmiyor, titreyen ellerini sallıyordu.

— Ya! ben söyleyeyim öyleyse, Felicien'in, kendisini sevdiğini, onu da aldatarak buraya gelmesine engel olmak insafsızlığını bizim gösterdiğimizi söyleyeceğim.. Artık, onun • gözyaşının her damlası benim kalbimi yakar. Bu cinayette kendimi ortak sanırım.. Onun mutlu olmasını istiyorum, evet, ne

olursa olsun, bütün çarelere baş vurup onun mutlu olmasını istiyorum.

Karısına yaklaşmıştı, isyan eden şefkatini haykırmak cesaretim

buluyor, Hubertine, kader içinde sustukça, o daha fazla öfkeleniyordu.

— Madem ki sevişiyorlar, onların bilecekleri iştir bu. İnsan, se-

177 .verse ve sevilirse, artık ötesi yoktur bunun... Evet! her çareye başvurarak mutlu olsunlar, mutluluk doğaldır.

Hubertine, sonunda, ayakta, kımıldamadan, ağır ağır konuştu.

— Onu bizim elimizden alsın, bize inat, babasına inat, onunla evlensin, değil mi?.. Onlara bunu öneriyorsun. Sonra mutlu olacaklarım, aşkın mutlu olmaya yeteceğini sanıyorsun...

Sonra hiç ilgisi yokken, sözden söze geçerek, aynı acıklı sesle devam etti.

— Dönüşte, mezarlıktan geçtim, bir ümitle yine içeri girdim.. Dizlerimizle aşınan aynı yere bir kez daha diz çöktüm, uzun uzun dua ettim.

Hubert sararmıştı, büyük bir üşüme, hararetini alıp götürüyordu. O inatçı ananın mezarını elbette tanıyordu, ölü kadını, yerin dibinde kendilerini affetsin diye, itaatsizliklerinden dolayı kendilerine suç yükleyerek kaç kez orada dua etmişler, boyun eğmişlerdi. Eğer af kendilerine bağlanırsa, eserini kendilerinde hissedeceklerine emin, orada saatlerce kalıyorlardı. İstedikleri, bekledikleri, yine bir çocuktü, affin çocuğu idi, sonuçta af edildiklerini ancak o biricik işaretten anlayacaklardı. Fakat hiçbir şey olmamıştı, ana, soğuk ve sağır, onları o amansız cezaya, alıp götürdüğü, geri vermek istemediği ilk çocuklarının ölümü cezasına çarpılmış bırakıyordu. Hubertine, tekrar:

— Uzun uzun dua ettim, dedi, hiçbir ürperti var mı diye dinliyordum...

Hubert, heyecan içinde, bakışlarıyla ona soru soruyordu.

— Hiçbir şey olmadı, hayır! topraktan hiçbir şey yükselmedi. İçimde hiçbir şey ürpermedi. Ah! bitti artık. İş işten geçti, kendi felâketimizi kendimiz istedik.

O zaman Hubert titredi, sordu. • •

178

— Suçu bana mı yüklüyorsun?

— Evet, suçlu sensin, sana uyup ben de suç işledim.. İtaatsizlik ettik, bütün hayatımız, bu yüzden berbat oldu.

— Mutlu değil misin?

— Hayır mutlu değilim... Çocuğu olmayan kadın mutlu değildir... Sevmek hiçtir, aşkın takdis edilmesi gereklidir.

Hubert, bitkin, gözleri yaşla dolu, bir iskemleye yığılmıştı. Karısı, hayatlarının cılık yarasını, asla

onun yüzüne vurmamıştı; istemeyerek, bu ima ile onu gücendirecek olsa, çabucak pişman olan ve onu teselli eden bu kadın bu sefer hep öyle ayakta, hiçbir hareket yapmadan, ona doğru bir adım bile atmadan, onun ıstırap çekmesini istiyordu.

Hubert, ağladı, göz yaşları arasında haykırdı:

— Ah! yukarıda yatan sevgili çocuğu mahkûm ediyorsun... Ben-seni aldığım gibi, Felicien'in de onu almasını, senin çektiğin ıstırabı, onun da çekmesini istemiyorsun.

Hubertine, kalbinin bütün gücüyle yalnız, bir baş işareti yaparak yanıt verdi.

— Evet ama, sen kendin söylüyordun, yavrucak bu yüzden ölecek... Onun ölümünü mü istiyorsun?

— Evet, kötü bir hayat yaşayacağına, ölsün.

Hubert, ürpererek doğrulmuştu, karısının kolları arasına sığındı, ikisi birlikte, hıçkırarak ağladılar. Uzun süre, sarmaş dolaş kaldılar. Hubert, boyun eğiyordu; şimdi, karısı, gerektiği kadar direnci bulabilmek için, onun omuzuna dayanmak zorunda kalıyordu. Sonra, acıklı ve istekli, uzun ve acıklı bir sessizliğe gömüldüler, bu susmanın sonunda, eğer Tanrı isterse, çocuğun ölümüne razı olmuş bulunuyorlardı.

O günden sonra, Angeliqve, odasında kapanmak zorunda kaldı.

179Halsizliği o dereceyi buluyordu ki atelyeye inemiyordu. Hemen başı dönüyor, ayakları dolaşıyordu. Önce eşyalara tutuna tutuna dolaştı, balkona kadar gitti. Sonra yatağından koltuğa kadar gitmekle yetinmemekte kaldı. Yol uzundu, ancak bitik bir halde, bu işi bir sabah, hâlâ çalışıyor, fazla çetin olan hafif kabarık işlemeyi bırakıyor, elvanla çiçek işliyordu; bunları kokusuz bir demet çiçeğe baka baka işliyor, bu ortancaların ve hatmi güllerinin kokusunun duymadığı için sakin kalıyordu. Demet bir vazoda duruyordu.

Angeliqve, bazen, onu izleyerek uzun uzun dinleniyordu; çünkü, ipek, ne kadar hafif olursa olsun, parmaklarına ağır geliyordu. İki günde, ancak bir atlasın üzerinde pırıl pırıl, taptaze, bir tane gülü yapabilmişti; fakat bu onun hayatı idi, son nefesini verinceye kadar işi elden bırakmıyacaktı. İstiraptan erimiş, daha incelmış, saf ve çok güzel bir alevden oluşuyordu.

Felicien, madem ki onu sevmiyordu, daha fazla didişmeye ne gerek vardı. Artık, bu inançla ölüyordu: Felicien onu sevmiyordu, belki de asla sevmemişti. Direnci oldukça kendisini, gidip onu bulmaya zorlayan kalbiyle, gençliğiyle çarpışmıştı. Oraya mihlanıp kalalı, herşeyi kadere bırakmıştı. Artık herşey bitmişti.

Bir sabah, Hubert, onu koltuğa yerleştirip, ufacık, cansız ayaklarını bir yastığa koyduğu sırada, Angeliqve, gülümseyerek:

— Eh! dedi, artık uslu uslu. oturacağıma, kaçmayacağıma, iyiden iyiye eminim.

Hubert, tıkanır gibi oldu, hüngür hüngür ağlıyacağından kor-karak, çabucak aşağı indi.

Angelique o gece uyuyamadı. İçinde bulunduğu halsizlik ortasında, uykusuzluktan, gözkapakları yanıyordu. Hubert'ler yattığı için, vakit de, neredeyse gece yarısına yaklaştığı için, yatakta daha fazla kalırsa öleceğinden korkarak, harcamak zorunda kaldığı çok büyük çabaya karşın yataktan kalkmayı tercih etti.

Boğuluyordu, sırtına bir sabahlık geçirdi, pencereye kadar sürünerek gitti, onu ardına kadar açtı. Yağmurlu, rutubetli ve yumuşak bir kış gecesi idi. Bütün gece yanık bırakılan, önündeki küçük masanın üstüne konulmuş lâmbanın fitilini açıktan 'sonra, kendini koltuğuna bıraktı. Orada, "Leğende doree" cildinin yanında, kopye etmekte olduğu gül hatmi ye ortanca demeti duruyordu. Hayata yeniden koyulmak için, bir çalışma hevesine kapıldı, tezgâhını yanına çekti, titrek elleriyle bir iki iğne kaktı. Bir gülün kırmızı ipeği, beyaz parmaklan arasında kanıyor, âdeta, son kalan kanı, damla damla akıyordu.

Fakat, iki saatten beri, kızgın çarşaflarının arasında boşu boşuna dönüp duran Angelique'i, âdeta oturur oturmaz, uyku bastırdı. Başını geriye devrilip koltuğun arkasına yaslandı, bir parça sağ omuzuna yattı; ipek, hareketsiz ellerinin arasında kaldığı için, hâlâ çalışıyor sanılırdı. Bembeyaz, oldukça sakin, bir mezar kadar çeşitli ve beyazlık dolu odada uyuyordu. Işık, rengi atmış pembe İran kumaşı örtülü, şahane karyolayı solduruyordu. Yalnız eski meşe ağacından sandık, elbise dolabı, sandalyeler, keskin çizgilerle gözü-küyorlar, duvarlara yas rengiyle yansıyor. Dakikalar geçti, Ange-lique, bembeyaz, oldukça sakin, uyuyordu.

Bir gürültü oldu. Felicien, titriyerek, onun gibi zayıflamış, balkonda gözüktü. Yüzü karmakarışık, odaya atılacağı sırada, Angeli-que'i, böyle acınacak bir halde ve çok güzel, koltuğa yığılmış gördü.

181 Kalbi sonsuz bir acı ile burkuldu, diz çöktü, elemli bir telaşa daldı. Angelique artık yok mu olmuştu, hastalık onu bitirmişmiydi ki, hiç ağırlığı kalmamış, rüzgarın alıp götüreceği bir tüy gibi oraya uzanmış görünüyordu?

Hafif uykusunda, ıstırabı da, tevekkülü de belli oluyordu. Felicien, onu, ancak o zambak zarifliğinden, düşük omuzlan üzerindeki narin boynunun tenasübünden, göğes çekilen bir bakire yüzü ifadesi almış uzun yüzünden tanıyabiliyordu. Saçlar, bir aydınlıktan ibaret kalmıştı, lekesiz ruhu, şeffaf ipek cildinin altından fişkı-rıyordu. Tenlerinden kurtulmuş ermiş kızlar gibi güzeldi. Felicien, ellerini bitişirmiş, bir hayret içinde, hareketsiz kalmış, bu güzelliğin karşısında gözleri kamaşıyor ve yeise düşünüyordu. Kız uyanmıyor, Felicien, hâlâ ona bakıyordu.

Felicien'in dudaklarından çıkan hafif bir soluk, Angelique'in yüzünde dolaşmış olacak ki, kız, birdenbire gözlerini alabildiğine açtı. Kımıldamıyor, rüyada gibi, gülümseyerek, o da ona bakıyordu. Bu Felicien'di, değişmiş olmasına karşın, onu tanıyordu. Fakat hâlâ kendisini uykuda sanıyordu, çünkü, uyurken, onu böyle gördüğü olurdu, uyanınca da, bu yüzden, kederi artardı.

Felicien, ellerini uzatmıştı, konuştu.

— Sevgili can, sizi-seviyorum.. Çok hasta olduğunuzu bana söylediler, koşup geldim.. İşte yanınızdayım, sizi seviyorum.

Angelique ürperiyor, bilinçsiz bir hareketle, ellerini gözkapak-larında gezdiriyordu.

— Artık şüphe etmeyin... Ayaklarınızın dibindeyim ve sizi seviyorum. Sizi hâlâ seviyorum.

O zaman, genç kız haykırdı:

— A! Siz misiniz?.. Sizi artık beklemiyordum, halbuki geldiniz. Araştıran elleriyle, onun ellerini tutmuştu, Felicien'in, rüyasında

dolaşan bir hayal olup olmadığını anlamak istiyordu.

182

— Beni hâlâ seviyorsunuz, ben de sizi seviyorum, ah! sevebileceğimi tahmin ettiğimden de fazla seviyorum!

Bu, mutluluğun verdiği bir baş dönmesi, mutlak sevinçle dolu bir ilk dakika idi; her şeyi unutuyorlar, hâlâ seviştiklerine ve bunu birbirlerine söylediklerine emin olmanın hazzına, kendilerini tamamiyle veriyorlardı. Dünün ıstırapları, yarının engelleri ortadan kalkmıştı; nasıl olup da orada bulduklarını bilmiyorlardı; ama, orada idiler. Tatlı göz yaşlarını birbirilerine karıştırıyorlar, Felicien, merhametten şaşkın, Angeliqve, onun kolları arasında bir soluktan oluşacak kadar, kederden erimiş, saf bir kucaklaşma ile sarılıyorlardı. Angeliqve, hayretinin .füsunu içinde, kötürümleşmiş gibi duruyor, oturduğu koltukta, sendeliyor, vücudu kendinde değilmiş gibi, sevinç sarhoşluğunun etkisi altında, yarı doğrulup tekrar düşüyordu.

— Ah! Aziz senyörüm, biricik emelim yerine geldi: Ölmeden önce sizi görmek varmış.

Felicien, başını kaldırdı, ıstıraplı bir hareket yaptı.

— Ölmek mi!... Ama, ben bunu istemem! Buradayım, sizi seviyorum.

Angeliqve, gülümsedi.

— Oo! Mademki beni seviyorsunuz, ölebilirim. Artık, ölümden korkmuyorum, omuzunuzda böyle uyuyacağım... Beni sevdiğinizi bir daha söyleyin.

— Sizi seviyorum, dün nasıl seviyordumsa, yarın nasıl se-veceksem... Bundan hiç şüphe etmeyin, sonsuzdur, bu.

— Evet, sonsuzdur, sevişiyoruz.

Angeliqve, vecd içinde, odanın beyazlığı ortasında, önüne bakıyordu. Fakat yavaş yavaş uyandı, ciddileşti. Sersemlediği bu büyük mutluluk işinde düşünüyordu; olan biten işlere şaşıyordu.

— Beni seviyorsanız, niçin gelmediniz?

183— Ananız babanız, bana karşı aşkınız kalmadığını söylediler. Bu yüzden, ben de az kaldı ölüyordum, işte o zaman hastalığınızı öğrendim, bana kapısını kapadıkları bu evden kovulmayı göze alarak kararımı verdim, geldim.

— Annem, sizin de beni sevmediğinizi bana söylüyordu, ben de anneme inandım... Size o matmazelle birlikte rasgelmiştim, Mon-senyörün sözünü dinlediniz sanıyordum.

— Hayır, bekliyordum. Fakat, korkaklık ettim, onun karşısında titredim.

Bir suskunluk oldu. Angeliqve doğrulmuştu. Yüzü sertleşiyordu, alnında bir öfke karışığı vardı.

— Demek ki, ikimizi de aldattılar, birbirimizden ayırmak için bize yalan söylediler... Sevişiyorduk, bizi sıkıntıya soktular, az daha ikimizi de öldürüyorlardı... Ama, bu kötü bir şey, bizi yeminlerimizden kurtarıyor, serbestiz.

Öfkeli bir hoş görüyle ayağa kalkmıştı. Artık, hastalığını duymuyor, aşkının ve gururunun bu uyanışı karşısında., gücünü yeniden buluyordu. Hülyasının öldüğünü sanmıştı, halbuki, onu, birdenbire, canlı ve parlak buluyordu! Aşklarına lâıyk olmaktan kalmadıklarını, asıl ötekiler olduğunu birbirlerine söyleyebiliyorlardı! Kendisini böyle büyümüş görmek, sonucunda gerçekleşen bu üstünlük, onu coşturuyor, son derece büyük bir isyana sürüklüyordu.

Yalnızca;

— Haydi, gidelim, dedi.

Bütün direnci ve iradesiyle, dipdiri, odada dolaşıyordu. Sırtına giymek için bir manto seçip almıştı bile. Başına bir dantela baş örtüsü örtse, yeterdi.

Felicien, sevinçle haykırmıştı, çünkü, arzusunu, genç kız, kendisinden önce söylemişti. O, yalnız bu kaçmayı düşünüyor, fakat Angeliqve'e teklif cesaretini bulamıyordu. Ooh! Birlikte gitseler, göz-

184

den kaybolsalar, bütün üzüntülere, bütün engellere son verseler! Hem bunu, düşünmek zahmetine bile katlanmadan yapsalar!

— Evet, hemen gidelim, sevgili can. Sizi almaya gelmiştim, nereden araba bakacağımızı biliyorum. Gün doğmadan biz uzaklara gitmiş oluruz, öyle uzaklara ki, hiç kimse, asla bize kadar ulaşamaz.

Angeliqve, gitgide artan bir coşkunun içinde, çekmeceleri çekiyor, hiçbir şey almadan, tekrar, şiddetle kapatıyordu. Nasıl! Haftalardan beri azap çekiyordu, onu aklından çıkarmaya uğraşmıştı, hattâ bunu başarabildiğini sanıyordu da, yine hiçbir şey olamamıştı, üstelik, bu korkunç işi, yeni baştan yapmak gerekiyordu, öyle mi? Yok! Bu gücü asla bulamayacaktı. Mademki sevişiyorlardı, oldukça net idi: evlenirlerdi, hiçbir güç onları birbirinden ayıramazdı.

— Durun bakalım, yanıma ne almak gerek?.. Ah! Çocukça kuruntularım ne .budalaca şeylermiş. Yalan söyleyecek kadar aşağı-laştıklarım düşünüyorum da! Evet, ben ölsem de sizi çağırmazlardı... Çamaşır, elbise almak gerekir mi söyleyin? İşte, bir sürü düşünce, bir sürü korku soktular. İyilik varmış, kötülük varmış, ne yapmalı imiş, ne yapmamalı imiş? İnsanı aptal edecek kadar karışık şeyler. Hep yalan söylüyorlar, söyledikleri doğru değil: dünyada, yaşamak mutluluğundan, sizi seveni sevmek mutluluğundan başka bir şey yok... Siz, servetiniz, güzelliğiniz, gençliğiniz, aziz senyörüm, ben de kendimi size veriyorum, sonsuza kadar, biricik zevkim sizsiniz, ne isterseniz yaparım.

Ölmüş sanılan, bütün İrsî ateşlerinin bir tutuşması içinde, se-vinçten coşuyordu; şahane gidişlerini, bu prens oğlunun kendisini kaçırdığını, uzak bir ülkenin kraliçesi yapışını gözünün önüne getiriyordu; müzik sesleri duyuyor, mest oluyordu; Felicien'in boynuna sarılıyor, göğsü üzerine yatıyor, onu

izliyor, öyle gafil bir ihtiras ürpertisi içinde kalıyordu ki, bütün vücudu, sevinçten, kendinden geçiyordu. İkisi yapayalnız kalsalar, atların dört nala gidişine ken-

185dilerini bıraksalar, bir kucaklaşma içinde kalsalar, ortadan kay-bolsalar!

— Yanıma bir şey almayacağım, değil mi?.. Neye yarayacak?

Felicien de, onun tutuştuğu ateşle yanıyordu; kapının önüne varmıştı bile.

— Hayır, hiçbir şey... Çabuk gidelim.

— Evet, gidelim, doğru.

Felicien'in yanına gitmişti. Fakat, geri dönüp, odaya son bir göz atmak istedi. Lâmba, aynı donuk, tatlı ışıkla yanıyordu, ortanca ve gül hatmi demeti hep orada duruyordu, yarı kalmış, fakat canlı bir gül, tezgâhın ortasında, onu bekliyor gibiydi. Hele, oda ona hiç bu kadar beyaz görünmemişti, duvarlar beyaz, yatak beyaz, hava beyazdı, beyaz bir nefesle dolu gibi idi.

İçinde bir şey sendelenir gibi oldu-, Angeliqve, bir sandalyenin arkalığına dayanmak zorunda kaldı.

Felicien, endişeyle sordu:

— Neyiniz var?

Yanıt vermedi, güçlkle nefes alıyordu. Tekrar bir ürpertiye yakalanmış, bacaklarına bir kesiklik gelmişti, oturmak zorunda kaldı.

— Merak etmeyin, bir şey değil... Bir dakikacık dinleneyim, gideceğiz.

Sustular. Angeliqve, odanın içine bakıyordu, orada sanki, sorsalar söyleyemeyeceğı değerli bir şey unutmuştu. Önce hafifken, sonra, gitgide büyüyen, azar azar göğsünü tıkayan bir düşmanlık duyuyordu. Artık hiçbir şey hatırlamıyordu. Onu, orada, öylece tutan, acaba bütün bu beyazlık mı idi? Beyazı, öteden beri severdi, gizlice, izleyip zevk almak için, beyaz ipek kırıntılarını çalacak derecede severdi.

— Bir dakika, bir dakika daha, sonra gideceğiz, aziz senyörüm.

186

Fakat, ayağı kalkmak için bir çaba bile harcamıyordu. Felicien, endişe ile, onun önünde tekrar diz çökmüştü.

— Rahatsız mısınız, rahatsızlığınızı gidermek için bir şey yapamaz mıyım? Üşüyorsanız, ufacık ayaklarınızı ellerimin arasına alırım, koşmak için canlanacakları zamana kadar, onları ısıtırım.

Angeliqve, başını salladı.

— Hayır, hayır, üşümüyorum, yürüeyebilirim... Bir dakika bekleyin, bir dakikacık.

Gözle görülmez bağların, onun elini ayağını sardığını, oraya bağladığını görüyordu, o kadar sıkı bağlanıyordu ki, belki bir saniye sonra, Angeliqve'i o bağlardan kurtarmak olanaksızdı. Onu hemen

alıp götürmemesi, ertesi gün babasıyla yapacağı o mücadeleyi, haftalardan beri kaçındığı o acı şeyi düşünmesindendi. O zaman, ateşli bir yalvarışla ısrara başladı.

— Gelin, bu saatte yollar, karanlıktır, araba bizi karanlıklar ortasında alıp götürecektir; hep, birbirimizin kollarında uyuyarak gecenin serinliğinden korkmadan, kuş tüyüne gömülmüş gibi, boyuna, sallana sallana gideceğiz; gün ağarınca, güneş ortasında yolumuza devam edeceğiz, hep uzağa, daha uzağa gideceğiz ta, insanların mutlu oldukları yere ulaşınca kadar... Bizi hiç kimse tanımayacak, büyük bir bahçenin bir köşesinde herkesten uzak yaşayacağız, her yeni gün, daha fazla sevişmekten başka işimiz olmayacak. Orada, ağaç kadar büyük çiçekler, baldan daha tatlı yemişler bulunacak. Biz, bu sonsuz baharın ortasında, hiçbir şey yemeden yaşayacağız, öpücüklerle yaşayacağız, sevgili can.

Angelique, Felicien'in, yüzünü ısıtan bu yakıcı aşk sözleri karşısında ürperdi. Müjdelenen zevklerin bu sürtünüp geçişi ile, bütün varlığı eriyordu.

— Ooh! Bir saniye, birazdan!

-- Sonra, yolculuklar bizi yorarsa, buraya döneriz, Hauteceur,

187şatosunun duvarlarını yaptırırız, ömrümüzün sonuna kadar orada otururuz. Benim hülyam, bu... Gerekirse, bütün servetimizi, avuç avuç, oraya dökeriz. Kalenin burcu, yeniden, iki vadiye hâkim olur. Biz David, kulesiyle Cherlemagne kulesi arasındaki saltanat dairesinde otururuz. Koca bina, perde hatlarıyla, binalarıyla, küçük kilisesiyle, eski zamanın barbar lüksü içinde, kudretli devirlerindeki gibi, baştan başa, onardır. Orada, eski zamanlardaki gibi hayat geçirmemizi istiyorum, siz prenses, ben prens olarak, silahşörlere ve nedimlere bir maiyet ortasında. On beş ayak kalınlığındaki duvarlarımız bizi dışardan ayırsın, efsane içinde yaşayalım.. Güneş, yamaçların ötesinde batarken, biz, beyaz, koca beygirlerin sırtında, diz çökmüş köylülerin saygısı arasından geçerek, avdan dönelim. Boru çalın, açılır kapanır köprü insin. Akşam yemeğinde, soframızda krallar bulsun. Geceleri, yatağımız, bir taht gibi, sed üstünde, tepesi sayvanlı bir yatak olsun. Biz, erguvan ve sarmalar içinde, birbirimizin kolları arasında uyurken, uzaktan, oldukça tatlı müzik sesleri gelsin.

Angelique, şimdi, ürpererek, gururlu bir zevkle gülümsüyor, yeniden başlayan bir ıstırapla yenilerek, gamlı dudaklarındaki gülümsemesi siliniyordu. Bilinçsiz bir el hareketiyle, bu baştan çıkarıcı hayalleri uzaklaştırırken, Felicien, daha ateşlendi, onu yakalamak, telaşlı kolları arasına alıp, ona sahip olmak istedi.

— Ooh! Gelin, benim olun... Kaçalım, mutluluğumuzun içinde her şeyi unutalım.

Angelique, insiyaklı ve isyanlı, birdenbire sıyrıldı; sonra, ayakta, ağzından şu kelimeler fırladı:

— Hayır, hayır, yapamam, yapamayacağım!

Bununla beraber, hala mücadele ile bitkin kuşkulu kekeleyerek, sızlanıyordu:

— Rica ederim, acıyın beni zorlamayın, bekleyin... Sizi sevdiğimi kanıtlamak için sözünüzü dinlemeyi, kolunuzda, uzağa, güzel memleketlere gitmeyi, hayalinizdeki şatoda, sizinle beraber, krallar

gibi yaşamayı ne kadar isterdim. Bu bana ne kadar kolay geliyordu, kaçışımızın planının birçok kez görünüyor; Sanki, birdenbire, kapı örtülmüş de dışarı çıkamıyormuşum gibi.

Felicien, onu, yeniden sersemletmek istedi, Angelique, bir el hareketiyle, susturdu.

— Hayır, hana bir şey söylemeyin artık... Ne ilginç şey! Bana, bu çok güzel şeyleri, bu çak tatlı şeyleri söyledikçe korkuya kapılıyorum, bir soğuk vücudumuz buz gibi donduruyor... Aman Tanrım! Neyim var acaba? Sözleriniz beni sizden ayırıyor. Eğer de-vam edecek olursanız, artık sözlerinizi dinleyemez olacağım, çıkıp gitmeniz gerekecek... Durun, biraz durun.

Odanın içinde, ağır ağır dolaşüyor, kendini toplamaya çalışıyor, Felicien de, kımıldamadan duruyor, kötü hislere kapılıyordu.

— Artık sizi sevmediğimi sanmıştım, ama kesin hayal idi bu, çünkü, demin, şurada sizi ayaklarımın dibinde görünce, yüreğim hopladı, ilk yaptığım hamle, cariye gibi peşinizden gelmek oldu... Peki, sizi seviyorsam; beni niçin korkutuyorsunuz? Sanki, gözle görülemez eller vücudumu kavrıyormuş, saçımın her telinden yakalıyormuş

o

gibi, bu odadan ayrılmama kim engel oluyor?

Yatağın yanında durmuştu, elbise dolabına doğru geldi, böylece, öteki eşyanın yanlarına da gitti Kesinlikle gizli bağlar, onları kendisine bağlıyordu. Hele, beyaz duvarlar, beşik örtüsü tavanın engin beyazlığı, onu, ancak göz yaşları akıtarak sırtından çıkarabileceği, bir saflık libası ile kuşatıyordu. Artık, bütün bunlar, onun varlığından bir parça idi, çevre benliğine girmişti. Masanın yanında, lambanın ışığı altında kalmış olan tezgahın karşısına gelince, bunu daha iyi anladı. Böyle suçlu gibi gidecek olursa, asla bitiremeyeceği, başlanmış gülü görünce, kalbine bir ezginlik doldu. Çalışma yılları, o çok uslu, çok mutlu geçen yıllar, bir suç işlemek düşüncesinin isyana sevk ettiği o çok uzun huzur ve namusluluk alışkanlığı, hafızasında

189uyanıyordu. İlemecilerin serin küçük evi, orada geçirdiği hamaratlı ve temiz, dünyadan ayrı hayat her gün, damarlarındaki kana bir şeyler katmıştı.

Fakat, Felicien, -eşyanın, onu tekrar böyle avucu içine aldığı görünce, hareketi aceleye getirmek gereğindeydi.

— Gelin, vakit geçiyor, biraz sonra, artık iş işten geçmiş olacak. O zaman, Angelique'nin zihninde, daha parlak bir ışık çaktı.

— Zaten iş işten geçti, diye haykırdı... Görüyorsunuz ki, sizin peşinizden gelmiyorum. Eskiden, bende, sevdalı, mağrur bir kız vardı ki, kendisini alıp götürsünüz diye, kollarını boyunluza dolardı. Ama, beni değiştirdiler, kendi kendimi tanımıyorum... İştmiyor musunuz, bu odada her şey bana, kal, diye bağılıyor? bende boyun eğmekten zevk duyar oldum.

Felicien, hiçbir şey söylemeden tartışmadan serrkeş bir çocuk götürür gibi, onu götürmeye uğraşıyordu. Angelique, sıyrıldı, pencereye doğru kaçtı.

— Olmaz, yalvarırım size! Biraz önce olsaydı, arkanızdan gelecektim. Ama, o, son isyandı. Azar azar, ben farkına varmadan, içimde biriktirilen isteksizliği orada bitirmek gerekmiş. Onun için, as-hmdaki günahın her şahlanışında savaş daha az çetin oluyordu, kendi kendimi daha kolaylıkla yeniyorum. Artık bitti nefsimi yendim.. Ah! Senyörüm, sizi ne kadar seviyorum! Mutluluğumuza aykırı hiçbir şey yapmayalım. Mutlu olmak için boyun eğmek gerekir.

Felicien, bir adım daha ilerleyince, Angeliqve, bakona doğru, ardına kadar açık duran pencere önüne gelmiş bulundu.

— Beni, şuradan aşağı atılmaya zorlamayın... Dinleyin, anlayın, etrafımda ne varsa benimle beraberdir. Eşya, benimle çoktan beri konuşuyor, sesler işitiyorum, hem, hiçbir zaman onların bana bu kadar yüksek seslendiklerini işitmemiştim... Bakın! Babanızın iste-ğine aykırı olarak kendimi size vermekle, kendi hayatımı da sizin hayatınızı

190

da harcamamaya beni bütün Clos- Marie teşvik ediyor. Şu işittiğiniz latif ses, Chevrotte'un sesidir, o kadar olgun, o kadar taze ki, kendi billur saflığında adeta bana da vermiş gibi. Şu yumuşak ve derin, kalabalıklar sesi, bütün kırlardır, ağaçlar, otlardır, benim kendi hayatımın huzurunu sağlamaya çalışan, bu kutsal köşenin bütün sakin hayatıdır. Daha uzaklardan, piskoposluk konağının karaağaçlarından, en küçüğü bile benim zaferimle ilgili şu dallarla örülü ufuktan da sesler geliyor... Sonra, bakın! Şu engin, şahane ses, geceleri ezelli uyanıklık içinde, bana ders veren eski dostum katedral'in sesi. Onun her taşı, pencerelerinin sütuncukları, payandalarının küçük çanları, mihrap dairesinin istinat duvarları, benim seçebildiğim bir sesle mırıldanıyorlar, benim anladığım bir dille konuşuyorlar. Bakın ne diyorlar, ölümden bile ümit sonsuz kalır diyorlar. İnsan, alçakgönüllülük gösterirse, aşk sonsuz kalır ve zafere ulaşır.. Bakın! hava bile, ruhların fısıltısı ile dolu, işte, arkadaşlarım olan ermiş kızlar, gözle görülmeden geliyorlar. Dinleyin, dinleyin!

Gülümseyerek, derin bir dikkat hareketiyle, elini kaldırmıştı. Bütün varlığı etrafta dağınık soluklara kapılıp gitmişti. Bunlar, Legende'daki bakirelerdi, hayali, çocukluğunda olduğu gibi, şimdi onları yine anıyor, bu bakirelerin mistik uçuşları, masanın üstünde duran, safdil resimlerle süslü eki kitaptan yükseliyordu. Önce Agnes, saçlarıyla örtülü, parmağında, rahip Poul'un nişan yüzüğü ile gözüküyordu. Sonra, bütün ötekiler, Barbe ve kulesi, Genevieve ve kuzuları, Cecile ve viyolası, Agathe ve koparılan memeleri dağ yollarında dilenen Elisabeth, alimleri yenin Catheririe, görünüyordular. Bir mucize, Luce'ü o kadar ağırlaştırıyordu ki, bin kişi ile beş çift öküz, onu çekip kötü bir yere götüremiyorlardı. Anastasie'yi öpmek isteyen vali kör oluyordu. Hepsi parlak gecenin ortasında bembeyaz, boğazları hala demir işkence aletlerinin yaralarıyla apaçık, kan yerine dereler gibi süt akıtarak, uçuyorlardı, hava, onların saflığı ile saftı, karanlıklar, bir yıldız yağmuru dökülür gibi aydınlanıyordu. Ah!

191 onlar gibi, aşktan ölse, kocanın ilk öpücüğüyle göz kamaştırarak kadar beyaz, bakire olarak ölse! Felicien yaklaşmıştı.

— Ben var olan vücudum, Angeliqve; halbuki, beni hayaller uğrunda reddediyorsunuz...

Angeliqve:

— Hayaller-û diye mırıldandı.

— Öyle ya, sizin etrafınızı bu hayallerin kuşatması, onları kendinizi yaratmanızdan.. Gelin, eşyaya kendinizden hiçbir şey katmayın, susacaklardır.

Angelique, bir coşkunluk hareketi yaptı.

— Yoo! Hayır, konuşsunlar, daha yüksek sesle konuşsunlar! Onlar benim gücüm size karşı koymak gayretini onlar bana veriyorlar... Gufrandır bu, hem beni, asla bu kadar güçlü kaplamamıştı. Eğer hülya ise etrafımı kendim kuşatığım, bana geri gelen hülya ise, olsun, ne çıkar! Beni kurtarıyor, görünüşler ortasında, beni, lekesiz alıp götürüyor... Ooh! Vazgeçin, benim gibi, siz de itaat edin. Arkanızdan gelmek istemiyorum.

Zaafına, rağmen kararlı yenilmez, bir halde doğrulmuştu. Felicien, devam etti:

— Ama, sizi aldatmışlar. Bizi birbirimizden ayırmak için, yalana kadar başvurmuşlar!

— Başkalarının suçu, bizim suçumuzu örtmez ki!

— Ya! Kalbiniz benden uzaklaştı, beni sevmiyorsunuz, artık.

— Sizi seviyorum, sizinle mücadele edişim, yalnız aşkımız ve mutluluğumuz için. Babanızı razı edin, arkanızdan gelirim.

— Babamı siz tanımazsınız. Onu yalnız Tanrı kandırabilir... O halde söyleyin, her şey bitti mi? Babam, bana, Claire de Voincourt'la evlenmemi emrederse, ona itaat etmem mi gerek?

192

Angelique, bu son darbe üzerine sarsıldı. Şu iniltiyi durduramadı.

— Bu kadarı fazla... Yalvarırım size, çıkın gidin, zalim olmayın... Niçin geldiniz? Boyun eğmiştim sizin beni sevmemeniz felaketine alışıyordum. Halbuki işte beni seviyorsunuz, bütün işkence tekrar başlıyor!.. Artık, bundan sonra ben nasıl yaşarım?

Felicien, bunu bir zayıflık sandı, tekrar:

— Babam, Claire de Voincourt'la evlenmemi isterse... dedi. Angelique, ıstırabına karşı ayak diriyordu; yüreği parçalanırken,

yine de ayakta duruyordu; sonra, ona yol açmak ister gibi, masaya doğru, sürüne sürüne gitti:

— Onunla evlenin, itaat etmek gerek, dedi. Felicien de, Angelique kendisini kovduğu için, gitmeye hazır, pencerenin yanında duruyordu.

— Ama, bu sizi öldürür, diye haykırdı! Angelique sakinleşmişti, gülümseyerek, mırıldandı:

— Ooh! Yarı ölüyüm, zâten.

Felicien, ona bir daha baktı, bembeyaz, çok ufalmış, bir solukla uçan bir tüy kadar hafiflemişti; sonra, öfkeli ve kararlı bir hareket yaptı, gecenin karanlığında gözden kayboldu.

O gidince, Angelique, koltuğun arkalığına dayandı, ellerini ye-. isle, karanlıklara doğru uzattı. Derin

hıçkırıklar vücudunu sarsıyor, yüzünü bir can çekişme teri kaplıyordu. Eyvah! artık bitmişti, onu bir daha göremeyecekti. Bütün derdi deşilmişti, dermanı kesilen bacakları bükülüyordu. Yatağına bin güçlkle gidebildi, soluğu kesilmiş, nefisini yenmiş bir halde oraya serildi. Ertesi gün, onu, odada, can çekişir bir halde buldular. Lamba, şafak sökerken odanın parlak beyazlığı ortasında, kendiliğinden sönmüştü.

193XIII

Angelique ölecekti, Saat ondu, parlak bir kış sonu sabahı idi, hava çok soğuktu, gök bembeyaz, güneşle pırıl pırıldı. Pembe bir eski İran kumaşıyla örtülü şahane büyük karyolada, genç kız bir gün önceden beri kendini bilmeden, hiç kımlıdamadan yatıyordu, sırt üstü uzanmış fildişi rengindeki ellerini yorganının üstüne bırakmış, gözlerini hiç açmamıştı; ince profili, saçlarının altın halesi ortasında daha incelmışti; dudaklarından pek hafif bir soluk çıkmasa, ölmüş sanılırdı.

Bir gün önce, Angelique, kendisini çok kötü hissettiği için günah çıkartmış ve komünyonuna yapmıştı. Rahip Cornille, saat üçe doğru, kendisine kutsal şaraplı ekmeği getirmişti. Sonra gece, ölüm, vücudunu yavaş yavaş dondurmaya başladığı için, Angelique kutsal yağla takdis edilmek isteği gösterilmişti; bu, ruhun ve vücudun tedavisi için konulmuş tanrısal ilaçtı. Kendini kaybetmeden evvel, Hu-bertine'in dinlediği, ancak bir mırıltı halindeki son sözü bu kutsal yağ isteğini kekeleyen olmuştu. Vakit geçmeden bunu istiyordu. Fakat gece ilerliyordu, sabah olmasını beklemişlerdi, kendisine haber gönderilen rahip sonunda gelecekti.

Her şey hazırды, Hubert'ler, odaya çeki düzen veriyorlardı. Sabahın bu saatinde camlara vuran parlak güneşin altında, onda, geniş, beyaz duvarlarının çıplaklığıyla bir şafak kadar ak'dı. Hubert'ler masanın üstüne beyaz bir örtü örtmüşlerdi. Bir salebin sağında ve solunda, salondan yukarı çıkardıkları gümüş şamdanlarda, okunmuş su ile bir gülabdan bir leğen ibrikle bir peşkir, bir tanesi ilaçlı pamuk dolu beyaz porselenden iki de tabak vardı. Aşağı şehrin bütün limonluklarını dolaşmışlar, gülden başka çiçek bulamamışlardı, koca demet'er halindeki bu iri beyaz güller, masanın üstünde, titreşen beyaz dantelalar gibi duruyordu. „Bu artan beyazlık ortasında, can çekişen

194

Angelique, eözkapakları örtülü, hala o hafif soluğuyla nefes alıyordu.

Doktor, sabah vizitesinde, kızın o günü geçiremeyeceğini söylemişti. Belki de, kendine bile gelmeden her an ölebilirdi. Hubert'ler bekliyorlardı. Göz yaşlarına karşın bu işin böyle olması gerekiyordu. Ölmüş çocuğu asi çocuğa tercih ederek bu ölümü istemeleri, onu kendileriyle beraber Tanrının da istemesinden ileri geliyordu. Şimdi, artık bu onların elinde değildi, ancak boyun eğebilirdi. Hiçbir şeye hayıflanmıyorlardı, fakat varlıkları ıstıraptan eritiyordu. Angelique, orada can çekişerek yatalı beri, her türlü yabancı yardımı reddetmişler, ona kendileri bakmışlardı. Bu son demde, yine orada yalnızdılar, bekliyorlardı.

Hubert, bilinçsizce bir inilti gibi gürüldeyen çini sobanın kapağını açtı. sessizlik başladı, tatlı bir sıcaklık gülleri solduruyordu. Bir süreden beri, Hubertine, duvarın arkasından gelen, katedralin gürültülerini dinliyordu. Birçan uğultusu, eski taşlara bir ürperti vermekteydi; herhalde rahip Cornille, kutsal yağları almış, kiliseden çıkıyordu; Hubertine, onu evin kapısı önünde karşılamak için aşağıya indi. Aradan iki dakika geçti, dar merdiveni büyük bir uğultu doldurdu. Sonra, ılık odada,

Hubert, hayretler içinde, titremeye başladı; bir yandan da, dini bir korku, aynı zamanda bir ümit, onu diz üstü çökertmişti.

Beklenen yaşlı rahibin yerine, içeri Monsenyör girmişti; Mon-senyör, arkasında dantela cübbesi, boynunda mor omuzluk, elinde gümüş kap taşıyordu, kabın içinde, mübarek perşemde günü bizzat takdis ettiği, hastalar özgü yağ vardı. Kartal bakışlı gözleri sabitti, beyaz saçlarının gür büklümleri altında, solgun güzel yüzü, görkemliydi. Peşinden de, bayağı bir çömez gibi, rahip Cornille geliyor, elinde bir kavanoz öteki kolunun altında dua kitabı taşıyordu.

Piskopos, kapının önünde bir an ayakta durdu, kalın bir sesle:

— Pax lıuic domni, dedi.

Rahip daha pes karşılık verdi:

195— Et omnibus habitantibus in ea.

Onlar içeri girince, hayretten kendiside tir tir titreyerek arkalarından gelen Hubertine, kocasının yanına diz çöktü. İkisi de, rükua varmışlar, elleri bitişik, bütün ruhlarıyla dua ettiler.

Felicien'in Angeliqve'i ziyaret ettiğinin ertesi günü, onunla babası arasında müthiş bir tartışma olmuştu. O gün, Felicien, ta sabahtan, kapılan zorlamış, piskoposun, dirilen geçmişle korkunç mücadeleler geçirdiği gecelerin birinden sonra, hala dua ile meşgul bulunduğu yerde kendisini kabul ettirmişti. O zamana kadar korkudan iki büklüm duran bu saygılı gençte çoktan beri susturduğu isyan, taşıyordu; çabuk öfkeye kapılan, aynı kandan bu iki erkek çetin bir şekilde çatıştılar. Yaşlı adam, dua rahlesinden kalkmış, yanakları hemen kıpkırmızı kesilmiş, mağrur bir inat içinde, sessiz, dinliyordu. Delikanlı, yüzü onun gibi kıpkırmızı yüreğini boşaltıyor, gitgite yükselen, gü-rüldeyen bir sesle konuşuyordu. Angeliqve'in hasta olduğunu, can çekiştiğini söylüyor, kendisinin onunla birlikte nasıl dehşet dolu bir sevgi nöbeti içinde kaçmayı tasarladığını, genç kızın bir ermiş feragati ve iffeti göstererek, onu izlemek istemediğini anlatıyordu. Kendisine ancak babasının rızasıyla varmak isteyen bu itaatli çocuğun ölümüne göz yummak bir cinayet olamayacak mıydı? Kendisine, unvanına, servetine, sonuçta sahip olabilecek duruma geldiği halde, Angeliqve, hayır diye bağırılmış, çırpınmış kendi nefsinin yenmişti; Felicien de onu ölesiye seviyor, onunla birlikte, aynı son nefesi vererek -sönüp gitmek için yanında bulunamadığından dolayı kendini ezik görüyordu! İkisinin de inatla ısrara, bütün bunlar, yalnızca iki insanı mutlu etmek gibi bir iş için hesaba katılır şeyler miydi? Felicien, kendinden geçmiş bir halde titrek ellerinin bitiştiriyor, ovuşturuyor, hala yalvararak, fakat tehdide başlayarak, babasının razı olmasını istiyordu. Fakat piskopos, dudaklarını, ancak mutlak kudretini gösteren • şu kelime ile karşılık vermek için araladı:

— Asla!

196

O zaman Felicien, isyanı amacıyla her türlü ihtiyatı unutmış hezeyan etmişti. Annesinden sözetti. Aşkın haklarını istemek için kendi varlığında dirilen oydu. Babası onu sevmemiş, ölümüne memnun mu olmuştu da sevişenlere ve yaşamak isteyenlere karşı bu kadar sert davranıyordu? Fakat ibadetin feragatleri içinde ne kadar donuklaşmış olursa olsun, annesi gelip onu musallat olacak azap verecekti, çünkü evliliklerinden olan çocuğuna işkence ediyordu. Annesi hala vardı, kendi çocuğunun

çocuklarında da ebediyen var olmak istiyordu babası, oğluna, seçtiği nişanlıyı, soyunu devam ettirecek olan kadını vermek istemediği için, annesini bir kez daha öldürüyordu. İnsan kadınla evlendikten sonra, kilise ile evlenmezdi. Felicien korkunç bir sessizlik içinde daha büyüyen, kıvıldamadan duran babasının karşısında, yeminini bozan adam, katil sözlerini fırlattı. Sonra dehşet içinde, sendeleyerek kaçtı.

Monsenyör, yalnız kalınca, ta göğsünden bıçak yemiş gibi, olduğu yerde döndü, ve iki dizi üstüne dua rahlesine yığıldı. Boğazından korkunç bir hırıltı çıkıyordu. Ah! kalbin zavallılıkları tenin yenilmez zayıflıkları! o kadına, hep dirilen o ölü kadına, onun beyaz ayaklarını öptüğü ilk akşamki gibi tapıyordu; oğluna da, ondan bir parça gibi tapıyordu; oğluna da, ondan bir parça gibi, onun, kendisine bıraktığı hayatından bir nebze gibi tapıyordu; o genç kıza, uzaklaştırdığı o küçük işçi kıza da, oğlunun tapışı gibi tapıyordu. Şimdi, her üçü de gecelerini yasa gömüyorlardı. Küçük işlemeci kız, altın sarısı saçlarıyla, körpe boynu ile, mis gibi gençlik kokusu içinde, oldukça sade, onun rikkatine dokunmuştu, fakat bunu kendi kendine bile itiraf etmiyordu. Angeliqe gözünün önüne geliyor, narin, saf dayanılmaz alçakgönüllü bir şekilde geçip gidiyordu. Bir vicdan azabı bile, yüreğine, bundan daha emin bir yürüyüşle, daha kavrayıcı bir şekilde sokulamazdı. Kızı, yüzüne karşı, reddedebilirdi, ama, artık iğneden delik deşik, naçiz elleriyle kalbini kavramış olduğunu biliyordu, Felicien ona şiddetle yalvarırken Monsenyör, çocuğun sarışın başının gerisinde delice sevilen o iki kadını, kendinin ağladığı

197kadınla, çocuğunun uğrunda ölen kadını görmüştü. Harap, hıçkırarak, aradığını nerede bulacağını bilemeyerek, kalbi artık Tanrıya bağışlanmış bulunduğu göre, o kalbi söküp atmak çabasını vermesini Tanrıdan diliyordu.

Monsenyör akşama kadar dua etti. Tekrar ortaya çıktığı zaman balmumu sanlığında, yüreği yaralı, fakat kararlı idi. kendi elinden hiçbir şey gelmezdi, aynı müthiş kelimeyi tekrar etti: Asla! Onu sözünden döndürmek hakkı ancak Tanrıya özeldi; habuki, yalvardığı Tanrı susuyordu, ıstırap çekmek gerekti.

Aradan iki gün geçti, Felicien, kederden çılgına dönmüş bir halde, küçük evin etrafında fırıl fırıl dolaşıyor, haberler kolluyordu. Evden bir kimse çıktıkça korkudan baygınlıklar geçiriyordu. Hubertine'in kutsal yağları istemek için kiliseye koştuğu sabah, Angeliqe'in o günü geçiremeyeceğini böylece öğrendi. Rahip Cor-nille orada değildi, onu bulmak için Felicien bütün şehri dolaştı, ilahi bir yardım için son umudini ona. bağladı. Sonra, rahibi bulup getirirken, umidi kayboldu, bir şüphe ve öfke nöbetine yakalandı. Ne yapsaydı? Tanrıyı müdahaleye nasıl zorunlu kılsaydı? Fırladı, piskoposluk konağının kapıların tekrar zorladı; piskopos, onun birbirini tutamayan sözleri karşısında bir an korktu. Sonra, anladı: Angeliqe can çekişiyordu, son takdisi bekliyordu, onun yalnız Tanrı kurtarabilirdi. Delikanlı, sadece, ıstırabını haykırmak bu kötü baba ile ilişkisini kesmek, cinayetini yüzüne karşı söylemek için gelmişti. Fakat, Monsenyör, sanki bir ses ona bir şey söylemiş gibi, gözleri birdenbire bir ışıkla aydınlanarak, öfkelenmeden onu dinliyordu. Oğluna önden yürümesini işaret etti:

Tanrı isterse, ben de isterim, diyerek peşinden yürüdü.

Felicien büyük bir ürperti geçirdi. Babası, isteğini atmış, mucizenin isteğine boyun eğmiş, razı oluyordu. Artık kendileri yoktu, ne yaparsa Tanrı yapacaktı. Monsenyör camegahta, rahip Cornille'in elinden kutsal yağlan alırken Felicien'in gözleri yaşlara bulandı. Şaşkın

bir halde, onlarla beraber gitti, odaya girmeye cesaret edemedi, ardına kadar açık kapının önüne, sahanlığa diz üstü düştü.

Monsenyör, beyaz masanın üstüne, iki iri mumun arasına, kutsal yağları koymuş, gümüş kapla, havada bir istavroz çıkarmıştı. Sonra, rahibin elinden haçı aldı, onu öptürmek için hasta kıza yaklaştı. Fakat Angelique hala kendinde değildi; gözkapakları örtülü, elleri katılmış mezarların üstüne uzatılan taştan, ince ve katı imgelere benziyordu. Monsenyör, bir ara ona baktı, hafif nefesini duyunca henüz ölmediğini anladı, salebi dudaklarına dokundurdu. Bekliyordu, yüzü din reisinin ihtişamını koruyordu, ne kızın zarif yüzünde, ne aydınlık saçlarında hiçbir ürperti dolaşmadığını görünce, bu yüzle tek insansal heyecan belirmedi. Ama, Angelique yaşıyordu, suçların ödenmesine bu kadarı yeterdi.

O zaman Monsenyör, rahibin elinden okunmuş su kabıyla gülabdani aldı, rahip kendisine, açık tuttuğu dua kitabını uzatırken, o da, can çekişen kızın üzerine okunmuş su serpererek latince sözler söyledi.

Su damlaları fişkırıyor, büyük yatak, bir şebnem yağar gibi bu sularla baştan başa serinliyordu. Angelique'in parmaklarına, yanaklarına sular damladı; fakat, bu damlalar, birer birer, bir mermer üzerinden tekerlenir gibi yuvarlanıyordu. Piskopos sonra, hazır bulunanlara döndü, onlara da okunmuş su serpti. Hubert'le Hubertine, ateşli iman ihtiyaçların ortasında yan yana diz çökmüşler, bu takdis yağmuru altında başlarının eğmişlerdi. Piskopos, odayı eşyayı, beyaz duvarları, bütün bu çıplak beyazlığı takdis ediyordu, o sırada, kapının önünden geçerken, eşiğe yığılmış, ateş gibi yanan ellerini yüzüne örtüp hıçkırığa hıçkırığa ağlayan oğlu ile karşılaştı. Ağır bir el hareketiyle gülabdani üç kez yukarı kaldırdı, Felicien'i hafif bir serpinti ile takdis etti. Böylece etrafa serpilmiş bu okunmuş su, önce, milyarlarca uçuşan, gözle görülmez habis ruhları dağıtmak içindi. O sırada, soluk bir kış güneşi huzmesi, karyolaya kadar süzülmişti; yığın yığın atomlar, çevik toz zerrelere uçuşuyor, sanki ılık kalabalıklarıyla, can çekişen kızın soğuk ellerini ısıtmak ister gibi, pen-

199cerenin bir ucundan inmiş, orada sayısız, yaşıyorlardı. Monsenyör,, tekrar masanın başına geldi:

— Exaudu nos... duasını okudu.

Hiç acele etmiyordu. Ölüm, orada, eski İran kumaşı perdelerin arasında idi; fakat, onun aceleci olmadığını hissediyordu, sabrede-cekti. Hasta çocuk bütün varlığının bu eriyişi içinde, onun sesini işi-tememekle beraber, piskopos, yine ona yönelerek sordu.

— Vicdanınızda, sizi rahatsız eden hiçbir şey yok mu? Üzüntülerinizi itiraf edin, ferahlayın, kızım.

Angelique uzanmış yatıyor, susuyordu. Piskopos, yanıt verecek kadar ona boşu boşuna bir zaman bıraktıktan sonra, sözlerinden hiç birinin, kızın kulağına ulaşmadığını bilir gibi görünmeden, aynı tok ses yineledi.

— Kendinizi dinleyin, kalbinizden, Tanrıya yalvarın, af isteyin. Takdis sizi saf kılacak ve size yeni yeni güçler verecektir. Gözleriniz parlayacak, kulaklarınız hafif olacak, burun delikleriniz körpeleşecek, ağzınız mübarek, elleriniz masum olacak...

Gözlerini ona dikilmiş, söylenmesi gereken ne varsa hepsini, sonuna kadar söylemişti; Angelique,

belli belirsiz nefes alıyor, örtülü göz kapaklarının tek kirpiği bile kımıldamıyordu: Piskopos:

— Gredo'yu okuyun, emrini verdi. Bekledi, sonra, kendisi okudu:

— Gredo in unum deum... Rahip Cornille karşılık verdi.

— Amen.

Felicien'in, sahanlıkta, ümidin uyandırdığı sinirlilik içinde, derin hıçkırıklarla hala ağladığı işitiliyordu. Huber'le Hubertine, bilinmez büyük kudretlerin inişini hissetmişler gibi, geniş ve çekingen aynı jestle dua ediyorlardı. Bir durma olmuş, bir dua kekelenmişti. Şimdi,

200

dua kitabından okunan ilahiler söyleniyor, ermiş kadınlar ve erkekler anlıyor, bütün ahiret çaresiz insanlığın yardımına, Kyrie eleison nidalarıyla çağırılıyordu.

Sonra, birdenbire, sesler yavaşladı, derin bir susma oldu. Monsenyör, rahibin ibrikten döktüğü birkaç damla su ile parmaklarını yıkıyordu. Sonunda kutsal yağ kabını aldı, kapağını açtı, geldi, yatağın önünde durdu. Bu, takdis'in törenle yaklaşması idi, bu son takdisin etkisi affedilmeyen, öteki takdislerden sonra ruhta kalan, bütün büyük günahlarla küçük günahları siliyordu. Unutulmuş günahlardan artakalanlar bilmeden işlenen günahlar, Tanrım gufranına sağlam şekilde erilmesine olanak bırakmayan, ihmal yüzünden günahlar, hep si-liniyordu. Fakat, bu günahlar neredeydi? Bir bakirenin ölümü ile bembeyaz ve soğuk duran bu şahane yatağa varıncaya kadar hayat tohumları getirir gibi görünen, uçuşun toz zerreleriyle dolu şu güneş ışığı ile beraber, dışarıdan mı geliyordu?

Monsenyör, gözleri Angeliq'ede, hafif soluğun hala kesilmediğine güven getirerek, murakabeye vermişti. Onu, melek kadar güzel, çok incemiş, şimdiden maddiliği kalmamış gördükçe, her türlü insanca teessürden kendini sakınıyordu. Baş parmağını, yavaşça kutsal yağlara daldırıp da, hislerin bulunduğu, vücudun beş noktasını kötülüğünü ruha girdiği beş açık pencereyi ovmaya başladığı zaman, titremedi.

Önce, gözleri sağ gözü ve sol gözü, kapalı göz kapakları üzerinden ovdu; baş parmak, hafifçe, istavroz çıkarıyordu.

Gözle işlenen günahlar, şehvetli bakışlar namusa aykırı tecessüsler, temaşalardan duyulan boş zevkler, kötü yazılar, günahkar kederler için dökülen yaşlar, giderilmiş oluyordu. Halbuki, Angeliq'ede, Legende'dan başka bir şey okumamıştı, dünyanın bütün öteki taraflarını örtüp ona göstermeyen katedralin mihrap kısmından başka ufuk tanımıyordu, ancak, itaatiyle ihtiras arasındaki mücadelesi sırasında ağlamıştı. . . -

201Rahip Cornille, pamuk yumaklarından birini aldı, kızın göz kapaklarının ikisini de kuruladı, sonra, pamuğu, beyaz kağıttan külahların birine koydu.

Sonra, Monsenyör, sedef parlaklığındaki kulakları ovdu, sağ kulağı da sol kulağı da, istavroz işaretiyle, belli belirsiz ıslattı.

Kulaklardan giren bütün müzikler iftiralar, küfürler, istekle dinlenen açık saçık sözler, görevin unutulmasına yardım eden aşk yalanları, teni coşturan günahkar şarkılar, avizeler altında şehvetle

ağlayan orkestra kemanları, affedilmiş bulunuyordu. Halbuki, dört duvar arasında kapalı oturan bu kız, yalnızlığı içinde komşuların, bildikleri gibi yaptıkları gevezelikleri bile, atlarını kamçılaman bir yük arabacısının küfürlerini bile asla işitmemişti. Kulaklarında ilahilerden erganunların uğultularından dua mırıltılarından eski kilisenin duvarına bitişik küçük serin evi tepeden tırnağa sarsan bu seslerden başka müzik yoktu.

Rahip, kulakları bir pamuk parçasıyla sildikten sonra, pamuğu beyaz kağıt külahlardan birine koydu.

Sonra, Monsenyör, beyaz birer gül yaprağına benzeyen burun deliklerine geçti, sağını solunu, baş parmağıyla, istavroz çıkararak saf-laştırdı.

Koku alma duyusu, her türlü kirden yalnız güzel kokuların şehvi hicabından, kokusu fazla hoş çiçeklerin baştan çıkarma-sından, havanın, ruhu uyutan dağınık kokularından değil, başkasına gösterilen kötü örnekler, rezaletin sarı vebasası gibi, iç koku alma suçlarından da yıkanarak, ilk masumluk haline dönüyordu. Angeliqve, dürüst, saf, zambaklar arasında bir zambak, kokusu zayıflara güç, güçlülere neşe veren bir büyük zambak olmuştu. Halbuki, o, o kadar saf ve nazikti ki, keskin kokulu hercai menekşelere, mis kokulu leylaklara, hummalı sümbüllere hiçbir zaman tahammül edememiş, yalnız hafif kokulu çiçekler arasında, korulardaki menekşelerle çuha çiçekleri arasında rahat edebilmişti.

202

Rahip, burun deliklerini sildi, pamuğu, beyaz kağıt külahların başka bir tanesine yerleştirdi.

Sonra, Monsenyör, hafif solukla belli belirsiz aralanan, kapalı ağza indi, alt dudakın üzerinde bir istavroz çıkardı.

Angeliqve'in ağzı, baştan başa bir masumluktan çünkü, bu sefer, zevklerin bayağıca tatmini, oburluk, şarap ve bal tadından zevk alışı affedilmişti, hele, her günahın faili olan tahrikçi, zehirleyici dille, kavgaları, savaşları çıkaran, hataları yapan, gökyüzünün bile kararmasına sebep yanlış sözleri söyleyen dilin işlediği cürümler affedilmişti. Halbuki, oburluk, hiçbir zaman, Angeliqve'in bir ayıbu olmamıştı, genç kız, sonunda Elisabeth gibi, yiyecek ayırdetmeden karın doyurur olmuştu. Hata içinde yaşaması da, hülyasının, onu bu hataya sürüklemesinden, mavera ümidinden, görünmez alemin tesellisini beklemesinden cahilliğin yarattığı, ve onu bir ermiş kız haline getiren bütün o füsunlu alemde ileri geliyordu.

Rahip ağzı sildikten sonra, pamuğu beyaz kağıttan dördüncü külaha yerleştirdi.

Nihayet, Monsenyör, çarşafın üzerinde, avuçları dışarıda, serili duran, fildişi rengi elleri ovdu sağ eldeki sol eldeki günahları da, istavroz işaretiyle sildi.

Bütün vücut aklanmış, son lekelerinden, en kirletici olan elle dokunmanın lekelerinden, hırsızlıklardan dayak atmalardan, adam öldürmelerden, yarıca unutulmuş öteki kısımların, göğsün, böğürlerin ve ayakların günahlarından yıkanmıştı; bu ovma, o günahları da, tende tutuşan ve uluyan ne varsa, öfkelerimizi, isteklerimizi, düzensiz ihtiraslarımızı, çan attığımız bu gayyaları, bu zevkleri de ödüyordu. Halbuki, Angeliqve, galebese yüzünden orada can çekişeli beri isteklerini, gururunu ve ihtirasım yenmişti, sanki, nefsanîyet şerrini, yalnızca yenmek için beraberinde getirmişti. Hatta, istekler duyup duymadığını, tenini aşkla inlediğini, geceleri geçirdiği büyük ürpertinin günahkar bir

ürpertir olabileceğini dahi bilmiyordu, cahillik bir

203zırh gibi, onu o kadar kaplamıştı, ruhu beyaz, bembeyazdı.

Rahip elleri sildi, pamuğu, beyaz kağıttan külahların sonuncusu içinde gözden kaybetti, külahların beşini de sobada yaktı.

Tören sona ermişti, Monsenyör, son duayı okumadan önce parmaklarını yıkıyordu. İblisleri kovmak ve hastanın vaftiz masumluğunu kazandığını göstermek üzere, elini sembolik mumu vererek, onu bir kere daha gayrete getirmesi kalmıştı. Fakat, Angeliqve, gözleri kapalı, kaskatı, ölü gibi duruyordu. Kutsal yağlar, vücudunu saflaştırmıştı, istavroz işaretleri, ruhun beş penceresinde izlerini bırakmışlardı, halbuki kızın yanaklarına bir hayat dalgası yükseltmemişti. Yalvarmalara, umutlara karşın mucize kendini göstermişti. Hubert'le Hubertine, hep yanyana diz çökmüş olarak duruyorlar, artık dua etmiyorlar, sabit gözleriyle öyle ateşli bakıyorlardı ki, ikisi de, bir eski renkli kilise camından, öldükten sonraki dirilmeği bekleyen resimler gibi, sonsuza dek taş kesilmiş benziyordu. Felicien, dizlerinin üstünde sürüne sürüne gelmiş, şimdi, ta kapının önünde duruyor, artık hıçkırıyor, Tanrının sağırlığı karşısında öfke ne olacağını görmek için, o da başı dimdik, bekliyordu.

Monsenyör, son bir kere daha yatağa yaklaştı, hastanın eline verilecek olan mumu yanık olarak tutan rahip Cornille de onun arkasından geliyordu. Piskopos, töreni sonuna kadar götürmek inadiyle, Tanrıya kudretini gösterecek zaman, bırakmak için, dua etti:

Rahip, karşılık verdi:

— Amen.

Fakat, Angeliqve'in elini açmaya ve mumu kavratmaya uğraştıkları zaman el, cansız olarak göğsün üzerine düştü.

O zaman, Monsenyörü büyük bir titreme aldı. Uzun zaman tutmaya çalıştığı heyecan taşıyor, rahipliğin son haşinliğini alıp götürüyordu. Bu çocuğu dizlerine kapanıp hıçkırıldığı günden beri seviyordu. O anda, mezar solgunluğu ile, o "kadar acıklı halde, öyle

204

ıstıraplı bir güzellikte idi ki, Monsenyör, gözlerini yatağa çevirdikçe, kalbi, gizli gizli kederle dolmaktan kendini alamıyordu. Kendini tutamaz oldu, iki iri damla, gözkapaklarını şişirdi, yanaklarından aşağı yuvarlandı. Çocuk bu şekilde ölemezdi, Monsenyör, onun, ölüm halindeki cazibesıyla yenilmişti.

O zaman, Monsenyör, sülalesinin mucizelerini, Allahın, hastaları iyi etmek üzere onlara verdiği kuvveti hatırladı. Tanrım herhalde kendi baba muaafakatini beklediğini düşündü. Tanrı katından olanların hepsinin karşısında ibadetlerini yaptıkları Sainte- Agnes'i andı, ve vebalıların başı ucunda dua edip onları öpen V. Jean d'Hautecoeur gibi, o da dua etti, Angeliqve'i ağzından öptü.

—Tanrı isterse, ben de isterim.

Angeliqve, gözlerini açtı. Uzun baygınlığından uyanmış, ona hayret etmeden bakıyordu; öpücüğün

ılıklığını koruyan dudakları, gülümsüyordu. Bunlar gerçekleşmesi gereken şeylerdi, belki de onları bir kez daha rüyasında görmüştü, Monsenyörün, orada oğlu ile kendisini nişanlamak için bulunmasını gayet sade buluyordu, çünkü artık zaman gelmişti. Büyük yatağın ortasında, kendiliğinden doğrularak oturdu.

Piskopos, gözlerinde mucizenin nuru, aynı duayı tekrarladı: Rarip karşılık verdi: — Amen.

Angelique, yanık mumu almıştı, metin bir elle, dümdüz tutuyordu. Hayat geri gelmişti, alev çok parlak yanıyordu, gecenin hapis ruhlarını kovuyordu.

Odanın içinde parlak büyük bir ıglık dolaştı. Felicien, mucizenin rüzgarlarıyla doğrulmuş gibi, ayaktaydı; Hubert'ler, aynı solukla sarsılmışlar, gördükleri manzara karşısında, gözleri apaçık, yüzleri hayran, dizüstü oturup kalmışlardı. Yatak, onlara, parlak bir ışıkla kuşatılmış gibi görünüyordu, güneş huzmesi içinde, beyaz

205tüyler gibi. beyazlıklar yükseliyordu: beyaz duvarlar, bütün beyaz oda, bir kar parlaklığı içinde idi Ortada, tekrar dirilen ve sapı üzerinde doğrulan bir zambak gibi, Angelique, bu aydınlığı yansıtıyordu. Has altın rengi saçları, yüzünü bir hale ile kuşatıyor, menekşe rengi gözleri bir nurla parıldıyor, saf yüzünden, bütün bir hayat nuru fişkırıyordu. Felicien, onun şifa bulduğunu görünce, Tanrının kendilerine bu ihsan karşısında şaşalamıştı. yaklaştı, yatağın yanında diz çöktü.

—Ah! Sevgilim, bizi tanıyorsunuz, yaşıyorsunuz.... Ben sizinim, babam razı oldu, çünkü Tanrı böyle istedi.

Angelique başını eğdi neşeyle güldü.

— Oo! biliyordum, bekliyordum.. Ne gördümse hepsi olacak.

Monsenyör, sakın halini tekrar ele almıştı, istavrozu, yine onun dudaklarına değdirdi. Bu sefer, Angelique, itaatli bir cariye gibi, onu öptü. Sonra, Monsenyör, geniş bir el hareketiyle, istavrozu, bütün odada, bütün başların üzerinde gezdirdi, son takdisi yaptı; Hubert'lerle rahip Cornille'e ağlıyorlardı.

Felicien, Angelique'in elini tutuyordu. Kızın öteki elinde, masumluk mumu, yüksek bir alevle yanıyordu.

XIV

Nikah için mart ayının ilk günleri kararlaştırılmıştı. Fakat, Angelique bütün varlığından yükselen sevince karşın hala çok halsizdi'. Önce bitkinliğinin hemen ilk haftasında başlayarak tekrar atel-yeye inmek istemiş Monsenyörün tahtı için yaptığı hafif kabartma işlemeli panoyu bitirmekte ısrar etmişti. Neşeyle, bu işin, işçi hayatının son eseri olduğunu söylüyordu, sipariş, böyle yarı yolda bırakılamazdı. Sonra, bu harcadığı çabayla gücü tükenmiş yine odasına kapanmak zorunda kalmıştı. Eski tam sağlığını bulamadan, kutsal

yağların altında hala bembeyaz ve maddiliğinden ayrılmış gibi, gülümseyerek orada vakit geçiriyor, hayal gibi kısa adımlarla aşağı yukarı dolaşüyor, masasından penceresine kadar uzun bir yol yürüdüğü için saatlerce düşünceye dalıyor, dinleniyordu. Nikahı geciktirdiler, kızın iyi bakılarak yakında tamamıyla şifa bulmasını beklemeye karar verdiler.

Felicien her gün öğleden sonra onu görmeye geliyordu. Hubert'le Hubertine yanlarında bulunuyorlardı. Birlikte güzel saatler geçiriyorlar, boyuna aynı projeleri kuruyorlardı Angeliqve, oturduğu yerde çok canlı ve neşeli gözüküyor, gelecekte hayatlarını çok dolu günlerinden önce o söz açıyor, seyahatleri, Hautecoeur şatosunun onarımını görüp tanıyacakları bütün mutlulukları anlatıyordu. O zaman, açık pencereden, her gün biraz daha ılık, içeri giren mevsimsiz il-kabaharın ortasında onu görenler, vücutça toplandığını, kefeni yırttığını sanırlardı. Angeliqve, ancak yalnız olduğu zamanlar, görülmek korkusu olmadıkça ciddi düşüncelerine dalıyordu. Geceleyin ku-lağınının dibinden sesler geçmişti; sonra, etrafında, toprağın bir daveti dolaşmıştı; içinde, bir aydınlık açılıyordu, mucizenin yalnız hülyasının gerçekleştirmek için devam ettiğini anlıyordu. Çoktan ölmüş değil mi idi, görünüşler ortasında, olayların verdiği bir ara sayesinde bulunmuyor muydu? Bu, yalnızlık saatlerinde, onu sonsuz heyecanını avutuyor, bu neşeli deminde hayattan çekilip gitmekte olduğuna üzülüyor hala sonuna kadar ereceğine emin bulunuyordu. Hastalık, beklerdi. Büyük sevinci, bu düşünceyle yalnızca ciddi bir ifade alıyor Angeliqve, cansız bir halde kendini bırakıyor, vücudunu yok gibi hissediyor, saf bazlara doğru kanat açıyordu; ancak, Hubert'lerin kapıyı açmaları, yahut Felicien'in kendisini görmek için içeri girmesi üzerine doğruluyor sağlığı yerine gelmiş gibi yapıyor, gelecekte çok uzaktaki evlilik yıllarından gülerek söz ediyordu.

Martin sonuna doğru, Angeliqve daha neşelenir gibi oldu. Yapayalnızken iki defa baygınlıklar geçirmişti. Bir sabah, Hubert, ona

207bir fincan sütlü kahve getirdiği sırada yatağın ayak ucuna yere düşmüştü; onu aldatmak için, yerde işi şakaya bozdu, kaybettiği bir iğneyi aradığını söyledi. Sonra ertesi gün çok şen gözükte, nikahı çabuk yapmak Nisanın ortasında nikahlanmak sözü etti. Hepsi itiraz ettiler: Daha çok zayıftı, niçin beklemeyeceklerdi? Hiçbir aceleleri yoktu. Fakat heyecanlandı, nikahın hemen yapılmasını istiyordu. Hubertine, hayret etti, bu acele karşısında şüpheye düştü onu vücuduna dokunan en hafif soğuk rüzgarla solar halinde bir an izledi. Sevgili hasta, kendisini ölüme mahkum bildiği halde, başkalarını aldatmak için duyduğu şefkatli ihtiyaç içinde, sakinleşmeye başlamıştı bile. Hubert'le Felicien, sürekli bir tapınış ortasında hiçbir şey görmemişler, hiçbir şey sezmemişlerdi. Angeliqve, bir irade gayretiyle - ayağa kalkarak, eskisi gibi çevik adımlarla aşağı yukarı dolaşıyordu, çok güzeldi, mutlu olacağı için nikah töreninin kendisini büsbütün iyi edeceğini söylüyordu. Hoş, kararı verecek olan Monsenyör'dü. O günün akşamı, Piskopos oraya geldiği zaman Angeliqve gözlerini onun gözleri içinde, bakışlarını ondan ayırmadan isteğini anlattı; sesi o kadar heyecanlıydı ki, söylediği kelimelerin altında, söylemediği şeylerin ateşli yalvarışları vardı. Monsenyör biliyordu, bildiği için anladı, nikahı Nisan ortasına denk geldi.

Bunun üzerine, bir hayhuy içinde yaşadılar, büyük hazırlıklar yapıldı. Hubert, yarı resmi vasiliğine karşın Angeliqve rüştünü ispat etmemiş olduğu için hala aile meclisini temsil eden sosyal yardım direktörünün iznini almak zorunda kaldı; işin zahmetli tarafından Felicien'i de genç kızı da kurtarmak için, bu ayrıntıyı sulh hakimi mösyö Grandsire üzerine almıştı. Fakat Angeliqve, etrafındakilerin gizli davrandıklarını görünce, bir gün hürriyet cüzdanını yukarıya getirtti, onu kendi eliyle nişanlısına vermek istedi. Artık tam bir tevazu hali içindeydi, Felicien'in kendisini, kendi efsanevi adının

şerefine ve büyük servetine yükseltmek için nasıl aşağı bir durumdan çekip aldığım bilmesini istiyodu. Bu resmi kağıt, üzerinde bir tarihle bir numaradan başka bir şey bulunmayan bu kimlik onun evrakıydı, kim-

208

Hain sayfalarını bir kere daha karıştırdı, sonra, bir hiç olmaktan ve Felicien'in kendisini herşey haline getirmesinden sevinç duyarak, cüzdanı utançsız, ona verdi. Felicien, bu hareketten son derece duygulandı, diz çöktü, gözyaşları içinde onun ellerini öptü, sanki biricik hediye kalbinin şahane hediyesini kendisine veren Angelique'di.

Hazırlıklar iki hafta, Beaumont'u oyaladı yukarı şehirle aşağı şehrin altını üstüne getirdi. Yirmi işçinin, gece gündüz çeyiz hazırlamak için çalıştıkları söyleniyordu. Sadece gelin elbisesine üç işçi uğraşyordu; bir milyonluk bir sepet, yığın yığın dantelalar, kadifeler, atlas ve ipek, mücevherler, kraliçelere yaraşır elmaslar yağmur gibi dökülecekti. Fakat asıl herkesi heyecana sürükleyen şey son derece büyük tutarı olan sadakalardı; gelin, kendisine ne kadar ve-riliyorsu fakirlere de bir o kadar verilmesini istemişti; Çevreye bir milyon daha, bir altın yağmuru halinde serpilecekti. Angelique sonunda hülyasında cömertliklerinde duyduğu o eski acıma ihtiyacını tatmin ediyor, avuçları apaçık, yoksulların üzerine, sel gibi servet, taşkın bir refah akıtıyordu. Beyaz ve çıplak küçük odada, içine mihlanıp kaldığı köhne koltukta oturuyor, rahip Cornille dağıtılan paraların listesini kendisine getirdiği zaman hazzından gülüyordu. Daha versinlerdi, daha versinlerdi! Dağıtılanlar hiç de yeterli değildi. Mas-cart babanın prenlere layık ziyafet sofralarında yemek yemesini, Chouteau'ların bir saray muhteşemi içinde yaşamalarını, Gabet ananın, para gücüyle iyileştiğini, yeniden gençleştiğini görmek istiyordu; Lemballeuse'leri, ana ile üç kızım tuvaletlere ve mücevherlere gömmek istiyordu. Altın yağmuru, peri masallarında olduğu gibi, hatta günlük ihtiyaçları da aşarak, güzellik ve neşe yaratmak için, şehrin üzerine gitgide artarak dökülüyor, altının görkemi sokağa düşüyor, merhametin bol güneşi altında parıldıyordu.

Sonunda o güzel günden bir gün önce, her şey hazır oldu. Felicien, piskoposluk konağının arkasında, Magloire sokağında eski bir konak satın almıştı, orayı muhteşem bir şekilde döşemekle uğraşıyorlardı. Koca odalar, nefis perdelerle süsleniyor, en değerli mo-

209bilya ile dolduruluyordu; antika halılarla süslü bir salon, fecir seması kadar latif bir mavi buduar, hele bir yatak odası vardı ki, beyaz ipekle ve beyaz dantelle yapılmış bir yuvaya benziyordu, içinde beyazdan, hafif, uçarcasına hafif beyazdan ışığın ta kendi ürpertisinden başka bir şey yoktu. Fakat Angelique, bir araba ile götürmek istedikleri halde, bu harika şeyleri gidip görmeyi hiç istememişti. Anlatırlarken masum bir gülümsemeyle dinliyor, hiçbir emir vermiyor, çeki düzen işiyle hiç uğraşmak istemiyordu. Hayır hayır, bu işler çok uzakta, hala bilmediği, dünyanın o bilinmez taraflarında olup bitiyordu. Mademki kendisini sevenler bu mutluluğu büyük bir sevgiyle onun için hazırlıyorlardı, hayal diyarlarından gelip içinde saltanat süreceği gerçeklik ülkesine ayak basan bir prenses gibi oraya girmek istiyordu sepeti görmek de istemiyordu; sepet, işlemelerle süslü gala tuvaletlerinin, zarif kuyumculuk harikalarından yığın yığın pırlantalardan modern mücevherlerin oluştuğu hepsi kendi markasıyla işlenmiş çeyizle dolu o sepet de oradaydı. Bu servetin, hayatın yakın gerçekliği içinde parıltılar saçarak, kendi evinde onu beklemesi, hülyasının zaferine yetiyordu. Dügün sabahı, yalnız gelinliğini getirdiler.

O sabah, büyük karyolasının içinde, herkesten önce uyuyan Angelique, ayakta duramayacağı için

korkup paniğe kapılarak bir halsizlik geçirdi. Yataktan kalkmaya savaşıyor, bacaklarının büküldüğünü hissediyordu; haftalardan beri gösterdiği çabayı ve sakinliği yalan çıkararak korkunç bir ıstırap, son bir ıstırap, bütün varlığında feryat etti. Sonra, Hubertine'in neşeyle içeri girdiğini görür görmez, kendisi de yürüdü, buna şaşıtı; çünkü, artık onu yürüten şey, kendi gücü değildi, herhalde, görünmez alemde ona bir yardım geliyor, dost eller onu taşıyordu. Angeliqve'i giydirdiler, artık vücudunda hiç ağırlık kalmamıştı, o kadar hafifti ki Annesi, takılarak, hayret ediyor, daha fazla kımıldamamasını, yoksa havaya uçacağını söylüyordu, Tuvalet devam ettiği kadar katedralin böğründe yaşayan Hubert'lerin küçük serin evi, devbinanın muazzam soluğuyula ürperdi; orada tören hazırlığının uğultusu, rahipler heyetinin hummalı faaliyeti, hele çanların

210

sesi, bir neşe şamatası, köhne taşları ürperiyordu:

Yukarıda şehirde, bir saatten beri, çanlar, büyük şenlik günlerinde olduğu gibi çalıyordu. Güneş pırıl pırıl yükselmiş duru bir Nisan sabahı, bir ilkbahar ışıkları yağmuru, uğultulu bağışlarla canlanarak halkı ayağa kaldırmıştı. Bütün yüreklerin kendisine karşı sevgi duyduğu küçük işlemeci kızın nikahı için, Beaumont, baştan başa bayram ediyordu. Sokakları dolduran bu güzel güneş, onun narın ellerinden dökülen, peri masallarındaki sadakalar çeşidinden altın yağmuru gibiydi. Bu ışık cümbüşü altında, halk yığın yığın ka-detrale taşınıyor, yan cepheleleri dolduruyor, Coitre meydanına taşıyordu. Orada taştan bir çiçek demeti gibi oldukça süslü, roman biçimli ciddi temel in üstünde en süslü gotik biçimiyle yükselen büyük cephe görünüyordu. Kulelerde, çanlar hala çalıyor, cephe, sütun-cukların, parmaklıkların, direklerin üstü sayvanlı ermiş hücrelerinin, çiçeklerle süslü oyma çatı çıkıntılarının mistik kokularıyla açılan güzel güllerin ajurlu oymalarıyla, bu düğünün rahatlığını fakir kızın mucize ortasında yükselişini temel ediyordu.

Saat onda erganunlar uğuldadı. Angeliqve'le Felicien içeri giriyorlar, halkın sıkışık safları arasından geçerek, kısa adımlarla büyük mihraba doğru yürüyorlardı. Başlar hayran ve rikkatli bir_ fisıltı içinde dalgalandı. Felicien, siyah damatlığının ciddi görünüşü altından daha incelmış, genç ve sarışın bir tanrı gibi güzel, gururlu ve vekarlı, oldukça heyecanlı, geçiyordu. Fakat Angeliqve, bir hayal gibi esrarlı bir füsün içinde çok latif, çok ilahi, yürekleri heyecana veriyordu. Gelinliği beyaz gezidendi, eski zaman dantelalarıyla sade bir şekilde süslenmişti, bu dantelalar incilerle tutturulmuştu, korsajın garnitürleriyle etekliğin volanlarına halis inciden kordonlar çevrilmişti. Angeliqve'in başına, üç dizi inciden bir taçla tutturulan antika bir ingiliz işi duvak onu kuşatıyor, topuklarına kadar iniyordu, başka hiçbir süsü yoktu, ne bir çiçek, ne bir mücevher vardı, yalnız bu hafif duvak, bu ürpertili bulut, Angeliqve'in menekşe gözlü, altın saçlı bir

211 kilise camı bakiresi kadar ufacık yüzünde kanatlar gibi çırpınıyordu.

Mihrabın önünde, Felicien'le Angeliqve'i, iki kırmızı kadife koltuk bekliyordu. Arkalarında erganunlar onları karşılamak için çaldıkları havayı etrafa yayarken, Hubert'le Hubertine, aile fertlerine ayrılan dua raleleri üzerine diz çöktüler. Bir gün önce sınırsız bir sevinç duymuşlardı, hala onun şaşkınlığı içindeydiler, kızlarının mutluluğuna eklenen kendi mutlulukları için Tanrıya nasıl ham-dedeceklerini bilemiyorlardı. Hubertine, bir kere daha mezarlığa gitmiş, sevdikleri bu kız çekilip gidince, yalnız kalacaklarını, küçük evin boş kalacağını düşünerek hüznün içinde, uzun uzun, annesine yalvarmıştı; birden bire vücudunda duyduğu bir dokunuş onu, muradına ermiş bir halde ürpererek ayağa kaldırmıştı. Otuz yıl sonra, inatçı ölü kadın, toprağın dibinden, onları affediyor, çok

hararetle özledikleri ve bekledikleri affin çocuğunu gönderiyordu. Bu, acaba, merhametlerinin ödülü; karlı bir gün, katedralin kapısında bulup yanlarına aldıkları, bugün büyük törenlere özgü bütün debdebe ile bir prene varan o zavallı sefil mahlukun ödülümüydü? Duasız, dudaklarından hiçbir söz dökülmeden, minnettarlık içinde hayran, iki diz üzerine oturup kalmışlar, bütün varlıklarından sonsuz bir teşekkür yükseliyordu. Kubbe altının öte tarafında, piskoposluk tahtında, Monsenyör de, aile fertlerinden olarak yerini almış, temsil ettiği Tanrının bütün görkemiyle oturuyordu. Yüzü, bu dünya ihtiraslarından uzak, sakin bir eda taşıyor, kutsal giysilerinin gösterişi içinde parıldıyordu; başının üzerinde, işlemeli panodaki iki melek, Hauteoeur'lerin parlak armalarını tutuyordu.

Tören başladı. Bütün ruhban heyeti orada hazırды, çevre kiliselerden, psikoposlarına onur vermek için rahipler gelmişti. Parmaklıkları doldurup taşıran bu beyaz harmaniyeler yığını ortasında zakirlerin sırmalı kaftanlarıyla zakir çocukların kırmızı giysileri parıltılar saçıyordu. Roman biçimi mihrapların basıklığı altında, yan cephelerin hiç aydınlanmayan karaltısı, o sabah, mücevher gibi kır-

212

mızı bir renkle tutuşan camlardaki duru nisan güneşiyle aydınlanıyordu. Fakat özellikle kubbe altının loşluğu, bir yaz gecesi yıldızları kadar çok sayıda mumlarla alev alevdi. Ortada büyük mihrap ruhların ateşiyle yanan bu alevli sembolik çalılık, o mumların ışığıyla bir yangına benzemişti; meşalelerde, iri şamdanlarda, avizelerde mumlar vardı; evlilerin önünde, yuvarlak kollu, iki büyük şamdan iki güneş gibi duruyordu. Yeşil dal yığınları, zakirler yerini taravetli bir bahçe haline getiriyor, iri beyaz açelya demetleri, beyaz kamelyalar ve beyaz leylaklar orayı çiçeklendiriyordu. Mihrap dairesinin dip tarafına varıncaya kadar yeşillikler arasından, altın ve gümüş pırıltıları, kenarı köşesi gözüken kadife ve ipek örtüler, uzaklardan göze çarpan bir mihrap gösterişi vardı. Bu ışık aleminden, üstünde kubbe yükseliyor, yüksek gütik pencerelerin bol aydınlığına bir ürperti veren o binlerce küçük alevin titrek soluğu içinde, dört sütun yukarıya doğru dikiliyor, kubbeyi tutuyordu.

Angelique, kendisini, rahip Cornille'in evlendirmesini istemişti; onun peşi sıra iki çömez olduğu halde, arkasında beyaz kaftan, boynunda beyaz omuzlukla ilerlediğini görünce gülümsedi. Sonunda hülyası gerçekleşiyordu, her türlü ümidin üstünde, servetle, güzel-likle, kudretle evleniyordu. Kilise, organlarıyla dans ediyor, mumlarıyla nur saçıyor, İsa kullarından ve papazlardan mürekkep cemaatiyle yaşıyordu. Antika bina, hiçbir zaman mukaddes lüksü içinde, bir saadet taşkınlığıyla genişlemiş gibi bundan daha şahane bir debdebe ile Angelique, kendi zaferini kutlayan bu neşe ortasında, ölümü vücuduna taşıdığını bilerek gülümsüyordu. İçeri girerken Hauteoeur, mihrabına bir göz atmıştı; orada, tam aşkın mutluluğu ortasında iken, gayet genç yaşta ölmüş Laurette'le Balbine, o mutlu ölü kadınlar uyuyordu. Angelique, bu son demde, kusursuzdu, ihtirasını yenmişti, hatalarını düzeltmişti, yenilenmişti, zaferin gururunu bile taşımıyordu, büyük dostu katedralin şükran nidaları ortasında varlığının bu yükselişine isteksiz haldeydi. Diz çöktüğü zaman oldukça mütevazı, ol-

213 dukça itaatli, nefsanî gınahtan tamamen yıkanmış bir cariye halindeydi; feragatinden dolayı da çok neşeli idi.

Rahip Cornille, mihraptan indikten sonra, dostça bir sesle, onlara nasihat verdi. Örnek olarak, İsa'nın, Kilise ile yaptığı evliliği söyledi, gelecekte iman içinde yaşayacakları günlerden, çocuklarını hristiyanlık inancı içinde büyütme gerektiğinden, sözetti; Angelique, o zaman, bu ümit karşısında, yeniden gülümsedi; Felicien de, onun yanında, artık kesin hale geldiğini anladığı bütün bu mutluluğu düşünerek ürperiyordu. Sonra, gerekçe olan sorular, kadınla erkeği, bütün ömür devamınca bağlayan

yanıtlar sırası geldi; Angeliqve, o kesin "evet" sözünü kalbinin ta derininden, heyecanla söyledi, Felicien aynı sözü, müşfik bir ciddiyetle, daha yüksek sesle söyledi. Artık geri dönülmeyecek hareket yapılmıştı. Rahip, onların sağ ellerini, birbirine vermiş son sözlerini mırıldanmıştı: Fakat, bozulmaz sadakatin, sonsuz bağın sembolü olan yüzüğü takdis etmek kalıyordu; bu da uzun sürdü. Rahip gömleğinin içinde, altın halkanın üzerinde, gülabdani, istavroz şeklinde kımıldatıyor, dualar ediyordu. Sonra kilisenin, onun kalbini kapattığını, mühürlediğini oraya, artık hiçbir kadının girmemesi gerektiğini anlatmak için, halkayı damat uzattı; damata bundan sonra, bütün erkekler arasında, onun için yalnız kendisinin mevcut bulunduğunu anlatmak üzere halkayı gelinin parmağına taktı. Bu sonsuz sıkı birlikte, kadının taşıyacağı, erkeğin emrinde olmak alameti idi, ettiği yemini hep kendisine hatırlatacaktı; aynı zamanda sanki bu küçük altın halka onları mezara kadar birbirine bağlıyormuş gibi birlikte uzun yıllar süreceğinin vaadi idi. Sonra, rahip son duaları okuyup da, onlara bir kez daha nasihat verirken, gerçeği bilen Angeliqve, fergatli parlak tebessümüyle gülüyordu.

Bundan sonra, çömezlerle beraber çekilip gitmekte olans rahip 'Cornille'in arkasından erganunlar şevkle çalmağa başladılar. Mon-senyör, görmekli, kımıldamadan duruyor, çok tatlı bakışlı kartal gözlerini çifte doğru indiriyordu. Hubert'ler hala diz çökmüş durumda mutluluk yaşlarıyla gözleri bulanmış, başlarını kaldırıyorlardı. Er-

214

sanunları engin terennümü kilisenin içinde uğuldadı, tarla kuşlarının sabah cıvıltılarına benzeyen, tiz perdeden kesik kesik bir nağmeler yağmuru halinde kubbelerin altına döküldü. Kubbe altına ve yan ceplere yığılı kalabalık halk uzun bir ürperti ile, heyecanlı bir biçimde gürültüyle ile kımıldamıştı. Çiçeklerle süslü, mumlarla pırıl pırıl kilise takdisin neşesiyle nurlanıyordu.

Arkasından yine iki saat süren görkemli bir tören oldu, günlükler yakılarak, kurban ilahileri okundu. Ayini yapan papaz beyaz üstlük giymişti, arkasından törenci rahip, ellerinde günlük kabıyla kayık biçimi buhurdan olduğu halde buhurdancı iki papaz, iki büyük altın şamdanı yakılmış olarak taşıyan iki yamak geliyordu. Monsenyörün orada bulunuşu töreni, selamlarla, öpücüklerle daha karışık hale getiriyordu. İki bir diz çökmeler, beyaz harmaniyelerin eteklerini uçuruyordu. Oymalarla süslü eski sıralarda oturan bütün ruhaniler encümeni ayağa kalkıyordu; bazı anlarda gökten inen bir soluk, sanki, mihrap dairesini büyük bir kalabalıkla dolduran papazlar heyetini secdeye vardırıyordu. Töreni idare edep papaz, mihrapta ilahi okuyordu. Susuyor, gidip oturuyor, o zaman zakir çocuklar, uzun uzun devam ediyorlar, baş zakirin kalın sesiyle söylediği cümleler zakir çocukların melekler tarafından öttürülen flütler gibi hafif, ince seslerine karışıyordu Çok güzel, çok pürüzsüz bir ses, dinlemesi zevk veren bir genç ki sesi yükseldi; bunun bu mucize düğününde şarkı söylemek isteyen matmazel Claire de Voincourt'un sesi olduğu söylendi. Bu sese eşlik eden erganunlar, yüreğe eşsiz güzellik, engin bir inilti, iyi ve mutlu bir ruh gibi sakin bir ses çıkarıyorladı. Ani susmalar oluyor, sonra erganunlar, uğultularla yeniden ötmeye başlıyor, törenci papaz, ellerinde şamdanlarıyla papaz yamaklarını getiriyor, buhurdancı papazları töreni idare eden rahibe götürüyor, o da kayık biçimi bu buhurdanlardaki günlüğü takdis ediyordu. Her an buhurdan-lardaki havalara savruluyor, ince zincirlerinin keskin ışığı görülüyor ve billur şingirtıları iştiliyordu. Havada, kokulu mavi bir bulut do-

215laşıyor, piskopos, rahipler, mihrap, incil, herkes ve her şey, dip tarafları dolduran halkın kalabalığına varıncaya kadar, sağa, sola karşıya doğru uzatılan üç hareketle günlük tütsüsünden

geçiriliyordu.

Bu arada Angeliqve'le Felicien diz çökmüşler. İsa ile kilisenin esrarlı evliliğinin tamamlanışı demek olan kurban ayinini sofuca dinliyorlardı. İkisinin elin de vaftizden beri korunan bekaret sembolü olmak üzere yanar bir mum verilmişti. Tanrı rızası için okunan duadan sonra, ikisi de itaat, iffet, ve tevazu alameti olan duvak altında kalmışlardı. Bu sırada da havari mektupları cildinin yanında ayakta duran rahip, usûlden olan duaları okuyordu. Aynı zamanda, yasal evlenişin zevki içinde bile ölümü düşünmeyi ihtar alameti olan yanar mumları hala ellerinde tutuyorlardı. Artık bitmişti, kurban takdimi töreni yapılmıştı, töreni idare eden papaz, karı kocanın üçüncü ve dördüncü göbeğe kadar, çocuklarının arttığını ve çoğaldığını görme-leri için, Tanrıdan onlara takdis etmesini yalvardıktan sonra törenci papazla, buhurdancı papazlarla ve yamaklarla beraber çekilip gitmişti.

O sırada bütün katedral coştı. Erganunlar zafer marşını, öyle bir gök gürültüsü içinde çalmaya başladılar ki, bütün bina titredi. Bütün halk ürpererek manzarayı görmek için ayaklarının ucunda yükseliyordu; iskemlelerin üzerine çıkan kadınlar vardı, yan cephelerin karanlık mihraplarının dibine varıncaya kadar, başların oluşturduğu sık saflar görülüyordu; bütün bu halk, yüreği çarparak gülümsüyordu. Bu son ayrılık sırasında, yanan, binlerce mumu, daha yüksek bir ışıqla yanar gibi oluyor, kubbeleri titreten ateşten diller gibi alevlerini uzatıyorlardı. Rahipler heyetinin son bir yükü nidası süslerin ve mukaddes kablarn görkemi ortasında, çiçeklerin ve yeşilliklerin içinden yükseldi. Fakat birdenbire, erganunların altında, cümle kapısının iki kanadı birden açılarak bol gün ışığı, loş duvarı, ondan bir tabaka halinde deldi. Parlak nisan sabahı, canlı ilkbahar güneşi, şirin beyaz evleriyle Cloitre meydanı gözükte; orada, yeni evlileri daha kalabalık, sevgisi daha sabırsız, el hareketleriyle ve alkışlarıyla şimdiden coş-

216

kun bir kalabalık bekliyordu. Mumların ışığı solmuştu, erganunlar sokağın gürültülerini, gök gürültüsünü andıran sesleriyle susturuyorlardı.

Angeliqve'le Felicien, usulca bir yürüyüşle, halkın oluşturduğu iki sıra arasından geçerek kapıya doğru ilerlediler. Angeliqve, zaferden sonra, rüyadan sıyrılıyor, gerçeğe girmek için oraya doğru yürüyordu. Bu çiğ aydınlıkta kapı, onun bilmediği aleme açılıyordu; genç kız adımlarını yavaşlatıyor, hareket dolu evlere, kaynaşan halka, onu isteyen ve selamlayan bütün şeylere bakıyordu. O kadar halsizdi ki, kocası adeta onu taşımak zorunda kalıyordu. Bununla beraber hala gülümsüyor, kendisini beyaz ipekle baştan aşağıya kaplı zifaf odasının beklediği, mücevherlerle ve kraliçe tuvaletleriyle dolu, o prens konağını düşünüyordu. Nefesine bir tıkanıklık geldi, durdu, sonra birkaç adım daha atacak kadar güç buldu. Gözleri parmağına geçirilen halkaya ilişmişti, bu sonsuz bağa gülümsüyordu. O zaman cümle kapısının eşiğinde, meydana doğru inen basamakların üst başında sendeledi. Mutluluğun sonuna kadar gitmiş değil miydi? Var olmak zevki orada bitmiyor muydu? Son bir gayretle yükseldi, dudaklarını Felicien'in dudaklarına değdirdi. Bu öpücüğün içinde öldü.

Fakat, ölüm kedersiz bir ölümdü. Monsenyör, alışık olduğu, din başkanına has takdis işaretiyle, bu ruhun kurtuluşuna yardım ediyordu, kendisi de sessizlik bulmuş, ilahi yolculuğa dönmüştü. Hubert'ler affedilmişler, hayata tekrar giriyorlardı. Bütün katedral bütün şehir şenlik içindeydi. Erganunlar daha yüksek sesle uğulduyor, çanlar var gücüyle çalıyor, kalabalık, sevdalı çifti, mistik kilisenin eşiğinde, ilkbahar güneşinin ışığı altında alkışlıyordu. Bu zaferli bir yükselişti, Angeliqve mutlu saf, gerçekleşen hülyasının kanatlarında havalanmış, yaldız ve boya kalıntıları arasında, parıltılı gotik

kubbeli •siyah roman biçimli mihraplardan efsanelerdeki cennetin ta ortasına çekilip alınmıştı.

Felicien'in elinde çok yumuşak kıvrak, hiçten oluşan birşey

217baştan başa dantelalardan ve incilerden oluşan o gelinlik hala ılık, hafif, bir avuç kuş tüyü kalmıştı. Sahip olduğu şeyin bir gölgeden oluştuğunu çoktan beri hissediyordu. Görünmez alemden gelen hayal, görünmez aleme dönüyordu. Bu bir hayal yarattıktan sonra silinen görünüşten başka bir şey değildi. Her şey hülyaydı. Angeliqne, mutluluğun şahikasında, bir öpücüğün hafif soluğu içinde, yok olmuştu,Prodüktör AH KUMRUOĞLU

Editör Özlem ÖZDEMİR - Gonca AYDEMİR

Yayın Sorumlusu Haluk EKREN

Yazarı Emile ZOLA

Çeviren Hamdi VAROĞLU

Basım Yılı Ağustos 1997

Dizgi ŞERİDA - 418 19 01 - Ankara

Kapak! asarımı Özlem ÖZDEMİR

Kapak Resmi Özlem ÖZDEMİR

Baskı Yıldızlar Matbaası